

SVETI COPRIJAN

Pravljice, povedke in drugo pripovedno
izročilo iz Motnika in okolice

Gašper Križnik

Uredili Breda Podbrežnik Vukmir in Monika Kropelj Telban

SVETI COPRIJAN

Pravljice, povedke in drugo pripovedno
izročilo iz Motnika in okolice

KNJIŽNICA
FRANCETA
BALANTIČA
KAMNIK

Gašper Križnik

Sveti Coprijan. Pravljice, povedke in drugo pripovedno izročilo iz Motnika in okolice

Urednici: Breda Podbrežnik Vukmir in Monika Kropej Telban

Recenzentki: Mirjam Mencej, Marija Klobčar

Jezikovni pregled: Kristina Jamšek

Oblikovanje in prelom: Jernej J. Kropej

Ilustracije: Miha Hančič

Izdajatelj: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje
Zanj: Ingrid Slavec Gradišnik

in

Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik

Zanjo: Breda Podbrežnik Vukmir

Založnik: Založba ZRC, ZRC SAZU

Zanj: Oto Luthar

Tisk: Cicero, Begunje, d. o. o.

Naklada: 600 izvodov

Prva izdaja, prvi natis

Ljubljana 2020

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9789610504498>.

Knjiga je izšla s podporo Agencije za raziskovalno dejavnost RS za leto 2019 in Občine Kamnik.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398.2(497.4)

SVETI Coprijan : pravljice, povedke in drugo pripovedno izročilo iz Motnika in okolice
/ zapisal Gašper Križnik ; uredili Breda Podbrežnik Vukmir in Monika Kropej Telban ;
[ilustracije Miha Hančič]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2020

ISBN 978-961-05-0449-8

1. Križnik, Gašpar

COBISS.SI-ID 17889795

SVETI COPRIJAN

Pravljice, povedke in drugo pripovedno
izročilo iz Motnika in okolice

Zapisal Gašper Križnik

Uredili Breda Podbrežnik Vukmir in Monika Kropej Telban

VSEBINA

Križnikov izkopani zaklad.....	9	◇ 17	Prebrisani tat (različica št. 2).....	103
Križnikovim pravljicam želimo srečno pot med bralce.....	10	◇ 18	Mož in žena.....	105
Gašper Križnik – folklorist samouk.....	13	◇ 19	Sveti Coprijan.....	106

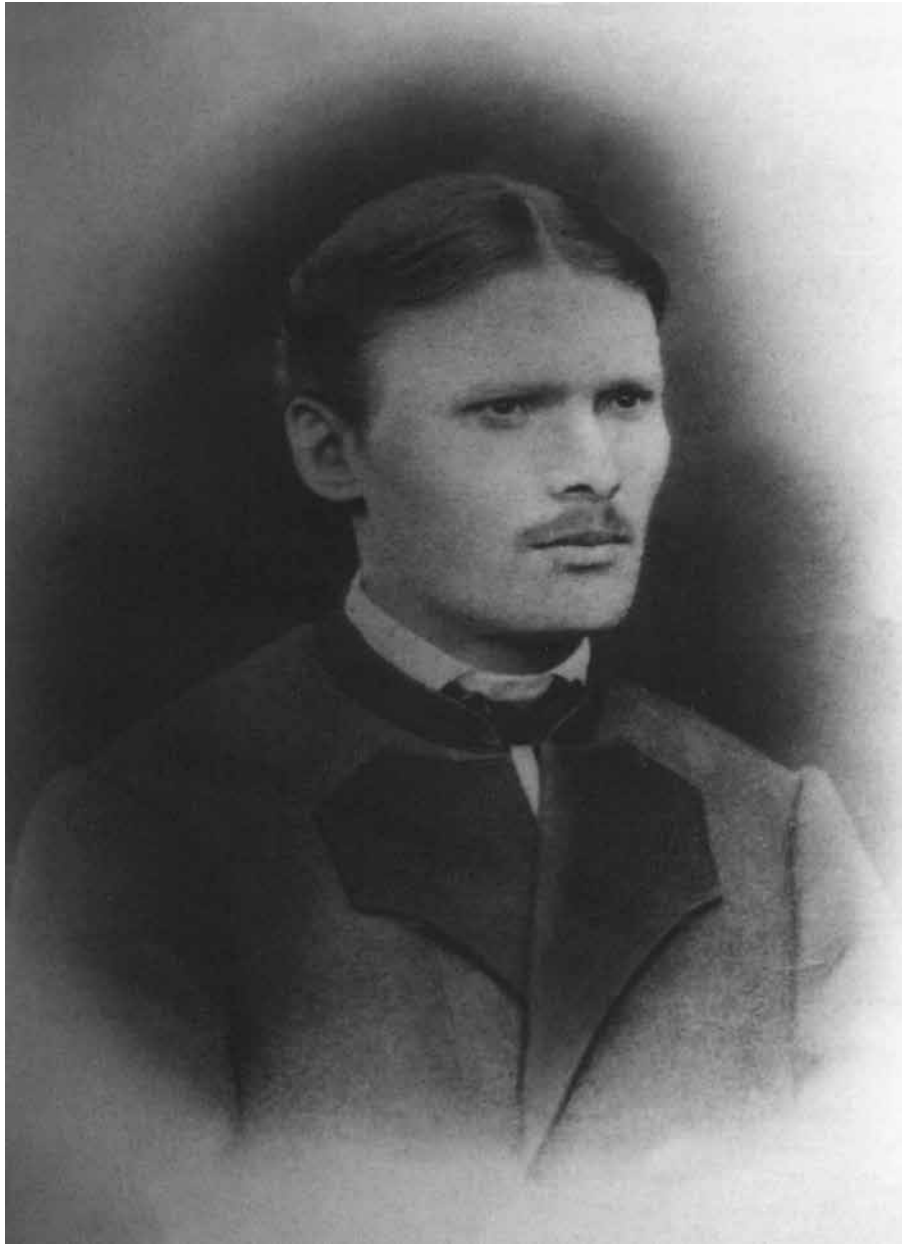
PRIPOVEDI

◇ 1	Stari ključ.....	27	◇ 20	Bog in sveti Peter.....	113
◇ 2	Oče in trije sinovi.....	31	◇ 21	Postrižena ali pokošena senožet.....	114
◇ 3	Trije rezenterji.....	35	◇ 22	Zlato jabolko.....	114
◇ 4	Pruski tambor.....	36	◇ 23	Fajmošter.....	116
◇ 5	Dunajski tambor.....	42	◇ 24	Pokora.....	118
◇ 6	Fant, ki je bil v turn vzdan.....	44	◇ 25	Palica, švrkni!.....	120
◇ 7	Mesar.....	47	◇ 26	Štiriindvajset ravbarjev.....	124
◇ 8	Zlata jabolka.....	56	◇ 27	Kuzlin sin.....	126
◇ 9	Tič celega sveta.....	64	◇ 28	Jager.....	130
◇ 10	Trije bratje ali kako je kmečki sin postal kralj.....	70	◇ 29	Štalar.....	132
◇ 11	Dvanajst sinov in hčera.....	74	◇ 30	Lepa roža.....	138
◇ 12	Trije bratje, ki so pri hudiču služili.....	79	◇ 31	Furman, ki je po cesti fural.....	145
◇ 13	Zlata hruška.....	85	◇ 32	Sončna princezinja.....	146
◇ 14	Trije žnidarski sinovi.....	92	◇ 33	Mesto Zelena.....	148
◇ 15	Fant, ki je strahu iskal.....	94	◇ 34	Glaževnata gora (različica št. 1).....	149
◇ 16	Prebrisani tat (različica št. 1).....	101	◇ 35	Glaževnata gora (različica št. 2).....	154
			◇ 36	Trije sinovi.....	158
			◇ 37	Za svojo pravico se moramo potegniti.....	162
			◇ 38	Jež.....	164

39	Črni dol	167	65	Vsi vetrovi so dobri.....	212
40	O treh bratih	170	66	Mavrica	212
41	Kaj ni nikoli bilo pa nikoli ne bo	173	67	Kristus in sveti Peter	213
42	Bodimo previdni.....	175	68	Kristus, žnidar in šuštar.....	213
43	O prevzetni nevesti (različica št. 1).....	176	69	Kristus in sveti Peter prosita za jerperge....	214
44	Kraljevi ženin (različica št. 2).....	179	70	Kristus, sveti Peter in dekle	215
45	Sveti Andrej.....	182	71	Kako se ljudi dela	215
46	Cesar in berač	183	72	Mrlič.....	215
47	Kralj, ki je koze pasel.....	186	73	O zakleti kači ali deklici	216
48	Prismojeni brat	192	74	Z vsem zadovoljen.....	219
49	Slepi oče in trije sinovi	193	75	Oče in hči.....	220
50	Fant.....	195	76	Dvanajst ravbarjev	221
51	Močni človek in divji mož	196	77	Berkmandeljč.....	222
52	O nevesti, pri kateri se je ravbar ženil.....	196	78	Ajnšpegler	223
53	O fantu, ki je bil hudiču predan.....	198	79	Riba	226
54	Kar voščim.....	199	80	Sveti Lenart.....	226
55	Močni človek, ki je premagal vsako zver....	200	81	Pes	227
56	Dec in baba	201	82	Princezinja iz glaževnate gore.....	227
57	Mesarjev sin	202	83	Hudiču zapisan	231
58	Zlata kobila	203	84	Prelomljena obljuba	234
59	Ribič.....	204	85	Črni mož ali strah	235
60	Mežnar.....	205	86	Trije bratje so se pri eni ženili.....	236
61	Ptičica pivka.....	208	87	Nedolžni	237
62	Sin.....	209	88	Zakleta dekleta.....	238
63	Nezakonski otrok.....	211	89	Zakleti bratje.....	242
64	Kost	211	90	Trije rokodelci.....	246

91	O zlati princezinji.....	248	117	Moškra	382
92	Sončna zvezda.....	258	118	Ribič in grofov sin.....	384
93	Francelj in Karolina.....	260	119	Kristus in Peter pa star soldat.....	385
94	Dvanajst rezenterjev.....	266	120	Okamenela brata	387
95	Povodni mož.....	271	121	Knap	388
96	Zlata riba.....	276	122	Dva brata	390
97	Kmečka deklica.....	284	123	Hlapec.....	393
98	Študent.....	285	124	Kako je fajmošter ob nos prišel.....	397
99	Cunjar.....	287	125	Kako je gospod ob nos prišel.....	400
100	Ukleta graščina	290	126	Pavček.....	402
101	Tri uganke.....	294	127	Knapje.....	403
102	Hudič v službi	295	128	Kovač.....	403
103	Stari bóžič	297	129	Jud in ubožen kmet.....	403
104	Coprnikove bukve.....	298	130	Berač iz nebes	404
105	Coprnik	300	131	Sedem zapovedi	404
106	Mesarjev sin gre na rajžo.....	301	132	Škrat	405
107	Lepi tič.....	311	133	Trije kmetje.....	405
108	V glaževnati gori	318	134	Mačka, kosa in petelin.....	406
109	Španski princ	330	135	Kako je sin koze odvadil jesti zelje.....	408
110	O princezinji, ki je v zlatem tronu sedela... 347		136	Trije bratje rezenterji.....	409
111	Kocasti pes ali koh	352	137	Hudič.....	410
112	Od kuzle rojeni sin	356	138	Kristus, sveti Peter in rudarji.....	410
113	Kresilo	362	139	Kristus, sveti Peter in kovač.....	411
114	Frišne fige	370	140	Marija in Jezus	411
115	Pravica	380	141	Človek je najsrečnejši na svetu.....	412
116	Trije sinovi in zakleta princezinja.....	382	142	Kristus, sveti Peter in birt.....	413

143	Psi in mačke.....	414	169	Gregorjevo	426
144	Noetov pes	414	170	Večerja na veliki četrtek	426
145	Anekdota o Korošcih in Kranjcih.....	414	171	Kresni večer	426
146	Anekdota o Korošcih in zajcu.....	415	172	Kres.....	426
147	Anekdota o Korošcih in kobiljih jajcih	415	173	Veliki šmaren	427
148	Anekdote o Korošcih in piskru soka.....	415	174	Vsi sveti	427
149	Psajnarji	416	175	Martinovo.....	427
150	Psajnarjem je ušel.....	417	176	Sveti večer	428
151	Psajnarjem prodan	417	177	Tepežni dan.....	428
152	Ajdovske deklice	418	178	Pust.....	428
153	Ajdovske deklice na strmi njivi.....	418	179	Sredpostna sreda	429
154	Ajdovske deklice perice.....	418	180	Velika sobota.....	429
155	Divji mož	418	181	Vraževerje.....	429
156	Duše.....	419	182	Pregovori	430
157	Lintver	419	183	Uganke.....	430
158	Môra	420		Opombe.....	431
159	Zvezde.....	420		Seznam pravljicnih tipov.....	444
160	Graščina.....	420		Literatura	445
161	Prostost.....	421		Kratice	446
162	Cerkve.....	421		Slovar.....	447
163	O junaku v motniškem gradu.....	422			
164	Pripovedka o Motniku	422			
165	Polž.....	423			
166	Zbadljivke.....	423			
167	Šege in navade.....	424			
168	Babo žagajo.....	425			

Garner Brizuel

KRIŽNIKOV IZKOPANI ZAKLAD

Po več kot sto petdesetih letih, kolikor so pravljice in povedke, ki jih je zbral Gašper Križnik v Motniku in okolici, zaman čakale na objavo, nam je zdaj vendarle uspelo odgrniti tančico, pobrisati prah z njih in jih predstaviti bralcem. Gašper Križnik iz Motnika je bil eden najbolj plodovitih zbiralcev ustnega izročila druge polovice 19. stoletja, ne le v slovenskem, pač pa tudi v širšem evropskem prostoru. Pripovedi in drugo etnografsko gradivo je zapisoval v Motniku in okolici ter delno v Savinjski dolini, dobesedno iz ust preprostih ljudi, neizumetničeno in avtentično, kot jih je slišal pripovedovati. Njegovi zapisi so ohranili živo govorico in pripovedni slog besedne umetnosti v motniškem oziroma srednjesavinjskem govoru ter predstavljajo slikovit in pester prikaz kulture pripovedovanja tistega časa v osrednjem slovenskem prostoru.

Gašper Križnik je vse svoje življenje posvetil zbiranju slovstvene folklore in etnološke dediščine Motnika in okolice; zbral je prek 350 pripovednih enot, a v času svojega življenja objave bogatega gradiva, ki ga je zbral, ni dočakal, čeprav se je s to svojo željo večkrat obrnil na različne naslove, predvsem na Slovensko matico in poljskega lingvista Jana Baudouina de Courtenayja. Sam je objavil le delček tega v časopisih in v drobni knjižici. Gradivo, ki ga je zbral, se odlikuje tako po bogastvu motivike kot po živahnosti pripovedovanja

in simbolni sporočilnosti. Jezik je starinski, številne so tujke, še posebej veliko je germanizmov; mnogi izrazi za obrti, orodja, oblačila in podobno so nam danes neznani, saj so prevzeti iz tujih jezikov, in vložena je bilo veliko truda, da smo ugotovili njihov pomen. Kljub temu smo se potrudili, da so zapisi v tej knjigi predstavljeni s kolikor je le mogoče malo pravopisnimi in drugimi jezikovnimi popravki. Neznane besede so razložene pod vsako pripovedjo, na koncu pa so zbrane še v slovarčku.

Knjiga je namenjena tako strokovni kakor tudi širši, predvsem odrasli javnosti in prinaša pravljice in povedke, pa tudi nekaj pregovorov, ugank, vraž, zbadljivk ter opisov šeg, ki jih je zapisal Gašper Križnik in so se ohranile v Štrekljevi zapuščini. Hrani jih Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, digitalne kopije pa Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

V tej knjigi je torej predstavljeno Križnikovo gradivo iz zapuščine Karla Štreklja, v prihodnjih letih pa bo morda sledila še druga knjiga, v kateri bo predstavljeno pripovedno izročilo, ki ga je Križnik pošiljal akademijama znanosti v Zagreb in Sankt Peterburg.

Dr. Monika Kropelj Telban

KRIŽNIKOVIM PRAVLJICAM ŽELIMO SREČNO POT MED BRALCE

Za nami je veliko in pomembno delo. Na svetlo dati pravljice, ki so bile zapisane pred več kot sto petdesetimi leti, je veliko delo. Na svetlo dati pravljice in jih narediti dostopne, je pomembno delo. Vzelo nam je kar nekaj časa in navora, vendar vse to odtehta dejstvo, da je pred nami knjiga pravljic in povedk Gašperja Križnika, kar se nam zdi kot zaklad, ki smo ga iz arhivov prenesli na svetlobo dneva.

Na pobudo dr. Monike Kropelj Telban z Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU smo se lotili priprav na objavo zbranih Križnikovih pravljic iz Štrekljeve zbirke. Zakaj se je tega lotila prav kamniška knjižnica? Knjižnica je v kamniškem okolju, če se izrazimo nekoliko poetično, varuhinja lokalnega pripovednega izročila in to obuja s knjižnimi izdajami in tudi z različnimi dogodki.

Že leta 1999 smo izdali zbrane kamniške pravljice v knjigi *Veronika z Malega gradu*. Knjiga je prvič izšla leta 1999, drugič v razširjeni in dopolnjeni izdaji leta 2009, prvič ob 50-letnici in drugič ob naslednji okrogli obletnici delovanja knjižnice. Besedila smo s strokovno pomočjo dr. Toneta Cevca zbrale in uredile sodelavke Matične knjižnice Kamnik: Maja Šinkovec Rajh, Andreja Štorman in Breda Podbrežnik Vukmir. Med besedili so tudi Križnikove pravljice in tiste pravljice, ki jih je Breda Podbrežnik Vukmir zapisala na terenu.¹

Z Gašperjem Križnikom smo se bolj od blizu srečali leta 2004 na simpoziju *Gašper Križnik (1848–1904) in*

njegov čas, ki so ga organizirali Motničani in dr. Marija Stanonik v okviru Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU, na njem pa je tekla beseda o različnih vidikih Križnikovega dela in časa, v katerem je živel ter deloval. Na simpoziju so s svojimi prispevki sodelovale tudi sodelavke knjižnice Jana Uršič in Andreja Štorman z bibliografijo ter Breda Podbrežnik Vukmir s predstavitev svojega dela pri zbiranju pravljic in povedk na kamniškem območju. Bibliografija je natančno zbran popis vsega Križnikovega dela in zato temeljno orodje za vse raziskave te teme in je objavljena tudi v zborniku simpozija (Uršič, Štorman, 2008).²

Leta 2013 je Matična knjižnica Kamnik³ s sodelavci (dr. Marija Stanonik, Breda Podbrežnik Vukmir, Ivanka Učakar, Barbara Klanšek in Matej Stele) izdala knjigo Steletovih povedk in pravljic *Zlati hrib: Pravljice in povedke iz Tunjic in okolice*. Knjiga prinaša pravljice in povedke, ki jih je še kot dijak zbral dr. France Stele. Nekaj zbranega gradiva je dr. Stele objavil v člankih *Izročilo Tomaža Steleta: Narodno blago iz Tunjic pri Kamniku* (1939) in *Ljudsko izročilo iz Tunjic in iz kamniške okolice: Spominu Borisa Orla* (1963); dobršen del besedil v knjigi je bil objavljen prvič, saj smo jih prepisali iz Steletovih neobjavljenih rokopisov v dveh beležnicah, ki jih hrani Biblioteka SAZU, knjižnica Umetnostno zgodovinskega inštituta dr. Franceta Steleta.⁴

Treba je omeniti še knjigo *Čuden prečudež: Folklorne in druge pripovedi iz Kamnika in okolice*, ki je izšla

¹ Podbrežnik, V. B., Šinkovec, R. M., Štorman, (1999). *Veronika z Malega gradu: Ljudsko pripovedno izročilo s Kamniškega*. Kamnik: Matična knjižnica.

Podbrežnik, V. B., Šinkovec, R. M., Štorman, V. A. (2009). *Veronika z Malega gradu: Kamniške povedke in pravljice*. Kamnik: Matična knjižnica.

² Štorman, A., Uršič, F. (2008). Bibliografija Gašperja Križnika. *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*, 231–317.

³ Kamniška knjižnica se je do leta 2015 imenovala Matična knjižnica Kamnik, od tega leta dalje pa Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik.

⁴ Stele, F. (1964). *Ljudsko izročilo iz Tunjic in iz kamniške okolice: Spominu Borisa Orla*. *Slovenski Etnograf*, 337–350.

Stele, F. (1939). *Izročilo Tomaža Steleta: Narodno blago iz Tunjic pri Kamniku*. *Etnolog*.

Stele, F., Podbrežnik, V. B., Stanonik, M., Stanonik, M., Učakar, I., Peklar, A., Klanšek, B., Stele, M. (2013). *Zlati hrib: Pravljice in povedke iz Tunjic in okolice*. Kamnik: Matična knjižnica.

leta 2009. Avtorici Breda Podbrežnik Vukmir in Irena Kotnik sta s terenskim delom zbrali približno petsto besedil, ki jih je pripovedovalo kar osemdeset pripovedovalcev od Motnika do Podgorja, od Okroglega do Šmarce, nekaj pa so jih prispevali tudi drugi zbiralci: France Malešič, Vlado Motnikar, Milena Glušič in Sabina Zore. Knjiga je izšla v zbirki Glasovi, katere dolgoletna urednica je ddr. Marija Stanonik.⁵

Prav posebno mesto pri ohranjanju in oživljanju Križnikove dediščine pa ima Križnikov pravljčni festival. Pri direktorici knjižnice se je leta 2011 oglasil Rafko Goltnik, predsednik Kulturnega društva Motnik, s predlogom, da bi skupaj izvedli aktivnosti, s katerimi bi širši javnosti predstavili Križnikovo zbirateljsko delo. Knjižnica je pobudo predstavila uveljavljenima pripovedovalkama in sodelavkama knjižnice Ireni Cerar in Ivanki Učakar, s katerima smo začeli razvijati idejo o festivalu v rojstnem kraju Gašperja Križnika in o pripovedovanju njegovih pravljic; festival organiziramo vse od leta 2012 in z njim nam je uspelo razširiti ime Gašperja Križnika, predvsem pa prepoznavnost njegovega dela, zato lahko rečemo, da je to uspešen način ohranjanja Križnikove dediščine. Tudi ta festival je eden od stopnih kamnov do knjige.

Zato smo se z veseljem lotili pomembnega projekta, to je izdaja Križnikovih pravljic. Ob rednem knjižničnem delu smo se lotili prepisovanja gradiva, njegovega urejanja in priprave na izdajo. Tipkopise, ki so bili prepisi Križnikovih rokopisov, smo pretipkali in prenesli v elektronsko obliko, pregledali, da bi odpravili napake, sledilo pa je popravljanje besedil, saj so Križnikovi rokopisi zapisani delno v narečju, delno v pogovornem jeziku, v njih je veliko jezikovnih napak, nejasnosti in različnih jezikovnih zadreg. Ko smo imeli prepise in urejena besedila, smo se lotili izdelave slovarja manj znanih, starinskih, narečnih besed in germanizimov. Vseh slovarskih orehov do danes nismo strli. Ponovno so sledili jezikovni pregled, lektoriranje in končno urejanje.

To je bilo dolgotrajno in naporno delo, ki je potekalo ob rednem delu in pomanjkanju kadra v knjižnici. Vendar pa so nam na pomoč priskočili tudi prostovoljci, študentje in zaposleni prek javnih del. To so bili: Monika Jeglič (prepisi), Helena Plešnik (prepisi, pregled), Ivanka Učakar (pregled), Tjaša Medved (prepisi), Ida Pavlič (prepis), Helena Kovačič (prepis), Mirjam Kimovec (prepis), Matej Stele (prepis), Mateja Keber (prepis, osnutek opomb), Marica Drolc (pregled, slovar, popravki), ki se je s Križnikom ukvarjala najbolj temeljito, na njenem delu smo lahko gradili naprej. Vsem se iskreno zahvaljujemo.

Priznati je treba, da smo v prvotni različici knjige v besedilo precej posegali, da smo Križnikova besedila ne samo jezikovno, pač pa tudi stilno popravljali in posegali v besedilo tam, kjer se nam je zdelo, da ni dovolj razumljivo. Po premisleku in mnogih pogovorih z dr. Moniko Kropelj, sourednico knjige, ter lektorico Kristino Jamšek smo se odločili za minimalne posege v besedilo z namenom, da imata avtentičnost ter Križnikov zapis prednost pred popolno razumljivostjo ali prilagojenostjo današnjemu knjižnemu jeziku. Zato smo se izognili skoraj vsem posegom v vsebino, odločili pa smo se za nekaj načel jezikovnih popravkov. Popravili smo pravopisne napake: pisanje skupaj ali narazen, nepravilna raba predlogov, ločil, fonetičnih zapisov (npr.: *zusem – z vsem, zagrdišam – za gradiščem*), glasovna redukcija, ki jo je Križnik pogosto označeval z apostrofi; takšen zapis smo pustili v primeru rimanja (npr.: *heri, meri, dnarje seri*), poenotili smo različne zapise besed (npr.: *gvont – gvant, facenetel – faconetelj, štanpet – špampet, ukance – vakance*) in različne glasoslovne zapise zaradi narečnega vpliva (npr.: *žvake – žlake*). Vsebinski posegi so redki in zanje smo se odločili le v nekaj primerih: kjer besede niso bile razumljive, smo jih izpustili, če ta opustitev ni vplivala na razumevanje celotnega besedila. Na nekaterih mestih smo poved nekoliko spremenili, da smo ohranili razumljivost, vendar z veliko mero občutljivosti in previdnosti. Ponekod je potek zgodbe

⁵ Podbrežnik, V. B., Kotnik, I. (2009). *Čuden prečudež: Folklorne in druge pripovedi iz Kamnika in okolice*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

skoraj nerazumljiv ali manj razumljiv, vendar pa večjih vsebinskih popravkov nismo opravili, saj gre vendarle za Križnikova besedila in ne za prirejena besedila. Takšen primer je pravljica Fant, ki je bil v turn vzdian (št. 6).

Na koncu besedil so v slovarčku razlage narečnih, starinskih ali zastarelih besed in germanizmov; vse te besede so zbrane tudi v slovarju na koncu knjige. Germanizmov nismo izločali, saj pričajo o podobi jezika in jezikovnih ter družbenih vplivih tudi na slovenskem podeželju in v govoru preprostih ljudi konec 19. stoletja. Zlasti je to izrazito v besedilih, ki se nanašajo na vojaške motive. Primeri so pravljice Pruski tambor (št. 4) in Dunajski tambor (št. 5). Pri prvi je Križnik zapisal, da jo je pripovedoval Fr. Kočar, vojak iz Motnika, glede na podobnost izrazov in motiva z drugo pravljico pa lahko domnevamo, da je isti pripovedovalec povedal tudi drugo. Podobne izraze, ki kažejo, da je bil uradni jezik in s tem poveljevalni vojaški jezik nemški, vsebuje tudi pravljica Kralj, ki je koze pasel (št. 46), v kateri bivši soldat in zdajšnji kralj uči koze *sekcirati*, kot je zapisal Križnik, kar smo spremnili v *selcirati*. Kot jezikovne posebnosti so v besedilih ostali tudi poslovenjeni germanizmi (npr.: *ančuh* – rokavica iz nemške besede *Handscuh*, *anpus* – nakovalo iz nemške besede *Ambos*). Nekaj besed je ostalo brez razlage (npr.: *frečerar*, *spasovnik*).

Nekaterim pravljicam smo spremenili naslove, vendar le v primeru, da smo se izognili ponavljanju, ponekod pa smo jih dodali, ker jih Križnik ni zapisal.

Križnikovo gradivo pa je pomembno tudi z vidika naslednjih misli, ki jih je zapisal Milko Matičetov: »K pravljicam, povedkam, legendam in kar je še drugih kratkih proznih vrst, Slovenci že skoraj poldrugo stoletje vneto pritikamo prilastek »narodne«, ki ga v zadnjih desetletjih učinkovito spodriva prilastek »ljudske«. Vendar s tem že poldrugo stoletje slepimo sami sebe in druge. ... Morda skoraj devetindevetdeset odstotkov tega, kar se je štelo za »narodno« ali »ljudsko«, zasluži ta prilastek samo polovično, po vsebinski strani. Druga

polovica – oblika – namreč ni in ne more biti ljudska, če jo je za pisalno mizo skoval vsakokratni učeni obnovitelj ljudske fabule. Naj je bil ta obnovitelj bogenšperški graščak Valvasor, duhovni gospod Ravnikar s Poženka, politični emigrant Korytko, pisatelj Jurčič, založnik Gabršček, učitelj Möderndorfer, sodnik Šašel ali kdorkoli, ki si je prizadeval zvesto podati ljudsko snov, njegovo besedilo lahko štejemo ljudsko samo do polovice. Doslej je bilo objavljenih prav malo resnično ljudskih slovenskih tekstov v prozi, ljudskih hkrati po vsebini in obliki. In še ti se skrivajo v glavnem po znanstvenih zbornikih doma in na tujem.» (1973: 9)⁶

Za gradivo, ki je objavljeno v tej knjigi, lahko rečemo, da ni bilo skovano za mizo učenih obnoviteljev ljudske fabule. Pravljice so torej avtentičen izraz pripovedovalcev in Križnika samega, kar je zelo dragoceno, saj nam tudi po jezikovni in stilni plati kažejo razvojno stopnjo jezika ter razumevanja pravljicne dediščine pripovedovalcev in zapisovalca.

Na koncu naj omenimo še avtorja ilustracij Miha Hančiča, ki je doma iz kamniške občine in se na slovenskem ilustratorskem odru čedalje bolj uveljavlja. Menimo, da je svojo nalogo ilustratorja več kot dobro opravil.

Gašper Križnik je s prepisovalci, lektorico Kristino Jamšek in urednicama dr. Moniko Kroprej Telban in mag. Bredo Podbrežnik Vukmir živel kar nekaj časa. Med prepisovanjem, prvotnim prenašanjem v knjižni jezik in potem ponovnim popravljanjem besedila tako, da je to res odsev Križnikovega zapisovanja, se je avtorica te uvodne besede ves čas spraševala, kje je Križnik našel motiv in tudi voljo za tolikšno delo, za toliko rokopisov, takšno vztrajnost in prepoznavanje svojega poslanstva. Toliko let po njegovi smrti je njegovo delo končno ugledalo luč sveta. Njegovim pravljicam želimo, da tudi v pisni obliki srečno potujejo do bralcev.

Mag. Breda Podbrežnik Vukmir

⁶ Matičetov, M. (1973). *Zverinice iz Rezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

GAŠPER KRIŽNIK – FOLKLORIST SAMOUK

Gašper Križnik si je v svojem življenju postavil trajni spomenik z bogato zbirko pripovednega izročila iz svojega rodnega kraja Motnika in okolice ter iz Zgornje Savinjske doline, kjer je že od mladih let zbiral pesemsko, pripovedno in domoznansko izročilo, ki se je ohranilo in je še živelo v tistem času.

Rodil se je 5. januarja 1848 na Beli pri Motniku 3 (pozneje Zgornji Motnik oziroma Motnik 28), v hiši, kjer se je po domače reklo pri Španu, revnim kmečkim staršem – očetu Štefanu in materi Mariji (roj. Aubelj) kot prvi od petih otrok; umrl je 26. novembra 1904, star 56 let.⁷ Po poklicu je bil čevljar, od leta 1878 pa tudi trgovec v Motniku; za kulturno zgodovino svojega kraja se je zanimal že vsaj od svojega 16. leta naprej, ko je našel zgodovinski dokument iz 18. stoletja, ki ga danes hrani Arhiv Slovenije.⁸

V šolo ni hodil, saj doma ni bilo denarja, brati in pisati pa se je naučil s pomočjo Franceta Sajovica, ki je bil v Motniku od leta 1859 zasilni učitelj in je tudi sam zbiral izročilo za Slovensko matico. Sam o sebi je Križnik zapisal, da je bil samouk⁹ in da so ga vzgajale knjige in revije. V Motniku se je priučil čevljarkega poklica in pogosto hodil po hišah in gorskih kmetijah šivat čevlje. *Domačini so komaj čakali, kdaj bo prišel s čevljarским košem naokrog, da bo povedal kaj novega. Kot čevljar je tudi po več dni delal pri eni družini in se pri njih prehranjeval in prenočeval.*¹⁰

Ker pa je bil to le pičel zaslužek, je čevljarstvo delo dopolnjeval z zbiranjem folklornega, narodopisnega in zgodovinskega gradiva. Pisal je tudi o izvoru imen in o »knjigoznanstvu« ter vse to pošiljal različnim naslovnikom in uredništvom revij, tako da je tudi s tem nekaj malega zaslužil. Svoj prvi prispevek je objavil že leta 1869 v *Novicah* 25, na strani 200, kjer poroča o letini in gospodarskih razmerah v Motniku. Z vsemi temi aktivnostmi si je sčasoma pridobil dovolj denarja, da si je leta 1884 kupil hišo (Motnik št. 22), v kateri je imel odslej tudi trgovino; naslednje leto se je poročil s štirinajst let mlajšo Heleno Hribar (po domače Jergovčevu) in rodilo se jima je devet otrok. Leta 1900 je kupil tudi hribovsko kmetijo Nadlistnik v Beli pri Špitaliču in tam z ženo in otroki tudi kmetoval.¹¹

Bil je pravi folklorist samouk, o čemer priča tudi podatek, da se je včlanil v kar nekaj društev, med drugim tudi v Društvo za izdajanje znanstvenih in leposlovnih del pri Slovenski matici, kjer je plačeval članarino. Prav tako je bil včlanjen v Društvo za povjestnico Jugoslavensku v Zagrebu.¹² Slovstveno gradivo je začel pošiljati Matici že kmalu po tem, ko je Slovenska matica 4. novembra 1869 v *Novicah* objavila povabilo za zbiranje ljudskih pesmi in pripovedi. Tedaj se je, tako kot pred njim že France Sajovic, ki je bil njegov vzornik, tudi on odzval vabilu in 11. marca naslednjega leta poslal

⁷ Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 15.

⁸ Matičetov 1981, 129. V Arhivu Slovenije hranijo tudi Križnikove zapise o motniški kroniki in začetek Križnikove epske pesnitve in prozne povesti v mapi Trg Motnik in Fr. Šumi.

⁹ V pismu Janu Baudouinu de Courtenayju, 20. 7. 1874.

¹⁰ Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 16.

¹¹ Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 18–19.

¹² Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 16.

Matici 58 ljudskih pesmi,¹³ ki jih danes skupaj z drugimi Križnikovimi pesmimi hrani Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU,¹⁴ pripovedi in drugo narodopisno gradivo, ki ga je pozneje pošiljal tudi Karlu Štreklju, pa hrani Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

Potem ko je poljski jezikoslovec Jan Aleksandrovič Baudouin de Courtenay v *Slovenskem narodu* leta 1872 objavil navodila za zbiranje slovstvenega gradiva, je Gašper Križnik začel material pošiljati tudi njemu v Sankt Peterburg. Danes ga hrani Arhiv Ruske akademije znanosti v Sankt Peterburgu, kopije pa ZRC SAZU. Pozneje je Križnik zbiral ljudske pesmi, pripovedi, šege in navade, verovanja in druge sestavine ljudskega izročila tudi za Karla Štreklja, ko je ta prevzel uredništvo *Slovenskih narodnih pesmi* (SNP) in objavil Prošnjo za zbiranje narodnega blaga (*Ljubljanski zvon* 1887; *Slovan* 4, 1887); Štrekelj se uvodoma zahvaljuje gospodom, ki so mu na njegov poziv izročili svoje zbirke, in med njimi omenja G. Križnika, čevljarja in trgovca v *Motniku* v treh knjigah: v SNP I, leta 1898, str. XIV, v SNP II, leta 1903, str. XIII ter v SNP III, leta 1907, str. VI, kjer pa že piše: *Doposlali so mi /.../ večje ali manjše zbirke /.../ pokojni Gašper Križnik, trgovec v Motniku (22 pravljic).*

Križnik pa je pošiljal gradivo tudi v Zagreb; tam je namreč pravnik Valtazar Bogišić že leta 1867 v *Književniku* 3 objavil Naputak za opisivanje pravnih običajev, koji u narodi žive, vendar je Križnik za to izvedel šele dve leti po izidu zbornika, kjer so bili objavljeni odgovori.¹⁵ Križnik je torej svoje odgovore poslal

Bogišiću prepozno; danes jih hranijo v Bogišićevem arhivu v Cavtatu, kjer jih je odkril beograjski zgodovinar Aleksander Solovjev, leta 1945 pa jih je objavil slovenski pravni zgodovinar Janko Polec.¹⁶

Križnik se je odzval tudi na poziv Društva za povjestnicu jugoslavensku v Zagrebu, ki je bil objavljen v 1. knjigi *Arkiva za povjestnicu jugoslavensku* (Zagreb 1851: Pitanja Ivana Kukuljevića). Odgovori, ki jih je poslal na ta vprašanja, so bili objavljeni v *Arkivu za povjestnicu jugoslavensku* (1872 in 1875). Pozneje je bilo njegovo gradivo objavljeno tudi v *Zborniku za narodni život i običaje* (1900, 1902, 1903).

Potem ko je zasledil objavo Antun Radićevega Kvestionarja za skupljanje narodnih običajev,¹⁷ je gradivo pošiljal tudi Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu (danes Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).¹⁸ Križnik je torej gradivo pošiljal na različne naslove in nič čudnega ni, da je včasih isto pravljičico poslal na več naslovov ali pa da je isto zgodbo objavil tako v svoji knjigi kot v reviji.

Križnik je namreč objavil osem pravljic in povedk v knjižici *Slovenske pripovedke iz Motnika. Nabral in v izvornem jeziku zapisal Podšavniški. V Celovcu 1874*. Knjigo je sam založil, natisnili pa so jo v tiskarnici Družbe sv. Mohora v Celovcu, vendar je ostala skorajda nezapažena.¹⁹ Knjigo je v Celovcu verjetno izdal po nasvetu Baudouina de Courtenayja, ki je poznal Urbana Jarnika.²⁰

Križnik pa je svoje zapiske v tistem času pošiljal predvsem Matiju Majarju Ziljskemu, ki jih je objavil

¹³ V Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) je ohranjenih več pisem, ki jih je G. Križnik pošiljal Matičnemu odboru, pozneje tudi F. Levcu in K. Štreklju, skupaj z gradivom.

¹⁴ Arhiv Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU: ŠZ IV. 79, 80.

¹⁵ Zbornik sadašnjih pravnih običajev Južnih Slovena. Zagreb 1874.

¹⁶ Janko Polec, Križnikovi odgovori na vprašanja v Bogišićevem Naputku. V: Razprave akademije znanosti in umetnosti. Pravni razred, zv. 3, Ljubljana: SAZU 1945, str. 151–225.

¹⁷ Antun Radić, Osnova za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu. V: Zbornik za narodni život i običaje južnih Slovena 2/1897, str. 1–88.

¹⁸ Gradivo, ki ga je Križnik pošiljal za *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* in za *Zbornik za narodni život i običaje*, je hranil Etnološki Odsiek pri HAZU. Križnikove zapise, ki so ostali po njegovi smrti, so domači, kot je povedala njegova hči Terezija, prav tako poslali JAZU (danes HAZU). Pozneje je bila urejena izmenjava in danes to gradivo hrani ISN ZRC SAZU.

¹⁹ Časopis *Slovenski narod* 58 (16. 4. 1874) je objavil notico ob izidu te knjižice, ki je stala 10 krajcarjev (Križnik, Križnik-Vrhovec 2008: 18).

²⁰ Piko-Rustia 2008, 177.

v svojem časopisu *Slavjan*. Pseudonim Podšavniški si je Križnik izbral po predelu Šavnice na Menini planini nad Motnikom,²¹ ki ga je lahko gledal izpred svoje hiše, verjetno pa se je nanj tudi večkrat povzpel.

V osemdesetih letih 19. stoletja je Križnik še razmišljal o tem, da bi mu Slovenska matica izdala zbirko pripovedi, ki jih je zbral, na približno petstotih straneh. O tem si je dopisoval tudi s Franom Levcem; ko pa je Matica celo zavrnila njegovo zadnjo pošiljko, je to idejo opustil.²² Svojo željo je izrazil tudi v pismu Baudouinu de Courtenayju, iz katerega je razvidno, da je z zapisovanjem gradiva skušal zbrati tudi nekaj denarja za trgovino:

V hiši sem mojiga očeta, prostiga pa razuma. Oni me strašno težko vidijo, da pišem, še kregajo me, da ne nucajo doma notarja, da gredo k njemu, kadar kaj za pisat potrebujejo. Bog vari, da bi vedeli, da sem pripovedovalce koperal, in tudi nič ne vedo, da sem po tej poti kaj dobil. Pišem poleti na prostem zunaj, pozimi pa bolj zgodaj ustanem, in tudi ponoči. Zato bi pa rad štacuno napravil, in sobo nalašč za to našel, potlej bi pa lahko svoje reči po svojim tiral.»
(*Moettinig in Krain*, 20. 7. 1874)

Baudouin de Courtenay mu je poslano gradivo verjetno vsaj delno plačal, podaril pa mu je tudi knjigi *Rezijanski katehizem* in *Opyt fonetiki rezijanskih govorov*, za katero se mu Križnik zahvaljuje v pismu (20. 9. 1876). Toda to Križnikovo gradivo je do danes ostalo neobjavljeno, shranjeno v arhivu v Sankt Peterburgu, kopije pa so shranjene v Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani.

Ime plodovitega zapisovalca izročila Gašperja Križnika se je, čeprav je večina gradiva doslej ostala neobjavljena, vendarle pojavljalo tudi v javnosti. Poleg

že omenjene knjige *Slovenske pripovedke iz Motnika* (1874) in zagrebških objav v *Arhivu za povjestnicu jugoslavensku* (IX 1872, str. 244–253 in XII 1875, str. 142–149) ter *Zborniku za narodni život i običaje* (V 1900, VII 1902, VIII 1903)²³ pa tudi pesmi, ki jih je objavil Karel Štrekelj v svoji znanstveni izdaji *Slovenskih narodnih pesmi*, je posamezne enote Križnik objavljaj tudi v različnih revijah in časopisih, kot so: *Slavjan* (1874), *Novice* (1879), *Popotnik* (1879), *Letopis Matice slovenske* (1881), *Ljubljanski zvon* (1884, 1887), *Slovenec* (1885), *Drobtinice* (1887), *Slovenske večernice* (1887, 1888), *Koroške bukvice* (1887, 1888, 1889), *Vrtec* (1888), *Dom in svet* (1889), *Koledar družbe sv. Mohorja* (1891) in še drugod.²⁴ Vendar pa so uredništva pogosto posegala v njegove zapise in jih kar močno prirejala in »popravljala«.

Nekaj besed o Križnikovih zapisih pripovedi

V drugi polovici 19. stoletja so številni šolani in nešolani posamezniki še v duhu prebujenja narodov zbirali slovstveno folkloro predvsem z namenom, da bi jo ohranili pred izginotjem in utrdili samobitnost svojega naroda. Različni oglasi, vprašalnice in navodila so vabili ljudi k zbiranju pripovednega, pesemskega in drugega narodopisnega izročila. Med izjemno plodovitimi zapisovalci pripovednega izročila so bili na primer makedonski samouk Marko Cepenkov, ruski zbiralec Ivan V. Kostolovski in naš Gašper Križnik.

Križnik je izročilo zbiral delno zato, da bi s tem nekaj malega zaslužil, saj so ustanove, ki so pozive in vprašalnice objavljale, odgovore in poslano gradivo pogosto tudi plačevale. Predvsem pa je folkloro in etnografsko gradivo zbiral iz lastnega veselja ali kot je zapisal njegov vnuk Janez Križnik: *To ni bil le njegov konjiček, ampak notranja potreba in njegovo poslanstvo.*

²¹ Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 18.

²² Boris Merhar, *Folklor in narodopisje*. V: *Slovenska matica 1864–1964*. Ljubljana: Slovenska matica 1964, str. 129–130.

²³ V *Zborniku za narodni život i običaje* VIII (1903), 136–139 sta objavljena tudi Križnikova fotografija in kratek življenjepis, ki ga je napisal urednik D. Boranič. Pri urejanju Križnikovega gradiva je dr. D. Boraniču veliko pomagal akad. dr. A. Musić.

²⁴ Več o tem gl.: Štorman, Uršič 2008, 260–281.

Zato je prehodil vse kraje od Kamnika do Celja, od Motnika do Zagorja, pa tudi kraje v Savinjski dolini.²⁵ Na svojih poteh in predvsem doma v rodnem Motniku je spoznal kar veliko število pravljíčarjev oziroma pripovedovalcev zgodb; nekaj jih omenja tudi v Poročilu o naberanu narodnih reči, ki ga je priložil k zbirki pripovednega gradiva, verjetno leta 1878 poslanega Baudouinu de Courtenayju v Sankt Peterburg:

Podučen po Novicah in starim letniku »Slovenska bučela« sem začel zapisovati najpred pesni, zato, ko so bile pesni posebno priporočene in ko jih tudi ni bilo preveč zamudno zapisovat. Naprosil sem rajnega Antona Glovaca, nekdanjiga usnjarja v Motniku, starega 80 let, da mi je nekaj pesn povedal, zakar sem mu mogel tudi nekej plačati. Zapel mi je zdravičko ali bolje da rečem deklamoval, ko tedaj še nisem znal metrike, jih tudi nisem zapisal, de bi bile za rabo. Ljudje so pa djali, de bom zblaznil. To je bilo 1868. Poznej sem obrnil na pravlice. Miha Goste, hlapec 20 let star mi jih je sam zapisoval, da sem mu le poper dal. Kar je bilo falenga, sem sam popravil. Jakob Korenta, 17 let stari čevljarški učenc, ko je šival pri meni, sem ga prosil, da mi jeh je narekval. Z njim sem se stavil en goldinar, če jih je deset povedal. Pa jih je vedel, 11 mi jih je povedal, za te je hotel imeti od vsake posebej plačilo. Janez Bervar, 18 let star prosilec, ko je v mladost ob desno roko paršu, mi jeh je narekval: »Od ribča« v »Slovenskih pripovedkah iz Motnika« in več drugih. Za to je hotel biti dobro plačan. Lovrenc Sajovic, usnjarški pomočnik na Vranskem, doma v Motniku – njega sem prosil, de je zaslišu pripovedke na Vranskem, de mi jih je potlej narekval: »Od zdravilne vode« in od »Dvanajst bratov in sester« te druge je pa sam zapisal in le prepisal sen jih jaz potlej – z željo, da bo dobil knjigo, kadar bodo na svetlo prišle. Več kot polovico narodnih reči sem izročil Slovenskeji Matici.²⁶

V tem dopisu Križnik omenja štiri informatorje, seveda pa jih je bilo še veliko več; med njimi so bili vajenci, hlapci, delavci, kmetje, gospodinje, dijaki, vojaki, zaporniki, berači, krčmarica, kramarica in usnjar; bili so različno stari, od 10 do 80 let. V rokopisih pravljíc in povedk omenja sledeče:

- ☞ Alojzija Avbel, 18 let;
- ☞ Janez Bervar, prosilec iz Motnika, ki je v mladosti izgubil desno roko, ki je za pripovedi hotel biti dobro plačan, 18 let;
- ☞ Mihael Goste iz Čemšenika, očetov hlapec v Motniku, ki je tudi sam zapisoval pripovedi, za plačilo pa mu je Križnik dajal poper, 20 let;
- ☞ Anton Glovac, nekdanji usnjar v Motniku, 80 let;
- ☞ Anza Jegovnik, delavec z Vranskega, 40 let;
- ☞ Janez Kenšek, deček v Motniku, 10 let;
- ☞ Franc Kočar, vojak in jetnik v Celju;
- ☞ Tomaž Kočar, delavec v Motniku, 20 let;
- ☞ Jakob (Jaka) Korenta, Križnikov čevljarški vajenec (pomagač) v Motniku 17, 20 let;
- ☞ Helena Križnik, Križnikova mama;
- ☞ A. Mejač, dijak iz Motnika;
- ☞ Jozefa Pečnik (Pečnikova), gospodinja;
- ☞ Jur' Povle, delavec v Špitalu, 70 let;
- ☞ Gašpar Reberšek, kmečki sin s Srebotne pri Motniku, 17 let;
- ☞ Karol Sajovic, vojak v Motniku;
- ☞ Lovrenc (Lovro) Sajovic iz Motnika, usnjarški pomočnik na Vranskem, ki je sam zapisoval zgodbe, Križnik jih je prepisal in malo popravil, 20 let;
- ☞ Alojzija Sajovic, 17 let;
- ☞ Doroteja Svetič, kramarica v Motniku, nekdanj doma v Kamniku;
- ☞ Zefa Tominšek (Tomnišek), kmetska hči z Vrha nad Zgornjim Motnikom, 10 let;
- ☞ Cenetov pob, 20 let;
- ☞ dečko (mladenič) iz Šentožbolta pri Trojanah, 18 let;

²⁵ Križnik, Križnik-Vrhovec 2008, 18, 17.

²⁶ Arhiv Ruske akademije znanosti v Sankt Peterburgu (kopija je shranjena v ISN ZRC SAZU).

- ☞ mladenič, kmečki hlapec, ki mu je zgodbe pripovedoval njegov oče, ki je bil v mladih letih vojak, 18 let;
- ☞ lončarica iz Kokarij pri Mozirju;
- ☞ stara ženica na Srebotnem;
- ☞ berač iz Blagovice;
- ☞ tesar in berač iz Blagovice, star 60 let;
- ☞ beraška iz Šentgotarda;
- ☞ vojaški odpustnik, star 24 ali 25 let.

Zelo verjetno je imel Gašper Križnik pripovedovalcev še več, nekaj pripovedi pa je zapisal tudi tako, kot jih je poznal in pripovedoval sam.

Motnik, ki je leta 1423 postal trg in je bil na križišču poti, speljanih skozi Tuhinjsko dolino, je bil središče obrti, kot so usnjarstvo, čevljarstvo, barvarstvo in suknarstvo; pozneje pa so se gospodarski interesi preusmerili v Kamnik in druga mesta v njegovi okolici, obšla ga je tudi južna železnica in tako je postal odrinjen, čeprav je imel na meji med Gorenjsko in Štajersko pomembno lego. Kljub gospodarskemu nazadovanju pa je ohranil bogato pripovedno dediščino, ki so jo popotniki, obrtniki, trgovci, vojaki in številni drugi ljudje, ki jih je pot z različnih koncev sveta zanesla v te kraje, prinašali s seboj. Tako se je še na prehodu v 20. stoletje ohranilo bogato izročilo, ki je odražalo vso pestrost različnih kulturnih tokov.

Gašper Križnik je pripovedi zapisoval po nareku, tako kot so mu jih pripovedovali njegovi informatorji, kar pa je zahtevalo sprotno minimalno redakcijo besedila. Martina Piko-Rustia je za njegove pravljice in povedke v zbirki *Slovenske pripovedke iz Motnika* (1874) ugotovila, da jih je zapisoval na dva načina: 1. kot narečne pravljice s pripovedno strukturo knjižnega jezika in 2. kot narečne pravljice z narativno strukturo govornega jezika.²⁷

Čeprav je bil Gašper Križnik preprost človek, je vendarle imel osnovno znanje o zapisovanju narečnih glasov in je upošteval določena diakritična znamenja, s

katerimi je zapisoval posamezne glasoslovno-naglasne posebnosti motniškega govora. Kako je zapisoval pripovedi, je razložil tudi Janu Baudouinu de Courtenayju v Pojasnilu, prav tako priloženemu gradivu, poslanemu predvidoma leta 1878. Med drugim v tem dopisu piše o tem, s kakšnimi diakritičnimi znaki je zapisoval različne glasove in naglase ter o dialektu motniške okolice, ki ga je označil kot – *prehajavniga: ... tukaj dijalekti polagoma v eniga drugja prehajajo, šterski v gorenskiga, rovtovski ali gorogranski²⁸ pa v motniško dolenskiga²⁹ ...*

Križnikovi zapisi pravljic in povedk se odlikujejo tako po bogastvu motivike oziroma pripovednem repertoarju kot po neizumetničenem stilu, živahnosti pripovedovanja in besedišču, ki mestoma ohranja celo zelo specifične izraze za različna orodja, predmete obrtne in delovne dejavnosti, ki so danes že povsem pozabljeni. Kljub številnim tujkam, predvsem germanizmom, pa Križnikovi zapisi vendarle odsevajo govornico in narečje Motnika in okolice tistega časa.

Pri redakciji tega gradiva smo slovnične popravke morali vnesti v vsa besedila, pri tem pa smo skušali ohraniti leksiko in besedišče, tudi tujke, ki jih je zelo veliko, ter sintaktične in stilistične posebnosti njegovih pripovedi.

Med gradivom je veliko zgodb, ki so namenjene odraslim, kjer ne manjka okrutnosti pa tudi vulgarne govornice ter obscenosti (npr. št. 5, 11, 44, 113), kar je bilo v 19. stoletju, v času puritanstva z ostrimi moralističnimi načeli, ki ga je zagovarjala tudi Slovenska matica in s katerim se je moral spopadati tudi Karel Štrekelj pri urejanju *Slovenskih narodnih pesmi*, nedopustno. Jezik je pogosto robat in okoren, vidi se, da so bile pripovedi dobesedno prenesene na papir iz ust preprostih ljudi: delavcev, kmetov, vojakov ..., in odsevajo njihove družbene razmere, stiske, predstave o boljšem življenju in pogled na svet v duhu časa in okolja, v katerem so pripovedovalci živeli. Križnik je ujel pripovedi ne kot cenzor, filolog ali literat, pač pa jih

²⁷ Piko-Rustia 2008, 178–179.

²⁸ Zgornjesavinjsko narečje, ki se govori na drugi strani Menine v Gornjem Gradu in Zadrecki dolini (Škofic 2008, 116).

²⁹ Motniški govor je uvrščen med govore srednjesavinjskega narečja (Škofic 2008, 116).

je zapisal z vsemi tujkami, okornostmi in robotostmi, kot jih je slišal.³⁰ Ohranil je leksiko in besedišče ter sintaktične in stilistične posebnosti ljudskega izražanja. V njegovih pravljicah pogosto zasledimo tako imenovani dramatični sedanjik in ostenzivno doživljanje izročila, ko pripovedovalci zgodbo tako zelo podoživijo, da se poistovetijo z glavnim junakom.

V Križnikovem rokopisnem gradivu se je ohranilo okoli dvesto petdeset pravljič in povedk. Med njimi jih zelo veliko lahko uvrstimo med čudežne pravljice in številnim lahko najdemo ustrezno mednarodno številko pravljíčnega tipa ATU.³¹ Vsega skupaj je v tej knjigi 100 različnih pravljíčnih tipov, ki so dodani v razpredelnici na koncu knjige. Za vzorec smo v nekaj primerih objavili skoraj identična zapisa pravljičice (16 in 17, 34 in 35 ter 43 in 44); slednji dve sta še posebej zanimivi, ker je priredba v prvi varianti prilagojena moralnim predpisom tistega časa. Tovrstnih primerov je v Križnikovem rokopisu še več, ker je isto pravljico tu in tam večkrat prepisal, vselej z nekaj malega popravki in spremembami in jih pošiljal različnim prejemnikom.

Od drugih zapisov tistega časa loči Križnikove pravljice in povedke tudi njihova izjemna vsebinska raznolikost ter bogastvo motivike, simbolike in metaforike. Kreativnost in fantazija pogosto presemeta pripovedno izročilo, ki so ga zapisali drugi zbiralci tistega časa. Milko Matičetov je menil, da je Gašper Križnik ohranil živo ljudsko pravljico za odrasle z vsemi možnimi epizodami, ki so jih šolani zbiralci zaradi nekakšnih pedagoško-moralnih načel na široko obšli, nekateri pa jih menda niti slišali niso.³²

Motnik je bil dolgo časa na prepihu različnih kultur in tudi pod močnim avstroogrskim vplivom, kar lahko opazimo tudi v besedišču, ki je pogosto nemškega izvora, imena junakov in junakinj pa so: Johan, Nani, Mari, Juli, Korl, celo Konratelj ali Konrad. Namesto

grofov in grofičen so v Križnikovih pravljicah protagonisti kar kralji, princi, *princezine* in kraljične. Tuje vplive je moč zaslediti tudi pri šaljivih pravljicah, med katerimi je kar veliko pripovedi o prebranih junakih, tako imenovanih *triksterjih* (št. 16, 17) ali pa pripoveduje o eulespieglovskih potegavščinah, po katerem je pravljica št. 78 *Ajnšpegler – Pavliha* dobila celo ime.

Svetovljanska razsežnost Križnikovih pravljič se odraža tudi v pravljicah, ki so zelo starega izvora. Tako na primer pravljica *Kuzlin sin* (ATU 303; št. 27) pripoveduje o čudežnem spočetju treh dečkov, otrok ribičeve žene, deklet in psice, ki so se rodili potem, ko so vse tri zaužile meso velike ribe. Motiv partenogeneze in celo rojstva junaka po živali kaže na izjemno starost; prav tako je izjemno star tudi motiv, ko junak prisili kačo, da izpljune brata, ki ju je požrla. Sicer pa pravljice tega tipa (ATU 303 + 300) najdemo že v knjigi *Le Piacevoli Notti* (1550–1553) Gianfrancesca Straparole in v zbirki pravljič *Lo cunto de li cunti* (1634–1636), ki jo je napisal Giambattista Basile, kasneje pa tudi v *Otroških in hišnih pravljicah* bratov Grimm.

Med Križnikovimi pravljicami se je ohranila tudi ena od verzij Modrobradca – ATU 311, ATU 312, ki je starega izvora, prvič pa je bila objavljena v zbirki Charlesa Perraulta *Histoires ou contes du temps passé* (1697) pod naslovom *La Barbe Bleue*. V Križnikovi zbirki je to pravljica št. 95: *Povodni mož*, medtem ko je v pravljicah bratov Grimm kar več verzij pravljič tega tipa.

Kar v šestih različnih pravljicah (št. 1, 33, 39, 50, 100) prepoznamo pravljíčni tip Mož, ki išče izgubljeno ženo ATU 400. Ta pravljica, ki se pogosto začneja z motivom Otrok je nevede prodan vragu, in pripoveduje o poroki z nadnaravno ali začarano nevesto, je razširjena skorajda po celem svetu, kot najstarejši vir pa navajajo mit Purūravas-Urvaši iz staroidijske

³⁰ Kot primer naj navedem pravljico št. 12 *Trije bratje, ki so pri hudiču služili*, ki je varianta pravljíčnega tipa ATU 563 *Mizica pogrni se*. V tej pravljici na primer fant reče kozlu »Heri, meri, dnarje seri!« ali pa kiju: »Kic, bite! Da bi vse pobil!«, kar je v večini drugih pravljič povedano z bolj uglajenimi besedami in rimami.

³¹ ATU je mednarodna klasifikacija pravljič po: AARNE, Antti, THOMPSON, Stith, 1961 in UTHUR, Hans-Jörg, 2004: *The Types of International Folktales*.

³² Matičetov 1981, str. 131.

Rigvede. K njeni razprostranjenosti v Evropi je prispeval predvsem nemški pesnik Hans Sachs iz 16. stoletja, ki jo je upesnil v pesnitvi *Masterlied* (1552).

Zelo priljubljene pravljice v slovenskem izročilu so pravljice tipa ATU 510A Pepelka in ATU 510B Zlata, srebrna in zvezdna obleka. Tovrstne pripovedi sodijo med najstarejše in najbolj razširjene pravljice na svetu. Prve objave najdemo že v zbirki kratkih zgodb *Il Pecorone* (1378), ki ga je napisal Giovanni Fiorentino, in v romanci iz 15. stoletja *Belle Hélène de Constantinople*, ki je postala zelo popularna in je doživela številne objave. V tej romanci se vojvoda Antoine iz Konstantinopla zaljubi v svojo hčerko Heleno in se hoče z njo poročiti, toda Helena pred poroko zbeži v Anglijo in tam sreča kralja Henrika (Henry), s katerim se omoži. Nadaljevanje zgodbe je seveda drugačno kot v pravljicah tega tipa. Med Križnikovimi pravljicami je varianta Zlate, srebrne in zvezdne obleke pravljica št. 92 *Sončna zvezda*, kjer je, tako kot v mnogih drugih Križnikovih pravljicah, veliko simbolnih zvez in metafor, ki ohranjajo spomin na prastare mite in verovanja.

Tudi pravljica št. 75 *Oče in hči*, ki se uvršča v pravljčni tip ATU 706 Dekle brez rok, se začne z očetovo željo, da bi se poročil s hčerko. Hči se upre incestni zvezi, a jo oče zaradi tega kaznuje in ji da odsekati obe roki, ki pa ji v nadaljevanju zgodbe na čudežen način ponovno zrasteta. Ta pravljica je nastajala pod vplivom del, ki so navdihovala tudi pravljice o zlati, srebrni in sončni obleki, najdemo pa jo že v zbirki novel *Le piacevoli notti* (1551, 1553) Gianfrancesca Straparole.

Z incestno motiviko se srečamo tudi v pravljici št. 11: *Dvanajst sinov in hčera*, v kateri najstarejši brat in sestra Genovefa zapustita dom, ker nočeta poslušati očetovega nasveta, naj se bratje in sestre med seboj poročijo. Vseh dvaindvajset je okamenelo, le najstarejša brat in sestra, ki sta zbežala od doma, sta ostala živa. Ponoči sta splezala na drevo in brat je slišal, kako sta se volk pod drevesom in orel na vrhu drevesa pogovarjala, kako bi bilo z vodo izpod drevesnih korenin mogoče

rešiti zakletega kraljeviča. Potem ko reši kraljeviča, ki je bil začaran v volka, in z njim poroči sestro, nadaljuje svojo pot in pride v kraljestvo, kjer princesa izbira ženina z ugankami. In tako je prvemu pravljčnemu tipu priključen še drugi pravljčni tip Kraljična, ki ne zna rešiti uganke (ATU 851). Ta pravljica je bolj znana pod imenom Turandot in je med drugim navdihnila tudi opero Giacoma Puccinija.

Med mnogimi šaljivimi pravljicami je v Križnikovih zbirki največ variant pravljice tipa ATU 1525A Mojster tat (št. 4, 16, 17 in 36), ki pripoveduje o prebrisanem tatiču, ki mu, vsem stražam navkljub, uspe ukrasti gospodu rjuho izpod telesa, konja iz hleva ter spraviti župnika in cerkovnika v vrečo; slednja dva prevara s tem, da rakom priveže na hrbet sveče in se pretvarja, da je božji odposlanec oziroma angel, ki vodi duše v nebesa (ATU 1737). Motiv rakov s svečami na hrbtu najdemo že v Herodotovih *Zgodbah* (II, 120), drugače pa so tovrstne pripovedi doživele razcvet v času humanizma in renesanse. Pravljica tega tipa je bila objavljena že v *Le piacevoli notti* Gianfrancesca Straparole, v slovensko izročilo pa je prišla prek Erazma Rotterdamskega, ki v nekem pismu iz leta 1528 piše o župniku, ki je na pokopališču spustil rake s svečami, da bi iztržil več denarja za pokojne. Od Erazma Rotterdamskega je zgodba prišla v protestantsko polemiko in kritiko katolicizma. Slišal jo je tudi Trubar, ki jo je vključil v svoj *Katekizem* (1575) in jo predstavil kot lažnivo dejanje, ki ga izvaja Katoliška cerkev, da bi zavedla vernike.³³

Zgodba o ženi, ki se z možem prepira o tem, ali je trava pokošena ali postrizena (št. 21; ATU 1365B), nakar jo mož vrže v vodo, ona pa še iz vode moli roko in kaže, da je trava postrizena, je dokumentirana že v srednjem veku in jo je v prvi polovici 13. stoletja Jacques de Vitry vključil v svoje pridige *Sermones vulgares*, privzel pa jo je tudi baročni pridigar in pisec Janez Svetokriški v zbirki pridig *Sacrum promptuarium* (1691–1707) in od tod se je zgodba začela širiti tudi v slovenskem izročilu in literaturi.

³³ Merhar 1960, 33.

V Križnikovi zbirki je razmeroma veliko legendnih pravljič in povedk, med njimi izstopata pravljič št. 19 o *Svetem Coprijanu* ATU 756B, katere osrednji motiv je spokorjeni grešnik,³⁴ in nenavadna legenda o Sežganem in prerobenem človeku (ATU 788 *Sveti Andrej*, št. 45), o kateri je obširno pisal že Milko Matičetov. Osnovni tip te pripovedi je znan predvsem pri Južnih Slovanih, na Madžarskem, v Italiji, Franciji in Litvi; razvojna pot te pravljične legende pa je potekala v prvem tisočletju našega štetja, ko se je vzhodnoazijskemu in grškemu izročilu s severa pridružil še mit o Lokiju, spremenjenem v žensko, ki na nekem pogorišču najde srce in ga poje, zatem zanosi in rodi ter postane izvorni oče coprnica. Vendar pa ostaja nadaljnja razvojna pot te legende nedokumentirana. V tem času jo je zaznamovalo krščanstvo, hkrati pa ohranja številne arhaične elemente: ostanke metempsihoze oziroma prenosa duše iz enega telesa v drugega in parthenogeneze.³⁵ Te starodavne sestavine potrjujejo pravilo, da se ustno izročilo vztrajno oklepa starih vsebin in obrazcev, ki jih spoštljivo prenaša iz roda v rod, tudi ko jih ljudje že ne razumejo več, saj ne poznajo njihovega prvotnega pomena in sporočilnosti.

Nekatere Križnikove pravljič pa so tako posebne, da jih ne moremo uvrstiti v mednarodno pravljično tipologijo. Takšna je na primer pravljič št. 8 *Zlata jabolka*, ki je sicer tipična pravljič s čarobno tematiko; v njej najmlajši brat reši tri princeze in tri zaklete graščine, ki jih vzame s seboj na pot, saj jih z graščinami vred spremeni v zlata jabolka in jih preprosto spravi v žep. Na koncu pa oba brata, preden jima izroči princezinji in graščini, spremeni najprej v kup dreka oziroma pepel, kar morda na metaforičen način sporoča, da nista kaj prida vredna, saj nista bila sposobna izvršiti nalog, ki jima jih je zadal oče. Kljub temu sta na koncu obdarjena, saj ju najmlajši brat nato spremeni nazaj v kraljeviča in vsakemu podari grad in princezo.

Križnikove pravljič so samosvoje ne le po jeziku, pač pa tudi po vsebini, saj se neredko zgodi, da jih

pripovedovalec prikroji po svoje in nas preseneti z nenavadnimi razpleti, kot na primer v pravljič *Lepi tič* (št. 107; ATU 506 + 550), ki jo pripovedovalec konča na nekonvencionalen način, po katerem bi morala biti hudobna brata kaznovana z obešenjem ali podobno smrtjo; njima pa je ponujena rešitev in spreobrnitev, saj jima, čeprav sta goljufala, ropala in ubila veliko ljudi, uspe pobegniti pred kaznijo in nato najdeti vsak svojo graščino, v kateri srečno zaživita.

Med bajeslovnimi bitji, o katerih pripovedujejo Križnikove pravljič in povedke, so omenjeni tudi ajdi in ajdovske deklice. Tako se na primer zgodi, da namesto velikanov ali zmajev v Križnikovih pravljičah včasih nastopajo ajdi, kot v pravljič *Trije bratje ali kako je kmečki sin postal kralj* (št. 10). Druga bajeslovna bitja so še divji mož, lintver, mora in vicane duše, ki trpijo, med drugim tudi takrat, kadar v vetru škripajo veje (št. 156).

Križnikove pravljič se večkrat začenjajo z besedno zvezo *Jenkret je biv ...*, kar je v tej knjigi popravljen v *Enkrat je bil ...*

Značilni pravljični zaključki, ki pa jih ne najdemo pri vseh pravljičah, so na primer:

Zdaj so se strašno obveselili, jaz sem pa šel domov z mokrim jezikom in suhimi petami. (št. 2)

Potem so napravili ohcet, so mi dali z rešeta piti, iz fingreta jesti, z loparjem po riti, imam še zdaj graben na riti. Pol sem pa šel domov s suhimi petami in mokrim jezikom. (št. 5)

Potlej sem pa šel domov s sneženimi petami pa z mokrim jezikom, da sem tole povedal. (št. 14)

Meni so dali iz fingreta jesti, z rešeta piti pa z loparjem po riti, imam še zdaj graben na riti. Pol sem pa šel po svetu, sem pa pravil, kako se mi je godilo. Kdor govori, je norec, kdor posluša, je pa še bolj. Zdaj je pa konec. (št. 49)

Pol me je pa en godec v rit brcnil, da se še zdaj to lažem. (št. 50)

³⁴ Več o tej pravljič je pisal Milko Matičetov (1965), delno tudi Ivan Grafenauer (1965).

³⁵ Matičetov 1961, 171–172.

Kot vidimo, se določene zaključne formule v Križnikovih pravljicah ponavljajo, kar jim daje značilen skupni pečat.

Seveda pa Križnikovo gradivo ne bi bilo popolno brez povedk o motniškem polžu, ki so krožile, tako kot o višnjegorskem polžu, širom po Sloveniji. O njih je pisal že Josip Podmilšak pod psevdonimom Andrejčkov Jože v prispevku z naslovom *Zgodovina motniškega polža* leta 1868.³⁶ Polž je imel, kot vidimo, pomembno mesto v takratnih zbadljivkah in šaljkah, ki so jih ljudje pripovedovali na račun določenih obrtnikov v majhnih trgih in vaseh.³⁷ Čeprav je Križnikov zapis precej atipičen in prvinski, je morda prav zaradi tega še bolj zanimiv, saj prinaša nekoliko drugačno motiviko, kot smo je vajeni v povedkah s sorodno vsebino.

Na koncu knjige so dodani opisi šeg in vraž, zbadljivk in kratkih folklornih žanrov, kot so pregovori in uganke. Tudi ti odsevajo duh starega časa in jih danes včasih že težko razumemo, zato pa so toliko bolj zanimivi in

odstirajo pogled v preteklo življenje ter domišljijski in realni svet ljudi tistega časa.

Še marsikaj bi lahko napisali o pravljicah, ki jih je zbral Gašper Križnik, a nam zmanjkuje prostora in časa. To prepuščamo bodočim raziskovalcem, ki bodo v Križnikovem gradivu našli nešteto zanimivih elementov, jezikovnih posebnosti kakor tudi izjemno primarno pravljичno simboliko in sporočilnost, prav tako pa tudi številna nenavadna pričevanja o življenju ljudi.

Križnikova velika zasluga je, da imamo danes iz osrednjega slovenskega prostora ohranjene tako številne in raznolike ljudske pripovedi, ki so obenem tudi zapisane v živahnem, ljudskem govoru tistega časa. Čeprav je ustno izročilo razprostranjeno po celem svetu in najdemo podobne pravljice tudi v drugih krajih, pokrajinah, državah in celo na različnih celinah, so vendarle Križnikove pravljice zelo svojstvene in odsevajo družbene, gospodarske in duhovne razmere njegovega časa in prostora, ki jih je znal zabeležiti z izjemno pretanjenostjo in pristnostjo.

Dr. Monika Krojež Telban

³⁶ Slovenski glasnik 11, št. 4 (1. 4. 1868), str. 150; št. 5 (1. 5. 1868), str. 171–173.

³⁷ Več o tem gl. Krojež 2008, 171–174.

Od svet'ga Coprijana.

Je blo jenkhet, je bliu an
 lög svomak, de ni jemu
 nei drugga, ko svojo hišo,
 in pa jeno nivo. Je jemu
 na tisti nivi rēpo ožjano
 In tista niva je bla tako
 oštimana; de je bla okōl
 in okōl meja, na svēd
 pa niva. In je jemu
 čveter otrok. In ta naj
 mlaj je bliu star sēd in
 lēt. Men ta mōž, in žena,
 in otroc niso imeli drugga
 za živej koker to rēpo.

In je šou usak Jan
 jenkhet, de je te rēpe
 napipov, de so jo mēl
 za živej. In niso mēl

ščem ne osoliti, ne zabélit
ne podmést: samo golo
so jélli. In tó je trpél
nei cajta. Yenga dne je
sou mój žalostu répo
pipat. Kar ga sreia an
star mój. In je rekla ta
mój: Kaj ti je, de si tako
žalostu? Kaj ne bom
žalostu na tó nivo grém
répo pipat: zakaj jaz jo
nimam ščem osoliti, zabé-
lit, in ne podmést, samo
golo répo jémo. Tist
mój prav: Jaz ti pa
veliké dnarjev Jam, če
ti men tó predaš, kar
ne vés, de pri his imas?
Ja mój je mislu:
škóde si ne bom narédu
pa vendar predaš bom
kér ne vém de pri his

imam. An je predao. Se je
pa zgolo knjgo iz desne roke
mogel podpiati, se je rihiti
predao kar ne v, se per
hiš ima. An mu je ta stār
mōž rēku: Prines pod tō
mejo stār prajū pūtker.
Zutrej bo povn! An on
ga je prinesu, in jutrej
je bil povn dnarja.

An ta mōž je svoji ženi
povēdu, ko je reju pijou,
kaj je predao. An žena
prav: Glej, za kajjo vōlo
kaj si ti sturu? Al' ne
vēs, da s'īm jaz n drugimo
stan? Ti si otroka pre-
dav z mojga telera! —

Kar s'īm sturu, s'īm
sturu, ne morem pomagat,
Zakaj jaz s'īm ne na deš'n
rōk na prst urēzov,
da s'īm iz svojo knjgo

PRIPOVEDI

Enkrat je bil en kmet, ki je imel veliko otrok, bajto pa majhno; je mislil: Kaj hočem zdaj? In rekel je svoji ženi: »Zdaj boš ti sama doma komandirala otroke, jaz bom šel pa po svetu, bom fehtal toliko cajta, da bom pribirtal več kot ti doma.«

Šel je po svetu; bilo je že več kot eno leto, ko ga ni bilo nič domov, bil je žalosten, je mislil: Kaj sem še nafehtal?

Stal je pri visoki vodi in se je mislil v njo potopiti. V tistem pride en črn mož proti njemu. »No, mož, kaj ste tako žalostni?« mu pravi.

On odgovori: »Zakaj bi ne bil žalosten? Imam ženo doma in polno bajto otrok, jaz jim skoraj nimam nič dati.«

Mož pa reče: »Ne bodite žalostni, tisto mi boste dali, kar je bilo pred šestimi leti, pa pojdite domov! Pa odprite kašte in vse skrinje, boste jutri zjutraj imeli žita in denarja dosti!«

Zdaj gre domov in precej gre pogledat v kašto in skrinje, je bilo vse tako, kakor mu je včeraj oni mož obljubil. Zdaj reče svoji ženi: »Hvala Bogu, zdaj imamo pa vsega dosti.«

Ona vpraša: »Kaj si pa obljubil tistemu gospodu?«

On odgovori: »Tisto, kar je pred šestimi leti bilo.«

Pravi: »Zdaj pa veš, koga si prodal; viš, tale fant je bil pred šestimi leti majhen.«

»Oh! Kaj je meni zdaj za storiti? Zdaj ga morava v šolo dati, da bo študiral za mašnika, da se bo potlej hudemu duhu lahko odpovedal.«

Zdaj je začel pob v šolo hoditi, se je več v enem letu naučil kakor ti drugi dve leti. Ko je prišel na vakance, se je vselej njegov oče jokal, kadar mu je kruh rezal. Fant je mislil: Kaj da se oče tako za kruh bojijo, ko vselej jokajo, ko mi ga režejo? In zdaj je šel nazaj v tisti kloster v šolo in je povedal svojemu menihu: »Moj oče se vselej jokajo, kadar mi kruh režejo, pa sam ne vem, zakaj.«

Mu reče menih in mu je dal eno pištolo: »Kadar se bodo tvoj oče jokali, pa s to pištolo proti njim nameri, reci: 'Če ne boste povedali, zakaj se jokate, vas bom precej ustrelil.'«

Ko je študent na vakance šel in ko pride domov, se oče razjoka; ta reče: »Oče, zakaj se jokate?«

Oče mu je odgovoril: »Kaj ti bo nucalo, če ti povem.«

Študent mu pištolo na prsi nameri in pravi: »Prec mi morate povedati, če ne vas bom pa ustrelil.«

In oče mu pove: »Komaj si bil star šest let, ko sem te jaz hudemu duhu predal.«

»Vam se ni treba zato nič bati in jokati, jaz se mu bom že sam odpovedal.«

Potem je šel študent nazaj v kloster in tisti menih ga vprašajo: »Kaj so ti povedali tvoj oče doma?«

»So rekli, da so me hudemu duhu predali, ko sem bil komaj star šest let.«

In tisti menih mu odgovorijo: »Ne boj se zato ti nič! Boš pa en malo prej novo mašo imel, kakor bi jo moral imeti.«

Zdaj je študent pustil vse svoje kamerade zadaj in potem so mu že obstali, da pojde v lemenat in je tudi šel. Ko je iz lemenata prišel, je precej novo mašo imel in tisti dan, ko je on novo mašo pel, je prišel tisti hudobni duh in ga je vzel in ga je nesel na eno veliko goro in ga je med veliko skalovje spustil, zato ker ga ni mogel naprej nesti, ker je žegnano monštranco v rokah držal. On si je pomagal, da bi nazaj prišel iz tistih skal, pride dol pod eno veliko skalo, tam se je eno mlado jagenjce paslo, on je kamen v roke vzel in jo je ubiti rajtal, jagenjce pa spregovori: »Mladenič, nikar ti me ne ubij! Tukajle dol pojdi po strani te skale, noter v tisti brlog, tam je en tabernakelj, boš lahko noter monštranco deval; noter je tudi miza in žeselj, da boš lahko sedel!«

In je šel, je urajmal glih tako in na mizi je bilo za piti in za jesti vsega dosti. V tem je prišlo jagenjce noter k njemu in mu je povedalo: »Nocoj bo prišlo hudičev kakor listja in trave, te bojo tako raztrgali kakor prah in pepel, od enajstih do dvanajstih; kakor bo ura dvanajst odbila, boš ti spet cel človek, kakor si bil pred.«

Jagenjce je šlo stran in precej je bila enajst ura, je prišlo noter hudih duhov kakor listja in trave, tega so tako zmleli kakor prah in pepel in ura je začela dvanajst biti, duhovi so zgrmeli ven, ta je bil pa glih tak človek kakor pred. V tem je pa prišlo jagenjce noter, je bilo že v glavo človek in mu reče: »Ali si kaj zmatran?«

On reče: »Ravno tak sem, kakor bi bil prav hudo stepen.«

Ono je reklo: »Zakaj si pa ti monštranco v tabernaklju pustil? Drevi jih pride še več, moraš ob enajstih monštranco v roke vzeti, ko bodo oni noter prigrmeli, jim moraš glih tako žegen dajati kakor ljudem v cerkvi.«

Kakor je od njega šlo, je bila ura pol enajstih, on hitro monštranco v roke vzame in začne žegne dajati; hudi duhovi so tako rjuli, da se je kar cel hrib tresel, zato ker ni nobenega predse spustil; in v tistem je začela ura dvanajst biti in zdaj so hudi duhovi s poti šli. In potem pride jagenjce in mu reče: »Nocoj si se pa bolj branil kakor sinoči; jutri zvečer bo pa še veliko huje, kot je bilo nocoj, jih pride pa trikrat toliko, pa se moraš glih tako rihtati.«

Kakor je od njega šlo, precej je bila ura pol enajstih, vzame monštranco v roke, kmalu je bilo hudih duhov kakor listja in trave, pa on se jih je s to žegnano monštranco branil; že je mislil omagati, pa se je spomnil, kaj mu je jagenjce povedalo: je začela ura dvanajst biti, je tako počil tisti hrib, kakor bi bilo treščilo vanj; in on si je ogledal, je videl, da je v eni veliki graščini, noter v enem lepem cimru, kjer je polno zlata in srebra okoli njega. Zdaj je prišla tista princezinja, ki je pred jagenjce bila, in ga je vprašala: »Kaj bom tebi za lon dala, ko si me rešil?«

On pravi: »Jaz ne nucam nobenega lona drugega, če hočeš ti mene za moža vzeti.«

»Zakaj da ne, ko bi me ti ne bil rešil, me noben živ človek ne bi bil. Šeststo let sem že v tem gradu ukleta bila, sem ravno take martre trpela, kakor si jih ti te tri večere. Zdaj je tukaj eno veliko mesto in z njim cela dežela rešena; že šeststo let ni nič zemlja rodila, ker je tukaj

po ravnem polju voda stala in zdaj ko si ti cela mesta in dežele rešil in zemlja rodi, se tebe, novega kralja, veseli!«

Zdaj so napravili ohcet, so pili in jedli in dobre volje bili in so novega kralja kronali. In potem je bil on dolgo cajta za kralja, prav dobro se mu je godilo, ženo je imel lepo, belo in rdečo kakor gartrožo. Zdaj ko je že dalj cajta tukaj bil, je rekel proti svoji ženi: »Zdaj bom šel pa v svojo deželo pogledat, kaj moji starši in bratje počnejo.«

Kraljica mu reče: »Ali to ti povem, da me nikdar ne smeš v svoji deželi v misel vzeti, na me spomniti ali pa da bi povedal: 'Kako lepo ženo imam.'« In mu je dala en prstan na prst in dejala: »Zdaj boš ti prišel, kamor boš hotel, tako hitro kakor si boš zmisлил; ko bi se pa ti na me zmisлил, ravno tako hitro sem jaz za tabo; gorje ti bo potlej, ko pridem za tabo!«

Zdaj se je on podal v svojo deželo; kakor hitro se je zmisлил, tako hitro je bil v svojem kraju in pride do hiše, kjer je bil on doma; ravno je bila ohcet dveh bratov, ko je prišel domov; in so ga začeli spraševati: »Kako se je kaj godilo po svetu, ko te je hudi duh nesel?«

On reče: »Noter med ene velike skale me je zanesel in tam me je spustil in tam sem prišel noter v en brlog, kjer so mi hodili hudi duhovi tri večere nagajat; potem sem jih premagal, sem rešil sebe in eno princezinjo in pa eno celo deželo.«

V tistem mu reče en brat: »Poglej, kako je škoda, ko si mašnik, ko bi bil tako kot sva midva, bi bil lahko tako lepo žensko dobil, kot sva jo midva.«

On odgovori: »Kaj je še moja lepša!«

Komaj je to spregovoril, je že njegova žena za hrbtom stala in mu rekla: »Kaj si naredil?«

On se je ustrašil, da se je ves zganil; še en cajt sta tam sedela in potem sta vzela od vseh svojih slovo; in sta si zamislila, precej sta sedela v tisti deželi, na onem vrtu, kjer jo je on rešil. Zdaj je on tam zaspal, princezinja mu je vzela prstan in mu je dala ene šolne, ki so devet centov vagale, in noter v njih je bilo zapisano: *Pred boš ti te šolne raztrgal, kakor mene našel!* On se je prebudil in je ročno tisti cegelc prebral, pa šolna proba, ki sta devet centov vagala, se je prestrašil in mislil: Kako bom te šolne nosil, saj komaj enega vzdignem, kako je mogoče, da bi jih raztrgal, ko imam dosti za nesti in tudi ni mogoče, da bi še njo kdaj našel. Zdaj on šolen na nogo natakne, je pa precej toliko kraftnej gratal, da se mu na nogi ni nič več težek zdel in v tistem še tega drugega obuje, je tako hitro šel naprej, kakor bi ga veter nesel; in zdaj je prišel burja za njim in ga je vprašal: »Mladenič, kam greš?«

On je rekel: »Jaz grem eno kraljico iskat, ki je moja žena, pa mi je v te šolne zapisala, da bom pred šolne strgal, kakor pa njo najdel. Mož, kam pa vi greste?«

»Jaz nisem noben mož, sem veter burja, grem k svojemu bratu severju, tam je polno pajčevin prepreženih, bom moral spihat, da bo en malo lepša dežela pod njimi.«

Ta vpraša burjo: »Ali kaj veste vi za to kraljestvo, kjer je ta in ta kraljica noter?«

»Jaz ne vem, moj brat sever, skoraj vem, da gvišno ve, zato ker on ima pol več kraljestva kakor jaz.«

Zdaj gresta do severja, ko prideta do njega, je šel burja nazaj v svojo deželo in mladenič je vprašal severja: »Ali vejo oni za to in to kraljestvo?«

Sever mu odgovori: »Jaz ne vem, znabiti da moj brat krivec ve, zato ker ima še veliko večjo deželo kakor jaz, ravno zdaj grem k njemu, on ima veliko in toplo deželo, moram iti noter en malo spihati, je velika bolezen noter, zdaj greva lahko vkup.«

Zdaj sta se podala na rajžo proti krivcu; ko prideta v krivčevo deželo, je vprašal mladenič krivca: »Ali je to in to kraljestvo v tvoji deželi?«

Krivec mu odgovori, da ga ni, in reče: »Jaz grem jutri k mojemu bratu jugu, on ima pa več kraljestva kakor mi trije, tedaj greva lahko vkup.«

Drugi dan gresta na rajžo, prideta do juga in ta vpraša: »Mladenič, kaj pa ti tukaj iščeš?«

»Jaz iščem to in to deželo, če je to pod vašim kraljestvom.«

Jug mu odgovori: »Ja, glih jutri grem v tisto mesto malo prahu poplakniti, je že suho; in se ona spet moži, ima že zbranega novega kralja.«

Ta se je prestrašil in rekel jugu: »Pred ko je mogoče, pojdiva tja!«

In sta se podala, sta šla kakor veter; prideta v mesto do tiste graščine, mu je jug dal en plašč in je rekel: »Ti obleci ta plašč in pojdi v graščino, te ne bo nobeden videl, kdaj boš noter prišel, in se spravi v tisti cimer, kjer bodo kraljico napravljale za ohcet, ti pa trake potrgaj, ko jo bojo privezovale!«

On se je podal in je šel v graščino s tistim svojim belim plaščem in potem v cimer, kjer so kraljico napravljale; kolikor so jo oblekle in trakove privezale, on je vse preč potrgal; kraljica je mislila: To mora božja štrafenga biti. Zdaj se spomni in je rekla: »Moramo tako reči, da sem ključ zgubila, da danes se jaz ne morem napraviti.«

Ko so kralju in svatom to povedale, so rekli: »Pošljimo po šlosarja, da bo drug ključ naredil.«

Šlosar pride, kmalu je bil ključ fertik. Ona gre v cimer k svatom in ženam pa pravi: »Ta stari ključ sem našla, torej, s katerim bi zdaj kosten odpirala?«

Svatje so rekli: »S tem starim, ko je že navajen.«

Ona pravi: »Pa tudi moj stari mož je nazaj prišel, tisti, ki sem ga navajena; ker ta novi ključ ni odpiral, tudi z novim kraljem ne bo poroke. Zdaj bom imela svojega starega kralja za moža noter do smrti.«

komandirati: skrbeti za koga, negovati ga; **fehtati:** prositi; **cajt:** čas; **pribirtati:** prigospodariti, pridobiti; **kašta:** kašča; **viš:** vidiš; **pob:** poba; **vakance:** počitnice; **nucati:** potrebovati, rabiti; **prec:** takoj; **klošter:** samostan; **en malo:** malo prej; **kamerad:** tovariš, prijatelj; **obstati:** obetati, zagotavljati; **lemenat:** semenišče; **žegen, žegnana, žegnati:** blagoslov, blagoslovljena, blagosloviti; **monštranca:** umetniško izdelana priprava, v kateri je vidno nameščena posvečena hostija; **rajtati:** nameravati, računati na kaj, misliti; **jagenjce:** jagnje; **devati:**

dati; **žeselj**: stol z naslovnjalom; **urajmati**: slučajno kje kaj dobiti, najti; **glih**: ravno; **zmatran**: utrujen; **rihtati**: priskrbeti, oskrbeti, urediti; **cimer**: soba; **lon**: plačilo; **martra**: moka, mučenje, trpljenje; **gartroža**: vrtnica; **vagati**: tehtati; **cegelc**: list; **probat**: poskusiti; **krafetn, kraftnej**: močan, močnejši; **gratati**: postati; **gvišno**: gotovo; **znabiti**: mogoče; **krivec**: hladen vzhodni veter; **vkup**: skupaj; **pred**: prej; **rajža**: potovanje; **preč**: stran; **štrafenga**: kazen; **šlosar**: ključavničar; **fertik**: gotov; **kosten**: omara

OČE IN TRIJE SINOVI

2

Enkrat je bil oče, ki je imel tri sinove, tisti trije sinovi so očeta prosili za domačijo. Zdaj je oče mislil: Če jo raztalam na tri dele, bo pol premalo na enega prišlo.

Dal je temu najstarejšemu denarje: »Zdaj pa le pojdi po svetu!«

On gre in ga sreča en berač, ga vbogajme prosi.

»Ne morem nič dati, bo še meni manjkalo.«

Berač pravi: »Saj ti bo res zmanjkalo!«

Tam sta šla eden od drugega. Zdaj je sin hodil po svetu, se ni nikjer urajmalo, da bi bil dobil domačijo in pa ženo. Zdaj je hodil lačen in žejen po svetu, ni mogel nič dobiti za jesti in v tem je prišel v eno vas; pri eni oštariji ga kelnarica noter kliče: »Boš dal za en polič vina!«

Šel je noter, zašafal je za piti in za jesti. Pri drugi mizi so pa špilali, so ga klicali, da bi šel špilat; zdaj je pa šel, je pa vse zašpilal, da ni imel cehe s čim plačati, zato so ga pa zaprli. Zdaj ga pa ni bilo domov od nobenega kraja, pa ta drugi sin pravi: »Bom pa še jaz šel!«

In oče mu da denar in sin je šel po svetu, je srečal berača, ga vbogajme prosi.

»Ne morem ti nič dati, bo še meni manjkalo!«

Berač pravi: »Saj ti bo res zmanjkalo!«

Hodil je po svetu, ko je bil lačen in žejen, ko ni mogel nič za piti in za jesti dobiti, urajmalo se mu pa ni nikjer, da bi bil ženo in domačijo dobil. Lačen je bil, zdaj pride v eno vas, kjer je bila ena oštarija tam, ga kelnarica noter kliče: »Pojdi noter, boš dal za en polič vina!«

Zašafal je prinesiti za piti in za jesti. Pri ta drugi mizi so pa špilali, so ga pa špilati klicali; je pa špilat šel, je pa vse zašpilal, da ni imel cehe s čim plačati. Zdaj so ga pa zaprli, potlej pa nobenega od nikoder ni bilo domov. Ta najmlajši sin pravi: »Zdaj bom pa jaz šel po svetu!«

Oče pravi: »Kam boš ti šel, še od onih dveh nobenega ni, ko sta bolj kunštna kot ti.«

Sin ga je pa le trugal, da mu je oče denar dal, da je šel po svetu.

»Če se ti urajma, da dobiš ženo in domačijo ali pa od njiju dveh katerega najdeš, bolna ali kakor si bodi, da nam boš povedal!«

Zdaj je šel, ga sreča en berač, ga vbogajme prosi, vrže mu en malo cvancigaric tja v klobuk. »Ti boš pa srečno hodil,« mu je dejal in dal mu je eno karto. »Pa dobro ahtaj nanjo! Ko te bojo špilati klicali, pa jo zraven vzemi, pa te ne bojo nikoli ošpilali, le ti jih boš ošpilal!«

Zdaj je pa šel naprej, se mu pa ni nikjer urajmalo, da bi bil dobil ženo in domačijo; v tem pride v eno vas do ene oštarije, kelnarica ga vidi, ga noter kliče: »Pojdi, daj za polič vina!«

Gre noter, je zašafal za piti in za jesti, pri ta drugi mizi so pa špilali, so ga pa špilati klicali.

»Ne grem poprej, da se ne napijem in najem; ko bi me ošpilali, nimam cehe s čim plačati.«

Zdaj ko se enkrat napije in naje, ga kličejo: »Zdaj greš z nami špilat!«

»Jaz ne grem drugače z vami špilati, če imate kaj denarja; drugače še z vami špilati ne grem!«

»Če bi mi denarja ne imeli, bi tebe ne klicali.«

Zdaj je pa šel špilat z njimi in je tisto karto zraven primešal, da je potlej vse ošpilal, da niso nič denarjev imeli. Nato so mu rekli: »Zdaj pa nam posodi, ko si nas ošpilal!«

»Bi se bili pa pred zgovorili, jaz bi še z vami špilat ne bil šel, če bi bil vedel, da nimate denarja; kdor nima, pa naj neha.«

Zdaj ta cajt je pa za ona dva brata zvedel, da sta zaprta, je pa plačal za njiju, so ju pa ven spustili; za to se mu nobeden ni hotel zahvaliti, sta ga kar pustila pa šla naprej. On je pa ondod službo iskal; prišel je do enega gradu, bi ga bili pa radi, da bi bil za kravarja služil, se mu je pa za premalo zdelo; pa je vendar bil le ostal, da je bil za kravarja pri tem gradu. Zdaj se mu pa enkrat urajma, ko je tja na eno dobrovo krave gnal, da je našel en zlat ključ; v tem ga pa sreča en berač, on mu ključ pokaže, nato mu je berač dejal: »Ti si prav dobro srečen, ko si ta zlati ključ našel; pojdi ti po tej poti, boš urajmal eno štalo, kjer so trije konji noter, jaz bom pa pasel; je za tri dni futra noter, pa vse daj enemu samemu konju!«

On gre pa tja, pa vse tako urajma; in ko konju da futer, mu je dejal konj: »Srečen boš ti, ker si meni jesti dal, še bolj srečen boš, ko me pojezdil boš!«

Zdaj je pa nazaj šel k tistemu beraču in potlej mu je dejal: »Zdaj se pa pojdi v tisto rupo kopat, to ti bo prav hodilo.«

Zato ni smel k družini jesti hoditi, ker je smrdel, so mu pa v štalo nosili; in je bila tudi huda, da imajo takega smrdljivca pri graščini. Gospod je pa dejal: »Ne denem tega pastirja preč, ko ima tako lepo živino, kot še nismo nikoli tako lepe imeli pri graščini.«

Spet enkrat žene tja na tisto dobrovo živino in najde ondi en zlat ključ; v tem ga sreča berač, ki mu je rekel iti tja v tisto štalo in temu drugemu konju dati tisti futer, ki je za vse tri dni pripravljen; on gre tja in da konju, kakor mu je berač povedal, in konj mu je dejal: »Srečen si ti, ko si meni jesti dal, še bolj srečen boš, ko me pojezdil boš!«

Spet drugi bart žene in pride v tretje mu naproti tisti berač tam na dobravi in mu reče: »Pojdi tja še v tisto štalo in temu tretjemu konju daj ves tisti futer, ki je pripravljen za tri dni!«

Gre tja in vse tako stori in konj mu je dejal: »Srečen si ti, ko si meni jesti dal, še bolj srečen boš, ko me pojezdil boš!«

Zdaj se mu je pa enkrat en dan urajmalo, ko je bilo okoli gradu vse s črnim prepreženo; in vpraša kočijaža, kaj to pomeni. Kočijaž mu odgovori: »Smrdljivec, tebi ni treba vedeti!«

Zdaj pa žene spet tja na tisto dobrovo živino na pašo, pride tisti berač k njemu in mu je dejal: »Pojdi tja v tisto štalo, pa ta prvega konja našeraj; ko noter prideš, pa tisti gvant obleci, ki je zraven za enkrat obleči! In pa meč opaši, ki na steni visi! Od tukaj tri ure je jezero, kjer lintver v njem prebiva; vsak dan mu morajo dati človeka, da ga požre; zdaj je pa na graščinsko hčer vrsta prišla, da jo bo jutri lintver požrl; boš pa ti tjakaj prijezdil, princezinja bo tam v kapeli molila, ti pa tam stoj in pa reci, ko bo prišel ven: 'Jaz sem!', pa tebe in one princezinje ne bo požrl, potlej se pa hitro ahtaj nazaj!«

Bilo je do tja deset ur daleč, ta je pa prišel v desetih minutah in tam je princezinja v kapeli molila; ta je pa glih prišel, ko je lintver na suho skočil, in je rekel: »Jaz sem!«

Pa je šel lintver nazaj. Ta tudi na svojo dobrovo. In kočijaž je princezinjo domov peljal; pred je bilo vse žalostno in s črnim tulom prepreženo, ko jo pa domov pripelje, so se strašno zveselili, da je ni lintver požrl. Zdaj sta povedala, kako ju je mladenič rešil, pa da ga ni bilo mogoče pritrucati, da bi bil z njima šel, da se je naenkrat zasukal in jima zginil spred oči.

»Za danes smo brez skrbi, za jutri ne vemo, kako bo.«

Spet drugi dan pride tam na dobravi tisti berač k tistemu pastirju in mu je dejal: »Danes ta drugega konja našeraj in tisti gvant obleci, ki je zraven njega, in tisti meč opaši, ki na steni visi! In potlej pa pojdi tja in tam počakaj, ko lintver ven pride, pa reci: 'Jaz sem!'«

On res tako naredi; ko pride tja, princezinja je že v kapeli molila in zdaj pride lintver ven iz jezera in on reče: »Jaz sem!«

Pa je kar nazaj skočil, ni nikomur nič storil in je rekel: »Danes ne, jutri!«

Pastirja so pa soldati čakali, da bi ga bili ujeli, od kod da pride: ker je folka veliko bilo, je čez vse ljudi skočil; torej so to vedeli povedati, ko so prišli nazaj, da je imel konj zlate podkve na nogah. Grof pravi: »Ta mora že bolj enega imenitnega stanu biti, ko ima konj zlate podkve.«

Zdaj pride tretji dan, ta pastir spet na tisti dobravi pase in pride berač k njemu in mu je dejal: »Pojdi tja v štalo, našeraj ta tretjega konja, obleci tisti gvant, ki zraven njega visi, in opaši tisti meč, ki na steni visi! Danes boš ti nesrečen in pa srečen; te bojo ujeli, pa nobeden drug te ne bo rešil kakor tista princezinja; ko bo v kočiji sedela, ko jo boš rešil, k njej sedi v kočijo in jo prosi. Lintver bo pa imel sedem glav, pa ahtaj, da po ta srednji mahneš, torej boš vseh sedem glav odbil!«

Zdaj, preden ta prijezdi, je že princezinja v kapeli molila in potlej je šla ven in tudi ta odrešenik je prišel tja; in lintver pride ven iz jezera in je dejal, ki je imel sedem glav: »Ahtej, da te srednje ne odsekaš!«

Pastir je zasukal meč in je odsekal lintverju vseh sedem glav preč. Lintver je nazaj v jezero skočil, pa se je jezero kar posušilo za njim. Pastirja so pa soldati čakali, pa ga je tako dolgo zamudilo, ko je meč v nožnico vtikoval, da so ga ujeli. Kakor ga ujamejo, ga precej k princezinji

v kočijo posadijo, njegovega konja so pa zraven privezali. Princezinja ga precej nagovarja: »Nobeden drug moj mož ne bo kot ti, ko si me rešil, da me ni lintver požrl.«

Zdaj ko so se v kočiji peljali, je precej njegov konj tako nazaj prijel kočijo, da je niso mogli nikamor premakniti. Tedaj pa prosi princezinjo: »Naj na svojega konja sedem, moj konj se zna splašiti in kočijo zvrniti, znava oba smrt storiti.«

In ji obeta, da ob letu bo prišel, da se bosta vzela: »Zdaj se ne spodobi, ko si rešena.«

Ona ga drugače ne more zacahnati, vzame svoj prstan v roke in mu ga v lase priveže, da bi vedela, kdor bi imel zlat prstan v laseh, da tisti je njen ženin. Zdaj je pa leto okoli prišlo, pa ga ni bilo, da bi ga bila vzela; dali so ven oklicati, da kar jih je pri taki starosti, da jih bo princezinja česala, da kdor ima zlat prstan v laseh, tisti bo njen ženin; zdaj so bili vsi počesani, tudi že domači; le ta povaljani še ni bil. Dejali so: »Jutri na povaljanega ahtajte, da ne bo v mlako šel, da ne bo povaljan.«

Pa ni nehal, preden ga je princezinja česala, da je v mlako šel. Zdaj ko ga je česala, pa urajma v njegovih laseh zlat prstan privezan in ta je bil ta pravi. Potem ga lepo umijejo in v grofovski gvant napravijo; je bil tako lep človek, da goršega zmalati ne morejo in grof ga je bil prav vesel, ko so takega brhkega človeka dobili. Zdaj ta mladi grof reče temu staremu: »Meni tako vest očita, da moram iti povedat svojim staršem, kje sem domačijo in ženo dobil.«

Grof je dejal: »To se spodobi, da z nevesto; in še ene dva ali tri druge gospôde gre z vama jih obiskati.«

Zdaj napravijo kočijo, našerajo konje in naprežejo in grejo proti domu; urajmajo enega berača, precej je rekel kočijo ustaviti in se gre z njim zgovarjati in mu je berač rekel: »Ti boš nesrečen, ko na svoj dom prideš, znaš še danes smrt storiti; deni ti svoj grofovski gvant dol in obleci beraškega, ki ga imam še tukaj.«

On je tako naredil in grofovskega je dal v kočijo, sam je pa šel k nogam naprej proti svojemu domu v beraškem gvantu. Brata ga zamerkata in rečeta: »Zdajle gre naš potepuh.«

Ko pride na dom, so bili že njegovi ljudje tam, on gre v hišo in se usede k njim dol za mizo, pije in je. Oče in mati ga urajmata, ga vržeta preč od mize, on se izgovarja: »Jaz sem vaš, zakaj bi tukaj ne jedel in ne pil?«

Gospôda pravi: »Ja, če ga poznate, da je vaš sin, ga pustite, če pa ni, mu pa pravico dajte, bo pa šel naprej!«

Ko pa ni odnehal, da bi pri mizi ne bil, so ga dali v pasji hlev; kadar je katera boljša rihta na mizo prišla, ga je pa šel eden od gospôde spustit, da se je najedel. Ko ga kateri od onih dveh bratov urajma, ga precej spravita v pasji hlev: »Glih zdaj je moral ta lump priti, ko je ta gospôda.«

Tretji večer, ko ga je spet eden odvezal, je šel k svoji gospe spat. Drugi dan ga ni bilo v pasjem hlevu. Gospôda pride na fruštak, one gospe pa ni bilo. Zdaj sta šla brata skozi špranjo špegat h gospe, pa tega urajmata noter v lepem grofovskem gvantu, da se je vse lesketalo, in

sta dejala eden proti temu drugemu: »On mora ena cesarska ali grofovska glava biti, ko ima tako lep gvant in to najgoršo gospo.« Zdaj sta se ustrašila in sta potegnili v hosto.

Onadva sta pa šla k fruštku; je povedal, kje je dobil ženo in domačijo; in kako sta ona dva denarje zapravila, da je plačal za njiju, ko so zaprta imeli. Zdaj so se strašno obveselili, jaz sem šel domov z mokrim jezikom in suhimi petami.

raztalati: razdeliti; **vbogajme:** miloščina; **urajmati (se):** slučajno kaj dobiti, najti; **oštarija:** gostilna; **kelnarica:** natararica; **zašafati:** ukazati, naročiti; **špilati:** igrati (karte); **zašpilati:** zaigrati, vse izgubiti; **ošpilati:** preigrati, premagati; **ceha:** zapitek; **polič:** vrč, 7,5 dl; **kunšten:** pameten; **trucati:** siliti; **cvancigarica:** avstrijski novc, srebrnik za 20 krajcarjev; **ahitati:** paziti; **pred:** prej; **cajt:** čas; **štala:** hlev; **futer:** krma; **rupa:** jama, kotanja; **prvi bart, drugi bart:** prvič, drugič, drugokrat; **tam:** tam; **našerati:** osedlati; **gvant:** obleka; **lintver:** zmaj; **pred:** prej; **glih:** ravno; **tul:** tanka mrežasta tkanina; **soldat:** vojak; **pritrucati:** prisiliti; **folk:** ljudstvo, ljudje; **podkal:** podkev; **nazaj prijeti:** nazaj vleči; **zacahnati:** zaznamovati; **urajmati:** slučajno najti, srečati; **gorša:** lepša; **zmalati:** naslikati, narisati; **k nogam:** peš; **merkati:** paziti; **rihta:** jed, del obroka; **fruštek:** zajtrk; **špegati:** skrivoma gledati, oprezati

TRIJE REZENTERJI

3

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sinove, so bili pa vsi trije soldati pa so vsi rezentirali pa eden za drugega niso vedeli. En večer pridejo vkup v eno oštarijo, kakor bi se bili zgovorili; pa denarjev niso imeli, so se v sužnost prodali za tri uganke, čez tri leta pa po nje pride. Ta prvo leto je starejšega prav zelo skrbelo, pa onih dveh ni nič; ta drugo leto je pa ta srednjega prav zelo skrbelo, pa onih dveh nič; ta tretje leto je pa ta najmlajšega prav zelo skrbelo, pa onih dveh nič. Ta mlajši je pa znal eno molitvico moliti, ki je ni nikoli opustil; prišel je do enega znamenja matere božje dobrega sveta, tam je dol pokleknil in je molil; reče mu Marija: »Vzami oblačila dol z mene, pojdi tja pod gavge, te nobeden ne bo videl, pa dobro poslušaj, kaj se bojo tiči pogovarjali; ne smeš zaspati!«

On vzame gvant in gre tja pod gavge. Pridejo tiči mrtvega obirat, eden pravi: »Kaj, da te tako dolgo ni bilo?«

»Imam tri rezenterje za tri uganke kupljene.«

»Kake jim boš nastavil? Rezenterji so vsi favlasti, ne boš nič dobil.«

»Jaz jim bom prinesel en lep prt, ki bo ena konjska koža; bo tako lep, da nobeden ne bo vedel, kaj je; drugič jim bom postavil gor eno majoliko, bo tako lepa, da se bo šajnala, bo pa konjska glava; v tretje jim bom postavil eno konjsko podkev, pa bo konjski škrpetelj.«

Zdaj pride tisti večer, kakor so imeli zgovorjeno.

»Ste že zvedeli za uganke? Ali jih bomo vsi ugibali ali kar eden?« najmlajši pravi.

»O,« pravi, »da jih le eden, da jih uganete.«

Vrgel je tisti lep prt, ki je bil konjska koža; ta najmlajši pravi: »Tako si konja udaril, da si samo kožo prinesel.«

Vrgel jo je na tla, je bila pa konjska koža. Postavil je gor tisto lepo majoliko na mizo.

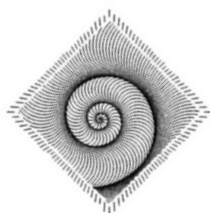
»Torej, si tudi konjsko glavo prinesel?«

Vrgel jo je tja, pa je bila konjska glava. V tretje je vrgel gor tisto zlato podkev.

»Torej, si tudi konjski škrpetelj prinesel?«

Vrgel ga je na tla in bil je škrpetelj. Mogel jim ni nič, pa je bil sklep.

👤 Pripovedoval: berač iz Blagovice

rezenter, **rezen**tirati: dezertter, dezertirati; **soldat**: vojak; **vkup**: skupaj; **oštar**ija: gostilna; **gavge**: vislice; **gvant**: oblačilo; **favlast**: prebrisan, zvit; **šajn**: sij; **škrpetelj**: obrabljen, ponošen čevlj

PRUSKI TAMBOR

4

Na Pruskem je bil enkrat en tambor, ki je zmeraj študiral, kako bi rezentiral. Pride dan, ko je bila zaloga hrane, denar in komis vkup, in misli: Zdaj imam nekaj denarja in imam največ priložnosti za rezentirati. Hitro vzame boben in fašinmeser in se poda na eno veliko gmajno; tam je bil sam in je začel misliti: Meni je dolg cajt, ko sem sam; kaj pa ko bi jaz en marš naredil? In je začel je na svoj boben marš špilati. Kmalu je prišel iz tiste hoste, tam na samoti je zamerkal graščino in tudi, da je štiriindvajset mož ven iz nje šlo eden za drugim. On je mislil: Bog ve, kdo so to za eni ljudje? Ko pride do graščine, je cagar urajmal od zunaj, gre noter in ga je kelnarica vprašala: »Kaj zašafate?«

»Naj mi kelnarica prinese firkeljč vina in pa porcijon mesa!«

Ona mu tudi prinese in on je začel piti in jesti. In v tistem pride star mož noter, se k eni majhni mizi usede, pokliče maseljca vina, mu ga prinese kelnarica; zdaj je on zmerom od strani gledal tamborja in tambor reče: »Zakaj me vi tako gledate?«

On reče: »Jaz še nisem videl takega človeka, kot ste vi. Kako se vam pravi?«

»Meni se pravi soldat!«

Tisti stari mož vpraša: »Ne zamerite, soldat, ali grem žiher tja v boršt, tam imam štiriindvajset gobarjev, bi tudi radi videli takšnega človeka, kot ste vi.«

»Le pojdite! Če še niso videli soldata, torej danes ga lahko vidijo!«

Gre po nje, jih pripelje v cimer in postavi tako, kakor soldati stojijo v fligelnu. Tamborju se čudno zdi, ko so rekli, da še niso videli soldata, pa da tako lepo znajo v fligel stopiti. Potem tambor prime svoj fašmeser in ga trdo na mizo zažene, zletelo je vseh štiriindvajset ven, samo ta stari je ostal noter. Ta ga vpraša: »Kaj ste to za eni ljudje?«

On mu odgovori: »Mi smo ravbarji, ti si pa rezenter, greš pa lahko k nam, če boš znal dobro krasti, utegneš priti za ravbarhauptmana. Jutri bo kmet s sejma vole gnal, pa da mu boš ti te vole ukradel, da ne bo on vedel za to, potlej te pa bomo vzeli v našo kompanijo.«

Zjutraj gre tambor k ravbarhauptmanu in mu reče: »Dajte mi nove škornje!«

Mu jih da in gre čakati kmeta tja na cesto, kdaj bo vole prigonal; ko vidi, da vole žene, on v en čevljev drek dene in namaže in ga pusti tam na sredi ceste; gre firkeljca ure naprej, tam pa ta drugega snažnega pusti. V tem kmet pride do prvega čevlja in misli: Nov je, samo osran je, pa vseh, para nima, čemu mi bo? Ko en malo naprej vole žene, pride do drugega škornja in reče: »Tam je eden ležal, je bil osran, ta pa ni nič, dobro bi bilo, ko bi šel po onega; škornjev še ravno nimam slabih, pa vendar potlej imam nove.«

Priveže vole tja k enem drevesu in pa teče po drugi škorenj. Tambor je ležal noter pod enim drevesom; ko je videl, da je kmet odtekel preč, on je hitro vole vzela in jih je gnala v tisto ravbarsko graščino in zdaj mu je rekel ravbarhauptman: »Dobro si kradel, ko še kmet za to ne ve; če boš še jutri znal tako krasti, boš pa za ravbarhauptmana.«

Zdaj, drugi dan vzame srebrno žlico, vilice in nož, gre kmeta čakati, ko bo moko pripeljal. Vidi, ko jo pelje po cesti, vrže vilice noter v drek in gre naprej firkeljca ure, pa nož, čez ena toliko cajta pa žlico. Ko pride kmet do vilic, pravi: »Prav lepe so, samo osrane, ne vzamem jih.«

Pelje naprej, urajma nož, ki je bil s srebrnimi platnicami oplatinčen, in misli: Če bi bila še žlica, bi to bi bilo za mujo pobrati. Pelje čez en klanec, tam je bila pa žlica, jo pobere in konje priveže in gre nazaj po nož in vilice. Tambor konje odveže in fura proti graščini; tam mu že ta ravbar pride nasproti in mu reče: »Že vidim, da boš moral venzirati za ravbarhauptmana, dve reči si že dobro ukradel; vidim, da bom moral tebe postaviti za ravbarhauptmana; dve reči si že dobro ukradel: en večer boš ti šel na ravbanje, v drugo pa jaz.«

Zdaj reče ta novi ravbarhauptman: »Ni muje vredno majhne reči kmetom krasti, pojdimo raje nad pruskega kralja kaso.«

Vzamejo vsak svoj žakelj, tambor gre naprej in reče: »Le pojdite za mano, bom že pokazal, v katerem koncu so denarji.«

Zdaj, ko pridejo do kase, je tambor najprej šel noter, je šestindvajset žakljev napolnil in jih je zdajal skozi luknjo, ki so jo naredili (skopali) in so jih nesli v tisto graščino na svoj dom. Zdaj so dobro pili in jedli, dokler so kaj denarja imeli. Ko jim ga je zmanjkalo, reče tambor: »Drugega nam ne kaže, kakor iti spet nad prusko kaso!«

Pa grejo, pridejo tja, reče ta mlajši ravbarhauptman temu staremu: »Zadnjič sem šel jaz naprej, danes pa vi pojdite!«

Komaj noter pridejo, pa vahta vsem glave poseka, samo ta starega hauptmana so prijeli in mu oči skopali; in zdaj so ga vprašali: »Koliko vas je v kompaniji?«

Je pa dejal: »Šestindvajset.«

Pa so jih šteli, jih je bilo pa komaj petindvajset.

»Prav eden mora še biti, je en tambor, ki je rezentiral od soldatov, zdaj je pa pri nas bil, je on nas vse komandiral, da smo nad vašo kaso prišli; pa njega ne boste lahko dobili, on je kšajt človek.«

V tistem gre tambor preč, tja po mestu, pride k enemu žnidarju, ga vpraša: »Kaj zaslužite, ko delate pri svojem delu, mar pojdiva nad kraljevo kaso!«

Vzameta vsak svoj žakelj in gresta tja, zlezeta noter čez luknjo, tambor nabaše oba žaklja, jih zadeneta in ročno gresta na žnidarjev dom. Zdaj sta začela dobro piti in jesti, pa nič delati, pa tudi krasti nista šla pred, da sta vse ponucala. Ko jima je zmanjkalo denarja, sta dejala: »Kaj zdaj hočeva storiti? Ali bova spet šla nad kraljevo kaso?«

Reče tambor: »Le pojdiva!«

Zdaj ko prideta vsak s svojim žakljem do kase, reče tambor: »Ta zadnjikrat sem šel jaz naprej, danes pa ti pojdi!«

Mu je dal špago in rekel: »Kakor noter prideš, moraš za to špago pocukati!«

Kakor žnidar noter pride, pred luknjo je bil kotel vrele smole, on je noter v njo padel in ga ni bilo več nazaj. Tambor je pa preč potegnil in gre po mestu, pride do enega bognarja, ga vpraša: »Ali ste sami ali ste oženjeni?«

Pravi: »Oženjen in imam tudi otroke.«

Tambor pravi: »Pojdite z mano, ko tako težko denarje zaslužite, bova ukradla vsak en žakelj denarja.«

Bognar reče: »Le pojdiva!«

In gresta in prideta do kase in reče tambor bognarju: »Vi tukaj počakajte, jaz grem pa noter, da bom nabasal v žaklje denar, ko bo napravljeno, ga bom pa ven podal, da ga boste tukaj dol vzeli in potlej pa počakajte, da bom še drugega nabasal in da jaz dol pridem.«

Tambor gre noter, nabaše žaklje, jih poda in gre dol, ko dol pride, vzameta vsak svoj žakelj in gresta na bognarjev dom; zdaj sta bila tukaj vkup dobre volje, sta pila in jedla toliko cajta,

da jima je denarja zmanjkalo; bognar ga je pa veliko goljufal pri tem denarju in zdaj reče bognar proti tamborju: »Kaj nama je zdaj za storiti?«

On reče: »Le pojdiva, saj je še močna kasa pruskega kralja!«

Gresta in prideta do kase, vsak s svojim žakljem, reče tambor: »Oni dan sem šel jaz noter, danes pa ti pojdi!«

Gre noter, ali vahta ga je prijela in tambor misli: Meni tudi ni drugega za storiti kakor za s poti iti. Pride do bognarjeve žene in ji reče: »Jutri ob devetih bojo prinesli vašega moža na tragah po celem mestu, vsega razsekanega in razbitega; in tudi bog ne zadeni, da bi se vi jokali, ko ga bojo mimo hiše prinesli; tudi muzika bo špilala, zato da boste ven prileteli gledat; ko bi se jokali, vas bi kar prijeli in tudi mene.«

Ko zjutraj devet ura odbije, muzika je začela špilati, bognarjeva žena pa leti ven in je začela jokati; ročno jih leti nekaj za njo, ona jim v hišo uide, jo vprašajo, zakaj se joka. Ona jim odgovori (tambor se je pa na prst ta cajt usekal): »Zakaj bi se ne jokala, ko se je moj mož tako na prst usekal, da komaj za koži visi.«

Zdaj so šli tisti ljudje naprej, nikjer po mestu se ni nobena ženska jokala; potem se vrnejo v kraljevi grad, ko pridejo nazaj, jih kralj vpraša: »Ali se je kje katera ženska jokala?«

In rečejo: »Ja, ena se je, ker se je njen mož, bognar, na prst usekal.«

Zdaj pa grejo vprašat ravbarhauptmana v keho: »Kako bomo dobili tamborja v roke?«

On reče: »Morate napraviti bal, za bogate in revne iz celega mesta, in pa pred, ko bojo noter šli, ne sme vahta stati; potlej morate dati na mizo zlat kelih, ko bo prišel tambor, bo kmalu kelih potepel; in ko bo potlej vahta stala, mora vsakega vizitirati.«

Komaj so napravili bal, se začnejo ljudje drenjati; in tambor je imel dolgo suktnjo, vzame kelih, ga v notranji žep dene in potlej je dol po štengah letel, srečal je enega kapucinarja in mu reče: »Predragi kapucinar, zakaj tukaj vahta stoji?«

In on reče: »Zato, tukaj je en tambor, ki je dosti denarja iz kraljeve kase pokradel, pa tudi pravijo, da bo nocoj ta zlati kelih z mize ukradel in potlej ga bo vahta prijela in vizitirala in ga tako mislijo v pest dobiti, ko ga drugače ne morejo.«

Potem tambor reče: »O, predragi kapucinar, kako vas imam jaz rad, ko ste mi povedali, zakaj tukaj vahta stoji.«

In ga je objel in se mu lepo zahvalil in mu je kelih noter v kuto vtaknil. Zdaj sta pa šla s hofa na plac; tamborja je vahta vizitirala, kapucinarja pa ne, gresta nazaj po placu, spet tambor kapucinarja objame in mu reče: »Predragi kapucinar, se vam lepo zahvalim, ko ste mi kelih iz graščine odnesli.«

Vahta je vsakega človeka posebej vizitirala; ko so se enkrat vsi ljudje razleteli, vidijo, da keliha tudi na mizi ni pa tudi mislijo: Bog ve, kako ga je odnesel.

Zdaj gre spet kralj vprašat ravbarhauptmana v keho: »Kaj mi je zdaj za storiti, da bi kelih nazaj dobil?«

On reče: »Vi dajte na vse vogale mesta nabiti, da kdor bo ta in ta kelih nazaj prinesel, bo dobil princezinjo.«

Dene tja na sredo placa kelih; natekel ga je (kelih) grofovski sin, ga je ročno z velikim veseljem pobral in ga je kralju nesel; ko mu ga prinese, kralj odgovori: »Aha, torej ti si tisti lump, ki si meni z mize kelih ukradel in pa iz kase toliko denarjev. Zdaj ne bom drugega s tabo naredil, kakor pustil te bom s konji na štiri plati raztrgati.«

Zdaj tega s konji raztrgajo in gre kralj vprašat ravbarhauptmana, ki je imel oči zluščene, in mu reče: »Danes smo dobili tistega tamborja, ki je kelih ukradel, sem ga pustil s konji raztrgati.«

In reče: »Saj ni bil ta pravi, ta je bil grofovski sin, je kelih na placu našel, ki mu ga je tambor podtaknil.«

Potem reče kralj: »Kako bomo pa tega lumpa dobili?«

Pravi ravbarhauptman: »Drugачe ne, če boste še bal napravili, kakor je bil zdaj, pa mora princezinja iti v kamro spat; ko bodo ljudje pijani gratali, bo tambor prišel k njej; princezinja mora pa malo rdeče tinte vzeti, da kdor bo k njej prišel, ga mora pomazati na križ na čelo; bo pa ta prišel, saj drug ne bo, ga boste pa dobili.«

Drugi večer so napravili bal in so dobre volje bili, potem so začeli ljudje dremati; v tem se je tambor prribal do kamre, kjer je princezinja ležala noter, in zdaj je nekaj pošpasal z njo in ona mu je naredila križ na čelo; on gre nazaj v tisto hišo, kjer so bal imeli; noter je bil pa en velik špegel, se pogleda vanj, je pa videl križ na svojem čelu; ročno vzame faconetelj iz varžeta in si zbrise liso (križ). Potem še malo hodi po cimru, tiho gre nazaj v kamro in vzame princezinji tisti glažek in najprej naredi princezinji križ na čelo; potlej gre pa noter v cimer, kjer so imeli bal, tu so pa vsi po vrsti spali; vsakemu posebej naredi križ s tisto rdečo tinto na čelo, tudi kralju in generalom. Zdaj gre on ta prvi ven s hofa, za njim pa gre kraljevi pedentar; on je imel rdeč križ na čelu, njega je vahta precej prijela in pred kralja postavila.

»Aha,« je dejal kralj, »torej si nam prišel v pest; ko si k moji princezinji prišel, da ti je naredila križ na čelu.«

Pravi: »Saj ga vi imate tudi!«

Tedaj se začnejo ogledovati, kralj, generali in vsi, ki so bili na balu, so vsi od kraja pokrižani; potem reče kralj: »Zdaj že spet nič ni, ko imamo vsi križe na čelu.«

Gre spet k ravbarhauptmanu in ga vpraša: »Spet nisem tega falota dobil, kako bi še naredil?«

Ravbar mu je rekel: »Nič drugače ga ne boste dobili, če na vrtu en velik bal napravite, pa morate uto napraviti kakor en cimer in okoli cimra pa štiri klaftre globok graben skopati, čez graben pa škrlat pregrniti, samo na enem mestu ne, kjer bodo lahko ljudje noter in ven hodili.«

Zdaj je kralj napravil tako; zdaj pride mnogo teh večjih vkup, pa tudi tambor, so dobre volje bili, so pili in jedli pa plesali, da se je vse okoli vrtelo; potem so ljudje trudni gratali; je tambor začel probati, kako bi prišel do princezinje; ona je imela v drugem kraju cimra posteljo

in je šel ven in okoli ute, da bi šel k njej, pa kakor bližje ute stopi, mu je sveta zmanjkalo in je noter v graben padel štiri klaftre globoko; ko je noter padal, je začel vpiti: »Gori! Gori!«

Ljudje so za tem glasom leteli, pa so vsi v graben popadali, da jih je bil skoraj poln graben, on je pa po ljudeh šel ven. Kralj pride tja, pravi: »Lump, sem te dobil, zdaj si mi prišel v pest!«

Zdaj so jim dali lojtre noter v graben, da so šli po njih ven. Kralj je mislil, da bo tambor ta zadnji šel ven, da ga bo dobil, pa je že pred po ljudeh ta prvi šel. Kako ga bo dobil? Zdaj gre spet k ravbarhauptmanu, mu pove, da ga niso dobili in ga vpraša: »Kako bi se ravnal, da bi ga dobil?«

Pravi: »Če ga drugače ne morete dobiti, dajte razglasiti, da mu boste, ker je tako kšajt za krasti, da ga nobeden ne more pogruntati, če pove, da mu boste svojo princezinjo in kraljestvo potlej čez dali.«

Kralj res da tako razglasiti in kmalu je tambor videl to na zidu nabito; gre h kralju, ki je po vrtu špencilal, pravi: »Dobro jutro, gnadljivi kralj. Jaz sem tisti tambor, ki sem pri njih rezentiral in potlej k ravbarjem šel, da sem njih kaso velikokrat okradel in tudi druge lumparije špilal.«

Na to mu reče kralj: »Če boš od moje šlofsuknje tri zlate knoflice ukradel, ko jo bom jaz na sebi imel, bo kompanija soldatov okoli in okoli stala in da jaz in soldati ne bomo videli, da si se me ti dotaknil; trikrat boš moral okoli mene iti, pa vsako bart pokazati, da si mi knoflico ukradel.«

Zdaj soldati pridejo in ju obstopijo, tambor gre okoli, pravi: »Jo že imam!«

Gre v drugo, pravi: »Jo že spet imam!«

Gre v tretje, pravi: »Imam že to tretjo!«

Zdaj vpričo kralja in soldatov je tambor kralju knoflice vzel in kralj je rekel: »Zdaj vidim, kako si ti šikan, ko si mi vpričo mene in soldatov knoflice vzel; zdaj ti dam kraljestvo in princezinjo pa kraljaj do smrti.«

 Pripovedoval: Fr. Kočar, vojak, Motnik

tambor: vojaški bobnar; **vkup:** skupaj; **študirati:** razmišljati; **rezentirati:** dezertirati; **komis:** kiselkast vojaški kruh; **fašinmeser:** sablja, nož, rezilo; **gmajna:** gozd; **cajt, en cajt:** čas, nekaj časa; **marš narediti, marš špilati:** koračnico zaigrati; **zamerhati:** opaziti; **cagar:** kazalec; **urajmati:** slučajno kaj dobiti, najti; **kelnarica:** natakarica; **zašafati:** ukazati, naročiti; **firkelj:** vrču podobna posoda za vino, četrt, četrtina; **porcijon:** porcija; **maselj:** četrtina bokala, 0,35 litra; **žiher:** lahko; **cimer:** soba; **fligeln:** linija, vrsta; **ravbar:** ropar, tat; **hauptman:** poveljnik, glavni mož; **kompanija:** četa, skupina, družba; **osran:** umazan, nečist; **urajmati:** slučajno najti; **kasa:** blagajna; **furati:** voziti, prevažati, zlasti s konjsko vprego; **venzirati:** napredovati po činu; **oplatiničen:** žlahten, kovinski; **žakelj:** vreča; **vahta:** straža; **komandirati:** ukazovati; **kšajt:** pameten; **žnidar:** krojač; **pred:** prej; **ponucati:** porabiti; **špaga:** vrv; **potegniti preč:** zbežati; **bognar:** kolar; **trage:** nosila; **špilati:** igrati; **kelih:** dragocena obredna posoda, zožena proti podstavku; boljši kozarec; **bal:** družabna prireditve s plesom; **vizitirati:** obiskati, pregledati; **štenge:** stopnice; **kapucinar:** kapucin, strožji red frančiškanov; **hof:** notranje

dvorišče; **plac**: trg; **nateči ga**: naleteti nanj; **zluščen**: izgubiti zgornje, zunanje plasti; **kamra**: manjša soba; **gratati**: postati; **tinta**: črnilo; **priribati**: previjugati, pridrenjati, primučiti, pripehati, pripotiti se; **špasati**: zabavati se; **špegel**: ogledalo; **faconetelj**: robec; **varžet**: žep; **glažek**: kozarček; **pedentar**: služabnik; **kraj**: začetek, konec; **probati**: poskusiti, poskušati; **svet**: tla pod nogami; **lojtra**: lestev; **klafra**: dolžinska mera (1,896 m); **kšajt**: pameten, prebrisan; **čez dati**: predati, izročiti; **špansirati**: sprehajati se; **gnadljivi**: spoštovani, cenjeni; **šlofsuknja**: spalna, jutranja halja; **knoflica**: sponka, igla; **vsako bart**: vsakokrat; **šikan**: čeden, lep

DUNAJSKI TAMBOR

5

Na Dunaju je bil enkrat en tambor, ki je šel v cesarski vrt marelice krast; je splezal gor v eno kosmato drevo, zdaj je počasi marelice obiral, v tem prišpansirata minister in princezinja tam mimo, sliši, da princezinja ministra nagovarja, da bi drevi v vas prišel ob pol desetih. Ta na marelici posluša, kaj se pogovarjata; ko odideta stran, jo pobere stran z drevesa v svojo kasarno; in gre ministrovega purša vprašat: »Ali imaš kaj ministrovega gvanta tukaj?«

On reče: »Imam enega, kadar je kakšna parada, kar tedaj jo obleče.«

On reče: »Če je mogoče, posodi mi jo za nocoj!«

»Ja,« reče, »kaj ga boš pa ti nugal?«

Tambor pravi: »Jaz sem bil danes v kraljevem vrtu, tam sta minister in princezinja špansirala, sta se pogovarjala, da bojo drevi minister ob pol desetih v vas prišli k princezinji; če mi boš dal njegov gvant, bom šel drevi, mogoče, k njej v vas.«

Purš mu da gvant, se napravi, zdaj ko je bila ura pol desetih, gre tja pod okno in reče on na tihem: »Buc! Buc! Buc!«

Zdaj princezinja hitro okno odpre in mu spusti štrik, nato lojtro dol in on gre ročno gor; ko v cimer stopi, je princezinja lojtro nazaj potegnila, je okno zaprla in sta šla v posteljo leč; zdaj en cajt ležita, reče tambor: »Kje pa imajo oni kaj stranišča, da bi na stran šel?«

Mu reče: »Pod špampetom je kahla, kar noter naj spuste.«

Tambor gre in ji ga polno nabaše in jo vpraša: »Kam pa to devate?«

Ona pravi: »Kar okno naj odprejo, pol pa skozi vržejo!«

Tambor okno odpre, minister pa pest peska gor vrže, ta pa kahlo dreka na ministra; ta jo pobere preč ves ponemarjen, tambor pa okno zapre in gre nazaj leč k princezinji; zdaj ležita, zjutraj, da se začne svit delati, in v tem tambor reče: »Zdaj moram pa iti domov, se svita, bo dan.«

Princezinja pa pravi: »Slišijo, gnadljivi minister, ali kaj denarja nucajo? Jaz jim dam zlata in srebra, kolikor ga nesti morejo!«

Tambor odgovori: »Jaz ne nucam nič denarja, saj mi ga ne manjka.«

Po tistem reče: »Vseglah, nekaj jim bom pa dala.«

Vzame osem parov novih rokavic in mu jih da, tambor pa tudi ni nič porajtal, kaj je v rokavicah. Pride domov v kasarno, začne tiste rokavice pregledovati, eno pomeri, pa niso prsti šli noter, je mislil: Kaj je to? Pa začne ošlatovati, je bilo pa v vsakem prstu pet cekinov; leti k tistemu svojemu puršu, nese gvant nazaj, mu šenka en zlat za lon. Potem gre tambor nazaj v svojo kasarno, dela svoj dienst, kakor mu je bilo naprej pisano. Zdaj en dan gre princezinja v tisti vrt špancierat in tudi minister ji pride glih naproti; ona mu vošči dobro jutro, on se je pa kar okoli obrnil, da je šel nazaj, ni princezinji nobenega antverta dal; princezinja tudi kar kert euch naredi in ročno za ministrom leti in reče: »Oni večer sem jim bila dobra, ko so celo noč pri meni ležali!«

On reče: »Kogá me bojo za norca imeli, bi me še radi enkrat naštimali, da bi prišel njih klicat pod okno, da bi me tako ponemarili.«

Potem jo je minister nasekal iz vrta na svoj kvartir in princezinja gre tudi v svoj cimer. In potem je cesar prišel k njej v cimer, jo vpraša, kako da je tako težavna: »Ali ti kaj fali?«

Ona reče: »Drugega mi nič ne fali, kakor minister so bili enkrat pri meni pred par meseci.«

Zdaj cesar pokliče ministra in mu reče: »Kaj si naredil moji hčerki?«

On reče: »Nič.«

In je rekel cesar: »Ni treba tajiti!«

On reče: »Saj jaz nič ne tajim, povem po pravici; sem govoril z njihovo princezinjo, da bom prišel k njej v vas; ko pridem pod okno, vržem malo peska gor v okno, ona pa name eno kahlo dreka; in jaz sem šel stran in nisem od tistega cajta nič več z njo govoril in je tudi videl nisem.«

Cesar gre nad svojo princezinjo: »Kako je to, da se mi ti lažeš, praviš, da so bili minister pri tebi, pa ko so minister prišli, si jim vrgla na glavo kahlo dreka.«

Na to reče princezinja: »Jaz pa vem, drugače se to ne bo previžalo: oni morajo zapovedati, da bojo vsi soldati ausrickali, kolikor je soldatov, in pa da bojo vsi v rokavicah.«

Zdaj so res ausrickali, cesar je začel vizitirati vse, te največje ministre, kateri bi imel take in take rokavice; ni jih videl pri teh večjih možeh, potem gre do gmajnarjev in pride do enega tamborja, je videl, da ima take rokavice, kakor mu je princezinja povedala, in ga vpraša: »Kje si dobil te rokavice?«

On odgovori: »Skoraj ni mogoče, da bi jim povedal, če jim povem, bom kaznovan, če pa ne, pa tudi; prosim, če ne bom štrafan, jim bom pa vse povedal: jaz sem šel v vaš vrt marelice krast in v tem, ko sem na marelici bil, sem slišal, ko sta se minister in princezinja pogovarjala, da bo drevi v vas prišel; jaz sem čutil vse, kdaj in kako; potem ko sta en malo s poti šla, sem šel dol z marelice v kasarno, grem ministrovega purša vprašat, če mi posodi njegov gvant, on mi ga da, da se napravim; ko je bilo zvečer pol desetih, grem tja pod okno, kjer je princezinja

ležala, in jo zakličem; precej mi okno odpre in štrik, nato lojtro dol spusti, grem ročno gor po lojtri skozi okno v cimer, potegne lojtro nazaj in okno zapre, se uleževa dol; in čez nekaj cajta sem slišal, da je nekdo pesek po oknu metal, sem uržah naredil, da me na stran sili, je pa rekla: 'Pod špampetom imam kahlo, kar noter spusti.' Potlej sem jo pa vprašal: 'Kam take reči devate?', je pa dejala: 'Kar skozi okno vrzi.' Pa grem, okno odprem in vržem naravnost tja dol na ministra; zdaj je s poti šel in sem okno zaprl in sem šel nazaj k njej leč; sem spal pri njej, da se je svitati začelo; ko začnem vstajati in se spravljati stran, mi je denarjev ponudila, pa jih nisem hotel, sem dejal, da jih ne nucam, pa mi da te rokavice in grem domov v kasarno, dam puršu ministrov gvant nazaj. Potem je bila ta reč čisto v kraju, nisem vedel, ali bo še kdaj prišla na dan ali ne, ko zdaj, ko so nas pustili vse ausricket.«

Mu reče zdaj cesar: »Ko si bil tako kšajt, ti bom dal princezinjo in pa eno deželo.«

Potem so napravili ohcet, so mi dali z rešeta piti, iz fingreta jesti, z loparjem po riti, imam še zdaj graben na riti. Po sem pa šel domov s suhimi petami in mokrim jezikom.

tambor: vojaški bobnar; **prišancirati, špincerati:** sprehajati se; **tam:** tam; **stran:** stran, proč; **purš:** oficirjev sluga; **gvant:** obleka; **nucati:** rabiti; **buzt:** buc; **štrik:** vrv; **lojtra:** lestev; **ročno:** hitro; **cimer:** soba; **cajt, en cajt:** čas, nekaj časa; **špampet:** postelja; **kahla:** nočna posoda; **nucati:** potrebovati; **porajtati:** opaziti; **ošlatovati:** otipavati; **šenkati:** podariti; **zlat:** zlatnik; **lon:** plačilo; **dienst:** služba; **antvert:** odgovor; **naprej pisano:** določeno, ukazano; **glih:** ravno; **kert euch:** obrniti se, obrat; **kogá:** kaj, zakaj, kako; **par:** nekaj; **naštimatei:** pripraviti; **nasekati jo:** zelo hitro oditi; **kvartir:** stanovanje, bivališče; **faliti:** manjkati; **vižati:** voditi, usmerjati, ravnati; **ausrickati, ausricket:** postrojiti se, marš, postroj; **vizitirati:** pregledovati; **gmajnar:** nižji vojak; **štrafan:** kaznovan; **čutiti:** slišati; **uržah:** vzrok; **kšajt:** pameten; **fingret:** naprstnik; **oditi s suhimi petami:** oditi reven

FANT, KI JE BIL V TURN VZIDAN

6

Enkrat je bil en šuštar, ki je imel enega sina, kralj je imel pa eno hčer. Šuštarski sin in kraljeva hči sta pa hodila v šolo vkup; šuštarski sin se je bolje učil kakor kraljeva hči. Šuštarski sin je šel večkrat na kraljevi hof, da je kraljevo hčer učil; kralju se je to za veliko zdelo, ko se je šuštarski sin bolje učil kot njegova hči. Na kraljevem hofu so pa enkrat zidarji bili; pustil je kralj tega šuštarskega fanta v zid zazidati, kraljeva hči je pa to zvedela, da ga bojo v zid zazidali, je pa prosila zidarje, da bi mu tako naredili, da bi ga zid ne tiščal; in jim je obljubila vsakemu par cekinov in pa pijače dovolj: »Naredite mu tudi tako, da če bo kaj od njega šlo, da ne bo precej nemaren, in pa pustite eno luknjico, da bom lahko do njega dosegla!«

Potlej so ga zazidali in so tako naredili, kakor jih je prosila; bil je noter sedem let, ko nobeden drug ni vedel za njega kakor princezinja. V tistih sedmih letih je pa en kralj napovedal vojsko temu in poslal palico, na obeh koncih glih oblano: *Zdaj moraš pa to palico poslati nazaj in uganiti, kateri konec je pri tleh rasel!*

Zdaj pa kraljeva hči pride k temu mladeniču, mu pove, je mladenič rekel: »Kako to lahko zveste? Dobodite enega močnega junaka, naj jo v luft zaluča, kateri konec bo naprej na tla padel, tisti je pri tleh rasel.«

Zdaj so tako naredili in potlej jo poslali nazaj in povedali, kateri konec je pri tleh rasel, pa je bilo ena leta vse dobro. Potlej je en drug kralj poslal devetdeset konj: *Pa nobenemu ne smete na zobe pogledati, pa za vsakega uganiti, koliko je star, če ne bom pa prišel z vojsko nad vas.*

Nobeden ni mogel uganiti; kraljeva hči pove temu mladeniču, da jim je vojska napovedana zavoljo devetdesetih konj, da morajo za vsakega uganiti, koliko je star, pa nobenemu ne na zobe pogledati, potlej pa nazaj poslati, pa povedati, koliko je kateri star.

Mladenič pravi: »To je lahko za zgruntati in za uganiti; kar toliko ovsaj naj dobijo, da bo od leta do leta star, potlej pa konje spustijo, kateri bo h kateremu kupu letel zobat, toliko je pa konj star!«

Zdaj naredijo tako in potlej jih pošljejo nazaj, pa je bilo en cajt dobro. Pa je en drug kralj spet vojsko napovedal in hči pove: »Zdaj nam je spet vojska napovedana.«

In mu pove, kako, pa pravi mladenič: »Zdaj pa nobeden ne bo tako storil, kot bi jaz, če bi ven bil.«

Hči gre h kralju in reče: »Če ne bojo nič hudi, bom pa povedala, kako se bo vojska končala!«

Kralj pravi: »Le povej! Za to ne bo nič hudega, pa naj bo, kar hoče.«

Hči pravi: »Ali se vejo spomniti, kaj so pred sedmimi leti naredili?«

»Kaj sem naredil? Sem pustil tistega fantiča v zid zazidati.«

»Fantič je povedal o tisti palici, o tistih konjih. Zdaj pa tega nobeden ne bo drugače storil, kot bi on sam bil.«

Kralj je vprašal: »Ali je pa še živ?«

Zdaj ga pa vzamejo ven, ga v lep gvant napravijo, ga umijejo in mu tudi jesti dajo. Zdaj gre kraljeva hči na kraljevi hof, tam, kjer so minister sodili, in se pobaha, da tale bo govoril, kako se bo vojska končala.

Minister pravi: »Devetdeset konj in ravno toliko ljudi, da se ne bojo nič ločili, da ne bodo eden drugega poznali in bojo vsak svoje bandero imeli pa tri uganke nastavili.«

Popoldne, ko je bil kralj pri malici, je fantičev konj zarezgetal, da se je kralj ustrašil, da mu je žlica iz rok padla. Potem pridejo na večerjo, pa nobeden ni hotel k ta bolj nobel mizi sesti in pa potlej tudi ne v nobel postelje iti ležat, vsi v te, gmej. Eden je pa poslušal (tisti mladenič), kaj se bojo pogovarjali; torej eden pravi: »Lep je ta gospod, škoda ga je, ko bo jutri v vojski smrt storil.«

Drugi se oglasi: »Lep je ta gospod, v svinjskem svinjaku je bil pa rojen.«

Eden se oglasi: »Dobro je bilo vino, ki smo ga nocoj pri večerji pili.«

Drugi se oglasi: »Dobro je bilo, pa je turška kri noter.«

Drugi dan vstanejo, se začnejo pogovarjati, kdo je to govoril: »Lep je ta gospod, pa škoda, ker bo jutri na vojski smrt storil, v enem svinjskem svinjaku je bil pa rojen.«

Tedaj se tisti mladenič oglasi: »Tisti sem bil pa jaz, ki sem to govoril.«

»Kako pa ti veš, da bi bil jaz v svinjskem svinjaku rojen? Če ne verjamejo, v mestu še živi babica, ki je bila zraven, ko sem se rodil.«

Šli so po tisto babico, kmalu so jo na kraljevi hof pripeljali; tista stara je povedala: »Res je bilo, da so bili v svinjaku rojeni; so bile take hude vojske, da se nismo mogli drugam skriti, da bi bili varni.«

»Dobro je bilo to vino, ki smo ga nocoj pili, pa je turška kri noter!«

Tedaj se mladenič oglasi: »Jaz sem bil tisti, ki je to govoril, če ne verjamejo, naj pa kelnarja vprašajo.«

On je bil pa Turek, udaril se je v prst, ko je vino v sod nosil, pa je ena kapljica noter kanila.

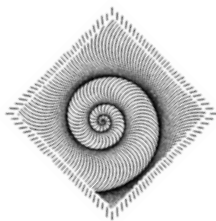
Zdaj pa pravi en kralj: »Kateri se pojde z menoj danes fehtat?«

Mladenič se oglasi: »Tisti sem pa jaz, midva se pojdeva sama.«

Kralj pravi: »Na kateri plac se pojdeva?«

»Midva ne pojdeva na noben plac, pojdeva na ravno polje, da bojo videli vsi ljudje.«

Šla sta na ravno polje; prvo bart se srečata, si dobro jutro voščita; drugo bart se srečata, nič hudega si ne storita; v tretjo bart se srečata, fantič je zasukal meč, odsekal mu je glavico preč; glavica preč odleti, fantič jo na meč ulovi. In jo domov na meču svojemu kralju nese. Zdaj je bilo strašno veliko veselje in kralj ga je za zeta vzel in mu je kraljestvo čez dal. Jaz sem pa šel domov.

turn: stolp, cerkveni stolp, zvonik; **šuštar:** čevljar; **vkup:** skupaj; **hof:** dvor; **za veliko zdeti:** za malo zdeti, pod častjo; **par:** nekaj, nekoliko; **glih:** ravno takó, enako; **vojska:** vojna; **oblano:** z obličem gladko narejeno, ravno; **luft:** zrak; **ena leta:** nekaj let; **gruntati, zgruntati:** premišljevati, razglablјjati, domisliti; **ven biti:** biti zunaj, prost, svoboden; **cajt, en cajt:** čas, nekaj časa; **gvant:** obleka; **bandera:** prapor, zastava s simboli; **nobel:** gosposki, imeniten; **gmej:** navaden, preprost; **kelnar:** natakar; **fehtati:** boriti se; **plac:** trg, prostor; **prvo bart:** prvikrat, prvič; **preč:** proč, stran; **čez dati:** izročiti, podeliti

Enkrat je bil en mesar, on je pa imel enega sina z imenom Korel. Ga je imel tako rad, da ga nič raje ni mogel imeti. Korel mu je enkrat rekel: »Preljubi moj oče, meni ni več za doma biti, jaz moram iti po svetu, da bom kaj sveta skusil, da bom vedel eno ali drugo reč.«

Oče mu je pa branil in rekel: »Ljubi moj sin, kaj ti doma fali, saj ti nobene stvari ne manjka, saj imaš vse, kar ti srce poželi.«

Sin je pa na tisto rekel: »Preljubi moj oče, meni nobene reči ne fali, ampak hočem nekaj sveta skusiti.«

Oče je le videl, da svojemu sinu ne ubrani; mu je rekel: »Jaz vidim, da ti ne ubranim, torej pojdi v imenu božjem, da boš tudi kaj skusil po svetu!«

Oče mu je tudi dal za cerengo tristo goldinarjev in mu je rekel: »Preden boš teh tristo ponucal, boš že tudi nekaj izkusil.«

Korel vzame tiste denarje in jih spravi. Na tisto pa še očeta prosi: »Preljubi moj oče, ta velikega psa mi dajte!«

Oče na tisto odgovori in pravi: »Vse ta drugo ti dam iz srca rad, samo psa ti težko dam, ko vidiš, da mi je tako zvest; če pa glih hočeš ravno psa, ga bom vseeno dal.«

Korel psa vzame in zahvali očeta, vzame slovo od njega in od doma in gre stran po cesti; pride v gozd, daleč po njem, sreča enega kapucinarja in tisti kapucinar ga ogovori: »Prijatelj! Kam pa tako hitro?«

Korel pa na tisto odgovori: »Kaj koga skrbi?«

Tisti kapucinar pa pravi: »Ali se nič žleht ljudi ne bojiš, ko bi te lahko napadli in denar vzeli?« Na to pa pravi: »Ko bi smel z njimi iti in družbo delati?«

Korel pa pravi: »Jaz ne nucam nobene družčine, imam že družčino pri sebi.«

Na to kapucinar spet spomni: »Prijatelj, kaj se nič ne bojite žleht ljudi?«

Korel pa da tisti odgovor: »Kogá se jih bom bal, moj pes se štirih ne boji, jaz pa treh ne.«

Tisti kapucinar, ki je bil ravbar, pa en malo zadaj ostane in potegne revolver in ustrelí psa. Potem stopi h Korelnu in mu pravi: »Denar daj sem, če ne je tvoja smrt; štiri sem že okoli prinesel, te druge tri bom pa še že, kakor hitro ne daš denarja sem!«

Korel je ves preplašen, ko vidi, da svojega psa nima več, in mu je boječe odgovoril: »Jaz ti dam rad denar od sebe sam, če me boš pri miru pustil.«

Ravbar mu odgovori: »Jaz te pri življenju pustim, če mi denar daš sam!«

Korel pa seže v svoj tošel, ga ponudi, potem ga spusti na tla in mu pravi, da naj ga pobere, če ga hoče imeti. Ravbar je pa rekel, da ga mora ta pobrati, on pa, da nima nič več pri denarju: »Nič, da ga tudi ne poborem več; če ga hočeš imeti, torej, poberi ga!«

Ravbar se k tlom spusti, da bi tisti denar pobral, in se skloni dol; Korel pa se spomni na svoj nož in ga potegne iz nožnice, mu ga zatakne v vrat, noter v tilnik. Ravbar se kar na tla zgrudi in pri priči je bil mrtev. Ko je Korel videl, da je ravbar fertik, si je mislil in je rekel: »Ti si mene rajtal, pa te je ogoljufalo, zdaj bom pa jaz tebe prešlatal, koliko imaš ti denarja.«

In najde pri njem dva tisoč goldinarjev in pravi: »Te denarje bom jaz vzela, ker vem, da so vsi od drugih ljudi, ki jih je obravbal.«

Ko denar vzame, gre preplašen naprej in ves skesan. Zdaj ko ga je noč obšla, se ni vedel kam dati in gre tako po gozdu naprej. Kar zagleda od daleč eno lučko in gre proti njej in je mislil: Tukaj pri tisti luči morajo res ljudje biti. Gre preke njej, ko pride tja, gre noter, noter pa nobenega drugega človeka ne urajma kot enega starega puščavnika in on ga vpraša: »Oh, podzemeljski črv, kaj je tebe tukaj sem prineslo?«

Korel mu pa odgovori: »Preljubi moj starček, tako in tako se mi je naredilo,« in mu je povedal vse od kraja, kako težko ga je oče pustil od doma iti pa da mu je dal tristo goldinarjev, za tovarišijo enega psa, da ga je imel raje kot svojega očeta. Na tisto mu pa puščavnik odgovori: »Preljubi moj prijatelj, nikar tega ne govori, da si imel psa raje kot svojega očeta; če mi obljubiš, da ne boš več tega rekel, ti bom dal enega psa, ki ti bo morebiti še bolj zvest, kakor ti je bil oni.«

Korel mu pa obljubi, da nikoli več tega ne bo rekel, da ima raje psa kakor svojega očeta. Puščavnik pa vzame eno pišuko in zažvižga v njo in pridejo trije psi, na to mu puščavnik pravi: »Katerega koli si izbereš, tistega ti dam, samo da ne boš tega več rekel, da imaš raje psa kakor očeta.«

Korel mu pa še enkrat pravi in mu obljubi, da ne bo več tako rekel in je rekel: »Kaj hočem psa izbirati, ko nimam toliko denarja, da bi mogel vse tri plačati, enega pa vem, da ne date preč.«

Puščavnik pa odgovori: »Prav imaš, prijatelj, enega preč ne dam, pa če hočeš vse tri vzeti, ne koštajo nič drugega kot to, da mi obljubiš, da ne boš tega rekel, da imaš raje psa kakor svojega očeta.«

Korel odgovori in obljubi in pravi: »Pred živim Bogom prisežem, da jaz ne bom več tega rekel, da imam raje psa kakor svojega očeta.«

Puščavnik pa na tisto mu eno pišuko da in mu je povedal, kje bojo psi, če bi jih on zgubil pa da bi ga psi zgrešili ali pa da bi ga najti ne mogli, ko bi bil on ne vem v kakih nadlogah: »Samo da v to piščalko zapiskaš, pa bojo naenkrat pri tebi,« in mu je še naročil, da on nobene reči poskusiti ne sme popred, da bo psu dal; če bo pes jedel ali pa pil, torej on zihel tudi, če pa psi ne bojo jedli, pa tudi on ne sme. Potem se Korel preč poda in gre naprej, preke poldnevu pride do ene oštarije in on si misli: Tukaj si bom en malo počil in dobil kaj za jesti in piti, potlej bom pa šel naprej.

Ko pride noter, si zašafa za štiri ljudi jesti. Birt ga pa kar gleda in si misli: Kam boš pa dal toliko, kot si zašafal, ko si sam? In si je zamislil: Ta ima gvišno denar, ko bi ga mogel na

kakšen način okoli prinesiti, da bi denar od njega dobil. In reče njej: »Ljuba žena, tale ima veliko denarja, rad bi ga okoli prinesel, da bi dobil njegov denar.«

Birtna je pa vedela, da psi radi okoli stečejo, da jim bo nekaj napravila, da bojo pocrkali. Na to pa birt pravi: »Dobro je, ko psi enkrat pocrkajo, potlej bova že tudi onega okoli prinesla.«

Ona je napravila in nastavila eno zavdano jed tja na sredo kuhinje; je mislila: Ko psi pridejo, bojo pa požrli in potlej pocrkali.

Psi so res prišli in so našli tisto vkuhano in se ni nobeden nič pritaknil. Birtna je videla, da se nobeden od psov nič ne pritakne in ne je; je rekla preke svojemu možu: »To, kar sva pripravila za pse, noče nobeden jesti.«

Birt pa odgovori: »Nič ne dène, ga bom že pregovoril in presleparil, da bo šel z mano v tisti cimer, kjer imam tako narejeno, da če dol sede, ne more vstati.«

Potem pa birtna Korelnu v hišo jesti nese in je pred njega dol postavila, pa vidi, da je samo za enega človeka in je vprašal, kje je še za one tri. Birtna pa vpraša: »Ali precej prinesem?«

Korel pa pravi: »Če zašafam, zakaj precej ne prinesete, kaj mislite, da denarja nimam? Toliko že imam, da plačam za štiri ljudi.«

Birtna mu prècej prinese hrane in postavi pred njega, Korel vzame talar in nadeva jed gor in da psu pokusiti od svojega. Ko vidi, da pes je, še na one tri talarje napravi in da psom. Ko to birt vidi, da psi s talarjev jejo, je bil hud in je rekel: »Pri meni pa ni taka ornga, da bi psi s talarjev jedli.«

Korel pa odgovori: »Pri meni je pa taka, da pes glih tako je kot človek; če ti ni prav, saj talarje plačam in potle jih tja pomečem, torej mi nič ne moreš.«

Ko je birt videl, da nič ne opravi, je rekel: »Prijatelj, saj ni nič tako hudega, nikar ne bodite tako hudi! Jaz sem kar v špasu rekel,« in se mu je začel hvaliti, koliko da ima premoženja, kake lepe cimre, če hoče iti z njim, mu jih pokaže. Na to pa Korel pravi: »Zakaj ne, saj jaz samo zato po svetu grem, da kaj novega vidim, kako da je po svetu.«

Zdaj je prec birt mislil: Če te tja gor dobim, da se usedeš, potlej te bom že mojstril.

Zdaj ga birt pelje svojo bogatijo razkazovat; gresta po štengah tja gor in res, že od zunaj pred cimrom je lepo imel. Potlej pa pravi: »Ko bi psi hoteli tam ven ostati, da bi noter ne hodili, da mi ne bi cimrov pomazali.«

Na to Korel pravi: »Če se bojite, da bi psi sobe pomazali, torej bom pa rekel, da bojo tam ven ostali.«

Psom zapove, da morajo tam ven ostati, pa so po vsej sili hoteli noter iti. Zdaj gre noter v cimer, psi tam ven ostanejo. Birt prec cimre za sabo zaklene in ga pelje naprej v drug cimer in v tretji cimer in vselej vrata za sabo zapre in zaklene. Si je mislil: Še hudič ni, da bi psi prišli za njim.

In je rekel Korelnu na en stol se usesti k mizo. Korel se usede na tisti stol, pa vstati ni mogel, ko mu je birt rekel vstati; in zdaj mu je rekel: »Kaj hočeš za eno smrt, zdaj je tvoja ta zadnja, kar kesanje obudi, potlej boš ti mrtev.«

Korel mu je na tisto odgovoril: »Kar je tvoja volja, naj se zgodi, pa za eno samo reč te prosim, poprej ko smrt storim, če še žiher naredim na tole pišuko.«

Birt je pa rekel: »Kar hočeš, še stori, saj dolgo ne boš!«

Korel je vzel pišuko in je zabrlizgal v njo. In so bili vsi trije psi naenkrat v cimru pri njem. Birt se je pa psov ustrašil in se mu je en malo zdelo, da ne bo šlo prav, ko so bili psi kar naenkrat pri njem, in je bil ves prestrašen, ni vedel, kaj bi počel. Korel mu pravi: »Kakor hitro mi ne pomagaš, torej te bojo prec, pri tej priči raztrgali!«

Birt vzame ves prestrašen eno farbo, ki jo je imel gor na mizi, in je pomazal stol, je Korel gor vstal. Zdaj ko Korel vstane, vpraša: »Za kaj nucaš še ti dve farbi?«

Na to mu birt pravi: »Ta črna je, če namaže z njo in tam človek dol sede, potlej vstati ne more; bela pa, če je namazana, da človek vstati ne more, da z njo pomaže, da lahko vstane; rdeča je pa, če je eden kje zaprt ali pa da bi noter rad prišel, torej kar s to naj pomaže, bo pa lahko prišel.«

Korel je mislil: To je vse dobro, bom pa vse ponucal; potem je birtu zašafal, da mora on dol sestiti na tisti stol in ga je umoril; ko ga je enkrat umoril, vzame tiste farbe in gre ven, firbčen je pa še bil, kaj je še kaj tukaj noter vse skrito pod to streho. In ko pride do enega ganka in gre po njem do kota, vidi ena ozka vrata, je zaslišal prec, da je noter en človek; ko on noter stopi, prec zagleda eno mlado žensko, tista ženska se ga je prav ustrašila in je rekla: »Oh, kaj hočete meni, ko sem že tako na pol mrtva!«

Na to pa Korel pravi: »Nič se me ne boj, nič hudega se ti ne bo zgodilo, samo povej, kako si tukaj noter prišla.«

Ona mu je pa povedala. »Ko sem bila stara osem let, kar so me bili ravbarji ukradli, in zdaj je že od tega štiri leta in me vsak dan štiriindvajset ravbarjev nuca.«

Na to pa pravi: »Predraga moja, od zdaj za naprej se te nobeden s ta najmanjšim prstom dotaknil ne bo.« In je rekel: »Če hočeš tja dol v cimer iti z mano.«

Na to ona reče: »Prav rada bi šla, pa se birtne bojim, ker ona je še bolj žlehtna kakor on.«
»Nič se ne boj, tudi ona ne bo več kraljevala.«

In je zapovedal enemu psu, da mora tja dol iti in birtno umoriti in ji glavo odtrgati in jo gor prinesti, da bo videla, da, rihtik, ni več pri življenju. Ko je videla, da je pes že prinesel nazaj glavo, je bila vesela in je šla tja dol z njim. On je vprašal vse, kaj je kaj novega tukaj in kje da so ravbarji. Na to mu ona vse pove in mu pokaže, kje da ravbarji noter hodijo in katero uro da domov pridejo. Rihtik, ko je vse to povedala, kdaj da nazaj pridejo, je on pazil in pse nastavil k tistemu žrelu, kjer so skozi lezli. Ura enajst odbije pred polnočjo, kar naenkrat se odprejo tista vrata in začnejo ven lesti in psi so jih začeli grabiti in trgati, tako da so jih bili dvanajst pomorili. Na to pa pravi tista ženska: »Dvanajst jih je že preč, dvanajst jih pa opolnoči pride.«

Rihtik, ko je ura dvanajst odbila, so spet začeli noter lesti in so vse psi sproti potrgali in pomorili, do enega. Zdaj on poštee, jih je bilo samo enajst; na to vpraša žensko, kako je bil

on oblečen, ki ga ni, ona mu pove: »On je imel veliko sivo brado in v meniškem gvantu je bil oblečen.«

Na to Korel odgovori: »Če je tisti bil, ki je mene včeraj rajtal, torej ga že ne bo več nazaj, sem ga že včeraj okoli prinesel, ga ne bo več sem.«

Ta dva sta pa bila tako sklenila, da bosta en cajt vkup živela. Drugi dan je Korel šel na jago; ko gre po gozdu, sreča dva človeka, eden je bil v kraljevem gvantu, eden pa v jagerskem. Jager je rekel preke kralju, da če mu on da tisto reč, ki jo ima pri hiši, pa da on ne ve za njo, torej mu da toliko denarjev in cekinov, da se bo kar hiša lahko zasula z njimi. Kralj si je mislil: Meni res slabo gre in nobenega denarja nimam, to mu lahko dam, zato ker vem za vsako stvar, ki jo imam pri hiši.

Korel je pa gledal, kaj bosta naredila. Jager je peljal kralja pod smreko in Korel je poslušal, ko sta ona dva glihala. Zdaj ko sta zglihala, sta dol sedla, je vzel jager en protokol in je rekel kralju, da naj se podpiše s svojo krvjo in se je. Potlej mu je povedal, da čez šestnajst let bo prišel po tisto reč. Za to se kralj ni nič menil, je svoj pot vesel bil; in ko domov pride, ga žena vpraša, kaj da je tako vesel in ji je rekel: »Jaz sem enemu nekaj prodal, pa sam ne vem, kaj - ali sem ga nasmukal? Čez šestnajst let, je rekel, bo pa prišel po tisto reč.«

Na to je ona rekla: »Ali misliš, da si ga narihtal? Ali ne veš, kaj si prodal - morebiti da ne veš, da sem v drugem stanju?«

Na tistem se je za lase prijel in rekel: »Preljuba moja žena, glih tisto sem prodal, kar boš ti porodila!«

Zdaj sta bila oba žalostna in sta žalovala. Pa kaj nuca žalovati, ko je prepozno že. Naj ta dva žalujeta in ju pustimo na gmah in pojdimo gledat, kaj Korel dela. Korel je pa gruntal, kako da bi naredil, da bi ročno te rešil. Drugi dan gre zgodaj čakati tja pod tisto smreko, tam še ročno namaže tisto klop s črno barvo, še pred da ga ni hudič videl. Ko hudič tja pride, se ročno usede na tisto klop, vzame protokol, nekaj zariše, hoče vstati, pa ni mogel. Zdaj, ko vidi Korel, da hudič vstati ne more, gre prec k njemu in ga vpraša: »Kaj pa ti to delaš?«

Hudič mu nazaj odgovori in ga vpraša: »Ali si ti naredil, da vstati ne morem? Kaj ti dam, da me spustiš?«

Karel odgovori: »Drugega nič nočem, kakor tisto reč, ki si jo ti včeraj kupil od tistega kralja.«

Hudič pravi: »Vse drugo ti dam, samo tistega ne, kar bi ti rad.«

Korel pa pravi: »Če ne daš, te bom pa toliko cajta pustil, da boš rad dal; pred se boš sedeti naveličal, kakor pa jaz čakati,« in ga še enkrat vpraša, če mu da, pa je hudič rekel, da ne. Korel pa: »Te bom pa ene štirinajst dni pustil sedeti.«

In potlej je šel Korel stran. Čez štirinajst dni pa spet pride nazaj in ga vpraša, če se je že naveličal sedeti in če mu da tisto reč. Hudič pravi na to: »Jaz sem se že naveličal sedeti, one reči ti pa ne dam.«

Korel pravi: »Če pa ne daš, boš pa eno leto sedel tukaj, pred me ne bo nazaj, se boš že naveličal. Pred se boš ti naveličal sedeti, kakor jaz čakati.«

In gre stran. Čez eno leto pa spet pride nazaj in ga vpraša, če se je že kaj naveličal sedeti ali ne: »Ali boš dal zdaj tisto reč ali ne?«

Hudič zagrabi tiste svoje bukve, v katerih je bilo noter več tisoč zapisanih, in mu je rekel: »Tukaj imaš, vse ti dam, kar je tukaj noter zapisanih. Bog ve, koliko sem jih zgubil v tem cajtu, ko si me ti nazaj držal in tukaj privezanega imel.«

Korel je zdaj hudiča s tisto farbo pomazal; je hudič tako odskočil, da se je kar zemlja potresla, potem je jezdaril tja po gozdu peči (skale) in drevje je letelo za njim. Ko je Korel videl, da je hudiča pregnal, je šel na svoj dom in ni potlej nikamor drugam šel. Ko so enkrat tista leta pretekla, je šel tja k tistemu kralju; on je že peljal princezinjo na tisti kraj, kamor bi imel tisti jager priti po njo. Mesto in cela dežela je žalovala po kraljevi princezinji. Ko je kočijaž do deset klafter tja prišel, kamor bi imel po princezinjo jager priti, je obstal, da je sama tja šla; in gre vsa v črnem gvantu oblečena in s črnim faconetelnjom je imela oči zavezane, da ga ni videla poprej. Tam jo je Korel prijel in ona je strašno milo zavpila: »Kje je kak človek, pomagaj mi zdaj?«

Kočijaž, ko je slišal tako mili glas, ni vedel, kaj bi počel, ko je kar od strahu trepetal, in potem se je preč peljal. Rihtik, Korel, ko ji potegne faconetelj z oči, jo ogovori: »Preljuba moja, nikar se me ne boj, saj nisem tak in tudi ne tisti, kakor si pripravljena z njim iti. Jaz sem te od njega kupil in rešil.«

Ona pa ni verjela, kako da bi moglo to biti, da bi kak človek kaj hudiču predanega rešil. On ji pokaže tisti cegelc, kamor se je oče podpisal noter, in Mimika je verjela, da je on rihtik človek in da ima res tisti cegelc, s katerim je ona od očeta predana bila. Ko je videla, da je rešena in da jo je on rešil, se je oklenila okoli njegovega vratu in mu pravi: »Preljubi moj, kaj hočeš ti za lon, ker si me rešil?«

On je videl, kako da ga ima rada, in je rekel: »Preljuba moja, jaz nočem nič, ampak ti pojdi domov k svojemu očetu!«

Ona pa pravi: »Ne grem pred domov, da boš ti z mano šel ali pa če mi obljubiš, da boš moj zakonski mož.«

Na to on pravi: »Kako bom jaz tvoj zakonski mož, ko nimam nič?«

Na to ona pravi: »Tisto je vseglah, ali imaš kaj ali pa ne, jaz bom tebe vzela in čakala, če ne vem koliko cajta te imam za čakati!«

Korel je pa rekel: »Če je glih tako, če me hočeš imeti, torej eno leto in dan me počakaj; če me do leta nazaj ne bo, torej potlej se pa le omoži!«

Zdaj mu je ona dala pol rinke, na kateri je bilo njeno ime gor; in tudi tisti črni faconetelj, s katerim je imela oči zavezane, in očetovo in svoje ime s srebrnimi puštobi vštikano in mu je dejala tako: »Kdor bo prinesel te reči s sabo, da bo pasalo vkup, torej tisti bo moj mož.«

Tako sta se ta dva zaljubila in sta eden od drugega slovo vzela. Zdaj je še Korel poslal svoje pse za hlapcem, da bi nazaj prišel po princezinjo, pa se je od samega strahu kar tresel, ker se je bal, da bi še njega hudič ne vzela. Ko tja pride in vidi, da sta Korel in Mimika govorila,

ni vedel od same nevoščljivosti, kaj bi počel; ko se je Mimika v kočijo usedla, sta eden od drugega slovo vzela, potlej je pa hlapec pognal naprej; in ko sta se peljala, prideta na en most in tam je hlapec obstal in odprl in ji pravi: »Kakor mi ne prisežeš tega, doma, da sem te jaz rešil, te bom precej v vodo vrgel.«

Mimika ni vedela, kaj bi počela, zato mu je obljubila, da bo rekla, da jo je on rešil; je šel spet s kočijo naprej; in ko se peljeta preke domu, je kočijaž vzdignil belo fano, da je rešena; celo mesto je bilo pokonci v strašnem veselju. Zdaj pa pustimo te tukaj, naj se veselijo, kakor se hočejo, in pojdimo pogledat, kaj Korel dela. On je šel k svojim staršem domov in bil do enega leta pri njih; ko leto okoli preteče, pa pravi: »Zdaj je že eno leto, kar sem rešil princezinjo, moram jo iti poiskat.«

In je šel. Kočijaž je pa zmerom trugal kralja za princezinjo, da bi mu jo dal in da bi bila poroka. Mimika je pa rekla, da eno leto se mora počakati: »Za mojo dobroto, ker sem rešena bila.«

Ko je preteklo eno leto in Korelna ni bilo in je mislila, da je že umrl, se je z onim posiljencem morala poročiti. V tistem času, ko so ohcet pripravljali, je Korel šel od doma s svojo tovarišico in se je oblekel v generalski gvant in je vzel dosti denarja s sabo in gresta naprej po eni cesti in kmalu prideta, ko se je cesta delila na dva kraja, in Korel je rekel: »Dosti dolgo cajta sva vkup hodila, ali zdaj se bova razločila, po kateri cesti hočeš iti, pa pojdi, samo da midva vkup ne bova hodila.«

Korel se je podal na levo, Johana na desno. Ko gre Korel po cesti, ga srečal en berač. Korel je začel, da naj tavša z njim za gvant; berač je mislil, da se norca dela iz njega in je rekel: »Preljubi moj prijatelj, nikarte se norca ne delajte iz mene.«

Korel je pa rekel: »Jaz se nič ne delam norca, ampak resnico.«

Na to berač vidi, da se ne dela norca, pa tavšata za gvant. Zdaj sta se slekla in preoblekla in potlej gresta vsak svojo pot naprej. Berač je v v bandurskem gvantu prišel žandarjem v pest. Korel je pa kmalu prišel v mesto in zdaj ko noter pride, gre v najbolj nobel kofehaus in je zašafal ta najboljšo pijačo, ki jo imajo. Tukaj noter je bilo pa dosti imenitnih gospodov, so se kar spregledovali in so šli eden od drugega. Korel je kakor berač ostal noter in je začel s kofehausarjem špilati; tako dolgo sta špilala, da je že gospodar vse zašpilal; in začela sta se pogovarjati, kaj novega je kaj tukaj, na to pa pravi kofehausar: »Tukaj ni nič novega, posebnega, kakor to da je bila princezinja rešena, ko je bila hudiču prodana, da jo je rešil kočijaž in da jo je zdaj kočijaž dobil, da je ohcet.«

Na to pa pravi Korel: »Koliko stavite, da jaz dobim s te ohceti najbolj žlahtne jedi in pijače, ker imam enega, princezinjo, na tej ohceti?«

Na to pa birt pravi: »Vse sem že zašpilal, samo tristo goldinarjev denarja še imam in še te zastavim: kako more to mogoče biti, da bi se ena princezinja za enega berača menila?«

Korel je stavil dopelt več kakor birt. Ko sta imela stavljeno, je Korel napisal en ceglec do tiste princezinje: *Prosim za ta najboljše jedi in pijačo, ki jo imate na ohceti*; in je dal psu v gobec in

mu je zapovedal, kam da mora nesti. Ko pes tja pred grad pride, ga vahta nazaj drži in varuje, da bi pes noter ne mogel, pes pa jih zgrabi, vrže v kraj in gre naprej, tja v kuhinjo; tam ga je videla kuharica, da ima pes nekaj na vratu, en ceglec, ki je bil za princezinjo narejen; in jo pokliče ven, je prišla in je vzela sama z vratu psa ceglec, ker drugim ni pustil. In je prebrala, je videla, da je od onega odrešenika, da bi mu kaj z ohceti poslala, da mu gre za stavo. Ona hitro napravi in psu na vrat naveže, vahti zapove, da tega psa ne smejo nazaj držati. Pes je prinesel tja, od koder je bil poslan. Birt se je kar začudil in prestrašil, ker je svoje premoženje zgubil. Korel mu je še rekel: »Kaj staviš, da preden bosta dve uri, bom na ohceti za mizo sedel?«

Birt pravi: »Vse sem že zašpikal in zastavil, kar pa še imam, pa še stavim, da ti ne boš na tej ohceti, ker si sila raztrgan.«

Korel mu je rekel: »Čeprav sem prav raztrgan, bom tam sedel, preden bosta dve uri, in jaz stavim na tvoje premoženje šeststo goldinarjev.«

Sta udarila gor in je stava veljala, kakor sta se zgovorila. Korel je vstal in je šel in je srečno prišel v kuhinjo, pa so ga prijeli in v keho zaprli. Korel ni dolgo cajta noter bil, ker si je znal sam pomagati s tisto rdečo farbo; ko se je z njo namazal, je vse spustilo; in je šel tja v tisti kofehaus, ni dolgo cajta tukaj bil. Princezinja je spraševala po njem in poslala pošto za njim, da naj nazaj pride, ker je vedela, kdo da je.

On je pa rekel: »Če ji je kaj za mene, naj sama tukaj sem pride, da bom z njo govoril, jaz sem že tam gor bil, so me pa prijeli, v keho dali, pa sem si sam pomagal.«

Ni dolgo preteklo, ko je sama princezinja po njega prišla in mu prinčevski gvant prinesla; on je oblekel gvant in se je usedel k njej v kočijo in ga je peljala k svojemu očetu, mu je povedala, da je ta tisti, ki jo je rešil, ne kočijaž: »On, kočijaž me je le primoral, da sem tako povedala, če ne verjamete drugače, to se lahko previžate. Jaz sem mu dala zlat prstan, kjer je moje ime gor, in tisti črn faconetelj, ko sem imela z njim oči zvezane in ima srebrne puštobe noter vštikane.«

Ko so se previžali, je oče rekel: »Ljuba moja hči, ker te je ta rešil, je zato zaslužen, da ga vzameš.«

Ona si je pa samo to najbolj želela, da bi od očeta nobenega zadržka ne imela. Gre iz cimra v ta drugega in je tam svate vprašala in jim dejala: »Ljubi moji prijatelji! Vas prosim, če bi smela eno prigliho povedati?«

So ji pa rekli, da sme.

»Jaz sem imela zlat ključ od ene omare, potlej sem ga pa zgubila, zdaj sem pustila drugega narediti, pa sem ta starega našla; kaj pravite, kateri bi bil boljši?«

In so ji vsi odgovorili: »Ta stari je boljši, ker ve za grif in znan je.«

Na tisto je ona odprla vrata in je prijela Korelna in je dejala: »Preljubi moji, ta je tisti ključ, ki sem ga jaz zgubila, le on je pa tisti, ki me je prisilil, da sem tako rekla, da me je rešil; pa ni res, ta je mene rešil pa ga tudi hočem vzeti.«

Zdaj so pa vsi sklenili, da si mora ta sam sebi sodbo skleniti, kaj bi on takemu in takemu naredil. Je pa dejal: »Nič drugega bi ne naredil z njim, kakor v en sod bi polno žebļev nabil, noter pa njega in potlej spustil dol po hribu, da bi se ves razmesaril.«

In tako so potlej z njim naredili. Korel se je bil s princezinjo poročil in je kralj postal. Enkrat se je kralj s svojo Amalijo (Mimiko) sprehajal po vrtu in se je zmisłil na svoje pse, ker je že čisto pozabil na nje, in je vprašal kraljico, če žiher v piščalko zapiska. Mu je pa dovolila, ko ni imela nobenega zadržka. Ko je zapiskal, so stali njegovi psi tu in so se žalostni naredili proti njemu, ker jih je čisto zapustil; zdaj je eden spregovoril: »Korel, mi smo ti dolgo cajta zvesti bili in ti nas nisi zapustil, zdaj si nas pa naenkrat; ljubi moj, če hočeš rešen biti, torej moraš ti nam trem glave posekati!«

In on je odgovoril: »Kako morem to storiti, ker ste mi bili tako zvesti, me nič niste zapustili.«

Pes mu je nazaj rekel: »Ti nam moraš to storiti, če ne te raztrgamo na drobne kose.«

On potegne iz nožnice svoj meč in je odsekal vsem trem glave preč, so zleteli trije beli golobi proti nebu, njemu so hvalo zapeli; tako je bil on rešen in oni trije psi.

✪ Pripovedoval: Karol Sajovic, vojak, Motnik

faliti: manjkati; **cerenga:** popotnica (popotna hrana in pijača); **ponucati, nucati:** potrebovati, rabiti; **popred, pred:** prej, pred tem; **preke:** proti; **glih:** ravno tako; **kapucinar:** kapucin, strožji red frančiškanov; **žleht, žlehten:** hudoben; **kogá:** zakaj; **tošel:** denarnica; **fertik:** gotov, mrtev; **ravbar:** ropar; **ravbati, oravbati:** ropati, oropati; **rajtati:** nameravati; **prešlatati:** pretipati; **preke:** proti; **urajamati:** slučajno tja kaj najti, dobiti; **pišuka:** piščalka; **preč:** proč; **farba:** barva; **tam ven:** tam zunaj; **koštati:** stati; **ziher:** zagotovo, nedvomno; **zašafati:** naročiti, ukazati; **birt:** gostilničar, gospodar; **birtna:** gostilničarka, gospodarica; **pocrkati:** poginiti; **zavdan, zavdati:** zastrupljen, zastrupiti; **cimer:** soba; **firbčen:** radoveden; **talar:** krožnik; **ornga:** navada; **špas:** zabava, igra; **prec:** takoj; **štenge:** stopnice; **pol:** potem; **žiher:** lahko; **firbčen:** radoveden; **gank:** lesen pokrit hodnik na alpski hiši; **nucati:** zlorablјati; **rihtik:** prav, dobro, zagotovo; **žrelo:** zevajoča cevasta odprtina; **cajt, en cajt:** čas, nekaj časa; **vkup:** skupaj; **gvant:** obleka; **jaga, jager, jagrski:** lov, lovec, lovski; **glihati, zglihati:** pogajati, spogajati se; **protokol:** uradni zapisnik; **svoj pot:** po svoje; **gmah:** mir; **ročno:** hitro; **bukve:** knjige; **peč:** pečina; **imeti:** morati; **klaftra:** dolžinska mera, 1,896 m; **faconetelj:** robec, ruta; **cegelc:** listek; **predati, predana:** prodati, prodana; **vseglih:** vseeno; **lon:** plačilo; **rinka:** prstan; **puštoba:** črka; **vštikano:** izvezeno; **vkup:** skupaj; **pasati vkup:** ujemati se; **fana:** zastava; **trucati:** siliti; **tavšati:** barantati; **bandurski gvant:** generalska uniforma; **žandar:** orožnik; **žnidar:** krojač; **nobel:** imeniten, gosposki; **kofehaus:** kavarna; **zašafati:** naročiti; **spregledovati:** spogledovati; **kofehausar:** kavarnar; **špilati, zašpilati:** kartati, igrati s kartami; **zaigrati, dopelt:** dvakrat; **iti eden od drugega:** iti narazen, raziti se; **vahta:** straža; **keha:** ječa; **previžati:** prepričati se; **prigliha:** primerjava, prilika; **imeti grif:** imeti (pravi) občutek, smisel za kaj; **zmisliti se:** spomniti se; **žiher:** lahko

Enkrat je bil en kralj, ki je imel tri sinove in jim je rekel: »Zdaj morate iti vsak eno leto po svetu!«

In ta stari reče: »Jaz sem naj ta stari, pojdem pa napred, pa mi morate dati toliko denarja, da ga bom imel za celo leto dosti.«

Oče mu da denar in konja in sin se poda na rajžo preke enemu mestu; ko pride noter, gre pa na eno oštarijo, kjer je muzika špilala, konja pa dene v štaljo; noter je bilo dosti žensk, frajl in princezinj, je bando za nje plačeval in tudi za druge, kar so pojedli in popili. Ko se je začel dan delati, pogleda v mošnjo, je bila pa prazna in si misli: Zdaj sem pa vse denarje zapravil, kakor bi jih celo leto menil, in mi drugega ne kaže, kakor domov iti.

Ko pride blizu doma, je kralj skozi okno gledal in mu je rekel: »Ti imaš pa kratko leto! Komaj tri dni je, kar si šel od doma, zdaj si pa že doma!«

On reče: »Če hoče človek eno leto rajžati, mora parizar denarjev peljati s sabo, potlej se s polajšanjem lahko živi.«

Kralj mu odgovori: »Tisti se pa po svetu nobene manire ne nauči, če ima preveč denarja.«

In ta pravi: »Saj sta še ona dva brata, naj še ona dva poskusita.«

Zdaj je pa šel ta srednji, pa mu je kralj dal več denarja pa boljšega konja; je pa glih tako prišel v tisto mesto, na tisto oštarijo, je tam zapravil denarje in konja, da je peš šel domov; ko je kralj skozi okno gledal in je videl sina, ga vpraša: »Predragi moj sin! Kam si pa konja spravil?«

On reče: »Enemu princu ni tako po svetu hoditi kakor enemu beraču; jahal sem skozi en boršt, priletelo je dvanajst ravbarjev in so konja prijeli in mene, potlej so mi ves denar vzeli, kar ste mi dali za celo leto. Jaz ne grem nikoli več po svetu, zavoljo ravbarjev.«

In s tistim reče ta najmlajši sin: »Zdaj bom pa jaz vzela svojega konja in se bom podala po svetu, se pa ne bojim ne ravbarjev ne drugih žleht ljudi.«

Zdaj se usede na konja in se po drugi cesti poda kakor ona dva; ko dobre tri ure daleč pride, je tam za cesto ena žena sedela in molila in mu reče: »Princ, kam ste se podali?«

»Jaz grem en malo po svetu folk pogledat, kakšen je v kateri deželi.«

Žena mu reče: »Predragi princ, naj se nazaj vrnejo, in vzemite tistega konja, ki sedem let v štali leži, ki je za šintarja pripravljen in zna govoriti; kadar ne boš vedel, kako bi se nosil, ti bo povedal; in pa tisto sabljo, ki je tako rjava, da se kar pregiblje.«

In zdaj se on poda nazaj preke svojemu domu, kralj ga je spet skozi okno videl in zavpije nad njim: »Dragi sin, tvoje leto je pa kratko!«

»Naj le počakajo, zdaj je komaj šest ur, napreden bo deset, se že spet od doma podam.«

On vzame tistega konja, ki je sedem let v štali ležal, ki je za šintarja pripravljen bil; in sabljo, ki je bila tako rjava, da se je sama pregibala. Kakor je na konja sedel, je glih tak gratal kakor

lintver; kmalu je prijahal do tiste žene, ki je za cesto sedela in mu reče: »Dragi princ, zdaj boš pa ti v treh dneh tako daleč prijahal, pod tega tretjega kralja in te tri dežele so vse uklete. Danes prideš zvečer, ko se bo noč delala, do ene graščine, tam bo gledala ena princezinja skozi okno in ti rekla: 'Mladenič, kam jahaš svojega belega konja?' Ti ji pa povej, da greš v tri dežele, ki so že tristo let uklete in sta tam dve princezinji in zavber könig.«

Zdaj gre naprej in pride do tiste graščine, je gledala princezinja skozi okno dol in ga vpraša: »Mladenič, kam jahaš svojega belega konja?«

Pravi: »Jaz grem v tri dežele, ki so uklete že tristo let, tam sta dve princezinji in zavber könig.«

Vpraša, koliko je še zdaj do kakšnega mesta, ona reče: »Glih en dan za s hitrim konjem jahati.«

»Ja,« pravi, »zdaj ni mogoče naprej iti, ko je že noč tukaj; prosim, ko bi mogel tukaj ostati!«

Ona reče: »Le, saj je dosti cimrov in pa štale so prazne.«

Potem dene konja v štalo in gre gor k njej v cimer, mu prileti naproti, pokaže, v kateri cimer ima za iti, mu prinese polič vina in tudi nekaj za jesti, se usede dol k njemu in ga vpraša: »Kako je to, tristo let že nobenega človeka tukaj ni bilo, zdaj si pa ti prijahal s svojim belim konjem; jaz že tudi tukaj tristo let odrešenja čakam, morebiti si ti, da me boš rešil in pa celo deželo.«

On reče: »Ja.«

Ona mu pove: »Nocoj bo prišlo hudičev kakor listja in trave, te bojo spraševali, kogá tukaj iščeš, pa jim moraš to odgovoriti: 'Jaz sem popotni človek, ki moram prerajžati tri dežele in ravno tukaj me je noč došla.'«

Kmalu potem je prišlo osemindvajdeset hudičev noter in so začeli fajn plesati in so tudi njega silili, da bi bil šel in ga vprašajo: »Kaj ti tukaj iščeš?«

In jim pove: »Jaz sem popotni človek, ki moram prerajžati tri dežele in ravno tukaj me je noč došla.«

In potlej so ga tricali, je pa rekel, da ne zna, in so mu pa rekli: »Kaj si pa za en princ, ko plesati ne znaš.«

On potegne sabljo iz nožnice in reče: »Prekleti duhovi, kaj boste vi mene tukaj motili, morate zapustiti princezinjo, ki je z vami obsedena, in tudi to celo deželo, da bom jaz gospodar v njej!«

Zdaj so začeli hudiči rjuti in on reče: »Jaz vas bom zaklel, da vam bom vso moč od te dežele vzel!« On jim vrata odpre: »Prekleti duhovi, poberite se stran od mene preč!«

Zdaj je začela ura dvanajst biti, duhovi so se pobrali in so popustili graščino in celo deželo. Zdaj pride princezinja v cimer k njemu in mu reče: »Dragi moj princ, ti si rešil mene in celo deželo; kaj boš hotel ti za en lon imeti za to?«

On reče: »Jaz ne nucam nobenega lona, to sem storil tukaj iz usmiljenja.«

Ona reče: »Nekaj si pa le zaslužil; če bi hotel biti ti tukaj za kralja in jaz bi bila pa za kraljico?«

Pravi: »Bom jutri zjutraj povedal, preden bom od tod šel.«

Zdaj je on zgodaj zjutraj vstal in je šel svojega konja vprašat: »Kaj nama je zdaj za storiti, ali se podava naprej ali bova tukaj ostala?«

Konj reče: »Midva ne smeva tukaj ostati, morava še dve deželi preteči. Danes, ko bo prišla princezinja pred te, ji moraš reči, da se mora v najlepši gvant napraviti in potem naj pride na prag pred graščino; ko boš na mene sedel, bova jahala pred prag, boš s sabljo navzkriž potegnil in rekel, naj se naredi iz te graščine in princezinje zlato jabolko in princezinja naj v zlatem jabolku ostane.«

On gre nazaj v graščino in ji pove, da se mora v ta najlepši gvant obleči in na pragu počakati, ko bo mimo prišel. Princezinja se napravi, gre na prag, on pa v štal, konja obsedla, se usede nanj in ga zajaha pred graščino, pred pragom obstoji in potegne sabljo iz nožnice, čez princezinjo križ naredi z njo in reče: »Naj se naredi iz te graščine zlato jabolko in princezinja naj v tem zlatem jabolku ostane!«

Komaj je on to izgovoril, je bilo iz graščine in princezinje zlato jabolko, on ga pobere in v varžet dene. Potem se poda naprej po tisti cesti; zvečer prijaha do druge graščine, je ravno tako gledala skozi okno, bila je črna, kakor bi bila s sajami namazana, ga vpraša: »Mladenič, kaj tukaj iščeš?«

On reče: »Če je mogoče, naj tukaj na jerpergah ostanem.«

Ona pravi: »Saj imam dovolj prostora, le ostani!«

Dene konja v štal, mu da piti in jesti, on gre v graščino, gor na mostovž, tam ga je že čakala ta črna princezinja in mu je rekla: »Zdaj pa pojdi z mano v cimer!«

Gre, se usede za mizo, mu prinese piti in jesti, se zraven njega dol usede na žeselj in on jo vpraša: »Kaj da ste vi tako sami pri tej graščini?«

Ona reče: »Jaz sem tukaj tristo let ukleta, zdaj pa čakam odrešenja, da bi prišel en tak človek, da bi mogel hude duhove odpoditi.«

On jo vpraša: »Po koliko jih pa pride?«

Ona odgovori: »Kakor listja in trave.«

»V kateri cimer pa pridejo?«

»V ta cimer, kjer midva zdaj pije, vsako noč, od enajstih do dvanajstih imajo svojo moč.«

Ko je bila enajst ura, je princezinja popustila princa v cimer in potem se je nagromelo hudičev noter kakor listja in trave in ga vprašajo: »Črviček od zemlje, kaj pa ti tukaj iščeš?«

On reče: »Poberite se, prekleti duhovi, iz cimra, meni morate mir dati in princezinji, ki že tristo let tukaj prebiva, in tudi deželo morate zapustiti, ki je ravno toliko cajta ukleta!«

In so zgrmeli hudi duhovi iz cimra, je tako grmenje vstalo, je mislil, da bo cela graščina vkup zgrmela; in ura je začela dvanajst biti in princezinja, bela kakor sneg, k njemu noter v cimer pride, in ga objame in kušne: »Dragi moj, kaj ti bom dala za lon?«

»Oh!« je odgovoril. »Jaz nočem nobenega drugega lona kakor tebe za ženo. Jutri ob sedmih moraš napravljena biti, boš šla z mano v drugo deželo!«

On zjutraj zgodaj vstane in gre k svojemu konju v štaljo in mu reče: »Jaz sem nocoj to drugo princezinjo rešil pa sem ji obljubil, da jo bom s sabo vzela; ravno tako imam malengo kakor včeraj z ono, bom rekel, ko bo na pragu stala, ko bom šel mimo, naj se naredi iz graščine in princezinje zlato jabolko.«

On obsedla konja, se usede nanj, ga zajaha pred graščino k pragu; on vzame sabljo iz nožnice, jo zasučje navzkriž in reče: »Naj se naredi iz graščine in princezinje zlato jabolko!«

Kakor je on spregovoril, precej je bila iz graščine in princezinje zlato jabolko in ga pobere in ga v varžet dne, se usede na svojega belega konja in jaha naprej preke zavber königu; pride blizu graščine, tam je bila pa ena velika jama in reče konj: »Jaz ne grem zdaj s tabo naprej do zavber königa, mene daj v to jamo in pojdi sam do njega in moraš dobro merkati, da te ne bo okoli prinesel, on je žleht kot tajfel; ko prideš do njega, bo sedel na svojem vrtu pri eni kamniti mizi in ga moraš vprašati, če: 'Nucate kakega pedentarja?'«

Potem se poda do njega in ravno tako je sedel pri kamniti mizi v svojem vrtu, kakor mu je njegov konj povedal; ko pride do njega, ga vpraša: »Ali nucate kakega pedentarja?«

Zavber könig mu odgovori: »Glih zdaj nimam nobenega, pa če se mi boš kaj zameril, te bom precej kamen naredil!«

Tedaj mu da krtačo in gresta po vrtu, noter je vsake sorte žival okamenjena in tudi ljudje in zdaj mu še reče: »Ti ne boš nobenega drugega dela delal, te ljudi in živali boš krtačil in pucal, pa bog ne daj, da bi se kaj nasmejal; če se boš kaj, boš kar kamen gratal, kakor jih vidiš tukaj, da so okamnjeni!«

In zdaj gresta po tistem vrtu in ta krtači in puca vsake sorte okamenjeno žival. Pride do ene kuzle, ji potegne krtačo po pizdi, se je pa zasmejal. Zavber könig se oglasi: »Ti nisem prepovedal, da se ne smeš zasmejati! Danes ti še zašonom; zdaj sva fertik, jutri greva spet, bova ravno to delala kakor danes.«

Drugi dan gresta zjutraj zgodaj, kmalu prideta do tiste kuzle, jo po pizdi potegne, se je pa zasmejal.

»No,« je rekel zavber könig, »ali sem ti včeraj povedal,« je rekel, »naj bo zdaj iz tebe kamen!«

Kakor je izgovoril, bil je kamen. Zdaj gre zavber könig v svojo graščino in se dol uleže in zaspil; in se mu je kmalu sanjalo od tega, ki ga je on okamenel, da bi mu eno princezinjo pridobil, tisto, ki ima največ veselja do nje, ki je pod tem drugim kraljem čez morje. Zdaj se prebudi in vstane, gre k tistemu kamnitemu princu na vrt; misli: A bi ga bil naredil, da bi bil človek ali ne? Pa vendar si misli: Danes ga bom še pustil, če se mi bo še drevi kaj sanjalo ali ne, ga bom pa jutri zbudil. Spet se mu je ponoči sanjalo; ko se zjutraj prebudi, gre na vrt in si misli: Ta drugi večer se mi je sanjalo od njega, pa vendar naj bo, pravijo, da tretji večer so resnične sanje, ga bom še danes pustil. On gre spet v svoj cimer in se dol uleže na svojo posteljo; kar kmalu se mu je začelo sanjati o princu, da mu ni nič kunšt princezinjo iz one

dežele dobiti. Zjutraj, kakor je bil svit, vstane in gre na vrt k temu kamnitemu princu in ga vpraša: »Kaj tukaj delaš?«

On mu odgovori: »Tukaj sem tako sladko spal, da še nikjer ne tako.«

In mu je rekel: »Če mi boš ti to in to storil, kar se mi je ponoči že tri večere sanjalo, da boš dobil to in to princezinjo, spod tega in tega kralj.«

On odgovori: »To je moja ta mala skrb, jutri zjutraj bom že povedal, na katero vižo jo bom dobil.«

Princ gre konja vprašat, kako da bi se dobila in kako bi se čez morje prišlo; konj mu odgovori: »Ti moraš zavber königu reči, da mora on tisto barko dati, ki gre tako hitro po morju, kakor bi zmislil, in da mora na njej polno židanega gvanta biti.«

Zjutraj, ko vstane, gre ročno do zavber königa in mu reče: »V štiriindvajsetih urah vam bom pripeljal princezinjo, pa če mi date barko, ki gre tako hitro kakor misel, in polno židanega gvanta noter.«

Mu reče: »Le pojdi tja k morju, je že vse pripravljeno!«

Princ se hitro poda in pride tja do morja, je stala njegova barka tam, polna židanega gvanta; stopi na njo, si zmislil: Da bi brž na sredi morja bil.

On se nazaj ozre, ni več videl suhega sveta; in si zmislil: Da bi do tega mesta, kjer je ta princezinja doma. Kakor se on zmislil, tako je bil na suhem, pri tistem mestu. In gre z barke k tistemu kralju, ki je tisto princezinjo imel, ki bi jo zavber könig rad. Zdaj ko pride do kralja, mu reče: »Jaz sem kramar, sem prišel iz daljne dežele, sem pripeljal barko židanega blaga in gvanta, če ga smem tukaj v tem mestu prodajati?«

Kralj odgovori: »Žiher, samo bolj vredno boste morali dajati, bi jaz tudi prišel pogledat, pa je v tem in tem mestu bal, moram pa tja iti.«

Princezinja pravi: »Jaz pa ne grem z vami na bal, zato ker tja pride zavber könig.«

Zdaj gre kramar na svojo barko; kmalu je prišla ena pedentarica, je začela gvant kupovati za princezinjo in je zbrala enega plavega (višnjevega), ki je bil plav kakor nebo; ko prinese domov, ji je tako všeč bil, da ji je spet rekla po enega iti. Ko pride pedentarica tja v barko, jo vpraša kramar: »Za koga boste zdaj gvant kupili?«

Mu pove, da za princezinjo; pravi: »Ona naj pa le sama pride, si bo bolj všečnega zbrala.«

Pedentarica gre domov, pove princezinji, kaj ji je kramar rekel, da mora tja priti in sama gvant zbrati. Ona se hitro napravi in gre tja na barko gvant zbirati; tam je bilo folka, da se je vse trlo, in ročno reče kramar ljudem en malo odstopiti, da bo mogla princezinja gor. Princezinja gor pride, na barko, ji hitro cimer odpre, kjer je bilo polno židanega gvanta noter, cimer zapre; ona je gvant pomerjala in si je zbrala prav lepega; v tistem si je zmislil: Da bi jaz brž s princezinjo na sredi morja bil. Kakor si je zmislil, tako se je zgodilo. Princezinja na barki skozi okno pogleda skozi in zavpije: »Oh! Kje je moja dežela! Zdaj pa že dobro vem, da sem zavber königu v rokah.«

Komaj je to izgovorila, je pri tistem mestu barka stala, kjer je zavber könig doma bil. V tistem onemu govori: »Oh! Da si ti mene tako zapeljal!«

On reče: »Saj ni treba se čisto mu v roke dati, morate tako govoriti, da morajo mene kralj pri tej graščini za pedentarja obdržati in bom že jaz tako ravnal, da ga bom dol pripravil, zato morate zmeraj mene komandirati, da bom za pedentarja pri vas.«

Ko zavber könig na barko pride, reče princezinji: »Draga Tereza, jaz sem želel več let, da bi enkrat do tebe prišel, pa vendar mi ni bilo mogoče, da bi bila ti do mene prišla; moj pedentar je bil tako kšajt, da te je z veliko zvijačo sem pripeljal.«

Terezija mu reče: »Torej, zdaj vas pa jaz, ljubi zavber könig, prosim, da pedentar ostane pri nama za naprej.«

Zdaj grejo v graščino; ta prvi večer, ko so bili noter, je kralj rekel, da bi bila šla princezinja v njegov cimer spat z njim. Princezinja mu odgovori: »Nocoj, ta prvi večer, pa ne grem v vaš cimer spat; jutri zvečer, če boste povedali vašo kunšt, bom šla v vaš cimer spat.«

Drugi dan vstane kralj in reče princezinji: »Terezija, pojdite z mano v moj cimer, da vas bom naučil svojo kunšt.«

Gre z njim in ji pokaže srebrne vilice, nož in žlico, da jih je devala v mizo in iz mize: »Pa morate toliko cajta špilati, da nazaj z jage pridem.«

Vzame svojo puško, jo da na ramo in gre na jago, ona se je pa igrala s temi rečmi, je devala v mizo in nazaj ven jemala. Zdaj pride pedentar noter, tisti, ki jo je sem pripeljal, in ji reče: »Predraga Tereza, kaj delate?«

Ona pravi: »Predevam kunšt zavber königa.«

On pa je rekel: »To ni nobena njegova kunšt, to so njegove norčije,« in ji reče, »denite te reči v mizo, pa pojdite z mano v moj cimer, tam se bova midva drugo kunšt učila.«

Zdaj sta se toliko časa učila drugo kunšt, da je kralj preke domu šel; kakor je on domov šel, je šla pa nazaj v tisti cimer in je začela tiste tri reči premetavati in v tem pride kralj v cimer in ji reče: »Kaj ti delaš?«

Ona reče: »Jaz se tukaj vašo kunšt učim.«

On reče: »To ni nobena moja kunšt, to so le moje ta največje norčije!«

In ona mu odgovori: »Zdaj pa vem, da me nimaš nič rad, ko me svoje norčije učiš.«

Zdaj se je začela noč delati in ji reče: »Ali nocoj pojdete spat v mojo kamro?«

Ona odgovori: »Jaz ne grem pred z vami spat, če me vi svoje kunšti ne naučite.«

Zdaj gre kralj v svoj cimer spat, ona pa v svojega. Kralj zjutraj vstane, vzame svoj gver in gre k princezinji in ji reče: »Pojdi z menoj, ti bom pokazal svojo kunšt!«

Jo pelje v kuhinjo, vzela je burkle, grebljico in lopar in ji da in reče: »Zdaj pa ti to iz enega kota v drugega premetavaj, to so moje kunšt, toliko cajta, da jaz nazaj pridem!«

On je šel na jago in potem pride pedentar k njej v kuhinjo in ji reče: »Kaj delaš spet noter v kuhinji?«

Ona reče: »Jaz prestavljam kunšt zavber königa.«

On reče: »To niso nobene njegove kunšt, to so njegove ta največje norčije. Zdaj pojdi z mano v moj cimer, se bova midva svojo kunšt učila.«

Zdaj sta se toliko cajta učila, da je kralj začel preke domu iti, potem gre pa ona v kuhinjo prestavljati; ko pride kralj domov, jo vpraša: »Terezi, kaj delate?«

Ona pravi: »Vašo kunšt se tukaj učim.«

Pravi: »To niso nobene moje kunšt, to so moje ta največje norčije.«

Ona reče: »Zdaj pa dobro vem, da me nimate nič radi, ko me učite svoje norčije.«

Zavber könig reče: »Drevi pa pojdete v moj cimer spat?«

Ona reče: »Drevi že še ne, ker me svoje norčije učijo, kadar boste ta pravo povedali, tedaj bom pa šla v vašo kamro z vami spat.«

Kralj ji je rekel: »Jutri zjutraj bom povedal svojo kunšt.«

Ona je rekla: »Če mi boste jutri zjutraj povedali svojo kunšt, jutri zvečer bom pa šla z vami v kamro spat.«

Drugi dan kralj vstane in jo pokliče predse in reče: »Terezi, zdaj ti bom povedal svojo kunšt: pod tretjim kraljem je en bel konj, ki že osem let v štali leži; in pod tistim kraljem je ena sablja, ki je že tristo let stara, pa ko bi ti tisto sabljo imela, potlej ko pridem z jage, bi pa ti mene z njo po glavi mahnila, so pa moje kunšt vse v kraju.«

Zdaj je šel na jago in noter pride pedentar, jo vpraša: »Kaj je povedal?«

Ona mu odgovori: »Pod tem tretjim kraljem je en bel konj, pa da bi konj tukaj bil; in da je tam tudi ena sablja, ki je že tristo let stara, je že tako rjava, da se kar sama pregiblje; ko bi jaz jo imela, ko pride domov, in bi ga po glavi mahnila, so pa njegove kunšti vse preč.«

Na to ji on odgovori: »Tistega konja, ki je sedem let v štali ležal, ta osmo leto ga imam pa jaz tu; in tudi sabljo, ki je tristo let in je že tudi tako rjava, da se kar sama pregiblje.«

Zdaj gre pedentar po konja, gre tja v štalo, pripaše sabljo, sede na konja in ga zajaha do graščine; konja dne v štalo, sabljo pa nese Tereziji in ji reče: »Tukaj je zdaj tista rjava sablja in tudi sem svojega konja vprašal, kako se morate nositi s sabljo; vi morate, ko bo kralj domov prišel, sabljo pod firtah dati; ko vas bo vprašal, če ste zvedeli tiste kunšti, morate reči, da ne; kakor se bo začel z vami šmajšlati, tedaj sabljo izpod firtaha vzemite in ga po glavi mahnite in recite: 'To so tvoje kunšti!'«

Ko kralj pride domov, ona vse tako naredi; kakor je sabljo izpod firtaha vzela in rekla: »To so tvoje kunšti!« je on okoli padel in glava se je na dve plati razplatila.

Zdaj pride pedentar vprašat: »Ste pripravili zavber königa dol?«

Ona odgovori: »Zavber königa kunšti so že v kraju; kaj bova pa zdaj tukaj počela?«

On reče: »Vzemiva denarja, kolikor ga bova upala nesti; vi boste sedli na mojega belega konja, ki je tako pameten kakor človek, jaz se bom pa na zavberkönigovega konja, ki je tako favlast, kakor je bil on; bova jahala v ta tretjo deželo do mojega doma.«

Zdaj se usedeta gor, je rekel princ: »Zdaj bomo pa tako šli, kakor bi si zmisli!«

Komaj to spregovori, sta že bila v njegovi deželi, v tistem mestu, kjer je bil on doma, pred graščino. Kralj skozi okno pogleda in reče: »Dragi Cene, si prišel na en glih ob letu domov?«

Pravi princ: »Pojdite dol iz cimra in pokličite moja dva brata, naj vzameta vsak svojega belega konja in tudi vi enega!«

Ko je on to spregovoril, so mu vsi trije nasproti prijahali in so eden drugemu komplimente dajali; in potem jahajo na en lep plac in reče Cene: »Predragi oče, zakaj niste na tem lepem placu graščine postavili?«

Zdaj reče temu svojemu ta staremu bratu: »Pojdi ti na ta lepi plac in se obrni preke meni s svojim konjem!«

Komaj se tja vstopi in ta reče: »Naj se naredi iz mojega brata en kup dreka!«

Komaj tisto izgovori, bil je drek namesto brata. Kralj reče: »Kaj si naredil?«

Ta hitro v torbo seže in vrže eno zlato jabolko v drek in reče: »Naj se naredi iz tega zlatega jabolka ena graščina!«

On je komaj to izgovoril, je bila graščina. In potem reče: »Naj pride moj brat in ena lepa princezinja ven iz graščine.«

Komaj to izgovori, prišel je njegov brat in ena lepa princezinja, taka kakor rožica, in kralj je bil vesel. Zdaj jahajo naprej po tistem mestu, pridejo kmalu do drugega lepega placa, kakor je bil ta prvi, in reče svojemu drugemu bratu: »Pojdi ti na ta plac in se preke meni obrni!« In Cene reče: »Naj se naredi iz mojega brata en kup pepela!«

Komaj to spregovori, bil je pepel. Potem seže v svojo torbo in vzame zlato jabolko ven in ga vrže v tisti pepel in reče: »Naj se naredi iz tega zlatega jabolka ena graščina!«

Komaj to spregovori, bila je graščina in v tem reče: »Naj pride iz graščine princ in pa ena lepa princezinja!«

Sta pa prišla. Nad tem se oče čudi in reče: »Kako je to, da ti takšne čudeže delaš?«

On odgovori: »Jaz sem jima dal vsakemu eno princezinjo in pa graščino in tudi eno deželo; zdaj boste pa morali tudi meni dati svoje kraljestvo; imam že tudi svojo princezinjo, tukaj zraven sebe, na belem konju sedi, je ta iz ta četrtega kraljestva doma in to kraljestvo tudi moje ostane; potlej, če mi vi daste enega, bom trojih gospodar.«

Zdaj so napravili ohcet, so bili dobre volje in potlej so dolgo kraljevali vsi trije bratje do svoje smrti.

☛ Pripovedoval: France Kočar, vojak in arestant v Celju

narpred: najprej; **pred:** prej; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **preke:** proti; **muzika:** glasba; **špilati:** igrati; **štala:** hlev; **frajla:** dekle, gospodična; **banda:** godba; **parizar:** težek voz s širokimi platišči; **polajšanje:** olajšanje; **glih tako:** ravno tako; **boršt:** gozd; **ravbar:** ropar, razbojnik; **žleht:** hudoben; **folk:** ljudje, ljudstvo; **šintar:** konjederec; **nositi se:** delati, obnašati se; **rjava:** rjasta; **glih tak:** ravno tak; **napreden:** preden; **gratati:** postati; **lintver:** zmaj; **zavber:** lep, čeden, čaroben; **könig:** kralj; **cimer:** soba; **polič:** vrč, 7,5 dl; **kogá:** kaj, zakaj, kako;

fajn: zelo dobro; **trucati:** siliti; **preč:** proč; **lon:** plačailo; **nucati:** potrebovati; **gvant:** obleka; **varžet:** žep; **jerperge:** prenočišče; **žeselj:** stol z naslonjalom; **nagrometi:** prihrumeti; **popustiti:** zapustiti; **cajt:** čas; **vkup:** skupaj; **kušniti:** poljubiti; **malenga:** dogovor; **merkati:** paziti; **tajfel:** hudič; **pedentar, pedentarica:** služabnik, služabnica; **pucati:** čistiti; **pizda:** žensko spolovilo; **zašonati:** prizanesti, **fertik:** gotov; **kunšt:** umetnost, sposobnost, spretnost, veščina, znanje; **viža:** način; **kramar:** trgovec s cenanim, drobnim blagom; **židan:** svilen; **gvant:** obleka; **žiher:** lahko; **bal:** družabna prireditev s plesom; **reči:** naročiti, ukazati; **ročno:** hitro **zmisliti se:** spomniti se, pomisliti; **dol pripraviti:** uničiti, ubiti; **komandirati:** skrbeti za, urediti; devati: dajati; **kšajt:** prebrisan, zvit; **špilati:** igrati se; **jaga:** lov; **cajt:** čas; **burkle:** priprava za devanje posode v peč; **cajt:** čas; **kraj:** konec, stran; **rjav:** rjast; **nositi se:** upravljati, delati; **firtah:** predpasnik; **šmajšlati, šmajhlati:** prilizovati se, hinavsko se dobrikati; **razplatiti:** razkosati, razsekati na kose, dele; **plat:** del, stran; **dol pripraviti:** uničiti, pokončati; **favlast:** prebrisan, zvit; **plac:** kraj, prostor

TIČ CELEGA SVETA

9

En kralj je enkrat eno cerkev zidal; ko je bila tista cerkev dobro pozidana, so tudi napravili oltarje in vse, kar je bilo potreba noter; in zdaj je povabil vse te večje može, kar jih je bilo iz tistega mesta, da so spoznali, da je ta cerkev dobro narejena. Pa vendar, ta večji med njimi je rekel: »Nekaj še fali.«

Ta drugi ga vprašajo: »Kogá?«

On reče: »Tič celega sveta še manjka.«

Zdaj pa kralj vpraša: »Kje se tisti tič dobi?«

Oni ta večji gospod mu odgovori: »Iskati ga morate po celem svetu!«

Zdaj pokliče kralj svoje prince predse in reče: »Jaz bom moral dobiti več ljudi, da bojo šli iskat tiča celega sveta, če jim prav jaz celo premoženje dam.«

In reče ta najstarejši princ: »Če boste vi vse premoženje drugim ljudem dali, kogá bomo pa mi trije imeli? Mar gremo mi po tiča celega sveta iskat. Dajte vsakemu enega konja, denarja in kar bo treba.«

Princi se vsi napravijo in vsak svojo sabljo pripaše, se usedejo na konje in jahajo naprej po eni cesti. Pridejo do ene lipe, tam so bile tri ceste, tukaj so se zgovorili: »Vtaknimo vsak svoj nož v to lipo. Kateri bo pred prišel do te lipe nazaj, naj izdre svoj nož, da bomo vedeli eden za drugega, kateri je že doma.«

In so se razločili, vsak po svoji cesti; Pavle je šel na levo, Rudolf naprej, Henrik pa na desno. Rudolf jaha dan za dnem, po samih samotah; en večer, v mrak je že prijahal, je prijahal do

ene stare graščine; tam je bila ena princezinja že dvesto let ukleta, je skozi okno dol gledala in zavpila: »Zemeljski črv, kaj ti tukaj iščeš?«

On se oglasi: »Slišijo, gospa, ali vejo, kje je tič celega sveta?«

Ona pravi: »Ne vem, vendar pa imam ene bukve, da je vse sorte zapisano noter, morebiti da je tudi o tiču celega sveta. Naj pa denejo svojega konja v štaljo in potlej naj k meni v cimer pridejo, bom v tiste bukve pogledala, če je noter o tiču celega sveta.«

On dene konja v štaljo in gre noter v cimer; ko noter pride, mu princezinja prinese piti in jesti; in ga je začela spraševati, kako da on išče tiča celega sveta. On je začel praviti, da je njegov oče pustil eno lepo cerkev pozidati in vse ornke v njej napraviti, kar je bilo potreba; prišli so vkup ti večji gospodi in so spoznali, da je cerkev lepo narejena, ena sama reč ji še fali: tič celega sveta ji manjka: »Zato pa ga trije principi iščemo.«

Ona mu tedaj odgovori: »Bom že ponoči pogledala v tiste bukve, če je o tiču celega sveta noter, bom pa zjutraj povedala, napreden bojo šli naprej.«

Zjutraj, ko vstane, gre hitro zaklicat princa in mu pove: »Jaz nisem našla nič o tiču celega sveta, pa vendar, povedala ti bom: moja sestra Pavla je že tristo let ukleta, morebiti ona kaj ve; naravnost po tej cesti je za jahati, bo ravno noč, ko bojo tja prišli. Ko bojo prijahali, se bo oglasila: 'Zemeljski črv, kaj ti tukaj iščeš?', pa reci: 'Jaz sem jim prinesel pozdravljenje od njihove sestre Tereze. Ona je že dvesto let ukleta, pa ne ve o tiču tega sveta, ki ga jaz iščem; oni so pa že tristo let tukaj in gvišno vejo.'«

Zdaj gre on naprej po tisti cesti, je že noč prihajala, ko pride tja do tiste črne graščine in Pavla je ven skozi okno pogledala in ga je vprašala: »Zemeljski črviček, kaj ti tukaj iščeš?«

Pravi: »Jaz sem jim prinesel pozdravljenje od njihove sestre Tereze; ona je že dvesto let ukleta, pa ne ve za tiča celega sveta, ki ga jaz iščem, oni so pa že tristo let tukaj, pa gvišno vejo.«

Ona pa reče: »Naj denejo konja v štaljo, naj pridejo k meni gor v cimer, jim bom že povedala, če je v mojih bukvah o tiču celega sveta ali ne.«

Zdaj, ko pride gor, mu je prinesla en malo piti in jesti in je rekla: »Bom že nocoj pogledala v bukve, če je zapisano noter o tiču celega sveta; jim bom pa jutri zjutraj povedala, če je ali ne.«

Zjutraj je zgodaj vstala in je zaklicala princa in je rekla: »Jaz ne vem nič o tiču celega sveta; moja sestra je en dan od tod in je že štiristo let tam, tja pojdi! Ona bo gvišno kaj vedela in ima tudi večje bukve. Ko tja pridejo, naj povejo pozdravljenje od sestre Pavle, ki je že tristo let ukleta; potlej jih bo že vprašala, kaj iščejo, pa naj povejo, da sem jaz rekla, da morajo povedati o tiču celega sveta.«

Zdaj gre princ naprej in ravno preke večeru pride do tiste črne graščine; gospa je skozi okno gledala in ga je vprašala: »Kaj iščeš?«

Pravi: »Jaz sem prinesel pozdravljenje od vaše sestre Pavle, ki je že tristo let ukleta, pa ne ve nič o tiču celega sveta; je rekla, da morajo oni povedati.«

Zdaj mu je rekla: »Naj denejo konja v štaljo, naj pridejo k meni v cimer.«

On dene konja v štaló pa gre k njej v cimer in princezinja mu reče: »Tule dol naj se usedejo, pa naj pijejo in jejo do jutri zjutraj, potem jim bom že povedala o tiču celega sveta.«

Zjutraj je zgodaj vstala in ga je zaklicala in rekla: »Jaz že vem za tiča celega sveta; še eno poldne je od tod; tam je eno mesto, na sredi mesta so trije foglovži, eden je zlat, drugi je srebrn, tretji pa železen, v tem železnem je tič celega sveta, tega ti kupi, ona dva pa kar na miru pusti!«

Zdaj gre on tja preke tistemu mestu, pride noter na sredo, ni mogel blizu priti; ta srebrni in pa ta zlati tič sta tako lepo pela, da nista mogla lepše. V zlatem foglovžu je srebrni tič, v srebrnem pa zlati tič; v železnem foglovžu je bil pa osran tič in ni nič pel. Ta ga je začel kupovati in je vprašal, koliko hočejo za njega, so pa rekli, da tavžent goldinarjev. On jih pa kar odšteje in tiča v drug foglovž da, je pa tako lepo začel peti, da je glas onih dveh kar zbledel; in on se vrne nazaj preke tisti graščini; ko pride do nje, je že tista priceznicinja na konju sedela in ga je čakala in mu je in rekla: »Vam se lepo zahvalim, ko ste mene rešili, in tudi moji sestri Pavlo in Terezo.«

Genovefa je rekla: »Jaz grem zdaj z vami, zato ker ste nas rešili.«

Zdaj sta zajahala in sta šla do druge graščine, je bila Pavla ravno tako že pripravljena za rajžo; in so rajžali do ta tretje graščine, je bila Tereza tudi za rajžo pripravljena. Zdaj so pa rajžali vsi štirje vkup naprej; in princ reče: »Ravno prav je, mi smo trije bratje in ve ste tri sestre; Genovefa je moja, ko je najbolj lepa, vidve bosta pa od onih dveh mojih bratov.«

In so vsi štirje vkup rajžali naprej; prihajajo do tiste lipe, sta bila že dva noža ven izdrta, samo njegov je bil še noter v lipo zataknen; in pravi: »Zdaj pa le naprej pojdimo!«

Pridejo do ene gmajne, tam sta sedela njegova brata, sta planila v njega in sta mu oči ven skopala. Tič celega sveta ni nobene štime več od sebe dal. In sta zapovedala Genovefi, da ne sme očetu povedati, da sta svojemu bratu oči ven skopala. Zdaj rajžajo preke domu, v tisto mesto, kjer je bil tisti kralj doma, oče teh treh princev. Komaj so bili sredi mesta, je kralj nasproti prihajal in je vprašal: »Kje ste dobili tiča celega sveta?«

In rečeta: »Te tri ženske so nama povedale za njega.«

Zdaj vpraša kralj: »Kje je Rudolfo?«

Onadva rečeta: »Midva nič ne veva za njega, mi smo se razločili, ni nobenega poslutka več od njega.«

Potem denejo tiča v cerkev, lep je bil, štime pa nobene ni dal od sebe; in reče kralj: »Lep je tič, samo čudno je to, da nobene štime od sebe ne da.«

Zdaj pa ko eno leto preteče, prideta dva orla na tisto gmajno in se usedeta vsak na svoje drevo in se pogovarjata med sabo: »Kako je neumen ta človek, že eno leto in dan tukaj leži, na tej meji; ko bi on toliko pameten bil, da bi se s te meje dol prebrnil, da bi se porosil po očeh, bi mu kar druge zrasle, bi pa glih tako videl kakor pred.«

Zdaj se on dol zvali s tiste meje in obraz potegne po rosi, da so se mu oči oškropile; kar druge oči so mu zrasle, je ravno tako videl kakor pred. Je zahvalil tista dva tiča, je sedel na

konja in jahal naravnost preke tistemu mestu; tam zunaj mesta gre k enemu kmetu in mu proda konja in potem se mu ponudi za hlapca. Kmet reče: »Glih enega nucam, prav rad imam, da ostaneš.«

In ostal je pri njem. Zdaj je prišla nedelja, gospodar in gospodinja sta šla k prvi maši, temu sta pa rekla, da bo ob desetih šel. Ko onadva odideta, se hitro napravi in gre v cerkev; kakor v cerkev pride, tič celega sveta tako lepo zapoje, da so se vsi ljudje zavzeli; kralju se je to čudno zdelo in je rekel: »Čez eno leto je že ta reč v cerkvi, pa še nobenkrat ni zapel kot zdaj; gvišno je prišel moj izgubljeni sin Rudolfo.«

Ročno je šel iz cerkve in je pustil soldate postaviti na vsa troja vrata in vsakega človeka vizitirati. Ravno tisti cajt je Rudolf odšel, napreden je vahta prišla. Kralju se je čudno zdelo, da tič nič več ne poje, in je rekel: »Ob desetih, ko še enkrat ljudje v cerkev odidejo, morajo priti tri kompanije soldatov in morajo dobro zavahtati vsa troja vrata.«

In jim je povedal, kakšen človek je, da ga morajo prijeti. Pobožnost je bila, tič je pel še veliko bolj kakor zjutraj; kakor je minilo, je Rudolf mislil iti, pa kakor čez prag stopi, ga je vahta prijela in je začela muzika špilati; kralj je bil vesel, da je bil ves v luftu, in reče: »Dragi Rudolfo, kako da ti meni tako veliko žalost narediš?«

»Predragi moj oče! Lahko sem jaz tudi žalosten. Jaz sem našel tiča celega sveta; in ko sem do te in te gmajne prišel, sta moja brata tam ležala, sta me popadla in sta mi vzela tiča celega sveta in sta potegnili vsak svoj meč iz nožnice, sta mi oči ven skopala. Potlej sta me na tisti gmajni pustila in princezinjam trdo zapovedala: 'Bog ne zadeni, ko pridemo domov do starega očeta, ko bi vprašal, kje je Rudolfo, moramo reči vseh pet, da nič za njega ne vemo.'«

Kralj je odgovoril: »Meni se je to prav čudno zdelo, da zate nista prav nič vedela, in pa tič, ko ni nič pel cel cajt. Rad bi vedel, kako da si si ti pomagal, da vidiš in da si sam prišel v to cerkev.«

»Jaz sem ležal v tisti gmajni na eni meji, priletela sta dva orla, sta se začela med seboj pogovarjati: 'Kako je ta človek neumen, že eno leto in dan tukaj leži; ko bi se on z meje dol prebrnil, bi ga rosa en malo oškropila, bi ravno tako videl kakor pred.' V tistem sem se jaz dol prebrnil in sem obraz po rosi potegnil in sem ravno tako videl kakor pred.«

Potlej mu je kralj odgovoril: »Predragi moj sin, zakaj nisi ti prišel precej domov?«

»Jaz nisem zato prišel precej domov, ker sem se bal svojih dveh bratov, ko bi se znalo to primeriti, da bi bili oni umrli ali pa da bi bili zdoma, bi znala moja dva brata mene ferderbati. Zato sem pa šel k temu kmetu za hlapca služiti. Prišla je nedelja in mi rečeta gospodar in gospodinja: 'Midva greva k prvi maši, ti boš šel pa k deseti.' Onadva odideta, jaz sem se hitro napravil za v cerkev; kakor v cerkev pridem, me je videl tič celega sveta in je začel tako peti, da noben človek ni nič molil; zdaj ko bi bila menila pobožnost miniti, sem mislil: Ko sem v kontrabant šel v cerkev, moram prej iz cerkve iti, da me ne bojo doma pogrešili, ker gospodar in gospodinja nista vedela, da sem v cerkev šel. Kakor pa iz cerkve prideta, sta začela praviti,

kako je danes tič celega sveta lepo pel. Potlej rečeta: 'Midva bova šla tudi k deseti maši, pa saj tudi ti lahko greš, bomo pa zaprli doma.'«

Potlej smo šli vsi v cerkev; kakor v cerkev pridem, je začel tič tako lepo peti, da lepše ni mogel. Kakor je pobožnost minila, sem šel ven ta prvi, precej me je vahta prijela, muzika je začela špilati in zdaj sem bil v njenih rokah. Ravno tako kakor sem vam povedal, se je godilo z mano.«

Reče kralj: »Predragi moj sin Rudolfo! Kaj hočem storiti s tvojima dvema bratoma in z onimi tremi princezinjami?«

On odgovori: »Pred ste rekli, da bi jih s konji raztrgali; pa ko bi jaz rekel, da ne, bi jih vi pustili, bi pa čez nekaj cajta še znala mene ferderbati; je pa najbolje, da onidve princezinji in pa moja brata s konji raztrgate, mojo princezinjo Genovefo pa za svojo ženo vzamem, vi pa mi daste svoje kraljestvo.«

Potlej so napravili poroko in ohcet. One so pa na štiri konce raztrgali, ta dva sta pa kraljevala do svoje smrti.

večji možje, gospodje: meščani, gospoda, plemstvo; **faliti:** manjkati; **kogá:** kaj; **pred:** prej; **štala:** hlev; **cimer:** soba; **ornk:** zelo, veliko, dobro; **gvišno:** gotovo, zagotovo; **pozdravljenje:** pozdrav; **preke:** proti; **foglovž:** kletka; **osran:** umazan; **tavžent:** tisoč; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **vkup:** skupaj; **štima:** glas; **poslutek:** sporočilo, novica, vest; **glih:** ravno; **nucati:** potrebovati; **pobožnost:** maša; **soldat:** vojak; **ročno:** hitro; **vizita, vizitirati:** pregled, obisk, pregledati, obiskati; **vahta, vahtati:** straža, stražiti; **kompanija:** četa; **cajt:** čas; **špilati:** igrati; **luft:** zrak; **ferderbati:** ubiti, uničiti; **kontrabant:** tihotapljenje

Enkrat so bili trije bratje. Se zgovorijo, da bodo po svetu šli, vzamejo nekaj denarjev in se podajo na rajžo. Grejo. Grejo več dni vkup, pridejo do treh cest, ki so bile navzkriž speljane, pa reče žnidar: »Zdaj se bomo pa tukaj razložili.«

Bognar in oglar sta šla po eni cesti, žnidar pa po drugi in sprašuje, kje bi mogel dobiti kakšno delo; pride do ene graščine, gre noter in vpraša gospoda: »Ali imajo kakšnega hlapca?«

Gospod mu odgovori: »Hlapcev imam dosti, enega pastirja bi nugal, če hočeš pri meni ostati za pastirja, saj ti ne bo sile, saj ne boš več pasel kakor sto ovac.«

Potem mu pokaže, kam da bo gnal, in mu prepove: »V tale stari grad jih ne smeš gnati, boš ob vse prišel.«

In tedaj mu da gospod hlebec kruha in firkeljč vina in mu reče: »Tole imaš ti za cel dan!«

In odžene ovce v tisto gmajno pod tisti stari grad; kakor tja pridejo, so ovce kar tiščale gor, nižje; on je mislil sam pri sebi: Saj jaz bom kmalu izgubil vso čredo.

Zdaj pride en star mož preke njemu in ga prosi: »Mladenič, daj ti meni en malo kruha in piti, jaz ti bom povedal, kod boš pasel svojo čredo.«

Mladenič mu da kruha in piti, mož pa njemu en velik nož in mu reče: »Ženi ti v ta stari grad in pojdi tista vrata odpret, ki se na levo roko odpirajo; tam boš prav lahko pasel; in bo prišel en ajd, te bo vprašal, kaj ti tukaj delaš, moraš reči: 'Jaz tukaj pasem.' In tedaj mu moraš en malo piti dati; tedaj ko bo pil, mu moraš ti s tistim velikim nožem glavo odsekati.«

Mladenič tako naredi; žene tja v ta stari grad, odpre tista vrata, ki se na levo roko odpirajo, pa pride en ajd ven in ga vpraša: »Kaj ti delaš tukaj?«

Ta pa reče: »Jaz tukaj pasem.«

Zdaj mu je dal en malo piti, tedaj vzame tisti veliki nož in mu glavo odseka. Ajd se po tleh zvali, ves v srebrnem gvantu, on ga hitro sleče in tisti gvant v svojo torbo dene in ga za pete prime, ga tja noter za en zid potegne. Potem se on na tisto svojo klop usede in kruh je in pa vino popije in je zaspal. Ko se je že noč naredila, se je prebudil, je ročno svojo čredo vkup spravil, jo preštel, pa jih je bilo dvesto. Zdaj jo domov žene. Ko do štale dožene, je tisti grof na pragu stal in ovce štel. Ko jih prešteje, je rekel: »Ti si pa en dober pastir, si jih sto gnal, si jih nazaj pa dvesto prignal. Jaz te vprašam: kje si jih pa pasel?«

»V starem gradu.«

»Ali nisi videl nobenega ajda?«

»Nobenega.«

V tistem se navečerja, mu reče gospod: »Zdaj greš ti v svoj cimer spat.«

Ko je v cimer prišel, je hitro pomiril tisti srebrni gvant in potem si ga ureže in prenapravi. Zjutraj ob petih se je napravil v njega in šel v cerkev, tja v mesto. Zdaj ko je noter v cerkvi bil

in je tudi princezinja noter prišla, kmalu zagleda tega princa v srebrnem gvantu in je mislila: Bo že prišel k nam na gostijo, kakor drugi hodijo.

Kakor je maša minila, je on ročno šel iz cerkve, princezinja pa za njim; kar kmalu se je pomešal po gasah med ljudi, da ga ona nič več ni videla. Princ gre hitro k svojemu grofu v svoj cimer in se preobleče v navaden gvant in potlej gre h grofu in mu reče: »Gospod grof, premalo je bilo en hlebec kruha, meni morate dati dva hlebca in dva firkelca vina!«

Zdaj mu gospod da dva hleba kruha in dva firkeljca vina in vzame svoje ovce in jih žene na pašo; jih spet prižene do tiste goše in tam je bil spet tisti stari mož in mu reče pastir: »Pijte in jejte!«

Ta stari mož se napije in naje in mu pove: »Danes pa ženi na ta srednja vrata in jih odpri, na tistem hofu noter boš še veliko laže pasel kakor včeraj; potlej bo prišel ajd: 'Aha,' bo rekel, 'sva vkup; včeraj si mojega brata ferderbal, saj mene danes ne boš.' Ti mu pa reci, naj en malo jejo in pijejo, pa se bo branil, ti ga pa le sili.«

Zdaj pa žene, kakor mu je oni mož povedal, ta srednja vrata odpre in zažene ovce noter na tisti hof; pride drugi ajd, pravi: »Aha, sva vkup; včeraj si mojega brata ferderbal, mene pa ne boš.«

Pastir mu reče: »Naj en malo jejo in pijejo!«

Pravi: »Jaz ne bom pil ne jedel, ti bi me ferderbal.«

Pravi: »Ne bom jih, ne, goljufal, kar pijejo naj!«

Kakor ajd pije, ta mu hitro vrat odreže in ajd pade. Ta ga ročno sleče iz tistega zlatega gvanta, ki je v njem bil, in ga potegne noter za zid, gvant pa v torbo dene. Zdaj je jedel pil, potlej je dol legel in zaspal. Zvečer, ko se je začelo mračiti, je on začel svojo čredo vkup goniti, jo prešteje, je bilo tristo. Ko je domov gnal, je gospod skozi okno čredo štel, jo je bilo pa tristo; je mislil: To je en fejest pastir, druge krati, ko sem drugega pastirja imel, jih je komaj en del prignal.

Potem ga vpraša grof: »Kako, da jih ti vselej več priženeš?«

»Danes sem na tem srednjem hofu pasel, tam je velika paša, tam je bila ena čreda, ki se je kar k moji pridružila.«

Zdaj mu da fejest večerjo in reče: »Če boš tako dobro pasel, ti bom dal potem večji lon, kakor sem obljudil.«

Zdaj gre v svoj cimer, si ureže tisti zlati gvant in ga je predeloval celo noč; zjutraj je bil fertik, se obleče v njega in gre v mesto v tisto cerkev; kmalu je bila princezinja za njim noter in ga je tako gledala, je mislila: Kaj je to za en princ, včeraj je bil v srebrnem gvantu, danes je pa v zlategem?

Zdaj princezinja hitro domov leti k svojemu očetu kralju in mu reče: »Dva dni sem šla v cerkev, sem pa vselej videla enega princa, včeraj je bil v srebrnem, danes pa v zlategem gvantu.«

Kralj reče: »Danes je že vse prepozno, jutri, ko pride k maši, bom pa ukazal, da bodo soldati pred vrati na vahti stali, ga bojo prijeli, ko bo ven prišel.«

Zdaj ko je maša minila, je princ ročno šel domov v svoj cimer, se razpravi in gre h grofu, mu reče: »Dva hlebca kruha in dva firkelca vina ni dosti, toliko je premalo, morajo dati tri hlebce kruha in tri firkelce vina!«

Grof mu da in potlej spet žene svojo čredo tja na tisto gmajno; pride do tistega starega možička, mu precej da firkeljc vina in hleb kruha in mu reče: »To imate vi, jaz imam že dosti dva hleba kruha in dva firkelca vina!«

Tedaj mu ta stari mož reče: »Danes boš pa gnal na ta tretja vrata, tam bo še veliko večja paša in bo tudi prišel en ajd, bo ravno tako začel klicati nad tabo kakor ta včerajšnji, bo rekel: 'Aha, sva vkup; mojima bratoma si glave posekal, saj meni je pa ne boš.'« Mu je dal mož eno sabljo: »S to mu boš pa glavo odsekal.«

Zdaj žene tja, kakor mu je mož rekel, na ta tretja vrata, jih odpre in žene noter, sreča ga en ajd in mu je dejal: »Aha, sva vkup, mojima dvema bratoma si glave posekal, saj meni je pa ne boš.«

Zdaj ga je začel siliti, da bi pil, pa ajd se je branil, da ne bo pil; ga je vendar pretrucal, da je vzel flašo v roke; kakor je začel piti, ta je hitro s sabljo mahnil in mu je glavo odsekal, pa kakor mu je preč padla, mu je hitro druga zrasla.

»Aha,« je rekel, »eno si mi odsekal, zdaj imam pa še eno, zdaj bom pa že jaz tebi pokazal!«

Ta ga začne spet s tistim vinom siliti in reče: »Naj pijejo, naj!«

»Aja,« je rekel, »da bi mi ti spet glavo preč odsekal, potem ne bom imel nobene več.«

Ta ga le sili, da se mu ni mogel braniti. Ajd vzame flašo v roke in pije, ta mu hitro po vratu mahne, mu pade glava preč pa se je zavalil tja po tleh. Ta ga iz tistega demantovega gvanta sleče in ga zategne tja za en vogal, gvant pa dene v torbo. Zdaj je jedel in pil in je en malo zadremal, potlej ko se je prebudil, je začel svojo čredo vkup spravljati. Ko jo je preštel, jo je bilo petsto glav. Potlej jih je gnal domov; grof je skozi okno gledal in štel, jih je bilo pa spet toliko več, pa pravi: »Kje si pa danes pasel?«

On mu odgovori: »V starem gradu na teh tretjih vratih.«

»Zdaj pa pojdi ti k večerji, se bova že potlej zgovorila, kod si pasel danes.«

Ko se navečerjajo, pride grof v cimer k njemu in ga vpraša: »Kaj si ti videl v starem gradu?«

On reče: »Jaz nisem nič drugega videl kakor to čredo ovac z dvema sto in svojih tristo.«

Potlej reče grof: »Ko sem ti včeraj obljubil večji lon, ti bom pa dal od vsake ovce petdeset krajcarjev.«

Je rekel: »Je že dobro.«

Po tem gre po navadi v svoj cimer spat in hitro začne tisti demantni gvant predelavati, da zjutraj je bil fertik; zdaj se napravi in gre po navadi v cerkev, noter v mesto; ko v cerkev pride, kmalu tudi za njim pride princezinja in se je blizu njega spravila in ga je kar gledala, ko je bil lep fant, ki je bil v demantnem gvantu. Ko maša mine, hitro iz cerkve gre, ga vahta prime, ga vpraša, kaj je za en človek, ali je princ, ko je oni dan bil v srebrnem, včeraj v zlatem,

danes pa v demantnem gvantu. Zdaj ga je princezinja objela in mu rekla: »Lepo jih prosim, naj povejo, od kod so oni doma.«

On reče: »Jaz sem od enega kmeta sin, pa tukaj pri enem grofu služim; zdaj sem si tukaj troje sorte gvanta napravil.«

Princezinja mu reče: »Bojo šli zdaj oni z mano na kraljevi dvor; tukaj so napravili nekaj enega bala.«

Je šel in je bil na tistem balu; so se zgovorili, kaj da je za ene rodovine. Kralj ga vpraša, če mu je všeč njegova princezinja, on pravi: »Zakaj bi mi ne bila všeč, toda oni se z mano norca delajo.«

»Zakaj se bom norca delal, samo če ti hočeš iti, bom tebi kraljestvo dal.«

Zdaj ga še vpraša, glih kje je doma, on pove: »Tukaj in tukaj pri tem kmetu.«

Kralj pove, da bo že on pisal tja, da bojo en velik bal napravili in da bomo tedaj prišli pote. So se vse ornk zgovorili in je pri tem kralju dal hraniti te tri gvante. In je šel k tistemu grofu, kjer je tri dni služil pri njem; zdaj je rekel gospod grofu: »Za naprej ne bom več pri njih služil, bom moral iti domov.«

Grof mu je dal dvesto goldinarjev za lon in za štiristo ovac; potem se je podal na svoj dom in je rekel, ko pride domov: »Zdaj sem pa že doma.«

In oče mu je rekel: »No, kako si ti služil, ko si v treh dneh do malega nazaj prišel?«

On pravi: »Jaz sem že dobro služil, bolje kakor ona dva brata oba.«

»Pokaži, če imaš kaj.«

Vrže tistih dvesto goldinarjev na mizo in ona dva brata pravita: »Ali mu verjamete, da jih je prislužil? Jih je gvišno ukradel,« sta menila oba.

V tistem je glih prišlo od kralja pisanje, da mora napraviti en velik bal, za toliko in toliko mož, za grofe in prince in tudi za eno kompanijo soldatov. Zdaj ko tisti dan pride, so se začele kočije vkup peljati in tudi tisti soldati primaširajo; v tistem popadeta ona dva brata tega in ga noter v svinjak vržeta; sta mislila: Tega morava tukaj noter zapreti, ko je en malo neumen ali pa je morebiti kralj zato toliko soldatov poslal, ker je v mestu tiste denarje ukradel.

V hiši se je začel bal, so plesali in dobre volje bili in je vprašala princezinja: »Kje je tisti vaš princ?«

Ta starejši brat odgovori: »V svinjaku imamo zaprtega.«

Ona vpraša: »Zakaj?«

On pravi: »Zato ker on take neumne besede govori in tudi nobene manire ne ve.«

V tistem je glih vrata razbil in v hišo prišel, kjer so bal imeli noter, in je rekel princezinji: »Slišijo princezinja, ali mi ne bojo nič piti dali?«

Ona mu napije, on je pa kar cel glaž spil, zdaj vzame žlico in je župo iz sklede, kakor bi jo v prepret metal. Brata ga začneta šimfati, on se je pa kar okoli obrnil pa je v kuhinjo zletel, je prinesel eno skledo župe noter v cimer, jo je pa kar na sredo hiše vrgel in še sam je tudi

padel; zdaj sta ga pa hitro dva soldata pobrala pa v ta drugi cimer peljala; tam so ga preoblekli v demantni gvant. Zdaj so ga v cimer pripeljali, ko je bil gorše napravljen kakor naj ta gorši princ; se usede k princezinji, je bil pameten bolj kakor ona dva njegova brata. Ta čas se oglasi ta stari kralj in je rekel preke kmetu: »Zdaj smo prišli mi na to malengo, če boste kontent, da bo vaš sin za kralja?«

Ta stari je rekel: »Da.«

Tedaj so se ugliahali in so se precej v cerkev podali; tam je bila poroka, potlej grejo nazaj h kmetu in čez en cajt so jih kočije odpeljale stran, tja v mesto, in tam je bila ena velika ohcet.

žnidar: krojač; **bognar:** kolar; **nucati:** potrebovati; **firkeljc:** četrt litra; **gmajna:** gozd; **preke:** proti; **ajd:** velikan, pogan; **gvant:** obleka; **ročno:** hitro; **štala:** hlev; **cimer:** soba; **gasa:** ozka ulica, pot; **hof:** grajsko dvorišče; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **goša:** gošča, gozd; **fejst:** dobro, zelo dobro; **lon:** plačilo; **fertik:** dokončano, gotovo; **soldat:** vojak; **vahta:** straža; **ročno:** hitro; **razpraviti se:** sleči se; **trucati, pretrucati:** siliti, prisiliti; **flaša:** steklenica; **krajcar:** kovanec, stotinka goldinarja; **demant:** diamant; **bal:** prireditev s plesom; **sorta:** vrsta; **glih:** ravno; **ornk:** zelo, veliko, dobro; **gvišno:** gotovo; **kompanija:** četa; **maširati:** čvrsto, strumno korakati; **hiša:** osrednji bivalni prostor v kmečki hiši; **glaz:** kozarec; **prepret:** prepad; **šimfati:** kritizirati; **gorše:** lepše; **preke:** proti; **malenga:** dogovor, sklep; **biti kontent:** strinjati se; **uglihati se:** spogajati se

DVANAJST SINOV IN HČERA

11

Enkrat je bil en grof, ki je imel štiriindvajset otrok, dvanajst fantov in dvanajst deklet. Otroci so hoteli vsak eno graščino za tal imeti.
»Pa to ni mogoče, da bi vsak otrok svojo graščino dobil, ko jim imam komaj dvanajst,« je rekel grof.

On premišljuje, kaj je zdaj njemu za storiti. In se je podal od doma preč preke enemu mestu in premišljuje: Čeprav otrokom dvema eno graščino dam, potlej sam nobene nimam. V tistem se je rajtal v eno veliko vodo potopiti, pa pride preke njemu en gospod v črni obleki in vpraša grofa: »Zakaj so tako žalostni?«

»Zakaj bi ne bil žalosten, ko imam štiriindvajset otrok, pa vsak hoče eno graščino imeti; pa to ni mogoče, ker jih imam komaj dvanajst.«

Gospod mu reče: »Vi pojdite domov pa povejte svojim otrokom: 'Jaz sem bil v tem in tem mestu pri enem gospodu, sem zvedel, da se boste morali med sabo ženiti.'«

Zdaj gre oče domov, jim pove tako; ta naj stari reče naj ta stari sestri: »Genovefa, nikar tega ne storimo, da bi se med sabo ženili; boljše je, da vzameva vsak nekaj denarja in vsak enega konja in greva po svetu; zato: če se bratje in sestre med seboj ženijo, so vsi frdamani!«

In vzela sta vsak enega konja in sta se podala na rajžo; rajžata več dni, ponoči in podnevi; prijahala sta na eno gmajno in je rekel: »Genovefa, midva bova morala tukaj svoje konje futrati, do polnoči jih bom jaz pasel, po polnoči jih boš pa ti!«

Zdaj do polnoči jih on pase, ona je pa pod enim drevesom spala. Ko je on pod enim hrastom sedel, prideta volk in medved preke njemu in je mislil: Kaj hočem zdaj Genovefo klicati, ko se bo zelo zverine bala.

Zdaj sta volk in medved vsak na en griček sedla in v tistem tudi prileti en orel, se usede na eno drevo. Zdaj se začneta volk in medved zgovarjati, medved pravi preke volku: »Veš ti, kaj je novega v tej in tej deželi? Tukaj je en grof, ki ima štiriindvajset otrok, ki se med seboj ženijo.«

Tedaj pa volk odgovori: »To ni res, ta stari dva po svetu hodita, dvaindvajset je pa okamenjenih.«

Tedaj se pa tisti orel oglasi: »Vaju lepo zahvalim, ko sta povedala, zdaj bom pa tudi jaz eno povedal: tukaj, v našem kraju je en princ že trideset let uklet; pa tukaj sta dve drevesi, eno je frišno in drugo suho; pa ko bi en tak človek tukaj bil, pa da bi en sveder in glaž imel; pa pri tem drevesu, ko jaz na njem sedim, bi pri koreninah važe stran spucal, noter v korenine zvrtil, preden bo sonce gor šlo, bi v glažek vode nalovil, potem pa šel k tistemu kralju, ki ima princa trideset let ukletega, bi ga pokropil, bi gratal glih tak lep človek, kakor je bil pred, ko še uklet ni bil, ko je bil star osemnajst let.« Orel je še naprej govoril: »Če bi iz tega suhega drevesa en tak človek, ki bi mene slišal, vodo dobil, bi lahko tudi kakega starega človeka, ki bi bil ne vem koliko star, ko bi ga pokropil, bi postal prav tako mlad, kakor da bi bil osemnajst let star.«

Zdaj je orel zletel in on je zaklical sestri: »Genonefa, vstani, greva naprej!«

Se usedeta na konje in jahata preke tistemu mestu in gredoč ji pove, kaj se je zverina pogovarjala in kaj da je orel rekel: »Najini bratje in sestre so doma ukleti, vsi za mizo sedijo, odkar so od poroke prišli, okamenjeni. Vidiš, da je bolj prav, da greva midva po svetu.«

Ravno tisti cajt sta dojahala do tistega kralja, ki je imel že trideset let sina ukletega in je glih na pragu stal. Ta mu reče: »Naj mi ne zamerijo, ali imajo res oni enega sina, ki je že trideset let uklet?«

»Ja, imam jaz princa v kevdru, v železnem foglovžu.«

»Vas prosim, če grem žiher jaz do njega?«

»To pa ni mogoče, ko bi kakšen človek do njega prišel, ga precej raztrga.«

On odgovori: »Za tisto se ni treba bati, da bi me raztrgal.«

Kralj je poklical volkovega pedentarja, da gre foglovž odpirat. Kakor je foglovž odpri, je volk preke mladeniču zletel, kakor da bi ga hotel raztrgati; pa ga je s tisto vodo pokropil; bil je lep princ, mu je roko podal in vprašal: »Kaj bom tebi za lon dal?«

Mladenič odgovori: »Jaz nočem nobenega lona, imam svojo sestro, ki je grofovskega stanu, če jo boš za svojo ženo in kraljico vzela.«

Princ mu odgovori: »Zakaj bi je ne vzela, ko si ti meni tako veliko dobroto storil; jaz ne bi bil nikoli rešen, ko bi me ti ne bil, sem uklet že trideset let; zdaj te pa lepo zahvalim, ko si me rešil in tudi za tvojo sestro.«

Potem so napravili ohcet, so bili dobre volje in vpraša kralj mladeniča: »Kaj ti bom za en lon dal, ko si rešil mojega sina?«

Pravi: »Jaz ne nujem drugega lona, ko bi mi dali par konj, kočijaža in kočijo.«

Kralj odgovori: »Kako bom kočijaža dal, ko je že osemdeset let star.«

»Ne zamerite, pustite ga meni.«

Kralj ga pokliče predse in mu pravi: »Ljubi moj zvesti človek, toliko kajta si že pri meni, da si že star osemdeset let, zdaj te bom pa moral temu gospodu dati.«

Starček pravi: »O ljubi kralj! Kako bom še naprej služil, ko sem že prestar.«

Tedaj se oglasi mladenič in mu reče: »Ne bojte se, vi, starček, če hočete, jaz vas kmalu omladim.«

Starček mu odgovori: »Če me vi omladite, glih tako zvesto vam bom služil, kakor sem temu staremu kralju.«

Zdaj ga mladenič pokropi in je bil lep in mlad fant, kakor bi bil osemnajst let star. Kralj reče: »Vama bom tudi eno lepo kočijo dal in dva para konj.«

Zdaj se usede mladenič v kočijo v tistem prinčevskem gvanu, kočijaž zažene konje naprej in se peljeta po cesti naravnost preke nekemu mestu; se pripeljeta vanj, pred eno veliko hišo, tam so jima leteli ljudje naproti in ju spraševali: »Kaj da sta prišla v naše mesto?«

Povesta, da ženit, so jima pa ljudje rekli: »Škoda je vas, ko ste tako brhek fant, da bi se pri naši princezinji ženili; ker ona vsakemu snubcu takšne uganke nastavi, da jih ne more uganiti v treh dneh, potlej ga pa pusti s konji raztrgati.«

On odgovori: »Jaz se pa vaše princezinje nič ne bojim; prosim, pokažite mi, kje je tista graščina.«

Mu povejo in gredo z njim, da pokažejo; ko se do graščine pripeljeta, princ precej ven skoči iz kočije in gor k princezinji leti, kočijaž pa v štalo konje dene. Ko princ gor do ta prvih vrat pride, potrka, pravi pedentarica: »Herein!«

Ko on pride noter, ga vpraša, kaj bi rad; pove, da princezinjo išče, da bi se rad ženil pri njej. Pedentarica pa pravi: »Nikar ne hodi, škoda te je, ko si tako brhek fant; kdor se pride k naši princezinji ženit, mu nastavi tri uganke, da bi jih moral v treh dneh uganiti, če jih ne ugane, pa ga pusti s konji raztrgati.«

»Jaz se pa tega nič ne bojim pri vaši princezinji, kar pokažite, kateri cimer je tisti, kjer je ona noter.«

Mu pa pokaže: »Skozi tale vrata pojdi k ta drugi pedentarici.«

Gre noter, ta druga mu pa ravno tako pove kot prva. Zdaj gre k princezinji in ona ga vpraša: »Kaj si prišel?«

On pravi: »Jaz sem zvedel, da se že dalj cajta možijo, pa vam nobeden ni všeč; mislim, da jaz vam bom.«

Ona odgovori: »Jaz bom nastavila tri uganke, če jih boste rešili.«

Pravi: »Kaj za ene?«

»Dva po svetu hodita, dvaindvajset jih pri eni mizi sedi, oče in mati pa v peklenskem breznu ležita. V treh dneh pa morate te tri uganke uganiti!«

Princ pravi: »Jaz vam jih precej povem; ta stari dva sta grof in grofica, onadva sta tistih dvaindvajsetih oče in mati in tudi tistih dveh, ko po svetu hodita. Prav, naprej, tudi jaz vam bom nastavil tri uganke: Zakaj grof in grofna v peklenskem breznu ležita? Zakaj tistih dvaindvajset okoli mize sedi? Zakaj dva po svetu hodita? Zdaj pa prosim, da boste to povedali.«

Ona odgovori: »Jaz to že vem, pa danes ne povem, čez tri dni bom pa ljudi iz celega mesta skupaj poklicala, da bojo stali pred graščino in tedaj bom vsem vkup povedala.«

Zdaj mu je pokazala svoj cimer, kjer da bo stanoval. Ta prvi dan je že poslala pedentarico do kočijaža, da bi zvedela od njega uganke, ko je ravno kočijo umival; ko pride tja, ga vpraša: »Ali veste uganke, ki so jih vaš princ naši princezinji nastavili?«

»Vem, pa tukaj ne smem povedat, ker se princa bojim; ko bi me videli, da z njimi govorim, bi me znali šinfati; mar pojdiva v štalo, tam bom pa povedal, ko ne bo on videl.«

Ko prideta v štalo, kočijaž reče: »Če se do nagega slečete, potem vam bom povedal.«

Ona se sleče in gvant na stol zmeče, kočijaž ji srajco vzame in pod špampet vrže. »Vseglih,« reče, »vam drugače ne povem, če bova en malo pošpasala.«

Zdaj se dalj cajta menita, pa ko bi ravno menil povedati, pa princ v štalo pride, ju je začel s korobačem pokati. Pedentarica vzame s stola gvant, kočijaž pobere tisto srajco, jo pokaže princu in on jo vzame in hrani. Drugi dan se mu spet tako naredi, da je dobil to drugo srajco. Zdaj ta tretji dan je bil pa princ v kočijaževem gvantu in je kočijo umival, pa pride princezinja, glih tako napravljena kakor pedentarica, in reče: »Mene so princezinja do vas poslali, če kaj veste, kaj vaš princ za ene uganke vejo?«

On pravi: »Jaz vse dobro vem, samo tukaj povedati ne smem; ko bi princ skozi okno pogledal, nad mano zavpijejo; pojdiva noter v štalo, vam bom noter povedal.«

Ko v štalo prideta, on reče: »Če se do nagega slečete, vam bom pa povedal, drugače pa ne.«

Ona se sleče in on reče: »Drugače jim še ne povem, če bova en malo špase uganjala.«

Pa je bila kontent, zdaj pa glih v špasih pride pedentar – kočijaž noter s korobačem, ju je pa začel nažigati; princezinja pobere gvant, srajco je pa že pred v nedrje skrtil. Zdaj je pa on

imel tri kože. Dobro, čez uro so pa začeli ljudje vkup grmeti in je bil tudi princ poklican pred njo; bilo je tudi dosti mož na ganku in princ ji reče: »Ali ste že zvedeli tiste uganke?«

Pravi: »Ja.«

Princ pravi: »Kaj so za ene?«

»Tisti grof in grofna sta zato v peklnskem breznu, ker sta pustila svojim otrokom med sabo se ženiti.« Tedaj pa princezinja zavpije straži: »Zgrabite ga in s konji raztrgajte.«

On preko princezinji reče: »Jaz imam kočijaža, je prvi dan šel na jago, je pa srno streljal, pa srne ni dobil, kožo je pa dobil,« seže v nedrje, pa pokaže srajco, »prav taka je. Drugi dan sem ga pa spet na jago poslal, je pa drugo srno streljal, pa je ni ustrelil, kožo od nje je pa dobil; poglejte jo, to je ta druga koža od nje,« pa pokaže srajco. »Ko mu nisem verjel, da zna tako srne streljati pa kože dobivati, ta tretji dan sem šel sam na jago, sem tudi srno streljal, pa srne nisem dobil, kožo od nje sem pa dobil.« Tedaj potegne iz nedrij srajco in jo pokaže in pravi: »Od tiste srne je koža, ki sem jo jaz streljal!«

Zdaj se princezinja oglasi: »Spravi tisto kožo!«

In je ukazala, da je začela muzika špilati in je rekla: »Zdaj nočem nobenega drugega kakor tega, ker zna srno streljati, pa je ne ustrelil, pa kožo od nje dobi.«

In so ohcet napravili, pa sem šel domov.

tal, talati: delež, deliti; **preč:** proč; **preke:** proti; **rajtati:** nameravati, računati na; **frdaman:** preklet; **rajža, rajžati:** pot, potovanje, potovati; **gmajna:** gozd; **futrati:** krmiti, nahraniti; **frišen:** svež; **glaž, glažek:** kozarec, kozarček; **važ:** ruša; **spucati:** očistiti; **gratati:** postati; **glih:** ravno; **pred:** prej; **cajt:** čas; **kevder:** klet; **foglovž:** kletka; **žiher:** lahko; **pedentar, pedentarica:** služabnik, služabnica; **lon:** plačilo; **nucati:** potrebovati; **omladiti:** pomladiti; **gvant:** obleka; **štala:** hlev; **herein:** noter, naprej; **cimer:** soba; **vkup:** skupaj; **šimfati:** kritizirati, očitati napake; **špampet:** postelja; **vseglih:** vseeno; **špas:** šala, potegavščina, zabava; **špasati, špase uganjati:** zabavati se; **biti kontent:** biti zadovoljen, strinjati se; **gank:** lesen pokrit balkon; **jaga:** lov; **muzika:** godba; **špilati:** igrati

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sinove; zdaj ko so gor zrastle, jim je rekel: »Pojdite si službe iskat po svetu, da si kaj zaslužite, saj vidite, da doma nimamo drugega, kar zaslužimo.« Šel je ta najstarejši po svetu, gre po eni poti, ga sreča en gospod: »Mladenič, kam si se na rajžo podal?«

Mladenič mu odgovori: »Jaz grem po svetu službe iskat.«

Gospod mu reče: »Greš k meni v službo, da boš duše obračeval.«

On odgovori: »Zakaj ne za dober lon.«

Peljal ga je ta gospod na svoj dom; kakor ga pripelje do doma, ročno mu je dal duše, da jih je obračeval; dobro je delal tam, da je minil firkeljca leta in zdaj je rekel: »Gospod, prosim za svoj lon, kar sem zdaj zaslužil v teh treh mesecih, da bi dobil, da bi potlej kar domov šel.«

Gospod pravi: »Bodi še tri firkeljce leta, da boš eno leto; jaz ti bom tak lon dal, da boš ti zuffrieden z njim.«

No, ga je pa pregovoril, da je bil še tri firkeljce leta, toliko cajta, da je bilo eno leto. Zdaj ko je leto minilo, ga prosi mladenič spet za lon: »Kar sem zaslužil.«

Gospod mu je plačal in mu dal za lon eno tako mizo, da kadar je hotel, je rekel: »Miza, rihtaj se, kar moje srce poželi za piti in za jesti.« Vse se je zgodilo, vse je bilo gor na mizi. On gre s to mizo zdaj preke domu, noč ga je došla, gre v eno oštarijo, tam prosi za jerperge in so mu rekli: »Le ostani!«

On je bil tam, se usede dol za mizo in vpraša kelnarica: »Kaj zašafajo?«

Mladenič odgovori: »Čisto nič ne nucam, še za njih ni treba nič pripravljati, boste imeli pri meni dosti večerje.«

Čudili so se mu, ko ni drugega imel kot tisto mizo, pa da bi mogel jesti dati! Zdaj vzame svojo mizo pred sebe in je rekel: »Miza, rihtaj se, kar moje srce poželi za piti in za jesti!«

Vse je bilo na mizi, kar je kdo poželel, vsi so imeli dosti za piti in za jesti; ko se napijejo in najejo, so šli spat. Zdaj je šla gospodinja in je zamenjala mizo, ko je glih tako imela, kakor je bila od tega mladeniča; kar jim je zvečer ostalo od večerje, je na to mizo zdevala in je vse tako tiho naredila, da nobeden od onih ni čul. Drugi dan, ko vstanejo, mladenič vzame svojo mizo, poda se naprej, da pride domov. Doma vso žlahto povabi vkup; se mu je tako dobro zdelo, ker je tako mizo zaslužil; zdaj pride vsa žlahta vkup, ker so mislili, da bojo dobre volje, in potem reče mladenič: »Miza, rihtaj se, kar moje srce poželi za piti in jesti!« Nič ni bilo. V drugo tako izgovori in v tretje se zadere na njo: »Miza, rihtaj se, kar moje srce poželi za piti in jesti!«

Miza se ni hotela narihtati, žlahta ga je začela za norca imeti, ker so videli, da s to mizo nič ne bo, da se narihtala ne bo. Žalosten je bil, celo leto je za njo služil, pa vendar mu ne

nuca nič; jeza ga zagrabi, vrže tisto mizo tja za vrata, da se je razletela; šla je žlahta, vsak na svoj dom, in so se menili, kako jih je našmiral: »Le nikar več ne ubogajmo takih lumpov, da bi nas za norca imeli.«

Zdaj je rekel ta srednji fant: »Pojdem pa jaz služiti, bom videl, če bodo tudi mene tako našmirali.«

Rihtik, gre zdaj od doma po eni poti in sreča ga en gospod in ga vpraša: »Mladenič, kam greš?«

On odgovori: »Jaz grem službo iskat.«

Gospod pravi: »Pojdi k meni služiti, da boš duše obračeval.«

Mladenič pravi: »Zakaj ne, za dober lon, če se zmeniva.«

In zdaj sta šla vkup noter, kakor je bil ta gospod doma, ga pripelje do tistih duš, da jih je obračeval; bil je pol leta pri njem in zdaj ga je prosil za svoj lon: »Kar sem zaslužil.«

In gospod ga je prosil, da bi še pol leta bil pri njem, je dejal: »Tebe ne bo grevalo, ti bom dal takšen lon, da ga boš vesel.«

Ko leto mine, ga spet prosi za lon, pa mu je dal enega kozla, ki mu je moral reči: »Heri, meri, denarje seri!«

Kakršno posodo mu je podstavil, vsaka je bila polna denarjev. Zdaj gre proti domu, na poti ga je noč obšla, gre v eno oštarijo, prosi za jerperge in mu rečejo ostati čez noč. Kelnarica ga vpraša: »Kaj zašafajo za večerjo?«

»Napravi nobel in drago, kakor hočeš!«

In zdaj so jo napravili tako, da je veljala dvesto goldinarjev. On ni imel toliko denarja, gre noter v štalo in kozla v cimer pelje in mu reče: »Heri, meri, denarje seri!«

Napolnil mu jih je en klobuk, plača tistih dvesto goldinarjev in peljá kozla nazaj v štalo in ga priveže in gre nazaj v cimer, se uleže na svojo posteljo in zaspi. Ponoči je šla gospodinja v štalo, premenjala mu je kozla in gre nazaj v svoj cimer in leže dol in zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, vstanejo, mu napravijo fruštek. Ko se nafruštkuje, plača in gre noter v štalo, vzame svojega kozla in ga žene domov. Ko ga domov prižene, pokliče žlahto vkup: »Pridite, boste videli, kaj sem jaz zaslužil to leto, vam bom razšenkalo denarja dosti, nisem tak, kakor je moj brat.«

Takrat pride žlahta vkup, on pripelje svojega kozla v hišo in mu reče: »Heri, meri, denarje seri!« Kozel ni hotel denarjev srati; mu v drugo in še v tretje reče: »Heri, meri, denarje seri!«

Pa jih ni hotel, žlahta ga je začela za norca imeti kakor ta prvega; jeza ga je prijela, zagrabi eno sekuro, mahne kozla po glavi, da je padel; vsi so ga za norca imeli, da ni nič zaslužil drugega kot enega kozla. V tistem je rekel ta mlajši: »Zdaj bom pa jaz šel služiti; bom videl, ali bom kaj zaslužil ali nič.«

Vzame nekaj gvanta in se poda na rajžo; gre po eni poti, ga sreča en gospod in vpraša ga: »Mladenič, kam pojdeš?«

Mladenič mu odgovori: »Jaz grem službo iskat.«

Gospod mu reče: »Pojdi ti k nam, boš duše obračeval!«

Je rekel mladenič: »Zakaj ne, za dober lon, če se zmeniva.«

Zdaj ga peljá gospod do tistih duš, začel je jih obračevati; bil je pri njem tri firkeljce leta in zdaj ga je prosil za lon, da bi šel domov. Gospod ga pa še prosi: »Bodi še en firkeljc leta pri meni, jaz ti bom dal dober lon, da boš zuffrieden z njim.«

Bil je tisti firkeljc leta pri njem, da je minilo eno leto. Zdaj ga vpraša gospod: »Kaj hočeš imeti zdaj za en lon, ko si bil eno leto pri meni?«

On odgovori: »Jaz bi najraje en tak kic, da bi rekel: Kic, bite, da bi vse pobil.«

Zdaj mu gospod da in gre naravnost preke svojemu domu; pride, ko ga je noč obšla, na en bircaus, tam prosi za jerperge in so mu tudi rekli ostati in je ostal; tisti kic vrže noter pod klop in ga vpraša birt, za kogá mu je ta kic: »Ali boš šel drva razbijat ali kogá boš delal?«

Mladenič mu odgovori: »Vi ne smete vedeti, za kogá je.«

Prišla je kelnarica pred njega, ga vpraša, kaj zašafa za večerjo, on odgovori: »Kar imate kaj takega,« in dali so mu za večerjo tudi nekaj piti in potlej so šli spat; ko ležejo dol in pospijo, tista gospodinja je pa šla tisti kic obračevati in ogledovati, kakšen da je, kic jo je začel tolči, da je en majhno živa ostala; vpiti je začela, da se je ta mladenič zbudil in pravi: »Kic, holt! Nikar več ne bij, pred da bo treba!«

V tistem je kic nehal tolči in komaj je gospodinja v svojo posteljo zlezla, da je potlej zaspala. Zjutraj, ko vstanejo, je rekel mladenič: »Vi, gospodinja, ki ste tako štakljivi, vse hočete stakniti, gvišno ste vi mojima bratoma mizo in kozla pretavšali; zdaj pa ahtajte, da mi precej poveste, če ne vas bo moj kic pobil.«

Tedaj je gospodinja silno srdita postala in je začela: »Torej misliš ti, da sem jaz kaka goljfica?«

Mladenič odgovori: »Nič se ne kregajte z menoj, saj veste, da se vas ne bojim; če mi zlepega ne daste, bom pa rekel: Kic, bite!«

Kic je začel tolči po njej, tako da je en majhno živo pustil; prinesla mu je gospodinja mizo nazaj in tudi kozla mu je pripeljala. Rekel je: »Miza, narihtaj se! Da se bom najedel!«

Miza se je narihtala, da se je najedel. No, zdaj je rekel kozlu: »Heri, meri, denarje seri!«

In jih je tudi sral; plača, kar je bil dolžan, in se poda naprej s temi tremi rečmi. Gre tako daleč, da pride domov, in zdaj povabi vso žlahto vkup in ji je rekel: »No, boste videli, kaj sem jaz zaslužil v enem letu.«

Nobena žlahta ni hotela priti, ker so mislili, da jih torej plahta, kot sta jih ona dva, pa jih je vendar spravil vkup s hudo mujo. V tistem, ko so bili vsi dobre volje vkup, je rekel: »Miza, rihtaj se, kar moje srce poželi!« in »Heri, meri, denarje seri!«

Zdaj sta brata videla, da ima tiste stvari, ki sta jih ona dva služila; sta ga začela prositi, da bi jima te reči nazaj dal: »Ko sva jih midva tako težko zaslužila!«

Je rekel: »Ko bi jih jaz ne imel, bi jih vidva tudi ne imela.«

Zdaj ga je žlahta začela spraševati, zakaj ima tisti kic, in on je odgovoril, da ne sme povedati: Kic, bite! Kic je začel tolči in so ga začeli vsi prositi, da naj neha biti, in on je rekel: »Kic, nehaj biti!«

V tistem je nehal in zdaj so prav dobre volje bili vkup, ker je toliko srečen bil, da je take reči zaslužil. Žlahta je šla vsak na svoj dom, ti trije bratje, oče in mati so dalj časa vkup živeli. V glavo je padlo temu staremu bratu, spet je šel po svetu službo iskat; gre po eni poti, sreča ga en gospod in ga vpraša: »Mladenič, kam greš?«

On odgovori: »Grem službo iskat.«

Gospod mu reče: »Ali greš k meni? Da boš bukvice ometal?«

On je rekel: »Zakaj ne, za dober lon?«

Gospod ga vpraša: »Ali znaš brati?«

»Dobro,« mu mladenič odgovori.

No, zdaj ga pelje gospod pred tiste bukve in mu jih da čez in mu je rekel: »Ti jih ometaj po platnicah, ne po platelnih!«

Bil je ta fant tam, da je bukvice ometal, firkeljc leta, potlej ga prosi za lon: »Če sem kaj zaslužil.«

Gospod mu odgovori: »Bodi še tri firkeljc leta pri meni, da boš eno leto; jaz ti bom dober lon dal.«

Bil je še pri njem tiste tri firkeljc leta, da je bil eno leto. Zdaj ko leto mine, ga zopet prosi za lon in gospod mu je rekel: »Drugega ti ne morem dati kakor te smeti, kar si jih dol z bukvic namedel.«

Mladenič je bil žalosten in si je mislil: Jaz sem vedno en ubog siromak zmerom na svetu; čemu mi bodo te smeti? On jih vseglah v varžet pobere; ko na ta svet pride, so sami zlati gratali; pride domov k svojima bratoma in ju vpraša, kako jima gre doma; ta mlajši odgovori: »Prav dobro!«

Ta starejši pa: »Meni pa še boljše, ko imam polne varžete zlatov.«

»Kaj ti bojo nicali ti zlati, ko jih boš kmalu zapravlil; vendar so moje tri reči boljše kot tvoji zlati. Če rečem: Miza, rihtaj se!, lahko pijem in jem, kar se mi poljubi; in imam kozla, mu rečem: Heri, meri, denarje seri! Imam tak kic, da mu rečem: Kic, bite! in kic bije.«

V tem se ta srednji brat oglasi: »Torej, zdaj sem jaz najbolj ubog in zato pojdem po svetu, da bom kaj zaslužil.«

Podal se je na rajžo, šel je po poti, sreča ga en gospod in ga vpraša: »Mladenič, kam greš?«

Mu odgovori: »Grem službo iskat.«

»Greš lahko k meni v službo.«

»Zakaj ne, za dober lon.«

Vpraša ga gospod: »Če znaš brati?«

On odgovori: »Dobro.«

Zdaj ga peljá pred svoje bukve in mu je rekel ometati po platelcih; bil je eno leto pri njem; ko leto mine, pa pravi mladenič: »Pomeniva se za svoj lon.«

Gospod je rekel: »Jaz ti drugega nimam dati kakor te smeti.«

Mladenič jih nabere v varžete, in ko pride na ta svet, so zlati gratali. Ko pride domov, pravi svojima bratoma: »Zdaj sem pa tudi jaz nekaj zaslužil, da bom imel kako pomoč.«

Zdaj pravi ta mlajši: »Zdaj bom pa še jaz šel služiti.«

Popoka svoj gvant vkup in se poda na rajžo; gre po tistem potu in ga sreča tisti gospod in ga vpraša: »Mladenič, kam pa greš?«

On mu odgovori: »Jaz grem službo iskat.«

Gospod ga vpraša: »Znaš kaj brati?«

Pravi: »Jaz se še nikoli nisem učil, kako bom znal brati in pisati.«

Gospod odgovori: »Takega bi že jaz zdavnaj rad, da bi moje bukvice ometal.«

No, zdaj ga pelje s seboj; in ko prideta na dom, mu reče, ko mu pokaže bukve: »Ti moraš te bukvice ven držati!«

In je šel gospod svoj pot, on je pa bukvice ometal prav počasi in se je coprati učil; eno leto je bil pri tem gospodu, da se je dobro coprati naučil, in zdaj je prosil gospoda za svoj lon. Gospod mu odgovori: »Jaz ti ne morem boljšega lona dati, naberi si te smeti!«

Nabral in naložil si jih je polno okoli sebe; ko na ta svet pride, so tako težki zlati gratali, da jih ni mogel del nesti naprej; dobil si je enega furmana, da ga je peljal na njegov dom in pa tudi zlate. Ko se domov pripelje, je rekel svojim bratom: »Jaz sem najbolj srečen, kamor se podam, sem največ zaslužil.«

Zdaj očeta predse pokliče in oče ga vpraša: »Kaj bi ti, moj sin, rad?«

Sin odgovori: »Jaz bom šel noter v štalo, noter bom konj gratal in potlej me ženite na sejem; kakor me boste šacali, tako me boste predali; pa uzde ne smete zraven predati, drugače bom jaz nesrečen; ker bo prišel tisti gospod mene kupovat, kakor sem služil pri njem, zato, kolikor me boste šacali, za toliko me boste prodali!«

Rihtik, zdaj ko je bil sejem, gnal je oče tega konja na sejem. Kupcev je ročno dosti imel, ker je bil konj neizrečeno lep, pa vendar, ker je imel preveliko ceno, štiristo goldinarjev. Zdaj ga je prišel tisti gospod kupovat in vpraša gospodarja: »Koliko šacujete konja?«

»Štiristo goldinarjev.«

Gospod mu jih našteje in je konja vzel. Birt pravi: »Uzde ne dam, imam še glih enega takega konja noter v štali, da mu je ta uzda prav.«

Ta gospod je rekel: »Jaz uzde ne pustim, dam še raje štiristo goldinarjev za njo,« in mu jih je naštel. Zdaj je peljal gospod konja h kovaču in mu je rekel, da mu mora take žeblje narediti, da bodo pri kolenu ven pogledali. Tam okoli so pa otroci letali in en pob je z roko potegnil po konju in ga pobožal: »Ti ubogi konj, koliko boš ti trpel, ko boš take žeblje imel noter v nogo zabite, da bodo žebli na kolenu ven pogledali.«

V tistem je iz konja en grliček zletel; gospod je noter pri kovaču en maseljč vina pil, ko je zagledal tega grlička, da je ven iz konja zletel. Gospod je pa gratal en vran in je zletel za njim, ker je mislil, da ga bo dobil; grliček je zletel noter skozi eno okno k eni frajli, ki je štrikala pri oknu, in ji je rekel: »Daj me brž v foglovž; prišel me bo en gospod kupovat, pa me ne smeš prodati danes, reci, da jutri me boš!«

Dala ga je noter v foglovž in precej gospod noter v cimer pride in vpraša, če proda tiča in je rekla: »Danes ne, jutri.«

Tedaj gre gospod stran in tič je gratal zavber fant. Zdaj je govoril s to frajlo: »Jutri ob devetih me pride ta gospod kupovat, pa me ne smeš prodati za nobene denarje; po tistem me bo mislil gospod kar iz foglovža vzeti, pa ti ne smeš pustiti; kar za foglovž primi, bom prstan gratal in bom skočil k tebi gor na prst in ti moraš imeti en pehar prosa pripravljenega, ga zagrabi v prišo in vrzi dol na hof, da ga bojo kokoši zobale; in tisti gospod bo gratal petelin in bo tudi tisto proso zobal; tedaj bom iz prsta skočil noter v proso in se bom zamešal in bom lisica gratal, bom zagrabil petelina za glavo in ga bom ferderbal.«

Drugi dan ob devetih pride gospod tiča kupovat, pa frajla ga ni hotela predati; on ga je hotel kar po sili vzeti, frajla prime za foglovž, prstan ji gor na prst skoči in vzame tisti pehar prosa, ga nese dol na hof, ga vsuje tja; prstan se je zmešal noter v proso, gospod je petelin gratal; ko je začel proso zobati, prstan je gratal lisica; zagrabila je petelina in ga je ferderbala; in je bil rešen pob. In je šel domov k svojemu očetu, so dobro živeli doma, vsega dosti so imeli, bili so torej vedno vkup, da jih je razločila smrt.

☛ Pripovedoval: Anza, delavec

rajža: potovanje; **obračevati:** obračati; **ročno:** hitro; **firkeljč:** četrtnina, četrtninka; **lon:** plačilo; **zufrieden:** zadovoljen; **cajt:** čas; **rihtati se:** urediti, pripraviti se; **preke:** proti; **jerperge:** prenočišče; **kelnarica:** natakarica; **zašafati:** naročiti, ukazati; **nucati:** potrebovati, koristiti; **glih:** ravno; **žlahta:** sorodniki, sorodstvo; **vkup:** skupaj; **našmirati:** prelisičiti, ogoljufati; **rihtik:** dobro; **grevati:** kesati se, biti žal; **nobel:** imeniten, gosposki, dober; **štala:** hlev; **cimer:** soba; **fruštek:** zajtrk; **šenkati:** podariti; **rajža:** potovanje; **gvant:** obleka, **kic:** kij; **bite:** prosim; **bircaus:** gostilna; **birt:** gostilničar, gospodar; **kogá:** kaj; **holt:** stoj; **štakljiv, stakljiv:** radoveden; **stakniti:** najti, odkriti; **gvišno:** gotovo; **tavšati:** menjati; **ahtati:** paziti; **goljfica:** goljufivka; **plahitati:** goljufati, varati; **bukvica, bukva:** knjižica, knjiga; **dati čez:** predati, izročiti; **platel, platelc:** list, listek; **namesti:** pomesti; **varžet:** žep; **zlat:** zlatnik; **pokati:** pakirati; **ven držati:** vzdrževati; **svoj pot:** po svoje; **coprati:** čarati; **gratati:** postati; **reči:** naročiti; **furman:** voznik s konjsko vprego; **štala:** hlev; **šacati, šacovati:** ceniti, oceniti; **predati:** prodati; **ročno:** hitro; **birt:** gospodar; **maseljč:** četrť bokala, tričetrť litra; **frajla:** dekle, gospodična; **štrikati:** plesti; **foglovž:** kletka; **stran:** stran; **zavber:** čaroben, lep, postaven; **priša:** pest; **hof:** dvorišče; **ferderbati:** uničiti, ubiti

Enkrat je bil šlosar, ki je imel tri sinove. Bil je reven. Sinovi so šli služiti. Pridejo do ene graščine, vprašajo hišnega hlapca, če bi nucal kaj hlapcev. Gre gospoda vprašat, če nucajo kaj hlapcev; on pa reče: »Naj le ostanejo, saj nucamo pastirja in dva hlapca.«

Enkrat grejo kositi tja na en velik travnik, gospod pride za njimi, je bil pa žalosten; ga vpraša ta starejši brat: »Kaj da so tako žalostni? Ko imajo take lepe travnike, pa take mlade hlapce; jaz bi bil tako vesel, da bi od veselja poskakoval.«

»Kaj bom tebi pravil, saj mi ne moreš nič pomagati.«

Hlapec pravi: »Naj mi povejo, morebiti jim bom pomagal.«

Gospod mu pove in je dejal: »Ti bom pa povedal, če mi boš mogel na kako vižo pomagati. Tu in tu je en vrt, v tistem vrtu je ena zlata hruška, ki ob enajstih začne cvesti, opoldne je pa zrela; ko bi jaz tisto hruško imel, da bi le eno mogel dobiti, je pol hruške in vrt moj.«

Stari brat je rekel: »Jutri bom pa jaz doma, bom pa šel tja po tisto hruško.«

Drugi dan je bil doma in ob enajstih gre tja pod tisto hruško na vrt, ob enajstih začne cvesti, opoldne je bila pa zrela; pride tja ena baba pa hruške pobira, on pa nobene ni dobil. Ko je bilo opoldne preč, je šel domov; gospod mu je šel naproti, je mislil, da mu jo bo prinesel, pa mu je ni. Je bil žalosten.

Drugi dan gredo spet kositi tja na en velik travnik, gospod spet pride za njimi, je bil žalosten, ga vpraša ta srednji brat: »Kaj da so tako žalostni? Ko imajo take lepe travnike pa mlade hlapce, jaz bi bil tako vesel, da bi od veselja poskakoval.«

»Kaj bom tebi pravil, saj mi ne moreš pomagati.«

Hlapec pravi: »Naj mi povejo, morebiti jim bom pomagal.«

Gospod mu pove in je dejal: »Tu in tu je en vrt, v tistem vrtu je ena zlata hruška, ko ob enajstih začne cvesti, opoldne je pa zrela; ko bi jaz le eno hruško dobil, pa bi vrt moj bil.«

Srednji je rekel: »Jutri bom pa jaz šel tja pod tisto hruško.«

Drugi dan je bil doma in ob enajstih gre tja pod tisto hruško in leže dol pa zadremlje; ob enajstih je začela cvesti, opoldne je pa zrela bila; pride tja ena baba pa hruške pobira, ta pa nobene ni dobil. Ko je bilo opoldne preč, pa gre domov; gospod mu pride naproti, je mislil, da mu jo že nese, pa mu je ni, je bil pa žalosten.

Ta tretji dan gre pa gospod k temu najmlajšemu, ki je živino pasel na gmajni. Pastir ga vpraša: »Kaj so tako žalostni? Bi jaz imel take lepe pašnike pa tako lepo živino, bi od veselja poskakoval.«

Gospod je rekel: »Ahtaj, da živine ne izgubiš!«

»Naj mi povejo, zakaj so tako žalostni, če bi jim bilo kaj za pomagati?«

»Tu in tu je en vrt, kjer je noter ena zlata hruška, ob enajstih začne cvesti, opoldne je pa zrela; ko bi jaz le eno hruško imel, torej je tudi moj vrt.«

»Naj bo jutri od onih dveh eden doma, da bo gnal, jaz bom pa šel na vrt, da bom zlato hruško dobil.«

Drugi dan od onih eden žene, ta gre pa ob enajstih tja na tisti vrt pa spleza gor v hruško, ki začne cvesti. Pride baba, jih začne pobirati, so že vse popadale dol, samo ena je še gor bila, ta nastavi klobuk, mu noter pade hruška in jo ročno v varžet dene. Baba začne nazaj gledati in pa tiste hruške šteti, ji je pa ena premalo hodila, gre nazaj in pa ga kliče: »Daj hruško nazaj! Kaj bo hruška tebi nucala?«

On skoči s hruške in pa ročno čez plot pa ji je ušel. Baba vpije za njim: »Kaj je tebi povedal, da si dol s hruške skočil? Jaz bi bila tebe zdrobila kakor sončni prah!«

Ta gre vesel preke domu, gospod mu pride naproti in ga vpraša, če jo je dobil, ta mu jo vesel poda; zato ga ima gospod strašno rad, pri njem pije in je, se z njim pelje, kamor gre; potem ga še za svojega vzame. Gospod pa še nič prav vesel ni bil, ga pa enkrat vpraša fant: »Kaj da so zmeraj nekaj žalostni? Saj sem vam zlato hruško dobil!«

»Kaj bom jaz tebi pravil, saj mi ne boš pomagal, pa vseeno ti bom povedal, zato ker si mi vrt dobil; tri hčere sem imel, pa so mi jih ravbarji poravbali.«

»Kje so tisti ravbarji, ki so vam jih poravbali?«

»Tam daleč v gozdu, tam je ena jama, tam noter so.«

»Ko bi mi dali toliko štrikov, da bi jih bilo dosti s parom konji tja peljati, potlej bi jaz dobil hčere, če bi se le dalo!«

Gospod mu vse tako da, kakor je on naročil, mu pokaže tisto jamo; pa tudi svoja brata vzame in ta starega prvokrat naveže na vrvi, ga spuščajo noter pa ga je bilo kmalu strah, je pa pozvonil pa so ga nazaj potegnili. Zdaj gre ta srednji brat pa je en malo dlje šel, pa ga je gratalo strah. Pravi ta mlajši: »Saj vem, da z vama ni nič, pa mene navežita, jaz pa grem noter, če me prav cel teden ne bo nazaj, morata tu biti pred, da pozvonim!«

Ga navežeta in gre noter; ko pride na frej, gre tja po eni cesti, ga je srečala tista stara baba, ki je hruške pobirala. Ga vpraša: »Kaj tu delaš?«

Ji pa pove in jo vpraša: »Kje so te in te hčere, ko so jih ravbarji ukradli?«

Mu pove, da je pri vsaki graščini ena; pravi: »Če se boš dobro nosil, jih boš pa rešil!«

Jo vpraša, če so daleč; pravi: »Do prve je poldrugo uro.«

Gre naprej; ko zamerka graščino, se je svetila kakor luč, ko bliže nje pride, je bila pa kufrena; tam ven je štrikala Nani, naj ta stari sestra; ta jo vpraša: »Nani, kaj to delaš? Tvojemu očetu se tako dobro godi doma, ti si pa tu.«

Mu pove: »Moram tu biti, ker so me ravbarji ukradli, zdaj pa ne morem nikamor ven.«

»Pokaži mi cimre! Morajo biti zelo lepi, ko je tam ven tako lepa graščina!«

In mu je rekla: »Ti tod hočeš nesrečen biti, pride štiriindvajset ravbarjev, te bojo izsekali, da te ne bo nikoli nikjer nič!«

Ta ji reče: »Pokaži mi cimre, jih hočem videti!«

Zdaj mu pokaže vse cimre, samo enega mu ni hotela: »Tega ne pokažem. Tu noter tako smrdi, ko ljudi fentujejo.«

Ta ji vzame ključ iz rok in gre sam noter. Pa je vse krvavo noter, tam je ena miza in pa en žeselj; se usede dol in pogleda gor nad mizo, kjer je visela ena sablja, ki je sedem centov vagala. Zraven sablje je pa en glažek, na njem je bilo pa zapisano: *Kdor iz tega glažka spije, bo tako močan, da bo strahoval to sabljo kakor leskovo šibo, ki je v enem letu zrasla.*

On iz glažka spije in vzame sabljo dol, je glih tako migal z njo kakor z leskovo šibo, ki v enem letu zrasede. Zdaj pride ravbarhauptman domov in drugih dvanajst, jo vpraša: »Kaj je kaj novega doma?«

Ona odgovori: »En falot je prišel v graščino, je hotel vse cimre videti in tudi tistega, kjer ljudi fentujete; mi je kar ključ iz rok vzel pa je šel noter.«

Jo vpraša: »Ali ima kaj denarja?«

Ona odgovori: »Kaj bo tak denarje imel, ko je komaj toliko kakor en pastir.«

Zdaj jim je rekel, da pojde noter v cimer, da ga bo ven dal: »Boste naredili z njim, kar boste hoteli.«

Fantič sliši in reče: »Le noter, če je kateri tako neumen!«

Šest jih je gre noter, on zasukne svoj meč in odseka vsem šestim glave preč; še so šli, onih šest noter, pa jim je posekal glave preč. Dvanajst je že fentanih imel, jih zmeče v tisto luknjo, kakor so jih ravbarji noter metali. Komaj jih je v kraj spravil, je že onih dvanajst prišlo domov. Ta mali ravbarhauptman jo vpraša: »Nani, kaj je kaj novega?«

Ona odgovori: »En falot je prišel v graščino, sem mu morala vse cimre pokazati, v tega kakor ljudi fentujete, je pa po sili šel.«

In jo vpraša: »Ali je onih dvanajst že prišlo domov?«

Je rekla, da še ne. On je rekel, da ga bodo tako izsekali, da ga nikjer več ne bo. Fant je slišal to in rekel: »Ali je še kateri tako neumen, kakor si ti?« Je rekel: »Le noter!«

Potem gre vseh dvanajst noter, je zasukal svoj meč, je odsekal vsem glave preč; in zdaj jih je spravil v kraj, potlej večerja in zdaj mu je rekla: »Mene si že rešil, da bi le še oni dve sestri moji.«

Potlej gre leč, zjutraj vstane, se nafruštkuje in gre naprej; pride blizu graščine, se je svetila kakor mesec; ko pride tja do nje, je bila pa srebrna; tam od zunaj je štrikala Mari, ta jo vpraša: »Kaj delaš? Tvojemu očetu se tako dobro godi doma, ti si pa tu.«

Mu pove: »Moram tu biti, ker so me ravbarji ukradli in ne morem ven, nikoder.«

»Pokaži mi cimre, morajo zelo lepi biti, ko je od zunaj tako lepa graščina.«

In mu je rekla: »Kaj ti tod hočeš, boš nesrečen; tu pride šestintrideset ravbarjev, te bojo razsekali, da te ne bo nikoli nikjer nič.«

Ta ji reče: »Pokaži mi cimre, jih hočem videti, kakšni so!«

Potlej mu razkaže vse cimre, samo enega ni hotela: »Tega ne pokažem, tu notri tako smrdi, ko ljudi fentujejo!«

Ta ji vzame ključ iz rok in gre sam noter, pa je vse krvavo noter; tam je ena miza noter in pa en žeselj, se usedel dol, pogleda gor nad mizo, kjer je visela ena sablja, štirinajst centov težka, zraven pa en glažek, na tistem glažku je pa bilo zapisano: *Kdor iz tega glažka spije, bo tako močan, da bo ta meč strahoval kakor eno leskovo šibo, ki je v enem letu zrasla.*

On iz glažka spije in vzame meč dol, ga je glih tako sukal kakor pero ali leskovo šibo, ki v enem letu zrasede. Pride domov in drugih osemnajst, jo vpraša: »Kaj je kaj novega?«

Ona mu pove: »En falot je prišel v graščino, po sili je šel noter v ta in ta cimer, kjer ljudi fentujete.«

Vprašal jo je: »Mari, ali ima kaj denarja?«

»Kaj bo tak denarje imel, ko je komaj toliko kakor en pastir!«

On je rekel, da pojde naprej noter v cimer, da bo videl, kakšen je: »Ga bom ven dal, da boste naredili z njim, kar boste hoteli.«

Fant zasliši in reče: »Če je še kateri tako neumen, le noter.«

Osem jih gre noter, ta zasukne svoj meč, odsekal je vsem glave preč; in je šel ven iz cimra, je še onim osmim posekal glave preč; jih zmeče v tisto luknjo, kakor so oni ta mrtve metali; komaj jih h kraju spravi, je že onih šestnajst domov prišlo. Ta mali ravbarhauptman jo vpraša: »Mari, kaj je kaj novega?«

Mu odgovori: »En falot je prišel v graščino, sem mu morala vse cimre pokazati, v tega, kjer ljudi fentujete, je pa sam šel kar po sili.«

In jo vpraša: »Ali je onih osemnajst že prišlo domov?«

Je rekla, da še ne. On je rekel, da ga bojo tako razsekali, da za nobeno reč ne bo. Fant je slišal to: »Ali je še kateri tako neumen, kakor si ti?« Je rekel: »Le noter!«

Potem jih gre vseh osemnajst noter, je zasukal svoj meč, odsekal je vsem glave preč, potlej jih spravi v kraj in gre k večerji; zdaj mu je rekla Mari: »Dve si že rešil, da bi le še ono.«

Potlej gresta spat in zjutraj vstanete, se nafruštkujeta in gre naprej; pride do tiste graščine, je bila pa zlata; od zunaj je Juli štrikala, naj ta mlajša sestra, pa najbolj brhka; ta, ko pride tja, jo vpraša: »Juli, kaj delaš? Tvojemu očetu se dobro godi doma, ti si pa tu.«

In mu pove: »Moram tu biti, ko so me ravbarji ukradli, ker ne morem ven, nikoder.«

»Pokaži mi cimre, morajo zelo lepi biti, ko je od zunaj tako lepa graščina.«

In je rekla: »Kaj ti tu hočeš, boš nesrečen, tod pride osemindvajset ravbarjev, te bojo izsekali, da te ne bo nikoli nikjer nič!«

Ta ji reče: »Pokaži mi, če jih hočem videti!«

Mu jih pokaže, pa samo enega mu ni hotela pokazati: »Tega ne pokažem, tu noter tako smrdi, ko ljudi fentujejo.«

Ta ji vzame ključ iz rok in gre sam noter, noter je vse krvavo; tam je ena miza in pa en žeselj, se usede dol in pogleda gor; nad mizo je bila ena sablja, ki je štiriindvajset centov vagala,

zraven sablje pa en glažek, je bilo zapisano gor: *Kdor iz tega glažka spije, bo tako močan, da bo ta meč strahoval kakor eno leskovo šibo, ki je v enem letu zrasla.*

On iz glažka spije in vzame sabljo dol, jo je glih tako sukaj kakor leskovo šibo, ki je v enem letu zrasla. Pride ravbarhauptman domov in drugih štiriindvajset, jo vpraša ravbarhauptman: »Juli, kaj je kaj novega?«

Ona mu pove, da en falot je prišel v graščino in da je po sili šel noter v ta in ta cimer, kjer ljudi fentujejo.

Jo vprašal: »Juli, ali ima kaj denarja?«

Ona odgovori: »Kaj bo tak denar imel, ko je komaj toliko kakor en pastir!«

On je rekel, da pojde naprej noter v cimer: »Da bom videl, kakšen je. Ga bom ven dal, boste naredili z njim, kar boste hoteli.«

Fant zasliši in reče: »Le noter, če je kateri tako neumen!«

Dvanajst jih gre noter, on zasukne svoj meč, odsekal je vsem glave preč; in so šli še oni noter, je glih tako z njimi naredil, pa jih je bilo štiriindvajset preč. Komaj te h kraju spravi, pa onih štiriindvajset pride domov; ta mali ravbarhauptman jo vpraša: »Juli, kaj je kaj novega?«

Odgovori mu: »En falot je prišel v graščino, sem mu morala vse cimre pokazati in v tega, kjer ljudi fentujete, je pa po sili šel.«

In jo vpraša: »Ali je onih štiriindvajset že prišlo domov?«

Je rekla, da še ne. On je rekel, da ga bojo tako izsekali, da ga nikjer nič ne bo; fant je slišal to: »Ali je še kateri tako neumen, kakor si ti?« Je rekel: »Le noter!«

Potem gre vseh štiriindvajset noter, ta je zasukal svoj meč, odsekal je vsem glave preč in potlej jih spravi v kraj, se navečerja in Juli mu je rekla: »Zdaj si nas rešil, vse tri sestre, katero hočeš, lahko za ženo dobiš!«

Potlej gresta spat, zjutraj vstaneta, se nafruškujeta in gresta preke srebrni graščini, tam Mari vzameta in gresta naprej do kufrene graščine; tam so pa ležali vsi štirje, so bili vsi veseli, so mu dale vsaka eno krono; zjutraj so vstali, so se nafruškovali in so šli naprej; in grejo do tiste luknje in naveže najprej ta stari, Nani, jo potegnejo gor, pa vrvi spustijo nazaj, ta pa Mari naveže, jo potegnejo ven, je že slišal, da sta se štrajala za njiju; Juli, ko je zaslišala, je dala en prstan zlat temu Johanu; in jo je navezal, sta jo potegnili ven; precej je slišal, da sta se štrajala za njo, da ta najstarejši je rekel, da bo ta, naj ta mlajša, njegova, ker je bila najlepša. Ona je pa rekla, da se je Johanu obljubila; sta pa rekla, da jo bosta nazaj spustila, če tega starega ne bo vzela. Potlej dasta vrv noter, da bi se sam navezal na njo, pa si misli: Moram kaj drugega navezati. Je pa sabljo s sedmimi centi.

Ko vlečeta, do pol jame prideta, jo spustita pa nazaj, se je pa tako v zemljo zasadila, da se je le en malo ven videla. Zdaj je bil Johan žalosten in je rekel: »Kaj bo zdaj, kako bom ven prišel?«

Vrnil se je nazaj tja, preke graščin, in je srečal tisto staro babo, s katero sta pred hruške vkup pobirala, in ji je rekel: »Kakor me ne spraviš precej ven, torej te bom ferderbal in zdrobil, da te ne bo nikjer več!«

Baba mu reče: »Tam, za to zlato graščino, eno uro daleč, se hodi en orel past, od enajstih do dvanajstih, k enemu studentu, ti ga moraš ujeti in obdržati, bo tako larmal, da ga boš komaj obdržal.«

In je šel tja nazaj, je storil tako; ga ni obdržal, je šel tja, nazaj preke zlati graščini zelo žalosten; sreča ga spet tista baba, pa ji reče: »Če me ven ne spraviš, te bom fental, da te ne bo več!«

In mu reče: »Jutri pojdi tja, glih tako kakor sem ti včeraj naročila, se bo manj branil, kakor se je včeraj!«

On naredi tako; je šel nazaj, v graščini jerperguje; drugi dan gre nazaj tja preke studentu, glih tisto uro; je mislil, da bo ujel orla, pa ga ni; on se vrne nazaj v graščino, spet ga sreča ta stara baba in mu reče: »Jutri pa glih to uro pojdi kakor ta dva dni, boš pa lahko obdržal orla, pa ga moraš fejest prijeti, če ne boš nesrečen.«

On naredi tako, kakor mu je naročila, in ko ga je ujel, ga vpraša: »Kaj zašafa?«

Ta mu pove, da ga mora ven spraviti. Orel mu naroči, da mora devet parov volov zaklati in na porcijone razsekati, v žaklje povezati in tja spraviti pred tisto jamo. »Jaz bom že prišel tja, da boš sedel na me, pa tisto meso bova s sabo vzela, da potlej, kadar bom nazaj pogledal, mi ga boš en kos dal.«

On naredi tako, kakor mu je naročil. Orel pride tja in vzame fanta in žaklje s sabo in gresta ven za toliko cajta, da orel vse meso poje; pogleda nazaj enkrat in v drugo, v tretje pa Johan svoje bedro odreže, pa mu ga da; pogleda še nazaj, mu ga spet enkrat da in zdaj prideta ven in ga vpraša: »Kje si ta zadnja dva koščka dobil, ko sta bila tako dobra?«

On pove, da je samo svoje bedro odrezal. Orel ga skozla in mu ga je nazaj pritisnil in mu pove: »Srečen si, ko si toliko zrajtan bil, če ne bi bila oba nesrečna.«

Orel gre nazaj, on pa naprej po svetu; pride tja do enega oglarja; in tam blizu je bil tisti grof doma, kakor so mu bile tiste tri hčere ukradene. Ta vpraša oglarja, če bi ga hotel čez noč jerpregovati, je pa rekel: »Le ostani!«

Ta da nekaj denarja, da pošlje po šnops, da je potlej oglarjem piti dajal in jih prosil, da bi žiher eno krono delal; so mu rekli, da žiher; potlej so vsi pospali, ko so bili pijani. Ta začne krono delati, jo je pa do polnoči naredil. Zjutraj pokliče oglarja: »Oglar, vstani!«

In vstane, ta ga vpraša: »Kaj je kaj drugega novega?«

Oglar mu pove, da se bodo tistega grofa princezinje možile, da jih bosta tista dva vzela, kakor sta jih rešila. Johan ga vpraša, če bi nesel eno krono tja naprodaj; je rekel: »Zakaj pa ne?«

Mu da krono in mu jo reče za petdeset goldinarjev predati; ko jo tja prinese, ga grof vpraša, koliko hoče za njo, je pa rekel, da sto goldinarjev, pa mu jih je dal; potlej gre oglar nazaj in onemu da le petdeset goldinarjev, sam jih pa petdeset obdrži. Grof mu je pa še eno rekel

prinesti; Johan kupi šnops za tiste denarje in oglarje naprosi, če jo žiher naredi; jih napoji, da so vsi pijani bili in so pospali; on pa že do polnoči krono naredi, potlej pa spat gre; zjutraj vstane in oglarja pokliče: »Oglar, vstanite! Saj je že dan!«

Vstane in nese krono tja; ta mu je pa rekel za sto goldinarjev prodati. Pa jo je res prodal, za dvesto goldinarjev. Ko pride tja, ga grof vpraša: »Koliko pa to velja?«

Pravi: »Spod dvesto goldinarjev je ne morem dati.«

Grof pa mu jih našteje. Sto onemu da, sto pa sam obdrži. Reče: »Pojdi oglarje vprašat, če še žiher eno naredi.« Pa grof mu odgovori, da žiher. Jo naredi, pa jo oglar nese tja. In ta Johan mu je rekel, naj jo proda za poldrugi stotak. Ko pride tja, ga vpraša grof: »Koliko hočeš za njo?«

Pravi: »Tristo goldinarjev.«

Pa mu jih našteje pa gre domov. Johan pošlje spet oglarja grofa vprašat, če žiher ta kronar pride na ohcet pogledat; grof mu dovoli, da žiher. Johan gre tja in ga že vidi Juli skozi okno in reče očetu: »Zdaj gre tisti, ki nas je rešil.«

Potem gresta dol, oče in pa Juli, in mu reče Juli: »Johan, si vendar prišel za nami?«

Potlej ga peljeta gor v cimer in reče: »Tega bom jaz vzela, ta nas je rešil, ona dva sta nas kar goljufati rajtala; ker sem jaz najgorša, sta me s tem strašila, da me bosta nazaj v jamo vrgla, če ne bom obljubila, da bom ta starega vzela.«

Oče da Johanu vse čez, kakor bo on naredil, tako pa bo. Peljeta ga tja v ta drugi cimer, kjer so ohcet imeli, in jim reče oče, če ga kaj poznajo; ona dva sta rekla, da ga poznata. Oče ga je vprašal: »Katero si zbereš?«

Johan je rekel: »Juli je moja, ti,« je rekel temu staremu, »pa to stari imej; ta srednji pa to srednjo; jaz bom pa to najmlajšo imel; če pa nista kontent, pa povejta.«

Sta pa dejala, da sta. Potlej so ohcet imeli.

👤 Pripovedoval: berač iz Blagovice

šlosar: ključavničar; **nucati:** potrebovati; **viža:** način; **ahtati:** paziti; **ročno:** hitro; **varžet:** žep; **preke:** proti; **ravbar:** ropar, razbojnik; **poravbati:** pokrasti, poropati; **štrik:** vrv; **premalo hoditi:** manjkati; **gratati:** postati; **frej:** prosto; **zamerkati:** zapaziti; **kufren:** bakren; **štrikati:** plesti; **cimer:** soba; **fentati, fentan:** pokončati, uničiti, pokončan, uničen; **žeselj:** stol z naslonjalom; **vagati:** tehtati; **glážek:** kozarček; **glih:** ravno; **strahovati:** z delovanjem zbuhati strah; **ravbarhauptman:** poveljnik roparjev, razbojnikov; **fruštkati:** zajtrkovati; **v kraj:** stran; **preč:** proč; **štrajati se:** prepirati, prerekati se; **ferderbati:** uničiti; **larmati:** kričati, vpiti; **jerperge, jerpregovati:** prenočišče, prenočevati; **fejst:** dober, dobro; **zašafati:** ukazati; **porcijon:** porcija; **žakelj:** vreča; **cajt:** čas; **kozlati, skozlati se:** bruhati, izbruhati; **zrajtan:** priseben, preračunljiv; **rajtati:** nameravati, računati na kaj; **fajtati se:** nemirno se gibati, premikati z delom telesa; **šnops:** žganje; **žiher:** lahko; **gorša:** lepša; **dati čez:** predati, izročiti; **kontent:** zadovoljen

Bil je enkrat en žnidar, ki je imel tri sinove; ko so odrasli, so jih pa k soldatom vzeli, ta najstarejšega prvo leto, drugega ta drugo leto, ta tretjega pa tretje leto. Naj ta stari je dobro napredoval, je bil general, ta srednji pa oficir. Ta mlajši je bil pa lump, da mu ga ni bilo para. Je pa velikokrat kaj naredil, da so bili jezni nanj. Enkrat se zgovorita general in oficir, da ga bosta na vahto postavila tja k tistemu purfeltornu, kjer vsak večer enega človeka zmanjka, da kdor je na vahto šel, ga nazaj več ni bilo. Pošljejo ga na tisto vahto: »Bo najmanj besedi, če ga spravimo, da ga nazaj več ne bo.«

Šel je na tisto vahto, srečno je prišel nazaj. Tam, kjer je na vahti stal, mu je ena ženska ponujala.

»Jaz nič ne vzamem, sem cesarski služabnik, če boš kaj dala, kar tamle pusti! Kadar bom vahto dostavil, bom pa vzela.«

Pustil mu je eno možnjo denarja (pred je mislil, da je ženska), v tisti možnji mu ni nikoli več denarjev zmanjkalo. Napravil je en bal, vso svojo kompanijo je povabil in tudi druge prijatelje. Oficir vpraša: »Kdo bo pa to plačal, ko ti soldati tako pijejo?«

Drugi mu povejo, da ta in ta bo plačal.

»Je pa že nekaj naredil, bomo dolg nos dobili.«

Zdaj ga oficir fergera, kje je denar dobil.

»Jaz sem ga dobil ljudem brez škode pa Bogu brez zamere.«

Večkrat ga je z lepim kakor z grdim nagovarjal, tako ga je oslepil, da mu je povedal. Oficir pravi: »Tako tudi jaz lahko naredim.«

Ga vpraša, kako mora narediti, da ga ne vzame. Mu je pa povedal: »Boš prišel tja, s palico okoli sebe zariši, to je moje, tam je tvoje! Bo precej eden prišel, reci: 'Odmakni se, bom jaz tu stal, sem cesarski služabnik, sem poslan, moram sam dostati.'«

Šel je oficir na vahto in je tako naredil, kakor mu je oni naročil; možko se je držal. Leteli so nanj goreči psi, leteli so nanj goreči prašiči, letel je nanj goreči konj; mislil je, da bo nanj skočil, pa ko je do risa prišel, ga ni bilo več; udrle so se goreče skale nanj, vse hude reči je videl. Zdaj ko je tisto uro dostal, mu je šenkengo ponujal, ta je pa dejal: »Jaz sem cesarski služabnik, nič ne vzamem, kar tja deni, kadar moja ura pride, bom že vzela.«

Ko je šel, mu je pustil ene karte, s katerimi je vse ošpilal, koder je špilal.

V tretje je šel general na tisto vahto; tudi on gre tistega pijanca vprašat, kako mora narediti, da ga ne vzame na vahti, pa mu je dober svēt dal in on je tako storil; videl je vse čudne stvari; ko je dostal, mu je pustil en klobuk, da kadar ga je imel na glavi, ga nobeden ni videl. Zdaj je bila na tistem kraljevem hofu ena princezinja, ki je k soldatom hodila špilat: enkrat je ves dan

oficir s princezinjo špilal, pa ga ni mogla nič ošpilati, zvečer mu je pa rekla: »Jaz te ošpilati ne morem, greš nocoj z menoj spat!«

Temu se je prav nobel zdelo, ko bi bil pri kraljevi hčeri ležal; šel je s kraljevo hčero spat; ponoči mu je tiste karte ukradla. Drugi dan gresta špilat, pa ga je pa prec ošpilala; kogar je ošpilala, je bil vsak zaprt in pa še tepen; tam je bil zvonček, kadar je pozvenkoval, je nekaj ponj priletelo. Šel je k tistemu, temu najmlajšemu, da mu je mošnjo in denarje posodil; šel je s kraljevo hčerjo špilat, pa ga ni mogla ošpilati; zvečer pravi: »Zdaj ko te ošpilati ne morem, greš z menoj spat!«

Gre s tisto kraljevo hčerjo spat, ponoči mu mošnjo ukrade; zdaj je kunštval, kako bi mošnjo nazaj dobil. Šel je k onemu, da mu je tisti klobuk posodil; šel je na kraljevi hof, dobil je tiste karte in mošnjo. Potlej gre dol s kraljevega hofa, se rukne v podboj, mu pa pade klobuk dol; zdaj so pa človeka videli, vzeli so mu klobuk, karte in mošnjo. Zdaj niso imeli tisti trije sinovi nič.

Enkrat se urajma, ko je en star berač soldate petljal, je zvečer jerperge iskal, jih pa dobiti ni mogel; videl je ene golcarje, ki so ogenj kurili, šel je k njim: »Tamle bom lahko prenočeval in pa tobak bom zažigal.«

Golcarji pravijo: »Ni treba tule biti, tule gor je ena kočica, je ena sama žena noter, ta te bo rada jerpregovala, še večerjo ti bo dala.«

Šel je tja gor, kjer je bila tista žena, jo za jerperge prosi.

»Prav rada te imam, sem sama, mi je dolgčas, bom še nocoj boljšo večerjo napravila.«

Potlej je bil še drugi dan pri tisti stari babi, ji je pa eno kresalo ukradel, je pa šel; baba prileti za njim, mu sto goldinarjev daje, da bi ga dal nazaj; ta ji ga pa utaji, ji ga pa ni hotel dati nazaj, je pa šel naprej; kresalo je znalo govoriti in mu reče: »Mladenič, kaj zašafaš?«

Zdaj, kar je rekel, to je pa imel. Zdaj pride v eno mesto, gre na oštarijo, tam hoče vse ekstra imeti; birt misli: Kako bo plačal, ko tako slabo ven vidi.

Ko je šel stran, je pa vse plačal. Pride v tisto mesto nazaj, s kresanjem udari.

»Mladenič, kaj zašafaš?«

»Mora kraljeva hči pri meni ležati!«

Ona ni mogla nehati, morala je vsak večer pri njem ležati. Kralju se je to za veliko zdelo, da njegova hči pri tem starem soldatu leži. Pustil ga je na gavge peljati; udari s kresalom.

»Mladenič, kaj zašafaš?«

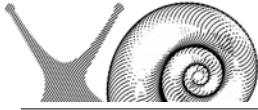
»Da mi nič hudega storiti ne morejo!«

Zdaj ga niso mogli obesiti; mislili so: Te bomo pa ob glavo dali.

Pa ga spet ob glavo niso mogli dati; potem so dejali: »Ga bomo pa s kanonom ustrelili,« pa ga ustreliti niso mogli.

Kralj je videl, da ne odjenja njegova hči od njega, pustil ju je poročiti; ta prvi večer mu princezinja kresalo ukrade, potlej pa ni več marala zanj, je boljše iskala, ki so ji bili bolj všeč.

Potlej sem pa šel domov, s sneženimi petami pa z mokrim jezikom, da sem tole povedal.

žnidar: krojač; **soldat:** vojak; **purfeltorn:** skladišče smodnika; **vahta:** straža; **bal:** družabna prireditev s plesom; **kompanija:** četa; **fergerati:** spraševati, nadlegovati; **dostati:** opraviti do konca; **ris:** znamenje, črta, krog z nenavadno, skrivnostno močjo; **spraviti, pospraviti ga:** znebiti se ga, uničiti, ubiti; **pred:** prej; **oslepiti, zaslepiti:** zmesti; **šenkenga:** dar, darilo; **špilati:** igrati karte, **ošpilati:** premagati, zmagati pri igri; **hof:** dvor; **nobel:** imenitno, gosposko, lepo; **prec:** takoj; **kunštvati, kunštvovati:** razmisliti, razmišljati; **urajmati:** slučajno dobiti, najti; **rukniti:** suniti; **petljati:** beračiti, prosjačiti; **golcar, holcar:** drvar, gozdni delavec; **jerperge, jerpregovati:** prenočišče, prenočiti; **šafati, zašafati:** ukazati, naročiti; **oštarija:** gostilna; **stran:** stran, naprej; **birt:** gostilničar, gospodar; **ven videti:** izgledati; **ekstra:** zelo dobro, posebno, izvrstno; **za veliko zdeti:** pod častjo, za malo; **gavge:** vislice; **kanon:** top; **odjenjati:** nehati

FANT, KI JE STRAHU ISKAL

15

Enkrat je bil fant, ki ga ni bilo nič strah, in je rekel: »Toliko cajta bom šel po svetu, da bom previžan, ali je strah ali ni.«

On se je podal po svetu in pride do enega mežnarja, ga prosi za jerperge.

»Vas ne morem imeti, ker nimate kje ležati,« je rekel mežnar.

In on mu odgovori: »Jaz nisem nič aklih, ležim, kjer je, me ni nič strah.«

»No, če vas ni strah, boste šli pa v kostnico ležat.«

On je dejal: »Saj bo glih prav, ko pravite, da straši noter.«

Zdaj je šel tja in je zaspal; ko je bila ura enajst, so prišli duhovi noter v kostnico (v kostnico so devali njega dni izkopane kosti mrtvih) in so tiste kosti obirali in glodali; kakor je on videl, tako je tudi delal. Zjutraj, ko je mežnar prišel, mu je kostnico odklenil in ga je vprašal: »Ali te je bilo kaj strah?«

»Zakaj me bo strah, saj ni bilo nič posebnega; nekaj ljudi je prišlo, so pa tiste kosti glodali in obirali, potlej sem jim pa jaz tudi pomagal.« Potem mu je rekel: »Vam se zahvalim lepo za jerperge, zdaj grem pa naprej, da najdem tak kraj, da bi me še kaj strah bilo.«

On je šel cel dan naprej, zvečer v mraku pride do enega mežnarja, ga prosi lepo za jerperge in pa da bi ga v tak kraj dal ležat, da bi ga bilo kaj strah. Mežnar pravi: »Jaz ti doma ne morem glih takega kraja dati, da bi te bilo strah, ti, če hočeš, da bi te bilo strah, pojdi v ono cerkev, tam noben živ človek ne obleži.«

»Ravno prav je tako, če res tako straši.«

Potlej je šel mežnar z njim in ga je v cerkev zaprl in mu je rekel: »Le varji, da ne boš kaj škode pri cerkvi napravil, da ne boš kakšnih vrat zlomil, ko te bo začelo strašiti.«

»Glih rad bi videl, kakšen je strah, da bi bil previžan, ali je ali ne.«

Zdaj gre mežnar stran, on se v pruko uleže in zaspi. Ko je bila ura enajst, se zbudi, so že sveče po cerkvi gorele; vidi enega moža, ki je po cerkvi hodil in se spravi gor v veliki oltar in je začel svetnike dol metati; kmalu je podrl ves oltar in potlej je dol k temu šel in ta ga je vprašal: »Ali vam pomagam?«

»Le pomagaj, da bova pred fertik.«

Zdaj se ročno spravi v stranski oltar in ga kar kmalu podere, potlej pa v drugega gre in je ta pred tri razmetal kakor on enega. On se ozre dol iz oltarja, pa vidi tistega moža brez glave pa misli, da mu jo je on odbil in je šel dol in mu je rekel: »Vas nisem videl, kdaj sem vam glavo odbil.«

In jo je hitro začel iskati po tleh, kje je, da bi mu jo nazaj dal. Pa je bilo več glav in vse ena drugi podobne, ker so od svetnikov preč popadale. Ni je mogel pred najti, da je ura dvanajst odbila in zdaj je šel mož, da ni vedel, ali je šel v luft ali v zemljo; in potlej je v tisto pruko nazaj legel in je ležal toliko cajta, da mu je mežnar prišel odklepat; kakor hitro mu odklene, ga vpraša: »Ali te je bilo kaj strah?«

»Ja, kogá me bo strah; ob enajstih je prišel en velik mož in je po vsej cerkvi sveče užgal in potlej je šel gor v veliki oltar in je začel svetnike dol metati; kakor jih iz velikega oltarja zmeče, je prišel dol k meni in jaz mu rečem: 'Naj vam grem pomagat!' Pravi: 'Saj je prav, da greš, bova prej fertik.' In potlej sem jaz pred razmetal tri oltarje kakor on enega; in potlej se ozrem dol z oltarja in vidim moža brez glave in pravim: 'Mož, jaz nisem vedel, da sem vam glavo odbil.' Pa nisem nobenega odgovora od moža dobil, iščem med svetnikovimi glavami, njegove pa nisem mogel urajmati; zdaj se ozrem, pa ga nikoli nikjer ni bilo, ko je ura dvanajst odbila.«

Tedaj mežnar zarobanti: »Lump, kaj si škode naredil, ko si tri oltarje razmetal!«

Pravi: »Saj je tudi on.«

Pravi mežnar: »Tvoji so podrti, oni pa ne.«

In hitro vrata zaloputne in po ljudi leti, pravi, da ga bojo prijeli in zvezali. Ta je pa ta cajt vrata razlomil in zbežal; cel dan je neprenehoma naprej letel lačen in žejen, ker ni upal iti v kako oštarijo, da bi si bil jesti dobil. Zvečer pride do enega graščaka, ga prosi za jerperge in za večerjo: »Danes še nisem nič toplega jedel, ker si nisem upal iti nikamor prositi, sem kar naprej letel.«

»Kaj pa,« pravi gospodar, »ali ste kaj pokradli? Ali kaj ste naredili?«

On si ni upal povedati, koliko je škode naredil, zato je besedo zvil in je rekel: »Jaz sem tisti, ki me strah ni; bi se rad previžal, ali je strah na svetu ali ne, zato bi na takem kraju rad ležal, kjer straši.«

Graščak pravi: »Tamle v onemle hribu je taka graščina, da straši, tam že več let nobeden človek ne prebiva.«

»Ravno prav je tako zame.«

Graščak pravi: »Pojdimo zdaj k večerji!«

Pa grejo; ko se navečerjajo, pravi mladenič: »Zdaj moram pa iti, da bom videl, ali je kaj strahu ali ne tam v oni graščini.«

Gospodar pravi: »Če še živ ostaneš, moraš jutri zjutraj nazaj priti! Da boš povedal, kako je bilo.«

On gre; in ko pride tja, so bila vrata do kraja odprta; in gre gor in dol po gankih, so bila vsa vrata pri cimrih zaprta in zaklenjena; gre naprej, pride na hof, tam je bila ena šterna in posoda zraven, on ročno vodo nažaga in jo je pil; gre naprej, na drugih vratih noter, ond je bila kuhinja, noter na ognjišču je bila skleda in nekaj moke noter, jo pogleda, pravi: »Glih za podmet jo je.«

Še bolj okoli sebe pogleda, urajma špeh in sol in pa pisker, pa tudi nekaj drv in kresala; in si misli: To je prav za mene pripravljeno, da si bom podmet (sok, močnik, štrukljevka, župa) skuhal. Vzame pisker in gre po vodo na šterno, jo nažaga in gre nazaj, pristavi pisker in zakuri, pa drva niso hotela s plamenom goreti; misli si: Saj sem videl, da so suha, pa vendar ne gorijo.

Ob enajstih je krop zavrel in on je štrukeljce vsul noter v krop, da je podmet skuhal; tedaj, ko je podmet zasipal, je nekaj gor v rajfenku zavpilo: »Vrgel bom.«

On pravi: »Vrzi, hudič, samo da name ne boš in pa v sok!«

Padla je človeška noga dol; on jo pogleda, jo čez rame vrže in jo nese na hof in reče psom: »Psi, raztrgajte to ravbarsko nogo!«

Psi so jo popadli in raztrgali. On je šel nazaj v kuhinjo in ni bilo nobenega poslutka več od nobene reči. Zdaj je bil sok kuhan, ga poje in potlej je šel leč na ognjišče in je zaspal; leži zjutraj do belega dne, potlej se je zbudil, je vstal, se je napravil in je šel k tistemu graščaku nazaj, ga vpraša: »Kaj si videl pri graščini?«

On odgovori: »Ko sem sinoči tja prišel, so bila vežna vrata do kraja odprta in ta druga pa, razen enih, vsa zaprta in zaklenjena, in ta odprta so bila na hof; tam je bila šterna in posoda zraven, jaz sem bil žejen, sem vodo nažagal in sem jo pil; in sem šel naprej po tistem hofu, sem prišel v eno kuhinjo, tu je bilo fletno pripravljeno za sok kuhati, je bila moka, drva, kresalo, sol in špeh ter posoda, kar je bilo potreba; vzamem pisker, grem po vodo na šterno, jo nažagam in grem nazaj; jo pristavim in zakurim, pa ogenj ni hotel s plamenom goreti, kar bolj črn je gorel; sem sam med sabo mislil: Kaj je to, so bila drva in trske suhe, pa noče s plamenom goreti? Ko je bila ura enajst, je voda zavrela in sem hitro štrukeljce v krop vsul in sem zmešal in nazaj pristavil, da se je skuhalo; zdaj zavpije gor v rajfenku: 'Vrgel bom!' Sem dejal: 'Le vrzi, hudič, samo da name ne boš in pa v sok.' Tedaj je padla človeška noga dol, jaz sem jo pobral, čez ramo dal in ven na hof nesel psom in sem jim rekel: 'Psi, raztrgajte to ravbarsko nogo!'

In so jo pograbili kakor levi in jaz sem šel nazaj v kuhinjo in sem pojedel podmetenec; potlej je bilo vse mirno, nobenega poslutka od strahu več, sem se na ognjišče dol ulegel in zaspal, da sem ležal do belega dne, potem sem vstal in šel sem.«

Graščak mu reče: »Še meni se dobro zdi, ko si ti tako korajžen, da te nič ni strah.«

Pravi: »Saj to nič ni, kogá se bom pa bal, če mi nogo dol z dimnika vrže, jo pa poberem in ven nesem, da jo psi raztrgajo.«

Graščak mu pravi: »Če boš hotel drevi iti, ostani, tu ti dam jesti in kvartir.«

Pravi mladenič: »Če me boste imeli in jesti dajali, vsak večer tam ležim.«

Zvečer, ko se navečerjajo, gre spet tja k tisti graščini spat, so bila glih tako vrata odprta kakor pred en večer, gre na hof in gleda, kje je šterna, pa je ni mogel urajmajti; ničesar ne more prepoznati, kje je stala, čisto ga je zeralo (zmotilo) in je mislil: Gotovo je še kak hof kje drugje, da je tam šterna. In gre naravnost in pride v tisto kuhinjo, kakor je pred en večer kuhal, pa urajma nekaj več moke in špeha in si misli: Nocoj bom pa žgance kuhal, bo pa gvišno huje kakor sinoči.

Tedaj vzame pisker in gre vodo iskat, gre na tisti hof, kakor je mislil, da je šterna, se mu je pa vse neznano zdelo; je hodil tam okoli, je vendar eno staro korito našel, ko je že mah rastel po njem, malo nižje pogleda, je zamerkal pipo, ki je bila tudi z mahom obraščena, jo je ogledoval, kako bi se dala odpreti, jo odpre, je tekla prav čista in bistra voda; ko jo natoči, jo nese v kuhinjo in zakuri in pristavi, pa bolj počasi je gorelo; če je bolj drva gor deval, bolj počasi je gorelo in je mislil: Gvišno bo nocoj veliko huje, kot je bilo sinoči; kako bom nocoj žgance skuhal, ko je tako slab ogenj. Zdaj je ura enajst bila, voda je hitro zavrela, on je moko zasul, ko zasuje, je spet slišal štimo: »Vrgel bom!«

Pravi: »Hudič, vrzi, samo da v žgance ne boš in pa v me.«

Padla je človeška noga dol z rajfenka. On jo hitro pobere in nese na hof in reče psom in mačkom: »Psi in mačke, raztrgajte to ravbarsko nogo!«

Psi in mački so jo tako popadli, da je bilo kar čudno videti. On je pa šel nazaj v kuhinjo in je žgance napravil in pojedel. Potem sliši vrišč gor v rajfenku in misli: Kaj bi bilo? Gre po steni gor in pride do enih vrat in jih precej odpre, je bil pa ključ od znotraj; in tam na mizi je videl svečo in bukve, jo užge in bukve odpre in bere, ko je zapisano: *Preljubi prijatelj ti! Kako boš srečen enkrat; sinoči si lahko zmagal, ko si imel malo jesti, nocoj boš pa z mano mujal, ko si imel več za jesti.*

On užge sveče in gre po vseh cimrih, pa so se vsaka vrata odprla, noter je bilo pa toliko blaga, da se je kar zavzel; se je spomnil, ko je hodil po gradu, ko so bila vsa vrata trdo zaprta, zdaj pa da vse odklene, gre lahko v kateri cimer hoče. Gre na ta spodnji gank, pogleda v kevdre, so bili noter sami kamniti sodi in polno vina v njih. Pride do zadnjega kevdra, pa ga nikakor ni mogel odpreti; vzame železno kladivo, je začel trdo po tistih vratih razbijati in jih ni mogel nič, nikakor odpreti in ofnati. Zdaj se je spomnil: Naj grem pogledat v bukve, če

smem po vratih s tem batom tolči. Gre in pogleda v bukve, je ena ženska na vrata potrkala in ta reče: »Le noter!«

Ona ni hitro noter prišla, on je gor skočil in je svečo vzel, je vrata odprl; zamerka žensko, ki je bila pol ženska pol kača; ona ga je hitro ogovorila in rekla: »Mladenič, tako si srečen, da ga svet ne zamore!«

»O,« pravi, »zakaj?«

Ona odgovori: »Ti boš rešil mene in celo deželo.«

In zdaj ga je ona mislila objemati; on se ni pustil in mu je rekla: »Srečen si, ko si se tako zadržal.«

Zdaj se mu je zgubila in on je odšel iz cimra dol po štengah in potlej gre gledat po hlevih; urajma vso živino kamnito in tudi zunaj graščine je videl veliko takih kamnov, videl, da so ljudje okamenjeni; on misli: To je moral ta človek veliko za te reči dobiti, kateri jih je naredil iz kamna.

Zdaj je bil dan in on gre k tistemu graščaku in graščak ga vpraša: »Kaj si pa kaj nocoj videl? Ali te je bilo kaj strah ali ne?«

»Ja, kogá naj me bo pa strah, pa tudi nič drugega nisem videl, kakor da šterne ni bilo na tistem hofu; zdaj sem mislil, da je še kateri drug hof, grem v kuhinjo in pa nazaj, pa urajmam eno staro korito, vse z mahom obraščeno, pa natočim vodo, grem v kuhinjo, zakurim in pristavim; bilo je vsake reči en malo več, da sem lahko žgance kahal; pa ogenj ni imel nobenega veselja, da bi bil gorel, kar en malo zelenega plamena se je potegovalo iz drv; ko ura enajst odbije, je ročno zavrelo in zasujem moko; tedaj zavpije nekaj v rajfenku: 'Vrgel bom.' Jaz pa rečem: 'Le vrzi, hudič, samo da v me ne boš in v žgance.' Padla je ena človeška noga dol, jo poberem, denem čez ramo, nesem dol na hof psom in mačkom, pa so jo raztrgali kakor levi; jaz sem pa šel nazaj v kuhinjo, sem jedel žgance, ki so bili pripravljene za me, ko sem jih skuhal; potem sem pa mislil: Nocoj moram iti en malo po cimrih pogledat. Užgem trsko, grem gor po steni, pridem do enega cimra, pa sem ga kar lahko ofnal; od znotraj je pa ključ, na mizi je bila pa sveča in bukve; užgem svečo in v bukve pogledam in berem: *Prijatelj, kako si ti srečen; nocoj si imel malo več jesti, pa tudi toliko huje ti bo.* Grem po vseh cimrih in potlej se spomnim: V kevder moram tudi iti pogledat. Pa grem, je bilo pa polne kevdre sodov, pa vsi so bili okamenjeni; samo eden se ni hotel ofnati; je bil tam en železen bat in sem po vratih začel z njim razbijati, pa jih nisem nikakor mogel ofnati, grem v cimer v bukve gledat, komaj noter pogledam, je ena ženska na vrata potrkala, pa pravim: 'Le noter.' Pa ni precej prišla, sem šel odpret; ko sem jih odpiral, mi je rekla: 'Srečen si, mladenič.' Pa sem se malo ustrašil, ko je bila pol ženska pol kača; ona mi je rekla: 'Srečen si ti in cela dežela in tudi jaz zraven, nocoj si precej prestal, jutri večer boš pa še več.' In zdaj me je rajtala objemati in jaz sem se ji pa odmikal, je pa spet rekla, da sem prav naredil; potlej mi je pa rekla: 'Pojdi po hlevih; koliko je živine okamenjene in pa ljudi okoli graščine.' Potlej sem šel pogledat, sem mislil, koliko ene fajn reči bom dobil, ko je vse iz kamna narejeno. Potlej se je dan naredil in sem šel nazaj sem.«

Grašček pravi: »Ali greš drevi spet nazaj?«

»Seveda bom moral iti, da bom videl, ali bo kaj strahu ali ne.«

Zvečer spet gre in graščak mu naroči: »Moraš priti jutri zjutraj nazaj, da boš povedal, kako in kaj!«

On je šel in pride v graščino na tisti hof, tam je bila fletna šterna, kakor ta prvi večer; in misli: Zdaj grem pogledat v kuhinjo, če imam noter tudi vse ornk za skuhati. Gre v kuhinjo in urajma dosti za kuho pripravljenega; sam med seboj misli: Te moke je dosti za vsakega korenjaka.

Vzame pisker, gre po vodo, jo natoči, nazaj nese in pristavi; goreti spet ni hotelo do enajstih, tedaj je voda hitro zavrela, on je žgance zasul in tedaj se je spet oglasilo gor v rajfenku: »Padel bom!«

»Padi, hudič, samo da ne boš name in pa v žgance!«

Tedaj se zavali en krvav mož, ves obtrgan, dol. Mladenič pravi: »Ali se ne spraviš s poti!« trikrat, eno za drugim.

Mož je bil pa kar tiho, ni nobenega antverta dal. On ga je za pete popadel: »Čakaj, hudič, te bom pa ven vlekel! Te bom pa dal psom in mačkom.« On ga pograbi, nese ven in reče: »Psi in mački, raztrgajte ga!«

On gre nazaj v kuhinjo, si žgance skuha, da jih je jedel; v tem pride dvanajst mož v kuhinjo in so se kar okoli njega vstopili in ga gledali, ko je žgance jedel. Eden pravi: »Daj ti meni en malo!«

On je bil pa kar tiho in jedel je; tako so ga, vseh dvanajst, prosili, pa je kar molčal in ni hotel nobenemu nič dati in tudi antverta ne. Zdaj ga je eden teh dvanajstih mož tako za uho usekal, da mu je klobuk v ta drugi kot zletel; on žgance poje, pa ga gre pobrat in ga na glavo dene. Zdaj mu možje rečejo: »Boš pa šel z nami v tisti kevder, ko si sinoči z batom po vratih tolkel!«

Potlej gredo eden za drugim, on pa za njimi. Ta prvi mož, ko je prišel v kevder, mu je ponudil: »Če hočeš laškega olja.«

Ta drugi mu je ponudil orehovega; ta tretji mu je ponudil lanenega; četrti mu je ponudil češplje; ta peti hruške; ta šesti mu je ponudil ječmen; ta sedmi mu je ponudil rž; ta osmi mu je ponudil pšenico; ta deveti mu je ponudil frajlo; ta deseti mu je ponudil zlata, ta enajsti mu je ponudil srebra; ta dvanajsti je pa rekel: »Zdaj pa, če si ne zbereš med temi rečmi nekaj, te bom kar okoli prinesel!«

On je kar molčal, mu ni nobenega odgovora dal. Kakor bi ga bil menil mahnti, je pa začela ura dvanajst biti in možje so se obrnili in so šli eden za drugim iz kevdra; in on misli: Kaj so to bili to za eni ljudje, najbrž so bili ravbarji? Ročno gre gor nazaj po tistih štengah, zdaj ga je srečala tista princezinja in dejala: »Preljubi moj mladenič! Koliko let je bila zemlja ukleta in jaz in cela dežela; ti si bil toliko srečen, da si nas rešil; zdaj boš naš kralj, jaz pa kraljica, in pojdi, poglej, koliko je denarja!«

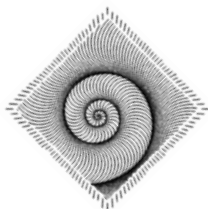
Zdaj sta šla pogledat po graščini, so mu vsi šli naproti in pa čast skazovali; in polej ga je spravila dol v štale, da je pregledoval živino, ki je bila vsa živa; se mu je čudno zdelo, ko je pred en dan bila vsa okamenjena; potem ga je peljala v cimer in pedentar je imel že kraljevi gvant pripravljen za njega. Zdaj so napravili ohcet in so bili dobre volje, da je kaj. Potem se je pustil peljati k tistemu kmetu; precej zunaj graščine se mu je vse neznano zdelo, ni vedel, kod bi šel do tistega kmeta, čisto ga je zeralo (zmedlo). Ko se je po mestu peljal, so mu ljudje čast skazovali. Ko zunaj mesta pridejo, je ena majhna graščina tam stala in je kočijažu dejal: »Čakaj, tukaj imam jaz nekaj za govoriti!«

Kakor kralj iz kočije skoči, mu graščak naproti pride, mu poda roko in reče: »Slišijo kralj, naj grejo en majhno noter, v graščino.«

On je pa rekel: »Mene ni treba vikati, jaz sem tisti popotnik, ki me strah ni bilo; zdaj sem rešil celo deželo, mesto in graščino, ko je bilo vsa okamenjeno; ko ste vi rekli, da je ukleta, da nobeden živ človek noter ne prebiva, zdaj sem pa za lon dobil kraljestvo in princezino,« in ga še vpraša, koliko tiste tri večerje veljajo, pa mu graščak reče: »Nič ne, ga ni srebra ne zlata, da bi ga jaz vzel, zdaj je naša dežela oživela, bogve koliko tisoč let je mrtva ležala.«

Kralj reče: »Preljubi prijatelj! Pojdite z mano! V mojem mestu, tam bom napravil eno gostovanje.«

Ni se mu fržmagalo, peljal se je z njim na gostovanje in je pri njem še dandanes; če še živita?

cajt: čas; **previžan:** prepričan, gotov; **previžati se:** prepričati se; **mežnar:** cerkovnik; **jerperge:** prenočišče; **aklih:** izbirčen, občutljiv; **glih:** ravno; **pruka:** cerkvena klop; **pred:** prej; **fertik:** gotov, dokončan; **preč:** stran; **ročno:** hitro; **luft:** zrak; **urajmati:** slučajno dobiti, najti; **kogá:** kaj, zakaj; **gank:** pokrit balkon, hodnik; **cimer:** soba; **hof:** dvorišče; **šterna:** vodnjak; **ročno:** hitro; **vodo nažagati:** vodo potegniti iz vodnjaka, natočiti jo; **ond:** tam; **špeh:** slanina; **pisker:** lonec; **kresalo:** priprava, s katero se tolče, drgne po kresilu; **župa:** juha; **rajfenk:** dimnik; **ravbar:** ropar, razbojnik; **poslutek:** novica, vest; **fletno:** prijetno, zabavno; **podmetenec:** jed s podmetom; **korajžen:** pogumen; **kvartir:** bivališče, stanovanje; **gvišno:** gotovo, zagotovo; **zamerhati:** zapaziti; **devati:** dajati; **štima:** glas; **bukva:** knjiga; **mujati:** truditi (se); **kevder:** klet; **ofnati:** odpreti, odmašiti; **bukva:** knjiga; **blago:** premoženje; **zamore:** premore; **štenge:** stopnice; **rajtati:** nameravati; **fajn:** zelo dobro; **ornk:** popolnoma, temeljito, dobro, zelo dobro; **antvert:** odgovor; **laško olje:** olivno olje; **frajla:** grajska gospodična, dekle; **štala:** hlev; **pedentar:** služabnik; **gvant:** obleka; **imeti:** morati; **ukleta:** zakleta, **lon:** plačilo; **fržmagati:** za malo se zdeti; **podmet:** sok, močnik, štrukljevka, župa; **zeralo:** zmotilo, zmedlo

Enkrat je en ubožen oče imel tri sinove. Njegov gospod ga je vprašal: »Kaj tvoji sinovi delajo, ko imaš majhno domačijo?«

On mu pove: »Eden je tesar, drugi mizar, tretji pa krade.«

»No,« pravi gospod, »če je kaj prebrisan tat, naj krade, če ne ga bom pustil obesiti na gavage. Hočem ga poskusiti. Če mi drevi ukrade ta boljšega konja iz hleva, je prost, če ne bo kaznovan!«

Zvečer mu oče pove, kaj mu je naročil gospod. Sin pravi: »To mene nič ne skrbi.«

Gospod je naročil trem hlapcem, kako naj stražijo konja, da nocoj pride prebrisan tat, naj pazijo dobro, da eden naj ga drži za rep, drugi za uzdo, tretji naj pa sedi na njem. Hlapci tako naredijo. Tat se obleče v popotno obleko; vzame predelan sod na dve pipi; napravi v en predal vode, v drugega šnopsa. Gre v graščinski hlev, prosi hlapce za prenočišče. Rečejo mu: »Le ostani, nam bo krajši čas, ker bomo stražili vso noč konja, da nam ga ne ukrade tat.«

On ostane, večkrat je šel iz sodčka pit vodo. Tako je začela hlapce mikati pijača. Ko vidi, da sline cedijo po šnopsu, jim ponudi piti, kar radi store. Tako jih kmalu opijani. Vzame tesarsko kobilu, spelje konja, ki ga je mislil ukrasti, na stran, postavi ondi kobilu, posadi na njo enega hlapca. Druga dva priveže vsakega na en konec. No, potem so ti zaspani in pijani hlapci stražili tesarsko kobilu. Tat pa je gnal konja dam. Drugi dan pride k tistemu ubogemu očetu gospod ter ga vpraša: »Kaj dela tvoj sin?«

Pravi: »Enega konja puca (snaži) že vse jutro.«

»Tako, je že mojega ukradel,« pravi gospod. »Drevi naj pa spod naju prtiče ukrade, če ne bo kaznovan. Potlej bom vedel, da je prebrisan tat.«

Oče mu pove. Sin pravi: »To mene nič ne skrbi.«

Dobi si nekaj vinskih droži, jih namoči. Skrivaj se priplazi v sobo, v kateri sta ležala gospod in gospa. Potuhne se pod špampet (spalnica). Ponoči, kadar sta gospod in gospa dobro zaspala, odgrne odejo, med njiju ulije malo droži, namočenih. On se nazaj potuhne. Ko se gospod prebudi, pravi gospe: »Na prtičih je nekaj nesnage, vrzi jih pod špampet.«

Ona jih zavije in dene, stori tako. Tat počaka, da one dva zopet dobro zaspita, vzame prtiče, jih zavije, pa gre z njimi dam. Ko zjutraj pride gospod k tistemu ubogemu očetu, vpraša: »Kaj dela tvoj sin?«

»Vse jutro že ene prtiče pere,« odgovori oče.

»Glej ga, me je že nasmukal,« reče gospod. »Drevi naj pa moji gospe prstane z rok ukrade, tedaj ko pojde leč, če ne bo kaznovan.«

Ko oče to sinu pove, pravi: »To mene nič ne skrbi.«

Ukrade iz gospodove sobe nekaj njegovega gvanta ter ga obleče. Zvečer gre na sprehod in reče gospe, da naj mu da prstane: »Da jih ne bo ukradel tat!«

Gospa je menila, da je potepuh, ki je posnemal njegov glas, njen gospod. Mu poda prstan. Vrnil se je dam. Drugi dan zgodaj pride gospod siromaka vprašat: »Kaj dela tvoj sin?«

»Vse jutro,« pravi, »že puca (snaži) neki prstan; ne vem, kaj bo počel z njim.«

»Zdaj vem, da je prebrisani tat,« pravi gospod, »torej ga bom pustil, naj krađe za kratek čas.«

Blizu tam je bila ena farna cerkev z župnikom; slednji se je norčeval iz graščaka, češ: »Prav mu je, ker ga je prekanjeni tat tako nabrisal. Kaj se mu pa da,« je rekel.

Zato je bil graščak nejevoljen. Pokliče imenovanega krađeža ter mu reče, da naj temu in temu župniku katero zasoli, da bo vedel, kaj je to bližnjemu privoščiti, če se mu godi nepovoljno. Tat nalovi mnogo rakov; poda se ponoči v cerkev; nareže kratkih koncev sveč ter jih rakom prilepi na tace in našge; spusti se po cerkvi; obleče mašniško obleko; gre pred oltar; pobožno moli; hodi sem in tja, kakor bi maševal. Mežnar opazi razsvetljena okna v cerkvi. Gre gledat na okno. Vidi tega pred oltarjem, po cerkvi je polno lučic migljalo. Gre klicat župnika ter jim reče: »Ročno naj vstanejo, gospod župnik, v cerkvi mašuje Bog, angeli mu pa svetijo!«

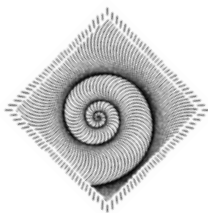
On se ne da dvakrat klicati, precej vstane ter se napravi v ponočno obleko. Gresta gledat na okno, kaj počnejo v cerkvi. Ko župnik zagleda tega pred oltarjem ter prosi: »Bog, vzemi me v nebesa!«

»Malo počakaj!« reče oni pred oltarjem. Potem mu je prišel odpret. Rekel se mu je sezuti, kajti obuti ne sme nikdo v nebesa. Nato ga obleče v žakelj, čez glavo zaveže ter ga za noge vleče proti graščini. Ta v žaklju se pritožuje: »To je pa hudo.«

»Za nebesa moramo trpeti, če jih hočemo doseči,« ga tolaži.

V graščini so ravno obhajali veliko gostarijo, muziko in ples. Ko ga ta v dvorano privleče, ga vpraša: »Kam te posadim v nebesih?«

Ta v žaklju si izvoli, da za mizo. Želja se mu izpolni. Potem se mu je gospod pač lahko smejal. Župnik si je tako brezumno želel sedeti za mizo v nebesih, pa je bil komaj v njegovi dvorani. Tat se je poboljšal, ni več kradel; gospod ga je vzel v službo; dopadel mu je, ker je vedno zasolil katero za smeh.

gavge: vislice; **šnops:** žganje; **tesarska kobila:** lesena priprava s štirimi nogami, na kateri se žaga, teše, oblikuje; **ondi, ond, tam:** tam; **dam:** domov; **prtič:** rjuha, kos blaga; **puca:** snaži; **špampet:** postelja; **nasmukati, nabrisati, zasoliti:** duhovito prevarati, ukaniti; **gvant:** obleka; **krađež:** tat; **nepovoljno:** ne po (njegovi) volji; **mežnar:** cerkovnik; **ročno:** hitro; **nikdo:** nihče; **žakelj:** vreča; **gostarija:** gostija; **dopasti se:** biti v šec

Enkrat je en ubožen oče imel tri sinove. Njegov gospod ga je pa vprašal: »Kaj tvoji sinovi delajo, ko jim ti nimaš nič dela dati?«

Oče pa je rekel: »Eden je cimerman, eden pa tišlar, eden pa krade.«

Gospod reče: »No, tisti ki krade, če je ornk tat, ga bom pri miru pustil, če pa ni ornk tat, ga bom pa pustil obesiti: če nocoj meni konja iz štale ukrade, potem ga bom pustil, če pa ne, ga bom pa pustil obesiti.«

Zvečer mu je oče povedal, kako mu je gospod povedal. Sin reče: »To mene nič ne skrbi.«

Gospod je pa ukazal trem hlapcem, da naj konja vahtajo: eden da ga mora za uzdo držati, eden mora na njem sedeti, eden pa za rep držati. Tako so tudi storili. Tat je pa dobil tak sod, da je bil čez sredo predelan; v en konec soda je nalil vodo, v drugega pa močno žganje. Zdaj je pa šel za jerperge prosit, kakor en berač, tiste hlapcev štalo; so mu pa rekli, da ga ne smejo jerpregovati: »Gospod nam je zapovedal, da moramo konja vahtati.«

Je pa rekel: »Saj jaz vam ne bom nič napoti!«

So pa rekli: »No, pa ostani, no!«

Zdaj je pa začel iz tistega soda piti vodo, jih je pa začel trcati, da naj gredo pit, so pa rekli: »Ne smemo nocoj piti!«

Je pa rekel: »Saj žiher pijete, kolikor hočete, glejte, kako jaz pijem, pa nisem nič pijan!«

Zdaj so pa začeli tudi zelo piti, potem so se pa zelo opijanili, da so vsi pospali. Tat je pa šel po eno cimermansko kobilo, je pa tistega gor na kobilo posadil, ki je prej na konju sedel, drugega je pa na konec kobile privezal in mu štrike spletel in mu jih v roke dal. Tretjemu je pa konjevo uzdo preč potegnil, jo na konec kobile privezal in mu je v roke dal, da je držal za njo; zdaj so pa cimermansko kobilo vahtali.

Drugi dan pa pride tisti gospod k tistemu ubogemu očetu in ga vpraša: »Kaj dela tvoj sin?«

Je pa rekel: »Enega konja že vse jutro pase.«

Pravi gospod: »Torej je že mojega konja ukradel. Zdaj pa mora nocoj meni in moji gospe prtiče ven izpod naju ukrasti. Potlej bom vedel, da je ornk tat. Če jih pa ne bo ukradel, ga bom pustil ferderbati.«

Kmalu mu oče pove, kako je gospod rekel; malo pomisli in pravi: »To mene nič ne skrbi.«

Zdaj si je dobil vinske droži in jih je namočil v en pisker; zdaj je pa šel k tistemu gospodu, se je pa na skrivaj spravil noter v cimer, kjer sta gospod in frava ležala, in se noter pod špampet skrnil. Zdaj prideta gospod in frava v spalnico, se uležeta in zaspita. Ko se mu je zdelo, da gospod in frava dobro spita, jima je pa odgrnil kovtre in vsakemu posebej ulije noter med noge tiste vinske droži. Ko sta se gospod in frava zbudita, sta mislila, da sta se posrala, ker

so bile droži med nogami in je tako smrdelo po kislini. Zdaj pravi gospod proti fravi: »Zvij vkup prtiče in jih vrzi pod špampet.«

Frava jih je pa vrgla. Ona dva nazaj zaspita, ta je pa šel s tistim prtičem domov. Zjutraj pa pride gospod k tistemu očetu in ga vpraša: »Kaj dela tvoj sin?«

Pravi oče: »Celo jutro že ene prtiče pere.«

Pravi gospod: »Lej jo, beštijo! Mi je že, meni je prtič ukradel.« Zdaj je pa rekel tisti gospod: »Še nekaj mu bom rekel. Moji gospe mora tedaj prstan z roke vzeti, ko bo šla spat. Če pa tega ne bo storil, ga bom pustil obesiti.«

Oče mu gre hitro povedat, kako je gospod rekel, on malo pomisli in reče: »To mene nič ne skrbi.«

Zdaj se spravi skrivaj noter v gospodov cimer in je gospodov gvant ukradel in se fejest oblekel. Zvečer, ko je šla gospa spat, je pa šla še prej na skret, ta je pa šel za njo in je rekel: »Daj zdajle meni prstan, da ti noter v skret ne pade!«

Gospa je pa mislila, da je njen gospod, mu ga je pa dala, prstan. On je pa šel z njim domov. Zjutraj pa pride gospod in vpraša očeta: »Kaj dela tvoj sin?«

Oče pravi: »Sam ne vem, celo jutro že en prstan puca, ne vem, kaj misli z njim.«

Gospod pravi: »Zdaj vem, da je en ornk tat, ga bom pustil.«

Tam blizu je bila pa ena fara, tam je bil en fajmošter, ta fajmošter se je norca delal iz tega gospoda, ker ga je tat tako narihtal. Zato je bil ta gospod jezen; zdaj je pa prosil tega tata, da bi kaj naredil temu fajmoštru. Tat je šel veliko rakov naloviti, ponoči jih je pa noter v tisto cerkev dal in je kratke konce sveče narezal in jih rakom na tace nataknil in užgal; sam se je pa v mašniški gvant napravil in je šel maševat. Mežnar svetlobo v cerkvi zamerka in je ročno šel fajmoštru praviti, da Bog mašuje; on je hitro šel z njim in zdaj sta skozi okno noter gledala v cerkev in je rekel fajmošter: »O, Bog! Vzemi me v nebesa!«

Ta pa pravi: »Malo počakaj!«

Potem je šel odpret vrata, da je šel noter. Tat mu zdaj reče: »Zdaj se moraš pa do nagega sleči, v gvant ne sme nobeden v nebesa!«

In se je slekel in ga je v en žakelj dal in na vrhu zavezal in ga je za noge prijel in vlekel proti tisti graščini. Na tisti graščini je pa tisti gospod imel glih eno gostijo, kjer je bilo veliko gospode vkup. On je pa tistega fajmoštra po štengah za noge gor vlekel in je rekel: »Gospod, kako vam gre?«

Pravi: »Hudo!«

Pravi: »Le malo še potrpi, bo kmalu bolje, zdaj greva glih skozi vice, glih zdaj bova v nebesih.«

Zdaj prideta v prvi cimer, ga ta vpraša: »Slišiš nebeško muziko?«

»Ja,« pravi, ker so godci godli. Ko sta prišla v naslednji cimer, spet zaslišita muziko, pravi: »Zdaj smo v nebesih! Kam te posadim – za mizo ali za vrata?«

Pravi gospod: »Le za mizo.«

In ga pelje tja k mizi, ga strese iz žaklja. V kotu za mizo je bil nag fajmošter; gospoda se je tako smejala, da so jim trebuhi popokali, gospod se mu je pa še bolj lahko smejal, zato ker ga je prej za norca imel.

cimerman, cimperman: obrtnik, ki postavlja ostrešja, cimpre, tesar; **tišlar:** mizar; **ornk:** popolnoma, temeljito, zelo dobro; **štala:** hlev; **vahtati:** paziti; **jerperge, jerpregovati:** prenočišče, prenočiti; **trucati:** siliti; **žiher:** lahko; **cimermanska kobila:** lesena priprava, na kateri se žaga, teše; **štrik:** vrv; **preč:** proč, stran; **prtič:** rjuha; **ferderbati:** uničiti, pokončati; **pisker:** lonec; **frava:** gospa; **špampet:** postelja; **kovter:** prešita odeja; **beštija:** surov, zloben človek, zver; **cimer:** soba; **gvant:** obleka; **fejst:** dobro, izvrstno; **skret:** stranišče; **pucati:** čistiti; **fajmošter:** župnik; **narihtati:** vmešavati se v ravnanje, vedenje; **mežnar:** cerkovnik; **zamerhati:** opaziti; **žakelj:** vreča; **glih:** ravno; **štenge:** stopnice

MOŽ IN ŽENA

18

Sta čudno dolžna bila en mož in ena žena. In je zmerom žena rekla: »Predajva midva in pojdiva po svetu, morebiti da bolje najdeva, kakor je to!«

Ta mož je rekel svoji ženi: »Nikar midva ne predajva, boš videla, kako bo hudo, ko naju bodo druga vrata po riti tepla.«

Žena je rekla: »Saj si lahko vrata zgovoriva, da jih s seboj neseva, kamor bova šla.«

Rihtik, sta predala in sta si vrata zgovorila, da sta jih žiher vzela in s seboj nesla. Rihtik, zdaj vzameta vrata in sta šla po svetu. Nobeden ju ni hotel jerpregovati, vsak je rekel, da sta prismojena, ko nosita ta vrata s seboj. Nikjer nista mogla kvartirja dobiti. Sta šla del po eni samoti, tam pri cesti urajmala eno lipo in sta zlezla gor na njo; in sta si tista vrata gor na eno vejo napravila, da sta ležala na njih. Ponoči pridejo ravbarji pod tisto lipo; in so se usedli dol in so začeli denarje šteti. Zdaj pravi ta žena gor v tej lipi, pravi: »Mene scati tišči!«

Mož ji odgovori: »Noter v šolen se uščij, pa tja dol vrzi!«

Rihtik, to naredi in vrže tja dol. In ti ravbarji so se začel meniti, de mana leti dol z lipe. In začnejo iz tistega šolna piti in lizati: »To je ena zlahtna mana,« so dejali.

Pravi spet ta žena gor v tej lipi: »Mene srati tišči, kaj bom zdaj počela?«

Pravi mož: »Šolen vzemi dol z noge in se userji v njega in ga vrzi tja dol!«

In je naredila ta žena tako, da je vrgla tja dol. In ravbarji so spet pograjfali tisti drek, so menili, da je mana. In ta žena je rekla: »Mene žvipla tišči pri vratih, popraviva jih!«

Sta jih začela popravljati in so jima dol ušle; ko so začela po vejah ropotati, so se ravbarji prestrašili in so zbežali in rekli, da božja čez nje gre. V tistem gresta ta mož in žena dol z lipe; in en fant od teh ravbarjev ostane še pri denarjih, ni hotel zbežati. Mož in žena sta ga prijela in sta mu jezik odrezala; in zdaj sta ga spustila, da je letel za tem drugimi ravbarji. Bi rad povedal, da je ena baba in en ded tam pod lipo, da bosta denar vzela, pa mogel ni drugega govoriti, kakor kar eno divjo štimo je gnal. Zdaj so ti ravbarji bežali pred njim, da so čisto divji gratali, de niso eden za drugega vedeli, kam so prišli.

Ta mož in žena sta pobrala tiste denarje in sta pustila tista vrata pod lipo in sta šla s tistim denarjem po svetu; sta šla tako daleč, da se jima je trofilo, da sta kupila neko birtšaft in sta si lahko pomagala, ko sta imela dosti denarja in sta srečno živela do smrti.

dolžan: zadolžen; **zgovoriti se:** pogoditi se za ceno, predmet; **rihtik:** dobro; **žiher:** lahko; **jerpregovati:** prenočiti, prenočevati; **kvartir:** stanovanje, bivališče; **urajmati:** slučajno kaj dobiti, najti, srečati; **ravbar:** ropar, razbojnik; **rihtik:** dobro; **scati, uscati se:** opravljati malo potrebo; **srati, usrati se:** iztrebljati se; **mana:** sladek sok nekaterih rastlin; **pograjfati:** pograbit; **žvipla:** kljuka pri vratih; **božja:** božja kazen; **štima:** glas; **gratati:** postati; **trofiti:** slučajno dobiti, najti; **birtšaft:** kmetija

SVETI COPRIJAN

19

Je bilo enkrat, je bil en ubog siromak, da ni imel nič drugega, ko svojo hišo in pa eno njivo. Je imel na tisti njivi repo vsejano. In tista njiva je bila tako uštimana, da je bila okoli in okoli meja, na sredi pa njiva. In je imel četvero otrok. In ta naj mlajši je bil star sedem let. In ta mož in žena in otroci niso imeli drugega za živež kakor to repo. In je šel vsak dan enkrat, da je to repo napipal, da so jo imeli za živež. In niso imel s čim ne osoliti, ne zabeliti ne podmesti; samo golo so jedli. In to je trpel več cajta.

Enega dne je šel mož žalosten repo pipat. Kar ga sreča en star mož. In je rekel ta mož: »Kaj ti je, da si tako žalosten?«

»Kaj ne bom žalosten, na to njivo grem repo pipat: zakaj jaz je nimam s čim osoliti, zabeliti in ne podmesti. Samo golo repo jemo.«

Tisti mož pravi: »Jaz ti pa veliko denarjev dam, če ti meni to predaš, kar ne veš, da pri hiši imaš.«

Ta mož je mislil: Škode si ne bom naredil, pa vendar, predal bom, kar ne vem, da pri hiš imam. In je predal. Se je pa z golo krvjo iz desne roke moral podpisati, de je rihtik predal,

kar ne ve, da pri hiši ima. In mu je ta stari mož rekel: »Prinesi pod to mejo star prazen pisker. Zjutraj bo poln!«

In on ga je prinesel in zjutraj je bil poln denarja. In ta mož je svoji ženi povedal, ko je repo pipal, kaj je predal. In žena prav: »Glej, za božjo voljo, kaj si ti storil? Ali ne veš, da sem jaz v drugem stanju? Ti si otroka predal iz mojega telesa!«

»Kar sem storil, sem storil, ne morem pomagati. Zakaj jaz sem se na desni roki na prst urezal, da sem s svojo krvjo podpisal, da sem rihtik predal, kar sem predal.«

In potem se je zgodilo, da je žena porodila enega lepega fantiča. In ta mož je nosil ta pisker tako dolgo v to mejo vsak večer: in zjutraj je bil poln, de je zadosti denarja imel. In ta fantiček je tako lepo gor rasel, da ga je bilo eno veselje videti. In ta mož, kadar je fant zrasel, da je bil dosti star, ga je dal v šolo. In ta fant se je tako pridno učil, da je bil vsem šolarjem za en špegel, in kar so mu gor dali, on se je dobro naučil, da mu je še prekratko hodilo. In zraven svoje šole je še dva druga učil, da je zaslužil, da ni očeta skoraj nič koštalo. In oče je bil zmerom žalosten; zakaj ker je vedel, kaj je naredil, da ga je predal v materinem telesu hudemu duhu: zato ker ni bi njegov sin, je bil le od hudega duha. Zakaj on je bil žalosten, ko je bil fantič brihten, ko se je lepo pridno učil. In enega dne je oče napravil eno lepo kosilo; zakaj ker je imel dosti denarja. In je povabil svojega sina in ta dva, kakor ju je njegov sin učil. »Zakaj,« je rekel, »bi rad eno veselje si napravil, ker sem sila žalosten zavoljo mojega sina, ker se tako lepo uči, pa moj sin ni.«

In so prišli vsi trije na pojedino in so bili pri mizi in oče jim je kruh rezal; ko ga je onima dvema urezal, ki ju je njegov sin učil, je dobre volje bil, ko ga je pred njiju položil; ga je pred svojega sina položil, so mu pa solze v oči prišle. Njegov sin je bil pa sila žalosten – brihten, je dobro pazil, kaj njegov oče dela; je premišljeval, kaj mora to pomeniti: So oče pred ona dva kruh položili, so dobre volje bili; so ga pred mene položil, so jim solze v oči prišle.

In so se najedli, so pa šli špancirat. Ona dva, ko ju je sin učil, sta šla za materjo naprej in ta sin in pa oče sta pa zadaj ostala. In ta sin svojega očeta vpraša: »Oče, nekaj vas bom vprašal, pa morate po pravici povedati.«

Oče pravi: »Zakaj ne, če le vem.«

Sin pravi: »Dobro veste!«

In oče pravi: »Kaj takega?«

Sin pravi: »Kaj je to, ko ste onima dvema kruh rezali, ste bili dobre volje; ste ga pa meni, so vam pa solze v oči prišle?«

Oče pravi: »Ljubi moj sin! Kaj pomaga, rad te imam, zato ko si priden in se lepo učiš. In vendar, ti moj sin nisi!«

Sin pravi: »Kako pa je to?«

Oče pravi: »Jaz sem tebe predal, ko si bil še ti v materinem telesu, hudemu duhu. In sem se s svojo krvjo podpisal, da sem te rihtik predal.«

Sin pravi: »Ljubi moj oče! Nič se ne bojte, morebiti bo Bog drugače dal.«

In ta sin je šel k svojemu profesorju na spoved in on pove na spovedi, kaj se je z njim zgodilo. In spovednik pravijo: »Jaz ne vem, kako bi se to zgodilo; ti pojdi pred škofa k spovedi, če bodo škof vedeli, kako bi se to naredilo!«

In ta fant gre pred škofa k spovedi. In škof pravijo: »Jaz ne vem drugega ti povedati, kakor ti pojdi pred papeža k spovedi, tam boš že zvedel, kako bi ti to pismo, kakor se je oče s svojo krvjo podpisal, da je rihtik tebe predal hudemu duhu, da bi ti to pismo nazaj dobil; pa če ne veš ti dosti šprah na taki daljni poti, pa dobodi enega zagovornika, da bo šel s teboj, ker bo ta tisto špraho znal kakor ti!« In fant gre h svojemu očetu in mu pove: »Oče, zdaj bom pa jaz šel v Rim na božjo pot, boste dali denarje, dobil bom enega zagovornika; zakaj, ker je dolga pot, da bo več šprah znal kakor jaz.«

Oče pravi: »Le pojdi, bom že dal.«

In ta pob dobi zagovornika, da sta šla na božjo pot preke Rimu. In ko prideta v Rim, zgovorita se, tja bosta en drugega počakala, de pojdeta nazaj. In ta gre pred papeža k spovedi. In pove, kaj se je z njim zgodilo. In papež pravijo: »Jaz ne vem, ljubi moj, kako bi ti to pismo nazaj dobil; ko bi ti to pismo nazaj dobil, potlej si rešen od hudega duha. Ti pojdi, tu in tu je en puščavnik, ko mu sam nebeški angel jest nosi, če ti bo on vedel povedati, kako bi ti to pismo nazaj dobil!«

In fant je šel od papeža ven. In pride na to mesto, kakor sta se z onim zgovorila, da bosta vkup prišla. In sta šla oba v tisto goščo, kakor je papež povedal, puščavnika iskat. In sta ga našla, ki je imel tam svojo izbo ali uto narejeno, da je tam prebival; ker ni drugega užival kakor kruh in mrzlo vodo, ker mu je vsak dan prinesel angel od božje štime potem kruha. Ta puščavnik je tam molil in pa pokoro delal. In ko zamerka ta dva fanta, beži. Ta dva ga kličeta: »Počakaj, počakaj! Za eno samo besedo, katero imava mi dva govoriti s tabo!«

In ju počaka. Tedaj prav puščavnik: »Kaj hočeta od mene?«

Fant pravi: »Kako bi jaz ta in to pismo nazaj dobil? Ker se je moj oče s svojo krvjo podpisal, da je mene predal hudemu duhu v materinem telesu?«

In puščavnik pravi: »Jaz ne vem tega, počakajta da mi ob enajstih angel prinese južino, ga bom vprašal, kako bi se ta pismo nazaj dobil!«

In počakata, da angel pride. In pride ob enajstih in prinese ta pol kruha. In ga puščavnik vpraša: »Kako bi ta in ta fant to pismo nazaj dobil?«

Angel pravi: »Počakajta, jaz ne vem, grem gor vprašat. Pridem nazaj, bom že povedal.«

In pride angel nazaj, kar prinese en majhen glažek prav bistrega olja in pravi: »Tu in tu je en velik ravbar, coprnik, ker so mu vsi hudi duhovi pokorni; zakaj, on ti bo dobil to pismo nazaj. Ima pa enega fantiča, ki je že sedem let star, pa še zdaj ni belega obličja videl. Ti pa pojdi, ga pa s tem oljem pod vsakim očesom trikrat pomaži, bo pa kar spregledal. In za to, drugače bi te ravbar fental, za to te pa ne bo, ko mu boš to dobroto storil.«

In zdaj gresta naprej ta fant in pa zagovornik. In najdeta tega ravbarja noter v hosti, ki je imel tako hišo ko eno graščino in triindvajset hlapcev. Fant pride k hiši in zamerka tistega otroka tam pod kapom, je klinček imel v rokah, da je pesek brkljal. Zakaj saj videl ni, slišal je, tja rožlja. In ta fant stopi k njemu, ga je hitro pomazal s tistim oljem pod vsakim očesom trikrat. In fant je spregledal. In je letel v to ravbarsko graščino. In z rokami vkup pokal od veselja: »Mama, mama, mama jaz pa vidim!«

Tega ravbarja žena pa pravi: »Za božje delo, kaj pa da ti vidiš?«

Fantič pravi: »Tule zunaj je eden, ko me je pod vsakim očesom trikrat pomazal, sem pa kar spregledal.«

Mati pravi: »Pripelji, pripelji ga noter!«

Fant gre ponj in ga pripelje noter. Žena pravi: »Kaj hočeš ti imeti za lon, ker si ti fantu dal pogled?«

Ta fant pravi: »Z njih gospodom bi jaz rad govoril.«

Ta žena pravi: »Ljubi moj fantek, moj gospod vsakega umori, kogar tukaj dobi; zakaj, da bi ven ne prišlo, de tu stanujemo.« Pravi: »Pa morebiti, da te ne bo. Jaz te bom skrila, zakaj, če bo rekel, da te ne bo, te bom pokazala.«

In ta fantič tega ravbarja zasliši, svojega očeta, ki je šel s svojimi hlapci, z ravbarji domov. Kar leti naproti in z rokami poka: »Ate, ate, ate, jaz pa vidim!«

In ta ravbar pravi: »Za božjo sveto voljo, kaj pa da ti vidiš?« Zakaj, otroci so pa otroci.

Fant pravi: »Eden fantiček je doma; me je pod vsakim očesom trikrat pomazal z enim oljem. Zdaj pa kar vidim. Imajo mama skritega, če mu ne boste nič storili, ga bojo pa pokazali.«

Zakaj, ta ravbar pride domov, vpraša ženo: »Kje imaš tistega fanta?«

Žena pravi: »Ljubi moj, mu ne smeš nič storiti, ker vidiš, de nam je tako veliko čast skazal, ko je najinemu fantu dal, da vidi. Ta človek mora bit zelo mogočen.«

Ravbar pravi: »O, nič mu ne bom storil, samo povedat mora, kaj hoče za lon imeti, ki nama je tako čast skazal.«

In fant pride predenj. Ravbar ga vpraša: »Kaj hočeš za lon imeti, ko si nam tako čast skazal?«

Fant pravi: »To in to pismo bi jaz rad nazaj dobil, ko se je tako in tako z menoj zgodilo: ker se je moj oče s svojo krvjo podpisal, de je rihtik mene še v materinem telesu predal hudemu duhu.«

Ta ravbar pravi: »Počakaj malo, da se jaz nakosim.«

In ta ravbar se nakosi. In gresta s tem fantom. In pride ta zagovornik, ker se je pred malo skrnil, ker je mislil: »Če onega ravbarji fentajo, da vsaj mene ne bodo.«

In gredo tje noter na en grič. In ta ravbar udari z nogo ob tla in pravi: »Toliko kakor listja in trave!«

In je prišlo toliko hudih duhov, da je bil ves zelen hrib. In vsakega posebej ta ravbar vpraša, kateri ima to pismo. Nobeden ni vedel. In v drugo udari z nogo ob tla, ker pravi: »Toliko kakor je v morju kapelj in peska!«

In še veliko več pridere hudih duhov, kakor jih je pred bilo. In spet vsakega posebej vpraša: »Kdo ima to pismo?«

Nobeden nič vedel ni, kakor nazadnje pride eden, šantav, pravi: »Ta šantav ga ima doma, tisti ni mogel sam priti.«

Zdaj pa gresta ravbar in pa ta fant z njim noter v eno veliko zidovje, kjer prideta noter v ene velike cimre. Ta fant je pa videl tja noter v eno kuhinjo, ko sta dva pod enim kotlom kurila, in glih njemu. In ju vpraša ta fant: »Kaj pa kuhata v tem kotlu?«

In sta rekla: »Za tega gospoda, ki je s teboj prišel, da jo bo imel, ko bo k nam prišel.«

Fant pravi: »Kaj pa kuhata v kotlu?«

In sta rekla: »Svinec pa žveplo vkup.«

Ta ravbar dobi to pismo in gresta ven nazaj in gresta naprej in tudi ta zagovornik zraven in ravbar vpraša tistega fanta: »Kaj sta pa kuhala tista dva v kotlu?«

Fant pravi: »Jaz bi jim že povedal, pa se jih šajham; zavoljo tega, ko so mi toliko dobrega storili, ko so mi to pismo nazaj dobili.«

Ravbar pravi: »Moraš povedati!«

Fant pove: »Svinec pa žveplo vkup.«

»Zakaj bosta nucala?« vpraša ravbar.

Fant je rekel: »Za njih večerjo, ko bojo tja prišli.«

Ta ravbar je imel pa na vsaki plati pri stegnu en meč dol obešen. In vzame ta ravbar ta meča iz nožnic. In da vsakemu enega v roke in pravi: »Zdaj morata pa vidva mene s tem mečem tesati, najpred roke, potlej pa hrbet in po rebrih dol meso z mene, tako dolgo, dokler bom stal, glave pa ne smeta!«

In fant pravi: »E, e, e, jaz ne morem tega, storiti, zakaj ker ste meni toliko dobrega storili, da ste mi pismo nazaj dobili.«

Ravbar pravi: »Tisto je vseglah, če ne bosta vidva mene, bom pa jaz vaju!«

In sta vzela vsak svoj meč v roke; in sta ga začela tesati, tako dolgo, da je padel in je umrl. In ta dva gresta zdaj od njega preč. In gresta iskat tega puščavnika, ko sta pred en dan pri njem bila. In prideta do njega glih ob enajstih; in mu še ni angel jesti prinesel, kar čakata noter do ene. Ob enih mu prinese angel, temu puščavniku pol kruha. In puščavnik vpraša angela: »Kaj da danes nisi tako dolgo meni prinesel kruha?«

Angel pravi: »En Coprijan se je danes od sveta ločil; nas je pa vseh dvanajst legionov po njegovo dušo šlo.«

Ta puščavnik pravi: »On je toliko hudega storil, toliko ljudi pomoril, toliko ljudem poravbal; pa vas je šlo vseh dvanajst legionov angelov po njegovo dušo?«

Zakaj, ker pa puščavnik in pa ravbar sta bila brata. In pravi puščavnik: »Koliko vas bo pa prišlo po mene, ko to pokoro delam, molim in postim se!«

Angeli pravi: »Morebiti da samo jaz!«

Puščavnik pa: »Če jih več ni kakor ti, še tebe treba ni!«

Sedaj je pa hudi duh zgubil fanta in Coprijana, puščavnika pa dobil. Zakaj Coprijan si je sam pokoro naložil; fantič je pa v Boga upal, da bi ga rešil hudega duha; puščavnik pa je bil prevzeten in zato je bil pogubljen.

uštiman: pripravljen, urejen; **napipati:** napuliti; **rihtik:** pošteno; **pisker:** lonec; **v drugem stanju:** biti noseča; **špegel:** ogledalo; **gor dati:** dati delo, naročiti; **koštati:** stati; **špincerati:** sprehajati se; **špraha:** jezik; **pob:** poba, fant; **zamerhati:** opaziti; **glažek:** kozarček; **coprnik:** čarovnik; **ravbar:** razbojnik, ropar; **ravbati, poravbati:** krasti, ropati, pokrasti, poropati; **fentati:** uničiti, pokončati, ubiti; **lon:** plačilo; **šantav:** šepast, kriv, neraven; **cimer:** soba; **glih:** ravno; **vseglih:** vseeno; **šajhati se:** sramovati se; **nucati:** potrebovati, rabiti; **vaja:** vaju; **legion:** legija, armada

BOG IN SVETI PETER

20

Ko sta Bog in sveti Peter hodila po svetu, prideta do dveh voznikov, ki sta prevrnila vozove. Eden je potem zraven pokleknil in molil, da bi mu prišel pomagat Bog naravnati voz. Drugi je robantil, klical Boga in ljudi na pomoč pa klel, delal in vzdigoval. Ko prideta do tistega, ki je molil, gresta mimo molče. Ko prideta do tistega, ki je pripravljal in vzdigoval voz, reče Bog: »Temu pa le pomagajva naravnati voz, ker se tako trudi!«

Ročno pritisneta in kmalu je bil voz pokonci. Potem je vprašal Peter Boga: »Zakaj sva temu pomagala, ki je klel in robantil, onemu ne, ki je molil?« Bog mu je pojasnil, pravi: »Veš, to je tako. Ni vedno potrebno, da človek moli, mora tudi pridno delati in se truditi. Brez muje se človek ne obuje. Vsaka reč v svojem času.«

ročno: hitro

POSTRIŽENA ALI POKOŠENA SENOŽET

21

Enkrat sta živela zakonca, ki sta se vedno prepirala, pa vselej je morala obveljati njena, drugače ni nehala regljati. Enkrat gresta s sejma čez strmo senožet blizu velikega potoka. On pravi: »To je gladko pokošeno!«

Žena: »Ni res. To je postriženo.«

Mož trdi svojo, da je pokošeno. Babna, da je postriženo. Mož gre ročno naprej in je takoj za potokom. Se ustavi in obrne proti ženi, ki je še v strmini. Mož se obrne proti njej in trdi svoje. Žena zgoraj ravno tako. Ona se spusti proti njemu, ga misli suniti v potok. Mož se ogne. In sama v vodo štrbunkne. Iz vode je še vedno migala z dvema prstoma, kako se striže, da je postrižena senožet. Mož si misli: »Gotovo tudi voda njo drugače nese, ker je vsako reč trdila narobe.«

Podal se jo je iskat nasproti vodi. Ona se ujame za rakitje. In kliče moža na pomoč, kakor se prosi Boga: »Saj vidim, da sem razžalila Boga in tebe!«

Mu obeta, da ne bo več tako svojeglavna in ga žalila, njega in Boga! On gre nazaj, potegne ženo, ki se je od mraza in strahu vsa tresla, iz potoka. Potem se je poboljšala, opustila je nepremišljeno govorjenje in mirno živela z možem do hladnega groba. Tako jo je zmodrila nepremišljenost in da svojeglavnost nikoli ni prida, je spoznala prav dobro.

Vsaka reč, kar je prav.

babna: baba; **rakitje:** rakitovo grmovje

ZLATO JABOLKO

22

Enkrat je bil baron, ki je imel enega sina. Mu je rekel, naj gre na lov. Sin pa je tam zagledal velikega tiča, ki ga je mislil ustreliti. Tič pa pravi: »Nikar me ne ustrelj, raje me reši!« Sin reče: »Kako te bom rešil?«

Tič pa: »Eno leto mi vsak dan vole pripelji.«

Potem mu jih je pa res vsak dan vodil, vsak dan en par. Tako dolgo, da je že oče hud postal, da se bosta spufala, ko bo tiču pripeljal zadnjega. Tič mu da zlato kroglo. Pravi: »Kadar boš to kroglo v zrak vrgel, kar boš rekel, to se bo zgodilo.«

On res pride s tisto kroglo domov. Oče ga je tepel, ker ni nič drugega lona dobil. Sin pa odgovarja in ga prosi, da naj počaka, da bo že naredil s to kroglo, da bo dosti. Oče mu pa res prizanese in ga pusti. Potem mu reče narediti s to kroglo najlepšo graščino, kar jih je na svetu. Sin res zapodi to kroglo gor. In reče tako, kakor ga je tič naučil. In je zrasla najlepša graščina, kar jih je bilo. Alzo, ko je oče videl, da s to kroglo naredi, kar hoče, je bil prav hvaležen. In je rekel sinu: »Zdaj boš lahko pri meni prebival, dobro bova živela.«

Sin pa ni hotel več ostati, ker ga je že prej prevečkrat tepel. In je šel naprej po svetu s to kroglo; prišel je do morja, vrgel je kroglo v zrak; morala je biti barka in vse, kar je treba, da se je peljal čez. In se pelje z barko in je gledal kroglo, kako je narejena, ker je že toliko naredil z njo, pa je še ni dobro pogledal. Potlej je le poplohal, da je zlato jabolko. V tistem pa pride riba in mu ga je vzela. On se je pa strašno prestrašil, kaj bo pa zdaj počel. Pride del naprej, se pelje, mu je vsega zmanjkalo. In je barka obstala. On začne vpiti: »Kateri človek bi mi lahko pomagal?«

Naenkrat se znajde tam zeleni mož in se mu oglasi, da mu bo pomagal; in spravil ga je na suho. In tisti mož mu je zapovedal: »Tri večere mi moraš narediti, kar si bom izvolil,« da potlej mu bo dobil kroglo nazaj.

Tisti zeleni mož je imel pa devet hčera; in se je eni od njih tako dopadel, da ga je hotela imeti za moža. In mu je vse pomagala, kar si je gospod izvolil, da je naredil. Prvi večer si je izvolil gospod, da mora pol morja zasuti in njivo narediti pa pšenico vsejati; iz te pšenice mora biti kruh pečen, ki ga bo gospod za frušték jedel. Hči je pa njemu povedala, da ima oče v štali devet konj; da naj gre na tihem konjem zapovedati, da bojo morje zasuli, njivo naredili, pšenico vsejali in kruh spekli, kakor mu je gospod zapovedal. Gospodu se je pa kruh prav dopadel in ga je pohvalil. Drugi večer mu je pa zapovedal, da mora mašino narediti, da se bo po luftu peljal. Hči mu je rekla, naj gre v štalo in konjem zapove, da bodo to naredili. Zjutraj pa res, mašina je bila fertik. In se je gospodu prav dopadla. In je rekel: »Jutri mi moraš narediti, ker imam v hlevu devet konj, da največji, ki se meni jahati ne pusti, da se bo meni pustil jahati.«

Hči ga je podučila in mu je dala meč, da ga mora s tistim mečem tepsti. On pa ni bil meču kos, ker je bil pretežek. Mu je dala gajst popiti in se je lahko z mečem špilal kakor jaz z gajžlo. Potlej je pretepel tistega konja in mu je konj obljubil, da njemu bi bil pokoren, gospodu pa ne. Pol ga je tepel še bolj naprej, je pa obljubil, da bo pokoren tudi gospodu. On pa gre gor in ona mu je dala gajst, da je konja pomazal, da se mu ni poznala nobena bolečina več. Zjutraj gospod vstane in skoči na konja. In konj ga je nesel tako lepo kakor drugi. In gospodu je prav, ker mu je vse to naredil. Vzame gospod eno pišo. Gresta na morje, kjer je njemu prej riba jabolko vzela; ko prideta tja, zapiska gospod v tisto pišo. In grata kar gosto morje, toliko je prišlo rib; na sredi pa tista, ki je prinesla tisto zlato jabolko. In jo vzame gospod v roke in mu ga da.

In on gospoda prosi: »Če bi bilo mogoče, da bi jaz nocoj pri vas ležal?«

Zgodaj zjutraj pa zgodaj vstaneta s tisto hčerjo in odideta stran. Prideta dlje naprej, ju je že gospod zjutraj pogrešil. Pošlje enega konja, da bi mu ju pripeljal nazaj. On pa, ko to čuje, vrže jabolko v zrak, on je gratal mašnik, ona pa kapela, on je tam mašo bral, ona pa molila. Konj se vrne, ker ju ni dobil. In pove, kaj je videl. Gospod pa pravi: »Tisto bi mi bil prinesel, bi ju pa imel.«

Pošlje drugega konja za njima; ta je pa tiho šel, da ga nista čula. Nista se mogla v nič spremeniti, ju je pa dobil, ju je pa čisto zdrobil, kakor sončni prah.

spufati se: obubožati, propasti; **lon:** plačilo; **alzo:** torej; **poplohati:** razvozlati, spoznati, ugotoviti; **izvoliti si:** zaželeli, privoščiti si; **fruštek:** zajtrk; **štala:** hlev; **mašina:** stroj; **luft:** zrak; **fertik:** gotov, opravljen, dokončan, utrujen, konec; pol: potem; **gajst:** zelo močno, dišeče, zdravilno (pijača, zdravilo, mazilo); **špilati se:** igrati se; **gajžla:** bič; **piša:** piščal; **gratati:** nastati, postati

FAJMOŠTER

23

Enkrat je bil fajmošter, ki je šel po svetu. Pride tja noter do neke hiše, katere gospodar je zmerom fural, je pa noter ležal. Zvečer zmeče gvant na mizo; gospodar pride domov, se pa tudi razpravi in gvant pa dene na mizo. Zjutraj gospodar vstane, se pa napravi v fajmoštrov gvant in pelje drva. Ženske ga pa srečujejo in mu začnejo roko kušvati in ga spraševati: »Ali nimajo zdaj več hlapca, da sami drva peljejo?«

On se pa pogleda in pravi: »Saj sem res fajmošter.«

Brž pelje drva in jih proda in še vola zraven. In gre brž k škofu in jih poprosi, če še imajo kakšno faro prazno. In so rekli: »Glih zdaj imam eno.«

On je pa rekel: »Saj sem jaz kar tukaj s cokenpokom.«

Alzo, mu napravijo štelesengo in je tam ostal. Pavri so se pa peršvarali pred škofa, da ta fajmošter je slab. On je pa tudi pisal škofu, da tam je za njega slabo, ker so ljudje čisto nori. Škof je šel pa sam enkrat tja maševat. In fajmošter je šel že ob štirih maševat, ker se je škofa bal, škof pa pol ob desetih. In fajmošter je šel, je vse kropilnike s kropom napolnil. Vsak, ki je prišel v cerkev, se je mislil pokropiti, pa je zavpil, da se je opekel. In škof je videl, da so ljudje res neumni, in je rekel: »Če ni ta fajmošter za vas, vam bom še slabšega dal!«

Farani so pa mislili: Če nam slabšega da, potem pa za prestati ne bo, saj je že ta zadosti slab.

Potem je bilo pa ravno svetega Marka opravilo tam noter. Je pa rekel mežnarju, da mora svetega Marka malo spucati, ker je bil ves okajen. On ga res hoče, da bi ga spucal, se mu je pa ves razdrobil. Fajmošter vpraša mežnarja, če ve za kakšnega pavra, da bi šel tisti cajt gor stat v tron, da bi svetega Marka opravilo opravili. Mežnar pa res dobi enega, da je šel tisti cajt gor v tron stat. Potem ga je peklo, ker so sveče gorele. Fajmošter je pa že videl, da njega peče, je pa rekel: »Glejte svetega Marka v velikem oltarju! Ker bo glih zdajle morebiti ušel, ko ste tako prismojeni ljudje!«

Paver je pa res mislil: »Zdajle jo lahko jaz potegnem, ko mi je glih fajmošter besedo podvrgel.«

On skoči dol iz trona in beži. Fajmošter jim je rekel: »Vidite, vi farmani, skozi vašo neumščino bodo vsi svetniki iz cerkve ušli!«

Farmani so se prestrašili in so za naprej prav pobožno živeli. Tedaj je pa glih en paver eno svinjo našel in je šel k fajmoštru, da bi jo oznanil na pridigi.

Saj že tako pavri pravijo, da sem čisto prismojen, si je mislil. »Pojdi po vasi pa vprij: 'Kdo je izgubil svinjo?' In če se ne bo nihče oglasil, pa pridi po mene!«

On pa res gre po vasi: »Ali je kdo izgubil svinjo?«

In se ni nihče oglasil. Ta pa gre k fajmoštru in vpraša: »Kako naj sedaj naredim? Gospodar od svinje se ne najde.«

Fajmošter je pa rekel: »Zdaj jo zakolji, pol jo pojej ti, pol jo daj med uboge ljudi!«

Pride domov, gospodinja ga vpraša, kaj mu je povedal. In je rekel, da so mu rekli svinjo zaklati, pol sam snesti, pol pa med uboge ljudi dati. Žena je pa rekla: »Saj sem tudi jaz uboga, jo pa meni pol daj!«

On je svinjo zaklal, jo je pol sam pojedel, pol pa ženi dal.

fajmošter: župnik, duhovnik; **gvant:** obleka; **razpraviti se:** sleči se; **glih:** ravno; **kušvati:** poljubljati; **cokenpok:** vse; **alzo:** torej; **cajt:** čas; **štelesnga:** (štelenga) uradni postopek za ugotovitev sposobnosti (v poklicu); **paver:** kmet; **peršvarati se:** pritoževati se; **spucati:** očistiti; **farmani:** farani; **neumščina:** neumnost; **potegniti jo:** uiti, zbežati; **mežnar:** cerkovnik; **tron:** prestol, oltar

Enkrat se je zgodilo noter v Ribnici. Tam je bil neki kmet, ki je imel velik birtšaft in veliko premoženja. Pa je imel eno samo hčer in sam je bil že star. In potlej se je zgodilo, da se je hči seznanila z nekim fantom. In ga je dolgo časa štimala, pa noben človek ni vedel za to. In se je prigodilo, da je bilo dekcle v drugem stanju. Pa nobeden človek ni za to vedel. In se je prigodilo nekega dne, ko je imel oče kosce in je rekel svoji hčeri: »Nesi ti predpoldanco koscem!«

Hči pravi: »Ljubi moj oče, tako sem slaba, da si ne upam iti, nesite vi!«

Oče vzame korbico in predpoldanco in nese koscem.

Tisti cajt se prigodi, da je porodila hči enega otroka; in ga vzame in ga nese, da ga zakoplje v gnoj. In gre nazaj pa doli leže. Oče pride domov in reče: »No, ali ti je zelo slabo? Grem po dohtarja?«

Hči pravi: »Po dohtarja ni treba hoditi, par dni poležim, bom pa šla.«

Zakaj, ker se je bala, da bi jo doktor pogruntal, kaj ji fali. Zato ker živ človek ni vedel, kaj ji fali, nihče drug kakor Bog. No, potlej, potem je bil eden, ki se je prišel ženit k temu dekletu in pa k temu očetu. In očetu je bil všeč in dekcle odreklo ni. In so napravljali naprej, da so ga vzeli za zeta; in so napravili ohcet. Pa ta prvi večer po ohceti je celo drago noč ta ženska jokala. In ženin jo sprašuje na vsake sorte, zakaj da se joka. Pa nobenega odgovora ni bilo od nje, nič drugega, da je jokala. In drugi večer je bilo glih tako. Mož jo sprašuje, zakaj da se joka. In kar jokala je celo noč. Nobene druge štime bilo ni. In mož še vse to potrpi, ker si misli: Bo že pozabila. Ji že zakonski stan morebiti ljub ni.

In tretji večer je bilo glih tako. Je celo noč jokala in nobene druge štime dala. Mož jo nekaj časa posluša, ga le ujezi, ker nobenega konca joka ni. In vstane s postelje in gre noter, v to veliko hišo, vzame en nož in eno pištolo; in gre k svoji ženi in pravi: »Če ne poveš, zakaj jokaš, pa kar hočeš, en konec mora biti vsakih reči in tudi teh reči! Če hočeš biti zaklana ali ustreljena?«

In žena pravi: »Preljubi moj mož, jaz se ne jokam zato, ker sem se možila, da bi prav ne bilo, ampak jaz se jokam za drugo reč. Jaz sem otroka porodila in ga v gnoj zakopala in zdaj po tem me vest peče, da ne morem drugače, da jokam.«

Mož pravi: »Zdaj te pa ne bom ne ustrelil in tudi ne zaklal, le zaspi! Bo že Bog dal!«

In potem žena mirno zaspi. In drugi dan ko vstaneta, pravi svoji ženi: »Zdaj bova pa šla midva na božjo pot v Rim.«

In gresta v Rim na božjo pot. In tam je šla žena pred papeža k spovedi. In papež jo odvežejo od tega greha. In ji naložijo za pokoro to: »Ko boš nazaj šla po poti, moraš prvo žival kušniti, ki jo boš srečala! Ki bo na poti ležala!«

Ko pride od papeža ven k svojemu možu, mu pove, da so jo papež odvezali greha in kaj so ji za pokoro naložili. In potlej gresta naprej. In kar zamerka kačo ležati tam na poti; tako se je prestrašita, da se vsa treseta, in vendar mož pravi: »Moraš jo kušniti, drugače tebi greh odpuščen ni!«

In žena jo kušne. Kača ji dene svojo glavo na njene rame; in se navije okoli nje blizu do kolen. In potlej gresta naprej, prideta v neko bližnjo veliko vas, storila se je že noč in prosita za jerperge od prve hiše do zadnje, pa ju nikjer nobeden ni hotel. In nazadnje pravi en mož: »Tam na samem je ena hiša, kjer je en sam človek noter. On vsakogar jerpreguje, pa vem, da bo tudi vaju!«

Gresta tja; in prideta tja, kjer je imel že ta mož luč v hiši. Kar potrkata na vrata in pride jima odpirat z lučjo in pravi: »O, le pojdita noter!«

Ga prosita za jerperge.

»O,« pravi, »zakaj ne? Jaz se pa nič ne bojim tega.«

Jima da večerjo, potlej vzame en prtič in kovter in gredo na parno in lepo postelje, pogrne s prtičem in reče ženi: »Ulezite se doli!«

In ona se uleže doli in mož jo odene s kovtrom. In možu pravi: »Vi pustite ženo tukaj, naj malo spi, da si počije. Midva pojdiva pa v hišo.«

In gresta v hišo, govorita vsake sorte nekaj časa, potlej pa pravi mož: »Pustite vi ženo tam na parni, da si sama počije. Vi boste pa v hiši pri meni ležali!«

Obleži mož pri peči, drugi dan vstaneta. In mož pravi, ko je bila ura sedem: »Pojdiva gledat, kaj dela žena na postelji!«

Prideta tja, pa ni bilo drugega kakor same bele kosti. Vse drugo je bilo obrano, vse, v čisto. In mož pravi temu prijatelju: »Primate vi za dva vogala, jaz pa za dva!«

In sta prijela prtič, vsak za dva vogala. In sta stresla kosti skupaj. In potlej jih ta mož zavije pa jih je hranil. In pravi temu možu: »Zdaj pa zamerka ti dobro, kaj ti bom povedal. Ko sedem let preteče, moraš pa ti napraviti ohcet, glih tako kakor tedaj, ko si to žensko jemal, glih na tisti dan, kakor je tedaj bila ohcet, mora tudi sedaj biti!«

In ta mož gre domov, ga vsakdo vpraša: »Kje imaš ženo? Kje imaš ženo?«

Pred vsakim človekom je rekel: »Kjer je božja volja, tam pa je!«

In preteče sedem let. Tisti čas prihaja zadnje leto. In začel je dajati v mlin in je dobil kuharico, da je pohala, kakor za ohcet, in pripravljala vse reči in on si je začel spravljati ljudi skupaj; tiste, kar jih je tedaj bilo, ko jo je jemal; in tudi kaplana, ki je tedaj bil, je zopet povabil. In ljudje so se mu smejali: »Ali je nor? Ohcet pripravlja, neveste ne; oklica ni, neveste ni.«

On je kar molčal in storil to svoje. Pride tisti dan, spravil je vse skupaj; in so pili in jedli, pa dobre volje bili, pa niso vedeli, zakaj. Kar ponoči imajo ohcet brez godcev. Ko enajsta ura odbije, potrkata nekdo na vrata. Ženin vstane izza mize, kar odpre vrata. In se privali velika kača noter, se zvali pod mizo; in vsi se prestrašijo, da eden drugemu ni antverta dal na to.

Kača dene svojo glavo ženinu na kolena in ji da piti in jesti, kar je hotela. In ko ima zadosti, zmota se ven v lopo. V lopi ji počl na glavi slačil (lev) in je zrasla lepa ženska ven, kakor prej.

Vprašajo jo: »Kako se ti je kaj godilo?«

»Ej, ljubi moji ljudje,« pravi nevesta, »to so martre. Jaz sem lezla po cestah, so s furmanskimi vozovi po meni vozili; sem lezla po skalah, so se skale po meni udirale, da so me vso razmesarile.«

In potlej sem šel jaz spat. In to je resnična pripoved, kakor je tu zapisana. Tako je trdil pripovedovalec iz Tuhinja.

birtšaft: posestvo; **štirati:** imeti rad, ljubiti; **predpoldanca:** dopoldanska malica; **korbica:** košarica; **cajt:** čas; **faliti:** manjkati; **glih, glih tako:** prav tako, ravno tako; **štima:** glas; **hiša:** glavni stanovanjski prostor v kmečki hiši; **kušniti:** poljubiti; **jerperge, jerpregovati:** prenočišče, prenočiti; **zamerhati:** zapaziti; **prtič:** rjuha, kos blaga; **kovter:** prešita odeja; **parna:** prostor za shranjevanje krme, slame, sena; **pohati:** cvreti; **antvert:** odgovor; **zamerhati:** opaziti; **slačil (lev):** pretesna, trda, zunanja, vrhnja plast kože; **martra:** trpljenje, bolečina; **furman:** kdor vozi, prevaža s konjsko opremo

PALICA, ŠVRKNI!

25

Enkrat je bil v cerkvi en boren kmet; je pa čul, ko je fajmošter pridigal, da kdor bo kaj vbogajme dal, da bo sedemkrat povrnjeno dobil. Ko je prišel domov, je pa rekel proti ženi: »Glej, kaj sem danes čul: 'Kdor bo kaj vbogajme dal,' je rekel fajmošter, 'mu bo Bog sedemkrat povrnil.'« Pravi: »Prodajva midva to hišo, pa dajva vbogajme. Vidiš, da imava veliko otrok, da jih težko živiva, potem bova pa sedemkrat povrnjeno dobila, bomo pa lahko dobro živeli.«

Baba je pa rekla: »Glej ga, cepca neumnega.«

On jo pa vpraša: »Zakaj sem pa cepec?«

»Ker si tako neumen; to slabo streho imava, potem pa še te ne bo,« mu reče ona.

On je le tako dolgo trugal, da sta prodala in vbogajme dala. Potem je pa čakal, kdaj mu bo Bog sedemkrat povrnil. Nič mu ni prinesel. Pa tudi že ni imel od česa živeti. Baba ga je začela tepsti in kregati, otroci pa ravno tako. Seveda, bili so ubogi, niso imeli od česa živeti, ne pohištva za spat. Se jih je bilo res treba usmiliti. Kmet, oče njihov, je šel pa Boga iskat, da bi mu sedemkrat povrnil. Povsod ga je iskal, po trgih, po mestih in po vaseh in spraševal je: »Kje je Bog?«

Modri možje so mu odgovarjali, da Bog je povsod. On je pa rekel: »Saj ni res. Jaz ga povsod iščem in nikjer ga ne najdem; tedaj se mi je zlagal, ker je rekel, da mi bo sedemkrat povrnil, če dam vbogajme – pa tiste postave, je ni – da bi se Bog lagal meni. Saj se še ljudje ne lažemo eden drugemu.«

Potem pa gre na neko planino. In je našel nekega pastirja. In pastir ga vpraša: »Oče, kaj pa da ste tako žalostni?«

Pravi: »Kako da bi jaz žalosten ne bil, hišo sem prodal, da sem vbogajme dal. Bog je pa rekel, da mi bo sedemkrat povrnil. Zdaj ga pa ne najdem nikoli nikjer.«

Pastir pa pravi: »Ti bom jaz malo pomagal. Nesi to jagnje domov, pa kadar boš ti rekel: 'Jagnje, stresi se!', se ti bo pa zlatov usral.«

Komaj je že čakal, da je prišel tja na en grič. In je brž dol položil jagnje in je rekel: »Jagnje, stresi se!«

In mu je natresel zlatov. In pobere tiste zlate in jih spravi v žep (varžet). In zadene jagnje in ga nese proti domu. Pride mimo ene tete, je šel pa noter in je pokazal tisti teti in je rekel: »Poglejte, kaj sem dobil, kaj mi je tam gori na planini pastir dal!«

Teta pa pravi: »To je pač eno jagnje!«

On pa pravi: »Jagnje, stresi se!«

In mu je spet natresel zlatov. Tedaj pa pravi tista teta: »Daj hraniti tega jagnjeta v hlev, ga boste pa potem vzeli, ko boste domov šli!«

On je pa rekel: »Le.«

Potem pa, ko gre domov, mu je pa jagnje zamenjala. In pride domov, pravi: »Zdaj sem pa nekaj dobil!«

Žena pa pravi: »Kako si kaj prinesel: en drek. Tega jagnjeta bomo kmalu snedli, potem pa spet ne bomo več imeli.«

On pa pravi: »Saj ga ne bo treba nikoli snesti, bo kar zlate treslo!«

In ga položi na mizo. In je rekel: »Jagnje, stresi se!«

Jagnje ga je gledalo debelo in ni nič zlatov natreslo. Baba je rekla: »Ti si cepec!«

On pa jagnje zbije dol z mize. Jagnje se ni več pobralo. On pa tiste zlate vrže na mizo, katere mu jih je že prej natreslo.

Zdaj so jih nucali, jih je pa kmalu zmanjkalo, ker jih ni bilo veliko. In potem ga je zopet začela baba šimfati. In se dvigne, je šel gor na planino. In je prosil pastirja: »Pomagaj mi! Jaz sem spet nesrečen. Jagnje ni več zlatov stresalo!«

On je pa rekel: »Jaz ti ne morem, zakaj si pa šel k tisti teti? No, pa ker si tako siten, vseeno ti bom enkrat pomagal.«

Mu je dal en prtič: »Zdaj pa kadar boš rekel: 'Prtič, pogrni se!', bo vse sorte za jesti gor!«

Zdaj že komaj čaka, da pride spet do tiste tete, da je brž pokazal, kaj je dobil. In teta ga je spet nagovorila, da hrani tisti prtič tam. Je rekla: »Ga boste pa potlej vzeli, ko boste domov šli.«

On je pa dobro pil in jedel tam pri teti. Teta mu je pa prtič zamenjala; mu je pa drugi prtič prinesla. Potlej gre pa on domov. On pravi, ko pride domov, ženi: »Danes sem pa dobil nekaj novega; tak prtič, da kadar bom rekel: 'Prtič, pogrni se!', bo vse sorte jestvine gor.«

Ona je pa rekla: »No, le brž poskusi!«

On je pa rekel: »Prtič, pogrni se!«

In prtič se ni zmenil za to. Ona je pa rekla: »Kaj bo zdaj s prtičem, ležal boš na njem, jesti pa ne boš imel ničesar!«

On se pa vrne nazaj k pastirju in ga zopet poprosi: »Pomagaj mi še, nimam nič več nič za jesti!«

In pastir pravi: »Kako ti bom pomagal, zmerom ti tudi ne morem. Zakaj pa zmeraj dol k tisti teti hočeš iti? Teta te pa goljufa, ti se preveč zanesesh na njo. Pa vseeno ti bom še enkrat pomagal: tu imaš eno palico, pa le pojdi k tisti teti, pa jo daj hraniti, pa reci, da naj reče: 'Palica švrkni!'«

On pa res brž leti k teti in ji nese tisto palico in reče: »Danes sem pa nekaj fajnega dobil!«

Ona pa pravi: »Kako se pa nuca ta palica?«

Ta pa pravi: »Mora se reči: Palica, švrkni!«

Baba pa palico vzame v roke in reče: »Palica, švrkni!«

Palica je začela tepsti in je tepla babo na vse pretege, tako dolgo da mu je dala vse nazaj: prtič in pa jagnje. On pa leti brž domov s temi rečmi in reče ženi: »Danes sem dobil prave reči nazaj.«

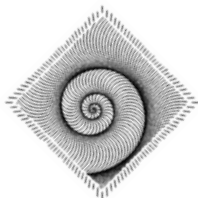
Žena mu pa reče: »Ah, drek si dobil. Zmerom kako prismodarijo prineseš, mi pa lakamo doma.«

Tedaj on reče: »Prt, pogrni se!«

In prt se je pogrnil in bilo je gor vse sorte za jesti in za piti.

In je rekel: »Jagnje, stresi se!«

In mu je natresel zlatov. Tedaj ga je pa potlej žena rada imela. In so dobro živeli skupaj in jim ni bilo več hudo. Tedaj mu je pa Bog sedemkrat povrnil, če glih je dolgo moral čakati, pa gvišno je bilo.

fajmošter: župnik, duhovnik; **trucati:** siliti; **šimfati:** kritizirati, očitati napake; **nucati:** uporabljati; **lakati:** stradati; **fajn:** zelo dobro, imenitno; **če glih:** čeprav; **gvišno:** gotovo, zagotovo

Enkrat je bil en birt, ki je imel bircaus, pa šuštar je tudi bil. Enkrat, en večer je nekaj pobov pilo in so plačali rajtengo. Rajtajo iti domov, pridejo ven iz hiše, je grmelo in bliskalo je. Pridejo nazaj v hišo, so rekli tako: »Dajte nam piti! Mi ne gremo nocoj odtod, ker tako grmi in bliska, nas je strah iti domov.«

Rihtik, oštir je imel eno hčer z imenom Mali. Je rekla: »Vas ni sram, da si ne upate iti domov! Jaz pa še na britof grem!«

Tedaj pravijo tisti fantje: »Če si tako korajžna, pojdi na ta britof pa prinesi samo konec mrtvaškega križa!«

Tisto dekle je vzela en nož in šla na britof. Pride na britof, najde tam enega konja, ki se je pasel in je imel ene žaklje na sebi. Odreže en kos enega križa, vzame tistega konja in ga pelje domov v štalo. Gre malo v hišo. Pravi tistim fantom: »Vidite, da sem prinesla križ!«

Vsi so se začudili. No, je očetu na tihem povedala, kako se je zgodilo in gresta v štalo tistega konja gledat. Malikin oče potegne tiste žaklje dol s konja. Pogleda noter v žaklje, noter je bila sama zlatovina in srebrnina, ker so to pustili neki ravbarji na britofu. So menili, da nikogar na britof ne bo, da bi ga odnesel. No, so šli ravbat dalje naprej. Zdaj pridejo nazaj na britof. Konja nikjer ni bilo in so začeli gruntati, kam je ta konj prešel. Pravi ta največji ravbar: »Nekdo ga mora imeti v tem mestu. Jaz se bom zdaj dal za šuštarja ven. In tisti, ki ste žnidarji in tišlarji morate iti k mojstrom delat, da se bo počasi zvedelo, kdo je tega konja dobil in denar, da to nazaj dobimo.«

Zdaj je ravbarhauptman šel k temu šuštarju, k temu oštirju za ksela. Birt ga je vzel gor. In je bil prav fleisik nekaj dni. In je spraševal Maliko: »Ali bi me hotela ti za svojega moža imeti? Jaz sem čudno bogat, ker imam dosti tisočev premoženja.«

Malika mu odgovori: »Saj tudi mi smo bogati, ker sem dobila nekega konja tam na britofu, ki je imel žaklje na sebi, notri dosti zlatovine in srebrnine.«

In tedaj je zvedel ta ravbar, kdo je vzel tega konja z britofa. In tedaj je rekel Maliki: »Ali me hočeš vzeti, bova čudno bogatijo midva imela.«

Rihtik, zdaj jo je nagovoril, da sta si ljuba. Noben večer ni hotel pri luči šivati. Šel je tja noter k svojim hlapcem, da so šli ponoči ravbat. Zjutraj, ko je prišel domov, ga je Malika večkrat vpraševala: »Kje si bil nocoj?«

On pravi: »Vselej je meni slabo zvečer in grem ven na travo ležat.« Toliko, da jo je zamotil. To je več časa trpelo. Nakomandirano je pa čisto imel, da se bosta vzela. On je pa drugače mislil – ko jo enkrat dobi, jo bo potlej prav hudo martral.

Enkrat je svojemu hlapcu rekla: »Boš šel ti z menoj, da bom videla, kam naš ksel hodi vsak večer?«

Hlapec si ni upal iti z njo. In se je ona napravila in je šla za tem kselom. Sta šla za nekom drugim noter v eno skalovje. Zdaj, noter jih je bilo štiriindvajset ravbarjev. Ravno v tistem so se pogovarjali, kako jo bodo martrali, ko jo dobijo. Pa še niso nič vedeli, da jih čuje, ker je noter za eno pečjo ležala; in so pripeljali eno princezinjo, so jo nekaj časa martrali. In vzame eden meč, udari jo po roki z njim in odbil ji je vse štiri prste. Eden je padel tja, kjer je za pečjo ali skalo skrita ležala Malika. In je bil na tistem prstu en prstan. Ona je prstan pobrala in ga dobro shranila. Nato je šla domov. Uleže se dol in zaspi. Proti jutru pride ksel in ga je vprašala: »Kje si bil nocoj?«

On je rekel: »Jaz sem ležal na trati, ker mi je slabo bilo!«

Ona je rekla: »Če misliš, da bi prišla kdaj vkup, tako poskusiva, da bova pred.«

V tistem so šli pisma delat in oklice noter dajat. Ona je rekla: »Zdaj ko so naju že oklicali, jaz bom napravila krompir, kakor eno predvečernico; ti moraš povabiti, če jih imaš kaj, kameradov ali žlahto, da bodo prišli na ta bal in tudi na najino ohcet!«

On je rekel: »Jaz imam dosti ljudi, svoje žlahte, take prijatelje, s katerimi smo rajžali skupaj in s katerimi smo v šolo hodili; bi tudi rad videl, da bi prišli k nama na bal in na najino ohcet.«

Zdaj napravijo predvečernico in je ženin šel po svoje hlapce, da jih je pripeljal na večerjo. Vsi so bili dobre volje tam. In je šla ta Malika v graščino meldati, da je štiriindvajset ravbarjev v eni hiši na balu. V tistem graščina pošlje patroljo tja noter. Zdaj patrolja pride, so jih prijeli in povezali. Ti ravbarji so se branili in tajili, da so pošteni ljudje. V tistem je rekla Malika: »To je tisti krvavi prst, ki ste ga tisti princezinji odsekali in ste jo martrali na vse postave tako dolgo in na tak način, da ste jo ferderbali!«

V tistem so jih gnali v graščino in so jih hudo štrafali. Nekateri so dobili za zmeraj arest, nekateri pa štrik, da so jih obesili. Zdaj je bila Malika srečna, dobila je tistega blaga en del; in tri dele je dobil pa cesar. In je srečno živela tako dolgo, da je umrla.

birt: gostilničar; **bircaus:** gostilna; **šuštar:** čevljar; **rajtati, rajtenga:** računati, račun; **rihtik:** dobro, prav; **oštir:** krčmar; **britof:** pokopališče; **korajžna:** pogumna; **štala:** hlev; **ravbati:** ropati; **ravbarji:** roparji, razbojniki; **gruntati:** razmišljati; **dati se ven:** izgledati, pokazati se; **žnidar:** krojač; **tišlar:** mizar; **šuštar:** čevljar; **ravbarhauptman:** poglavar razbojnikov, roparjev; **ksel:** pomočnik; **gor vzeti:** sprejeti; **fleisik:** priden, marljiv, delaven; **komandirati:** napraviti, spraviti v red; **matra:** trpljenje, bolečina; **martrati:** mučiti; **pred:** prej; **predvečernica:** gostija na večer pred praznikom ali določenim dogodkom; **bal:** družabna prireditev s plesom; **kamerad:** tovariš, prijatelj; **žlahta:** sorodstvo; hoditi naokrog, potovati; **meldati:** javiti; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **štrafati:** kaznovali; **štrik:** vrv

Zivel je enkrat jako bogat ribič. Imel je šest hlapcev in štiri deklet. Ribe je seveda tudi sam lovil ter jih nosil nekemu baronu v bližnjo graščino. Pripetilo se je nekoč, da ni mogel ves dan ničesar ujeti. Mislil se je že domov podati, kar privleče v mreži iz vode ribo. Bila je zlata. Zdaj gre vesel domov ter reče veselo svoji ženi: »Danes sem pa ujel tako ribo, da še nikoli take. Sveti se kakor čisto zlato. Te pa ne daja gospodu baronu.«

Žena se sicer malo obotavlja ter opominja moža, naj bo pošten. Pravzaprav – bila je tudi ona moževih misli.

»Veš kaj,« nadaljuje mož, »napravila jo boš in kar midva jo snedeva, ta bo gotovo dobra.«

Žena ga uboga in stori po moževem ukazu. Razreže ribo. Drob vrže na gnoj, meso pa napravi zase in za moža. Nekaj od mesa sta dala tudi eni deklet, katero sta posebno ljubila. Čreva na gnoju izvoha kuzla ter jih sne.

Minilo je nekaj časa. Pri ribičevih je bilo še vse po starem. Kar pride nekega jutra eden od hlapcev iz hleva. Poleg hlevskih vrat je bil pasji hlevček in pred hlevčkom zapazi hlapec majhno dete, ki ga je kuzla lizala. Kmalu so bili vsi hlapci pred hlevom zbrani. Čudeč se, zaženo nekateri velik smeh, nekateri pa jih pregovarjajo, naj bodo tihi, da se gospodar ne zbudi. Toda vse opominjanje nič ne zaleže, vedno večji hrup nastaja. Gospodar se zbudi ter pogleda skozi okno, kaj je na dvorišču. Ko vidi hlapce, vpraša jih, kaj imajo. Hlapci mu povedo, kaj so našli. Gospodar pa gre ven ter vzame dete in ga nese v hišo. Dobi mu tudi amo, da ga je vzgajala. Fantič je imel zlate lase. Kmalu po tem sta rodili tudi tista deklet, ki je ribo jedla, in gospodinja – vsaka enega fantiča. Tudi ta dva sta imela zlate lase. Vsi trije so bili eden drugemu podobni kakor krajcar krajcarju. Ko so malo odrasli, hotel je oča vse tri v šolo dati, toda kuzlin sin (bodi mu od zdaj Mirko ime) ni hotel v šolo hoditi; dejal je, da ve več nego gospod učitelj; brata njegova pa sta hodila v šolo do šestnajstega leta. Nekega dne jima reče Mirko: »Imel sem čudne sanje. Sanjalo se mi je, da moram iz tega kraja, da bom enkrat še kraljično dobil za ženo. Prej pa bodem moral mnogo mnogo pretrpeti.«

Nato mu brata odgovorita: »Če greš ti, greva midva s teboj. Sama ne ostaneva tu.«

Priskrbel je torej Mirko vsem trem konje z zlatimi grivami in vsakemu po enega psa. Poslove se od ribičevih ter se podajo po svetu. Po dolgem potovanju so prišli do neke graščine, ki je bila ukleta. Tu se ustavijo. Razjahajo konje ter jih peljejo v hlev. Sami gredo v graščino; človeka ni bilo nikjer nobenega. Posedejo torej okrog mize in pojedjo. Kmalu se stori noč. Mirko opomni svoja brata, da mora ponoči eden na stražo, da jih kdo nepričakovano ne zasači. Obadva ga prosita, da naj on sam straži in ga opominjata na njegovo moč in učenost. Mirko uboga svoja brata ter gre na stražo pred velik most, po katerem je bil vhod v graščino. Do enajste ure je bilo vse mirno in tiho. Ko pa ura enajst odbije, prijezdi nekdo na lepem

vrancu. Imel je tri glave, ravno toliko tudi konj njegov. Pred mostom se konj ustavi ter noče čez njega v graščino. Jezdec ga vpraša, zakaj ne gre čez most, ter ga osrčuje, da se mu ni treba drugega bati kakor nekega Mirka, ki ga pa zdaj ni tu. Konj uboga ter gre čez most. Mirko pa, ki je na drugem koncu mosta stal za nekim drevesom, mahne po jezdecu ter mu odbije dve glavi. Jezdec spozna, da je Mirko tukaj, začne ga lepo prositi, naj mu prizanese. Mirko pa vpraša jezdeca: »Je-li še kateri na svetu hujši od tebe?«

»Moj brat je še hujši, ker ima šest glav,« odgovori mu jezdec.

Zdaj mu Mirko odbije še tretjo glavo. Jezdec pade s konja mrtev na tla. Mirko pa pobere njegovo truplo, naveže ga na konja, dene še njegovo glavo k njemu, prime še konja ter vse skupaj vrže v vodo ter gre v graščino, kjer sta brata spala; uleže se k njima ter zaspi. Zjutraj vprašata brata, ko se zbudita, je-li kaj videl ali slišal. Odgovori jima, da nič. Ostali so še ves dan v tej graščini ter jo ogledovali. Zvečer silita zopet brata, da mora eden na stražo. Tudi sedaj ni hotel nobeden od njiju iti in je šel zopet Mirko. Godilo se je ravno tako kakor prejšnji večer, samo da je ta jezdec imel šest glav in konj njegov ravno toliko. Storil je tudi s tem enako kakor s prejšnjim. Tretji večer pride jezdec z devetimi glavami. Mirku so se kar hlače tresle. Vprašal ga je: »Je-li še kdo hujši od tebe?«

Jezdec je imenoval svojo mater. Dejal je: »Moja mati je še hujša kakor jaz; kajti tri ure hoda naokoli puhti tolikšno vročino iz sebe, da se ji ni mogoče bližati, in na dve uri daleč te že lahko požre.«

Zdaj je Mirko tudi temu odsekal deveto glavo ter ga z vsemi glavami ter s konjem vred zamašil v vodo pod most. Drugi dan pa reče svojim bratoma, da jo morajo naprej odriniti. Osedlajo torej svoje konje ter potujejo naprej. Kam, ni nihče vedel. Po poti grede vpraša Mirko, ki je jezdil naprej, svoja brata, kako se kaj počutita.

»O, dragi brate, prav slabo! Tako naju nekaj peče, da že komaj sopeva.«

Mirko ju tolaži, da bo že bolje, toda vse zastonj – bratca milo vzdihujeta od zadaj. Kar naenkrat utihneta. Mirko se ozre ter vidi bratova konja brez jezdecev. Zelo je postal žalosten; sam ni vedel, kaj bi pričel. Počasi je jezdil naprej, konja bratov pa sta vedno za njim šla. Naenkrat jame tudi nanj pritiskati huda vročina. Mislil je, da bo zdaj zdaj po njem. V tej svoji stiski obrne svoj obraz k nebesom; poprosi milega Boga, da bi mu poslal pomoč. Svoj meč stisne z vso močjo ter ga zažene v zrak, da bi zadel tisto žival, ki tolikšno vročino spušča. In glej, meč se zasadi neki kači, ki je ob poti zvita ležala, v butico in v tem hipu pojenja vročina. Zdaj stopi Mirko h kači ter jo vpraša, če je še kdo močnejši in silovitejši kakor ona. Ona odgovori, da nihče. Mirko vzame meč ter jo jame pri repu kratko sekati. Kača ga prosi, da naj jo pusti. On pa pravi, če mu brata nazaj da, potem naj se plazi v miru.

»Kako ti ju bom dala, če pa sta oba sežgana.«

Mirko pa jo je kar naprej sekal. Naenkrat pa vrže kača njegova brata iz sebe; bila sta sežgana, kakor oglje. Zdaj kača veli Mirku, naj gre v ukleto graščino, ki je blizu tamkaj bila. Pravi mu,

da je v tej in tej sobi velika polica, na njej pa polno steklenic z zdravili vsake vrste, da naj vzame skrajno steklenico na desni strani, ko notri stopi. Mirko stori vse, kakor mu kača veli, ter gre v graščino. Kmalu se vrne. Svoja brata namaže z onim mazilom, ki ga je dobil na polici. Brata takoj oživita. Bila sta zdrava in vesela kakor riba v vodi. Lepo se zahvalita bratu, da ju je rešil. Mirko pa jima veli, naj kačo sama razsekata na drobne kosce. Oba jo torej začneta drobiti. Kača ju lepo prosi, da bi jo pustila.

»Da, pustiva te, če nama poveš, je-li še kdo tako močan in neusmiljen, kakor si ti?«

To pa sta nalašč vprašala, kakor prej Mirko one, ki so bili na konjih; kajti razsekala sta jo, dasi je povedala, da je ona najhujša na svetu. Zdaj se vrnejo ter pridejo nazaj v tisto graščino, kjer so bili že prejšnje tri večere. Mirko pravi svojim bratoma: »Zdaj naj eden od vaju tukaj ostane ter naj kraljuje v tem kraljestvu, pod katerega spada ta graščina; eden pa naj gre z menoj, greva, da jaz rešim še eno ukleto mesto.«

Pogovore se in eden od bratov ostane, Mirko pa gre z drugim naravnost proti ukletemu mestu. Na koncu tega mesta je bilo veliko jezero in v njem je bil grozovit zmaj (lintver), kateremu so morali vsak dan iz mesta eno devico dati. Naša znanca gresta naravnost v mesto. Ker sta bila že lačna, kreneta v gostilno. Tu vpraša Mirko gostilničarja, kaj je novega v mestu. Gostilničar mu odgovori: »I, prav žalostne novice vam vem povedati. Glejte, danes bo moral naš kralj svojo edino hčer dati velikemu zmaju gori v jezeru. Pelje jo ta kočijaž, ki ravno zdaj gre mimo hiše. Pelje jo namreč v kapelico, ki stoji tu gori na onem hribcu, da se spravi z Bogom. Kralj in kraljica pa žalujeta doma, da ju nihče ne more utolažiti.«

Mirku se v srce zasmilita kralj in kraljica, še bolj pa kraljična. Plača ter gresta obadva k jezeru. Mirko skoči noter ter zažvižga v prste, da je skozi ušesa zazvenelo. V tem hipu prikobaca zmaj po jezeru proti Mirku. Imel je štiriindvajset glav. Mirko mahne s svojim mečem ter mu odbije vseh štiriindvajset. Odreže vsem jezike, pomigne bratu in oba gresta nazaj v mesto. V tem pride kočijaž s kraljično pred jezero. Ko zapazi glave in usmrčenega zmaja, bil je neizrečeno vesel. Šine mu v glavo misel, da zdaj on lahko kraljično dobi za svojo ženo. Zapreti ji torej, da ako ga ne bo vzela za moža, da jo kar v jezero vrže in pove doma, da jo je zmaj pohrustal. Kraljična ga prosi ter mu obljubi, da ga vzame, samo za eno leto odloga prosi. Kočijaž ji to dovoli. Zdaj pobere glave ter jih spravi v kočijo, zapodi konje in v brzem teku skozi mesto pridirjata pred kraljevo palačo. Kralj stopi ves objokan na prag, da bi vprašal kočijaža, kako je bilo s kraljično. V tistem hipu mu pade kraljična sama v naročje. Od veselja se oba dva jokata ter poljubljata. Zdaj pride še kraljica na prag. Ko svojo hčer zapazi, oklene se je ter jo pritiska na svoje lice. Od radosti ni mogel nobeden govoriti. Kočijaž stopi zdaj k njim ter jima začne lagati, kako sta se z zmajem lasala, kako mu je glave rezal, v kakšni nevarnosti je bil, samo da bi kraljično rešil: »... kajti obljubila mi je, da postanem jaz mož njen,« je dejal slednjič.

Kralj je bil takoj zadovoljen. Hči pak je rekla, da eno leto mora čakati, da ona prej ne more, rekoč, da mora Boga hvaliti, da jo je otel grozne smrti; kajti ona je vedela, kako je kočijaž

debelo lagal pred kraljem, da ni on pokončal zmaja, nego nekdo drug. Zato je prosila odloga, ker je mislila, da se bo v enem letu gotovo tisti našel, ki je zmaju konec storil.

Mirko in njegov brat pa sta zapustila mesto takoj tisti dan, ko je zmaj poginil, ter vzela vseh štiriindvajset jezikov s seboj. Hodila sta po svetu že leto in dan, kar prideta nazaj v tisto mesto. Bilo je sedaj vse drugačno kakor pred enim letom. Zdaj ni bilo žalosti tu nikjer videti, temveč neizmerno radovanje. Možila se je namreč ravno kraljična. Mirko gre zopet s svojim bratom k onemu gostilničarju. Tu napiše pismo ter ga pošlje kralju. Pisal mu je, kako se je kočijaž lagal, ker je dejal, da je on zmaja ugonobil: *To je vse laž, kar je on govoril; kajti zmaja sem umoril jaz, ki sem danes zopet v tem mestu. Jaz sem ga umoril in nihče drug.*

Kralj se začudi, ko prebere pismo. Ne ve, komu bi verjel. Sede torej ter napiše tudi on nekaj in odda onemu, ki mu je prinesel pismo, ter mu reče, da naj urno hodi. Mirko je bil vesel, ko vidi, da mu je dovoljeno iti v grad; kajti kralj mu je pisal, da naj takoj k njemu pride. Zdaj pride tudi oni brat, ki je bil prej ostal na prvi graščini. Vsi zajašejo svoje konje z zlatimi grivami ter gredo h kralju. Kralj jih častno sprejme. Kmalu so bili vsi skupaj: kraljična, kralj, kraljica in kočijaž. Kraljični je srce od radosti poskakovalo, ko vidi, kako zal fant je Mirko.

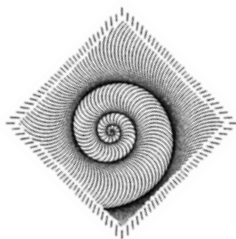
Kralj začne: »Kako je zdaj z vajino rečjo, kateri je zmaju glave odsekal?«

»I, kateri,« reče kočijaž, »menda vendar vidite, da sem jih jaz, ker jih imam tu.«

»Ni res, kaj lažeš,« ga zavrne Mirko; »kje imajo pa tvoje glave jezike? Vidiš, tukaj jih imam jaz, jaz sem zmaja poslal v krtovo deželo, ne ti.«

Kralj pogleda glave in res vidi, da so bile brez jezikov. Pripoznali so torej vsi, da je Mirko zmaja umoril. Srdito pogleda zdaj kralj kočijaža ter ga vpraša, kako se predrzne tako nesramno lagati. Kočijaž se izgovarja in izgovarja, da bi rad kraljično, in tako dalje. Toda vse ni nič pomagalo. Kralj ga obsodi, da mora umreti. Raztrgali so ga štirje konji na štiri kose. Mirko pa dobi kraljično za ženo. Dolgo so obhajali ženitovanje. Prav srečno sta živela Mirko in njegova kraljična. Brata sta se povrnila vsak na svoj dom. Tako mi je pravil nekoč moj stari ded na zapečku sedé ter trdil, da je bilo to vse res.

☛ Predelal: dijak A. Mejač

kuzla: psica; **ama:** varuška, dojlja; **oča:** oče; **ukleta:** zakleta; **osrčevati:** opogumljati, hrabriti; **je-li:** ali je; **jame:** začne; **butica:** glava; **pak:** pa

Enkrat je bil en grof, ki je imel enega velikega sina. Tistemu je hotel birtšaft dati čez. Sin je pa rekel: »Naj grem prej malo po svetu, da se malo poskusim. Dajte mi najlepšega konja, potem pa jagerski gvant pa tristo denarja!«

Oče mu da in mu zapove, da ob letu mora priti nazaj. Sin pa gre naprej po svetu in pride do neke graščine, kjer so nucali jagra, in on je tam ostal. On pa gre na jago in je videl zlatega tiča; ga je ustrelil, pa ni dobro zadel, mu je komaj eno pero odbil. Tisto pero je pobral in ga dal v svojo torbo. Potem je ustrelil tudi enega zajca, da ga je nesel gospodu. Gospodu se prav dobro zdi: Prvi dan – pa mi je že prinesel zajca. Zvečer mu dajo večerjo v njegov cimer, pa luč zraven. On je pa luč poslal nazaj: »Zakaj bi luč tratil, ko imam tako pero, ki se sveti kakor luč.«

Gospodu je bilo pa to veselje. In je prosil, da bi mu dal to pero zlatega tiča, on naj bi si pa s svečami svetil. Ta je bil pri volji. Drugi dan pa gre spet na jago. Zagleda medveda, ga je hotel ustreliti. Medved pa pravi: »Nikar me ne ustrelj! Jaz ti dam trompeto; kadar me boš nucal, zapiskaj v trompeto, ti bom prišel pomagat!«

On pa da trompeto v torbo in gre naprej gor za vodo; vidi ribo, čisto lahko bi jo dobil. Riba pa pravi: »Pusti me, ti dam to perut; kadar me boš nucal, zapiskaj v perut, ti bom prišla pomagat!«

On pa vzame perut in jo da v torbo. Zvečer, ko pride domov, je že starejši jager bil foliš na njega, je že gospoda šuhtal, da mora tistega tiča dobiti, kateremu je pero odstrelil. Gospod je pa rekel: »Ne vem, če se bo moglo to zgoditi; tič je, zna biti, šel v drugo deželo.«

Mladi jager je pa le šel žalosten naprej, ko je zvedel to zapoved. Si je pa le mislil, da ima pišo od tistega medveda. In je zapiskal in je medved prišel in mu je povedal, da naj še v perut zažvižga, da še ribo pokliče. Riba je prišla in je vprašala, kaj potrebuje. Ta ji je povedal, da mu je naročeno, da mora tistega tiča prinesiti, kateremu je pred tremi dnevi pero odstrelil. Riba je rekla: »To je čisto lahko. Jaz bom vodo zgostila, da bo gosta do sredi jezera. Tam noter, v eni graščini, v tem prvem cimru je tisti tič. In tistega tiča zagrabi in v ta drugi cimer poglej, pa hitro pojdi nazaj!«

On je videl v tem drugem cimru še lepšega tiča v zlatem foglovžu. On je vesel šel s tem tičem domov, ker je vedel, da ne bo ob glavo, zato ker je tiča prinesel. In je še povedal, da je še enega lepšega tiča videl. Starejši jager je bil pa le še foliš na njega. Je mislil: Ta dobi kaj lepega, jaz pa nič. In je le še naprej šuhtal gospoda, da mora tistega tiča prinesiti, če ne da bo ob glavo dan. Zmerom naprej je študiral ta starejši jager, kako bi ga dol pripravil. In mu je še zapovedal, da mora tistega tiča prinesiti, ki je v zlatem foglovžu. Jager gre tja noter k vodi in je zapiskal v plavut, da je riba prišla. In jo prosi, da mora še enkrat vodo zgostiti, da gre še po tistega tiča tja noter, ki je v zlatem foglovžu. Ko pride tja noter v cimer, zagrabi tiča in pogleda

naprej v drugi cimer; tam je videl zlato princezinjo. On, ko pride domov, pove staremu jageru, kaj da je videl, da nekaj lepega. Stari jager pravi: »Kaj si videl?«

»Eno prav lepo zlato princezinjo.«

Stari jager je pa mislil: Saj je tako in tako ne bo mogel prinesti, potem ga bomo pa ob glavo dali, da ne bo toliko pri gospodu gor vzet. Stari jager pa hitro gospoda našuhta, da je moral reči, da mu je ta moral prinesti tisto princezinjo. Mladi jager pa gre spet k vodi. Zapiska v perut in prišla je riba. In ji je zapovedal, da mora vodo zgotoviti, da bo šel po princezinjo. Ta gre po tisto princezinjo in jo zagradi in jo nese brž domov. Gospod je pa še zmerom mislil, da jo bo za ženo dobil in jo je kar naprej nagovarjal; ona je pa rekla, da tega ne stori, da bi gospoda vzela za moža: »Ta je toliko pretrpel zavoljo mene, da me je rešil iz vode ven, ker jaz nisem nikamor mogla, ker sem bila na sredi jezera, jaz tega hočem za moža imeti.«

Stari gospod je pa rekel: »Kaj boš tega, on je jager, jaz sem pa baron.«

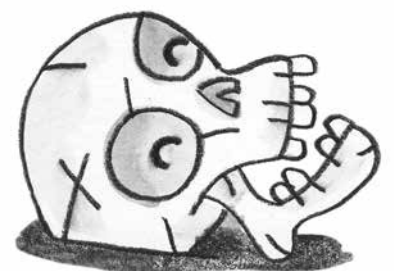
Ona je pa odgovorila: »Tudi ta bo ves zlat, kakor sem jaz.«

Pustila mu je glavo odsekati in mu je namazala rano z naravno zlato in živo vodo. Mu je pritisnila glavo nazaj in je bil ves zlat. Ta stari jager je bil pa sila foliš na mladega; in hitro je gospoda našuhtal, da si je pustil glavo odsekati. Je mislil, da bo tudi gospodu naredil tako, da bo ves zlat. Po tem ni bilo mogoče pozlatiti gospoda, ker je bil premalo kšajt. Gospodu se ni več glava prijela nazaj. Ta starega jagra je pa sila skrbelo, kaj bo zdaj, ko je gospoda ferderbal. On ga je hitro sam pokopal, ni nihče vedel kam in je izginil tudi sam.

Ta dva sta se vzela in sta bila nekaj časa na tisti graščini. Spomnil se je, da je leto okoli, da mora nazaj iti k svojemu očetu. Oče je bil prav vesel, ker je tako fajn nevesto pripeljal.

In oče je kmalu od veselja umrl. Ta dva sta bila pa tam noter v tisti graščini, prav dobro se jima je godilo. Na starost pa ne vemo, kako jima je šlo.

birtšaft: posestvo; **dati čez:** zapustiti; **nucati:** potrebovati; **jaga, jager, jagerski:** lov, lovec lovski; **foliš:** imeti negativen, odklonilen odnos do koga; **gvant:** obleka; **cimer:** soba; **trompeta:** trobenta; **šuhtati, našuhtati:** hujskati, ščuvati; **foglovž:** kletka; **dol pripraviti:** uničiti, onemogočiti; **piša:** piščalka; **biti gor vzet:** imeti privilegije; **kšajt:** pameten, iznajdljiv, zvit; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **fajn:** dobro, zelo dobro

No, je bil enkrat premožen grof, ki je imel tri sinove; dva sta bila grofa, starejši in drugi, ta mlajši pa je bil siromak; so ga za norca imeli, da je nor, prismojen; in ni drugega delal, kakor po štalah okoli živine hodil, jo komandiral, skrbel zanjo, ji kladal, spodkidoval; in bil ves osran, pa se opucati ni hotel; in so mu tudi izbrali ime: Osrani štalar. Zakaj on ni porajtal, tudi če se je kup dreka držalo na njem; nič se ni menil. In je oče umrl, je tudi zašafal, da morajo priti: prvi večer najstarejši vahtat na grob, drugi večer srednji in tretji večer ta najmlajši. Zdaj pride tisti večer, ko mora iti ta najstarejši vahtat; ga je začelo zelo skrbeti, kaj bo tam na grobu. In začel je z najmlajšim glihati. Ta mlajši brat pravi: »Le pojdi, ko bo na mene prišla vrsta, bom že šel!«

»Ne grem za nobene denarje,« in ta starejši brat je le glihal z njim in prosil ga, »koliko ti dam, koliko ti dam, da greš?«

On se je pa še sila branil in je rekel: »Ne grem za nobene denarje.«

Potem ga je le naprosil in sta zglihala za sedemsto goldinarjev, da je šel ta mlajši na grob na vahto. Pride večer pa gre in stoji tam pri grobu; ko je enajsta ura odbila, se pa grob odpre. Oče pravi: »Ali si to?«

Sin pa: »Sem.«

In mu poda klobuk in reče: »Kadar ga boš na glavo dal, kjer si boš zmislil, tam boš kar naenkrat. Sedaj si pa že opravil. Le pojdi!«

In sin gre domov in kar v štalo pa se dol uleže in zaspi. In ta dva brata komaj čakata, da se je svit naredil in gresta brž v hlev: »Ali je še živ brat ali ne? Ali ga je stari podrobil?«

Najmlajši brat je lepo spal v štali. Ga brž vprašata: »No, kako je bilo?«

In on pravi: »Nocoj je že še bilo. Drevi, drevi bo Bog pomagaj.«

In srednjega brata je še huje skrbelo, ko bi moral iti vahtat očeta in začel je z najmlajšim glihati: »Koliko ti dam? Pojdi ti nocoj namesto mene!«

Mlajši brat pravi: »To se ne stori za nobene denarje.«

In ga je le prosil, prosil tako dolgo, tako dolgo, da sta le zglihala za tisoč dvesto (dvanajst sto) goldinarjev. In ta najmlajši sin gre spet vahtat svojega očeta na grob. Je bila ura enajst, je že stal tam, kar ura odbije in se grob odpre. In oče pravi: »Ali si to?«

Pravi: »Ja.«

Oče pravi: »Tukaj imaš prstan; ko ga boš na prst nataknil, kar si boš zmislil, to boš imel! No, si že opravil. Le pojdi!«

Gre lepo domov v štalo, dol leže pa zaspi. Starejša brata komaj čakata, da se je naredil svit; brž letita v štalo pogledat, ali je še živ ali ga je oče podrobil. In prideta v štalo, je lepo spal. Brž ga vprašata: »No, kako je bilo?«

»No,« je rekel, »je bilo za prestati.«

In potem je prišel večer, da je najmlajši sam šel za sebe na vahto; in gre. Ko je bila enajsta ura, je že bil pri grobu; ko enajsta ura odbije, se spet odpre grob in oče pravi: »Ali si to?«

Sin se oglasi: »Ja.«

No, oče reče: »Tu imaš mošnjo denarjev, nučaj jih, kakor hočeš, ti jih nikoli ne bo zmanjkalo! Le pojdi, si že opravil!«

In sin gre lepo domov, v štal, se uleže na posteljo, mirno zaspi. Starejša komaj čakata, da se je dan naredil. In brž letita v štal: »Ali je še živ najmlajši brat ali ne? Ali ga je podrobil stari?«

On je lepo spal. Vprašata ga: »No, kako je pa nocoj bilo?«

»Ho,« pravi, »je že bilo za prestati.«

Zdaj je pa imel klobuk, prstan in denarje, kar mu je oče dal; in tudi te denarje, kar sta mu ga dala brata za lon, ko je šel namesto njiju na vahto, torej teh devetnajst sto.

In potlej je bil star kralj, ki je imel svoje kraljestvo, pa samo eno hčer. Rekel je: »Jaz sem se naveličal teh reči.«

In je ukazal tri klaftre širok graben skopati in zraven je napravil en lep gank in je dal publicirati: *Kdor bo prijahal in da bo ta graben preskočil s konjem, bo imel kraljestvo in mojo hčer za ženo!*

In pride tisti dan, so šli vsi grofje, generali s konji in tudi ta dva brata, grofa, sta šla; ta mlajši brat je stal na pragu v štali in ju je imel za norca. »No,« pravi, »kaj bosta vidva, sta prekilava, da bi od vaju kdo preskočil ta graben.«

In bratoma se je sila za špot zdelo, ker sta bila grofa in mlajši brat pa Osrani štal. In gresta naprej. Ko odideta, mlajši brat natakne prstan na prst. In si zmislil: Takšen gvan kakor najlepši general in takega konja, da bo šel kakor blisk. In se usede na konja, dene klobuk na glavo. In si zmislil: Naenkrat bi rad bil tam. Kar naenkrat prileti tja. Zakaj tam je imela princezinja gank že narejen, da je gori stala, da bo zamerkala in spoznala tistega, ki bo preskočil graben. In ta štal prileti tja; jih je bilo strašno veliko, so premenovali, kateri bo preskočil graben. Nobeden si ni upal. In ta od daleč zavpije: »Prostor za enega moža!«

In pritisne konja s svojim šporom in preskoči graben kot blisk, hitro naprej in ritensko nazaj; in kar zavije konja; tebi nič, meni nič, pa je šel. In princezinja ni nič videla, kdo je bil in kaj, ga ni poznala, bila je taka kot prej. In kralj pravi svoji hčeri: »Zdaj pa nič ne veva, kdo je bil ta človek. Sila šikan in lep je bil.«

In kralj je dal drugi dan publicirati, da naj pridejo spet vsi tisti, ki so takrat bili, da bodo graben preskočili. In Osrani štal je vzel prstan z roke in klobuk z glave; bil je glih tak kot prej in gre domov pa kar v štal in v štali na pragu stoji; ko prideta njegova brata grofa domov vsak s svojim konjem, se jima je široko smejal in za norca ju je imel: »Kdo od vaju je preskočil graben? Menda nobeden, vidva sta prekilava!«

Tema dvema bratoma se je to za veliko zdelo, ker sta bila grofa, da ju je Osrani štal za norca imel. In spet pride tisti čas, ko je stari kralj dal publicirati, da bodo spet šli skakat čez

graben. In spet gresta ta dva brata in vsi drugi, kar jih je prej bilo, poskušat svojo srečo, kdo bo preskočil graben. Osrani štalar ju je imel spet za norca: »Po kaj gresta,« je rekel, »saj bo en drek z vama, ker sta prekilova!«

Tema dvema bratoma se je pa za sila veliko zdelo, ker sta bila imenitna in grofa, ta pa Osrani štalar. Ko odideta, spet natakne najmlajši svoj prstan na roko in se spet spomni: Tak gvant, kakor ga ima najgorši general, in takega konja kakor blisk. No, vse to je imel. In da klobuk na glavo in se spomni: Ročno bi rad tam bil. In prileti tja, kjer je princezinja stala, na tistem ganku, in je rekla: »Danes ga bom pa bolj zamerkala, kdo je ta, ki bo preskočil graben.«

In Štalar zavpije: »Prostor za enega moža!«

Kar hitro preskoči graben naprej kakor blisk in ročno nazaj ritensko. Princezinja v tistem hipu plane in ga po licu oprasne. In potlej pravi svojemu očetu: »Zdaj sem ga pa že zacahnala, zdaj ga bom pa že spoznala, kdo je ta človek.«

Štalar pa kar ročno zavije s konjem, tebi nič meni nič, pa je šel. Pa je vzel prstan z roke, klobuk z glave, je bil tak kot prej. In gre domov, gre v štalo; je že stal na pragu, ko njegova brata prideta za njim domov, in je rekel: »No, kdo je danes preskočil graben? Menda nobeden, ker vidva nista za to.«

Gravžal se jima je, pa kaj sta si mogla pomagati. Stari kralj spet pravi princezinji: »Nič ne veva, kdo je ta človek; poskusil bom napraviti pojedino, bom povabil vse prince in generale, ki so pri grabnu bili, da ga boš spoznala, kateri je preskočil graben.«

Ko pride tisti dan, je dal kralj publicirati: *Imam kosilo pripravljeno! Tisti, ki ste bili pri grabnu, pridite vsi na pojedino!*

In gresta tudi dva brata, grofa. Najmlajši pa ju je spet za norca imel: »No,« pravi, »tako, zdaj vama je pa že jesti zmanjkalo doma!«

Za špot se jima je zdelo, ker ju je za norca imel, pa si nista mogla pomagati.

No, zdaj so šli na pojedino vsi. In Osrane štalarja je pa firbec imel, koliko bodo kaj pojedli; in tudi štalar je šel, pa ne na pojedino, on je šel le gledat, pa ne v cimer, on je šel v štalo. Ko noter v štalo pride, klada, nastilja, spodkidava in konje komandira. Vsi principi in generali so bili na pojedini; jih pride kraljeva hči gledat, kateri bi bil opraskan, ker ga je takrat oprasnila, ko je čez graben skočil: in nobenega ni bilo, vsak je imel lep ksiht. In potlej pa kravarica pravi: »Tukaj doli v naši štali je eden, ki je opraskan po licu.«

Hči starega kralja ga gre skrivaj gledat in špegat, če bi utegnil res biti tisti. In ga gleda, rihtik, je bil pravi. Ustraši se in kar pravi svojemu očetu: »Ja, moj Bog! Kaj bom počela, tega Osrane štalarja meni ni za vzeti.«

In oče pravi: »Kar je, to je, svoje roke ne bom nazaj krčil, kar sem rekel, sem rekel.«

Potem so ga vzeli za zeta, za mladega kralja. In so ohcet napravljali in ravnali, on pa se ni nič menil. Kar v štali je bil pri konjih; on je konje komandiral, štriglal, krtačil in vedno ves

osran hodil po štali. In kraljica, nevesta se večkrat joka: »Moj Bog, da je mene tako štrafalo, da bom jaz morala tega osranega dedca vzeti.«

Napravili so ohcet in gredo k poroki; princezinja se napravi lepo, mladega so pa prosili, da bi se razpravil, preoblekel in lepo umil, da bi šel h poroki. In so ga komaj naprosili, da se je malo umil, preoblekel pa nič, pa je šel tako ves osran k poroki. Princezinja se joka, da se je dol vrgla: »Kaj bom počela, bo me ja sram. Kaj bodo ljudje rekli: 'Nova kraljica ima osranega kralja.'«

Potem gredo k poroki. Pridejo od poroke nazaj – mladi pa gre kar v štalo, spodkidavat in nastiljat in konje rihtat. Druga družba so imeli ohcet in veselje, ženina je pa le kar v štali bil. In so pili na zdravje ženina in neveste, ko ženina ni zraven bilo; in gredo v štalo ga lepo prosit: »Pridi k nam in se z nami boš veselil.«

In štalar gre, pije kozarec vina in vzame košček kruha, pa zahvali se in gre nazaj v štalo. In princezinja se joka: »Kaj bom počela s tem ubogim buteljnom.«

No, potem zve neki kralj, da je tukaj nov kralj, nakar pošlje pismo, ker hoče poskusiti tega novega kralja, kakšen bo kaj za vojsko. In je bilo zapisano v pismu: *V dveh mesecih naj se pripravi novi kralj za vojsko.*

In stari kralj pa je rekel: »Sem mislil, da bom dal iz glave te moje skrbi, pa vidim, da drugače ni, da bom moral še sam iti na vojsko.«

In gre vprašat mladega v štalo in pravi: »Zdaj je prišlo pismo, da moraš iti na vojsko!«

Mladi pravi: »Pojdite vi, bom že prišel za vami.«

Stari pravi: »Bog pomagaj, Bog pomagaj! Saj s tem buteljnom ne bo nič. Moral se bom le sam nase opirati.«

Pa so imeli pri tem gradu nekega starega konja, so mu rekli Penzjonar, zakaj ko je bil mlad, je sila lepo generala nosil. General ga pa ni hotel proč dati. Rekel je: »Naj bo noter v štali, dokler zmore mrvo gristi, potlej naj pa pogine sam.«

No, ta stari gre s svojo armado na vojsko in reče mlademu: »Zdaj grem na vojsko, pojdi tudi ti!«

Mladi pravi: »Pojdite sami, bom že prišel za vami.«

Vzame tistega starega konja, pa se usede nanj tako, da je, ko je od doma šel, nazaj proti domu gledal. Princezinja ga gleda, pravi: »Lejte, lejte! Kako je ta naša šema na konja sedel! Kako bo kaj pomagal na vojski, saj še jahati ne zna; ko od doma gre, pa domov gleda.«

Mladi kralj gre s tem starim konjem počasi: camba, can, ca! In pride noter v hosto in priveže starega Penzjonarja k enemu grmu; natakne prstan na roke in se spomni: Takega konja kakor blisk pa tak gvant kakor najlepši general pa tak meč, ki bo vagal tri cente, pa bo v njegovi roki regiral kakor pero. In dene klobuk na glavo in se spomni: Kar naenkrat bi rad tam bil! In prileti v vojsko, kjer je bilo najhujše s šturmom; on plane mednje s svojim mečem in je tako sekal na vse plati, da je vse ležalo pod njim. Kar kmalu mu pokažejo fano, da je dobil. On se še ni nič menil, svoj pot je tesal pogumno naprej. In mu pokažejo drugo fano: *Vse premagal,*

vse tvoje! In se obrne s konjem nazaj, meni nič tebi nič, kar šel je. In pride nazaj v hosto, nakar vzame prstan z roke, klobuk z glave, je bil tak kot prej. Pa sede na tistega svojega Penzjonarja, pa gre počasi domov.

Ta stari pa pride s svojo armado domov. Mlada vpraša: »Ali je bil kaj mladi tam?«

Stari pravi: »Jaz ga nisem nič videl.«

Ta mlada pravi: »Kako bo pa šel! Na tega starega Penzjonarja je sedel doma, pa je šel počasi z njim zdoma kakor kakšen norec in tako je sedel nanj, da je nazaj domov gledal. S to našo šema ne bo nič, saj še na konja ne zna sestiti, pa se bo vojskovati znal.«

Ta mladi pride počasi domov s starim Penzjonarjem. Mlada ga zagleda in pravi: »Lejte, lejte! Zdaj gre ta šema domov. Ko je zdoma šel, je domov gledal, zdaj pa domov gre, pa zdoma gleda.«

Ta stari pravi: »Vidim, da s to šlevo ne bo nič, bom se še moral sam opirati.«

In potem pride drugo pismo, še enkrat, pravi tisti kralj: *Hočem novega kralja preskusiti z vojsko!*

Ta stari spet pravi: »No, zdaj je spet pismo tu,« pravi temu novemu kralju, »ali boš šel na vojsko?«

Ta mladi pravi: »Pojdite le vi! Bom že prišel za vami!«

Ta stari pravi: »Vidim, da ne bo šlo drugače, se bom moral sam oskrbeti.«

In ta stari gre s svojo armado na vojsko, mladi pa počasi za njim s svojim starim Penzjonarjem; pa je glih tako sedel nanj kakor prej. Mlada pravi: »Lejte, lejte, ta šema je glih tak prvič kakor drugič, je glih tako naredil zdaj kakor oni dan.«

In gre počasi s tistim Penzjonarjem naprej. In pride k nekemu grmu, ga spet priveže nanj. In kar natakne prstan na roke in se spomni: Takega konja kakor blisk in tak gvant kakor najlepši general in tak meč, da bo vagal tri cente in v moji roki regiral kakor pero. In dene klobuk na glavo in se spomni, da bi hitro rad tam bil. In prileti tja, kjer je bila najhujša vojska, glih tako kot prvokrat. On plane mednje; je začel sekati s svojim mečem naprej in nazaj vse navzkrižem, dokler ga neki huzar ne rani na njegovo nogo. In ta stari mu da faso, da si je on nogo obvezal; in spet seka naprej, tako da je bilo vse pod njim; koder je šel, se je kar prostor delal pod njegovim mečem. In kmalu pokažejo fano: *Si dobil bitko!* In on še nič opazil ni, on je svoj pot sekal še naprej. In mu spet pokažejo fano: *Čisto vse si dobil, vse je tvoje!* On zavije s konjem pa gre v hosto, tebi nič meni nič. In vzame svoj klobuk z glave pa prstan z roke, pa je bil glih tak kot prej. Pa se usede na starega Penzjonarja pa je šel počasi domov.

In ta stari pride domov s svojo armado. Ga mlada vpraša: »Ste kaj videli mladega?«

Ta stari pravi: »E, nič! Nekdo drug je dobil zadnjič vojsko in zdaj spet. Mladega pa nisem nič videl.«

In potem pride ta mladi s svojim Penzjonarjem, počasi. Mlada ga zagleda in pravi: »Lejte, že gre naša šema! Kakor je bil enkrat prismojen, tako je v drugo.«

Ta stari pravi: »Da bi jaz vedel, kdo je bil tisti človek, ki je meni vselej vojsko dobil.«

In napravil je pojedino in rekel: »Bom skupaj sklical vse generale in prince, zakaj saj tisti je ranjen, kateri je meni vojsko dobil, kateri bo šantav prišel na kosilo, tisti je.«

In je dal publicitirati: *Ta in ta dan bo kosilo, ste vsi povabljeni, vsi princi in generali k moji pojedini in veselici!* In prišlo jih je strašno veliko princev in generalov, pa šantavega nobenega ni bilo. Potem so se pogovarjali sami med seboj, ko so pili in jedli: »Kje bi bil kak tak?«

Ne morejo ga najti sami in svojimi mislimi in besedami. Kravarica gre noter v štalo krave molst in pove gospe: »Naš štalar je pa šantav, glih rano preobvezuje na nogi!«

Gospa ročno pove gospodu, staremu generalu, kaj štalar dela v štali. Stari gre hitro špegat v štalo. Ta mladi se glih preobvezuje; je pa glih tisti faconetelj imel, ki mu ga je na vojski dal, da je svojo rano obvezal. Stari pa faconetelj pozna, ker je skrivaj špegal, kaj ta mladi kralj dela. Hitro pošljejo ponj in ga prosijo lepo: »Povej nam ti – kadar hočeš, si tak, da nobeden tak, kadar pa ne, pa ne, si pa ves osran.«

No, ta mladi pravi: »Zdaj vam bom pa povedal: jaz imam dva brata, ki sta oba grofa; pa je oče umrl, je pa zašafal, da ga morajo iti vahtat tri večere: prvi večer ta najstarejši, drugi večer ta srednji, tretji večer pa ta najmlajši. Potlej je prvi večer ta starejši zglih z menoj, da sem jaz šel namesto njega na vahto. Mi je dal sedemsto goldinarjev. Drugi večer je zglih drugi z mano, mi je dal dvanajst sto goldinarjev. Ta prvi večer, ko sem šel na vahto od enajste do dvanajste ure: ko je enajsta ura odbila, se je pa odprl grob. Oče pravi: 'No, ali si to?' Jaz sem rekel: 'Ja,' in mi je dal klobuk. Je rekel: 'Če boš ta klobuk na glavo dal, kamor si boš zmislil, tam boš kar naenkrat.' Drugi večer mi je dal oče prstan in je rekel: 'Kadar boš ta prstan na roko nataknil, kar si boš zmislil, to boš imel.' Tretji večer mi je dal oče pa mošnjo. Je rekel: 'Tu noter je denar, ga nučaj, kakor hočeš, nikoli ti ga zmanjkalo ne bo.' No, tukaj je zdaj klobuk, prstan in mošnja, vse!«

Ta mlada princezinja: »O ljubi moj mož! Srce me veseli do tebe! Da si ti tak tič!«

In ga objame, poljubi in stisne na prsi.

Novi kralj pa natakne prstan na roke, pa se spomni: Tako kočijo, da bo kar žvenketala, pa take konje kot blisk. Pa se je usedel s svojo gospo v kočijo in se je peljala na špancir, da je vse gledalo za njima; se je peljal novi kralj tako, da je vse žvenketalo za njim in šlo je kot blisk.

Jaz sem se pa naveličal biti pri tej istorji; sem pa šel domov s suhimi petami in z mokrim jezikom.

osran: umazan, nečist, nepomemben, ničvreden; **štalar:** hlevar; **komandirati:** skrbeti; **kladati:** krmiti; **štala:** hlev; **opucati:** očediti, umiti, očistiti; **porajtati:** opaziti; **zašafati:** ukazati, naročiti; **vahtati:** paziti, varovati, stražiti; **glihati:** pogajati se; **nucati:** rabiti, potrebovati; **glih tak:** ravno tak; **lon:** plačilo; **klafta:** dolžinska mera (1896 m); **gank:** lesen pokrit hodnik; **publicirati:** objaviti, narediti, da kaj izide v časopisu, knjigi; **špot:** sramota, posmeh, porog; **premenovati:** meniti, pogovarjati se; **špor:** ostroga; **gvant:** obleka; **zamerhati:** zapaziti; **šikan:** čeden, urejen, uglajen; **ročno:** spretno, hitro; **gorši, najgorši:** lepši, boljši; najlepši, najboljši; **za veliko zdeti:** biti užaljen, pod častjo; **zacahnati:** označiti, zaznamovati; **gravžati:** gnusiti; **firbec imeti:** biti

radoveden; **štriglati**: s štriglem čohati; **štrigel**: čohalo; **oprašniti**: opraskati; **ksiht**: obraz; **špegati**: gledati, navadno skrivoma, pritajeno; **krčiti**: nazaj jemati, umakniti; **štrafati**: kaznovati; **razpraviti se**: sleči se; **rihtati**: negovati, skrbeti, urejati; **cent**: stara utežna enota (pribl. 56 kg); **regirati**: vladati, voditi, upravljati; **šturm**: vihar, naval, napad, juriš; **fana**: zastava; **huzar**: vojak konjeniške enote; **šantav**: šepav, kriv; **fasa, faconetelj**: robec, ruta; **svoj pot**: po svoje; **špancir**: sprehod; **istorija**: štorija, zgodba, povest; **imeti suhe pete in moker jezik**: biti brez vsega

LEPA ROŽA

30

Bil je enkrat grad blizu nekega mesta, tam sta bila gospod in gospa poročena že dvajset let, ko še nista dobila nobenega jerba (deteta). Nekega večera se urajma, pride pa neki berač in prosi za jerperge. Pravijo mu: »Ali hočete v šupi ležati?«

»V šupi pa že ne ležim, nisem navajen ležati v listju; pa zebe me, bi se rad v hiši pri peči pogrel; in pa lačen sem, bi rad dobil malo večerje.«

Hišna pravi: »Jaz ne smem dovoliti, moram iti gospo vprašat.«

Hišna pride nazaj in pravi: »Gospa že dovolijo, kakor vi prosite.«

Berač pravi: »Jaz bi z gospo sam rad govoril.«

Pa pravi: »Zakaj?«

»Jaz bi jim nekaj takega rad povedal, kar si gospa najbolj želi.«

»Kaj pa najbolj želi, vam bom jaz povedala. Dvajset let sta že poročena z gospodom, pa nimata nič poroda.«

»Jaz jim bom povedal, da preden bo leto okoli, ga bodo že imeli.«

Hišna pove to gospe in ona pravi: »Jaz moram sama videti berača in slišati, kako bo povedal.«

Pa pride sama vprašat.

On ji je povedal: »Preden bo devet mesecev, ga (porod) boste že imeli, da le mene vzamete za botra.«

Hišna pravi: »Kod bo berač tedaj hodil.« Je mislila, da je gluha.

»O,« pravi, »do tedaj bom že prišel nazaj.«

Gospa je sila vesela bila in je šla v svoj cimer. In berač je imel tisti večer ekstra cimer in posteljo. Drugi dan je pa šel naprej, ni maral biti več na gradu.

Mož te gospe je bil pa general. Zdaj ko je bila vojska napovedana, je šel pa armadam komandirat. Ko on na konja sede, se je gospa hudo jokala. On jo je troštal: »Jaz ti bom pustil doma zvestega služabnika; ti boš dobila, kar boš želela, da ti nobene stvari ne bo manjkalo.«

Torej je pustil za služabnika svojega brata, ki mu je ime Ambric. Ta Ambric je imel v neki drugi deželi svoje graščine in pa svojo ljubo izbrano, ki ni prav zelo marala zanj. Zdaj, ko enkrat tistih devet mesecev preteče, je gospa premišljevala, kateri bo boter. Opoldne, ob enem cajtu, pride berač k tisti graščini. Hišna je gospe povedala, da je prišel berač. Pravi gospa: »To je pa prav, da ne bo treba skrbeti zanj.«

Berač pravi: »Za botro bo pa tista, ki jo bom jaz izbral.«

Gospa pravi: »Jaz pa za botro vsem dovolim, le tista naj bo, ki si jo boter zbere.«

Berač reče: »Hišna bo pa za botro.«

Podnevi je prišel berač k temu gradu ob enem cajtu, ponoči se je pa dete rodilo. Zjutraj je šel ta berač za botra, je pa dal temu fantiču ime, da je bil Aldbert. Gospa pravi: »Glih tako ime mu je dal, kot je gospodu ime. Jaz imam pa tudi tako ime najraje, kakor je Aldbert.«

Potem je bil berač še tisto noč gor v cimru, postrežbo je vso tako imel kakor gospoda, kadar je v vizitih. Zvečer vzame dete v naročje, ga kušne in objame in mu prerokuje: »Jaz ti nimam drugega za botrino dati kakor to, da kadar boš star sedem let, boš dobil, kar boš prosil Boga.«

In ta berač je bil Bog. Ambric je pa blizu v drugem cimru ležal, je pa slišal, kaj je berač detetu obljubil, je pa mislil: To ne more biti berač, to mora biti nekaj drugega, ker nihče drug ne more česa takega obljubiti kakor Bog. On je pa le pogruntal na tihem, da bodo enkrat skrivaj prišli njegovi ljudje, da bodo fantiča vzeli in potlej ga bodo na njegovi graščini vzredili.

Res pridejo en večer kočije in konjska kopita so imeli vsa s slamo ovita, da ni ropotalo. Gospe in pestrni je dal Ambric tako uspavalo, da se nista nič prebrihtali. In en nož je okrvavel in ga dal v nadržje gospe in jo je tudi malo pokrvavel po prsih. In tedaj so tudi naprošeni tatovi odpeljali fantiča. Kmalu potem se pestrna le prebudi in vpraša gospo: »Ali imate fantiča?«

Gospa pravi: »Jaz ga nimam.«

»Jaz ga tudi nimam,« odvrne pestrna.

Tedaj je hrup nastal, da ni fantiča. Ambric je glih tako, kakor bi iz spanja vstal, prišel v cimer začuden: »Kaj je?«

Sta mu pa povedali. On pa tega ni verjel, je dejal gospe: »Ti si ga pospravila.«

Pokaže ji na nadržja in nož, da je to dvoje krvavo, ji pa pravi: »Baba, ti si fantiča požrla, tukaj po prsih, na nadržjih, pa nož, je vse krvavo, kar spričuje tvojo požrešnost.«

Gospa in pestrna sta zatrjevali, da to ni res, pa ni nič pomagalo. Zdaj je pa je pisal gospodu na vojsko, da je gospa fantiča pojedla in ga vprašal: *Kaj naj počnem zdaj z njo?*

Ko gospod dobi pismo v roke, ga odpečati, prebere, se strašno razjezi, ni vedel, ali je resnica ali laž. Pisal mu je nazaj: *Pospravi gospo, preden jaz domov pridem.*

Pa Ambric, čeravno je bil hudoben človek, da bi bil gospo umoril, mu še vendar ni dopustila vest, ker on krvi ni prelival svojemu bližnjemu, zato je pa imel jezik toliko bolj pekoč.

Ko se vojska konča, pa pride gospod domov, gre mu vse naproti, gospa pa čisto zadnja. Njej je že požugal: »Ti bi morala prva biti, si pa čisto zadnja. Že veš, kaj si naredila.«

Njeno izgovarjanje ji ni nič pomagalo pri trdosrčnem gospodu. Razjezil se je, ukazal narediti v vrtu turn za ječo in gospo noter zazidati. Drevje se posuši, ni hotelo več zeleniti. Pustil jo je vzdano dvajset let, drevja pa ni posekal. Pustimo zdaj gospo v turnu v vrtu zazidano, gospoda doma, naj se jima godi, kakor že tudi; in pojdimo gledat za Ambricem, kam se je z detetom podal.

Zdaj ko je enkrat tistih fantovih sedem let preteklo, je pa šel Ambric na svojo graščino po fanta, kakor bi njegov bil. Zdaj sta prav daleč šla, pa mu ni dal nič jesti in tudi ne piti temu fantiču. Ko prideta do lipove sence, Ambric vpraša fantiča: »Ali si kaj lačen?«

»E, kaj lačen, tudi žejen,« mu je povedal fantič.

Ambric pravi: »Prosi Boga, da midva kaj dobiva za jesti in za piti pod to lipo.«

Kakor je fantič Boga prosil, je bila precej narihtana miza za jesti in za piti in sedež na vsakem kraju mize, da sta lahko sedela, ko sta pila in jedla. Zdaj ko se tam napijeta in najesta, sta šla naprej. Noč ju je došla, nista se vedela kam podati; reče mu Ambric: »Prosi Boga, da prideva do kakšne graščine, da dobiva jerperge in pa večerjo.«

Fantič je prosil Boga, da bi dobila jerperge in večerjo. Kmalu zagledata grad in se podata noter. Ko prideta v cimer, je bilo že na mizi pririhtano za dva človeka za piti in jesti, v drugem kotu pa dve postelji za leči. Zdaj povečerjata, malo pomolita, se na postelji uležeta, trdo zaspita, zjutraj, ko se dan naredi, pa vstaneta in fruškata in potem reče fantu Ambric: »Prosi Boga, da bi Terezi sem prišla.«

Je pa prosil, se pa je zgodilo. Ona je bila njegova ljuba. Zdaj so bili pa tam, da je bil fantič star dvanajst let. Terezi je pa fantiča veliko raje imela kot Ambrica. Zato je on gratal jezen nanj. Ko je šel enkrat na jago, ji pa reče napraviti za kosilo fantovo srce. Meč in nož ji je pa pustil doma, da bi fanta ferderbala. Pa njej se je smilil in tudi fantič jo je prosil: »Pustite me, raje bi enega psa.«

Ona reče: »Ja, psa pa ni.«

Fant pravi: »Bog daj, da bi en pes prišel,« je že pes na vrata potrkal, mu fant noter odpre, vzame meč in nož; psa zakolje in raztrančira, vzame ven srce in pravi: »Saj je glih takšno kakor moje, ga gospod ne bo nič poznal.«

Ona mu reče: »Te bo pa potem videl.«

»Za to se pa nič ne bojte, jaz bom zraven stal, pa me ne bo nič videl.«

Ona pa: »Te bo pa potlej videl!«

Pravi: »Nič se ne bojte, ne bo nikoli nič hudega.«

Opoldne pride z jage gospod domov in jo vpraša: »Je že kosilo?«

»Je, kakor si rekel, fantovo srce.«

Je pa šel h kosilu, ko začne jesti, je pa gratal kocast pudelj, to je takšen pes, kakor je bil tisti prej. Zdaj je imel fantič tega psa, mu je prav po malem jesti dajal, da je gratal pes kumern. Še sta bila nekaj časa na tistem gradu, potlej se pa fantu stoži pa pravi: »Pojdiva kam drugam, jaz sem se že tukaj naveličal.«

Ona je bila kontent, sta pa šla. Prideta v gozd do neke graščine. Pravi: »Tukaj pa bova zdaj ostala.«

Ta graščina je bila pa ravbarska in je bilo noter štiriindvajset ravbarjev; triindvajset jih je on pomoril, eden je pa noter pod podnicami bil skrit, ga on ni urajmal. Sama Terezi ga enkrat najde, zaljubila se je vanj in ga je potlej veliko raje imela kakor tega fanta; skrivaj mu je jesti nosila in ga z vsem preskrbela.

Nedaleč stran od tistega gradu je bilo pa jezero. Enkrat gre fantič k tistemu jezeru na jago, pa pride lintver proti njemu; fantič s puško pomeri, da bi ga ustrelil. Lintver pade na vamp in se fantu smehlja; fantič na tla pogleda, pa zagleda lepo kamnito ploščo, ki je imela dva železna obroča, na vrhu so bile pa puštobe: *Kdor bo to ploščo vzdignil, noter bo našel lep zlat meč; je ni tako hude zverine in vojske, da bi jo on s tem mečem ne premagal.*

Fantič ni mogel te plošče vzdigniti, mu je pa pomagal lintver. Dobil je lep zlat meč in zraven privezan lep židan pankelj; z njim si priveže na golo kožo meč.

Doma pa ravbar in ženska kunštvojeta, kako bi fanta okoli prinesla. Ravbar se ni upal podstopiti fanta, ker je on vse pokončal, bi njega gotovo tudi, si misli. Tako preudarita, da bi bilo najbolj pametno, če dobita njegov meč. Fantič gre na jago; ko domov pride, ga baba prosi: »Ko bi ti meni kopel pripravil? Sem bolna.«

Fantič ročno nanosi vodo, jo pogreje in baba gre noter v kopel.

»O,« pravi, »to je pa prav dobro, drugokrat bom pa jaz tebi tako napravila.«

Res mu jo drugokrat ona tako napravi; pa fantič, ko je šel v kopel, ni hotel odpasati meča. Fantič gre spet nekega dne na jago; ko pride domov, se pa baba naredi bolna. Mu pa pravi: »Tako sem zelo bolna; pa se mi je sanjalo, da dve uri od tod je neka graščina in pri tisti graščini je vrt, v njem je jablana. Ko bi ti meni ta jabolka prinesel, sem precej zdrava.«

Fantič jo radovoljno uboga in gre po jabolka; ko jih on začne tresti, divje zverine vkup letijo, da bi ga raztrgale. On in njegov lintver sta pa vse pomorila in zmetala na en kup. Fantič nabere faconetelj jabolok in jih nese domov bolni babi. Ko jih ona jé, pa reče: »O, tako žmahtnih jabolok pa še nobenkrat nisem jedla, zdaj sem pa že zdrava.«

Fantič se spet poda na jago. Ko pride domov, urajma babo bolno in ona mu reče: »O, kako sem spet bolna; pa se mi je sanjalo, da tri ure od tod je ukleta graščina, tam so vse sorte zverine; ko bi meni ti od kamele prinesel mleko, potlej pa sem kar zdrava.«

Fantič uboga pa se poda kar tjakaj. Ko pride tja, pri graščini ni bilo nobenih vrat in nič oken, okrog in okrog gol zid; njegov lintver je prekopal zid, on pa gre, pomolze kamelo. Ko se rajta vrniti, pa začnejo iti vkup risi, levi, da bi fanta raztrgali; pa z njegovim lintverjem vse pomorita in na en kup zmečeta. Potem gre fantič pogledat po cimrih; urajma noter lepo princezinjo, ki je štrikala. Ona se ga zelo razveseli in mu reče: »Ostani ti tukaj, jutri sem že jaz rešena. Ne hodi od tega gradu, ti boš tako nesrečen, še znaš storiti smrt doma.«

Ni mu mogla ubraniti; pove ji: »Moram tole mleko nesti mamki, če ne umre.«

Fantič nese mleko domov, ji ga da, ona ga pije.

»O,« pravi, »to je pa grozno nucalo, sem že zdrava,« in potem mu pa reče hinavsko, »glej, koliko ti z mano trpiš; oni dan si ti meni kopel naredil, danes jo bom pa jaz tebi.«

Napravi mu luštno toplo vodo, noter en pripraven zic za sedeti. Drugi gvant je preč odvezal, meča pa ni hotel odpasati. In baba mu reče: »Odveži ti preč meč, v vodi bi znal kaj zarjaveti, ga je škoda, ker je tako lep. Saj veš, saj sem jaz zmeraj za pomoč, se ti ni treba bati, da bi prišel ob meč.«

Ni ji ga hotel dati. On gre v tisto toplo vodo ali kopel, pa se mu je začelo dremati; ko zaspi, ona mu odveže meč, pa po ravbarja leti, njemu da meč in on reče na glas fantiču: »Do zdaj sem bil jaz tebi v pesteh, zdaj si pa ti meni!«

Ga je precej hotel ferderbati, pa baba mu je rekla: »Prav hitro ga nikar ne ferderbaj.«

Potlej ga je pa v mesnico za tram obesil za pete, pa s knoflico špikal po licih in povsod, da ga je oslepil. Potem ga je nesel v neko skalovje, kjer je bilo tam dosti divje zverine, ga spusti dol čez eno pečevje, ga je že videl, da ga je lintver v gobec ujel. Lintver mu ni toliko žalega storil, da bi mu bil izdrl z glave las. Ta lintver ga je drugemu lintverju naprej podal; drugi lintver pa ga je tretjemu lintverju naprej podal. Noter spodaj je bil pa fantov lintver, ta ga je pa kar nesel v tisti grad, tam kjer je tisto ukleto princezinjo rešil; in potem mu ona reče: »Te ne pustim preč, če si ravno slep; ti si mene sužnosti rešil; si mi veliko dobroto storil, katere ti ne morem nikdar poplačati.«

On ostane zdaj pri njej na graščini. Enkrat se urajma, ko je pri oknu sedela in štrikala, da vidi, da je golob na vrt priletel in vsako drevo in vejo ruknil in na tla padel. Prileti v lipo, je pa ravno tako naredil; pod lipo pa je bil studenec, pa prileti v drevo, pa pade v studenec, se ven skofeta, ko pride na suho, se pa strese; potem je pa nazaj v studenec glavo pomaknil in je zagergukal; jo v drugič pomakne, je pa še bolj zagergukal; ko jo v tretje pomakne, je pa zletel na vrt v drevje; zdaj se pa ni nič več rukai po vejah. Princezinja fantu to pove vse natanko, kako je ravnal golob, in mu reče: »Naj še tebe tja k studentu peljem, da se boš umil in glavo noter v studenec potunkal. Bog daj, da bi spregledal.«

On je bil pa kar kontent pa pravi: »Le pelji me!«

Ko ga pripelje tja k studentu, vtakne noter v vodo glavo in pravi: »Neko meglo že vidim.«

Fantič vtakne v drugo noter glavo in pravi: »Zdaj pa že lep bel pesek vidim.«

Ona ga vpraša: »Ali si že kdaj pesek videl v vodi?«

»Pesek sem že videl,« ji spet zatrdi.

V tretje vtakne noter glavo, je pa še bolje videl kakor prej, ko še ni bil slep. Bila sta še nekaj časa v tej graščini, ki je bila od ukletih ljudi. Potem pobereta blago in se podasta dalje po svetu. Ker pa nista imela ne konj ne vozov, princezinja se je močno utrudila, tako da mu je pešala. Rekel ji je: »Grataj lepa roža!«

Je pa gratala, jo je pa dal za klobuk, za pušeljc. Pa se poda naprej; pride do tistega jezera, kamor je tedaj hodil na jago, je pa dol sedel in zadremal. V tem pa tisti ravbar ondod pride in ga vpraša: »Kaj delaš tu?«

»V barki sem se peljal, se je pa razbila, sem se pa pripeljal samo na nekih deskah,« mu pove, »in potlej sem tukaj sedel pa zadremal in zaspal.«

»Kaj si pa kaj delal na barki?« ga vpraša.

Mu je pa razložil, da je bil za kuharja. In ga potlej ravbar vpraša: »Ali greš k meni za kuharja?«

Ta pravi: »Zakaj pa ne, saj moram biti pri ljudeh.«

Fant je poznal ravbarja, on pa ne fanta. Potem pa gresta na ravbarjev grad; in ko prideta domov, mu reče: »Nocoj ne pojdeš kuhat, ker si truden, pojdi kar leč, da si spočiješ!«

On gre spat, zjutraj, ko se zbudi, vstane in gre vprašat gospoda, kaj da bo kuhal danes, pa to si je tudi izgovoril, da bo sam v kuhinji, kadar bo kuhal, da: »... ne sme nihče noter pogledati, da kaj ne skazim.«

To mu gospod potrди. Ko prvo jutro kuha frušték, je pa dejal: »Da bi Bog dal, da bi tako dobro skuhal, da še nista gospod in gospa nikdar tako dobrega jedla!«

Ko onadva fruštékata, sta se menila, da še nista jedla tako dobrih jedi. Lepo rožo je pa izza klobuka vzel, kadar je kuhal, in jo je zraven sebe na ognjišče dal in ji rekel: »Ančka! Če glih za druge kuham, pa bom vseeno tudi za tebe!«

Dalj časa je bil na tem gradu za kuharja. Enkrat se urajma, da so napravili gostijo. Prav všečno je on napravil vse sorte novih, žmahtnih riht za goste, da so ga hvalili in mu napivali, in ga je tudi malo dobil v glavo. Ko ti odidejo, mu pa reče gospod: »Nocoj pojdeš odevat gospo, pa ahtej, ker si malo vinjen, da je kaj ne poškoduješ.«

On uboga in gre. V sobi na steni urajma svoj nekdanji zlati meč. On bi moral gospo odeti, je pa telebnila na tla. Gospod se v drugi sobi oglasi: »Aldbert, kaj si naredil? Nocoj si pa že vinjen.«

Fantič vzame svoj meč in nad njega leti, pa ga pokonča in gre nazaj, potlej pa babo.

Potem se poda dalje po svetu, išče si službo in jo tudi urajma – pri nekem gradu, vrtnarsko. V vrtu je našel čisto suho in neotrebljeno drevje, nobene lepe rože v vrtičku, vse je bilo zapuščeno. On pa te suhe veje in drevje poseka in rože poseje; v par dneh je tako lep vrt bil, da ni za povedati. To grajski gospod pove sosedu, ki je imel že dvajset let čisto suho drevje v vrtu, in ta mu naroči: »Vprašaj ga, če si upa mojega nazaj naštelati.«

On ga vpraša, pa ta je dejal: »To je moja ta mala skrb.«

Ta pa to pove njemu. Enkrat pridejo ponj s kočijo, v katero sta bila vprežena dva para konj; ko se pelje proti gradu, mu gre vse nasproti in gospod mu reče: »Gnadjivi vrtnar, si še upate napraviti, da bo v mojem vrtu raslo?«

Ta pravi: »V dveh urah more biti ves v cvetju in zelen. In potlej bom še v gradu naredil neko drugo veselje, kakršnega še ni dočakal grad.«

Ravno ta dan so imeli tukaj neko gostijo in on je hodil naproti gospodi, da jo je spremljal v grad. Ko gresta fajmošter in pa kaplan, tema dvema je pa še dlje šel naproti. Ko se srečajo, se pa vrne nazaj in gredo vsi trije vštric in fajmošter pravi proti kaplanu: »Jaz še nisem nikoli tako lepe rože videl, kakor jo ima ta na klobuku.«

Kaplan pravi: »Jaz še tudi ne, če jo bolj gledam, lepša je; kar sama se mi smeje.«

Zdaj ga pa vprašata: »Gnadjivi vrtnar, ne zamerite, ali tudi vi take rože cepite?«

On jima pove: »Saj to rožo sem res sam vcepil, pa tukaj ne bom lepših; sam moram to najlepšo za pušeljca imeti.«

Gredeč je pa tudi pobiral lepše kamne in jih vtikal v tošel. Onadva to vidita in reče kaplan fajmoštru: »Podobno je, da mu manjka malo pameti, ker kamne pobira in v varžet vtikuje.«

V tem pridejo na grad, pokliče tistega svojega psa, pudlja, mu vrže nekaj tistega kamenja, ki ga je nabral po poti. Pes je kamne tako drobil, da se mu je kar moka izsipala iz gobca. Drugi gostje mu reko: »Nikar ne dajte tega trdega kamenja jesti psu.«

On jih pa zavrne: »Lažje pes jé trdo kamenje kot lastna mati svoje dete.«

Gospod je pa to slišal, je pa šel ven in zunaj se je jokal. Vrtnar je pa spet šel drugi gospodi naproti, je zopet pobiral kamenčke, da ko je nazaj v grad prišel, da jih je metal psu. Kaplan je pa kos mesa pripravil, ga je rajtal dati vrtnarjevemu psu, pa ta pravi: »Pes ne bo mesa jedel, naj jé kamne. Lažje pes ta trd kamen jé, kakor prava lastna mati svoje edino dete.«

V tem gospoda po sedežih posedavajo; tudi njemu reko se usesti, pa on je dejal: »Jaz moram toliko prostora imeti, da bomo lahko trije sedeli.«

Ko je bila vsa gospoda skupaj zbrana, ga vpraša graščak: »Ali boste kaj naredili v vrtu?«

»Dva ali tri hlapce mi dajte, pa morajo tako delati, kakor jim bom ukazal.«

Gospod pokliče tri hlapce in jim reče, da morajo vse tako storiti, kakor jim bóde ukazal vrtnar. Pelje jih v vrt in jim od strani počasi reče odkopavati zid, kakor za vrata, pa da kamen noter nazaj ne sme noben pasti. Ko odkopljejo zid, zamerkajo gospo noter; se prestrašijo, da padejo. Vrtnar pa gre, jo pelje v grad in posadi k mizi in reče: »Ti si prava moja lastna mati, boš tule sedela pri mizi zraven mene.«

Potem pa vzame tisto rožo izza klobuka in pokliče: »Ančka, ti boš tukaj sedela zraven mene na levi strani, ti si meni pomagala, da sem dobil nazaj pogled, zdaj si pa moja nevesta in prava zakonska žena.«

Ko so se že malo napili in najedli, pa gredo pogledat v vrt, ki je pa bil že ves v cvetju in zelenju, kakor v rajju. In tam reče svojemu psu: »Pudelj, pridi sem!« Pa pride.

»Zdaj boš pa gratal Ambric, kot si bil prej! In boš stric, kakor si bil!« Je pa gratal Ambric.

Potlej je pa on srečno z lepo rožo živel in gospodaril na tej očetovi graščini do časa, da je prišla po njega bela smrt.

✚ Pripovedoval: 60 let star tesar in berač iz Blagovice

jerb, jerbati: dedič, dedovati; **jerperge:** prenočišče; **urajmati:** slučajno dobiti, se zgoditi; **cimer, ekstra cimer:** soba, posebna soba; **šupa:** lopa, kolnica; **troštati:** tolažiti; **glih tako:** ravno tako; **v vizitih:** na obisku; **kušniti:** poljubiti; **botrina:** botrov dar; **gruntati:** premišljevati; **pestrna:** pestunja; **brihtati:** spravljati k zavesti, buditi; **turn:** stolp; **narihtan, pririhntan:** pripravljen; **rihtati:** pripraviti; **fruštek, fruškati:** zajtrk, zajtrkovati; **gratati:**

postati; **ferderbati**: uničiti, pokončati, pokvariti, ubiti; **jaga**: lov; **raztrančirati**: razkosati, razsekati; **kocast**: kosmat, pokrit z neurejeno dlako; **kumern**: mršav, bolan, slaboten; **kontent**: zadovoljen; **ravbar**: razbojnik, ropar; **lintver**: zmaj; **vamp**: trebuh; **puštoba**: črka; **židan**: svilen; **pankelj, pankelj**: trak, trakec; **kunštovati**: razmišljati, ubadati se z zapleteno stvarjo, beliti si glavo; **ročno**: hitro; **lušno**: prijetno, dobro; **faconetelj**: robec, ruta; **žmahten**: okusen; **rajtati**: nameravati, računati, želeti; **štrikati**: plesti; **štikati**: vesti; **nucati**: koristiti, pomagati; **zic**: stol, sedež; **preč**: proč; **gvant**: obleka; **knoflica**: kovinska sponka; **pečevje**: pečine; **rukniti**: suniti; **skofetati**: skobacati; **zagergukati**: zagruliti; **blago**: premoženje; **pomakniti**: pomočiti; **pušelj**: šopek; **če glih**: čeprav; **rihta**: ena ali več jedi, zlasti kuhanih; **ahtati**: paziti, biti pozoren; **naštelati**: urediti, popraviti, naravnati; **par**: nekaj; **gnadljiv**: spoštovan, cenjen; **fajmošter**: duhovnik, župnik; **tošel**: denarnica, torba; **varžet**: žep; **rajtati**: nameravati, računati; **skaziti**: pokvariti; **zamerhati**: opaziti

FURMAN, KI JE PO CESTI FURAL

31

Furman je fural tovor po cesti in je šel noter v neko oštarijo; je rekel kosilo napraviti. Tista gospodinja je pa rekla: »Kaj vam pa za kosilo napravim?«
Rekel ji je: »Za dva groša gor in dol, za dva groša sem in tja, za dva groša hitro in počasi, za dva groša pa ritnih klopčičev.«

Žena ni vedela, kaj bi bilo to, ji je pa čudno hudo bilo; berač pride noter in jo vpraša: »Žena, kaj vam je, da tako gruntate?«

Pravi: »En furman mi je naročil kosilo napraviti, pa ne vem, kaj.«

Pravi berač: »Kaj je pa rekel?«

Gospodinja mu je povedala in berač pravi: »Za dva groša samo gor in tja dol so žabe ribe, za dva groša hitro sem in tja so žabe, za dva groša hitro in počasi so raki, za dva groša ritnih klopčičev so pa jajca.«

Za ta špas je ona dala vse skopilo, kar ga je za kosilo dobila, beraču.

furati: voziti, prevažati tovor na vozu, zlasti s konjsko vprego; **furman**: voznik; **oštarija**: gostilna; **reči**: naročiti, ukazati; **gruntati**: preišljevat; **groš**: kovanec, denar; **gruntati**: razmišljati; **špas**: smešen, zabaven dogodek; **skopilo**: plačilo, zaslužek

Enkrat je imel neki oče tri sinove in majhno kmetijo pa eno veliko njivo, na vseh posejano proso; to proso je pa vsak večer nekaj pomendralo. In oče pošlje prvi večer najstarejšega sina: »Pojdi zvečer pogledat k prosu na njivo, kaj da je vsako jutro tako pomendrano!«

On pa gre; ker ga je bilo strah, je šel pa leč na sosedovo parno. Zjutraj vstane, gre domov, ga oče vpraša: »Kaj si kaj videl?«

Je dejal: »Nič.«

Drugi večer reče oče srednjemu sinu: »Pojdi ti na njivo gledat, kaj delajo, da je tako pomendrano!«

Tega je bilo pa zopet strah, se je podal na sosedov svinjak leč. Drugi dan vstane, gre domov in oče ga vpraša: »Kaj si kaj videl?«

Reče: »Nič.«

Tretji večer pa gre na njivo najmlajši, njega pa ni bilo nič strah, je kar tam pri prosu čakal. V tem prileti zlata kobila proti njemu, on jo je pa kar ujel; ona je pa znala govoriti, mu pa reče: »Jaz bom dva žrebeta ulegla, eden bo lep in zlat, da se bo ves svetil, drugi bo grd, shujšan, da se bo komaj držal pokonci; pa moraš oba imeti enako rad; zlatega žiher prodaš, grdega pa ne.«

Ko se žrebeti uležeta in malo odrasteta, ju žene na sejem, pa zlatega proda nekemu gospodu in potlej ga naprosi služiti, pa gre z njim. Zjutraj vstaneta, mu reče: »Zdaj moraš ti mene vse ubogati, kar ti bom ukazal; jaz sem pred sedmimi leti zlat prstan zgubil v morju, ti mi ga moraš najti in prinesiti!«

Je pa jokati začel in gre v štal, ga vpraša konj: »Kaj ti pa je, da se jokaš?«

Mu pove.

»Nič se ne boj,« reče konj, »ga bova že dobila, kar name sedi, pa pojdeva ponj.«

Ko ga do morja prinese, mu reče: »Tule dol stopi z mene in tukaj počakaj, ti bom kmalu prinesel prstan.«

Res on tukaj počaka, konj pa gre v morje iskat prstan pa kmalu ga najde in mu ga prinese. Fant se usede na njega pa gresta domov.

Drugi dan mu reče gospod: »Danes mi pa dobodi tako lepega tiča, da ga takšnega še nisem videl!«

Se je pa jokal in gre v štal in konj ga vpraša, kaj mu je. On mu pove, da mu je gospod rekel takšnega tiča dobiti, da ga še on ni videl. Konj mu reče: »Nič se ne jokaj, ga bova že dobila. Name sedi pa ga pojdeva iskat.«

On se usede na konja in se podasta tiča iskat; preden je bil večer, sta ga že imela in ga neseta gospodu domov. On je bil zadovoljen z njim.

Tretje jutro mu reče: »Danes mi moraš pa sončno princezino prinesiti!«

Jokal se je in žalosten je bil in gre v štal; konj ga vpraša: »Kaj ti je, da se jokaš?«

Mu pa pove.

»Nič se ne jokaj, jo pa pojdeva iskat; če boš korajžen in boš storil, kakor ti bom povedal, jo bova dobila.«

On se usede na konja in jo gresta na en visok hrib iskat. Tam na vrhu hriba je bila ena zlata mizica in konj mu reče: »Pod tistole mizico pojdi čakati, pa ahtaj, da ne boš zaspal, da ko pride, jo pa kar ujemi. Jaz se pojdem pa v hosto past.«

Konj gre v hosto, ta pa pod mizo; kmalu pride sončna princezinja, zala je bila in je tako lepo pela, da je ta pod mizo kar zaspal, ona je pa odšla in je ni dobil. Ko se prebudi, pa pride konj k njemu in ga vpraša: »Ali nisi dobil sončne princezinje?«

Pravi: »Sem zaspal, ker je tako lepo pela.«

»Pojdem pa še enkrat se v hosto past, ti pa pazi, da ko pride, da ne zaspiš, da jo dobiš,« mu reče konj.

Ta gre v hosto, on pa pod mizo. Kmalu pride sončna princezinja, je pa spet tako lepo pela, da bi bil ta zaspal, pa se je premagal; jo prime, pokliče konja, pa jo neseta gospodu domov. Njemu se je pa tako dobro zdelo, ker je bila tako lepa kakor sonce, in je rekel: »Kar rečem prinese mojemu fantu, torej mi vse doprinese.«

Zdaj jo je pa začel nagovarjati, da bi ga vzela za moža, mu je pa dejala: »Ti si pregrd; če bi bil tako lep, kakor sem jaz, bi te že vzela.«

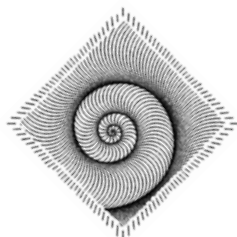
On jo vpraša: »Kako pa naj naredim, da bom postal tako lep, kakor si ti?«

Ona mu reče: »Ko bi se oni v vrelem olju in frišnem mleku kuhali.«

Gospod da dva kotla napraviti in zakuriti. Ko prične v obeh vreti, mu reče princezinja iti noter. On ji reče: »Le ti pojdi pred, potlej pojdem pa jaz.«

Ona gre noter, je pa še lepša prišla ven, kakor je noter šla. Potem pa gre gospod noter, njemu je pa kar meso od kosti padlo. In ona gre nazaj na tisti hrib, zato ker je bila Božja. Fant je pa dobil tisto graščino in se je oženil. Prav dobro mu je šlo do smrti.

☛ Pripovedoval: Jaka Korenta, 20-letni rojenec in čevljarski pomagač v Motniku

parna: prostor, stavba za seno; **uleči:** povreči; **žihar:** lahko; **štala:** hlev; **ahtati:** paziti; **frišen:** svež; **pred:** prej

Enkrat je bil gospod, ki je imel hlapca. Tam blizu graščine je bila pa neka jama. Zdaj je pa dejal gospod hlapcu: »Boš šel noter, da bomo videli, kako je globoka.«
Potem sta pa vse vrvi v tisti vasi pobrala in jih skupaj zvezala. Zdaj gospod po vrvi spusti hlapca tja dol; tam hlapec sreča enega, ki je iz mlina nesel, in ga bara: »Kje bi kaj jesti dobil?«

Ta pa mu je rekel: »Tamle v ukleti graščini je, kar hočeš, pripravljeno.«

Podaja se tja, noter pride, tam je pod mizo ležal črn pes; on je pa k peči pokleknil in molil, potem pa si gre večerjo pripraviti. V tem pride črna gospa in mu reče: »Zdaj boš te tri večere od enajstih do polnoči veliko prestal, pa le korajžen bodi, boš srečen potlej.«

Res je vse prestal in je rešil tisto žensko in mesto Zelena. Potem je pa bil on tam kralj, prav dobro se mu je godilo. Pa po domu se mu je stožilo, bi bil rad domov šel pogledat; skrbelo ga je, kako bo šel, ker znal ni. Mu je pa dala svoj plašč in mu rekla, da tam gori na koncu mesta ne sme v tisto oštarijo iti, da potem nič vedel ne bo, da bo pozabil na njo. Zdaj je pa šel. Ko pride na konec mesta, do tiste oštarije, pa gre noter, ko je ven šel, pa nič ni vedel. Pa je vendar prišel v svoj kraj, za Zeleno pa nič vedel ni. Podaja se na goro, je spraševal vetrove, kje bi bil ta in ta kraj: burja, sever in krivec mu niso nič vedeli povedati; potem pride pa jug in tega vpraša, kje je ta in ta kraj. Jug mu pove, da strašno neizrečeno daleč, da on dvakrat stopi, je že v tretji deželi, pa da mora jutri tja iti nevesti gvant preštihati, ker se bo možila, ker je moža zgubila. Zdaj ko je tja prišel, je v tisto hišo šel, da ga nihče ni videl, gre v kamro in nevesto tja pokliče in jo bara, kako da se mož, in mu je dejala: »Zakaj te pa tako dolgo ni nazaj bilo?«

Ji je pa povedal, kako se mu je godilo. Nevesta gre nazaj v hišo, kjer je bila ohcet, in starešinam nastavi uganko: »Jaz sem enkrat zlat ključ imela, zdaj sem ga pa zgubila, sem pa dala srebrnega narediti, zdaj sem pa zatega našla. Kaj pravite, kateri je boljši?«

So pa vsi zavpili, da zlati. Potlej je pa tega pripeljala tja in je dejala: »Naj bo pa še ta stari moj mož, ker se je našel.«

 Pripovedoval: Jur Povle, delavec v Špitaliču, star 70 let

barati: vprašati; **ukleta:** zakleta; tako; **krivec:** hladen severovzhodni in vzhodni veter; **gvant:** obleka; **štih,** **preštihati:** šiv, prešiti; **kamra:** soba

Enkrat je bil grof, je imel enega sina in mu je rekel: »Ti moraš svojega očeta obriti, pa če me boš kaj urezal, te bom kar ob glavo dal.«

Pob se je silno bal, ko je očeta bril. In v tem je zlata tica mimo okna zletela in oče jo je zamerkal, se je premezil in sin je očeta malo urezal na licu. Njegov oče je precej k njemu skočil in mu rekel: »Zdaj boš šel do glaževnatega moža, ker ima tudi tico in pa tri zlata peresa, te moraš ti meni prinesiti, če ne te bom ob glavo dal.«

Sin je bil kontent in mu je dal grof konja in dosti denarja. In sin je šel, da bi prinesel tista tri zlata peresa. Pride do neke hiše, dene konja v hlev, on gre, da bi malo pil in jedel. O tem so ga spraševali: »Kam greš?«

In on je povedal: »Mene je oče poslal do tega glaževnatega gospoda, ki ima zlato tico in tri zlata peresa na glavi (nekateri pa rečejo gvali) in ta tri zlata peresa mu moram prinesiti, če ne me ob glavo dene.«

Potem jih je vprašal, če je še kaj daleč do tja, pa mu niso vedeli povedati. Naročili pa so mu, ker so enkrat neko dekle zgubili, ko je na svet prišla, zato ker tisti glaževnati gospod ve po celem svetu, kaj se godi, on bo vedel, kam je prešla. Mladenič je rekel: »Bom že zvedel, če pridem srečno tja in nazaj.«

In se je podal naprej; pride do druge hiše in tukaj je spet dal konja v hlev, gre v hišo, pije maseljč vina in medtem so ga pa spraševali: »Kam greš, mladenič?«

In jim je povedal to in to: »Do tega glaževnatega gospoda, ki ima zlato ptico in pa tri zlata peresa, te moram mojemu očetu dobiti, če ne me ob glavo dene.«

Potem so mu povedali: »Pri nas smo od zlate skrinjice zlati ključ zgubili; tisti gospod, ki po celem svetu vse ve, on ve, kam je prešel, in če srečno prideš tja, ga vprašaj, kam je prešel.«

In je rekel: »Bom že.«

In se poda naprej in pride do tistega vodnarja, ki ljudi čez vodo vozi v čolnu, in ga je vprašal, kje bi bil tisti glaževnati gospod, in vodnar mu je povedal: »Po tej cesti pojdi, boš prišel do neke glaževnate graščine, potrka na vrata, ti bo že prišel kdo odpirat, in pa vprašaj, koliko časa bom še moral ljudi čez vodo voziti.«

Mladenič gre naprej po tisti cesti, pride do glaževnate graščine, ki se je svetila tako, da je kar šajn stal od nje, ker je bila glaževnata. Potrka na vrata in mu pride neko dekle odpirat in se zgrozi: »O, ti nesrečni fant, ki si prišel sem, ker nazaj šel ne boš!«

In gre v hišo in ni bilo tistega gospoda doma. Potem ji je povedal, kako mu je oče zapovedal, da mora od glaževnatega gospoda tri zlata peresa dobiti: »Če ne me bo ob glavo dal. Ko sem rajžal, pridem do neke hiše, tukaj so me vprašali, kam grem; jim povem, so mi pa rekli: 'Vprašaj tistega glaževnatega gospoda, ki po celem svetu vse ve, kaj se godi: pri nas smo izgubili neko

dekle, ko je ravno rojena bila – kam je prešla?’ Grem naprej, pridem do neke hiše, tukaj me vprašajo, kam grem, jim povem, pa me prosijo: ‘Če srečno do tistega glaževnatega gospoda prideš, vprašaj ga: pri nas smo od zlate skrinjice zlat ključ zgubili, on, ki po celem svetu vse ve, gotovo ve, kam je prešel.’ Potem grem naprej, pridem do nekega vodnarja, ki je čez vodo vozil; me vpraša, kam grem, mu pa povem, me pa prosi, naj pri tistem glaževnatem gospodu zvem, koliko časa bo še on moral čez vodo voziti.«

In dekle mu je reklo: »Čakaj, to bom poskusila zvedeti in pa tista tri zlata peresa dobiti; tebe bom pa v pepelnjak v pepel zakopala.«

Ko gospod pride domov, jo bara: »Ali nisi imela nekaj krščenega pri hiši?«

Je rekla, da ne in mu je šla večerjo pripraviti; ko se najesta, je imel gospod tako navado, da mu je moralo dekle vselej po večerji uši na glavi iskati, če jih prav ni nič imel; in glih tako kakor bi se ji zadremalo, zruje gospodu zlato pero dol z glave. In skoči pokonci in pravi: »Kaj me lasaš?«

In dekle je rekla: »Nekaj se mi je sanjalo, da so pri neki hiši neko dekle zgubili, ki je komaj na svet prišla.«

In je rekel: »Glih ti si tista.«

In je nazaj dol se potuknil, da mu je spet uši iskala; in se naredi glih tako, kakor bi se ji spet dremalo, in mu drugo zlato pero z glave zruva; gospod skoči gor in reče: »Kaj da me tako hudo lasaš? Če me še enkrat, te bom tako zdrobil, da te ne bo ne prah ne pepel.«

Ona je rekla: »Se mi je nekaj sanjalo, da so pri neki hiši od zlate skrinjice zlati ključ zgubili, pa ne vejo, kam je prešel.«

Gospod reče: »Res so ga zgubili, pod pragom v smeteh leži; zmerom hodijo čez njega, pa ga ne morejo najti.«

In se je nazaj dol potuknil, da mu je spet uši iskala. In kakor bi se ji zadremalo, mu zruje še tretje pero. In skoči gor srdit: »Tako te bom zmllel, da te ne bo ne prah ne pepel!«

In ona ga je prosila in mu rekla: »Se mi je sanjalo, da je vodnar rekel: ‘Zakaj mora to biti, da moram jaz zmeraj ljudi čez to vodo voziti?’«

Gospod reče: »Prvega, ki ga bo peljal čez, naj ga sredi vode noter prebrne, potem bo pa on moral voziti, ta bo pa rešen.«

Zdaj sta še malo pila in večerjala in potem je šel gospod spat. Ko dobro zaspi, vzame dekle tista tri zlata peresa in pa nekaj gvanta in gre po fanta v pepelnjak in mu je rekla: »Pojdi, greva, jaz sem tista, ki so me tam pri tisti hiši zgubili.«

In ko sta šla, mu je gredoč vse povedala, kako da je. Ko prideta do vodnarja, ga vpraša: »Si zvedel?«

Mu reče: »Le ročno me pelji čez, ti bom potlej povedal, kako se boš rešil, meni se mudi.«

In ko ju je pripeljal tja na ono stran vode, mu je rekel: »Prvega, ki ga boš čez to vodo peljal, ga na sredi vode noter zvrni in boš rešen.«

In je rekel: »Zakaj mi nisi prej povedal, bi tebe noter zvrnil, da bi bil rešen.«

In ta dva gresta naprej. Doma pa se zbudi glaževnati gospod in skoči, ju je zamerkal, kod sta šla, vzame konja in gre za njima; pride do vodnarja in mu je rekel: »Bolj hiti!«

Vodnar je bil pa vesel, je rekel: »Čakaj, bom že hitel,« je mislil, »te bom prebrnil noter v vodo.«

Pa gre po njega tja na drugo plat vode; ko ga pripelje na sredo, ga prebrne noter v njo. In potlej je moral tisti glaževnati gospod voziti čez vodo. Ta dva sta pa šla naprej, prideta do hiše, kjer je bil ključ zgubljen. Gresta noter, so se razveselili, ker je prišel nazaj, so ga vprašali: »Kje bi bil ta zgubljeni ključ?«

Je rekel: »Pojdite z mano!«

In je šel ven pred prag, je malo smetje preč odmadil in je našel ključ noter pod pragom. In so se zveselili, ker ga je našel in so mu rekli: »Zdaj pa pojdi, boš odklenil in denarjev vzal, kolikor hočeš!«

Je šel, je odklenil in ni hotel nič denarjev vzeti. »Samo da sem srečno prišel nazaj, za to nočem nič,« je dejal.

In sta se podala naprej. Ko prideta do tiste hiše, kjer je bila dekle doma, sta šla noter; ročno so ga vprašali: »Kaj si zvedel?«

On reče: »Dobro sem zvedel, to sem pripeljal, katera je bila vam ukradena.«

Tedaj so bili zelo veseli pri tej hiši, so jo napravili in peljali krstit in birmat; in njega so vprašali: »Koliko bi ti hotel za lon?«

Pa je rekel: »Nič, samo da sem srečno prišel nazaj.«

Potlej je šel sam domov. Ko pride domov, da očetu tista tri zlata peresa, ki jih je dobil pri glaževnatem gospodu. Oče je bil vesel in mu je rekel: »Zdaj pa vem, da kar rečem svojemu sinu, mi vse stori.«

In potem mu je še rekel: »Še nekaj boš moral storiti, preden prevzameš kraljestvo; v tem in tem kraju je ena taka, da ima ves zlat gvant, to moraš meni pripeljati.«

Sin je bil kontent in oče mu da konja in dosti denarjev in je še prosil očeta, če bi smel dva prijatelja za tovariša vzeti; tudi tega mu oče ni odrekel. Dobi dva prijatelja, napravijo brašno, zasedejo konje in se podajo na rajžo. Pridejo do neke hiše, vprašajo: »Kod bi morali iti, da bi prišli do zlate princezinje?«

In so jim povedali: »Tu gori je ena bližja in ena daljša pot.«

Ti se podajo po bližji poti; pridejo do enih tičev, ki jih je bilo tako veliko, da niso mogli koračiti naprej. So se menili med seboj: »Kaj hočemo zdaj storiti?«

In so konje razsekali in med tiče razmetali in tiči so konjske kose ročno pozobali in so prostor naredili, da so ti šli lahko naprej. V tem se tičji kralj oglasi in reče: »Ker ste mojim živalim dali zobati, jaz vam bom še v veliko pomoč.«

In se podajo naprej. Pridejo do mravelj; jih je bilo toliko, da niso mogli naprej in so se menili: »Kaj nam je pa spet za storiti?«

Ker so še imeli pri sebi malo kruha in mesa, so med nje vrgli in so mravlje precej prostor naredile, da so lahko šli skozi. In v tem se je oglasil mravljinjski kralj in rekel tistemu fantu: »Vi ste dali mojim živalim jesti, bom prišel še na pomoč.«

In se podajo naprej; zagledajo hišo, ki je bila od zlate princezinje. Ročno, ko jih zagleda, jim je že naproti šla in z roko odmajevala, da nič ne bo. In ko pride do njih, jih bara: »Kaj bi radi?«

In mladenič je dejal: »Vas prosim, da ta dva pustite, samo mene obdržite; sem prišel po vas, če boste hoteli z mano iti!«

In ona je dejala: »Če boš to storil, kar ti bom ukazala, že pojdem.«

Ga pelje v sobo, v kateri je imela polno obešenih mrličev za glave in mu je rekla: »Če ne boš tako storil, kakor ti bom ukazala, boš tako obešen, kakor so ti!«

Potem gresta v kašto, kjer je imela polno s smetjem zmešanega žita in mu reče: »To žito moraš ti do jutri do čistega zbrati, potem pojdem s teboj, če ga pa ne zbereš, te bom pa v tisto sobo obesila, kakor sem one!«

Ker je bila noč, je šlatal noter po žitu, pa ni mogel nič zbirati, ker videl ni. In se je spomnil na tiste mravlje in je rekel: »Ko bi bile zdajle tiste mravlje tukaj, bi pa kmalu to žito zbrale in bi mene rešile.«

Komaj je to izgovoril, so precej začele po luknjicah noter vršati in žito zbirati; ko ga zberejo, pride mravljinjski kralj k njemu in mu je dejal: »Jaz sem zdaj tebe rešil; jutri zjutraj pa ti pri vratih stoj, ko jih pride princezinja odpirat; ko jih odpre, ji sezi v pest in reci: 'Kaj imate pa tole?' Imela bo nekaj smetja, da bi ga v žito vrgla in dejala, da še ni zbrano; tedaj ga bo pa še pri vratih dol spustila in ti boš rešen.«

Zjutraj pride tista zlata gospa in odpre vrata; ta je že pri njih stal in ji ročno seže v pest in reče: »Kaj imate pa tole?«

Pa je smetje zunaj dol spustila, na tla in dejala: »Nič!« In je šla noter gledat, pravi: »Res je vse žito zbrano, pa ti ga nisi sam zbral; srečen si, da ti je nekdo pomagal.«

Potem gresta v drugo sobo, sta kosila in mu je dejala: »Zdaj še ne grem s tabo; ti mi moraš dobiti tako vodo, da bo za žive in mrtve!«

Dala mu je eno leto za odlog, da ob letu jo mora prinesiti. Podal se je po svetu, hodil je po vseh krajih, nikjer je ni mogel dobiti; že leto pretoka, ne manjka več kakor štiri dni in zdaj se spomni na tistega tičjega kralja: Ko bi on bil tukajle, bi jo pa dobil. Komaj je to izrekel, že je pri njem bil in ga bara: »Kaj si tako žalosten?«

»Ja,« je dejal, »zakaj bi ne bil žalosten, ko nimam, kar bi rad.«

Ga bara: »Kaj bi pa rad?«

»Tako vodo mi je rekla tista gospa dobiti, da bo za žive in mrtve.«

»Čakaj, ti jo bom že dobil, če bo mogoče,« mu je dejal tičji kralj in se jo poda iskat; povsod je hodil in spraševal, pa nikjer je ni mogel dobiti. Nič več kakor en dan je še manjkalo; spomni se: V peklu še nisem bil, morebiti da jo imajo doli. In se poda tja dol, pa en sam jo je imel in

jo je dobil pri njem. Mladeniča je že zelo skrbelo, ker ni več manjkalo kakor pol dneva. In zdaj mu jo prinese in reče: »Tukaj je tista voda, sem jo težko, težko dobil, pa ker si mi živali nafutral, zato sem se pa pomujal, da sem jo dobil.«

In potem mu je rekel: »Primi se ti mene, da te nesem tja gor, ker se že zelo mudi, ker ura prihaja.«

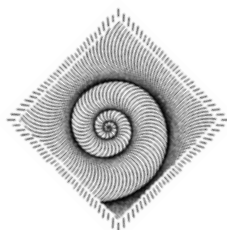
Ta se ga prime in tič ga blizu tiste hiše prinese, ga dol dene; mu je dal tisto vodo in rekel: »Na, le nesi jo!«

On jo vzame, nese; in ko ji jo prinese, ji jo da, pa ni verjela, da je živa voda. Vzame meč, mu odseka glavo preč; žlake je z vodo pomazala in dala glavo nazaj, prijela se je vratu, da se ni nič poznalo, kje je bilo prerezano. In je rekla: »To je prava živa voda. Zdaj pa pojdem s tabo, ker si mi jo dobil.«

In sta našerala konje, jih zajezdila in se podasta proti domu. Ko gresta proti mestu, kjer je bil doma oče, silno se je svetilo in on je vedel, da sin pelje tisto zlato princezinjo. Podal se mu je naproti; ko ju zamerka, da res gresta, se je strašno obveselil in je dejal: »Kar rečem svojemu sinu, vse mi stori.«

Potem so šli skupaj; ko domov pridejo, gredo v cimer, južinajo in potem gredo na špencir; tukaj je sin nekaj očetu čez čast rekel. Oče je bil jezen, potegne iz nožnice svoj meč, pa odseka sinu glavo preč. Zlata princezinja je vzela očetu meč pa mu odseka glavo preč. Mladeniču žlake s tisto vodo pomaže, dene glavo nazaj; precej se je prijela, da se mu ni nič poznalo. Očeta so pa pokopali in ta dva sta potlej kraljevala do smrti.

✚ Pripovedoval: 18-letni mladenič, Šentožbalt pri Trojanah

pob: fant; **zamerkati:** opaziti; **meziti, premeziti:** počasi, komaj zaznavno se premikati; **glaževnat:** steklen; **kontent:** zadovoljen; **maselj:** prostorninska mera (pribl. 3,5 dl); **vodnar:** brodnik; **šajn:** sij; **rajžati, rajža:** potovati, potovanje; **pepelnjak:** prostor pod kuriščem peči za pepel; **barati:** spraševati; **glj tako:** ravno tako; **potukniti se:** pripogniti, skloniti se; **preč:** proč; **maditi, odmaditi:** odgrniti, odriniti, odstraniti; **prebrniti:** prevrniti; **ročno:** hitro; **plat:** stran; **gvant:** obleka; **hiša:** glavni stanovanjski prostor v kmečki hiši; **lon:** plačilo; **brašno:** hrana za na pot; **kašta:** kašča; **šlatati:** tipati, otipavati; **futrati, nafutrati:** hraniti, nahraniti; **merkati:** paziti; **žlaka:** rana; **našerati:** osedlati; **zamerkati:** zapaziti; **cimer:** soba; **špencir:** sprehod

Enkrat je bil en grof, je imel enega sina in mu je rekel: »Ti moraš mojega očeta podbirati! Če jih boš kaj urezal, te bo pa kar ob glavo dal!«

Pob se je silno bal, ko je očeta podbiral, ko ga še nikoli ni in medtem je ena zlata tica mimo okna zletela; in oče jo je zamerkal in se je premezil in ga je sin en malo porezal. In se je tako ustrašil, ko je njegov oče pred njega skočil, ker je rekel: »Jaz te bom ob glavo dal – pa vendar, če ti meni prineseš iz glaževnate gore od glaževnatega moža tri zlata peresa, pol te pa ne bom! (Ta mož ima pa tudi eno tico.)«

In mu je dal konja, dosti denarja; in je šel, da bi prinesel tista tri zlata peresa, je prišel do ene hiše, je šel noter, konja je pa v štal dal, je pil in jedel, so ga vprašali: »Kam greš?«

In je rekel: »Mene so oče poslali do tega glaževnatega gospoda, da jim moram prinesiti tri zlata peresa, ki jih ima gor na glavi.«

In je spraševal, če je še kaj daleč in mu niso vedeli povedati, ampak tisto so mu pa naročili, da so enkrat eno dekletko izgubili, ki je na svet prišla, zato ker tisti glaževnati gospod vse ve po celem svetu, on bo vedel, kam je prišla. In je rekel: »Bom že zvedel, če pridem srečno nazaj.«

In je šel naprej, pride do te druge hiše, je dal konja v štal in je šel noter v hišo, je pil in jedel, so ga vprašali: »Kam greš?«

In je rekel: »Do tega glaževnatega gospoda, on ima tri zlata peresa, jih moram dobiti in očetu prinesiti, če ne me bojo ob glavo dali.«

In so mu rekli: »Pri nas smo od ene zlate skrinjice zlati ključ izgubili, tisti gospod, ki po celem svetu vse ve, on ve, kam je prešel; če prideš srečno tja, ga vprašaj, kam je ta ključ prešel!«

»No,« je rekel, »bom že.«

In je šel naprej in prišel do tistega vodnarja, ki ljudi v čolnu čez vodo vozi in ga je vprašal: »Kje bi bil tisti glaževnati gospod?«

In mu je rekel vodnar: »Po tej cesti pojdi, boš prišel k hiši in ga vprašaj, kaj mora to biti, da moram jaz zmeraj ljudi čez to vodo voziti!«

Pravi: »Bom žel!«

In gre tja gor po tisti cesti, pride do tiste hiše, ki se je svetila tako, da je kar šajn stal od nje, ker je bila glaževnata; in je šel in potrkal na vrata in pride eno dekletko mu odpirat in pravi: »O, ti nesrečni fant! Ko si prišel sem, nazaj pa ne boš!«

In je šel noter, gre v hišo, ni bilo tistega gospoda doma; in ji je povedal, da ga je oče poslal, da mora tista tri zlata peresa dobiti: »Če ne me bo pa ob glavo dal; in sem šel naprej, sem prišel do ene hiše, tam so mi povedali, da so eno dekletko izgubili, ki je komaj na svet prišla: 'In ne vemo nič, kje je.' In sem rekel, če bom srečno prišel tja in nazaj, bom že zvedel; potem sem šel naprej, grem pa spet v eno hišo maseljca vina pit in en malo pojedem, so me pa vprašali:

‘Kam greš?’ sem jim pa povedal, so pa rekli, da so od ene zlate skrinjice zlati ključ zgubili, da ne vejo, kam je prešel, da bi jaz od tega gospoda zvedel, kje je; in sem šel naprej, sem prišel do enega vodnarja, ki je ljudi čez vodo vozil, in me je tudi prosil, da bi vprašal jaz glaževnatega gospoda: ‘Kaj da mora biti, da moram zmerom ljudi čez vodo voziti?’«

In potlej je dekle rekla: »Čakaj, te bom dala v pepelnjak, v pepel te bom zakopala in bom skušala tista tri zlata peresa dobiti.«

Ko pride gospod domov, je rekel: »Ali nisi imela ti nekaj krščenega pri hiši?«

Je rekla, da ne. In je šla, mu je večerjo pripravila in sta večerjala; ko sta se navečerjala, je imel tako navado tisti gospod, da mu je po večerji morala vselej uši po glavi iskati, čeprav jih nič ni imel; in mu išče uši, glih tako kakor da se ji je dremalo in izdere tistemu gospodu eno zlato pero dol z glave in skoči gospod gor in pravi: »Kaj me lasaš?«

In je rekla: »Nekaj se mi je sanjalo, da so tam pri eni hiši eno dekle zgubili, ki je komaj na svet prišla.«

In je rekel: »Glih ti si tista.«

In je nazaj dol se potuknil, da mu je spet uši iskala in glih tako kakor bi se ji dremalo, mu je ta drugo zlato pero iz glave zruvala; je skočil gor in je rekel: »Kaj da me zmeraj lasaš tako hudo? Če me še enkrat, te bom vso zdrobil, da te ne bo ne prah in ne pepel.«

In je rekla: »Sanjalo se mi je, da so pri eni hiši od ene zlate skrinje ključ zgubili, pa ne vedo, kam je prešel.«

Je rekel tisti gospod: »Res so ga zgubili, noter pod pragom leži v smeteh, zmerom hodijo čez, pa ga ne morejo rešiti.«

In se je nazaj noter potuhnil, da mu je spet uši iskala, in kakor bi se ji spet dremalo, je ta zlato pero zruvala in je skočil gor srdito in je rekel: »Tako te bom zdrobil, da te ne bo nič, ne prah in ne pepel!«

In ga je spet prosila in je rekla: »Nekaj se mi je sanjalo, da je ta vodnar rekel: ‘Kaj da mora biti, da moram jaz zmeraj ljudi čez vodo voziti?’«

In je rekel tisti gospod: »Ta prvega, ki ga bo peljal čez, naj ga noter v sredo vode zvrne, potlej bo pa on moral čez voziti, ta bo pa rešen.«

Potem sta spet en malo večerjala in pila in je šel gospod spat. Ko ga je spravila spat, je vzela tista tri peresa in gvanta, kolikor ga je bilo za potrebo za preobleči, in je šla po fanta tja ven v pepelnjak in mu je rekla: »Pojdi, greva! Jaz sem tista, ki so me tam pri tisti hiši zgubili.«

In sta šla; ko gresta, mu je vse povedala, kako da je; prideta do vodnarja, ga vpraša: »Kako je?«

In je rekel: »Le pelji tja čez, se mi mudi, bom že potem povedal, kako da se boš rešil.«

In ju je prepeljal vodnar tja na ono plat vode, mu je rekel: »Ta prvega, ki ga boš čez to vodo peljal, ga na sredo vode noter prebrni in boš rešen!«

In je rekel: »Zakaj mi nisi pred povedal, bi bil jaz tebe noter prebrnil, da bi bil rešen!«

In ta dva gresta dalje naprej in se je zbudil doma tisti glaževnati gospod in je skočil ven, ju je zamerkal, ko sta šla; in je vzel konja, je sedel nanj in je šel za njima, je prišel dol do vodnarja in mu je rekel: »Hitro, hitro!«

Vodnar je bil pa vesel, je rekel: »Čakaj, bom že hitel!« Je mislil: Te bom pa prebrnil noter na sredo vode.

In je hitro šel po njega tja na ono plat vode, ga je naložil in peljal, ko ga na sredo vode pripelje, ga je noter zvrnil. In je moral potlej tisti glaževnati gospod voziti, vodnar je bil pa rešen. Pob in dekle sta šla naprej, prideta tja do hiše, kjer je bil tisti zlati ključek zgubljen, in gresta noter; so se zaveselili, ker je prišel nazaj, in ga vprašajo, kje da bi bil ključek, in je rekel: »Pojdite z mano!«

In je šel ven pred prag, je en malo smetje preč odmedel in je bil ključek noter pod pragom. In so se zaveselili, ko ga je našel! In zdaj so mu rekli: »Pa pojdi, boš odklenil in vzel denarja, kolikor ga boš hotel.«

In je šel, je odklenil, ni hotel nič denarja vzeti, samo da je le srečno prišel nazaj in sta šla naprej s tistim dekletom; ko prideta do tiste hiše, kjer je bila dekle doma in sta šla noter, so ga vprašali: »Kako si zvedel?«

Je rekel: »Dobro sem zvedel, tu sem vam pripeljal tisto dekle, ki je bilo vam ukradeno tedaj.«

In so bili zelo veseli pri tisti hiši, so jo napravili in peljali h krstu in k birmi. In tega so vprašali, koliko bo hotel imeti za lon, je pa rekel: »Nič, samo da sem srečno prišel nazaj.«

In je šel potlej sam domov; ko pride domov do očeta, jim da tista tri zlata peresa, ki jih je dobil pri tistem glaževnatem gospodu. In oče je bil vesel in je rekel: »Zdaj pa vem, da kar rečem svojemu sinu, mi vse stori.«

In mu je še rekel: »Še nekaj boš moral storiti, preden boš dobil kraljestvo; v tem kraju je ena taka, ki ima ves zlat gvant, tisto moraš pripeljati.«

In mu je dal konje in denarje in je še prosil, če žiher dva prijatelja s sabo vzame. Oče mu ni nič odrekel; je vzel dva prijatelja, so šli naprej vsi trije, so vsak svojega konja jahali in pridejo tja do ene hiše; so vprašali, kod morajo iti, da bi prišli do zlate princezinje, in so jim rekli: »Tu gori je ena bližja in ena daljša pot!«

In so šli po tej bližji, pridejo do enih tičev, ki jih je bilo toliko, da niso mogli čez, in so rekli: »Kaj hočemo zdaj storiti?«

So vse konje razsekali in so med tiče vrgli, tisti tiči so konje hitro pozobali in so plac naredili, da so šli skozi; zdaj se je tisti tičji kralj oglasil in je rekel tistemu fantu: »Vi ste mojim živalim dali jesti, jaz bom še tebi prišel na pomoč!«

In so šli naprej, pridejo do mravelj, ki jih je bilo toliko, da niso mogli čez priti in so rekli: »Kaj je spet za storiti?«

In so imeli pri sebi kos kruha in mesa in so med mravlje vrgli; in so naredile plac, da so šli skozi; in se je oglasil mravljinjski kralj in je rekel tistemu fantu: »Vi ste dali mojim živalim jesti, zato ti bom prišel še na pomoč!«

In so šli naprej; so zamerkali tisto hišo, kjer je bila zlata princezinja noter in ko jih je zamerkala, jim je nasproti šla, jim z roko odmajevala, da nič ne bo, in ko pride do njih, jih vpraša: »Kaj bi radi?«

In je rekel fant: »Jaz prosim vas, naj ta dva spustijo, samo mene naj obdržijo. Jaz sem prišel po njih, če bodo hoteli iti z mano?«

Ga je peljala tja v en cimer, kjer je imela polno obešenih ljudi za glave, in je rekla: »Če boš to storil, kar bom rekla, torej bom že šla.« In je rekla: »Če ne boš tako storil, kot bom rekla, boš glih tako obešen, kakor so ti.« In ga je peljala tja v magazin, tam je imela polno žita, s smetjem namešanega, ga je zaprla noter in mu je rekla: »To moraš ti do jutri zbrati, zato bom šla s tabo, če ne te bom pa obesila, kakor sem one!«

Ta, ko je bila noč, je šlatal po žitu, pa ni mogel nič zbirati, ker ni videl; in se je spomnil na tiste mravlje, je rekel: »Ko bi bile zdajle tiste mravlje tukajle, bi pa kmalu to žito zbrale, bi pa mene rešile.« Komaj je tisto izrekel, so po luknjicah noter vršale in so hitro zbrale tisto žito, kar en bart. Pa je prišel tisti mravljski kralj k njemu in mu je rekel: »Jaz sem tebe zdajle rešil, zdaj pa pri vratih zmeraj stoj, ko princezinja dol pride, pa hitro skoči tja k njej pa reci: 'Kaj imajo pa tole v roki?' Bo imela smetje noter, da bi ga vrgla tja po žitu; ko bi ga vrgla, bi rekla: 'Saj to še ni zbrano!'«

Zjutraj pride tista gospa in odpre; ta je že pri vratih stal, jo za roke prime in pravi: »Kaj imajo pa tole v rokah?«

In je rekla: »Nič nimam, nič.« Pa je tisto smetje dol spustila zunaj pa je šla noter gledat žito, če je vse zbrano; pravi: »Res je žito vse zbrano, pa ti ga nisi! Da ti je kdo pomagal!«

Zdaj ga je peljala v cimer in mu je rekla: »Še ne grem s tabo; ti moraš dobiti tako vodo, da bo za žive in za mrtve.«

Pa mu je dala eno leto za odlog, da ob letu jo mora prinesti. Je šel po vseh krajih, pa nikjer ni mogel zvedeti, nikjer je ni mogel dobiti; ko že blizu leto pride, že ne manjka več kakor štirje dnevi, in se spomni na tistega tičjega kralja: »Ko bi tisti bil, bi jo pa dobil.«

Komaj je tisto izrekel, je že pri njem bil in je rekel: »Kaj si tako žalosten?«

»Ja,« je rekel, »zakaj bi ne bil žalosten, ko nimam, kar bi rad.«

Je rekel: »Kaj pa iščeš?«

»Tako vodo mi je rekla gospa dobiti, da bo za žive in mrtve.«

Je rekel: »Čakaj, če bo mogoče, ti jo bom jaz dobil.«

Zdaj je šel ta tičji kralj povsod, je spraševal, nikjer je ni mogel dobiti. Nič več kakor en dan je še manjkalo do leta, se spomni še: V peklu še nisem bil, morebiti jo imajo tam dol. In je šel tja dol, le en sam jo je imel in jo je dobil pri njem. Tega je že zelo skrbelo, ko ni več manjkalo kakor pol dneva, in zdaj mu jo prinese in pravi: »Tukaj je tista voda, za žive in mrtve, sem jo zelo težko dobil, pa ker si moje živali napasel, sem jo pa dobil,« in je rekel, »primi se ti mene, da te nesem tja gor, zato ker se že mudi, ker ura prihaja!«

Ga je blizu tiste hiše prinesel, ga je dol dal in mu je dal tisto vodo in rekel: »Na, le nesi!«
Ji jo nese, pa ni verjela, da je tista voda, je vzela meč, mu je glavo odsekala preč, ga je z vodo pomazala, je spet glih tak bil kakor pred. Je rekla: »Ja, to je prava voda, zdaj bom pa šla s tabo.«
In sta nasedlala konje in jih zajahala proti očetovemu domu; ko gresta proti mestu, kjer je bil fantov oče doma, se je silno svetilo, se je že očetu zdelo, da sin pelje tisto zlato princezinjo; je šel nasproti in je zamerkal, da res gresta; je silno vesel bil, je mislil: Kar rečem svojemu sinu, vse mi stori.

Zdaj so šli vkup domov, domov pridejo, grejo gor v cimer, imajo pojedino, se enkrat najejo in napijejo, grejo ven na špancir; je sin nekaj očetu čez čast rekel. Oče je bil jezen, je potegnil meč iz nožnice, pa mu je odsekal glavo preč. Tista zlata princezinja je vzela očetu meč, pa mu je odsekala glavo preč; tistega fanta je pa s tisto vodo pomazala, je bil pa glih tak kakor pred. Očeta so pokopali, sin je imel kraljestvo čez in potem sta kraljevala do svoje smrti.

☛ *Pripovedoval: 18-letni dečko iz Šentožbolta pri Trojanah*

podbirati: obriti; **zamerkati:** zapaziti, opaziti; **vodnar:** brodnik; **premeziti:** premakniti; **štala:** hlev; **šajn:** sij;
glih tako: ravno tako; **potukniti se:** skloniti, pripogniti se; **gvant:** obleka; **maseljc:** vrč, približno 3,5 decilitra;
pepelnjak: prostor pod kuriščem peči za pepel; **plat:** stran; **lon:** plačilo; **žiher:** lahko; **plac:** prostor; **magazin:** skladišče; **šlatati:** tipati, otipavati; **en bart:** naenkrat; **cimer:** soba; **špancir:** sprehod

TRIJE SINOVI

36

Enkrat je bil oče, ki je imel tri sinove. Zdaj jih pa ni mogel živeti, jim je pa rekel: »Zdaj pa pojdite po svetu do leta, ob letu morate priti nazaj glih na današnji dan!«
In so šli tja noter po eni poti. Tam so bili pa trije póti, so šli pa vsak po svojem. In so se zgovorili, da ob letu, glih na današnji dan, morajo priti vsi nazaj. In so res prišli, kakor so se zgovorili. Naj ta stari pride najprej; potem pride pa drugi; in nazadnje ta tretji. So se pa pogovarjali, kaj je kdo imel za en kšeft. Ta starejši je rekel, da je žnidar čez vse žnidarje, saj je prišparal petdeset goldinarjev in pa kruh za očeta. In ta drugi pa pravi, da je bil šuštar čez vse šuštarje. Si je tudi prišparal petdeset goldinarjev in kruh za očeta. Ta mlajši pa pravi: »Kaj bosta vidva, vidva s petdesetimi goldinarji. Jaz sem jih pa prišparal sto, pa nič kruha, tistega si bom pa kupil lahko. Bil sem ravbar.«

Ta starejša dva sta se pa prestrašila tega. In hitro letita očetu pravit, kaj je imel za en kšeft, oče je pa rekel: »Ne bom nič gledal na to, kaj je imel kdo za en kšeft; jaz bom le gledal, kdo bo meni več denarja naštel.«

Alzo, res. Očetu se je prav dobro zdelo, ker mu je ta mlajši sto goldinarjev naštel. In si je mislil: Lahko bomo živeli, ona dva bosta šivala, ta bo pa ravbal.

In gre oče brž k nekemu grofu. In mu je povedal, da je vse tri sinove izučil, da znajo kšeft. In grof ga je vprašal potem: »Kaj za en kšeft pa kateri zna?«

Oče mu odgovori: »Naj ta stari je žnidar čez vse žnidarje.«

»Naj pride k meni,« je rekel grof, »bo naredil meni eno suknjo.«

In ko pride, prinese mu grof aškrce (flike), ki so jih drugi žnidarji odvrkli. Ta jih čedno pobere in sešije vkupi: in naredi gospodu prav imenitno suknjo; in gospodu se je prav dobro zdelo, ker je videl, da je žnidar čez vse žnidarje. Je rekel, naj pride še oče k njemu. In oče je prišel, ga je vprašal: »Kaj zna še drugi za en kšeft?«

Oče mu je odgovoril: »Drugi je pa šuštar.«

Grof je pa rekel na to: »Prav mi dopade to, ker mi je ta naredil suknjo; dajte mi še šuštarja, da mi naredi čevlje!«

Oče je odgovoril: »Zakaj ne, samo da bodo kaj zaslužili, da ne bomo tako ubogi, kot smo bili poprej, ko niso sinovi kšefta znali.«

In oče mu je precej šuštarja poslal. In mu zopet da takih flik, ki so jih drugi šuštarji zametavali; in jih je zložil vkup in mu je naredil čevlje. Gospodu so se tisti čevlji prav dopadli. Se mu je zahvalil in dobro plačal. In zopet je pogeral tistega očeta k sebi; se mu je lepo zahvalil, ker sta mu ta dva tako fajn naredila vse. In ga še vpraša: »Kaj še zna ta tretji za en kšeft?«

Oče mu pa odgovori, da je ravbar. In ta je rekel: »Naj pa pride drevi k meni, da mi bo prtiče izpod mene ukradel.«

On pa pride in se pod špampet skrije. Napravil si je vinske droži. In ulije jih ponoči, ko sta onadva spala, noter med nje. Onadva sta se pa začela kregati, ko sta se zbudila, kdo se je usral in sta eden drugega uržah delala, kdo se je usral, in sta vsak vedela za sebe, da se ni. In grof je rekel: »Tiho bodiva, naj se, kdor se hoče; zavij prtič skupaj in vrzi pod špampet!«

On je pa mislil: »Zdaj je pa že moj, ker ga imam pod špampetom.«

In ga čedno spravi k sebi. Tiho gre ven skozi duri z njim. Onadva sta ga pa že (u)čula, da gre ta s prtičem. Je rekel gospod: »Ga vidiš falota, prav ta nama je naredil to noter, da se je usral.«

Drugo jutro mu že prinese nazaj prtič. Grof mu je moral našteti tristo. In mu je naročil: »Nocoj mi moraš pa konja iz štale ukrasti, boš dobil pa šeststo.«

Grof je poslal soldate na vahto okoli in okoli štale; in enega je posadil na konja, eden je moral držati za uzdo, eden pa za rep. Je mislil: »Ne bo mi ga mogel vzeti.«

Tat se je pa hitro na tihem napravil v ženski gvant, vzame koš, šnops in uspavalo, gre s tem hauzirat okoli vahte. Soldati so šnops radi pili, so mislili, da bodo bolj korajžni. In nazadnje

jim je dal uspavalo, da so hitro pospali. Ko ta to vidi, pa gre po konja; tistega, ki je na konju sedel, priveže za strop, temu odreže rep, ki ga je v rokah držal, onemu pa uzdo sname dol. In so mislili, da držijo konja, pa ga niso več imeli. Zdaj pa pride gospod in vpraša: »Ali še imate konja?«

So mu odgovorili, da še. In gre v štalo in pravi: »No, kaj ti gor za stropom visiš?«

Soldat reče: »Gospod, jaz na konju sedim.«

In pazencá, ker je mislil, da sedi na konju in pade dol. Onemu reče, ki je za rep držal: »Bi bil še rep spustil, bi vsaj konju nucalo!«

Onemu pravi, ki je uzdo držal: »Bi pa še uzdo spustil, ko si že konja, da bi mu jo vsaj kupiti ne bi bilo treba!«

Alston. Tedaj že prijaha on na konju: »Vidite, gospod, da imam konja, saj mene le nič ne ustavi.«

Gospod mu je moral plačati šeststo in mu je rekel: »Nocoj pa moraš moji ženi rinke s prstov ukrasti! Imaš devetsto mojega denarja in ti jih bom dal še toliko, da ga boš imel skupaj osemnajst sto goldinarjev!«

Na pokopališču je v totenkamri ležal mrlič na parah. On gre, ga vzame in cefra in ga dene na tisto okno, kjer sta gospod in gospa ležala. Ko gospod mrliča opazi na oknu, misli, da je prišel tat po rinko. Vzame flinto, ga ustrelj. Gospoda je zdaj začelo skrbeti. Pravi proti ženi: »Jaz ga bom dol v graben vlekel, da se kaj ne izve.«

Tat pa, ko je videl, da grof mrliča vleče v graben, se napravi kakor gospod in je tudi tako govoril, gre h gospe v cimer; pravi: »Zdaj pa le daj sem rinke, sem ga že shranil.«

Gospa mu je, rihtik, dala rinko. On pa pravi, da mora iti ven: »Ga moram še dlje zvleči, da ga nobeden našel ne bo.«

On je šel z rinko, gospod ravno v tem nazaj pride. Ona mu reče: »Zdaj si ga spravil? In si rinke shranil?«

On pravi na to: »Saj jih imaš ti na roki!«

Ona pravi: »Ali ti jih nisem prej dala, ko si prišel noter?«

On pa pravi: »Gotovo je duh nazaj prišel, da ti jih je vzela. S tem se ne bo veliko za špilati. Pa vseeno bom poskusil.«

Noter do dne sta gruntala, kaj bi mu dala narediti. In zjutraj pravi ona: »Fajmoštra in mežnarja mora pripeljati, menda ja ne bosta tako neumna in prismojena, da bi šla z njim.«

In v tem je že on rinke prinesel nazaj in pogerje tistih devetsto. Grof mu jih da in reče: »Zdaj imaš osemnajst sto mojega denarja, dal ti bom še dvesto, da boš imel dva tisoč. Samo mežnarja in fajmoštra moraš drevi gor pripeljati!«

On pravi: »Zakaj pa ne.«

Cel dan je šel pa je rake lovil; in zvečer jih je nesel v cerkev; vsakemu raku napravi svečo okoli tace; in jih je spustil po cerkvi; in je šel na prižnico pridigati. Mežnar pa ravno pride

večno luč zvonit. On pridiga in pridiga, da je sveti Peter tukaj, kdor hoče iti v nebesa. Mežnar mu odgovori: »Ali bi bilo toliko časa, da bi po fajmoštra šel, da bi on tudi šel v nebesa?«

On hitro leti po fajmoštra in prideta oba. In reče: »Kar tu noter v tale žakelj skočita oba, vaju bom kar nesel!«

Gresta noter in ju zaveže. Misli: Zdaj ju pa že imam. In ju zagrabi in zadene na rame, ju nese in cefra. Nekaj časa ju je nesel, potem ju je začel pa vleči po tleh, ker je bilo pretežko. Ju je pa vlekkel po trnju. Pravi gospod fajmošter k mežnarju:

»Kmalu bova v nebesih, je že trnova pot tukaj! Jaz sem videl v Svetem pismu zapisano, da v nebesa je trnova pot.«

In potem si ju zadene na rame, da ju je nesel nekaj časa. Ko ju pa prinese v hišo, ju strese pred gospoda. In je rekla gospa: »Vidiš, da tega nič ne utruca, pustimo ga na miru!«

Gospod se je strašno prestrašil, fajmošter pa še bolj, ker mu je bilo za veliko čast, da ga je tako nabril. Tiho je bil in se je zmuznil ven iz hiše, mežnar pa za njim. Grof je zopet moral dvesto šteti. In mu je rekel: »Pustil te bom pri miru, če ne boš kmalu ti gospod, pa jaz berač. In se zna res kaj takega zgoditi.«

On je pa rekel: »Se vam lepo zahvalim, da ste mi toliko dali zaslužiti, trpel sem malo, ali študirati sem moral veliko. Če bi kunšten ne bil, bi me pa dali pod klobuk, tako sem pa jaz vas podveznil pod koš.«

glih tako: ravno tako; **kšeft:** delo, dejavnost, ki prinaša dobiček; **žnidar:** krojač; **prišparati:** prihraniti; **šuštar:** čevljar; **alzo, alston:** tako, torej; **ravbar, ravbati:** ropar, ropati; **flika:** krpa, zaplata; **pogerati:** zahtevati; **fajn:** dobro, zelo dobro; **prtič:** rjuha; **špampet:** postelja; **drož:** usedlina, ki ostane po končanem vrenju vina ali piva; **uržah:** vzrok; **štala:** hlev; **soldat:** vojak; **vahta:** straža; **gvant:** obleka; **šnops:** žganje; **hauzirati:** zabavati se; **pazencati:** pobrcati; **nucati:** prav priti, potrebovati, rabiti; **rinka:** prstan; **totenkamra:** mrliška, žalna vežica; **pare:** mrtvaški oder; **špilati se:** igrati se; **flinta:** puška; **rihtik:** dobro, dober; **uržah:** vzrok; **gruntati:** premišljevati; **fajmošter:** župnik; **mežnar:** cerkovnik; **večno luč zvoniti:** zvoniti avemarijo; **pogerati:** pograbit, vzeti; **žakelj:** vreča; **utrucati:** kljubovati, siliti; **za veliko čast:** pod častjo; **kunšten:** pameten, bister

Je bil enkrat godec, kakor jih je zdaj še več. In so bili svatje v cerkvi, godci pa zunaj na britofu. In en godec gre tja, kjer je ležala ena mrtvaška glava tam za cvingarjem. In v svojih norcih jo brčne in pove: »Lej, ko bi ti danes prišla k meni, bi ti jaz imel dati dosti piti in jesti; vem, da si lačna!«

Glava pa pravi: »No, bom pa prišla!«

Godec se prestraši: »Kaj bo iz tega?«

In gre fajmoštra vprašat. Mu pove, kaj se mu je zgodilo. Fajmošter pa pravi: »Rihtik, bo prišla ponoči. Ko enajst ura odbije, bo potrkala na hišna vrata; ti pojdi pa jo vzemi pa jo k sebi deni na klop pa ji daj piti in jesti, kar bo hotela, saj hudega ti ne bo nič storila.«

No, glava pride, rihtik, ko je ura enajsta odbila, potrka na vrata. Godec gre in ji odpre, jo vzame, jo nese na klop; in ji da piti in jesti; je pila in je rada jedla, kar ji je dal; in sta kramljala tako lepo, da mu je prav kratek čas bil. In potlej pride ura dvanajsta, je rekla glava: »Jaz moram iti domov.«

Godec pravi: »Le počakaj še en čas, ker meni se zdi sila kratek čas s tabo kramljati.«

Glava pravi: »Nič ni. Dvanajsta ura je to, jaz moram iti.«

In mu pravi: »Nocoj sem jaz prišla na tvojo večerjo, jutri zvečer moraš pa ti na mojo priti!«

Godec se prestraši: »Kaj bo pa zdaj?«

In gre fajmoštra vprašat, kako bi spet naredil. Oni pravijo: »Le pojdi. Kakor je rekla, moraš iti!«

Potem vpraša: »Kam pa naj pojdem?«

Fajmošter pravijo: »Na britof pojdi in pod križem počakaj! Ko bo enajsta ura, boš že videl, kaj se bo zgodilo.«

Godec gre na britof in stoji pod križem. Ko enajsta ura odbije, pa pride glava in mu pravi: »Ali si tu?«

Godec odgovori: »Ja.«

»Zdaj pa, kdor bo šel mimo, pa ti ni treba drugega govoriti, ko te bo vprašal: 'Kam je šel?' reci: 'Ga ni tu!'«

No, potlej pa pride eden, je prinesel koš mrve, vpraša: »Kje je?«

Godec pa pravi: »Ga ni tukaj, je šel.«

In ta je kar naprej nesel ta koš mrve. In potlej pride drugi, je prinesel koš prsti, je spet vprašal: »Kje je?«

Godec odgovori: »Ga ni tukaj, je šel.«

In potem pride tretji, je prinesel eno žensko. Pravi: »Kje je?«

Godec odgovori: »Ga ni tukaj, je šel.«

Je naprej nesel tisto žensko. In potem pride glava in ga vpraša: »No, kaj si videl?«

Godec pravi: »To in to.«

Glava pravi: »Vidiš, ta, ki je prinesel mrvo, je bil moj sosed na onem svetu.« In potem mu pravi glava: »Ta, ki je prinesel prst, je bil tudi moj sosed in je odkopal, kadar je mogel, pri meji, da je le k svojemu prikopal; se mu je dobro zdelo. Glih tako, kakor oni, ki je seno prinesel, je tudi odkosil, kar je mogel, pri meji. Če sta mi več škode storila, bolje se jima je zdelo. Zdaj pa za menoj nosita vse to, pa jaz ne nucam več tega; zato nosita za mano, ker jaz se nisem nič švaral, sem raje tako potrpel; in ta, ki je prinesel žensko, je bila pa meni namenjena, jo je pa on vzel; zdaj pa vsi trije za mano te reči nosijo, moramo pa vsi trije trpeti in matrati se to na tem svetu.«

In ta glava je naučila tega godca, da je molil za vse te štiri celo leto gvišne molitve za mrtve. Ob letu so se mu prišli vsi štirje zahvalit, ker so bili rešeni.

In to je ena povest, da se mora po pravici vsak za svojo lastnino potegniti še dandanes.

britof: pokopališče; **cvingar:** pokopališki zid; **biti v norcih:** biti norčav; **fajmošter:** župnik, duhovnik; **rihtik:** pošteno, dobro; **glih tako:** ravno tako; **nucati:** potrebovati, rabiti; **švarati:** pritoževati se; **matrati se:** mučiti se, trpeti; **gvišna molitev:** določena molitev

JEŽ

38

Enkrat je bil grad blizu nekega mesta, prišel je pa k tistemu gradu vsako leto en berač in je vselej nekaj novega povedal. Zadnje leto, ker ga potlej ni več bilo, gospod ga vpraša: »Kaj nam boš pa kaj letos novega povedal?«

Berač pravi: »Preden bo leto obtorej, boste imeli porod.«

Gospa pravi: »To je nemogoče, ker bova že oba stara šestdeset let. Pa rada bi ga vseeno imela, čeprav enega ježa porodim.«

Žena se je pregrešila pa je res ob letu ježa povila. In njega denejo potlej v šupo. Ko gre enkrat gospod na sejem, ga vpraša: »Jež, kaj bom pa tebi za sejem kupil?«

»Kupite mi korobač pa eno pišuko,« mu reče.

Drugikrat gre na sejem, ga vpraša: »Jež, kaj bom pa tebi kupil za sejem?«

»Kupite mi enega petelina, da bo imel zlat kljun pa srebrn rep!«

V tretjič gre gospod na sejem, ga vpraša: »Jež, kaj bom pa tebi kupil za sejem?«

»Kupite mi par prašičkov, pa nobeden ne sme biti rezan.«

Oče mu vse nakupi, kar mu je jež rekel. In zdaj, ko je imel vse te reči, se usede na petelina, vzame v roke korobač, da je pokal, in žene tiste prašičke v gozd. Pasel jih je tam sedem let, prašički so se mu pomnožili, da jih je bila cela čreda. Kadar so se porazgubili, je pa v pišuko zabrlizgal, pa so vsi k njemu prišli.

Zvedel je en kralj za nje, šel je z jago nad nje; pridejo v gozd, prašiči so nagnali jagre in pa pse, da so šli, da se je kar kadilo za njimi. Kralj je bil pa kasen, so ga pa prašiči dohajali; splezal je gor v eno drevo; prašiči vidijo človeka v drevesu, so drevo hoteli spodriti. Vpil je ta gori v drevesu: »Če je kak človek, pomagaj mi! Mu dam pol kraljestva, pa eno hčer za ženo.«

Dokler je vpil: »Človek, pomagaj mi!« ni hotel iti jež mu pomagati, ko je vpil: »Če je kaka živa stvar, pojdi meni pomagat!« mu je pa jež šel pomagat.

Prijezdil je tistega petelina pa pokal s korobačem, prašičke zapodil, da je rešil kralja. Zdaj sta pa precej pismo naredila, da mu bo dal kralj pol kraljestva in pa hčer za ženo.

On pa pase prašičke drugih sedem let, zvedel je zanje en drug kralj, šel je z jago nad nje; ko pridejo v gozd, prašiči so gnali jagre, pse in kralja, da se je kar kadilo za njimi. Kralj je pa bolj kasen bil, so ga prašički dohajali, je pa splezal v eno drevo; prašiči so človeka videli v drevesu, so ga hoteli spodriti, on je vpil gor v drevesu: »Če je katera živa stvar, pomagaj mi, mu dam pol kraljestva in denarjev, kolikor bo hotel!«

Jež je to slišal, prijezdil je tistega petelina, je počil s korobačem, prašičke stran zapodil. Potem pa s kraljem naredita pismo, da mu bo dal pol kraljestva in pa denarjev, kolikor jih bo hotel.

Zdaj pa začne jež premišljevat: »Ta mi da pol kraljestva, oni mi ga da pol; na celo kraljestvo se pa lahko oženim.«

Gnal je prašičke domov, bilo jih je toliko v mestu, da jih niso imeli kam devati v hleve. Pokal je s tistim korobačem, piskal v tisto pišuko. Če prašiči niso štíme slišali, so bili tako hudi, da bi bili kar raztrgali ljudi. Potem pa gre očeta vprašat za privoljenje za oženiti, pa on mu je dejal: »Kdo te bo pa vzela, ker si jež.«

Pa mu on pove: »En kralj da pol kraljestva in pa hčer za ženo; drugi pa spet potem kraljestva in pa denarjev, kolikor ga hočem; na celo kraljestvo se pa tudi lahko oženim.«

Poda se k tistemu kralju, ki mu je obljubil pol kraljestva in pa denar in ga vpraša: »Mi boš dal potem kraljestva in pa denar, kakor si mi obljubil?«

»Kar sem obljubil, to bom tudi dal.«

Dal mu je, kakor sta imela zgovorjeno. Podal se je k temu drugemu kralju: »Mi boš dal, kolikor si mi obljubil, pol kraljestva in pa hčer za ženo?«

»Kar sem obljubil, to bom tudi dal,« mu reče kralj.

Pove ta starejši hčeri, pa ta ga ni hotela, reče kočijažu, da se peljeta v drugo mesto: »Jaz tega ne bom slišala, da bi ježa za moža imela.«

Pride drugi dan h kralju in reče: »Mi boš dal pol kraljestva in pa eno hčer za ženo?«

»Kar sem obljubil, to bom tudi storil.«

Pove to ta srednji hčeri, pa ta ga tudi ni marala, reče kočijažu napraviti kočijo, da se popeljeta v drugo mesto in da ne bo ježa imela za moža.

Pride tretje jutro.

»Boš dal pol kraljestva in pa hčer za ženo?«

»Kar sem obljubil, bom tudi dal.«

Kralj to pove svoji hčeri in ona reče: »Ko bi se imelo kaj hudega pri kraljestvu narediti, ga bom vseglah vzela za moža, mu bom dala zlati foglovž vliti, da ga bom noter devala.«

Poslali so ju k poroki; ko ju mašnik z žegnano vodo pokropi, pa ježu koža počni, pa lep mladenič pred oltarjem zraven neveste stoji. Vse se začudi, kako bi to moglo biti.

Onidve sta potlej tako žalovali, da sta zboleli in pomrli. Ta dva sta srečno in dolgo kraljevala do svoje smrti.

 Pripovedoval: berač iz Blagovice

obtovej: ob tem času, uri; **šupa:** lopa, kolnica; **korobač:** bič iz spletenih šib in jermenov; **pišuka:** piščalka; **rezan:** skopljen; **jaga, jager:** lov, lovec; **štima:** glas; **vseglah:** vseeno; **foglovž:** kletka; **žegnan:** blagoslovljen

ČRNI DOL

39

Bil je enkrat priletel ribič v službi pri bogatem grofu. In ta mu je rekel za njegovo vizito naloviti rib. Ribič jih gre sačit (lovit). Vrže prvokrat mrežo v vodo. Nič se ni ujelo rib. Vrže v drugo, bilo je ravno tako. Vrže v tretje, zopet ni nič ujel. Bil je žalosten. Pripelje se proti njemu v čolnu po morju lep, zelen, pisan gospod. Vpraša ga: »Kaj da si tako žalosten?«

Ta mu pove, da bi moral za svojega gospoda naloviti rib, ko bo obhajal vizitengo (godovanje) prihodnji dan.

Potolaži ga: »Nič se ne boj, če ti meni tisto daš, kar ne veš, da imaš zdaj doma. Pa čez dvajset let bom prišel ravno na to mesto po tisto stvar; ti bom pomagal, da boš nalovil obilje rib in zadovoljil svojega gospoda.«

Ribič mu vse to obljubi in se zaveže z njim. Vrže mrežo. Ujelo se je toliko rib, da sta jih komaj potegnili iz morja.

Zdaj se poda domov. In urajma, da mu je žena porodila fantiča. Zelo se prestraši. Ni vedel, kaj bi počel. Molčal je, da je bil ukanjen (prevarjen). Deček pa je rasel v strahu božjem, pridno se je učil in je bil prav moder ter molčič.

Ko je bil dečko star dvajset let, mu pove, kaj za ena usoda ga čaka. Očeta potolaži, pravi: »Nič se ne bojte za me. Imam zaupanje v Boga, da bo vse izteklo po sreči. Kar recite, ko bom iz vašega v možev čoln stopal: 'Izročim te v imenu Boga očeta, Boga sina in Boga svetega Duha.'«

Oče je sina ubogal in ga je tako izročil v božjem imenu (na tamkajšnjem) morju tistemu zelenemu možu. In dečko ravno tako, kot bi zaspal, se prebudi. In se znajde v Črnem dolu. Tukaj je bilo vse mrtvo. Nikjer ni bilo opaziti živega bitja. Pregleduje in hodi sem in tja. Sreča ga ena kača. In ona se po njem spne. On se jo je ustrašil. Rada bi imela, da bi jo bil poljubil. Studilo se mu je. Ko hodi ves dan, se zelo utruji. Zvečer, ko leže doli, sladko zaspri. Sanja se mu, da ko bi bil poljubil kačo, gratala (postala) bi lepa kraljična. Drugi dan se je zopet sprehajal po mestu. Kača ga je srečala in se spela po njem. Njemu se je gabilo, da bi jo poljubil. Ponoči, ko je spal, se mu je zopet sanjalo, da naj poljubi kačo, ko se bode spela po njem in da bode tako odrešil njo in mesto Črni dol. Tretji dan, ko se zopet sprehaja po mestu, ga sreča tista kača in se spne po njem. On si misli: »Naj bo, kar hoče, morebiti so sanje resnične. Naj jo poljubim.« Sklenjeno, storjeno. Lepa mlada kraljična stoji pred njim. Ljudje ga začnejo pozdravljati, mu podajati roke: »Naš odrešenik! Naš kralj! Mi moramo tega junaškega dobrotnika izvoliti za našega kralja! In našo kraljično mora vzeti za ženo!«

Koj napravijo zaroko in poroko. Celih štirinajst dni so obhajali ženetnino.

Dobro je bilo potem tukaj njemu. Čez dolgo časa, polšesto leto, se mu stoži po domu in starših ter drugih rodovincih. On to ženi razodene. Ona mu v to rada privoli, da obiše starše in rodovince. Le to jo je skrbelo, da ko bi se on kaj pregrešil, da bi ne znal nazaj. Kajti zažugala mu je, da doma ne sme s tujimi ženskami rajati. In da ne ve, kod bode hodil po tujih krajih. Za to mu je dala take čevlje, da je sto milj daleč stopal v njih, pa tako kapo, da ko jo je na glavo dal, ga nobeden ni videl, pa tak klobuk, da če ga v roke vzame in mahne z njim čez hribe, postane vse ravno. Obuje čevlje, dene kapo na glavo, mahne s klobukom, da je bilo vse ravno. Poda se na pot, kmalu je bil pri svojih dragih starših. Oni se ga zelo obveselijo. Pokličejo brate, sestre in druge rodovince, ker so se skupaj veselili in rajali. Šel je s tujo žensko plesat in potem so ga znanci ženili pri njej. Tako je on na svojo kraljično čisto pozabil v dobri volji. Potem se mu enkrat sanja, kaj misli, da je pozabil na svojo ženo, kraljično. Zjutraj se zbudi in vstane. Ročno se napravi na pot. Prehodi mnogo sveta. Poizveduje za Črnim dolom, nihče mu ne zna ničesar povedati o tem mestu. Poda se tja, kjer sonce žari, kjer je tako vroče, da vse zgori. On se sedem sežnjev v zemljo zarije (zakoplje), da ga ni ožgalo. In vpraša sonce: »Preljubo moje sonce, ki podnevi tako lepo svetiš, da vse kote in špranje presiješ. Ali veš za mesto Črni dol?«

»Preljubi moj zemeljski črviček. Ali se ne bojiš, da bi te ožgalo kakor črni ugor? Kdor hoče z mano govoriti, se mora sedem sežnjev globoko zariti v zemljo.«

On se je poprej zaril v zemljo, pa sonce ga ni videlo, ker se mu je bleščalo. In potem mu pove, da on za to mesto nič ne zna, da mogoče njegov brat mesec: »Mnogo več kotov preišče in ponoči obsveti. Gotovo on kaj zna povedati.«

Zopet se poda naprej in pride tako daleč, ondi, kjer mesec konec jemlje. In mu reče: »Tvoj brat sonce, ki tako lepo sveti, je mene k tebi poslal, da bi mi povedal, ker gotovo znaš, kje je Črni dol; ker ondi prebiva moja žena.«

On mu odgovori: »Jaz ne znam. Vem pa, kdo bi vedel. Gotovo ve veter, moj brat, ki vsako luknjo in špranjo prepriha.«

Zdaj se poda vetra vprašat. On mu reče: »Jaz dobro vem za Črni dol. Le pojdi z mano. Te bom prenesel ročno tja, ker moram biti danes tam, jim pajčevine po mestu preprihati, ker se moži ena kraljična, ki je zgubila moža.«

On potegne s klobukom z roko proti gričem. Precej je bilo vse ravno. In sta šla z vetrom naravnost tja. Ko ta pride tja, so že svatje in ta nevesta bili pri poroki. Mašnik je ravno poročal. Ta, ker je v tisti kapi bil, ga nobeden ni videl v njej. Mahne s palico po bukvah, da so padle na tla. Jih poberejo v prvo, drugo in tretje. Vselej se tako naredi. Potlej so prišli poročat kaplan. Jim je ravno tako naredil, mahal po bukvah, da so padale na tla. Potlej sta duhovna spoznala, da to mora biti božja kazen, ko bukve ne obstanejo nobenemu v rokah.

»Odložimo poroko,« sta dejala. »Gotovo nista dobro, s čisto vestjo pripravljena za poroko.«

Nevesta gre k spovedi. Ta pa v tisti kapi, ko ga nobeden ni videl, poslušati, kaj se bode spovedovala nevesta. Ko je že vse grehe povedala in se ona ni več spominjala, jo je spovednik opomnil: »Kaj je s tvojim prejšnjim možem? Koliko časa si mu obljubila, da ga boš čakala? Ali se nisi zavezala, da ga boš čakala sedem let? Zdaj je pa potem šesto leto proč.«

Ona obstane, da je tako. In na dalje odložijo poroko. Potem se ženi očitno prikaže. In vsa zadeva bila je poravnana.

Srečno sta kraljevala in še lahko, ako nista umrla.

vizita: obisk; **vizitenga:** obiskovanje, godovanje; **urajmati:** slučajno tja dobiti, najti; **prevarjen:** prevaran; **ženetnina:** ženitovanje; **rodovinci:** sorodniki; **ratati:** postati; **ugor, ogor:** ogorek; **bukve:** knjige

Zivel je enkrat ubožen oče, ki svojim trem sinovom ni imel drugega pustiti kot polovnjak vina, ki je bil že nastavljen s tremi pipami.

Po njegovi smrti si bratje vino v sodu razdelijo tako: najstarejši si izbere pipo pod vrhom, drugi pri sredini, najmlajši pa pravi: »Moja bo spodnja.«

On je bil bogaboječ, pravičen, usmiljen in moder. Brata sta dejala, da je prismojen. Zgovorijo se tako, da ga bo najpoprej popil mlajši. Kajti starejša dva bila sta skopa in nevoščljiva. Menila sta, da sta prebrisana in najbolj modra. In sta dejala: »Potlej ga bova midva, ko se nama prihrani in poleže.«

Zdaj je mlajši vedno hodil v klet počasi pa zmerno pit vino, ki mu ga je oče zapustil. Ko enkrat zmanjka vina v sodu, bratoma pove: »Zdaj sem že iz soda vino popil. Dajta še vidva poskusiti, kako se kaj toči!«

Zdaj gre najpoprej pokušati vino najstarejši. Pipa, ki jo je odprl, ni hotela točiti. Potem gre srednji. Se mu je ravno tako zgodilo. Ko polovnjak obrneta, sta spoznala, da je prazen. Začneta robantiti, da ju je mlajši ogoljufal: »Saj naju ne boš!«

Še tepla bi ga, ko bi jima ne ušel. Na tihem se zgovarjata, kam pojdeteta ponoči krast čebele. Mlajši ju je pa čul. In si je mislil: Jaz pojdem pa povedat. Gotovo mi bo dal kakšno plačilo gospodar.

Ko se noč naredi, se na tihem zmuzne najmlajši iz hiše, kakor bi šel spat. Pa gre k tistemu čebelarju. In mu pove: »Tatje pridejo nocoj k vam krast čebele. Koliko mi daste plačila, vam jih bom pa ukani!«

»Kateri najboljši panj si zbereš,« mu reče gospodar, »ga vzemi.«

Ta še zahteva šilo od gospodarja, s katerim mu tudi postreže. Potem gre v čebelnjak, poišče velik panj. Zleze v njega. Se dobro zadela. Tiho čaka tatov. Ko prideta, sta začela tehtati, kateri je najtežji panj čebel. Je bil pa tisti, v katerem je bil ta noter skrit. Onadva ga zadeneta in ga neseta domov. Med potjo je pa ta v panju vedno enega ali zopet drugega v rame vbodel skozi špranjo s šilom.

»Hentano so tele čebele dobre. Mene je že dvakrat ena piknila,« reče eden.

Drugi potrди: »Mene tudi.«

Ko prineseta panj domov, ga postavita v vežo za vrata. In rečeta: »Nocoj le pustiva čebele, ker so razdražene. Rajši jih jutri razdirajva, ko se malo umirijo ali upokojijo.«

Drugi dan urajmata v veži prazen panj. Menila sta, da so jima ušle čebele. Ker sta onadva pustila panj za vrata v veži, ta ročno na tihem leze iz njega. Smukne k čebelarju po plačilo. Si zbere najboljši panj. In ga zadene in nese domov. Zjutraj, ko vstane, ga začne razdirati. Polni omizje in sklede je naložil z medom polnega satja. Potem se je prav tolsto mastil z medom

ves dan. Onadva sta ga gledala milo, ga črtila še bolj iz nevoščljivosti ali zavisti. Nista vedela, kaj bi počela, ker je bil mlajši tako srečen.

Tolažiti sta začela eden drugega, da pojmeta nad koštrune, da bosta potlej jutri gotovo jedla meso. »Ti pa ne!« sta dejala mlajšemu.

Poslednji, ki je bil pravičen in moder. Kmalu s krajem pozve, kam pojmeta. On, ko se zmračí, gre na tihem povedat ovčarju. In se mu ponudi: »Nocoj pridejo k vam krast koštrune. Koliko mi date, da vam preženem tate?«

Ovčar mu obljubi najbolj rejenega, katerega si bode izbral. Potem ta prosi gospodarja: »Dajte mi kij!«

On mu ga poišče in gre z njim v bravčjak. Stopi v jasli in čaka tatova. Ko onadva prideta, začneta klicati ovne: »Bičk ne! Bičk ne! Bičk ne!« ter sta probala ovne, kateri je bolj debel.

Ta v jasliah je butnil enega s kijem po glavi, da so se mu kar utrnile iskre ter se je zvalil po tleh in zavpil: »O joj! Kako me je eden butnil, da sem kar ogenj videl. Le pustiva jih. Ti neznansko trkajo. Ti so čisto divji.«

Zdaj jo ročno, tiho, prazna pobereta proti domu.

Mlajši je prignal lepega, debelega ovna, katerega je zaklal, raztrančiral, pekel in kuhal ter se ves dan dobro z njim mastil. Brata sta ga gledala milo in ga dražila: »Kaj tvoj koštrun! Midva, ko bova prignala jutri vola, vola.«

Ko tako mlajši opazi, kaj da nameravata, pozve, kam da jo nameravata mahiniti škodoželjneža. Točno zvečer na tihem jo mahne k tistemu volarju in mu pove: »Nocoj pridejo k vam krast vole. Koliko mi date? Vam preženem tate?«

Gospodar mu obljubi: »Najboljšega vola dobiš za plačilo, ako jih odženeš.«

Potem gre v hlev. Poišče gnojne vile. Gre v jasli ter tam tako čaka tatova. Ko prideta, začneta klicati in ošlatovati, kateri je bolj debel: »Volk ne! Volk ne! Volk ne!«

Ta molčec v jasliah dregne enega v rebra z vilami, da kar zastoka: »Ojoj, prejoj! Kako me je eden v rebra ubodel (pahnil). Ti voli so hudi, kar pojdiva domov!«

Ročno jo pobrišeta na tihem, da bi mlajši ne opazil, kaj da sta nameravala storiti. Mlajši je prignal zjutraj najboljšega vola domov: ga pobije in zakolje, raztrančira. Peče cele gnjati in se masti z njimi ves dan. Onima dvema so se sline cedile po mesu in ju je užalilo, ker je bila mlajšemu sreča tako mila. Dražiti ga začneta, da vesta za orehe: »Te bova midva jutri tolkla in zobala jedrca.«

Ta, ker je vedel, da jih bosta dobila po nepoštenem potu, ju toliko časa beza, da mu povesta, če vesta zanje. In jima reče: »Le pojdiva po orehe. Jaz pojdem pa po teleta. Bomo jutri orehe tolkli, potico in pečenko pekli in dobro živeli.«

Potem se zgovorijo, da se bodo čakali na cerkvenem obzidu. Ta mlajši je bil vedno pošten. Na tihem se spravi tistemu gospodarju povedat, da bodo ponoči prišli k njemu krast orehe. In ga vpraša: »Koliko mi daste, da vam preženem tate?«

»Škaf najboljše mere,« mu reče kmet, »jih dobiš za plačilo, če mi odženeš tate.«

On mu reče: »Ako imate šilo pri rokah, mi ga dajte!«

Kmet mu postreže s šilom. On se poda nato v kašto, zleze v predal, v katerem so bili hranjeni orehi, se vanje zakoplje, da se ni nič iz njih videl. Ko jih prideta krast tatova, ta zakopan ju je začel bosti v roke s šilom.

»Vraga, ti orehi so moljavi. Mene je že dvakrat eden vbodel.«

Drugi pritrdi: »Mene tudi. Le pustiva jih, moljavce.«

Nekaj malega sta jih nabrala v žepe. In potem gresta potepeno na cerkveni obzid čakati brata, da bi prinesel teleta. Ta čas sta počasi za kratek čas tolkla orehe. Ko pride zjutraj mežnar zvonit dan, opazi, da ta dva nekaj klepljeta. Mislil je, da zid razkopavata ter da nameravata pokrasti v cerkvi. Na tihem se vrne klicat župana, da bi tate ujela ali vsaj odpodila. Župan, zaspani mož, je dejal, da ne more iti, ker je hrom.

»Vas bom pa nesel,« mu reče mežnar.

Potem ga zadene prek ram (štuporamo) in ga nese. Ko ga onadva zagledata na britofu, ga začneta priganjati, ker sta mislila, da nese teleta: »Le ročno ga nesi. Mudi se, ker bo že dan, da ga zakoljemo, raztrančiramo, skuhamo in pečemo!«

Župan je mislil, da je mežnar v zvezi z roparji. S silo se mu zmuzne z rame. Beži. Mežnar za njim. Onadva sta menila, da je bratu ušlo tele. Torej vpijeta za njim: »Drži ga! Drži ga! Drži ga! Da ti ne bo ušel!«

In ni ga ujel. Župan potem ni bil več hrom.

Ko prideta domov, urajmata ta mlajšega, da je tolkel orehe in pekel potico. Te dva mu zapretita in rečeta: »Dosti je tega!«

Sta ga prijela, zvezala, dala v vrečo in jo zavezala. Ko sta šla v cerkev, ga neseta s seboj. Kajti menila sta ga vreči v šterno, da bi utonil. Ko ga prineseta do šterne, je že pri cerkvi zvonilo vkup, da se koj prične božja služba. Toliko sta hudobneža imela vere, da sta šla v cerkev in da sta onemu rekla, da naj se skesa in pripravi na smrt, da ko nazaj prideta, ga bosta pa vrgla noter v šterno, da bo utonil. Neki mesar, ki gre ravno s sejma, prižene mimo celo čredo živine. Ta v vreči ga začuje in začne vpiti, na pomoč klicati: »V Pariz za ministra me hočejo postaviti. Pa ne znam ne pisati ne brati. Kaj bom počel?«

Mesar je bil tudi tako neumen, da mu je verjel, da bo za ministra; ga vpraša: »Koliko ti dam, pojdem pa jaz, ki znam pisati in brati?«

»Mošnjo denarjev in vašo čredo živine mi dajte, pa ste lahko minister. «

Mesar je s kupčijo kontent, ga odveže. Oni gre ven, on pa noter. Ga ta dobro zaveže in žene čredo domov, okoli hriba. Ko prideta onadva iz cerkve do šterne, vržeta dozdevnega brata v šterno in gresta domov. Mlajši je pa že živino preganjal okoli doma. In ta dva ga radovedno vprašata: »Kje si toliko dobil živine?«

»Tam v šterni jih je cele trope. Lahko gresta tudi vidva tja po nje.«

Kar ročno se podvizata in koračita do šterne. Tu je eden temu drugemu rekel: »Skoči ti naprej!«

Skoči. Voda pljuske skupaj: »Vola, vola, vole!«

Ta misli, da oni v šterni kliče vole in njega na pomoč, ker ne more strahovati čred. Pa še ta skoči za njim.

Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.

polovnjak: prostorninska mera, navadno za vino, približno 280 l; **hentano:** šmentano, prekleto, presneto; **upokojiti:** umiriti, pomiriti; **urajmati:** slučajno dobiti, najti; **bravčjak:** ograda za ovce; **raztrancirati:** razkosati, razsekati; **kašta:** kašča; **mežnar:** cerkovnik; **ošlatovati:** otipavati; **šterna:** vodnjak; **kontent:** zadovoljen, strinjati se; **strahovati:** z grožnjo, s silo dosegati, da se kdo boji

KAJ NI NIKOLI BILO PA NIKOLI NE BO

41

Enkrat so bili trije bratje, ki so se zmenili, da pojdejo po svetu. Ko gredo, jih je pa noč obšla, ognja niso imeli, da bi zakurili. Je pa ta najmlajši rekel ta starejšemu: »Pojdi tule gor v to drevo, boš videl, če je kje kak ogenj!«

On pa gre in je zagledal ogenj. In so šli tja noter proti tistemu ognju. Zdaj, ko pridejo tja, je pa ta starejši rekel: »Zdaj pa tule počakajta, jaz grem pa po ogenj, bomo pa zakurili.«

On, ta starejši, pa gre res tja noter po ogenj. Je pa en velik mož tam pri ognju ležal, ga je pa vprašal: »Črviček, kaj bi rad?«

On je pa rekel: »Ognja.«

Veliki mož je pa rekel: »Saj ti ga dam, če mi boš povedal eno istorijo – da še nikoli ni bilo res, pa nikoli ne bo.«

On pa pravi: »Jaz je ne vem.«

Mož ga je z ognjem potrosil pa stran nagnal. Ko pride do onih dveh, ga pa vprašata, kje ima ogenj. Pravi: »Ga nisem dobil.«

Ta mlajši vpraša: »Ali ga ne da?«

On pa pravi: »Ga ja da, pa meni ne.«

Pa nič ni povedal, kaj se mu je zgodilo; da ga je z ognjem potrosil.

Ta mlajši reče temu srednjemu: »Pojdi pa ti!«

Ta srednji je pa šel. Pride, ga spet vpraša on, ki je kuril: »Črviček, kaj bi rad?«

On mu pa odgovori: »Ognja!«

Pravi: »Saj ti ga dam,« pravi, »če mi boš istorijo povedal, da ni bilo nikoli res, pa nikoli ne bo.«

On pa pravi: »Ko je pa ne vem.«

Ta ga je pa z ognjem potrosil pa domov zapodil. Ta mlajši ga pa spet vpraša: »Kaj ga spet ti nisi dobil?«

On pravi: »Ne.«

Pravi: »Ali ga ne da?«

»O, ja! Da,« je rekel, »pa meni ne.«

Pa ni nič povedal, kaj se mu je zgodilo, da ga je z ognjem potrosil pa domov zapodil. Ta mlajši pravi: »Bom pa še jaz šel.«

Brata sta rekla: »Saj ga ne boš dobil!«

On je pa rekel: »Bom ga dobil.«

Zdaj so se že malo skregali. Ta mlajši je trdil, da bo ogenj dobil, starejša dva sta pa rekla, da ne. Ta mlajši je rekel: »Me še ničesar ni otrucalo, me tudi to ne bo.« Pa je šel po ogenj.

On ga vpraša: »Črviček, kaj bi rad?«

On odgovori, da ognja.

On pravi: »Saj ti ga dam; eno tako istorijo mi povej, da še nikoli ni bilo res, pa nikoli ne bo!«

On pa pravi: »Veliko sem jih vedel, zdaj sem jih pa pozabil, pa toliko jih še vem, da jih zdajle tebi povem! Enkrat sem šel po svetu, sem pa videl, ko sta dva gnoj trosila, ko sta vsega raztrosila, je pa gospodar prišel, je pa rekel: 'Kaj sta slepa vidva, da ne vidita, da ta njiva ni moja,' je rekel, 'tale je moja!' Onadva pa jeza prime, pa zagrabitata tisto njivo; pa samo na svojo streseta gnoj. Potlej so pa bob vsejali, pa tak čudež se je naredil, samo en bob se je ozelenil, tisti je pa tako velik zrasel, da je noter do neba bil. Jaz sem pa gor po tistem bobu šel, da sem do vrha prišel, do nebes. Potlej sem pa gor bil en cajt, potlej mi je pa bilo pa dolgcajt, sem pa rajtal nazaj iti. Tisti cajt so pa glih štirje prišli, so pa tisti bob spodsekali. Potlej sem pa našel tam v enem kotu en kup mekin, sem pa iz tistih mekin pa štrik spledel, da sem se dol spustil, mi je bil pa štrik vseeno prekratek, sem ga pa na vrhu odrezal, pa spodaj podštukal; sedemkrat sem tako naredil, pa še vseglih je bil prekratek; potlej sem se pa dol spustil, sem se pa do podpajske v zemljo ugreznil; potlej sem šel pa po eno motiko, da sem se ven odkopal. Potlej se pa ven odkopljem, so se pa zmerom vrabci tam v grmu kregali: 'Ali si še živ? Ali si še živ?' Mene je pa že jezilo: Kako da bi imeli vrabci več za govoriti kot pa jaz. Potlej sem tisto motiko v ta grm zagnal, je pa najti nisem več mogel; potlej sem šel, sem pa grm zažgal; tedaj sem pa vse žveplenke ponucal, zato sem pa zdaj k tebi po ogenj prišel. Pa še vseglih ti bom povedal, kaj se je s tistim štilom potlej naredilo: motika je zgorela, štil je pa ostal, ker je bil lesen; iz tistega štila sem pa pišo naredil; sem pa tedaj piskal, ko so mojega očeta nesli h krstu.«

On je pa rekel, tisti črni mož: »To vem, da ni bilo nikoli res pa nikoli ne bo. Tu imaš ogenj! Pa pojdi z njim!«

istorija: štorija, zgodba; **trucati, otrucati:** siliti, prisiliti; **rajtati:** načrtovati, računati; **glih tako:** ravno tako, enako; **vseglih:** vseeno; **cajt:** čas; **en cajt:** nekaj časa; **dolgcajt:** dolgčas; **mekina:** trši ovoj žita; **štrik:** vrv; **štukati:** daljšati; **podpajska:** podpazduha; **žveplenka:** vžigalica; **ponucati:** porabiti; **štil:** toporišče; **pišuka, piša:** piščalka

Ubožen, marljiv kočar si je izredil vsako leto po enega prašiča, katerega je obrnil za domačo porabo. Bilo je ravno ob kolinah zvečer, ko reče svoji slaboumni ženi: »Hvala Bogu, za potrebo smo dobili zabelo.«

Ona molči. Brezvesten človek je te besede zunaj čul ter je sklenil paziti, kdaj pojde z doma gospodar. Urajma se, da gre enkrat na sejem. In ženi naroči, da naj doma dobro gospodinji, kakor ji je že večkrat veleva. Ko brezvestnež opazi, da je gospodinja sama doma, pride prav zgovoren, ko je bila ravno v kuhinji, ter ji reče: »Dober dan vam Bog daj, mamka! Kaj pa počnete?«

Ona je ravno pomivala posodo. Osupnil jo je nenavaden pohajač. Ona njegovim premetenim besedam ni znala odgovarjati. Ga bojzljivo vpraša: »Mož, kdo ste in kaj bi radi?«

»Ne veste, mamka? Jaz sem Zapotreba. Došel sem po špeh. Saj veste, ko so mi ga oni dan obljubili očka.«

»Da, da, je že res. Saj je pravil, da je Zapotrebo.« Žena seže v glisti (dimnik) po raženj, na katerem je visel špeh. Mu ga da.

On se ji s sladkimi besedami zahvali: »O mamka, kako lep špeh ste letos zredili. Bog daj, da tudi drugo leto enakega.« Ročno jo je pobrisal, kakor bi ga nosil veter.

Ko pride mož domov, mu je začela praviti, kako je gospodinjala in kaj delala pri živini in na polju. Ko mu je povedala, kaj je naredila s špehom, se je prestrašil in reče: »Kaj bomo pa zdaj počeli? S čim skozi leto zabelovali? Meni ni več za gospodariti s teboj, ker si malo trčena. Ali ti manjka tretjega kolesca v glavi?«

»Ne vem.«

»Rajši grem križem svet. Upam, da nobene tako neumne ne urajmam.«

Ne popotuje dobro dan hoda. Zvečer pride do neke vasi, mimo katere je tekla potok. Urajma, kako je neka babna z rešetom zajemala vodo ter jo ulivala v škaf.

»No,« si misli, »ta je ravno toliko preprosta kakor moja neumneška.«

Prenoči v tisti vasi pri neki hiši, kjer so imeli več žensk; vidi zjutraj, ko so vstale, kako se je ena obuvala – da je s peči na tla in v čevlje skakala, da bi jih obula. On si misli: »Ta je tudi trapasta babna, kakor prejšnja in moja.«

Potem gre naprej. Zunaj vasi pri neki hiši čuje, da so v veži ropotali z orehi. Gre noter. Urajma, da jih neka preprosta ženska narobe z vilami meče na dilje.

»No,« si misli. »Tudi ta ima ajdovico v glavi. Še bolj je preprosta kot moja in oni dve.«

Po drugi poti se obrne proti domu. Pride do neke graščine. On je gledal po oblakih, kakšno bo vreme. Gospa je skozi lino gledala, ko ga zamerka, ga vpraša: »Mož, kdo ste in kam greste?«

On pove v šali: »Iz nebes so me poslali po denar. Igrajo radi, jim ga pa vedno primanjkuje.«

Gledam, da ne zgrešim nebeškega pota.«

»Ali ste kaj videli,« vpraša radovedno gospa, »mojega gospoda, ki je pred štirinajstimi dnevi umrl? Kaj dela v nebesih?«

Ročno si on domisli in ji reče v šali: »Prosil je, da bi mu poslali kaj denarja. Igra rad. Mu pa manjka denarja.« On sam sebi ni verjel, da je tako preprosta graščinska gospa.

Ona ga prosi: »Ali bi bili tako dobri? Nesite mu tehle tristo križavcev. In recite, da ga pozdravim. In da mi je po njem zelo dolgčas!«

On vzame trdake, gre vesel z njimi domov. In si misli: Bolj so še po svetu neumne in preproste. Posebno ta, ki mi je naštela tristo križavcev, da bi jih nesel v nebesa. Rajši bom previdno in v miru s svojo živel do hladnega groba, katero mi je dal ljubi Bog.

urajmati se: slučajno se zgoditi, kaj najti; **došel:** prišel; **špeh:** slanina; **glisti:** leseno ogrodje za sušenje nad ognjiščem ali kmečko pečjo; **babna:** baba, ženska; **dilje:** podstrešje; **ajdovica:** ajdova slama; **zamerhati:** opaziti; **križavec:** avstrijski srebrnik s podobo križa; **trdak:** kovanec

O PREVZETNI NEVESTI (različica št. 1)

43

Enkrat je živel moder in marljiv princ, ki je podedoval po svojem očetu veliko kraljestvo ter mnogo podložnikov. Razglasil je, naj se vse ženske v njegovem kraljestvu, katere so se namenile omožiti, fotografirajo ter mu pošljejo slike, da katera mu bode dopadla in znala bolj modro odgovoriti, njo bode on potem vzela za ženo. Podložnice izpolnijo njegov ukaz. Zbere – izvoli si najgoršo ter njej sporoči svoj pozdrav, da bi bila njegova zaročenka. Ona se njemu ošabno nazaj odreže, da ob njega niti čevljev ne obriše. Nejevoljen je bil in ni vedel, kaj bi počel, da bi ošabnico naučil, kako se občuje z ljudmi ter služi ljubi kruhek. Z glave dene kraljevo krono, obleče delavsko suktnjo, vzame v roke popotno palico ter dene tri prstane v žep. Potem se poda na tisto graščino, kjer je bila ošabna njegova izvoljenka doma. Ponudi se za vrtnarja; ker ravno niso imeli imenovanega posla, ga precej sprejmejo. Pohleven, ubogljiv, z eno besedo: imel je vse lastnosti dobrega posla. Tako so bili z njim zadovoljni bolj kot z drugimi enake vrste delavci. Neki večer, ko pride v svojo sobo spat, se domisli: Moram si prstane premeniti.

Izname tistega, ki se je svetil kakor zvezda, ter ga položi na okno. Pri graščini so živele tri hčere in najmlajšo bi on rad za ženo. Ta večer se je najstarejša sprehajala zunaj graščine, kar zagleda, kako se je nekaj svetilo v oknu sobe, v kateri je bival mladi vrtnar. Ona se poda

v imenovano sobo ter ga radovedno vpraša, kaj se na njegovem oknu sveti tako lepo kakor zvezde. On njej pokaže prstan. Ta prstan je njej tako dopadel, da ga je začela kupovati od njega. On ji je pa rekel, da drugače ji ga ne da, ako mu reši zagonetko: »Kaj je ostalo na križu, ko so dol (iz)sneli Kristusa?«

Ona mu je ročno povedala: »Svetost.«

Dobila je prstan.

Drugi večer je pa dal na okno tistega, ki se je svetil kakor mesec. Srednja hči se je zunaj graščine zvečer sprehajala, ko zagleda na oknu, kar se je svetilo kakor mesec. Jo je skrbelo in je menila: Kaj bi to moglo biti, kar se sveti na oknu kakor mesec?

Ona se poda v sobo in vpraša vrtnarja kakor prva in potem ga vpraša, če ga proda in koliko bi hotel za njega. On jo vpraša, če mu ve sledečo zagonetko: »Kaj je Marija storila, da je zdaj v nebesih? Ko bi bila katera druga mati, bi bila pogubljena!«

»Da je svojega sina molila za Boga?«

Ko mu je princezinja tako modro odgovorila, takoj njej poda prstan.

Tretji večer je dal tisti prstan na okno, ki se je svetil kakor sonce. Ta večer se je najmlajša kraljična sprehajala ob graščini, ko zagleda v vrtnarjevem oknu, kar se je svetilo kakor sonce. Ročno gre gor in vpraša vrtnarja, kaj da ima na oknu, da se sveti kakor sonce. On ji pa pove ter pokaže prstan. Ona ga začne od njega kupovati. On ga ne da drugače, da mu pove: »Po kateri poti pridejo svatje po nevesto?«

Ona mu precej pove, da po sedmi, ker je sedmi zakrament sveti zakon. Ročno ji poda zahtevani prstan ter jo vpraša, če bi hotela biti njegova žena. Ona mu reče, da to se lahko zgodi pozneje. Potem jo je on večkrat nagovarjal, da bi šla z njim na njegov dom. Sčasoma jo je on k temu pregovoril ter se podasta enkrat na vrtnarjevo domačijo. Ko prideta daleč od doma, on utaji svoj denar ter ji reče, da ga več nima. Njenega sta kmalu potrošila, ko prideta v neko mesto. Reče ji on: »Tukaj bova morala prositi, ker nama je pošel denar in brašno.«

Zdaj sta šla vsak po eni strani ulic. Na drugem koncu, kakor sta se zmenila, sta se zopet sešla. Ona, ko je prišel tja, je sedela na enem kamnu ter krajcarje štela, ki jih je priprosila pri usmiljenih ljudeh. On je njej potrdil in pokazal (ko je na tihem desetak zmenjal), da je še več dobil. On ni prosil, le šel v kasarno ter ondi od vojakov kupil komisa (kruha). Zdaj se podata naprej, prideta v drugo mesto, pošel jima je zopet živež in denar. On njej reče: »Dobra je beračija, pa ljudem, ki so tudi ubogi, ne smeva biti nadležna, rajši prodajva prstane in uhane!«

Ona je zadovoljna s predlogom. On nese te reči prodajat po mestu. Ni jih prodal, skrivaj jih je vtaknil v žep, njej pa povedal, da jih je prodal za pet kron.

»Za božjo voljo,« se začudi ona, »sto kron so veljali. Ti jih daš tako nevredno.«

Podasta se naprej, prideta v tretje mesto, do tu jima je zopet pošel brašno in denar. Menita se, kaj bi počela. On ji svetuje: »Prodaj z vratu zlate koralde, saj jih ne potrebuješ, ko popotujeva, kakih pet kron lahko dobiva zanje.«

Ona mu jih da, da jih nese prodajat po mestu. Ni jih prodal, skrije jih v potno torbo in njej reče, da jih je prodal za pet kron. Ona se začudi in je dejala: »Dvesto kron so veljale, ti jih daš tako vredno. Kam prideva!«

Ko potem prideta do neke raztrgane hiše, ji on reče, da je to njegov dom: »Tukaj nama,« reče, »ne bo za živeti, rajši pojdiva po svetu.«

Prideta v neko mesto, blizu tam, kjer je bil on doma. Najameta hišo, njej kupi polovnjak vina in reče: »Gostilno bova napravila, to bo za tebe kratkočasno življenje in točenje prinaša precej dobička!«

On se poda na sprehod, gre na tihem v kasarno ter reče vojakom, da tukaj in tukaj ena gospodinja je novo gostilno napravila: »Pojdite tjakaj, pijte in jejte, nazadnje ko bi menili plačati, se stepite!«

Vojaki radi tako naredijo. Zvečer, ko pride domov, jo ročno vpraša, kako je točila. Pove mu, da je bilo prav fletno, vojaki so bili prav židane volje, da pa nazadnje, ko bi imeli plačati, so se stepili ter ji posodo podrobili, mize in stole preobrnilo.

»S tem že ne bo nič,« ji reče on, »kupil ti bom črnilo ter pojdeš na trg, ondi boš črnila vojakom škornje; pojdem jim v kasarno povedat, da jih črniš po reparju.«

On se poda drugi dan na sprehod, ona pa na trg. Zvečer jo vpraša, koliko je kaj prislužila. Ona se zelo pohvali, da je to prav dober zaslužek. Drugokrat ji kupi loncev, skled in piskrov. Pravi: »To bo dobra kupčija, ker potrebujejo posodo pri vsaki hiši.«

Ona je zadovoljna z nasvetom. Drugi dan gre žena z lonci na trg, on pa na sprehod; kolikor voznikov urajma na cesti, vsakemu naroči, da naj, kateri bo peljal skozi trg, naj pelje čez posodo, ki jo ta in ta ženska prodaja, da se ji podrobi. Ona je lonce en čas dobro prodajala, kar pridrvijo vozniki ter ji večidel vso posodo podrobijo. Ona je klicala in vpila: »Stojte, stojte!«

Vozniki so storili, kar jim je naročil gospod. Zvečer, ko pride domov, se je ona jokala ter mu začela tožnati, kako so svojeglavni vozniki peljali vozove in konje čez posodo, da so ji vso podrobili, da poprej jo je dobro prodajala.

»Kaj bova zdaj počela?« ji on reče. »Denarja nimam več, zaslužka ni. Pojdeva prosit. Jutri je tu in tu vizitenga, gotovo bova kaj dobila, da se preživiva.«

Podasta se drugi dan, kakor sta se zmenila, zvečer na pojedino ali veselico v graščino. Prineso jima za jesti kaše eno skledo, bokal vina za piti. On je jedel in pil malo, njo je silil, da jo je opijanal. Kašo sta v malho dala, pravi njej: »Le vzemiva kašo, pride nama k dobremu, ko gratava lačna.«

Ko jo je že malo opijanal, jo je začel nagovarjati, da sta šla plesat v drugo sobo. On ji na tihem prereže malho (bisago ali vrečo), tako da ko plešeta, babna kašo raznaša po sobi, da so se drugi gostje smejali na glas. On si misli: Dosti je tega.

Pelje jo v drugo sobo, tukaj jo postrežnice preoblečejo v kraljevsko obleko. Ravno tako je tudi sam zamenjal popotno obleko s kraljevo in se ji je dal spoznati in pa povedal je njej, da

ji je enkrat pisal: »Si mi nazaj pisala, da še noge ob mene ne osnažiš (obrišeš). Poglej, kako si zdaj za mano hodila!«

Nauk: zarečenega kruha je vedno več použitega kakor pečenega.

gorša, najgorša: lepša, najlepša; **premeniti:** zamenjati; **brašno:** hrana za popotnico; **komis:** kiselkast vojaški kruh; **polovnjak:** prostorninska mera (pribl. 280 litrov); **fletno:** prijetno, zabavno; **repar:** srebrnik za štiri krajcarje; **urajmati se:** slučajno se zgoditi, kaj najti; **vizitenga:** obisk, godovanje; **židana volja:** dobra volja; **tožnati:** tožiti; **gratati:** postati; **babna:** poročena ženska

KRALJEVI ŽENIN (različica št. 2)

44

V enem kraju je bil en kralj, ki je po vsem kraljestvu dal razpisati, da se morajo vse ženske fotografirati in mu poslati fotografijo, da bi jih videl, katera je najlepša: *Tisto bom vzel za ženo.*

Ko so mu poslale fotografije, zdaj je pa izbral, katera je najlepša. Potlej ji je pa pisal, če ga hoče vzeti, mu je pa napisala nazaj, da še noge ne obriše v njega. Zdaj je bil pa jezen in ni vedel, kaj bi počel. Slekkel je kraljevi gvant in tri prstane je vzel pa šel v tisto graščino, kjer je bila tisto lepo dekle doma. Ponudil se je za vrtnarja, so ga pa vzeli. Zdaj je prav dobro komandiral svoje delo. Nekega večera je pa mislil, da mora prstane malo presušiti, je pa dal na okno tistega, ki se je svetil kakor zvezde. Tam, pri tisti graščini so bile pa tri hčere, pa najmlajšo bi rad za ženo. Tisti večer je najstarejša hči zunaj okoli graščine hodila; zdaj je pa gor na oknu videla, da se je nekaj tako svetilo kakor zvezde. Zdaj je pa šla gor v njegov cimer vprašat, kaj se tako sveti na oknu; ji je pa pokazal prstan, ji je bil pa tako všeč, da ga je začela kupovati od njega, ker je mislila: Nobena ne bo imela takega prstana kot jaz.

Zdaj ji je rekel: »Čisto do nagega se moraš sleči, potlej ti ga pa dam.«

Pa ni vedela, ali bi se ali ne; mislila je: Saj me ne bo nobeden drug videl kakor ta, zdaj se je pa slekla.

Potlej je pa rekel: »Zdaj se pa ti nazaj obleci!« Zdaj ji je pa dal prstan.

Drugi večer je pa dal na okno tistega, ki se je svetil kakor mesec. Zdaj je pa srednje dekle hodilo okoli graščine, je pa zamerilo na njegovem oknu tisto, kar se je svetilo kakor mesec. Je pa mislila: Kaj neki mora to biti? Zdaj je pa šla gor v cimer vprašat vrtnarja, kaj je na oknu, da se tako sveti kakor mesec, ji je pa pokazal prstan, ki se je svetil kakor mesec; ko ga je pa vprašala, koliko bi hotel za njega, ji je pa rekel: »Če se do nagega slečeš, ti ga bom pa dal.«

Zdaj je pa nekaj časa premišljevala, ali bi se ali ne, pa je mislila: Nobena druga ne bo imela takega prstana kakor jaz. Zdaj se je slekla do nagega in ji je dal prstan lep kakor mesec.

Tretji večer je pa dal tisti prstan na okno, ki se je svetil kakor sonce. Zdaj je najmlajša hodila zvečer okoli graščine, je pa zamerkala tisto svetlobo na oknu, ki se je svetila kakor sonce. Je pa šla vprašat v cimer vrtnarja, kaj je na oknu, kar se tako sveti kakor sonce. Zdaj ji je pa pokazal prstan, ki se je svetil kot sonce; ji je bil pa tako všeč, da bi ga bila rada kupila in ga je vprašala, koliko bi hotel za njega; je pa mislila: Naj reče, kolikor hoče, samo da ga dobim, nobena ne bo imela takega kako jaz. Zdaj ji je pa spet rekel kakor onima dvema; je pa mislila: Saj me nobeden drug ne bo videl kakor ta. Zdaj se je pa slekla, potlej je pa še spal z njo in potlej ji je dal prstan. Od zdaj naprej sta se pa bolj poznala, sta večkrat vkup prišla in jo je začel sčasoma tako nagovarjati, da bi šla z njim enkrat na njegov dom; počasi jo je nagovoril, da je šla z njim. Ko sta prišla že daleč od doma, je svoj denar skril in ji je rekel, da nima več denarjev, kar ga je pa ona imela, sta pa kmalu vse ponucala. Ko sta prišla v eno mesto, ji je pa rekel: »Tu bova morala pa iti prosit, da se preživiva, do doma je še daleč.«

Zdaj sta pa šla vsak po enem kraju in sta se pa zmenila, tam bosta eden drugega počakala – da tam na koncu mesta, na enem kamnu; je pa prišel on, je pa prinesel poln faconetelj kruha in je rekel: »Jaz sem kar dosti dobil.«

Zdaj ga je pa tako jedla, kar se je dalo; on ga pa ni šel petlat, le v kasarno je šel, da je od soldatov kupil komis. Ko sta prišla v drugo mesto, jima je spet zmanjkalo za jesti. Zdaj ji je pa rekel: »Zdaj moraš pa ti kiklo prodati, nama je še čudno daleč do doma, zato ker ti ljudje nočejo dajati!«

Mu je pa rekla: »Ti jo nesi prodajat!«

Jo je pa nesel in jo je prodal za deset goldinarjev. Ko je prišel nazaj, je pa povedal, za koliko jo je prodal. Zdaj je bila pa huda in je samo rekla: »Lona je bilo več, kakor si ti dobil za njo.«

Zdaj sta pa šla naprej in prideta v tretje mesto, jima je pa spet zmanjkalo za jesti; zdaj ji je pa rekel: »Kaj bova pa zdaj počela? Ti moraš svoje koralde prodati, da se preživiva do doma.«

Zdaj jih je pa nesel prodajat, jih je pa prodal za en goldinar. Ko pride domov in ji pove, za koliko je prodal, je bila pa huda: »Lej! Za toliko si jih dal, pa sto goldinarjev veljajo!«

Potlej sta pa prišla do doma, ji je pa pokazal eno raztrgano kočo in je rekel: »To je zdaj najina hiša!«

Kralj je pa zapovedal svojim višjim služabnikom, da morajo to in to kočo pripraviti, da je svojo noter peljal za zgled dekletom, da se ne bodo norca delale iz ženinov. Zdaj ji je pa rekel: »Zdaj bova morala kupčevati začeti, da kaj naprej prideva!«

Kupil ji je polovnjak vina in pa dosti glažev. On je pa šel v kasarno in je soldatom rekel: »Pojdite tja v ono novo oštarijo, kjer tista žena toči, pa popijte vse vino, potlej se pa stepite in glaže pobijte, ko bi morali plačati.«

Sam je pa šel zdoma; ko je prišel domov, jo je pa vprašal: »Kako ti je kaj šlo?«

Se je pa jokala in rekla: »Toliko je soldatov prišlo, da so vse vino popili, ko bi morali plačati, so se pesti začeli, da so mi vse pobili.«

»S tem že ni nič. Zdaj ti bom kupil eno latvico biksa, da boš šla na plac, morebiti bo bolje.«

Zdaj ji ga je pa kupil. Potlej gre pa v kasarno povedat, da naj gredo soldati k tisti ženski čevlje biksat, pa vsak mora dati deset krajcarjev. Zvečer pa pride domov, ji pa reče: »Kako ti je pa danes šlo?«

Pravi: »To je pa boljše šlo, soldati so tako nosili čevlje biksat, kar malo sem mu počrnila, pa mi je dal deset krajcarjev.«

Zdaj ji je pa rekel: »No, to je pa že dobro. Zdaj bom kupil skleda in pa piskre, da jih boš prodajala; to je kar malo grdo, da bi tam na placu sedela pa čevlje biksala.«

Zdaj gre pa furmanom povedat in jim je tudi dobro plačal, da na placu ena ženska piskre in skleda prodaja, da naj ji potlej kar naglo posodo povozijo. »Čeprav bo vpila, da stojte, pa še nalašč ji bolj povozite,« jim je rekel.

Drugi dan je pa piskre prodajala in drugo posodo, zdaj so pa tisti furmani prifurali, ta je pa vpila: »Stojte!«

Oni so pa nalašč bolj noter vozili, da so po posodi peljali, da so ji vse zdrobili. Zvečer je pa prišla domov, jo je pa vprašal: »Kako pa ti je danes šlo?«

Se je pa jokala in rekla: »Ja! Kako! Furmani so se pripeljali, so pa kar po posodi peljali, da so vse podrobili.«

Ji je pa rekel: »Kaj bova pa zdaj počela, ko nimava ničesar več? Zdaj ti ne morem nič kupiti; zdaj bova pa morala petlati.«

Drugi dan je bila tam v graščini ena vizitenga. Ji je pa rekel: »Pojdiva tja, tam bova kaj dobila.«

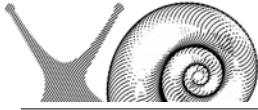
Zdaj pa gresta tja, sta pa dobila kašo in dosti piti, pa sam ni hotel veliko jesti pa tudi piti ne, kar njo je prav trugal piti, da jo je prav zelo opijanil. Potlej jima je malo kaše ostalo, ji je pa rekel: »Zdaj pa to kašo spravi, jutri morebiti ne bova nič dobila.«

Spravila je kašo noter v eno bisago. Zdaj sta pa šla ven, so pa v drugem cimru prav fejest godci piskali. Ji je pa rekel: »Pojdiva no malo plesat.«

Je bila pa malo pijana, je pa kar šla in sta prav fejest plesala. Med tem je pa bisago prerezal, da se ji je vsa kaša po cimru raznesla. Zdaj jo je bilo tako sram, da ni vedela, kaj bi počela. Potlej je pa rekel: »Dosti je tega!«

Peljal jo je v drugo sobo, jo je pa oblekel v kraljevski gvant, ki ga je imel že pripravljenega, in tudi on ga je oblekel, kraljevski gvant. Zdaj se ji je dal spoznati – da ji je enkrat pisal, da bi ga vzela in ji je rekel: »In si mi pisala, da še noge ob mene ne obrišeš. Pa glej! Kako si pa zdaj za mano hodila!«

Nauk: zarečenega kruha je vedno več snedenega kot pečenega.

gvant: obleka; **komandirati:** živeti, imeti se; **cimer:** soba; **zamerhati:** zapaziti; **vkup:** skupaj; **ponucati:** porabiti; **faconetelj:** ruta, robec; **soldat:** vojak; **kasarna:** vojašnica; **petlati:** beračiti; **kikla:** krilo; **čudno:** zelo; **lon:** plačilo, plača; **koralde:** ovratni nakit; **naprej priti:** napredovati; **glaž:** kozarec; **polovnjak:** prostorninska mera (pribl. 280 l); **plac:** trg, tržnica; **biks, biksati:** loščilo, loščiti; **krajcar:** kovanec, ena stotina goldinarja; **pisker:** lonec; **furati:** voziti, prevažati s konjsko vprego; **furman:** voznik, prevoznik; **vizitenga:** obisk, godovanje; **trucati:** siliti; **bisaga:** preprosta popotna torba, vreča za čez ramo; **fejst:** dobro, izvrstno

SVETI ANDREJ

45

Je bilo, ko so sveti Peter, Kristus in Andrej po svetu hodili. In so šli naprej po svetu po enih vinogradih. In rekel je Kristus: »Bog ne zadene kateremu kakšno jagodo odtrgati, to je sila prepovedano!«

Gre Kristus naprej in sveti Peter za njim, zadaj pa Andrej. In Andrej, ki je bil zmatran in žejen, utrga tri jagode in jih pozoblje. Pridejo na eno oštarijo. In tam je rekel Kristus fruštək pripraviti. In napreden so začeli jesti, je pa rekel: »Zdaj pa vsi teščo slino ven pljunimo!«

Sta pljunila Kristus in Peter slino, Andrej pa tiste tri jagode. In Kristus je rekel: »Andrej, kaj si zdaj naredil?«

Andrej pravi: »Gospod in mojster, kaj je pa zdaj za storiti?«

Kristus pravi: »Drugače nisi zveličan: če greš tja, kjer si odtrgal jagode in grmado vkup nanosiš in zažgeš in se gori uležeš, da boš sežgan!«

Andrej gre in nanosi grmado vkup; in jo zažge in se gori uleže, da je zgorel. Kristus pravi svetemu Petru: »Pojdiva gledat nazaj, če je od Andreja kaj ostalo.«

In prideta nazaj, je drugo vse zgorelo, samo srčje je bilo celo. Kristus vzame srčje svetega Andreja in ga zavije v papir, ga dene v tošel pa gresta naprej. In prideta zvečer prosit za jerperge k vdovi, ki je imela eno samo hčer. In Kristus je dal vdovi ta papir in pravil: »Hranite tole, ne smete pa noter pogledati, to je prepovedano!«

Zakaj ta čas, kakor dandanes, so bile ženske bolj firbčne kakor moški. In odvežeta ta papir, pogledata, kaj je noter. In ta hči poskusi, kaj je to. In potlej gresta drugi dan sveti Peter in Kristus naprej. In prideta ob letu glih tam nazaj za jerperge prosit in ta vdova pravi: »Ja, ja! Glih taka dva pritepenca sta bila lani, kakor sta vidva, je glih zdaj eno leto, kar sta bila, pa

tudi za vaju ne maram. Poberita se, marš! Zakaj, lani sem ju jerpregovala, imam pa tole v hiši – zibel. Kaj je meni tega treba?»

Kristus gre vsegljih po sili v hišo. In vidi Andreja v zibeli in mu pravi: »Andrej, vstani!«

In Andrej je vstal, je šel z njima naprej. In potlej so rajžali spet po svetu vkup. In spet se Andrej enkrat nekaj pregreši. In Kristus pravi: »No, ali hočeš spet biti enkrat prerojen? Ali hočeš biti mučen?«

Andrej pravi: »Raje sem martran kakor pa prerojen. To je sila huda martra. Ko bi mati vedela, koliko majhen otrok žeje pretrpi, bi prodala faso z vratu, da bi mu vodo kupila.«

In potlej je bil raje križan kakor prerojen.

zmatran: utrujen; **reči:** naročiti; **fruštek:** zajtrk; **srčje:** srce; **tošel:** denarnica, torba; **jerperge, jepregovati:** prenočišče, prenočevati; **firbčen:** radoveden; **glih tako:** ravno tako; **glih tam:** prav tam; **vsegljih:** vseeno; **martra:** trpljenje; **rajžati:** potovati; **fasa, faconetelj:** robec, ruta

CESAR IN BERAČ

46

Enkrat je živel premožen in hudoželen grof; s cesarjem sta bila tako prijatelja, da je cesar večkrat grofa povabil na svoje kosilo. To dobroto je navidezno želel grof povrniti cesarju. Večkrat ga je vabil na svojo pojedino, katero meni napraviti, na čast njemu in njegovim prijateljem. Res, grof povabi, za določen dan, cesarja in druge na gostijo, ki se bo obhajala, katero bode počastil sam cesar s svojim prihodom.

Cesar je bil radoveden in moder. Na tihem je želel poizvedeti, kaj govorijo o njem ljudstvo ali podložniki. Grof mu tudi ni nič dopadel, ker se mu je obnašal preveč hinavsko in priliznjeno. Napravi se kot berač ter se poda med podložnike kot prosjak. Pride v neko mesto, precej se mu pridruži drug berač. Ga prijazno ogovori: »No, prijatelj. Dobro jutro!«

Odgovori mu cesar: »Bog daj!«

Vpraša ga berač: »No, prijatelj, si že obedoval?«

»Ne,« reče cesar, »meni ni ta kraj prav nič znan.«

Berač pravi: »Meni pa dobro. Ljubi prijatelj. Posodi mi toliko, da bom spil kozarček žganja, da se malo okrepčam. In bom potlej bolj korajžno beračil. Upam, da bom kmalu toliko dobil, da ti bom pošteno vrnil!«

Cesar si ne da dvakrat reči. Mu posodi desetko. Berač vesel mu reče: »Z mano pojdi, ga boš tudi ti dobil en glažek!«

»Z žganjem,« pravi cesar, »nisva prijatelja. To je ena zapeljiva pijača, kdor se jo navadi. In nima zmožnosti, da bi se brzdal. Ga pogubi. Rajši pojdi sam. Jaz te bom tukaj počakal.«

Ko pride berač iz krčme, pravi: »Hvala Bogu, sedaj sem dober. Bom gveral do drevi. Sedaj le ročno pojdiva prosit po mestu, da se nama preveč ne zapozni. Ko po vseh hišah vse dobre in usmiljene ljudi poprosiva, potem se bova izčakala na drugem kraju mesta.«

Ko na drugem kraju mesta prideta skupaj, vpraša berač cesarja: »No, prijatelj, kako si kaj opravil?«

Cesar mu pove: »Se ne bom nič hvalili. Povsod so me ozmerjali in dejali, kaj da beračim in da lahko služim za hlapca.«

Berač se pohvali: »Meni je šlo prav dobro. Sedaj ti lahko vrnem tiste solde.«

»Ni potreba,« pravi cesar, »lahko počakam.«

Berač pravi: »Še za en štacjon vem, prav dober.«

Vpraša cesar: »Kje je?«

»Eno dobro uro hoda,« pove berač.

»Ali je ondi več hiš?« vpraša cesar.

»Ali ne veš?« se čudi berač.

»Nič ne vem,« odvrne cesar.

»Glej ga, bedaka,« mu zavrne berač, »cesar in vsa njegova družina pride tja v goste. In mnogo drugih gospodov. Štirinajst dni že pripravljajo za goste. Pojdiva tja prosit, gotovo, upam, da bova dobro opravila.«

Cesar je z nasvetom zadovoljen in reče: »Le pojdiva! Saj sem že lačen; dvomim, če bova kaj prida daru dobila ondi, ker nimajo srca do ubožcev.«

Berač mu pritrdi: »No, se ti ravno tako godi kakor meni. In ne bodi tako neumen!«

Potem jo kreneta tja. Ko dospeta na svojo mesto, reče berač: »Počakaj me tukaj. Grem najpoprej v kuhinjo, če bi se dobilo kaj južine.«

Ko berač stopi v kuhinjo, pozdravi posle: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

Sam odgovori: »Na vekomaj. Amen.«

Ročno mu besedo prestrižejo in vprašajo: »Mož, kaj iščete tukaj?«

»Ovbe, za eno malo južino vas ponižno prosim v božjem imenu, če vam je kaj ostalo.«

»Pri nas se ne utegnemo,« mu rečejo, »z berači ukvarjati. Pojdi kam drugam, saj je več hiš!«

Berač se žalosten obrne in gre tiho skozi vrata po mostovžu, potem po ganku. Oprezno in slastno gleda razna dišeča jedila noter skozi okno. Tako da ga ni nihče opazil. Roko je že stegnil, da bi zmaknil eno jed, ko čuje, da je kuhar rekel postreščku: »Na tole jed pazi, da to, pravo, postaviš pred cesarja – kajti ta je ostrupljena, da jo kdo drug ne dobi!«

Berač, ko to čuje, se zelo prestraši. Ni bil več lačen. Jo je hitro pobral. Ko pride ves plašen do kamerada, cesarja, ga ta vpraša: »Ali si kaj dobil za jesti?«

»Nič nisem dobil,« odgovori, »pa tudi nisem več lačen. Kar ročno pojdiva stran. To so čudni ljudje.«

»Kaj pa veš od njih?« ga vpraša cesar.

»Ej, kaj bi ti pravil,« mu reče berač, »saj mi ne boš verjel.«

»Zakaj ne?« mu reče cesar. »Če mi boš po pravici povedal, bom že verjel.«

»Poglej,« pripoveduje naprej berač, »cesarju bodo strupa dali med jed.«

»To ne more biti,« zavzame se cesar.

»Jaz prisežem, če na to pride,« pravi berač. »In cesarju bi rad povedal, naj bi pazil, ako pride v goste. Glej, stegnil sem roko, da bi izmaknil eno jed, tako mi je dišalo, ko sem to slišal.«

Cesar na to pravi: »To se lahko zgodi. Vem za njegovo hišo. Pojdeš z mano, da ti jo pokažem. In mu poveš, kaj si čul.«

Berač mu odvrne: »Bog zna, kako daleč je. Peš prideva prepozno. Denarja nimava, da bi se peljala po železnici.«

»Nič ne skrbi,« mu reče cesar, »sem s paznikom znan. Naju bo pripeljal vbogajme.«

»No, če je tako,« reče berač, »greva in pazi, da se nama ne primeri kaka neprilika, kakor se beračem večkrat zgodi, da jim dajo spremstvo na dom, če se preveč v tuje kraje podajo.«

Ko prideta v mesto, pred cesarjevo hišo, berač ostrmi in vpraša: »Ali je ta cesarjeva hiša?«

Ko mu cesar potrdi, pravi: »Buzarona, ta je lepa. Take nisem videl, kar imam to glavo.«

Cesar mu reče, da naj zunaj počaka: »Pojdem noter sam.«

S strahom pričakuje berač. Pride gosposko oblečen mlad človek in mu reče: »Noter stopite.«

Ko pride v prvo sobo, mu prinese novo obleko. In ko jo berač obleče, izgledal je kot pravi korenjak. Od veselja ni vedel, kaj bi počel. Dajo mu jesti in piti, da se je enkrat pošteno okrepcal.

Potem pride cesar k njemu v cesarski opravi. Da je bil prejšnji družnik, ga ni spoznal. In ga vpraša: »Kaj vi veste od tistega grofa?«

»Vaše veličanstvo, ali vam ni moj družnik, ki je šel naprej noter, povedal?«

»Me je opozoril,« odgovori cesar, »samo – če je resnica?«

Berač mu pove, kako je čul govoriti.

»Dobro,« mu reče cesar, »pojdeš z mano na kosilo tja k tistemu grofu.«

»Zakaj ne,« reče berač, »če to zahteva vaše veličanstvo.«

Ko pridejo v gostijo, so jih sprejeli z veliko častjo. Cesarju in njegovemu spremstvu odločijo prvo mesto. Pred cesarja postavijo prvo kupico. Cesar je ne sprejme. Postavi jo pred grofa in mu reče, da njemu kot hišnemu gospodarju gre prva čast. Grof se prestraši. Ne more si drugače pomagati, kot da izpije strup. Čez pet minut se mrtev zgrudi po tleh. Ker grof ni imel deležev, reče cesar beraču: »No, ti berač, sedaj bom tebi dal grofovo bogatijo – v spomin, ko sva beračila in si mislil krasti, ko si po tujem roko stegnil – boš se imenoval Grof Dolgorok.«

prosjak: kdor prosi, berač; **gverati:** zdržati; **zapozniti se:** biti pozen; **soldi:** denar manjše vrednosti; **štacjon:** prostor; **ondi:** tam; **ovbe:** joj, ojoj; **posel:** najet delavec; **gank:** lesen hodnik, balkon; **kamerad:** tovariš, prijatelj; **ovbe:** joj; **buzarona:** medmet za podkrepitev trditve; **delež:** kar ob delitvi česa odpade na posameznika

Enkrat je bil en kaukman, ki ni nič imel kot enega sina in eno hčer. Ta sin je bil pa velik pijanec, je vse zapil, kar je imel. Potem ga je pa oče k soldatom dal. On pride k soldatom, se je šel za tamborja učiti. Potem je gratal velik tambor. In je pisal domov očetu, da naj mu pošlje dvajset kron, ker je postal kaplar. Oče je imel freit za to. Je mislil, da ne bo prišel toliko naprej. Tistih dvajset kron je on kmalu zanucal. Potem piše očetu domov za štirideset kron, da je gratal ferar. Dal mu je spet oče. In je bil vesel. Si je mislil: Ko je doma bil tak lump, tam bo morebiti pa boljši.

Potlej je tiste denarje kmalu spet zanucal. Piše domov očetu, da naj mu pošljejo sedemdeset kron, da je gratal feldbebelj. Oče je zopet veselje imel in mu jih je poslal. Kmalu jih je spet zalumpal. Piše domov očetu, da je gratal frajtar, da naj mu pošlje sto kron, ker zdaj več denarja potrebuje, odkar je za ta večjega postal. Spet mu jih oče pošlje prav s freitom, prav veselje je imel nad sinom, ko je tako napredoval.

Kmalu je spet teh sto kron zanucal. Piše spet domov očetu, da naj mu pošljejo dvesto kron, da je gratal hauptman. Oče je imel freit, ko je sin tako naprej prišel. In mu jih je zopet poslal. Ta ubogi Korel je kmalu teh dvesto zanucal. In piše domov očetu, da naj mu pošljejo štiristo kron, ker je gratal oberst, ker zdaj več denarja nuca, ko z oficirjem hodi na špancir. Oče mu jih pošlje, ker je imel veselje nad sinom. Ubogi Korel je kmalu teh štiristo zanucal. Piše domov očetu po petsto kron, da je gratal major, ker zdaj več denarja nuca, ker mora svojega konja imeti. Oče mu jih z veseljem pošlje. Spet je ta ubogi Korel kmalu denarje zalumpal. Piše domov očetu, da je gratal general major, da naj mu pošlje šeststo kron, ker zdaj več denarja nuca; oče mu jih z veseljem pošlje. Pa ta ubogi Korel je spet kmalu te denarje ponucal in zalumpal. Piše domov očetu, da je gratal general in naj mu pošlje tisoč kron, ker zdaj spet več denarja nuca. Sedaj mu jih spet precej pošlje s freitom. Ta ubogi Korel pa te denarje spet kmalu zalumpa. In piše očetu domov, da je gratal kralj, da naj mu pošlje dva tisoč kron. Oče je mislil: Dva tisoč mu ne dam kar tako, se moram prepričati, ali je resnica ali ne. Zdaj pusti en paruč napreči. In si je mislil: Se bom sam peljal tja, bom videl, kako je. Vzel je s seboj štiri tisoč kron. Pride v tisto mesto, kjer je Korel bil. In je šel k tistemu regimentu s prošnjo: »Kje je ta in ta, ki se tako piše?«

Noben soldat, noben civil ni vedel za novega kralja, da bi se tako pisal. Kar pride en ferar in pravi: »Naš tambor je, ki se tako piše.«

Oče je mislil: »Bom šel pa nazaj domov.«

Sreča ga tisti tambor Korel, pravi: »Tako si ti za kralja v tem mestu.« Pravi: »Lej! Tukaj imam štiri tisoč kron. Dva sem tebi namenil, dva sem pa za rajžo s sabo vzela. Pa ti nič ne misli, da bi bil ti moj sin od zdaj za naprej več, pa tudi pred moje oči se mi ne smeš več prikazati!«

Korel se ni veliko zmenil. Šel je nazaj v kasarno. On je že dobro vedel, kod se bo oče domov peljal. Pride v kasarno, vzame svojo puško, gre očeta čakati in jim reče: »Dajte vi meni denarje, če ne vas prec ustrelim!«

Oče mu je moral dati vseh štiri tisoč. In gre nazaj proti domu, Srečal ga je en general, ki je jahal na konju. Ustrelil tega generala in mu vzame gvant z njega, se sam obleče v njega, pa je sedel na konja, rezentiral je pod drugega kralja. Zdaj pod tistim kraljem je befel bil ven dan, da kdor se bo šel z njim fehtati in da bo njega prefehtal, bo dobil kraljestvo in princezinjo za ženo. Korel se prvi dan ni hotel fehtati s kraljem. Je rekel: »Oni so zmatrani, jaz pa spočit; to ne gre, da bi se midva fehtala: kadar bodo oni spočiti, tedaj se bova.«

To je trpelo tri dni tako. Tretji dan se ta ubogi Korel ni mogel več odmakniti, da bi se ne šel fehtati. In se gresta fehtati s kraljem. Pa Korel pravi: »Morava meča zmeriti, da ne bo eden daljši kot ta drugi.«

Pa toliko sta se zmenila tudi, da ne bi se za rane fehtala, sta se kar poskušala, kateri je bolj korenjak. Ta ubogi Korel pa tudi ni bil ta boljši za fehtati. In ko se gresta fehtati, je pri vsemu fehtanju prehauptal kralja. No, nato pravi kralj: »Tako, zdaj ti dam svojo princezinjo in kraljestvo in ti si za ta mladega kralja.«

Princezinja je gledala dol z zgornjega štuka, ko sta se fehtala. In je sama pri sebi mislila: »Da bi me le ta dobil.«

Kajti Korel je bil lep človek. Rihtik se je zgodilo tako. On je bil za ta mladega kralja. In prav dobro mu je šlo. On si je začel misliti, kaj je pred tem s svojim očetom naredil, grevalo ga je in je rekel preko svojemu staremu kralju, če bi smel svojega očeta obiskati. Ta stari kralj mu je vse dovolil. On se je napravil na rajžo. Vzame s seboj en škadron huzarjev, bataljon jagrov, en regiment infatarije; in se poda na rajžo. Ko pa pride ta do neke oštarije, vpraša: »Kako daleč je čez to hosto?«

Tisti oštir mu pove: »Če boste celo noč maširali, boste do dne glih do pol hoste prišli!«

Resnično se je to zgodilo. Maširali so celo noč, ko se je dan naredil, pridejo do ene graščine. Tam na cesti je en soldat na vahti stal. In ga kralj Korel vpraša, če bi dobil za piti in za jesti za svoje ljudi. Ta soldat odgovori: »Pri nas se vse dobi.«

Kar gredo noter na hof in kralj gre gor v ekstra cimer, ker pri tisti graščini so bili ravbarji. Ravbar hauptman je bil tam doma. Kar en malo časa so pili in jedli. Kar prihrujejo ta drugi ravbarji domov. Zgrabijo se s temi soldati dol na hofu; naenkrat so ravbarji te soldate pobili. Korel pogleda dol na hof. Videl je, da so njegovi soldati vsi mrtvi. Kar gleda, kod bi ušel. Pa najde eno luknjo. In je zlezal skozi tisto luknjo dol, da je ušel. In je šel naprej. Srečal ga je en vandrovec. Dal mu je en zlat, da sta gvanta menjala. Tisti vandrovec je oblekel kraljevi gvant, Korel pa vandrovskega. Ravbarji priletijo, zgrabijo vandrovca, ker so mislili, da je kralj. In so ga ferderbali. In gvant so noter v cimer obesili. Ta ubogi Korel je šel pa proti svojemu domu raztrgan in umazan. Mislil si je, kako bi k svojemu očetu šel, ko ga je prej razžalil. Mislil si je: Moja sestra je dobra, bo že sprosil pri očetu, da me bodo gor vzeli.

On gre ponoči domov. Ko pride domov, gre svojo sestro klicat na okno, da je prišel nazaj. Sestra mu reče: »Oče so zelo jezni na tebe.«

Dala mu je nekaj denarjev, da je šel ta zunaj mesta na eno oštarijo na kvartir. In mu je rekla: »Jaz bom že pri očetu sprosila, da te bojo vzeli nazaj domov!«

Oče je tisto hčer tako rad imel, da ji je vse dovolil, kar je želela. Drugi dan se je bolna naredila, pa ni bila bolna. Oče gre k njej in pravi: »Preljuba moja Johanika, kaj hočeš, ti prinesem, da boš le ozdravela?«

Ona vstane gor in pravi: »Preljubi moj oče, drugega nič ne, kakor da Korelna vzamete domov!«

Oče je bil tako jezen, da jo je za uh udaril, da je omedlela. Pa glih kmalu se mu je začela smiliti. In jo prime za roko, jo vzdigne gor in pravi: »Naj pride lump, kje je? Koze bo pasel, za nič drugega ga ne nucam doma!«

In mu je šla povedat, da je prišel domov. Pride ta noter, napravil mu je kratke hlače in pa cokle. Potem je ta ubogi Korel šel koze past. Zdaj ta prvi dan žene koze, nabral je srebotje vkup in je te koze vkup povezal. In jih je selcirati učil. Te koze so tako suhe bile, ker se niso nič utegnile pasti. Tisto srebotje, s katerim jih je imel skupaj povezane, se mu je kmalu potrgalo. Prosil je svojo sestro, da mu špago kupi. Pa ni povedal, zakaj jo bo nucal. In vsak človek je mislil, zakaj so te koze tako suhe. Zdaj, on jih je prav fejest selcirati naučil; kar je bilo teh večjih kozlov, so bili šarži, ferarji in pa kaplarji. In kadar je on komandiral: »Šarži, austritn!« stopili so tisti kozli naprej. Zdaj si je mislil on: Selcirati že dobro znajo. Ko bi imel en boben, da bi jim bobnal.

Zdaj prosi svojo sestro, da bi mu boben kupila. Ona mu ga je tudi kupila. On je bobnal vsak dan, koze so pa selcirale. Zdaj je pasel en cajt koze. Pretumpasto! mu je prišlo naprej: Kralj, pa koze pase! Kar napiše eno pismo svoji ženi. Vse ji je pisal, kako se mu je zgodilo; naj pride po njega pa vso boljšo in močnejšo vahto mora s seboj vzeti, kakor jo je on prej. Ona dobi ta pismo in ga prebere. In se poda na rajžo po svojega moža, kralja. Res, je vzela s seboj potem več soldatov, kakor jih je on pred vzela. Glih tako pride v tisto oštarijo, kakor je pred on prišel; kar pride in spraša pri tisti oštariji, kako daleč je čez to hosto. Spet tako tisti oštir odgovori: »Če boste celo noč maširali, boste do pol hoste celo noč prišli.«

Oni pa gredo naprej. Rihtik, se je dan začel delati, pridejo do pol hoste. Spet najdejo tega soldata na vahti stati. In ga vpraša tista kraljica, če bi dobila za svoje ljudi za piti in za jesti tam. Tisti soldat ji odgovori: »Dobite pri nas vse.«

Ona gre gor v cimer, kakor se takim spodobi. Pustila je vahto postaviti, na prve štenge deset mož; potlej na vsako štengo po pol več, tako da pred tem cimrom, kjer je ona bila, je stalo več kakor sto mož na vahti. In je povedala jim: »Kadar bom jaz ustrelila noter v cimru, tedaj morate vsi noter butniti.«

Zdaj ko je ona bila noter, so se soldati napili in najedli. Eno žensko so imeli ravbarji pri hiši, pa je bila prisiljena, da je morala pri njih biti. Prinese jesti tisti princezinji, solze so se ji

po licu udarile. Princezinja jo pokliče pred sebe in jo vpraša, zakaj da je solzna. Ona ni hotela povedati. Princezinja jo pa le sili. Ona reče: »Smilijo se mi, ko so tako mladi in pa lepi, pa bojo tukaj morali smrt storiti.«

Princezinja ji odgovori: »Ne boj se ti, jaz se nič ne bojim!«

Zdaj pride ravbarhauptman noter. In princezinja ga vpraša, koliko je dolžna za svoje ljudi. Ravbarhauptman se ji je začel smehljati: »Saj se jim ne mudi, naj še ostanejo pri nas!«

Tako govori, na polici so pa stale pokrite sklede. Vzame ravbar eno skledo dol, kjer so bili štriki noter, pravi: »Hočete tole rihto jesti?«

Kraljica pravi: »Tega ne bom.«

Vzame drugo skledo, kjer so bili sami noži noter, pravi: »Boste to jedli?«

Kraljica pravi: »Tudi tega ne bom.«

V vsaki skledi je bilo drugo orožje. Kakršno smrt bi si bila hotela zvoliti. Kraljica je imela pa v nederjih tako pištolo, da je bilo šest šusov noter. Ko ravbar po to, zadnjo skledo seže, kraljica seže v nederje po pištolo in ustrelji ravbarja. On se zvrne po tleh. Po dvorišču vse zahruje. Naenkrat soldati pomorijo ravbarje. In potlej gre kraljica po vseh cimrih pogledat, kaj imajo za eno blago; najde dosti zlata in srebra povsod. Samo tiste ženske ni bilo nikjer, ki jo je prej videla. Išče jo, išče jo, najde jo skrito v enem kotu, ker se je tudi bala, da bo mrtva, ko je videla, kakšne koline so bile. In kraljična jo prime za roko in ji reče: »Tebi se pa ne bo nič zgodilo!«

Gredo spet pogledat po vseh cimrih, pa od enega samega niso imeli ključa. In jo vpraša: »Kje je od tega cimra ključ?«

Ona ni hotela povedati. Pa jo le prisili, da je povedala in je dejala: »To je tako: če greste noter v ta kevder, na vsakem kraju pri vratih stoji škafo vode, pa s to vodo se mora nasprotno kropiti, to je z desne roko na levo, z leve na desno. Vi pa tistega poškropite, ki na desnem kraju stoji!«

Zdaj ko prideta ženski noter v kevder, vidita, da je bil ta veliki coprnik s sedmimi ketnami na kamen priklenjen pri kamnih stal. In ko prideta ženski noter, se jima začne smehljati in on pravi: »Kdaj vas že nisem videl! Dajte mi vode iz levega korita!«

Kraljica pa pravi: »Jaz ti bom že dala vode.«

Pa ga poškropi s tisto vodo, ki je stala na desnem kraju. Tega velikega coprnika je tako razneslo kakor prah in pepel. Vzame tisto vodo, ki je na levem kraju stala; gre tiste mrtve soldate pokropiti, ki so jih pred ravbarji pobili, so oživali. Pa tudi drugi so oživali, kar so jih ravbarji pobili. Kraljica spravi potem vso zlatovino in srebrnino skupaj in se poda dalje na rajžo svojega Korelna iskat. Korel je že vedel, kateri dan pride do njega, ker mu je že pismo pisala. Tisti dan je na pašo gnal tiste koze. Zdaj pride k tistemu kaukmanu en pismo, da pride na kvartir ena kraljica k njemu. Zdaj si on misli, kako bi to moglo biti, tako visokega stanu, pa da pridejo k njemu v kvartir. Dobil si je tofeldekerja in vse kar je potreba. Zdaj pride tista kraljica na kvartir. Korel je vedel, kateri dan bo prišla njegova kraljica. Tisti dan je koze prignal čez celo mesto, pa fejest so morale selcirati in vštric so morale iti po mestu. Kraljica

je pa skozi okno gledala in videla, ko je Korel koze prignal v tistih coklah pa kratkih hlačah. Ga je precej spoznala, je vedela, da je njen mož. Ko ji začnejo jesti gor nositi, je rekla: »Tisti naj pride meni gor nosit, ki je koze pasel!«

Zato ker celo mesto je skupaj letelo, ker še nikoli niso videli, da bi koze selcirati znale. Tak smeh je bil po celem mestu, da še Bog ve, koliko časa ni bilo takega smeha. Korel žene koze v hlev. Kraljica pravi tistemu kaukmanu: »Tisti naj meni prinese jesti gor, ki je koze pasel in gnal po mestu, tisti meni najbolj dopade. Pa zato še najbolj, ker je koze selcirati naučil.«

Zdaj ta kaukman reče: »Spreoblečimo ga no malo, da ne bo tako grd, kakor je pred bil pri svojem očetu, ker je lump bil.«

Zdaj ga spreoblečejo in ga dajo, da bi nosil gor, za tofeldekerja. Ko pride gor, pravi kraljica: »Le v tistem gvantu naj pride, v katerem je pred bil, mi bolj dopade!«

Moral je Korel ta gvant sleči in prejšnjega obleči in cokle obuti. Ta prvo rihto nese gor; kar nalašč se na pragu spotakne, prekucne tisto župo po cimru tako, da je skledo ubil. Tisti kaukman je zelo žalosten bil, ker je svojega sina takšnega imel. Je mislil: Mi tako sramoto dela, ker je tako neroden.

Ta drugo rihto nese gor, je glih tako naredil, prekucnil je po hiši pa razlil vse in skledo ubil. Tisti kaukman vzame hund pajčen in začne tega Korelna pretepavati. Korel gre dol iz cimra, gre na tisto oštarijo, kjer je prej bil. In je oblekel kraljevi gvant, ki ga je kraljica tam pustila, kakor ji je prej pisal, da ga mora tam pustiti. V tiste kratke hlače pa v raztrgano srajco pa napravi slame, tako da je glih enega takega človeka napravil, da se je tako ven videl kakor on, in pa v tiste cokle ga je obul; zadrnil mu je štrik za vrat, obesil ga je vrh ene hruške tam pri eni hiši. Kraljica pravi temu kaukmanu: »Le tistega bi jaz rada videla, ki je pred bil, ki je župo razlil!«

Kaukman ga gre iskat. Vidi ga vrh tiste hruške viseti. Mislil si je: To mu nisem mislil narediti, da je ta trotel šel, se je pa obesil. Gre gor v hruško, mu odreže štrik, pade ta taterman dol. Tedaj je še bolj razjezilo tega kaukmana. Mislil si je: Zakaj ta prismoda to dela!

Potem pride befel: *Pride tudi en kralj tukaj na kvartir!* Res. Korel obleče kraljevi gvant in pride k tistemu kaukmanu na kvartir. Nobeden ga ni poznal, samo kraljica ga je poznala. Sestra Korelnova, ki je gor nosila, ga je zmerom hodila gledat. Zdelo se ji je, da je njen brat. Pa ga vendar ni dobro poznala. Kar reče svojemu očetu: »Oče, ta je naš Korel!«

Oče reče: »Ne bodi neumna!«

In je jezen gratal. Še bolj ga pregleduje sestra. Zdelo se ji je, da je ta pravi, kakor ona misli. V drugič reče očetu: »Ja, je naš Korel.«

In oče jo z jezo od sebe sune in pravi: »Tiho bodi, ko bi te kdo čul, kaj bojo rekli ljudje potlej. Enega takega lumpa, pa h kralju prištirati!«

Johana je bila tiho. In ni besede rekla na to. Pogledala je Korelna; ko ga je dosti spoznala, plane k njemu, ga za vrat prime: »Ljubi moj brat Korel. Ali si ti!«

Korel odgovori: »Res, jaz sem tvoj brat.«

Ta kaukman, tisti oče, Korelna vidi. Od same žalosti omedli in pade. Zato, ker je popred Korelna tako pretepal. Korel stopi k njemu, ga za roko prime: »Ljubi moj oče, jaz sem vaš sin Korel, kakor sem vam pisal, da sem kralj. To je resnično. Zdaj sem res jaz kralj, kakor vidite!«

Zdaj so bili vsi veseli vkup in oče Korelnov je bil najbolj vesel, ker je videl svojega sina, da je res kralj. Tedaj so pili in jedli in so bili dobre volje. Ta Korel gre s svojo ženo v tisto mesto, kjer je njegovo kraljestvo bilo; tam je kraljeval več let, kjer še zdaj kraljuje, ako ni umrl.

☛ Pripovedoval: Anza Jegovnik z Vranskega

kaukman: trgovec; **soldat:** vojak; **tambor:** vojaški bobnar; **gratati:** postati; **nucati:** potrebovati; **zanucati:** porabiti; **kaplar:** desetnik; **freit:** veselje, radost; **ferar:** vodnik; **feldbebelj:** narednik; **zalumpati:** zapraviti za veseljačenje; **frajtar:** častniški namestnik; **avenzirati:** biti povišan z nižjega službenega mesta na višjega, napredovati; **hauptman:** stotnik; **oberst:** polkovnik; **špancir:** sprehod; **paruč:** kočija, koleselj; **rajža:** potovanje; **prec:** precej; **gvant:** obleka; **rezentirati:** dezertirati; **befel:** ukaz, povelje; **biti ven dan:** iziti; **fehmati, prefhmati:** boriti, bojevati se; premagati; **zmatran:** utrujen; **trpeti:** trajati; **prehauptati:** premagati, biti boljši; **hof:** dvorišče; **štuk:** nadstropje; **rihtik:** dobro; **grevati:** žal biti, kesati se; **rajža:** potovanje; **škadron:** eskadron, vojaška enota, pehotna četa, bataljon; **huzar:** vojak konjeniške enote; **jager:** lovec; **regiment:** polk; **infatarija:** pehota; **oštarija, oštir:** gostilna, gostilničar; **vahta, vahtati:** straža, stražiti; **maširati:** marširati; **glih tako:** ravno tako; **zgrabiti se:** spopasti se; **ravbar:** ropar, razbojnik; **hauptman:** poglavar; **vandrovec:** popotnik; **zlat:** zlatnik; **ferderbati:** uničiti; **gvant:** obleka; **gor vzeti:** nazaj vzeti; **kvartir:** stanovanje, bivališče; **cimer, ekstra cimer:** soba, posebna soba; **nucati:** potrebovati; **selcirati:** uriti se v strumnem korakanju, drži; **špaga:** vrv; **fejst:** dobro; **šarž:** častnik; **austriten:** izstopiti; **en cajt:** nekaj časa; **tumpasto:** neumno; **prihi naprej:** prihi na misel; **rihtik:** dobro; **štenge:** stopnice; **rihta:** jed, del obroka; **nedrje:** prsi; **šus:** krogla, naboj; **blago:** premoženje; **kevder:** klet; **ketna:** veriga; **pred:** prej; **tofeldeker:** strežnik; **fejst:** dober, dobro; **župa:** juha; **špot:** sramota; **hund pajčen:** pasji bič; **ven videti:** izgledati; **trotel:** bedak; **taterman:** strašilo; **gratati:** postati; **prištirati:** pripraviti

PRISMOJENI BRAT

48

Enkrat je bil oče, je imel tri sinove; potem sta se starejša dva brata šla ženit; najmlajši je bil pa malo prismojen, je pa tudi hotel z njima iti; potlej je letal bos in gologlav za njima, je pa našel enega crknjenega vrabca, je pa rekel: »Počakajta, jaz sem nekaj najdel.«

Potlej jima je pa crknjenega vrabca pokazal in zato sta ga rajtala tepsti, potem sta ga pa pustila. Potem je pa še letal za njima, jima je rekel: »Jaz sem najdel en obroč, počakajta!«

Potlej sta ga spet rajtala tepsti, sta ga spet pustila. Potlej je spet letal za njima, je našel eno ubito špinco, je rekel: »Počakajta, jaz sem spet nekaj najdel!«

Potlej sta ga spet rajtala tepsti, sta ga potem spet pustila. Potem je pa zadaj ostal, ona dva sta se šla pa ženit. Potem je pa nevesta rekla: »Kdor me bo napravil, da se bom zasmejala, tistega bom pa vzela.«

Pa od teh dveh je ni nobeden mogel pripraviti, da bi se bila zasmejala. Potem se je pa tisti šel ženit, ki sta ga rajtala tepsti, pa pride noter, je pa vprašal: »Imaš ogenj?«

Je rekla: »Ja.« Potlej je pa rekla: »Kako ga boš pa nucal?«

»Vrabce bova pekla.«

Potem je rekla: »Kje se bo maščoba cvrla?«

Je rekel je: »V špinci.«

Ga je vprašala: Ali jo imaš?«

Je rekel: »Ja.«

Potlej je rekla: »Kaj pa če ti špinca počī?«

On je rekel: »Naj počī, saj imam obroč, jo bom pa nabiral.«

Potlej se mu je pa začela smejati, je rekla: »Čeprav si prismojen, te bom vseglīh vzela!«

Potlej so pa ohcet imeli, sem pa jaz na mizi pod eno skledo ležal, potlej so me pa našli, potlej so mi pa dali iz fingreta jesti, z rešeta piti, potlej so mi pa dali z loparjem po riti, imam še zdaj en velik graben na riti. Potlej je pa rekel en godec: »Kaj bomo zdaj z njim naredili?«

So me pa v en kanon nabasali pa v meglo spustili, sem pa v Motnik priletel, zdaj sem pa to povedal, kako je bilo.

najdel sem: našel sem; **rajtati:** nameravati; **špinca:** pinja (valjasta lesena ali lončena posoda za izdelavo masla); **ubito:** razbito; **zad:** zadaj; **napraviti:** spraviti; **nucati:** rabiti, potrebovati; **vseglīh:** vseeno; **nabirati:** ponovno skupaj dati, sestaviti; **fingret:** naprstnik; **kanon:** top

SLEPI OČE IN TRIJE SINOVI

49

Enkrat je bil en oče, je imel tri sinove; je bil pa oče slep; potlej je pa poslal ta najstarejšega sina, da naj gre po takega tiča, da bo »pukfon« pel, potlej mu je dal sto goldinarjev. Je prišel do ene oštarije, je pa vse zapil. Je pa ta drugega poslal, mu je pa spet sto goldinarjev dal; potem sta pa prišla vkup, sta pa spet vse zapila; očetu se je pa doma čudno zdelo, kaj da ju toliko časa ni. Potem je pa spet najmlajši brat rekel: »Naj grem še jaz.«

Mu je pa spet sto goldinarjev dal. Je pa šel čudno daleč, pa pride do ene hoste, gre nekaj časa po hosti, pa ga je sreča en zajec, je rekel: »Kam greš?«

Je pa rekel: »Po takega tiča, da bo pukfon pel.«

Je pa rekel zajec: »Jaz pa vem za njega, le pojdiva.«

Sta pa prišla do ene hiše, je pa rekel zajec: »Pojdi noter, tu noter je tak tič. No, pa ena lepa ženska, potlej pa en lep konj.« Je pa rekel: »Tiča zagradi, pa ga ven prinesi, pojdi noter po tisto lepo žensko, jo ven pripelji.« Potem je rekel: »Pojdi po tistega lepega konja, ga ven pripelji.« Potlej je rekel: »Zdaj sva pa vse dobila, zdaj pa le pojdiva domov.«

Gresta en čas po hosti; je rekel zajec: »Zdaj si pa ti mene rešil!«

Potlej je pa človek gratal, je pa ta človek rekel: »Zdaj pa pojdi ti domov, jaz pa tudi.« Potlej je še rekel: »Od obešenega mesa ne smeš kupovati!«

Pa gre, je pa prišel naprej, pa je prišel do svojih dveh bratov, ki sta bila namenjena, da bosta obešena na gavge. Potlej je pa rekel tistim, če sta še za odkupiti, so pa rekli: »Še.«

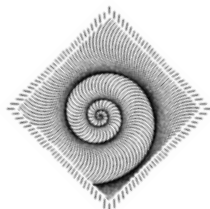
Ju je pa odkupil. Potem so pa šli vsi trije bratje domov. Potlej sta mu pa onadva vzela tiča, žensko pa konja. Potlej sta ga pa v šterno vrgla.

Tedaj je pa prišla veeverica, ki mu je rekla: »Saj sem ti povedala, da nimaš od obešenega mesa odkupovati; zdaj se pa ti mene primi za rep, če te ven potegnem, bova oba zveličana, če pa ne, bova oba pogubljena.«

On se jo prime za rep, ga je pa ven prinesla, je pa spet iz veeverice človek gratal, potlej sta šla pa vsak na svoj dom. Potlej pride domov, sta pripeljala onadva tiča, žensko in konja. Tič ni hotel nič peti, ženska je bila žalostna, konj pa ni hotel nič drugega jesti kot samo pšenico. Ta najmlajši brat pride domov, pride, gre v štalo, je videl tistega konja, je rekel: »Zakaj mu pšenico dajete, saj ga slama gvera?«

Mu vrže tisto, en škopenk, ga je z luštom pojedel. Hitro grejo k očetu povedat, da je en tak človek prišel, ki mu je škopenk vrgel, pa ga je konj kar pojedel. Oče je rekel: »Kar peljite ga gor, da ga jaz pošlatam; ga ne vidim, ne.«

Potlej pride tisti tja gor v cimer. Kakor hitro je v cimer stopil, je tič žvižgati začel; potlej je pa oče precej videl, potlej je ženska vesela bila, potlej so pa ona dva brata obesili, potlej je pa ta tisto žensko vzela, potlej so pa ohcet imeli, potlej so pa meni dali iz fingreta jesti, z rešeta piti pa z loparjem po riti, imam še zdaj graben na riti. Potlej sem pa šel po svetu, sem pa pravil, kako se mi je godilo. Kdor govori, je norec, kdor posluša, je pa še bolj. Zdaj je pa konec.

pukfon: gramofon; **gratati:** postati; **gavage:** vislice; **šterna:** vodnjak; **gverati:** preživeti, trajati; **škopenk:** večji snop slame; **lušt:** slast; **pošlatati:** potipati; **cimer:** soba; **fingret:** naprstnik

Enkrat je bil en fant, je imel eno žensko rad; potlej ji je pa rekel, da jo bo vzel, da ga mora eno leto čakati. Potlej je pa šel tisti fant po svetu, ona pa v eno mesto.

Potlej jih je pa videl – tri sinove, ki jim je oče umrl; jim je pa pustil en plašč, tak, da če se v njega zavije, ga nobeden ne vidi; pa eno tako palico, da kamor udari, vse odbije. Potlej jim je pustil take čevlje, da sto milj en bart daleč stopiš v njih. Potlej so se pa na enem velikem griču kregali tisti sinovi, od katerega bi to bilo. Tisti fant je šel, jih je pa videl, ko so se kregali, je pa šel k njim, je pa rekel: »Kaj delate?«

So mu povedali, je pa rekel: »Jaz bom pa tako naredil, da bo vse eden imel.« Je pa rekel: »Jaz bom pa tale kamen tja dol po drči vrgel; kateri ga bo najprej gor prinesel, od tistega bo vse.«

Oni so vsi za kamnom leteli, ta je pa v plašč stopil, pa čevlje obul, pa palčko v roko in je šel. Oni so pa nazaj prišli, pa ni nobeden nič dobil.

Potlej je ta pa šel po svetu, pa pride do ene mičkene hišice za jerperge prosit. Tam so bili pa coprniki in coprnice, je pa za jerperge prosil, je pa ona rekla: »Ne smem jerpregovati, moj mož je coprnik, te bo kar ferderbal.«

Potlej je pa rekel: »Saj je vsegljih, se ga nič ne bojim.«

Potlej je bil pa tam vsegljih čez noč. Potlej pa pride domov tisti coprnik, ga je pa precej ovohal. Potlej je pa rekel tisti coprnik, kam da pojde, ta mu pa reče, da v to in to mesto. Je pa rekel tisti coprnik: »Jaz tudi pojdem, pometat, jutri, preden bo dan, mora biti vse pomedeno po mestu, bo bal.«

Potlej pa gresta, je pa ta sto milj daleč stopil, je bil pa kar tam; coprnik je pa zacopral, da je bil tudi, sta bila pa vkup tam. Potlej se je pa bal začel, je pa šel tja; ko je kelnarica ta prvo rihto na mizo prinesla, jo je pa kar po roki udaril, je pa precej na tla vrgla, pa ni nobeden videl, da jo je udaril; potlej pa spet drugo prinese, jo je pa spet po roki udaril, pa spet nobeden ni videl, in tako je bilo tretjo, četrto, peto, šesto in sedmo bart. Nazadnje je šla pa sama nevesta, pa jo je po roki udaril, potlej jo pa k sebi potegnil, ko jo je po roki udaril, jo je pa k sebi poklical, je rekel: »Tak, zdaj se boš možila?« Potlej je pa rekel: »Povej svatom: 'Enkrat sem imela en zlat ključek, potlej sem ga pa zgubila, sem pa srebrnega dala narediti; zdaj, kateri je boljši? Ta zlata ali ta srebrni?'«

So rekli, da ta zlata, vsi so rekli, da je ta zlata boljši.

Potlej je pa rekla: »Naj pa bo ta zlata boljši, pa naj oni gre s poti.«

Potlej so pa s tem ohcet opravili, potlej me je pa en godec v rit brcnil, da se še zdaj to lažem.

en bart: naenkrat; **prvo bart, drugo bart:** prvič, drugič; **coprnik:** čarovnik; **coprati:** čarati; **jerperge:** prenočišče; **jerpregovati:** prenočevati; **ferderbati:** ubiti, uničiti; **vsegljih:** vseeno; **vkup:** skupaj; **bal:** družabna prireditev s plesom; **kelnarica:** natakarica; **rihta:** ena ali več jedi, zlasti kuhanih

MOČNI ČLOVEK IN DIVJI MOŽ

51

Enkrat je bil en birt; je pa hodil divji mož k njemu, mu je pa hotel vse pojesti; nobeden ga ni mogel umoriti. Potlej pride en Poljak z enim medvedom, tisti birt mu je pa rekel: »Koliko vam dam, da vi divjega moža umorite? Mi hoče vse pojesti.«

Poljak pravi: »Drevi ga bom jaz šel čakati v gmajno, z medvedom, potlej bom pa sam šel čakati v gmajno.«

Pa gre. Ga je pa rajtal divji mož kar ubiti, tega Poljaka, ta mu pa reče: »Saj ne boš, si zanič: ti še mojega očeta ne ustrahuješ, ki je že tako star, da je ves siv.«

Pravi divji mož: »Le pojdiva k njemu, ga bom prijel.«

Potlej je pa medveda pustil v eni štali. Potlej sta pa ležala pri eni hiši, potlej mu je pa povedal, tisti Poljak divjemu možu, kje da bo ležal; potlej pa pride divji mož nad tistega Poljaka, je pa Poljak pod špampet legel, je bil kšajt. Pa pride divji mož, pa udari po špampetu, ta pa je rekel: »Kako me bolhe jejo!«

Potlej je divji mož šel spat, je pa rekel: »Ta je pa hud. Ko sem ga z železno štango udaril, je pa rekel, da ga bolhe jejo.«

Potlej drugi dan vstaneta, pa gresta k medvedu. Potlej sta se spoprijela, divji mož in pa tisti medved; sta se prijela, ga je pa precej medved je raztrgal, tega divjega moža. Potlej ga je pa Poljak kar na medveda dal, da ga je nesel domov. Potlej mu je pa birt čudno veliko denarjev dal, tistemu Poljaku; potlej pa ne vem, kako se je godilo, sem šel jaz domov.

birt: krčmar; **rajtati:** računati, nameravati; **prijeti koga:** napasti; **štala:** hlev; **špampet:** postelja; **kšajt:** pameten, zvit, prebrisan; **štanga:** drog

O NEVESTI, PRI KATERI SE JE RAVBAR ŽENIL

52

Enkrat se je prišel en ravbar ženit k eni nevesti, Hauptmanravbar se je pisal. Potlej jo je pa vprašal, če bi ga hotela, je pa rekla: »Zakaj pa ne?«

Potlej jo je vprašal, kdaj da bo prišla na razgled. Je pa rekla: »Bom že prišla, zdaj en dan ta teden.«

Potlej je enkrat prišla, pa nobenega doma ni bilo, so šli vsi krast; in pa družica je šla tudi z njo. Kelnarica je pa doma bila, tista, ki je pedenala ravbarje v tisti graščini. Potlej je pa vprašala kelnarica, po kaj sta prišli. Onidve pa sta rekli: »Na razgled.«

Potlej ju je pa peljala v ta prvi cimer, kjer je bila ena velika skleda medu na mizi, noter pa en nož pa ena pištola, potlej pa še ena pokrita skleda. V drugi cimer ju pelje, je bilo pa čudno veliko lepega gvanta noter, pa kosten in pa vse sorte stvari; v tretji cimer pridejo, je bilo pa polno človeških glav, v ta četrti cimer pridejo, je bilo pa vse polno takih ljudi brez glav; potlej v ta peti cimer pridejo, je bilo pa vse polno rok in pa nog. Potlej je pa kelnarica zaklenila, onidve sta pa noter ostali. Potlej pa pridejo zvečer ravbarji domov, so pa eno fejest žensko s seboj pripeljali, ki so jo rajtali ubiti, pa glih v tisti cimer, v katerem sta bili onidve noter. Onidve sta se pa kar brž noter pod špampet skrili. Potlej je pa en ravbar tisto, ki so jo s seboj pripeljali, po roki udaril, da ji je kar prst odbil; gor je pa zlat prstan bil, pa noter pod špampet pade. Nevesta pa kar pobere tisti prstan pa prst pa v varžet dene. Potlej ko so ravbarji ponoči enkrat zaspali, onidve, nevesta in družica, sta jima pa ušli; tisti cimer so ponoči ravbarji, ko so ven šli, odprt pustili. Onidve pa ponoči kar tiho vrata odpreta pa sta jim ušli ven pa kar domov sta leteli. Ko se drugi bart pride ravbar ženit, je pa rekel: »Ali bi me hotela ti vzeti?«

Je pa rekla: »Zakaj ne?«

Potlej je pa rekel: »Kdaj boš pa na razgled prišla?«

Je pa rekla: »Saj je vsegljih, mi ni treba na razgled hoditi, saj vem, da imajo veliko premoženja.«

Imeli so pa ohcet narediti. Potlej je pa pripeljal veliko svatov s seboj, sami ravbarji so bili.

Potlej so pa dolgo časa ohcet imeli, je bila fejest ohcet. Nazadnje je pa rekla nevesta: »Zdaj bomo pa začeli sanje razlagati. Meni se je sanjalo nocoj, da sem prišla k tebi na razgled in bilo je pa vse sorte v tvojih cimrih, kar je še najgršega. Potlej ste pa prišli domov, ste pa eno žensko s seboj pripeljali. Potlej jo je pa eden udaril gor po roki, ji je kar prst odbil, potlej je pa pod špampet zletel. Jaz sem ga pa pobrala, sem ga v varžet dala. Potlej ste pa še mene rajtali ubiti, jaz sem pa ušla.«

Ko je ona to rekla, je prstan in prst prinesla ročno na talarju. Potlej so jih pa kar prijeli, so pa vse pobili, kolikor jih je prišlo sem. Svatje so pred tem soldate prosili, da so jim pomagali.

hauptmanravbar: poglavar, vodja razbojnikov, roparjev; **pritti na razgled:** priti pogledat, priti na ogled; **kelnarica:** natararica; **pedenati:** streči komu, dobro skrbeti za koga; **cimer:** soba; **čudno:** zelo; **gvant:** obleka; **kosten:** omara; **fejest:** dobra, zelo dobra; **rajtati:** nameravati, računati; **glih tako:** ravno tako; **vsegljih:** vseeno; **drugi bart:** drugikrat, drugič; **špampet:** postelja; **varžet:** žep; **ročno:** hitro; **talar:** krožnik; **soldat:** vojak

Enkrat je bil en oče, je imel veliko otrok. Potlej je pa tako žalosten bil, ker jim ni imel kaj jesti dati. Potlej jim je pa šel jesti iskat, prosit. Potlej ga pa sreča en mož, pa pravi: »Oče, zakaj ste tako žalostni?«

Je rekel: »Zakaj bi ne bi bil žalosten, imam toliko otrok doma, pa jim nimam kaj jesti dajati.«

Potlej pa pravi: »Če mi date tisto, kar je zdaj v hiši za vrati, bo čez sedem let dobro za vzeti, boste imeli dovolj vsega.«

Pa pravi: »Le!«

(Je mislil, da je za vrati metla, kot vedno. A je bila ravno takrat za vrati njegova žena, ki je bila noseča.)

Potlej mu je pa toliko denarjev dal, da ga je imel zmeraj zadosti, dokler je bil na svetu. Potlej je pa dal fanta v šolo, so ga pa menihi učili brati in pisati; potlej je pa na vakance hodil domov; potlej pa, kadar mu je oče kruh rezal, se je vselej jokal, potlej pa pravi fant: »Nikoli več ne grem domov!«

Potlej pa pove v šoli, da se njegov oče vselej jokajo, kadar mu kruh režejo; potlej je pa rekel menih: »Vprašaj doma, zakaj se jokajo, potlej pa če ne bodo povedali, pa reci: 'Vas bom pa ustrelil.'«

Potlej mu pa ni hotel precej povedati, potlej mu je pa le, čez en cajt mu je povedal. Potlej pa gre nazaj v šolo. V šoli so ga vprašali: »Kaj je?«

Potlej je pa rekel: »Oče so rekli: 'Jaz sem že tedaj tebe predal hudiču, ko si bil v materinem telesu!'«

Potlej so mu menihi dali ene bukvice, so pa rekli: »Noter so pa take lepe molitvice, da te ne bo mogel hudič vzeti.«

Enkrat, ko je sedem let bilo, pa pride hudič po njega. Potlej so ga pa menihi dali v kad, pa žegnane vode noter, potlej pa bukvice v roke, potlej pa monštranco na vrh glave. Potlej pa skoči hudič ta prvi bart v njega, pa ga ni mogel vzeti, v drugič skoči v njega, mu je pa monštranco z glave zbil; v tretje skoči v njega, ga je pa vzel; fant je pa še zmeraj tiste bukvice bral, ko ga je nesel. Potlej ga prinese na en visok grič, na ene velike skale, ga je pa kar dol spustil. Potlej je fant čedno nazaj šel po skalah domov. Potlej je pa še naprej študiral, oče je imel pa zmeraj dosti denarjev, do smrti. Potlej sem pa jaz šel domov, pa ne vem, kako so se komandirali.

vakance: počitnice; **čez en cajt:** čez nekaj časa; **bukvice:** knjižice; **žegnana:** blagoslovljena; **prvi bart:** prvič; **komandirati se:** živeti, imeti se

Enkrat je bila ena mati, ki je imela enega majhnega sina. V tisti hiši je bil pa tak kočar, ga je pa ukradel, potlej je pa rekel, da ga je mati požrla. Potlej je bila pa tista ženska zaprta, čudno dolgo. Potlej je bil pa tisti fant tako kunšten, da kar je komu voščil, je bilo. In potem je voščil tistemu, ki ga je ukradel, veliko hišo, je pa kar bila; potlej mu je pa voščil, da bi bila polna blaga, je pa spet bila. Potlej mu je pa voščil veliko denarja in je pa spet bilo tako. Potlej je pa šel ta kočar zdoma, mu je pa rekel: »Jaz vam voščim prav eno lepo žensko, da bi se vi oženili.«

Se je pa kar oženil. Potlej je pa rekel (svoji ženi): »Zdaj moraš pa ti tega fanta ubiti, jaz grem zdoma.«

Zjutraj je pa domov prišel, potlej je pa rekel: »Si ga ubila?«

Je pa rekla: »Ja.«

Fant je pa živ pod špampetom ležal. Potlej je pa rekel: »Prav si naredila, da si ga ubila. Kar ta fant vošči komu, tako tisto je; ta bi še čudne miraklje špilal.«

Fant je pa pod špampetom bil, je poslušal, je pa rekel: »Jaz vam voščim, da bi bili vi en pes.«

Potlej je pa tisti ženski rekel: »Jaz vam voščim, da bi bili vi en lep pušeljc.«

Potlej je pa pušeljc za klobuk dal, pes je pa moral za njim iti. Potlej je pa šel proti tistemu domu, kjer je bil doma; je pa spraševal, če je bila tu kakšna ženska, da bi bila svojega sina pojedla. Potlej so pa rekli, da je bila, da je še zdaj zaprta. Potlej je pa rekel: »Pokažite jo meni.«

Potlej so mu jo pa pokazali; ko je enkrat svojo mater videl, je pa rekel psu: »Bodi človek!«

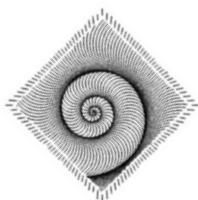
Pušeljč je s klobuka vzel, je rekel: »Bodi ti ena lepa ženska.«

Rekel je: »Tale je mene ukradel, tisti človek, ki je prej pes bil.«

Potlej je bila pa res njegova mati rešena. Potlej so pa obesili tistega človeka, ki ga je ukradel.

Tisti lepi ženski je pa rekel: »Vi pa pri meni bodite, ker ste me rešili, da me niste ubili.«

Potlej je pa voščil veliko denarja sam sebi, njegova mati in pa ženska sta bili pa pri njem do smrti. Potlej sem pa jaz šel domov, pa ne vem, kako je bilo potlej.

kočar: bajtar, kajžar; **kunšten:** bister, pameten; **kunšt:** spretnost, veščina, znanje; **voščiti:** zapovedati, želiti; **blago:** premoženje; **špampet:** postelja; **mirakelj:** čudež; **špilati:** igrati, delovati; **pušeljc:** šopek rož

Enkrat je bil en tak človek, da je vsako zver premagal s svojim mečem. Potlej pa gre po svetu, pride k eni hiši, so rekli: »Bi si upal enega lintverja premagati, takega, ki ima sedem glav?«

Je pa rekel: »Saj ga bom.«

Potem je pa šel noter v kevder, ga je hotel lintver kar požreti, ta ga je pa kar mahnil, mu je pa kar sedem glav preč odsekal. Potlej so pa to zvedeli, so mu pa čudno veliko denarjev dali. Potlej je pa šel spet naprej, pa spet k neki hiši pride; je vprašal, če imajo kako tako hudo žival za umoriti. Je pa rekel tisti gospodar: »Imamo jo, tako, da ima tri glave, pa noter v vodi je, vsak dan pride iz vode.« Potlej je pa rekel: »Vsak dan ji moram dati enega človeka, da ga požre, zdaj pa ne vem, kaj bom počel, eno samo hčer še imam, pa jo bojo jutri tja peljali, da jo bo snedel.«

Potlej je pa rekel tisti: »Koliko pa meni daste? Bom pa jaz šel namesto nje!«

Potlej so pa peljali tisto hčer k vodi in pa tisti je šel, ki je rekel, da bo namesto nje šel. Potlej so mu pa čudno veliko denarjev dali in pa njo za ženo dobi. Potlej pa pride tista žival ven, jo je rajtala pojesti, on pa mahne po tisti živali, je pa vse tri glave en bart odbil. Potlej je pa dekleta tako vesela bila. Potlej je pa rekla: »Zdaj pa kar z mano pojdi domov.«

Pa ni hotel iti, je rekel: »Če hočeš, eno leto počakaj, potlej bom prišel, te bom pa vzел.«

Potlej pa gre po svetu. Kočijaž pa potem tisto hčer domov pelje, ji je pa rekel, da mora reči, da je on, kočijaž, ubil tisto žival, je pa rekla: »Bom že rekla.«

Potlej jo pa pripelje domov. Potlej so pa kar precej hoteli ohcet napraviti, da bi jo bil vzел, potlej je pa rekla: »Eno leto ne, potlej pa.«

Čez eno leto je bila pa ohcet tistega kočijaža in pa tiste; v tistem pa pride oni, je pa rekel: »Jaz te bom vzел na tihem.«

Potlej je pa rekla proti očetu in materi: »Ta je tisti, ki je tisto žival ferderbal, kočijaž je pa rekel, da vam moram povedati, da jo je on.«

Potlej so pa kočijaža obesili, zato ker se je tako zlagal. Potlej jo je pa oni vzел, se je pa oženil. Potlej je bila pa ohcet, so pa meni dali iz fingreta jesti, z rešeta piti, pa z loparjem po riti, imam pa še zdaj en velik graben na riti.

lintver: zmaj; **kevder:** klet; **preč:** proč; **rajtati:** nameravati, računati; **en bart:** naenkrat; **ferderbati:** ubiti, uničiti; **fingret:** naprstnik

Enkrat sta se dva vzela, potlej sta pa vse sorte kmetarila. Potlej je pa rekel tisti oče: »Jutri moraš pa kaj drugega skuhati, kaj boljšega, bi štruklje skuhala.« Je rekel: »Jaz grem pa v cerkev.«

Je rekla: »Jaz štrukljev ne znam skuhati.«

Je pa rekel: »Kadar bo kateri na vrh prišel, ga pa snej.«

Potlej je pa vse snedla, ker so vsi počasi na vrh prišli.

Potlej je pa rekel: »Potlej me pa klicat pridi v cerkev.«

Potlej pa gre baba v cerkev, je pa rekla: »Dec, pojdi domov, štruklji so že kuhani!«

Pa gre dec domov, je pa še krop vrel, pa seže po en štrukelj, je pa tako pisker v tla vrgel, da se je vse razletelo, ko se je opekel. Potlej je pa še babo začel tepsti, potlej je rekel: »Ti si vendar tako prekleto neumna, da ni take na svetu, ko štruklje poješ, potlej pa mene klicat prideš.« Potlej je pa rekel: »Zdaj boš pa cvrla.«

Potlej je pa cvrla.

Je rekel: »Potlej ko ocvreš, me pa pridi klicat, pa dol poklekni, pa en cajt moli, potlej pa na tihem na ušesa povej, da ne bo nobeden slišal, potlej bom pa šel domov.«

Potlej je pa baba doma vse ocvrto pustila, je pa ogenj ven prišel, je pa goreti začelo, pa prideta domov, je pa drugo že vse zgorelo, samo železna vrata so ostala, je rekel: »Nisi hotela doma ubogati, te bojo pa tuje duri po riti teple.«

Je rekla: »Tuje me ne bojo, bom pa raje moje vzela, domače.«

Potlej je pa šla po svetu pa pride do enega boršta, potlej se je pa v eno veliko smreko spravila, baba s tistimi vrati. Potlej so pa ravbarji prišli spodaj, potlej so pa začeli denarje šteti. Potlej je pa baba začela scati, potlej so pa rekli ravbarji: »Kaj za en topel dež gre dol?«

Potem se je pa baba usrala, so pa rekli: »To je pa velik šnef, ko je tako debel drek.«

Potlej je pa vrata spustila nanje, potlej so vsi zbežali, potlej so pa denar tam pustili, potlej je pa ta baba denar vzela, ves. Potlej pa gre baba domov, pa pravi decu: »Koliko sem jaz denarjev dobila, zdaj bova pa spet dobro živela, dokler bova kaj denarjev imela.«

Potlej sta pa novo hišo postavila, jima je bilo pa zmeraj dobro; potlej sta pa meni dala iz fingreta jesti, z rešeta piti, potlej pa z loparjem po riti, imam še zdaj velik graben na riti. Sta rekla: »Kadar boš šel tak povsod to praviti, se boš lagal povsod.«

kmetariti: kmetovati; **dec, dedec:** mož, moški; **snej, snesti:** pojej, pojediti; **pisker:** lonec; **baba:** žena, ženska; **en cajt:** nekaj časa; **duri:** vrata; **boršt:** gozd; **šnef:** sloka (vrsta ptice); **fingret:** naprstnik

Enkrat je bil en oče, je imel enega sina, tisti oče je bil pa mesar. Potlej se je pa ta fant tudi naučil mesarskega dela; je pa rekel: »Oče, zdaj bom pa šel po svetu, morate pa nekaj denarja dati.«

Je rekel: »Bom že dal! Na, enega psa.«

Potlej je pa šel po svetu, potlej pa gre en cajta po eni hosti, ga pa en menih sreča, pa pravi tisti menih: »Ali se nič ne bojiš po hosti sam hoditi?«

Je pa rekel: »Nič.«

Potlej je pa rekel: »Nič se ne boj, denar daj sem.«

Potlej je on šel, ga je pa kar po varžetu, da je denar dol spustil, na tla, je pa na tla denar priletel, je pa rekel tisti mesar: »Jaz sem za enega, pes je pa za dva.«

On pa kar brž nameri, pa je psa ustrelil, potlej pa ko je psa ustrelil, je rekel on: »Za koliko je pes?«

Ta mu je pa rekel: »Za nič, zdaj si ga ustrelil.«

Potlej mu je pa rekel: »Denar daj sem!«

Ta mu je pa rekel: »Tule je, ga kar poberi.«

Potlej sta se pa dolgo časa prepirala, potlej ga je pa le ravbar moral pobrati, denar; potlej ko pobira ravbar denar, ga je pa mesar kar ustrelil. Potlej ga je pa kar tam pustil, denar mu je pa vzel; potlej pa gre po eni hosti. Potlej pa pride do ene kočice, noter je pa en puščavnik bil, je pa rekel tisti mesar: »Enega psa sem imel, raje kot svojega očeta.«

Tisti puščavnik mu je pa rekel: »Le ne toži več o tem, ti bom pa jaz take tri dal, da bodo vse raztrgali, pa eno pišuko, ko boš ti v njo zapiskal, bojo prišli vsi trije psi, ko bi ne vem kje bili.«

Potlej je rekel: »Kar bodo ti psi jedli, to žiher ti ješ, kar pa ne, pa tudi ti ne smeš.«

Potlej pa gre pa pride do ene graščine; potlej je rekel za tri ali štiri ljudi za jesti napraviti. Potlej so pa napravili, je bilo pa zagiftano; psi niso hoteli jesti, ta je pa rekel: »To ni dobro, drugo napravite.«

Pa drugo napravijo, je bila pa dobro, so pa psi jedli, potlej je pa še on. Potlej, ko so se enkrat najedli, so pa psi spodaj ostali, tisti gospodar je pa rekel: »Pojdi z mano, ti bom cimre pokazal.«

Pa gre v ta prvi cimer, je pa gospodar kar zaklenil, ta drugi cimer je spet kar zaklenil; ta tretji cimer je spet kar zaklenil, ta četrti cimer je spet kar zaklenil, ta peti cimer, ta šesti, ta sedmi cimer zaklene, je rekel: »Dol sedi!« Je rekel: »Gor vstani!«

Pa ni mogel, je bilo s črno žavbo zamazano. Potlej je pa rekel: »Deset minut imaš še za živeti.«

Potlej je pa rekel: »V tole pišuko sem včasih zažvižgal. Ali še zdaj žiher?«

Je pa rekel tisti gospodar: »Žiher.«

Potlej je pa zažvižgal, so bili pa vsi psi tu. Je pa rekel: »Reci, da bom vstal.«

Pa ni hotel, potlej je pa pes v gospodarja skočil, je pa prositi začel, da bo naredil tako, da bo vstal; je pa rekel: »Kar s tisto rdečo žavbo se namaži, pa boš vstal.«

Se je pa namazal, je pa kar vstal. Potlej je pa ves denar pobral, kar ga je bilo noter; hišo je pa zažgal, da je vse vkup zgorelo, denar je pa domov nesel. Potlej sem dobil iz fingreta jesti.

en cajta: nekaj časa; **varžet:** žep; **ravbar:** ropar, razbojnik; **pišuka:** piščalka; **žiher:** lahko; **reči:** naročiti, ukazati; **zagiftano:** zastrupljeno; **cimer:** soba; **žavba:** mazilo, krema; **vkup:** skupaj; **fingret:** naprstnik

ZLATA KOBILA

58

Enkrat je imel en oče tri sinove, je imel pa en majhen birtšaft. Je imel pa eno prav veliko njivo, na celi njivi proso posejano. Potlej pa najprej pošlje najstarejšega sina, mu pravi: »Pojdi pogledat po njivi, kaj delajo, da je tako pomendrano.«

Pa gre; je pa šel; ga je bilo pa strah. Je šel pa na sosedovo parno leč. Potlej pa zjutraj vstane in gre domov. Pravi oče: »Kaj si kaj videl?«

Je rekel: »Nič.«

Drugi dan reče srednjemu sinu: »Pojdi ti na njivo pogledat, kaj delajo, da je tako pomendrano.«

Ga je bilo pa spet strah. Je šel pa na svinjak leč. Drugi dan vstane in gre domov. Ga spet oče vpraša: »Kaj si kaj videl?«

On je rekel: »Nič.«

Potlej ta tretji dan zvečer ta najmlajšega sina pošlje. On je pa kar šel na njivo, ga ni bilo nič strah. Potlej pa prileti ena zlata kobila proti njemu, jo je pa kar ujel. Tista kobila je pa znala govoriti. Je pa rekla: »Jaz bom dva žrebeta imela, enega tako lepega, zlatega, enega pa tako grdega, kumernega, črnega in shujšanega, da bo ves zanič.« Je rekla tista zlata kobila: »Pa moraš ta grdega glih tako rad imeti kot ta zlatega. Ta črnega ne smeš nikoli prodati, ta zlatega pa žiher.«

Potlej ju je pa na sejem gnal, je pa ta zlatega prodal. Potem ga je pa prosil tisti gospod, če gre služiti, pravi: »Pojdi k meni služiti.«

Potlej je pa šel k njemu služiti. Zjutraj je rekel tisti gospod: »Zdaj moraš ti mene vse ubogati, kar ti bom rekel.« Potlej je pa rekel: »Ti moraš meni prstan prinesiti, ki sem ga pred sedmimi leti v morju izgubil.«

Je pa jokati začel. Pride v štalo, pravi tisti črni konj: »Kaj ti pa je, da se jokaš?«

Potlej je pa rekel: »Gospod je meni rekel, da moram po tisti prstan iti v morje, ki ga je pred sedmimi leti izgubil.«

Potlej pa pravi tisti konj: »Kar name sedi, pa bova šla.«

Sta pa šla. Ko ga je do morja prinesel, je pa rekel: »Zdaj ti tu bodi, ga bom že jaz prinesel.«
Potlej sta pa šla nazaj k gospodu; potlej sta ga pa gospodu dala. Potlej je pa rekel gospod: »Zdaj moraš pa ti meni takega tiča prinesiti, da ga še nikoli nisem videl.«

Ta dva sta pa spet šla kar na skrivaj ponj. Potlej mu ga je tista kobilica dobila. Mu ga je prinesel. Potlej je pa gospod rekel: »Jaz iz tebe ne morem nič narediti, ti vse narediš, kar ti rečem, zdaj pa le pojdi po svetu.«

Potlej je pa on šel po svetu, jaz pa domov.

birtšaft: posestvo; **parna:** prostor za shranjevanje krme, slame, sena; **kumern:** slaboten, suh, mršav; **glih tako:** prav tako; **žiher:** lahko; **štala:** hlev

RIBIČ

59

Enkrat je bil en ribič, je pa služil pri enem grofu, da mu je ribe lovil. Potlej enkrat se mu je pa en drug prišel ponujat za ribiča. Je pa rekel, naj dajo tistega proč: »Jaz bom bolj fejest lovil.«

Grof je pa rekel: »Kako bom onemu rekel, mu ne smem reči, ker je toliko časa pri meni.«

Potlej je rekel tisti: »Saj mu lahko rečejo sedem sort rib ujeti. Potlej pa, če jih ne bo ujel, bo pa (proč) ob službo.«

Potlej mu pa reče gospod sedem sort rib ujeti. Je pa šel tja dol k vodi, je tako žalosten bil. Je pa prišel en zelen ribič, je pa rekel: »Zakaj si ti žalosten?«

Je pa rekel: »Zakaj ne bil žalosten, ko mi je gospod rekel sedem sort rib ujeti, zdaj jih pa še ene sorte ne morem.«

Pa je rekel tisti zelen ribič: »Če meni date tisto, kar je doma za vrati, vam jih bom jaz ujel.«

Je rekel: »Le vzemi.«

Potlej je rekel: »Čez sedem let bom pa vzela.«

Ribič je pa mislil, da je doma metla za vrati. Čez sedem let je pa prišel, ga je pa vzela, otroka; ker je takrat za vrati stal otrok. Potlej ga je pa nesel nekaj časa, potlej se je pa nazaj povrnil. Je rekel: »Nekaj denarjev moram še dati!«

Potlej so pa ohceti napravili, potlej so pa meni dali iz fingreta jesti, z rešeta piti, pa z loparjem po riti, da imam še zdaj graben na riti.

✚ Pripovedoval: Jaka Korenta

fejest: dobro, izvrstno; **date:** daste; **fingret:** naprstnik

Enkrat je bil en fajmošter, pa je imel tri prašiče, prav debele. Potlej pa ni mežnar imel kaj jesti, je pa rekel: »Jaz pojdem pa k fajmoštru, jim bom pa enega prašiča ubil, jutri bojo pa prišli prosit, da bi ga spravil.«

Potlej je pa mežnar šel, jim ga je pa ponoči ubil. Potlej so pa šli fajmošter k mežnarju, so pa rekli: »Oh! Ti ne veš, kaj se mi je nocoj zgodilo – en prašič mi je z naglo smrtjo crknil. Pojdi ga ti spraviti. Kam v gmajno.«

Mežnar je pa rekel: »Jaz ga ne smem, nisem šintar. Ko bi se zvedelo, bi se meni kaj hujšega zgodilo.«

Brž pravi fajmošter: »Sto goldinarjev ti dam, če ga spraviš kam.«

Mežnar je rekel: »Naj počakajo, ponoči ga bom.«

Potlej so rekli fajmošter: »Tak, le.«

On, ko se je noč naredila, ga je v mežnarijo spravil. Potlej ga je pa strančiral. Potlej sta ga pa z mežnarico vsak dan jedla. Potlej, ko jima ga je enkrat zmanjkalo, je rekel: »A je dober prašič?«

»Le še po enega pojdi!«

Potlej je pa še šel ponoči, je pa spet enega ubil; pa ga je kar tam pustil. Potlej spet mrtvega najdejo, potlej pa spet gredo k mežnarju, spet rečejo: »Ti ne veš, kaka nesreča se mi je spet zgodila, spet mi je prašič preč prišel; spravi ga ti kam, da se ne bo zvedelo.«

Spet pravi: »Jaz ga ne smem, bi se kako zvedelo, kakor bodi!«

So pa spet rekli: »Sto goldinarjev ti dam, če ga ti kam spraviš.«

On je rekel: »Spet ga bom, čeprav zvečer, ko se noč naredi.«

Ko se noč naredi, gre spet po njega. Ga spet v mežnarijo vleče; ga tja privleče, ga spet tam strančira. Potlej sta ga pa spet malo posušila, malo pa frišnega jedla. Potlej sta ga enkrat snedla in sta tega zadnjega jedla. Je rekel on: »A je dober prašič?«

Je rekla: »Dober, še tega jim pojdi ubit.«

On pa spet gre ponoči, pa tega tretjega ubije. Potlej so zjutraj spet mrtvega prašiča našli. Potlej so rekli fajmošter: »To ne more biti drugače, kot da nam jih kdo pobija.«

Hitro pravi kuharica: »Kaj pa, ko bi nam jih mežnar?« Pravi kuharica: »Oni naj se spravijo na daljno pot, potlej naj mene pa v en kosten zaprejo, pa sira naj mi dajo noter, da ga bom jedla. Potlej naj me pa dajo k mežnarju, pa rečejo: 'Tu noter imam borno blago, hrani ga ta čas, da nazaj pridem.'«

Potlej pa gredo k mežnarju, so pa nesli tisti kosten k mežnarju. So rekli: »Hrani mi ta kosten ta čas, da nazaj pridem; tu noter imam jaz eno borno blago.«

Potlej je pa rekel mežnar: »Bom že.«

Potem sta ga pa imela, tisti kosten, z mežnarico v hiši. Potlej je pa rekla mežnarica: »A je dober farovski prašič?«

»Dober,« ji reče.

Potlej pravi: »Ofnajva midva to omaro, da vidiva, kaj je noter.«

Potlej sta jo pa ofnala, je bila pa kuharica noter. Potlej sta jo pa zadavila, sta ji usta s sirom zatlačila. Potem sta jo pa kar nazaj noter v kosten dala pa vrata nazaj zaprla. Potlej pa pride fajmošter domov, pa pravi: »Zdaj pa nazaj nesiva kosten.«

Pa nazaj prinesejo kosten, so domov šli tisti, ki so ga prinesli. Fajmošter ga potlej ofnajo, ko so sami bili. Potlej so pa videli, da je mrtva noter: »O, ti beštija, ti! Kako pa, da si se s sirom zadavila?«

Potlej so jo pa kar tja za mizo posadili, pa so ji en talar sira dali. Potlej so pa šli brž k mežnarju, tam so pa rekli: »Ti ne veš mežnar, kaj se mi je naredilo? Kuharica se mi je zadavila s sirom. Mežnar, spravi mi jo ti kam.«

Mežnar reče: »Ne vem, če bom smel.«

Fajmošter so rekli: »Na moje besede,« in so mu dali tristo goldinarjev.

Mežnar jo je pa kar spravil; vlekel jo je brž k enemu mlinu; potlej jo je tam pod podval dal. Je pa rekel tistemu mlinarju: »Do polnoči bom jaz mlel, po polnoči pa ti; če kdo pride kaj krast, ga bom ubil.«

Mlinar mu reče: »Le.«

Potem je do polnoči mlel mežnar, pa ni bilo nobenega, po polnoči pa mlinar melje. Je pa tista baba prišla, tista kuharica, jo je pa privezal mežnar k tramu in ji dal velnico v roke, kakor da bi bila rada moko kradla; potlej je pa šel spat. Potlej pa prileti mlinar, jo je pa udaril čez glavo. Potlej je pa mislil, da jo je on ubil. Potlej pa mežnar ven prileti: »Kaj si mojo babo ubil? Zdaj boš ti švical, ne boš nikoli več iz kehe prišel.«

Mlinar je rekel: »Lepo te prosim! Tiho bodi, tule imaš tristo goldinarjev in pa mlin, pa nesi babo s poti.«

On pa brž babo s poti nese. V enem mestu je bila prepoved dana, da ne sme biti noter noben človek gluhi in slepi. Potlej jo pa kar na sredo ceste dene, pa je ena kočija prišla, jo je pa povozila. Potlej je pa rekel mežnar: »Zakaj ste mojo babo povozili, ki je bila gluha in slepa?«

Brž mu je tristo goldinarjev dal, da jo je s poti nesel. Potlej jo je pa spet nesel tja v eno mesto, jo je pustil pred enimi vrati in začel trkati. Gospod pa prileti ven, jo je kar udaril, jo je pa kar ubil. Potlej pa spet mežnar prileti tja, pa pravi: »Zakaj ste mojo babo ubili? Bila je gluha in slepa, pa je prosila za krajcarje.«

Gospod reče: »Tristo goldinarjev ti dam, pa tiho jo spravi s poti in pojdi z babo.«

Zdaj je dobil že dvanajst sto goldinarjev. Pravi si: »Zdaj jo bom pa kar v graben nesel, zdaj mi je pa že dosti zaslužila.«

Pa gre po eni hosti, ga sreča en ravbar, je pa rekel: »Kaj neseš?«

Mu reče: »Samo zlato.«

Ravbar pravi: »Jaz pa srebro.«

Mežnar pravi: »Menjajva?«

On: »No, le!«

Pa sta menjala.

Mežnar reče: »Sem pri eni cerkvi pokradel.«

Ravbar: »Jaz tudi!«

Sta pa menjala ali šapala. Pa nobeden ni smel noter v žakelj pogledati prej, da domov pride.

Potlej je pa mežnar tako bežal domov, s tistim denarjem in zlatovino, in pa tudi ker se je bal, da bi ga ne zgrevalo. Potlej pa pride mežnar domov, je pa prinesel toliko zlatovine in denarjev pa mlin. Potlej jima je bilo pa tako dobro, da nikoli tako, potem je pa rekel meni: »Ti moraš pa na eno kosilo priti, ker si toliko časa z mano hodil.«

Potlej mi je pa tako fejest kosilo napravil, da je bilo muje vredno. Potlej sem se pa enkrat najedel in pa napil, mi je pa rekel: »Zdaj moraš pa ti svoj lon dobiti, ker si toliko časa z mano hodil.«

Potlej me je pa v rit brcnil, sem pa v Motnik priletel v en graben. Potlej je pa žaklako za mano zagnal, se mi je pa v rit zasadila, zato imam še zdaj en graben na riti. Štil je pa noter ostal, kar se mi še zdaj od spredaj pozna.

☛ Pripovedoval: Jaka Korenta

mežnar: cerkovnik; **fajmošter:** župnik; **crkniti:** poginiti; **šintar:** konjederec; **strančirati:** razkosati, razsekati; **priti preč:** biti uničen, mrtev; poginiti; **frišno:** sveže; **kosten:** omara; **farovž, farovski:** župnišče, župnijski; **ofnati:** odpreti; **beštija:** surov, zloben človek, zver, pošast; **talar:** krožnik; **podval:** podporni steber; **velnica:** lesena posoda za zajemanje žita, moke; **baba:** ženska; **švicati:** potiti se; **keha:** ječa, zapor; **krajcar:** ena stotina goldinarja; **ravbar:** ropar, razbojnik; **žakelj:** vreča; **zgrevati:** žal postati, skesati se; **fejest:** dobro, izvrstno; **lon:** plača, plačilo; **muja:** trud, prizadevanje; **žaklaka:** enoročna sekira z zaokroženim rezilom in kratkim ročajem; **štil:** leseno držalo za orodje

Marija bi rada v cerkvico šla, pa ni nobenega, ki bi ji Jezuščka varoval. Prileti ptičica pivka, reče: »Ga bom pa jaz varovala.«

Marija pride nazaj, je pa našla zibelko podveznjeno. Ptičica je pa na oknu stala. Marija pa reče: »Kam si mojega Jezuščka spravila?«

»Hudobni Judje so ga vzeli.«

Marija gre; ko pride do nekih koscev, jih vpraša: »Ste kaj videli mojega Jezuščka?«

Kosci ji odgovorijo: »Nič ga nismo videli.«

Marija gre pa naprej, pride do nekih plevic, jih vpraša: »Ste kaj videle mojega Jezuščka?«

»Nič ga nismo videle,« ji odgovorijo.

Marija gre naprej, pride do nekih žanjic, jih vpraša: »Ste kaj videle, kam so hudobni Judje mojega Jezuščka peljali?«

»Nič ga nismo videle.«

Marija gre pa naprej, pride do nekih pastiričk, jih vpraša: »Ste kaj videle, kam so hudobni Judje mojega Jezuščka peljali?«

Pastirička ji je pa povedala: »Jezuščka so hudobni Judje ujeli, pred Kajfeža peljali, gajžlali, mu trnovo krono na glavo dali, s tremi žebli na križ pribili, mu srce prebodli, ven je pa kri in voda tekla.«

Marija je pa kar padla, ji srce počí, iz srca pa sedem mečev zraste. Ptičica pivka pa ne sme več iz tekočih vod piti. Zato pa, kadar je suša, ptičica je žejna, po vejah skače in za dežek prosi: »Piv, piv, piv!«

Le kaplje od vej sme srkati. Druge ptičice jo kar našenejo, če bi v tekoči vodi hotela piti.

☛ Povedala: Zefa Tomiňsek, 10-letna kmetska hči na Vrhu na Štajerskem, pol ure od Motnika

pivka: manjša siva ptica, ki se oglašá pred dežjem; **podveznjen, poveznjen:** nagnjen, prevrnjen; **plevice:** ženske, ki plevejo; **gajžlati:** bičati

Enkrat je pa imel neki oče enega sina. Oče mu je pa rekel, ko nista imela od česa živeti:
 »Pojdi po svetu si službe iskat!«
 Potlej pa gre po cesti, ga pa sreča en gospod, ga je pa vprašal: »Kam greš?«

Sin mu reče: »Službe iskat.«

Gospod ga je vprašal: »Znaš brati in pisati?«

Ta mu je pa rekel: »Ja, znam.«

Gospod mu pa reče: »Ko bi ti ne znal ne brati ne pisati, bi te jaz v službo vzel.«

Fant je naprej šel po drugi cesti in se je tudi v drug gvant oblekel. Ga je pa spet je tisti gospod srečal, ga vpraša: »Kam greš?«

Mu pa reče: »Službe iskat.«

Gospod mu reče: »Znaš pisati in brati?«

Reče: »Ne znam.«

Potlej pa pravi gospod: »Ker ne znaš ne pisati ne brati, te bom pa vzel v službo.«

Potlej je šel z gospodom. Ko prideta domov, mu reče gospod: »Pojdi tja, v boršt, pa vso hosto in drevje posekaj danes.«

On je pa šel. Eno mlado dekle mu pa malico prinese. On je bil pa zelo žalosten. Ga je pa vprašala: »Zakaj si tako žalosten?«

Ji pa reče: »Gospod so mi rekli ves boršt posekati, pa sem na vso moč hitel, pa sem še tako malo posekal.«

Dekle pa mu reče: »Tule v naročje deni glavo, ti bom pa uši poiskala.«

Potlej mu je pa uši poiskala. Pravi dekle: »Saj je že ves boršt posekan.«

Zvečer je pa vesel šel domov. Drugi dan mu reče gospod: »Danes pa pojdi, pa ves boršt požgi, kar si včeraj posekal.«

Mu je pa spet tista dekle malico prinesla. On je bil pa zelo žalosten. Mu pa reče: »Kaj da si tako žalosten?«

Ji pa reče: »Gospod so mi rekli ves boršt požgati, pa sem ga še tako malo.«

Dekle mu pa reče: »Tule doli v naročje deni glavo, ti bom pa poiskala uši.«

Ji pa dene. Potlej mu pa reče dekle: »Poglej! Saj je že ves boršt požgan.«

Potlej je pa vesel šel zvečer domov. Drugi dan mu pa reče gospod: »Danes pa pojdi, pa ves tisti požar skoplji.«

Je pa šel. Dekle mu pa spet prinese malico. On je bil pa žalosten, ga je pa vprašala: »Zakaj si tako žalosten?«

»Gospod so mi rekli skopati ves boršt, kar sem ga požgal včeraj, pa sem ga še tako malo.«

Mu pa reče: »Kar tule v naročje deni glavo, ti bom pa poiskala uši.«

Mu jih pa poišče. Potlej pa mu reče: »Poglej, saj je že ves boršt skopan.«

Se pa ozre, je pa bil. Zvečer je pa vesel šel domov. Drugi dan mu pa reče gospod: »Danes pa pojdi, pa vse vsej.«

Je pa šel. Malico mu pa spet deklice prinese, on je bil pa zelo žalosten. Ga je vprašala: »Zakaj si tako žalosten?«

Ji pa reče: »Gospod so mi rekli posejati ves boršt, pa sem ga še tako malo.«

Deklice mu pa reče: »Kar tule v naročje deni glavo, ti bom pa poiskala uši.«

Ji pa dene. Potlej mu pa reče: »Poglej! Saj je na poseki že vse vsejano.«

Se pa ozre, je bilo pa res. Zvečer je pa vesel šel domov. Drugi dan mu pa reče gospod: »Danes pa pojdi, pa vse požanji, kar si včeraj vsejal.«

Je pa šel. Malico mu spet deklice prinese, on je bil pa žalosten. Ga je vprašala: »Zakaj pa si tako žalosten?«

Ji pa reče: »Gospod so rekli vse požeti, kar sem včeraj vsejal.«

Deklice mu pa reče: »Kar tule v naročje deni glavo, ti bom pa poiskala uši.«

Ji pa dene. Potlej pa reče deklice: »Poglej! Saj je že vse požeto.«

Se je pa ozrl, je bilo pa res. Zvečer je pa vesel šel domov. Drugi dan mu pa gospod reče: »Danes moraš pa vse žito omlatiti, kar si ga včeraj našel.«

Malico mu pa deklice prinese. On je bil pa zelo žalosten. Ga je vprašala: »Zakaj si tako žalosten?«

Ji pa reče: »Gospod so mi rekli omlatiti vse žito, kar sem ga včeraj našel, pa sem ga še tako malo.«

Deklice mu pa reče: »Kar tule v naročje deni glavo, ti bom pa poiskala uši.«

Ji pa dene. Potlej mu pa reče deklice: »Poglej! Saj je že vse žito omlateno.«

Je pa pogledal, je pa res bilo. Zvečer je pa vesel šel domov. Zjutraj mu reče gospod: »Danes moraš pa vse žito zmleti, kar si ga včeraj namlatil.«

Ga je začel mleti. Deklice mu je prinesla malico. On je bil pa žalosten, ker je še malo zmlel. Ga je vprašala: »Zakaj si tako žalosten?«

Ji je rekel: »Gospod so mi rekli vse žito zmleti, sem ga še tako malo.«

Deklice mu je rekla: »Kar tule v naročje deni glavo, ti bom uši poiskala.«

Ji jo je dal. Potlej mu je rekla: »Poglej! Saj je že vse žito zmleto.«

Se je ozrl, je bilo pa res. Zvečer je zopet vesel šel domov. Zjutraj mu reče gospod: »Danes pa iz vse te moke, kar si jo včeraj namlel, speci kruh.«

Potlej je pa začel peči kruh. Mu je pa spet deklice malico prineslo. Mu je pa rekla: »Jutri bo gospod veliko lepih deklet v vrsto postavil, pa katero si boš izbral, tista bo tvoja. Jaz bom imela las po licu obešen, da me boš mogel spoznati. Pa kar mene vzemi.«

Potlej so ohceti imeli, pili in jedli.

☛ Pripovedovala: Zefa Tomišek, 10-letna kmetska hči na Vrhu na Štajerskem, pol ure od Motnika

gyant: obleka; boršt: gozd; reči: naročiti, ukazati

NEZAKONSKI OTROK

63

Neki otrok nezakonske matere umre takoj po porodu; ono je hotelo v nebesa iti, a sveti Mihael mu zabrani in mu reče: »Ti moraš še eno leto pokoro na cesti za svojo mater delati, da bodo vozovi čez te tekli.«

Otrok je šel na cesto, zmerom so ga ljudje mendlali in vozovi so čez njega tekli leto in dan. Ko je leto preteklo, otroče gre v nebesa, mu zopet sveti Mihael reče: »Ti moraš še eno leto v vodi delati pokoro, po šibovju in gladkem kamenju.«

Otrok je spet tukaj eno leto pokoro delal. Ko je leto preteklo, je šel, da bi v nebesa prišel. Mu spet reče sveti Mihael: »Ti moraš še eno leto pokoro po smrekah plezajoč gori in doli delati.«

Otrok je celo leto tukaj delal pokoro; h koncu leta ravbar pride in vpraša dete, kaj dela tukaj. Otrok mu reče: »Pokoro ...«

☛ *Pripovedovalka (Zefa Tominšek) je ni vedela naprej.*

KOST

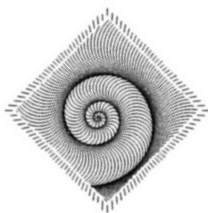
64

Neki šolar je šel mimo pokopališča; na poti je ležala mrtvaška kost, jo z nogo zadene, kost mu reče: »Kaj sem ti storila, da me z nogo brcaš? Drevi bom prišla k tebi na gosti, le pripravi mi.«

Šolar gre duhovnika vprašat. Oni mu rečejo: »Gostijo napravi, pa ne smeš nič jesti.«

On je napravil gostijo. Zvečer je prišla kost na njo. Kost ga je tako tručala, da bi jedel, pa ni hotel nič jesti. Potlej mu reče: »Jaz bi bila tebe v prah in pepel zmlela, ko bi bil ti le kolikaj jedel.«

☛ *Pripovedoval: Janez Kenšek, 10-letni deček v Motniku*

VSI VETROVI SO DOBRI

65

Enkrat je ena mačeha imela pastorko in pa svojo hčer. Pastorki je, kar je vedela huđega dela, ukazala. Enkrat ji reče ob boŹiđu: »Pojdi, naberi zrelih jagod!«
Ona se je pa jokala in je pa Źla. So jo pa Źtirje moŹje srečali (ti so bili vetrovi). So jo pa vpraŹali: »Kam greŹ?«

Dekle jim reče: »Jagode grem nabirat.«

MoŹje ji pa rečejo: »Kateri veter je najbolŹi?«

Jim je pa rekla: »Vsi so dobri, ta je pa najbolŹi, ki zdaj vleče.«

Vlekel je jug. Potlej so pa enkrat vetrovi naredili, da so jagode zrele gratale. Pastorka jih je komaj domov prinesla. Drugi dan pa reče mačeha svoji hčeri po jagode. Je mislila, da jih bo, ker je bolj brihtna, Źe več dobila kot ta avŹasta pastorka. Ko pa hči gre, jo pa srečajo Źtirje moŹje. Jo pa vpraŹajo: »Kam greŹ?«

Jim reče: »Po jagode.«

Ji pa rečejo: »Saj zdaj jih ni.«

Jim pa reče: »Včeraj jih je pastorka dobila, zakaj bi jih pa jaz ne.«

Na to ji pa rečejo: »Kateri veter je najbolŹi?«

Ona jim odgovori: »Vsi so zanič, ta je najslabŹi, ki zdaj vleče.«

Burja je vlekla. Potem je pa Źla gozd, pa ni mogla nič jagod dobiti. Sneg je tako začel iti, da je komaj domov priŹla.

gratati: postati; **avŹasta:** neumna, nespametna

MAVRICA

66

Enkrat je ena pastorka imela hudobno mačeho. Ko je gnala kravico Mavrico na paŹo, ji je sol in pepel zmeŹala, da je morala na paŹi zbirati. Pastorka se je jokala, ker ima tako hudo mačeho. Mavrica jo je vpraŹala: »Zakaj se jokaŹ?«

Ji je pa rekla: »Mačeha mi je pepel in sol vkup zmeŹala, da moram zbirati.«

Mavrica pa reče: »Nič se ne jokaj, daj sem, bom pa jaz zbrala.«

Ji je pa dala. Mavrica je pa kar popihala, je pa naenkrat Źla sol na en kraj, pepel pa na drugega.

☛ Pripovedovala: beraŹka iz Źentgotarda pri Trojanah

KRISTUS IN SVETI PETER

67

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, sta prišla ponoči do ene hiše, kjer so imeli luč. Kristus reče Petru: »Pojdi, pojdi tja na okno noter pogledat, kaj delajo.«

Peter je pa šel pogledat, kaj delajo. Je bila pa notri žena na porodu in pa enega soldata je videl. Kristus mu spet reče: »Še enkrat pojdi pogledat, kaj delajo.«

Peter je ubogal. Gre še enkrat pogledat, kaj bo noter. V drugo je pa videl enega razbojnika. Kristus mu spet reče: »Še enkrat pojdi pogledat, če je otrok že prišel na svet.«

Pa gre še enkrat pogledat, je pa videl enega mašnika in glih otrok je prišel na svet. Kristus mu reče: »Ko bi bil tedaj prišel na svet, ko si soldata videl in razbojnika, bi bil ta človek soldat ali razbojnik; ker je pa tedaj rojen, ko si mašnika videl, bo pa mašnik.«

Zato je vsakemu človeku pri rojstvu odmenjeno, kaj da bo iz njega.

glih: ravno takrat; **soldat:** vojak; **odmenjeno:** namenjeno

KRISTUS, ŽNIDAR IN ŠUŠTAR

68

Zakaj mora tako veliko rištenge čevljar nositi, ko hodi po kmetih šivat, žnidar pa tako malo? Ko je še Kristus po svetu hodil, je enkrat žnidarja srečal, ki je lesenega človeka nesel. Kristus mu reče: »Kaj tako težko neseš?«

Žnidar reče: »Bog mi je tega človeka dal, da ljudem po njem gvant delam.«

Kristus mu reče: »Odtrgaj cvirnato nit in z njo pomeri ude ljudem, potlej boš pa po niti ljudem gvant delal.«

Od tega časa žnidarji le z nitjo merijo gvant ljudem, prej so morali pa lesenega človeka s sabo nositi. Ko je Kristus šuštarja srečal, ga je vprašal: »Kaj tako težko neseš?«

»Sam hudič mi je toliko rištenge ustvaril, prekleto!«

Kristus mu reče: »Če ti jo je pa hudič ustvaril, jo pa le nosi.«

Zato morajo šuštarji od hiše do hiše po šterah tako težko rištengo nositi.

rištenga: oprema, orodje; **žnidar:** krojač; **gvant:** obleka; **cviren:** sukanec; **štera:** delo obrtnika na domu

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, sta do ene oštarije prišla in noter prosita za jerperge. Gospodar jima reče: »Pri nas ne moreta biti, bomo bal imeli. Gor v hribu, gor radi jerpregujejo, tja gor pojdita!«

Sta pa šla in sta prosila za nje, sta jih pa kar dobila, so jima rekli ostati. Ko so videli, da sta zelo spotana, so jima mislili po en frakelj vina poslati na ono oštarijo, kjer sta prej za jerperge prosila. Kristus jim reče: »Saj ga imate doma, pojdite v kevder pogledat, boste pa videli.«

So pa šli, so pa našli poln kevder vina in pa tudi jedi. Na oni oštariji, kjer sta prej prosila, jim je pa vse vino po kevdru steklo, živina pa v hlevu zbolela. Potlej je pa Kristus pri tisti hiši vse tako požegnal, da je bilo zmerom vsega zadosti. V vrtu je tako lepo sadje rastlo, da je daleč do ene graščine dišalo. Od tiste graščine pošljejo pošto: *Pošljite nam to sadje, ki tako lepo diši.*

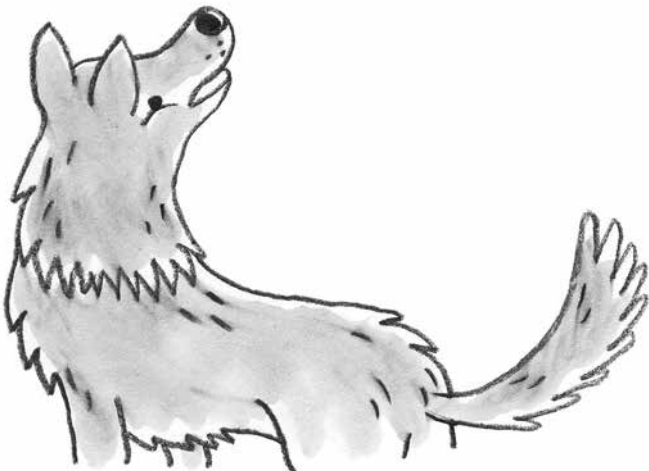
So ga pa nabrali v eno korbico; mlajšemu sinu so jo dali, da ga je nesel. Na cesti ga pa dva berača srečata, ga vprašata: »Kaj neseš?«

Jima je pa rekel: »Fige konjske!« Je pa k tisti graščini namesto jabolk konjske fige prinesel. Ko jih je tako za norca imel, so ga pa topli in zaprli. Drugi dan jih je pa starejši sin nesel. Ga tudi srečata dva berača in ga vprašata: »Kaj neseš?«

Je rekel: »Tako lepa jabolka, da tako lepo dišijo, da jih hočejo imeti tam pri eni graščini, jim jih pa nesem.«

Potlej jim je pa taka lepa jabolka prinesel, so mu pa graščino in veliko zemlje v dar dali in pa lepo nevesto. Berača sta bila Kristus in Peter.

oštarija: gostilna; **jerperge, jerpregovati:** prenočišče, prenočevati; **bal:** veselica s plesom; **spotan:** utrujen; **frakelj:** osmina litra; **kevder:** klet; **požegnati:** blagosloviti; **korbica:** košarica

KRISTUS, SVETI PETER IN DEKLE

70

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, sta pa nekam zašla, sta pa eno dekle urajmala, sta jo prosila, da jima je pot pokazala. Ko sta malo naprej odšla, reče Peter Kristusu: »Kaj boš dal za lon temu dekletu, ko nama je tako pot pokazala?«

Prišla sta potem do nekega pijanca, ki je pod hruško ležal, sta ga pa prosila, da bi jima pot pokazal, ju je pa s kolom nagnal.

»Tega pijanca ji bom dal za moža, za lon,« je rekel Kristus Petru.

urajmati: slučajno kaj dobiti, najti, se zgoditi; **lon:** plača, plačilo

KAKO SE LJUDI DELA

71

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, je enkrat vprašal Peter Kristusa: »Kje se ljudje delajo, ker zmerom umirajo, pa jih je zmerom dosti?«

Kristus mu reče: »Tule gori na svinjak pojdi, boš pa videl.«

Gre gor in je videl, da eden eno babo pod sabo ima; in gre nazaj doli in reče Kristusu: »Zdaj sem pa že videl; že celega človeka ima eden pod sabo in pa tako z ritjo miglje.«

»No,« pravi Kristus, »tako se ljudje delajo.«

MRLIČ

72

Mrličev ne smejo ljudje v žlahti preoblačiti, umivati in pokopavati. Enkrat je bila ohrna vdova; ko ji je mož ponoči umrl, ni hotela iti sosedov iskat, da bi ga preoblekli in na pare dali pa na luč merkali. Je vse sama okomandirala. Potlej je šla pa v kot za peč. Ob enajstih pa začne mož vstajati. Žena pa hitro s peči in k sosedu leti. Ko v hišo stopi, pa kar na sredo hiše pade, ni mogla povedati, kaj da je prišla. Potlej so jo začeli spraševati, jim je pa povedala. Drugi večer je pa spet ob enajstih začel vstajati. So pa trije kralji prišli kot trije

možje, ga pa vsak enkrat s palico po hrbtu udari, ko je vstajal, je pa nazaj legel. Potlej jih je pa žena prosila, da bi bili pri njej, pa niso hoteli biti, so ji le rekli: »Če bo začel vstajati jutri zvečer, moraš za pečjo biti in potlej ritensko na dile iti.«

Ko enajsta ura odbije, je pa mož začel vstajati, žena pa kar ritensko na dile. Potlej jo je pa mož kar po veži iskal. Je rekel: »Doli sem jo videl iti!«

Ko dvanajsta ura pride, je pa na pare legel. Drugi dan so ga pa pokopali.

☛ Pripovedovala: beraška iz Šentgotarda

žlahta: sorodniki, sorodstvo; **ohrna:** skopa; **pare:** mrtvaški oder; **kaj:** zakaj; **za peč:** na krušni peči; **merkati:** paziti; **okomandirati:** urediti, oskrbeti, postoriti; **dile:** podstrešje; **pare:** mrtvaški oder

O ZAKLETI KAČI ALI DEKLICI

73

Enkrat sta imela en mož in žena enega sina, pa sta ga zmerom trucionala, da bi se oženil. Je pa zmerom rekel: »Zakaj se pa bom pa jaz ženil, čemu bo meni ženska? Zakaj bi si še tisto na glavo nakopaval?«

Ko mu pa le nista dala gmaha, je pa šel v en boršt. Tam v borštu pa pride do enega studenca, k njemu se doli usede. Kmalu pride ena kača ven. Mu pa reče: »Kaj da si tako žalosten?«

Pravi: »Saj nisem žalosten.«

Kača mu pa reče: »Saj se ti na obrazu pozna.«

Ji pa reče: »Doma me trucajo, da bi se oženil, meni pa ni nič všeč; čemu mi bo ženska?«

Kača mu pa reče: »Ali boš storil, kar ti bom rekla?«

On je nekaj časa premišljeval, potlej je pa rekel: »Naj bo, bo že tako.«

Kača mu reče: »Ali me boš vzela? Jaz sem ukleta. Ko sem bila sedemnajst let stara, so me starši ukleli. Zdaj si pa ti sem prišel, da me boš vzela in me boš tudi rešil, če boš prav ravnal.«

Potlej je pa rekel: »Zdaj grem pa domov, kaj bodo kaj doma rekli?«

Kača mu pa reče: »Le pojdi. Pa ne smeš nič mene vzeti v misel. Če me boš vzela, me boš rešil.«

Potlej je pa šel domov, je pa ni nič v misel vzel; samo to je povedal, da je za nevesto zvedel. Doma so mu rekli: »Le oženi se!«

Potlej je nazaj k tistemu studencu šel. Kača kmalu prileze ven, mu reče: »Kaj so ti doma rekli?«

Pravi: »So mi rekli, da se morava kar zgovoriti, kdaj da bo ohcet.«

Kača mu reče: »Ti pojdi domov! Pa ne smeš o meni povedati, boš kar nesrečen, če me boš kaj v misel vzel. Ti dobodi rjuho, jo sem prinesla. Moškram pa reci prav lepo gvant narediti

in ga v cimer deni, kjer bova midva ležala, da ga bom oblekla. Ko rjuho sem prineseš, jo pred tale studenec pogrnite, pa morate vsi naprej gledati, stopinje ne sme nobeden nazaj stopiti, če ne boste vsi nesrečni. Potlej bom pa jaz ven prilezla, se bom pa kar v rjuho zvila, vi me pa kar v rjuho zavijte in k poroki v cerkev nesite. V cerkvi pa prstan, ko bi ga ti menil meni na prst dati, ga pa v rjuho spusti. Potlej pa v hišo nesi, kjer boste ohcet imeli, me zraven sebe položi na klop, pa ne smete me nič v misel vzeti, pa mi morate jesti dajati kakor enemu drugemu svatu. Zvečer, ko ohcet mine, pa mene v svoj cimer nesi in deni v posteljo, da bom pri tebi ležala.«

Potlej je pa vse tako naredil. Moškre je dobil, da so nevesti gvant delale, svate je povabil in ohcet pripravil. Tisti dan, ko je poroka bila, gredo svatje z ženinom k studencu; pogrnejo rjuho pred studenec; kača prileze ven in se na rjuho zvije in jo s svati v cerkev nese. Ko bi menil nevesti prstan na prst dati, ga je pa kar v rjuho spustil. Potlej gre nazaj v hišo, kjer je bila ohcet pripravljena. Ženin kačo v rjuhi za mizo zraven sebe dene in so ji jesti dajali kakor enemu drugemu svatu. Ko je ohcet minila, ženin kačo v svoj cimer nese. Kača mu pa reče: »Zdaj se pa le na posteljo dol ulezi, mene pa zraven sebe deni, ob desetih bom tako zinila, da se me boš bal, pa se nič ne ustraši!« Pa ni hotel precej leči. Kača mu reče: »Ulezi se dol, ura že preteka.«

Potlej je pa legel. Ob desetih je kača do kolen človek postala in je tako zinila, da se je ustrašil. Potlej pa kača spet reče: »Ob enajstih bom pa spet še bolj čudno zinila, kakor da bi te požreti hotela, pa se me ne smeš nič bati!«

Ob enajstih je spet tako zinila, pa se je ni nič bal. Je pa do prsi človek postala. Potlej je pa spet nazaj legla, ko jo je z enoletno šibo po hrbtu udaril. Opolnoči pa kača tako strašno zarjove in proti njemu zine, da ni za izreči. Zdaj je pa vsa človek postala. Ženinu pa reče: »Zdaj mi pa le daj gvant sem, če si ga dal napraviti.«

Bilo je že vse pripravljeno, kar dal ji ga je, da ga je oblekla. Zjutraj pa pravi nevesta: »Danes pa le dolgo leživa; bodo mislili, kaj je.«

Sta pa res ležala do devetih. Svatje so pa na vrata hodili gledat, kaj se je z ženinom zgodilo, da tako dolgo ne vstane. Ob devetih so ga pa začeli klicati.

»O,« pravi, »nič se ne bojte!«

Zdaj je vstal in sta se napravila, potlej sta pa šla in so še ohcet imeli. Ko je ohcet minila, je šenkala očetu, materi, kuharici, godcem in drugim, mene je pa zapodila in mi dala z loparjem po riti, iz fingreta jesti, z rešeta piti. Potlej sem pa šla domov.

✿ Pripovedovala: Alojzija, 18 let stara

trucati: siliti; **gmah:** mir; **boršt:** gozd; potem; **ukleta:** zakleta; **moškra:** šivilja; **gvant:** obleka; **cimer:** soba; **pretekati:** minevati; **ziniti:** odpreti usta; **šenkati:** podariti; **fingret:** naprstnik

Enkrat je bil en mlinar, ki je bil z vsem zadovoljen, zato je tudi na zid zunaj mlina pustil napraviti napis *Z vsem zadovoljen*. Zdaj se neki grof mimo tega mlina pelje, zagleda ta napis in pravi: »Kaj pa je to?

Služabnik mu reče: »Saj vidijo.«

»Ja, prav, že vem.«

Gre noter k mlinarju in mu reče: »Dobro jutro! No, mlinar, ko ste z vsem zadovoljni, kakor imate na zidu napis, pridete jutri k meni; ne bos, pa tudi ne obuti, ne gologlavi, pa tudi ne pokriti.«

Mlinar pravi: »Bom že kako.«

Zdaj je grof šel domov, mlinar pa ni vedel, kako bi se napravil. Zdaj pride berač in mlinar mu reče: »Kaj pravite! Moj gospod je meni rekel jutri k njegovi graščini priti, ne bos, pa tudi ne obut; gologlav, pa tudi ne gologlav.«

Berač mu reče: »Takole naredite: čevljem podplate odrežite in le štibala obujte, klobuku dno izrežite in obod na glavo denite.«

Mlinar je beraču mlin za to dal, ker mu je svetoval, kako mora narediti. Zdaj gre h grofu ne bos pa tudi ne obut; gologlav pa tudi ne gologlav. Ko do graščine pride, mu gospod tri uganke nastavi, prva je: *Kako globoko je morje?*

Mlinar mu reče: »Včeraj sem kamen noter vrgel in je šel noter v dno.«

Druga: *Koliko peres na drevesu?*

Mlinar reče: »Ja, toliko, kolikor je petljev!«

Tretja: *Kako velik je svet?*

Mu reče: »Svet je tako velik, da ga ti in jaz ne prehodiva.«

Zdaj je rekel grof: »Vem, da ti ne pridem na konec, le pojdi domov!«

👤 Pripovedovala: Alojzija Sajovic, 17 let stara

reči: naročiti, ukazati; **štibal:** zgornji del škornja; **petelj:** pecelj

Enkrat je bil bogat vdovec in imel je zelo lepo hčerko, jo je pa zmerom nagovarjal, da bi ga vzela. Ona pravi: »To ne more biti, da bi hči očeta za moža imela.«

Vse očetovo prigovarjanje je ne omeči, da bi ga vzela; zato ji obe roki odseka in od hiše zapodi. Po svetu je hodila in prosila, da bi s tal jedla kot živina, ker ni imela rok do komolcev. Na neki graščinski vrt je vsak večer hodila sadje jest. Enkrat graščak, ki so mu tudi grof rekli, zamerka, da je sadje napol objedeno, in reče sinu: »Pojdi zvečer pogledat, kaj nam sadje na vrtu pojedaj. Vzemi puško s petimi rori, če s prvim ne ustreliš, pa z drugim in tako naprej.«

Pa res gre prvi večer in urajma žensko, ki je bila brez rok, ko je sklonjena jabolka jedla; ni je hotel ustreliti, gre bliže in vidi, da je lepa ženska. Tako mu je dopadla, da jo s sabo domov pelje na graščino in očetu reče: »Meni tako dopade, da bi jo vzel za ženo.«

Oče mu reče: »Nikar je ne jemlji, kaj bojo pa ljudje rekli, ko boš na bale hodil, ti bodo tam rekli, kaj da imaš ženo brez rok.«

Sin ni očeta ubogal, kar v mesto je šel in je rekel moškri najlepši grofovski gvant narediti. Ko jo je v ta novi gvant oblekel, je bila tako lepa, da nobena ne tako, samo rok ni imela. Kar poroči se z njo. Čez leto je moral grofič na vojsko iti in ženo doma pusti; čez nekaj časa mu pa fantiča porodi. Stari grof je bil pa še zmerom jezen na njo in piše mlademu grofičku, da je psička porodila. Grofič piše nazaj: »Kar z graščine jo zapodite!«

Grof ji naveže punkelj na ramo in sina noter, tako da jo je mogel čez rame cuzati, in ju zapodi po svetu s trebuhom za kruhom. Čez dve leti pa pride sin domov, pa vpraša, kje da je njegova žena, in mu povejo, da jo je oče po svetu zapodil. Nato gre h kovaču in mu reče take podplate narediti, da bodo devet centov vagali, da jo bo potlej toliko časa iskal, da se ti podplati znucajo. Nato gre po svetu in je ni mogel nikjer najti, čez sedem let pa gre noter v en boršt, tam pride do neke ute in je šel noter, da bi se spočil; tako truden je bil, da je kar doli padel in zaspal. Mati in sin sta bila v tej uti, ona ga je precej spoznala in reče sinu: »Objemi ateja, ki so k nama prišli!«

On se začne zavedati, kje da je in precej spozna svojo ljubljeno in jo objame in sinka v naročje vzame. Ročno enega svojih hlapcev domov pošlje, da so gostovanje pripravili, za očeta je pa rekel grmado napraviti in ga gori dati, kadar bo najhuje gorelo. Njegova žena je pa za očeta prosila, da bi mu prizanesel, kar je tudi storil. Nato so imeli veliko pojedino, kjer so se veselili in dobre volje bili.

omečiti: omehčati; **zamerkati:** opaziti; **ror:** cev; **urajmati:** slučajno dobiti, najti; **bal:** družabna prireditev s plesom; **moškra:** šivilja; **gvant:** obleka; **punkelj:** cula, sveženj; **cuzati:** sesati; **cent:** stara utežna mera (pribl. 56 kg); **vagati:** tehtati; **znucati:** obrabiti; **boršt:** gozd; **ročno:** hitro, takoj

V neki bogati štacuni so pustili na sveti večer le pestrno doma za varuhinjo; ko je bila opolnoči služba božja, pride dvanajst ravbarjev in dekle prosijo, da bi jim odprla, pa jim noče; slednjič jo vendar naprosijo, da jim okno v kevdru odpre. Zdaj pa ko prvi ravbar glavo noter pomoli, mu jo kar odseka in truplo noter potegne; in tako drugemu, tretjemu, do dvanajstega, ta pa je zapazil, kaj junakinja počne. Zdaj gre domov in to strašno nesrečo tovarišem pove. Nato jo gre eden od ravbarjev kmalu snubit kot bogat grof in je bila kmalu kontent in se zgovorijo, kdaj da bo na razgled prišla. Ravno isti čas pa ni nobeden od moških časa imel, da bi šel z njo, je pa teta šla; pa gresta en večer prej, kot so imeli zgovorjeno, pa sta vzeli tudi nekaj zemlje, da sta psičku vrgli, da ni lajal, kakor jima je ženin naročil. S tem potrebnim gresta s služabniki; in potlej sta njih v bližnji vasi pustili in gresta sami na graščino na razgled; ko je psiček začel lajati, mu podvržeta kos zemlje in gresta naprej v graščino. Ko v prvi cimer prideta, je bil čisto prazen, le ena sveča je gorela; gresta naprej v drugega, sta pa dve in v tretjem pa tri in dva krvava meča sta visela na steni in krvave obleke je bilo veliko na kupu in gresta v četrtega, je bilo polno mrtvih ljudi, da sta komaj v peti cimer prišli. Tukaj je gorela ena sveča in pa ena lampa. Zdaj zaslišita eno rožljanje in se ročno pod posteljo skrijeta; zdaj pripeljejo noter mlado dekle in se pogovarjajo, kako bi jo martrali, ti dve se pa pod špampetom treseta. Zdaj ji prst na roki odsekajo; ko je pod špampet zletel, ga je pa ta pobrala; in tako naprej ji ud za udom preč sekajo in truplo na one mrličke položijo, pa se tudi pogovarjajo, kako bodo ono, ki jutri zvečer pride; in se tudi prepirajo, kdo bi zgubljeni prst poiskal, pa ga nobeden ni hotel iskati, ker je bil pod špampetom. Zdaj se vsi razidejo spat, ti dve pod špampetom pa s strahom ogledujeta okoli sebe; in zdaj gresta skozi tisti cimer, kjer je bilo vse polno mrličev; že nekaj zaropočeta, tolovaj ju čuti, kaj da je tako zaropotalo, vse preiščejo, pa nič ne najdejo in eden reče: »So se že ti mrtvi kaj premeznili.«

Zdaj spet vsak v svojo spalnico gre in pospijo. Ti dve sta se pa pri mrtvih prekrili. Zdaj vstaneta in gresta, da prideta na dvorišče; tukaj je pa pes tako trdo zalajal in ker mu nista imeli nič podvreči, se mu v šterno skrijeta. Ko pa ravbarji čutijo, vse preiščejo, v šterno pa noče nobeden iti pogledat in potlej gredo spet spat; in čez dolgo časa se spet ti dve zmuzneta iz šterne in gresta proti vasi, kjer sta imeli hlapce in konje.

Zdaj drugi večer ni bilo njiju na razgled; precej drugi dan gre ženin vprašat, zakaj da je ni bilo in mu reče: »Saj pri vas vem, da je tako dobro, le kar oklice daj noter in ko oklic preteče, pa pridi s svojimi svati na ohcet.«

Ko oklic preteče, pride ženin s tolovajem kot svatom ponjo in zdaj mu ona reče: »Ne veš, kaj se mi je sanjalo – da sva midve z materjo na razgled šli in prideva v ta prvi cimer, je ena luč gorela, v drugem pa dve, v tretjem pa tri; in dva krvava meča sta visela na steni in velik

kup obleke je bil na kupu, v četrtem pa polno mrličev, v petem pa ena postelja. Potlej ste pripeljali eno žensko, ste jo hudo martrali, ude ste ji preč sekali in še tale prst sem pobrala in v varžet dala, ko je pod špampet zletel.«

Zunaj je bila patrolja pripravljena in tolovaje prime in zveže; in potlej so vse na gavgah obesili.

štacuna: trgovina; **ravbar:** razbojnik, ropar; **kevder:** klet; **kontent:** zadovoljen; **na razgled:** na ogled; **cimer:** soba; **lampa:** svetilka; **ročno:** hitro; **martrati:** mučiti; **špampet:** postelja; **čutiti, čuti:** slišati; **premezniti:** premakniti; **prekriti se:** skriti se; **šterna:** vodnjak; **dati oklice:** najaviti poroko; **varžet:** žep; **gavge:** vislice

BERKMANDELJC

77

Onjem pravijo knapi, da jim nesrečo in srečo prerokuje. Če v jami pred knapom koplje, bo sreča, če pa zadaj, pa nesreča, bo kakega knapa zelo udarilo ali poškodovalo. Če spredaj koplje, on na ... gagu dela, če zadaj pa knapom nesrečo napravlja.

Neki stari zidar je pravil, da mu je en knap pravil tole:

Na Koroškem je letos mladi knap furet vozil na šoht. Drugi so ga spodaj naprej spravljali; ko ga ni mogel proti jami dosti navoziti, so ga pa začeli kleti in priduševati. Močan, lep, mlad knap pride in mu reče: »Če hočeš, ti jaz grem pomagat!«

»No, le,« reče knap.

On je pa zraven njega na furet sedel, ta je ročno štercal, da so bili spodnji hudi, zakaj da tako hiti vozit šterc ali furet. Knap je potem starejšemu rudarju povedal, kako mu eden pomaga. Ga vpraša, če sta kaj prijatelja. On reče: »Sva, ja!«

Starejši mu reče: »Še počakaj dva ali tri dni, da bosta še bolj prijatelja, potlej ga prosi za birtah, da ti ga posodi.«

Čez tri dni ga je prosil in mu ga je rad posodil. Zdaj je ta knap ročno kakor prej oni furet na šoht vozil in je šel pod zemljo, kamor je hotel. Potlej so mu ga drugi knapje vzeli; drugi pa niso mogli tako pod zemljo hoditi, zato ker jim ga Berkmandeljc ni s prosto voljo dal. Gospodje so birtah vzeli in ga poslali v cesarske gverke na Dunaj.

☛ *Pripovedoval Gašper Reberšek, 17 let star kmečki sin s Srebotne pri Motniku.*

Berkmandeljc: navihani jamski škrat; **knap:** rudar; **furet:** vagonček; **šoht:** navpični čelni rudniški rov, jašek; **priduševati:** preklinjati, navadno z besedami pri moji duši; **šterc:** prostor za praznjenje vagončkov z jalovino; **štercati:** prevračati vozičke, da se z njih sprazni premog; **ročno:** hitro; **birtah:** predpasnik; **gverk:** rudnik

Njemu je denarjev zmanjkalo, potlej je šel na lov, v borštu je prišel do nekih peči. Je rekel: »Čez te peči(ne) bom cesto naredil.«

Ondi so plesali hudiči, so se pa bali, da bi jo res delal, da ne bojo mogli ondi plesati. Mali hudič mu je rekel: »Koliko ti damo, da ne boš kopal ceste čez skale?«

Ajnšpegler mu reče: »Sto goldinarjev.«

Mu jih je pa dal. On je temu večjemu hudiču povedal, da je Ajnšpeglerju dal sto goldinarjev, zato da ne bo ceste čez peči delal, kjer oni plešejo. Veliki mu reče: »Te je goljufal, menda ja veš, da čez skale ne bo nakopaval ceste. Kar za njim pojdi, naj ti da denarje nazaj.«

On je šel in ga dohiti na poti; ni mu hotel takoj povedati, zakaj je za njim prišel, ga je bilo sram. Po ovinkih ga je skušal, ali bo delal cesto ali ne, pa ga ni mogel pripraviti, da bi se bil zagovoril. Potlej mu reče: »Saj ne boš ceste delal čez peči?«

Ajnšpegler mu reče: »Ja ne, saj si mi dal sto goldinarjev, da je ne bom delal.«

Hudič mu reče: »Ta stari me bo tepel, če mu ne prinesem denarjev domov.«

On mu ga ni hotel dati. Hudič mu reče: »Se skusiva, kdo bo hujši; če boš mene premagal, ne boš nazaj dajal denarjev, če jaz tebe premagam, mi jih boš moral dati.«

Ajnšpegler reče: »No, le skusiva se.«

Ajnšpegler vzame sklesk, hudič ranto, je menil, da ga bo dobro namuzil, pa mu je spodletelo. Oni ga je s skleskom tako namuzil, da je kar stokal. Hudič mu reče: »Na polju si ti hujši, pojdiva na pot.«

Sta šla. Na poti mu reče hudič: »Daj mi sklesk, bom tebi ranto dal.«

On je rekel: »Meni je vseeno.«

Sta menjala. Ajnšpegler je z ranto tako hudiča v prsi suval, da je kar stokal. Hudič je šel domov, sram ga je bilo povedati, kako ga je Ajnšpegler s skleskom namuzil in z ranto osuval. On gre tudi domov in mlado dekle v peč porine. Ko sosed pride k njemu, mu reče: »Jaz znam iz starih bab mlade delati. Koliko mi daš, da te tega naučim?«

»Sto goldinarjev,« reče sosed.

Oni je staro babo v peč porinil, mlado, ki jo je prej noter dal, pa ven potegnil. Sosed reče: »Ja, zdaj pa že znam!«

Potlej je šel domov, je ročno svojo staro babo začel v peč metati, pa ni hotela mlada gratati.

»Ja, ta hudič me je že goljufal,« je rekel, »ga bom že dobil, da mu bom plačal.«

Ajnšpegler pa je zdaj kozlu groše v rit namašil, potlej ga je pa na sejem gnal. Tam je rekel: »Kdo ima takšnega kozla, da bi groše sral? Jaz ga imam, koliko mi kdo da zanj?«

Eden reče: »Koliko dam?«

On mu reče: »Sto goldinarjev je vreden. Kar po riti se ga mora udariti, pa kar groše izserje.«

Mu jih je pa dal; ko ta kozla domov prižene, je še en čas denarje sral, potlej jih ni več. Kozla mu je nazaj gnal, da mu mora denarje nazaj dati, da ga je goljufal. Ajnšpegler mu je rekel, da ga ni prav udaril po riti in mu jih ni hotel dati nazaj.

Ajnšpegler je imel šporget in njegova žena je kuhala kosilo. Mu reče: »Onile pisker mi prodaj, v katerem samo vre, mu ni treba nič kuriti.«

»Za pisker me ja ne boš ogoljufal, ko sam vidim, da na gvišno vre. Koliko ti dam za njega?«

Mu reče: »Sto goldinarjev je vreden, se ti bo v enem letu splačalo, ko ne bo nič drv pogorelo, boš kar tako lahko skuhal.«

Mu jih je dal. Ko ga domov prinese, je rekel ženi žgance kuhati, pa ni hotelo zavreti. Potlej se je spomnil, da je Ajnšpegler v njem kašo kuhal. Je pa kašo dal kuhati, spet ni hotelo na ognjišču zavreti in reče: »Hudik mora biti, da me zmeraj ogoljufa, ga bom kar ubil.«

V nekem mestu pri morju je bil sejem; on in Ajnšpegler sta šla tja. Na sejmu je več takih prišlo vkup, ki jih je ukanil: so ga prijeli, zvezali in k morju vlekli, da bi ga bili vrgli noter. Vkup začne zvoniti, rečejo: »Sedaj ga pustimo. Le obudi grevengo! Ko nazaj pridemo, te bomo vrgli v morje.«

Oni so šli v cerkev, njega pa pustili. En oficir mimo pride, on v žaklju je pa vpil: »Za cesarja so me izvolili, pa ne znam ne brati in ne pisati.«

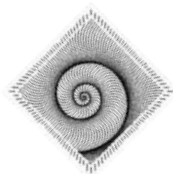
Oficir reče: »Jaz znam pisati in brati. Kar odvezal vas bom, pa mene zvežite noter.«

Oni reče: »No, le!«

Ga odveže, gre noter oficir, ta ga zaveže in tamkaj pusti. Ko maša mine, pridejo oni in so vrgli oficirja v morje; je reklo: »Lop! Lop! Lop!«

Ajnšpegler je šel za morje nakupit svinje, jih je toliko dobil, da jih je prodal na trgu za tisoč goldinarjev, nekaj še gnal domov in tukaj poklal, lepe koline napravil, mene povabil, sem dobil iz fingreta jesti, z rešeta piti, z loparjem po riti, imam še zdaj graben na riti.

✪ Pripovedoval Gašper Reberšek, kmečki sin, 17 let star, na Srebotni, pol ure od Motnika. Neki vojaški odpustnik mu jo je povedal, ki je pri mariborskem polku služil; najbrž je kak nemški vojak pravil pričujočo pripovedko.

Ajnšpegler: nemški pravljичni junak Till Eulenspiegel, Pavliha; **boršt:** gozd; **ondi:** tam; **peč:** pečina, večja skala; **koj:** takoj; **sklesk:** šiba; **ranta:** debelejši drog; **namuziti:** nabiti; **osuvati:** brcati, zbrcati; **ročno:** hitro; **srati:** iztrebljati se; **gratati:** postati; **šporget:** štedilnik; **pisker:** lonec; **gvišno:** zagotovo; **reči:** naročiti, ukazati; **hudik:** hudič; **vkup:** skupaj; **grevenga:** kesanje **žakelj:** vreča; **fingret:** naprstnik

Enkrat je bil ubožen ribič, imel je majhno kmetijo in tako suho ženo, da jo je komaj držala koža skupaj in nobenega otroka mu ni porodila. Imel je kobilo, tudi to tako suho, da so jo bile same kosti in ni imela nobenega žrebeta. Kravico tako suho, da se je komaj skupaj držala in imela ni nobenega teleta. Nič se mu ni rodilo. Po svetu je šel iskat živeža. Ko pride do neke vode, je ribo ujel. Riba mu je rekla: »Na štiri kose me izsekaj, enega sam pojey, enega ženi daj, enega kobili daj in enega kravici daj; da ti bo žena otroke rodila, kobila žrebe imela, kravica telička polegla!«

Sedaj je šel z ribo domov, jo je izsekal in dal vsakomur, kakor mu je riba rekla. Žena je brhka in debela postala, živina se je lepo redila, čez leto in dan mu je žena dva sina povila, kobila dva žrebeta imela, kravica dva teleta povrgla. Sinova in živina so se mu tako lepo redili, da je bilo veselje.

SVETI LENART

Pri nekem župniku je hlapec na skrivaj mleko iz omare pojedal, zato ga je župnik začel v cerkvi devati kisati. V cerkvi je pa hlapec vse svetnike po bradi z mlekom namazal (opacal), najbolj pa svetega Lenarta v velikem oltarju. Ko župnik noter pride, vidi svetega Lenarta, kako je z mlekom opacan in reče: »Zdaj pa vem, kdo mi mleko pojedal, pa še sam ne moreš, še drugim dajesh.«

Zvečer je pa hlapec svetega Lenarta skrtil na parno v mrvo; drugi dan je bila nedelja svetega Lenarta, opravila. Zjutraj pove hlapec, da svetega Lenarta v oltarju ni. Župnik je menil, da je sveti Lenart pobegnil in ga hlapcu reče iti iskat. Hlapec je trikrat prišel k župniku in mu rekel: »Saj ga ne morem najti, Bog ve, kam se je skrtil.«

Župnik mu reče: »Še v parni v mrvi poglej in malo prebrodi, morebiti je v mrvi.«

Hlapec gre in ga kmalu pricefra, ko je že četrta ure manjkalo do desetih, in zdaj ga deneta z župnikom v oltar. Župnik ga ni več kregal zavoljo mleka, se je bal, da bi mu zopet ušel ali se skrtil.

☛ *Pripovedovala: Doroteja Svetic, kramarica v Motniku, nekdaj v Kamniku doma*

devati: dajati; **parna:** prostor za shranjevanje krme, slame, sena; **reči:** naročiti, ukazati; **pricefrati:** trgati na koščke, nitke

Enkrat so pri neki hiši imeli psa, ki je zmerom na eno mesto hodil razkopavat, zdaj je pa na tem mestu začel gospodar kopati in kmalu je prišel do velikega šaca (zaklada). Iz hvaležnosti do psa je potem pes na mizi pri gospodarju in gospodinji jedel iz sklede, iz katere sta onadva. Ko je poginil, sta ga na britofu pokopala, ponoči. Cerkovnik je to videl in župniku in kaplanu povedal. Župnik tega gospodarja predse pokliče in mu reče: »Kako pa da ste vi psa na blagoslovljenem britofu pokopali, ali ne veste, da se živali ne smejo tam pokopavati? Kar odkopati ga morate!«

Gospodar reče: »Naj jim povem, da je bil ta pes umen kakor ljudje ali pa še boljši in je imel tudi svoje premoženje.«

In njemu je zašafal tisoč goldinarjev, kaplanu tisoč goldinarjev in cerkovniku petsto.

Župnik so pa rekli: »Tako, pa le tiho bodite in naj bo na britofu pokopan.«

Potlej je pa smel biti na britofu pokopan. Denar je lakovna reč, denar vse stori.

☛ *Pripovedovala: Doroteja Svetic, kramarica v Motniku, nekdanj v Kamniku doma*

britof: pokopališče; **zašafati:** zapustiti v oporoki, ukazati, naročiti; **šenkati:** podariti; **lakovno:** lakomno, požrešno

PRINCEZINJA IZ GLAŽEVNATE GORE

Enkrat je imel en grof enega sina in tisti grof je imel vse ta lepše princezinje in ta višje namalane v svojem cimru. Imel pa je eno tablo od princezinje iz glaževnate gore v drugem cimru, ker se je bal, da bi mu jo sin ne prevzel, ker jo je on hotel dobiti. Zdaj je pa nekega dne šel ta grof zdoma. Sina je pa doma za varuha pustil in mu je rekel: »Ti pa bodi doma za varuha, pa v ta in ta cimer ne smeš iti!«

Zdaj ni bilo grofa doma in si je začel fant misliti: »Saj foter ne bodo nič vedeli, če grem jaz v ta cimer, bom vsaj vedel, kaj je noter, ko mi je tako bistro zapovedal, da ne smem iti noter.«

Zdaj pride fant noter v cimer in je bil tako prevzet, ko je videl najlepšo princezinjo na tabli namalano. Zdaj si je mislil: »Po tole bom šel in jo vzela za svojo ženo.«

Zdaj pride grof domov in fant je rekel: »Zdaj bom jaz šel po svetu!«

Grof mu je rekel: »Le pojdi!«

Fant je imel tudi enega Johana za hlapca. Potlej sta vzela vsak enega konja in sta šla naprej in nista nič povedala svojemu grofu, kam pojmeta. In zdaj rajžata proti glaževnati gori; ko ju je noč došla, prideta do neke graščine; noter je bilo vse pririhtano za piti in za jesti za dva človeka in tudi za konja, ni bilo pa ni nikjer nobenega človeka. Ko sta enkrat konje opravila, sta šla noter v hišo in sta lepo dol sedla in sta lepo pila in jedla. Zgovarjala sta se, kateri bo drevi na straži. Johan je rekel: »Jaz bom do polnoči, ti boš pa po polnoči.«

Ležeta dol, on je zaspal, Johan je pa bedel. V tistem ura enajst odbije. Prideta noter ena ženska pa eno dekle, mati in hči. Pravi mati proti dekletu: »Ta dva gresta po princezinjo na glaževnato goro, pa kaj nuca, ko je ne bosta dobila, ker še ne vesta, kako bi se prav ravnala.«

Zdaj pravi to dekle: »Oh, povejte vi meni, mama, saj od onih dveh nobeden ne sliši.«

Zdaj je pa začela praviti hčeri, je rekla: »Prišla bosta do ene hruške, tam so tri zlate hruške gor.« Potlej je rekla: »Ko bi tiste hruške odtrgala in bi jih s sabo vzela in vse tri čez pol prerezala.«

Johan je pa te besede slišal; in ona je pa govorila še naprej: »Ko bosta prišla do ene velike vode, bi morala vreči pol hruške noter v vodo in bi cesta gratala čez. Zdaj bi prišla do velikega gozda in ko bi vedela, bi vrgla še druge pol hruške noter v tisti gozd; zato ker noter je polno vse sorte zverine; in bi vrgla tiste pol hruške noter v tisti gozd, zverina bi kar potihnila za toliko časa, da bi prišla skozi. In potlej bosta prišla do glaževnate gore; zdaj bi vrgla spet pol hruške čez njo, ker nobeden drug kot tisti coprnik, ki ima tisto princezinjo, ne pride gor. Zdaj bi prišla na onkraj glaževnate gore; tam je tisti coprnik doma, ki ima tisto lepo princezinjo. Kaj pa nuca, ko prideta tja? Saj je ne bosta dobila. Zdaj ju bo tisti coprnik vprašal, po kaj sta prišla. Rekla bosta, da sta prišla to in to princezinjo gledat, ker sta slišala, kako da je lepa. In tisti coprnik jo ima noter v eno kožo zavito. Zdaj jima jo bo pokazal do pol; in je tako lepa, vsa v demant vštikana, jej! da ni za izreči. In bo rekel: 'Mi jo mislita vidva ukrasti?' In ta dva bi morala reči, da ne. Ko bi zaspal, tedaj bi jo zgrabila in šla z njo.«

Zdaj ko Johan vse to sliši, sta pa oni dve zginili in sta šli. Zjutraj sta fruškala in potlej sta šla naprej in ko prideta do tiste hruške, pa Johan tja skoči in odtrga tiste tri zlate hruške. Potlej gresta naprej in prideta do tiste velike vode in Johan vrže pol hruške v vodo in je bila kar cesta čez, da sta šla čez. In ko sta prišla čez, ni bilo ceste nikjer več. Potlej gresta naprej, prideta do nekega gozda, kjer je noter zverina tako rjula, da ni za izreči; in je vrgel tiste pol zlate hruške noter in je kar potihnila. Zdaj sta šla skozi tisti gozd srečno naprej. Potlej prideta do glaževnate gore in spet nista mogla čez priti, spet vrže tiste pol hruške in se je naredila cesta čez. In potlej sta prišla do graščine, kjer je noter prebival tisti coprnik, ki je imel tisto princezinjo. In gresta noter, ju je vprašal: »Po kaj sta prišla?«

In Johan je rekel, da sta prišla princezinjo gledat, ker sta slišala, kako je čudno lepa. In zdaj je rekel: »Morebiti mi jo vidva rajtajta vzeti?«

»Ah, ne! To pa že ne,« je rekel Johan.

Zdaj jima jo pa pokaže, ki je bila v ene kože zavita, ki je bila tako prestrašeno lepa, da ni bilo za izreči. In zdaj se je storila noč; ko so legli vsi trije dol in ponoči, ko je tisti coprnik zaspal, sta ta dva princezinjo vzela in sta jo na konja dala in potlej so prišli do glaževnate gore, je Johan spet vrgel tiste pol zlate hruške čez in se je cesta naredila čez in so prišli čez, kakor bi trenil. Zdaj se je ta coprnik zbudil, je šel gledat, če je še tam princezinja in ni je bilo več. Zdaj je šel za njimi kakor blisk in pride gor, na vrh glaževnate gore in zavpije: »Počakajte me, faloti, ki ste mi princezinjo ukradli!«

Oni to zaslišijo, so tako hitro šli skozi gozd, kar se je dalo; in priletijo do tiste velike vode in brž vrže Johan pol hruške noter in je bila cesta čez. In komaj so prišli čez, se cesta ni več videla. Coprnik je že bil onkraj vode in naprej ni mogel, tam je bila meja; naprej ni smel, je imel prepovedano. Tam je bila meja. Zdaj so šli brez skrbi naprej. Prišli so do tiste graščine in so šli noter. In tukaj so našli za tri ljudi za piti in jesti pririhtano. In zdaj so se navečerjali in potlej so dol legli. In po tistem prideta spet tista dekle in stara žena noter. In zdaj sta se spet začeli pogovarjati in je ta stara rekla: »Res jo ima, ali kaj mu nuca, ko pa je ne bo srečno domov pripeljal.« Zdaj pravi: »Ko bi vedela, bi jo že pripeljala.«

Po tistem dekletu vpraša: »Mama, kako pa bi morala narediti, da bi bila srečna?«

Mati reče: »Zdaj doma že vedo, da jo domov peljeta, so pa naredili danes en nov most, ves s škrlatom preprežen in onkraj mosta bo pa muzika špilala.« Zdaj je rekla ta žena proti dekletu: »Ko bi to vedela, da ko bi prišla do tistega mostu, da bi ne šla po tem novem, da bi šla po starem. Kajti če gresta po novem, je tako goljufivo narejen, da ko pridejo na sredo, se bo kar noter pogreznil; in to zato ker mu je ta stari tako fovš, zato ker bi jo bil on rad vzel; zato mu je ta stari tak most naredil, da bi vsi trije smrt storili. Zdaj pa, če pojdejo po starem mostu, bodo prišli čez most, bo pa njihov oče tako jezen, ker ne bodo po tem novem mostu šli. Zdaj se jim bo prijazno hlinil, ko bodo prišli čez most in bojo šli domov. In bojo napravili eno pojedino.« Zdaj je pa rekla ta stara: »Ko bi kdo od teh treh za te besede vedel in potlej komu drugemu povedal, med sabo ali komu drugemu, bi kar okamenel.« Zdaj je stara rekla: »Kajti, zdaj, po tistem, ko bodo imeli tisto pojedino, najprej noter prinesejo kofe. Tisti kofe je pa tako zagifan, za vse tri, da ko bi ga bili pili, bi vsi trije naenkrat umrli.« Potlej sta ti dve ženski izginili.

Zjutraj vstanejo in gredo proti graščini. Oče je že rihtik most napravil, ves s škrlatom preprežen, na onem koncu so godci godli. Ko ti pridejo tja do mosta, Johan ni hotel iti po novem mostu in tudi onadva ne, sta si mislila: »Johan že ve.«

Ko so prišli čez most, je bil pa njegov oče tako jezen, ker niso po novem mostu prišli, da je kar škripal z zobmi, na videz se jim je pa hlinil. Zdaj so napravili pojedino, pa tem trem najprej kofe noter prinesejo, ta kofe je bil pa tako zagifan, za vse tri, da ko bi ga bili pili, bi bili vsi trije naenkrat smrt storili. Ko je grofovski sin šalico k ustom prinesel, ga je Johan kar tja po ustih udaril, da mu je šalico zbil iz rok. Drugi so rekli: »Ali ga ne boš, ko ti je tako sramoto naredil?«

On pa je rekel: »Johan že ve, kaj dela.«

Zdaj jim natočijo vino, ki ga spet tako zagiftajo, da ko bi ga bili spili, bi bili precej mrtvi. Zdaj spet vzame grofovski sin vino, da bi ga bil pil. Johan ga je spet udaril in mu ga zbije od ust. Tedaj je grofovski sin srdit in hud gratal, ker je misli, da mu je v posmeh in sramoto zbil glaž, in je rekel, da ga bo ostro štrafal. Johan je rekel: »Jaz sem to tam slišal. Takoj ko bom to besedo rekel, bom precej okamnel.« In je rekel: »Ko bi jaz tiste šale kofeta tebi ne bil od ust zbil, bi bil precej umrl, tako je bil zagifan.« Zdaj je rekel: »Ko bi bili mi šli po novem mostu, bi bili že noter v tisti vodi konec vzeli. Ker je tvoj oče tako fovš te princezinje, bi te rad dol pripravil, da bi jo potlej on imel.«

Komaj te besede izgovori, je že tam v kamnu in je pred njim stal. Oh! Zdaj sta pa tako žalovala za njim, jima je bilo tako žal, da ni za izreči. In zdaj so ga nesli kamnitega noter v cerkev. Starega grofa so dali pa umoriti, zato ker je rajtal vsem trem življenje vzeti. Ta dva, grof in mlada princezinja, sta bila zdaj poročena. In čez eno leto sta dobila enega mladeniča. Zdaj se temu grofu en večer sanja, da naj vzame tega svojega sina, naj gre v to cerkev z njim in ga naj prereže nad kamnitim Johanom, da bo oživel. Drugo jutro vstane in to pove svoji ženi. Njegova žena se zavzame in reče: »Oh! Pa čudno bo škoda najinega sina!«

Grof je pa rekel: »Jaz že vem. Jaz bom izpolnil te sanje, zato ker je on tudi veliko meni pomagal v smrtni nevarnosti; in jaz bi rad preljubega Johana zdaj rešil. Bogu bom gor ofral svojega sina, če bo kaj pomagalo.«

Potlej ga nese noter v cerkev in stopi pred kamnitega Johana; in zdaj vzame svojega sina in ga prereže nad njegovo glavo; ko se njegova kri po njegovem telesu oblije, tedaj je živ gratal.

Oh! to je bilo veselje, da ni za izreči. A zdaj je bil Johan živ in sin je bil mrtev. In je rekel Johan: »Usmiljeni Jezus! Dodeli temu sinu življenje, ker je za mene smrt storil!«

In tedaj je bil sin živ – in drugi so se tako zveselili, da ni za izreči. Zdaj so ohcet napravili in so pili in jedli in tudi meni so dali z rešeta piti, z loparjem po riti, potlej pa so me domov zagnali.

✚ Pripovedoval: Janez Brvar, 20 let star prosilec brez roke

namalano: naslikano, narisano; **glaževnata:** steklena; **cimer:** soba; **foter:** oče; **tabla:** slika; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **pririhtano:** pripravljeno, priskrbljeno; **nucati:** pomagati, koristiti; **gratati:** nastati, postati; **demant:** diamant; **vštikan:** izvezen; **coprnik:** čarovnik; **fruštkati:** zajtrkovati; **rajtati:** nameravati, računati; **špilati:** igrati; **fovš:** zavisten, nevoščljiv; **preprežen:** mrežasto razporejeno na površini; **kofe:** kava; **zagifan:** zastrupljen; **rihtik:** dobro; **šala, šalica:** skodela, skodelica; **gratati:** postati; **glaž:** kozarec; **štrafati:** kaznovati; **dol pripraviti:** uničiti, ubiti; **ven:** končano, zaključeno; **gor ofrati:** darovati

Tam na Goriškem je bil posestnik, ki je bil strašno veliko dolžan. Dolžniki so ga zmeraj hodili terjat. Enkrat je pa šel na sprehod in na cesti ga sreča mož in mu reče: »Zakaj si tako žalosten?«

Ta mu reče: »Zato ker sem toliko dolžan, pa jim ne morem vrniti, ker nimam denarjev, terjat me pa zmeraj hodijo.«

In mož mu reče: »Če meni tisto daš, kar se doma po hiši valja, ti pa nanosim polno kašto denarjev.«

In ta reče sam pri sebi: »Po hiši se ne more drugega valjati kakor smeti ali pa metla.« Zatorej reče temu možu: »Dam ti!«

In mož mu je še pravi: »Gor na kaštnih vratih imate nekaj namalanega, tisto zdaj precej doli postrgajte in pa vrata široko odprite, potlej vam bom vse polno denarjev nocoj nanosil.«

In zdaj gre ta posestnik domov in vse tako pripravi, kaštna vrata odpre in potlej se še spomni, ko zamerka božjo podobo gor na vratih, da mu je rekel tisto dol postrgati in je postrgal, kakor mu je rekel. In potlej je bila pa noč, je šel pa spat; ko zjutraj vstane, gre gledat, če je nanosil denarje ali ne. In ko pride v kašto, zamerka polno denarjev in se začudi in pravi: »Zdaj bom pa že poplačal, kar sem dolžan.«

Potlej je poklical vse dolžnike in jim je vse plačal, kar je bil dolžan. Potlej je dobro je birtal in ko je domačo reč v orngio spravil, se je pa spomnil, kdo je bil tisti, ki se je po hiši valjal - da je bil njegov majhni sin; in zdaj pravi sam pri sebi: »Zdaj sem ga pa že izdal. Oh! Kaj bo pa zdaj?«

Oče je bil zelo žalosten, posebno kadar ga je pestoval; in ko je fant malo zrastel, ga je v kloster dal v šolo. In čez en mesec je šel fant domov na vakance. In ko je oče fantu kruh rezal, je bil žalosten. Fant gleda očeta, zakaj so vselej žalostni, ko mu kruh režejo; on meni, da so mu kruha fovš in da se jim ga škoda zdi, ker nič ne dela. In ko gre fant nazaj v šolo, je pa povedal menihu, kako so oče žalostni, kadar mu kruh režejo. Menih mu reče: »Reci očetu, da ti morajo povedati, zakaj so tako žalostni, kadar ti kruh režejo, in reci, da te ne bo več na vakance, potlej ti bojo že povedali.«

In zdaj gre fant drugič na vakance; in ko mu oče spet kruh reže, bil je silno žalosten in sina pogleduje. Sin začne očeta trcat, da bi mu povedal, zakaj je tako žalosten, kadar mu reže kruh. Oče mu nič rad ne pove; sin zopet reče: »Morebiti mi kruh tako težko dajete, če pa ne poveste, zakaj ste tako žalostni, me ne bo več na vakance.«

Zdaj mu oče pove: »Zato sem tako žalosten, ker sem tebe hudiču izdal; tako mi je bilo hudo, toliko sem bil dolžan, da sem mislil, da bo šla vsa moja kmetija na kant in potlej sem pa šel na sprehod, me je pa srečal en mož, ki me je vprašal: 'Zakaj si tako žalosten?' Sem mu

pa rekel: 'Zakaj bi ne bil, ko bo kmalu vse moje imetje prodano, ker sem toliko dolžan.' In tisti mož mi pravi: 'Če meni daš tisto, kar se zdaj po tvoji hiši po tleh valja, ti pa nanosim polno kašto denarjev.' Jaz sem pa rekel: 'Le nanosi jih.' Si se pa glih ravno ti ta čas valjal po tleh in sem tebe izdal hudiču in zdaj ne vem, kdaj pride po te.«

Sin gre zopet žalosten v kloster in vse to menihu povede. Menih mu reče: »Zdaj pa nič ni drugega za storiti, kakor da moraš v Rim iti k papežu.«

In fant se je pripravil na pot. Menihi mu dajo še meniški štrik, da se opaše, zato ker so se že bali za njega, da bi ga po poti ne vzel, in mu še rečejo: »Zdaj pa kar ročno pojdi proti Rimu, če si prej tam, bolje je.«

Fant gre fant naglo proti Rimu in se mu pridruži dvanajst ravbarjev in mu rečejo: »Kam greš?«

»V Rim k papežu.«

In ravbarji rečejo: »Bomo pa šli vkup, gremo pa tudi mi v Rim.«

Ko pridejo v Rim, grejo ravbarji najprej k papežu k spovedi in papež jim naložijo tako pokoro, da morajo vsi v razbeljeno peč iti, če hočejo, da jim bodo grehi odpuščeni. Zdaj gre fant k papežu in ga vprašajo: »Kaj boš pa ti povedal, ko si še tako mlad?«

Fant reče: »Prišel sem k vam, če bi mi mogli pomagati. Moj oče so me hudemu izdali in nič ne vem, kdaj bo prišel po me.«

Papež pravijo: »Se bo že pomagalo, z božjo pomočjo.« In zdaj mu rečejo: »Tedaj, ko boste s temi dvanajstimi ravbarji šli domov, ti bom jaz eno trompeto dal, da kadar boste prišli noter v boršt, boš z njo zatrobil.«

In mu še eno kratek štrik dajo v roko in pod klobuk mu dajo sveto hostijo in mu reko: »Pa ne smeš več pogledati, kaj imaš na glavi.«

Ravbarjem pa dajo en majhen zvonec in rečejo: »Zdaj pa pojdite vsi vkup kakor za obhajilom in ko boste noter v en boršt prišli, tam v to trompeto zapiskaj in potlej bo prišlo vse polno hudih iz pekla; in potlej zavpij: 'Kdo ima moj balet?' Potlej, če se ne bo nobeden oglasil, v drugič zatrobi in zopet vpjij: 'Kdo ima moj balet?' Če se spet nobeden ne oglasi, pa tretjič zatrobi, bo prišlo spet vse polno hudih duhov iz pekla in zopet zavpij: 'Kdo ima moj balet?' In kdor se bo oglasil, mu reci, da naj ga da sem. Potem ga udari s tem štrikom in potlej ti bo pa dal balet.«

In fant je vse natanko poslušal, kar so mu papež pravili. In zdaj gredo vsi vkup iz Rima in zvončkljajo z zvončki in molijo po poti, kakor da bi za svetim obhajilom šli. In ko pridejo v veliko gmajno, fant zatrobi, da se je skoraj po vsem svetu slišalo; in zdaj je tam vse črno hudih duhov, kot bi bili iz zemlje zrastli. In fant zavpije: »Kdo ima moj balet?«

Vsak pravi: »Jaz ga nimam! Jaz ga nimam!«

In potlej vsi duhovi zginejo. In fant v drugo zatrobi, da se je kar svet stresel, in tudi v drugo pride vse polno hudih duhov in fant zavpije: »Kdo ima moj balet?«

Hudi duhovi pa: »Jaz ga nimam! Jaz ga nimam!«

In spet so vsi zginili. In fant v tretje zatrobi, da se je kar svet pogugal, in spet pride vse polno hudih duhov in zavpije: »Kdo ima moj balet?«

Hudi duhovi vpijejo: »Jaz ga nimam! Jaz ga nimam!«

In med zadnjimi še en šantav pride in pravi: »Jaz ga imam!«

In fant mu reče: »Daj ga sem!«

In hudič reče: »Ne dam ga!«

In zdaj ga fant s tistim štrikom udari, hudič začne vpiti: »Ojoj! Ojoj! Ojoj! Na! Na! Na balet in pa nikar me s tem čudnim štrikom ne tepi!«

In hudič mu vrže tja balet in fant ga pobere in hudič se še enkrat obrne nazaj in pravi fantu: »Še tri dni je manjkalo, da nisem po te prišel; in ker si mi ti, fant, to naredil, da te nisem mogel vzeti, nekaj ti pa vendar lahko naredim, ti bom tudi naredil: tedaj ko boš novo mašo začel peti, ti bom naredil, da boš prdnil vpricho vseh duhovnikov in drugih ljudi na ves glas, tako da se ti bodo vsi ljudje po cerkvi smejali, da te bo sram in ti nekaj sramote storim.«

Ko to izgovori, zgine. In potlej gredo proti eni apnenici in ko do nje pridejo, grejo ravbarji noter, kakor jim je bilo naloženo, če hočejo biti zveličani. In ko noter poskačejo, so beli golobci proti nebesom zleteli iz apnenice.

In zdaj gre fant k menihu in učeniku in mu pove, kako je hodil v Rim in nazaj in mu še reče: »Papež so mi nekaj pod klobuk dali in rekli, da ne smem sam klobuka dol vzeti.«

Menih mu klobuk dol vzamejo in zamerkajo sveto hostijo in jo vzamejo ven. In fant se je zdaj dobro učil, ker je imel dobro glavo, da se je naučil vse in potlej je novo mašo pel. In zdaj, ko je novo mašo začel peti vpricho vseh duhovnov, in zdaj je na ves glas prdnil, da se je po vsej cerkvi čutilo. Duhovni in drugi ljudje so se mu tako smejali, da ga je bilo sram, kakor mu je hudič zažugal. Ko je nova maša minila, so enega obsedenega pripeljali, da bi bili duhovni hudiča iz njega izgnali, pa nobeden ga ni mogel; in nazadnje še novomašnik reče: »Jaz ti zapovem, pojdi ven!«

In se oglasi hudič noter v njem: »Ti pa! Ti pa! Ti si še nedolžen, drugi so vsi že grešili.«

In ko to izgovori, gre ven glih tisti šantavi hudič, od katerega je novomašnik rešen bil; hudič je drugega mislil dobiti, pa mu je spodletelo.

✠ Zapisal Mihael Goste

kašta: kašča; **namalati:** naslikati, narisati; **zamerkati:** zapaziti; **reči:** naročiti, ukazati; **birtati:** gospodariti; **ornga:** red, dobro, temeljito; **izdati:** zapisati, odločiti se, da je kdo deležen česa neprijetnega, hudega; **klošter:** samostan; **vakance:** počitnice; **fovš:** zavisten, nevoščljiv; **trucati:** siliti; **priti na kant:** obubožati; **glih:** ravno; **štrik:** vrv; **vkup:** skupaj; **trompeta:** trobenta; **boršt:** gozd; **šantav:** šepast, kriv, neraven; **učenik:** učitelj; **čutiti,** **čuti:** slišati; **zažugati:** zagroziti, zapretiti; **balet:** pogodba; **prdniti:** izločiti pline iz črevesja; **glih tisti:** ravno ta

Enkrat je bil en premožen kmet, ki je imel vsega dosti in tudi enega sina. In brhko dekle je služilo pri njem, ki je bila sinu posebno všeč; in ker je imela več snubcev, jo je domači sin nagovarjal: »Nikar nobenega ne jemlji, te bom jaz vzел.«

Dekla ga je ubogala in sta se prav rada imela. Ko je pa prišel čas, da se je ženil, je rajtal to deklo vzeti, mu je pa začela vsa žlahta na vso moč braniti: »A tako boš vzел, ki nima nič? Ti tako lahko dobiš, da bo bogata.«

»Ko sem pa že obljubil, da jo bom vzел,« reče sin.

Žlahta mu brani na vso moč, tako da mu jo ubrani. Potem je vzел bogato kmečko hčer; in uboga dekla gre žalostna preč. Ko preteče že več let in je prosila za vbogajme, ker ni imela od česa živeti, enkrat pride nazaj k tisti hiši in je prosila vbogajme. In zdaj jo spozna njen nekdanji zapeljivec in pravi sam pri sebi: »Tale je tista, ki sem jo jaz zapeljal in sem ji jaz uržah, da mora vbogajme prositi, da bi bila lahko h kruhu prišla; ji moram veliko naložiti.«

In zdaj ji napravi polne žaklje in ji reče: »Pojdi v božjem imenu.«

In zdaj je večkrat prišla k tisti hiši in ji je vselej polne žaklje naložil. In zdaj ga je pa enkrat njegova žena vprašala, zakaj njej vedno polne vreče napravi, drugim pa ne. Mož ji reče: »Jaz sem ji uržah, da mora petlati, ker sem ji obljubil, da jo bom vzел in tudi prosil, da je mene čakala, potlej je pa nisem vzел, ker mi je žlahta branila, zato ker je bila bolj ubožna.«

Žena mu pravi: »Ali si se kdaj tega greha spovedal?«

Mož reče: »Nikoli še ne.«

In žena mu reče: »Ročno pojdi k spovedi!«

Mož gre in ko to duhovniku pove, mu ta reče: »Za to te ne smem odvezati, moraš iti v Rim k papežu!«

V isti fari je bil pa šolmošter namenjen v Rim in spovednik mu reče: »Naš šolmošter je tudi namenjen iti, bosta pa lahko vkup šla.«

In zdaj se pripravlja na pot in gresta vkup; in ko prideta v Rim, gre ta k papežu k spovedi in jim vse po pravici pove in zdaj mu rečejo papež: »Nič drugega ti ne dam za pokoro, kakor ko bosta do prvega križa prišla, se moraš dol prikloniti in ga kušniti.«

In potlej pokličejo onega k sebi in mu rečejo: »Ko bosta s tem možem šla domov, ko prideta do prvega križa, ga bo mož kušnil in v križu bosta dva modrasa, ki se bosta možu okoli vratu ovila in potlej mu faconetelj okoli ovij, da se ne bosta videla in ko se noč stori, bosta za jerperge prosila, pa za tega posebej cimer dobodi.«

In on je šel in je storil vse tako. Zjutraj šolmošter vstane, on pa še ne, ga gre klicat in vrata odpre in zdaj je bel golob ven zletel proti nebesom. Malo belih kosti je bilo v postelji, vse drugo sta modrasa obrala.

vzeti: poročiti se s kom; **rajtati:** računati, načrtovati; **žlahta:** sorodstvo, sorodniki; **preč:** stran; **vbogajme:** zastonj, brezplačno; **uržah:** vzrok; **žakelj:** vreča; **petlati:** beračiti; **ročno:** hitro; **šolmošter:** učitelj; **kušniti:** poljubiti; **faconetelj:** robec, ruta; **jerperge:** prenočišče; **cimer:** soba

ČRNI MOŽ ALI STRAH

85

Nekoč je en fant hodil k enemu dekletu v vas, pa je šel vselej mimo enega britofa. Ko je večkrat šel, se mu enkrat prikaže črni mož in mu zakliče: »Pojdi gor!«

Fant se je prestrašil in je šel ročno naprej. In ko gre drugi večer mimo, ga spet (vpraša) pokliče: »Pojdi gor!«

In fant gre kar ročno naprej; in preden gre tretjekrat, gre prej gospoda vprašat in gospod mu rečejo: »Če nimaš nič kaj posebnega nad sabo, zato le pojdi gor k njemu gor in ga vprašaj: 'Kaj bi rad?'«

Fant gre in stori tako in zvečer gre spet kot po navadi k tistemu dekletu v vas in mož ga pokliče z britofa: »Pridi gor!«

In fant gre, ga vpraša: »Kaj bi rad?«

Mož mu reče: »Ti imaš en bel faconetelj v varžetu, vzemi ga ven in tule pogrni!«

In fant je storil tako. In še reče: »Ti imaš tudi en rdeč faconetelj v varžetu, še tistega tule na tla pogrni!«

In fant je še tega rdečega pogrnil. Zdaj je pa črni mož truplo iz jame potegnil in ga strese najprej nad rdečim faconetelnom in se je polno denarja ven naletelo; in potlej ga še nad tem belim, se je pa polno svetih hostij ven izsulo; zdaj mu pa reče: »Denar je tvoj, hostije pa gospodu nesi; zavoljo hostij nisem mogel trupla vzeti z dušo, ker je ves čas svojega življenja nevredno sveto obhajilo prejemal.«

Zdaj je črni mož izginil in fant je nesel hostije v farovž, denar je pa sam imel.

britof: pokopališče; **ročno:** hitro; **gospod:** župnik; **faconetelj:** ruta, robec; **varžet:** žep; **farovž:** župnišče

Enkrat je bil en štacunar, ki je imel tri sinove, pa vsi trije bi radi eno farovško kuharico. En večer je pa rekla vsakemu posebej: »Nocoj se pridi ženit!«

Najstarejši je šel najprej, ji je rekel: »Ali bi me hotela ti mene vzeti?«

Mu je rekla: »Zakaj pa ne? Samo to moraš še storiti prej: pojdi na britof, tam je ena jama skopana, se pa noter v jamo ulezi in pa to svečo daj v usta. Kadar ti bo do (ust) zob dogorela, pa pridi, potlej te bom pa vzela.«

Zdaj je pa šel na britof, pa urajmal tako, kakor mu je rekla, in je naredil tako, kot mu je rekla. Potlej je pa ta drugi prišel, jo je pa vprašal: »Ali bi me hotela ti mene vzeti?«

Mu je pa rekla: »Pojdi na britof, tam eden v jami leži in ima gorečo svečo v ustih; tega moraš ti nocoj vahtati; potlej pa pridi in te bom pa vzela.«

Zdaj je pa šel in je storil tako, kakor mu je rekla. Potlej je pa prišel ta tretji, jo je hitro vprašal: »Ali bi me hotela mene vzeti?«

»Ja, vzamem te, samo to moraš še prej storiti: pojdi na britof, tam eden v jami leži, ima gorečo svečo v ustih, eden pa zraven sedi in ga vahta. Ti pa pojdi in vzemi ketno in trikrat okoli in okoli cerkve pojdi z njo, potlej pa na drugo stran pojdi pa vahtaj ta dva; če boš tako naredil, potlej pa pridi, te bom pa vzela.«

Šel je in storil, kakor mu je kuharica rekla. Zdaj so bili pa vsi vkup, pa niso eden drugega poznali; strah jih je bilo pa tako, da niso vedeli, kaj bi počeli. Ko je onemu v jami sveča do zob dogorela, zdaj ga je pa speklo, je pa pljunil tja in je rekel: »Fej te bodi, farška kurba!«

Onadva sta se pa tako ustrašila, da sta oba noter v jamo padla; zdaj so bili vsi trije na vrhu enega drugega. Zdaj pa niso vedeli, kaj bi storili; ko so ven prišli, jih je bilo čudno zelo sram. Potlej so pa vsi trije vkup po svetu šli in so s sabo dosti zlata in srebra vzeli. Potlej jih pa eno leto ni bilo nazaj pa tudi noben človek ni vedel, kam so šli. Čez eno leto pa pridejo vsi trije v kraljevskih gvanth nazaj; gredo v oštarijo tam blizu doma, pa jih ni nobeden več poznal. Vprašali so: »Kaj je kaj novega tukaj?«

Je pa rekel oštir: »Drugega ni nič novega, kakor to da so jo pri našem sosedu štacunarju lani vsi trije sinovi potegnili zaradi farovške kuharice, nobeden ne ve kam.«

Tam pri drugi mizi je pa en črn cigan sedel, so ga pa začeli napajati in pa nagovarjati, da bi farovško kuharico vzela. Potlej je bil pa kontent; zdaj so pa pisali v farovž, če vzame kuharica zamorskega kralja, pa precej nocoj mora biti poroka, zato ker jutri ob šestih mora iti nazaj v svoje kraljestvo. Eden je dal ciganu kraljevi gvant. Zdaj je hitro prišlo pismo iz farovža, da se to lahko zgodi. Zdaj so se ti trije fantje pripravljali, da bi bili za paleršice zraven zamorskemu kralju. Potlej so pa šli v farovž; zdaj je bila poroka, še tisti večer. Potlej sta pa sama v enem cimru ležala. Ponoči se je pa tisti, ki mu je kraljevi gvant dal, tiho noter v cimer splazil in

mu je ukradel kraljevi gvant. Zvečer je pa fajmošter rekel, da morajo še zjutraj pred dnem brati sveto mašo, da ko bosta šla na morje, ne bosta brez svete maše. Zjutraj je fajmošter za cajta vstal in je čakal, kdaj bosta vstala, pa ju ni bilo dol iz cimra, ura je bila šest, še ju ni bilo, sedem, osem, še ju ni bilo. Potlej je fajmoštra začelo skrbeti, kaj da ju ni. Ob devetih je pa šel v cimer gledat, je pa kuharica za mizo sedela in jokala, tisti cigan se je pa po špampetu valjal in žvižgal. In kuharica je začela fajmoštra prositi, če je mogoče, da ju razveže. Fajmošter so pa rekli: »Zdaj že moraš potrpeti, zdaj ti jaz ne morem pomagati.«

Potlej je pa morala iti s ciganom. Kuharica se je jokala, ko je za njim šla, on je pa naprej šel in si žvižgal, ker je farovško kuharico dobil.

✚ Zapisal Lovre Sajovic, mladenč

štacunar: trgovec; **farovž:** župnišče, **farovški, farški:** nanašajoč se na župnišče; **britof:** pokopališče; **urajmati:** slučajno dobiti, najti, slučajno se zgoditi; **vahtati:** paziti; **ketna:** veriga; **far:** duhovniška, duhovnik; **vkup:** skupaj; **gvant:** obleka; **oštarija:** gostilna; **štacunar:** trgovec; **potegniti jo:** iti drugam, oditi; **kontent:** zadovoljen; **paleršic:** spremljevalec; **cimer:** soba; **fajmošter:** župnik; **za cajta:** pravočasno; **špampet:** postelja

NEDOLŽNI

87

Enkrat je imel en oče enega sina, ki je zmerom moral biti doma, ga ni nikamor spustil od doma. Enkrat je pa sin rekel očetu: »Naj še jaz grem v cerkev, saj tudi drugi ljudje grejo, jaz pa nikamor ne smem.«

Zdaj ko je tako trugal, mu je pa rekel: »Tok, pa pojdi no enkrat!«

Zdaj so pa šli čez eno globoko in široko vodo, drugi so morali vodo bresti, on je pa kar povrh vode šel kakor po suhem. Ko je pa v cerkev prišel, je pa videl vraga, kako jih je zapisoval na eno kožo, ko mu je pa kože zmanjkalo, jo je z zobmi nategoval, ko mu je pa spodletelo, je vznak padel in se udaril, ta se mu je pa nasmejalo, ga je pa kar ročno zapisal. Zdaj je bil glih tak kakor drugi in ni več videl tega vraga na zidu. Ko so pa domov šli, je pa moral vodo bresti kot drugi ljudje in ni ga več držala, zato ker se je v cerkvi pregrešil, ko se je vragu smejal. Potlej je pa oče rekel: »Do štiridesetega leta ga nisem nikamor spustil; da bi ga še zdaj ne bil v cerkev, ker je svojo nedolžnost zgubil.«

trucati: siliti; **tok:** torej; **ročno:** hitro; **glih:** ravno

Neki oče je imel dvanajst sinov in so bili, vseh dvanajst, soldati. Ko so šli v soldate, so se zmenili, da ne sme nobeden več biti kot drugi, če ne ga bodo kar umorili. Najmlajši je bil bolj šikan kot drugi, je kmalu naprej prišel, da je bil kaprol. Njegovi bratje so bili zato jezni, ker je bil več kakor drugi. Mislili so se nad njim znesti, da bi ga bili umorili. Jim je rekel, bratom, en večer vkup priti. Vzamejo s seboj orožje in vsak svojega konja: »... pa rezentirajmo, potlej pa bomo vsi glih, ne bom jaz več kaprol, bomo vsi rezenterji.«

In so šli daleč naprej po eni gmajni in so prišli v eno dolino; tu so se morali spočiti in konje nafutrati. Najmlajši je bil bolj šikan kot drugi; začel se je okoli sebe ozirati in je noter v hribu zagledal ena vrata; rekel jim je: »Pojdimo ogledat, kaj je noter.«

In so šli noter, so našli eno mizo, na mizi kufreni denar. In je rekel: »Naberimo si denarjev polne varžete.«

Spet se je začel najmlajši okoli sebe ozirati in je zagledal druga vrata naprej in so spet odprli in so šli noter; tu so spet našli polno mizo srebrnih denarjev; rekel jim je: »Dajmo kufreni denar proč, pa si tega naložimo.«

Spet se je začel okoli sebe ozirati; zagledal je naprej druga vrata in jih je odprl, pa so šli noter, so našli polno mizo zlata. Najmlajši brat jim je rekel: »Vsi oni denar odložimo pa si zlatega naložimo.«

Spet se je začel okoli sebe ozirati, je zagledal naprej četrta vrata, so jih odprli, so šli noter, so našli eno pogrnjeno mizo in jim je rekel najmlajši: »Tukaj se usedimo, tukaj je gvišno za ljudi pripravljeno, morebiti se nam kaj prinese jesti, ker smo že lačni.«

Naenkrat jim je ena črna ženska prinesla župo pa mesa pa kruha pa vina, pa je hitro spet šla. Ko so snedli, je prišla nazaj, je pa rekla: »Zdaj pa hitro pojdite s poti, zakaj moj oče je strašno hud, če ne pojdete ven, vas bo vse ferderbal.«

Potlej je vprašal najmlajši: »Kako da ste tukaj noter?«

Ona mu je odgovorila: »Smo ukleti.«

Ta mlajši ji je rekel: »Ali se vas še da rešiti?«

Odgovorila mu je: »Lahko se še rešimo. Oče so pripovedovali, da mora en oče imeti dvanajst sinov, pa morajo biti vsi sinovi soldati, pa morajo vsi rezertirati; ker nas je dvanajst sester, bi moral vsak pri eni ležati in to tako: najstarejši pri najstarejši, najmlajši pri najmlajši in tako vsi po vrsti in tako bi morali eno leto ležati, potlej bi pa bili rešeni, oče in sestre.«

In ta mlajši je odgovoril: »Mi smo ravno tako: dvanajst bratov in soldati in pa vsi rezenterji.«

Potlej je pa rekel: »Če ste za rešiti, mi vas pa rešimo.«

Pa so ostali noter. Najmlajša je pa rekla: »Nobeden ne sme nič grešiti, z nobeno, eno leto, potlej, ko bo leto dni minilo, bomo rešene, bo vzel vsak svojo pa zraven graščino; moj oče ima dvanajst graščin, bo dal vsakemu eno graščino, ker nas je dvanajst sester.«

Potlej so pa ležali vsak pri svoji, podnevi pa ni nobeden nobene od teh sester videl, ker ponoči so pri njih ležale, podnevi so pa konje futrale. Ko je pretekel en mesec, so začele na nogah bele postajati, čez pol leta so bile že na pol bele. Srednji brat je bil bolj k hudemu nagnjen kot drugi; rekel je proti drugim bratom: »Jaz ne morem več zdržati, da ne bi grešil z njo.«

Ta mlajši je rekel: »Zadrži se vendar za ta čas, da jih rešimo, potlej nam bo dobro.«

Pa svarjenje nič ne pomaga pri njem, je grešil z njo. Potlej so pripeljale vsakemu svojega konja in so umorile vsakemu njegovega konja in brata. Najmlajša je pa rekla: »Jaz pa svojega ne bom, ker se je že toliko mujal, da bi nas rešil.«

Pustila mu je konja in mu dala dosti zlata. Fant jo je še vprašal: »Vas je še mogoče rešiti? Če je, jaz vas rešim.«

Rekla je: »Zdaj pojdemo v glaževnato goro, zdaj ne moremo več tu biti, ker ste nas tako zapeljali!«

Potem je fant šel ven, je zasedel svojega konja, je šel naprej po zavodih; pride do enega konja, ki je na tleh ležal crknjen; za njega so se pulili en lev, pa en orel in pa ena miš. Rekel jim je: »Uboge sirote, koliko trpite.« Skočil je s konja in je konju odsekal glavo preč, jo dal miši, je rekel: »Ti jo imaš lahko za jesti, ker so luknje noter.«

»Ljubi prijatelj! Drugega ti nimam dati za lon, kakor malo dlake na vrhu glave spuli; kadar ti bo hudo hodilo, se spomni name.«

Potlej je še konja preparam, je dal čreva in pa drobovje orlu in je rekel: »Tukaj imaš pa ti čreva pa drobovje, ker rad drek bredeš.«

Orel mu je rekel: »Drugega ti nimam dati za lon, na vrhu glave mi odtrgaj eno pero, kadar ti bo hudo hodilo, se spomni name.«

Levu je pa dal ta drugega konja; lev mu je rekel: »Drugega ti nimam dati za lon kot na vrh glave eno dlako; kadar ti bo hudo hodilo, se spomni name.«

Potlej jim je pa še svojega konja razrezal, pa je šel naprej; je hodil dolgo časa naprej in je prišel do glaževnate gore; skušal je gor iti, pa ni mogel iti. Spomnil se je na orla pa je gratal orel, je zletel v luft; ker pa ni mogel do vrha doleteti, ker je bila zelo visoka gora, se je spomnil na miš, ko je zamerkal eno luknjo; in je tja zletel, da se je spočil; se je spomnil na orla pa je letel do vrha. Na vrhu je iskal luknjo, kje bi noter prišel. Našel je eno majhno luknjo, se je ven kadilo. Rekel je: »Gotovo so tu noter.«

Spomnil se je na miš in gratal miš, potlej je pa zlezal po tisti luknji tja dol. Prišel je glih noter v kuhinjo, zato ker ta luknja je bila rajfenk. Je pa glih ta mlajše dekle kosilo kuhalo; jo je hitro vprašal: »Če se vas še da rešiti, jaz vas rešim.«

Mu je rekla: »Pripovedovali so oče, da se nas še da rešiti, pa nočejo povedati, kako bi se rešili, ker so sila jezni, ker smo jih tam dol zapeljale; ker nam je tam dol bolje bilo, kakor nam je pa tu.«

Potlej je pa šla prosit svojega očetu, da naj bi ji povedal, kako se jih da še rešiti. Oče je bil zelo hud, ji dolgo ni hotel povedati, potlej pa ko ga je sila zelo prosila, je rekel: »Še bi nas bilo mogoče rešiti, pa ni človeka na svetu, da bi nas rešil. Tam doli v deveti graščini je en lintver, pa ima tri glave; v ta tretji glavi je pa en golob, tisti golob ima pa eno jajce, tisto jajce se mora na mojem čelu ubiti, potlej bomo pa rešeni.«

Potlej je pa hitro šla fantu povedat; mu je povedala, kako ji je oče rekel in je rekla: »Saj ti ne moreš tega storiti.«

Hitro se je na miš spomnil in je zlezal skozi rajfenk ven; se spomnil na orla in je gratal orel in potlej je hitro letel proti tisti graščini; je šel naravnost noter v graščino h gospodu; je rekel: »Ali imajo kakšnega takega hlapca, da bi se mene ne bal, ko bom jaz tega lintverja ferderbal? Bi nugal enega hlapca, da bi meni stregel.«

Gospod je pa rekel: »Jaz imam tri take hlapce, da se še hudiča ne bojijo.«

Je rekel: »Pripeljite mi enega hlapca, jaz se pa tukaj spremenim v leva; če se me tukaj ne bo bal, potlej se me že tudi ne bo.«

Rekel je najhujšemu hlapcu priti; je prišel, sta šla iz cimra v vežo, ker se je bal, da bi se gospod v hiši preveč ne ustrašil. Spomnil se je na leva in je gratal lev; hlapec se je pa tako ustrašil, da je kar padel. Je rekel: »Ti si za en drek, pripeljite mi drugega hlapca.«

Ko je prišel drugi hlapec, se je spomnil na leva in je gratal lev, hlapec se je pa spet tako prestrašil, da je kar zbežal, pri vratih se je pa malo nazaj ozrl. Je rekel: »Si že za en drek.«

Potem je prišel ta tretji hlapec, mu je rekel: »Ali se ti mene ne boš bal, ko bom gratal lev?«

Hlapec mu je rekel: »Jaz se ne bojim ne hudiča in ne lintverja.«

On se je spomnil na leva, je gratal lev. Hlapec je skočil k njemu, ga je začel objemati, je rekel: »Kako luštna žival je to!«

Je rekel: »No, ti boš pa že dober, ti pa pojdeš z menoj.«

Je rekel gospodu, da bi dal tri hlebce kruha pa sedem firkeljcev vina. Potlej mu je pa gospod dal tri hlebce kruha in pa sedem firkeljcev vina. Potlej je pa rekel hlapcu: »Kadar bom jaz rekel: 'Ko bi jaz imel sedem firkeljcev vina pa tri hlebce kruha, bi jaz tebe na drobne kosce raztrgal.'«

Gospoda je pa firbec imel, kakšen da je, ker sta se ga oba hlapca bala; je rekel: »Jaz bi rad videl tisto čudno zver.«

Je rekel: »Tukaj se ne upam storiti, ker bi se hudo prestrašili, bi lahko umrli.«

Šel je ven na dvorišče, je rekel dvema hlapcema iti prijeti gospoda, ko bi se ustrašil, da bi ne padel. Ko se je spremenil v leva, je gospod kar okoli padel. S hlapcem sta pa šla nad lintverja. Ko sta prišla tja, je lintverja ven poklical. Je prišel ven, sta se zgrabila, sta se hudo metala, je rekel lintver: »Ko bi jaz imel sedem prašičev in pet hlebcev kruha!«

Lev je pa rekel: »Ko bi imel sedem firkeljcev vina, pa tri hlebce kruha, jaz bi tebe vsega zdrobil.«

Hlapec se je pa tedaj silno zamislil, da se ni zbrihtal, kaj ima za storiti; sta se metala, da je bil lintver skoraj hujši kot lev. Je rekel drugič lintver: »Ko bi jaz imel le pet prašičev in tri hlebce kruha, jaz bi tebe zdrobil, da bi te nič ne bilo!«

Lev pa je rekel: »Ko bi jaz imel pet firkeljcev vina in dva hlebca kruha, bi jaz tebe zdrobil, da bi te nič ne bilo.«

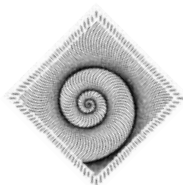
Hlapec je pa še kar naprej debelo gledal, ker se je sila prestrašil. Je spet rekel lintver: »Ko bi imel le tri debele prašiče, pa dva hlebca kruha, jaz bi te zdrobil, da bi te nič ne bilo!«

Lev je pa rekel: »Ko bi jaz imel le tri firkeljce vina pa en hlebec kruha!«

Tedaj se je šele hlapec spomnil, kaj da ima za storiti, mu je hitro zmetal ves tisti kruh in vino noter v gobec. Potlej je lev hitro lintverju začel glave preč metati in trgati, ta tretjo je pa odtrgal in jo je razsekal in raztrgal, golob je pa ven zletel, pa šel v luft. Ta se je pa hitro spomnil na orla, je letel za golobom, ga je ujel, raztrgal ..., mu je vzel jajce. Gospod je pa mislil, da bo šel nazaj, ko je lintverja umoril, pa je letel kar naravnost proti glaževnati gori, je prišel gor do tiste luknje, se je spomnil na miš, je gratal miš, je lezel naprej, za seboj pa je jajce teklat. Spodaj je pa že čakala tista ta mlajša princezinja, mu je firtah nastavila, da je jajce noter padlo, da se ni ubilo. Rekla mu je: »Hitro se skrij tukaj noter med drva, da te kdo ne bo videl,« potlej mu je pa rekla, »skrij se k meni noter v kikline havde, da te oče ne bodo videli.«

Ko je prišla k očetu, se mu je zelo smehljala; in on se je spremenil v človeka, je hitro tisto jajce očetu na čelu ubil. Tedaj se je gora razgrnila pa so gratali, kakor prej, lepi ljudje.

☛ Pripovedoval: Lovrenc Sojovic, Motničan in v Braslovčah izučen usnjarski pomagač, star 20 let

soldat: vojak; **šikan:** čeden, lep; **naprej priti:** napredovati; **kaprol:** korporal, desetnik; **vkup:** skupaj; **rezentirati,** **rezenzerji:** dezertirati, dezertjerji; **glih tako:** enako, prav tako; **gmajna:** gozd, običajno skupna last vaščanov; **futrati,** **nafutrati:** krmiti, nakrmiti; **kufren:** bakren; **varžet:** žep; **gvišno:** zagotovo; **župa:** juha; **ferderbati:** uničiti; **uklet:** zaklet; **mujati se:** truditi se; **glaževnata:** steklena; **crknjen:** poginul; **zavod:** gozdni revir; **preč:** proč, stran; **lon:** plačilo; **drugega:** preostalega; **gratati:** postati; **merkati,** **zamerkati:** opaziti, zapaziti; **rajfenk:** dimnik; **lintver:** zmaj; **nucati:** potrebovati; **cimer:** soba; **hiša:** glavni stanovanjski prostor v kmečki hiši; **firkelj:** stara merska enota za pijačo (1/4 litra); **firbec imeti:** biti radoveden; **zbrihtati se:** spraviti k zavesti, zbuditi se; **luft:** zrak; **teklati:** kotaliti; **firtah:** predpasnik; **kikla:** krilo; **havd:** guba

Enkrat je bil graščak in je imel tri hčere, devet graščin in devetindevetdeset parov volov na vsaki graščini; potem je pa jedel, pil in špilal, da je vse zapravil, družina je šla vsa od njega, le hčere so bile še pri njem in eno samo graščino je še imel, pa ni več vedel, kaj bi storil. Potem si pa zmisli, da pojde na jago. Tam ga je pa srečal en zakleti brat in mu reče: »Kaj ti je, da si tako žalosten?«

Reče graščak: »Imel sem devet graščin in devetindevetdeset parov volov na vsaki graščini; vse sem zapil in zašpilal, le eno graščino in tri hčere še imam.«

Zakleti brat mu reče: »Mi daš ta najstarejšo hčer za ženo, za njo ti bom veliko denarjev dal?«

In mu tudi pove, kdaj da bo prišel po njo z muziko in hruščem. Potem je pa res zakleti brat prišel po njo z godbo in hruščem in pripeljal toliko denarjev, da se je tista graščina, v kateri je stanoval, kar skrila v denarje. Najstarejšo hčer je pa kar dvignil in jo po luftu med muziko in hruščem naprej nosil. Potem pa tisti graščak ni nič več vedel, kje njegova hči prebiva. Graščak je bil pa spet tako bogat kot prej, imel je devet graščin in na vsaki graščini devetindevetdeset parov volov; jedel pa pil in špilal je, da je spet vse zapravil; pa tudi družina je šla vsa od njega. Potem pa spet ni vedel, kaj bi začel; le eno graščino, v kateri je prebival, in pa dve hčeri je še imel; ne ve, kaj bi storil. Potem pa vzame pušo, gre na jago, tam ga pa spet sreča drugi zakleti brat; brat mu reče: »Kaj da si tako žalosten?«

Graščak njemu reče: »Imel sem devet graščin in na vsaki graščini devetindevetdeset parov volov in vse sem zajedel, zapil in pa zašpilal; le eno graščino in dve hčeri še imam.«

Brat mu reče: »Daj ti meni ta srednjo za ženo, dal ti bom za njo veliko denarjev.«

Graščak reče: »Jo bom že dal.«

Potem pa spet pride drugi zakleti brat po srednjo hčer z veliko muziko in hruščem; in graščaku pripelje toliko denarjev, da se kar graščina v njih skrije: hčer so pa kar po luftu nesli, nič več je potem graščak ni videl. Ko je pa graščak spet imel toliko denarjev, je vseh devet graščin nazaj kupil in na vsako graščino devetindevetdeset parov volov in spet je bil tako bogat kot prej; in je jedel, špilal in pil, da je vse zapravil kakor prej. Vse je zapravil, nič več ni imel kot eno graščino in eno hčer; in zopet je gratal silno žalosten, puško je vzel in je na jago šel; tam ga sreča najmlajši zakleti brat, mu reče: »Kaj da si tako žalosten?«

Graščak mu reče: »Imel sem devet graščin in na vsaki graščini devetindevetdeset parov volov, tri hčere, zdaj pa nimam nič več kot eno graščino in eno hčer, najmlajšo.«

Zakleti brat mu reče: »Daj jo meni za ženo, ti bom dal zanjo veliko denarjev.«

In graščak mu reče: »Ti jo že dam.«

Zakleti brat mu pove, kdaj da bo prišel po njo z velikim hruščem in muziko. Zakleti brat je pa spet prišel po njo z veliko muziko in hruščem in pripelje za njo toliko denarjev, da se

je kar graščina skrila v njih; hčer je pa kar po luftu med muziko in hruščem nesel naprej; graščak je pa spet vseh devet graščin in devetindevetdeset parov volov nazaj kupil in je bil spet tako bogat kot pred. Jedel, špilal in pa zapravljaj je kakor pred, tako da ni imel več kot eno graščino in enega sina. Sin je pa vprašal očeta, če ima še kaj bratov ali sester. On mu pa noče nič povedati. Sin je pa šel nato fajmoštra vprašat, kako bi naredil. Fajmošter mu reče: »Ko prideš domov, vzemi dve pištoli in jih očetu na srce nastavi in reci: 'Smrt, če ne poveste, kje da so vaše tri hčere in moje sestre!'«

Potem mu šele oče pove, kje da so in kako je špilal in zapravljaj in kako jih je potem zakletim bratom prodal za žene. Ti bratje se pa imenujejo: prvi je Slon, ta je največji od vseh zverin; drugi je Vodlar, ki je največji tič; tretji je Som, ta je največja riba. Na to reče sin: »Pojdem križem sveta, da katero mojih sester najdem.«

Šel je po svetu in je že dve leti hodil, ko pride v en gozd in tukaj je naenkrat v sila lepem mestu. Njegova sestra, ki je Slona za moža imela, ga sreča na sredi ulice in mu reče: »Ojoj! Kaj pa ti tu hodiš? Ko bi te moj mož Slon videl, kar na drobne kosce bi te raztrgal.«

»Ljuba sestra,« pravi brat, »prikrij me, da me ne bo našel.«

Potem ga sestra pelja v Slonovo poslopje, ki je bilo tako lepo, da še nikoli na svetu ni tako lepega videl; in potem ga je dobro prekrila, da bi ga mož Slon ne našel. Ko Slon domov pride, je ovohal, da nekaj po človeškem diši in je bil strašno hud pa vse kote preišče, pa ga vendar ni mogel najti. Potem je pa čas potekel, da ni bil več Slon ampak človek; ta čas, ko je človek bil, so imeli noter veliko pojedino kakor ohcet. Slonova žena je šla po svojega brata in ga je pripeljala pred moža. Slon je bil pa silno vesel, da je enkrat videl brata svoje žene in mu je rekel: »Ko bi bil ti pred prišel ali da bi te bil jaz našel, kar na drobne kosce bi te bil raztrgal, zdaj se ti pa ni treba nič bati, dokler ne pride moja ura, da se bom spet v Slona sprevrigel; kadar bo že blizu tista ura, ti bom že kočijo dal in hlapca, par konj, da tebe ven prepeljajo, pa se ne smeš nič nazaj ozirati; gromenje in velik vihar bo nastal za tabo, ko boš ven prišel, pa se ne smeš nič nazaj ozreti, kar gor v smreke se moraš ozirati; če se boš nazaj, te bom kar raztrgal.«

Potem so napravili kakor ohcet veliko veselje, godci so godli, pevci peli; za jesti je bilo, kar je kdo hotel. Slon je pa bil najbolj vesel, zato ker je prišel brat njegove žene, tako da še nikoli na svetu ne tako. Kmalu je pa prišla tista ura, da so se morali ločiti eden od drugega; njegova sestra pride k njemu, mu reče: »Zdaj se bo gostija kmalu končala; ko bo prišla kočija, nanjo sedi nemudoma in se drži, kakor ti je moj mož Slon povedal.«

Naenkrat prileti kočija, brat se nemudoma usede na njo; kočijaž ga naglo naprej spelje in prideta v veliko temo, kakršne na svetu ni; potem pa kmalu prideta na dan – v tem sam stoji v gozdu, nikjer nobene hiše, njive, nič človeškega ni poznati; naenkrat nastane velik vihar in hrušč pa tudi gromenje, kakršnega še ni bilo na svetu pa ga tudi ne bo. Začel se je bati, da bi Slon za njim priletel, zato gre gor v eno smreko, ki je bila do tal kosmata in še ne z železom

udarjena; v sredini smreke je bilo pa eno Vadlarjevo gnezdo. On pogleda noter in v njem vidi veliko mesto in on gre lepo noter; njegova sestra, ki je Vadlarja za moža imela, ga sreča (njegova ta srednja sestra) na sredi gase; ona pravi: »O! Moj brat, kaj pa ti tod hodiš? Ko bi te moj mož Vadlar dobil, kar raztrgal bi te; kar naglo se spravi od tod, zdaj bi se menil domov pripeljati. Če te najde, te bo raztrgal.«

Brat ji reče: »Ali me moreš kam skriti, da me ne bo našel?«

»Čakaj, tule noter v kevder te bom dala, ključ pa ven vzela; bom pa rekla, da sem ga zgubila.«

Pa je res tako naredila. Precej za tem pa pride njen mož Vadlar domov in začne vohati in pa spraševati, kaj nekaj po človeškem diši. Začne po vseh kotih iskati in vse preišče, samo v kevdru še ni bil, pa ključa ni bilo noter; žena ga gre iskat. V tem je pa Vadlarju ura prišla, da ni bil več Vadlar, ampak človek. Potem mu pripelje žena svojega brata, česar se je Vadlar strašno zveselil, ker je enkrat videl brata svoje žene. Naglo je rekel jedi in pijače pripraviti, da je bilo kakor ena ohcet; godci so godli in pevci peli: da je bilo tako veselo, da še nikoli na svetu ne tako kakor v tem mestu. Potem k njemu stopi in mu pove, da je štiriindvajset ur človek, štiriindvajset ur pa Vadlar, in da ta čas, ko je človek, se mu ni treba nič bati. »Potem pa ko bo ura pretekla,« pravi naprej Vadlar, »bom kočijo pustil ven, kar na njo sedi, pa nič se ne smeš nazaj ozirati. Ko bom gratal zopet Vadlar, bom strašno jezen na te, iskal te bom, da bi te raztrgal, za tabo bo gromelo in strašen vihar bo nastal, ti se pa dol potukni in po tleh iskaj vode, da bi jo pil; potem boš pa našel svojo najmlajšo sestro, ki ima Soma za moža, pa se moraš natanko tako ravnati, kakor ti bo rekel Som. Ti nas boš rešil, mi smo zakleti bratje in čakamo, da bi nas kdo rešil.« Ko mu to pove, mu reče: »Zdaj bo pa kmalu prišla moja ura, da se bom v Vadlarja sprevergel.«

Zdaj pa naglo kočija pridirja in Vadlar reče bratu svoje žene: »Zdaj se pa kar naglo na njo usedi!«

Brat je storil tako; naglo se je s kočijo pripeljal v tako temo, da še ni bil na svetu v taki. Naenkrat pa je bil na travniku pri bajerju, začel je gledati okoli sebe; naenkrat je nastal velik piš in vihar z gromenjem, smreke in hrasti so se podirali, skale so pokale in se po hribih valile. Sam se je pa kar doli potuknil, kakor da bi hotel vodo piti. V vodi zagleda lepo mesto; gre kar noter. Kmalu najde svojo najmlajšo sestro, ona mu pa reče: »Kaj hodiš tod? Ko bi te moj mož Som dobil, kar raztrgal bi te; hitro se spravi od tod, kmalu bo prišel domov, da te ne najde.«

»Ljuba moja sestra! Prikrij me kam, da me ne bo našel.«

Sestra mu reče: »Tule noter je ena mišja luknja, v njo pojdi, potem te že ne bo našel.«

Brat je res tako naredil in se je v luknjo skrnil. Som pride domov in začne vohati. »Kaj nekaj tako po človeku diši?« je vprašal. Potlej je pa strašno hud gratal in je preiskal vse kote; kar z zobmi je škripal. V tem pa ura preteče in je zopet človek postal. Njegova žena gre po svojega brata in ga svojemu možu Somu pripelje. Ko ga Som zagleda, se je silno obveselil, ko je videl brata svoje žene. Naglo je rekel napraviti veliko jedi in pijače, da bi dobro pogostil brata svoje

žene; godcem reče gosti in pevcem peti; vse je bilo tako veselo in dobre volje, da nikoli še na svetu ne tako. Som mu pa pove, da ko bi ga bil prej našel, bi ga bil kar raztrgal na drobne kosce: »Zdaj se me pa oseminštirideset ur ni treba nič bati. Oseminštirideset ur sem človek, potem pa oseminštirideset ur Som; ti si tisti, ki nas boš rešil. Brata sta mi povedala, da si že pri njima bil. Če se boš zdaj še naprej dobro nosil, nas boš od zakletstva rešil. Zato pa ti dam tri svoja peresa; kadar jih boš za ušesa dal, boš gratal riba som; ta tri peresa pa ti je moj brat Vadlar dal, da kadar jih boš za ušesa dal, boš gratal vadlar; nekaj ti bom pa dal mišjih dlak, da kadar jih boš za ušesa dal, boš gratal miš. Mi smo pa zakleti v glaževnati graščini, na Glaževnati gori; na to goro moraš priti in tam poiskati, kje da bi v goro prišel; in na njej boš našel eno mišjo luknjo in potem kar mišje dlake za ušesa deni, boš gratal miš, boš pa lahko noter prišel. Ko pa boš noter prišel, boš videl tri lepe princezinje, pa ne smeš z nobeno nič govoriti; tako te bojo ogovarjale in se ti smehljale in okoli tebe hodile, da bi te zmotile; ti se pa kar moder drži; ponoči ob enajstih pa bodo strahovi začeli po graščini sem in tja hoditi, pa se jih ne smeš nič bati. Kar korajžno se drži in to bo trpelo tri dni in tri noči; tretji večer se bo začelo veliko šumenje in gromenje, potem pa naenkrat lepi godci in pevci. Tedaj bomo mi rešeni, ti pa boš dobil veliko plačilo, vse denarje, kar jih je v glaževnati graščini.« Potem reče spet Som: »Zdaj je prišla moja ura, da bom spet Som gratal. Zdaj se bo pa kočija pripeljala, pa se moraš kar naglo na njo usesti in se ne smeš nič nazaj ozirati; v njej se boš pripeljal v veliko temo; naenkrat boš na dnevu, ko bo lepo sonce sijalo in kočija bo pripeljala in stal boš na zelenem travniku.«

Naenkrat se je začelo gromenje in vihar se je nanj usedel, prišel je v veliko temo, naenkrat pa na en lep dan na zeleni travnik, ko je sijalo sonce. Strašno je začelo grmeti, veter je šumel, kot bi hotelo vse doli pasti. Naenkrat pa se razvedri in lepa tihota je nastala. Pred sabo pa vidi Glaževnato goro, na njej pa glaževnato graščino; gre proti njej in gleda, kod bi gor prišel. Ko pa vidi, da bi nikoli nikakor ne mogel priti nanjo, se spomni na Vadlarja, da ima njegova peresa v varžetu, jih vzame in dene za ušesa, je gratal vadlar. Kar naenkrat se je vzdignil in je bil na Glaževnati gori; in tukaj pa gleda okoli sebe, kje da je glaževnata graščina, pa je ne vidi nikjer, le eno mišjo luknjo je našel, pa v njo bi rad šel, pa ni mogel. Naenkrat pa se je spomnil, da ima mišjo dlako v varžetu, jo pa dene za ušesa in postane miš, gre noter v luknjo; potem šele pride do glaževnate graščine v veliko temo, potem gre v lepe sobe, kjer so bile tri lepe princezinje noter. Princezinje so se mu začele priklanjati, govoriti in smehljati, on se je pa kar moder držal, ni hotel z nobeno govoriti. Ob enajstih ponoči pa so začeli strahovi sem in tja po graščini hoditi, on se jih ni pa nič bal, kar korajžen je bil. Drugi dan so ga pa spet princezinje motile, pa nobene še pogledal ni, zvečer ob enajstih pa spet strahovi. Tretji dan je bilo ravno tako. Ko je tri večere in tri dni vse prestal, je ta tretji večer zaslišal opolnoči veliko gromenje in šumenje, da je bilo strah, ta se pa ni nič menil. Kar naenkrat pa se je lepa muzika in petje začelo v graščini, da je bilo veselje, da še nikoli na svetu ne tako. Trije beli

golobci so proti nebesom zleteli. Ta je pa dobil silno veliko plačilo, vse denarje, kar jih je bilo v glaževnati graščini.

☛ *To historijo mi je povedal osemnajstletni mladenič kmetijski hlapec, ki ga jo je njegov oče naučil. Oče je bil pa vojak v mladih letih.*

špilati: igrati; jaga: lov; muzika: glasba; luft: zrak; puša: puška; pred: prej; vadlar: orel; fajmošter: župnik; sprevrigel: spremenil; kosmata: zaraščena; gasa: ulica, cesta; kevder: klet; gratati: postati; potukniti: hitro se nagniti, pripogniti; glaževnat: steklen; trpeti: trajati; varžet: žep

TRIJE ROKODELCI

90

Enkrat so bili trije močni rokodelci. Mlinar, ki je mlinski kamen za igrače v zrak metal in nazaj v roko lovil. Tesar, ki je cel hrast nesel; in kovač, ki je imel železno palico, ki je osem centov vagala. Nekega dne pa pridejo vkup in so se zmenili, da bojo na lov šli. In res gredo dva dni daleč, tam zagledajo graščino in gredo noter, pa nobenega človeka ne najdejo v njej, zato ker so jo ljudje zapustili, ker je bila graščina v oblasti hudiča in so vsak dan v to graščino zahajali. Prvi dan reče mlinar: »Danes bom jaz kuhal kosilo. Bom videl, če bo res prišel.« On jima še reče: »Kadar bo kuhano, bom belo-rdečo bandero na streho postavil in tedaj pa kar pridita domov.«

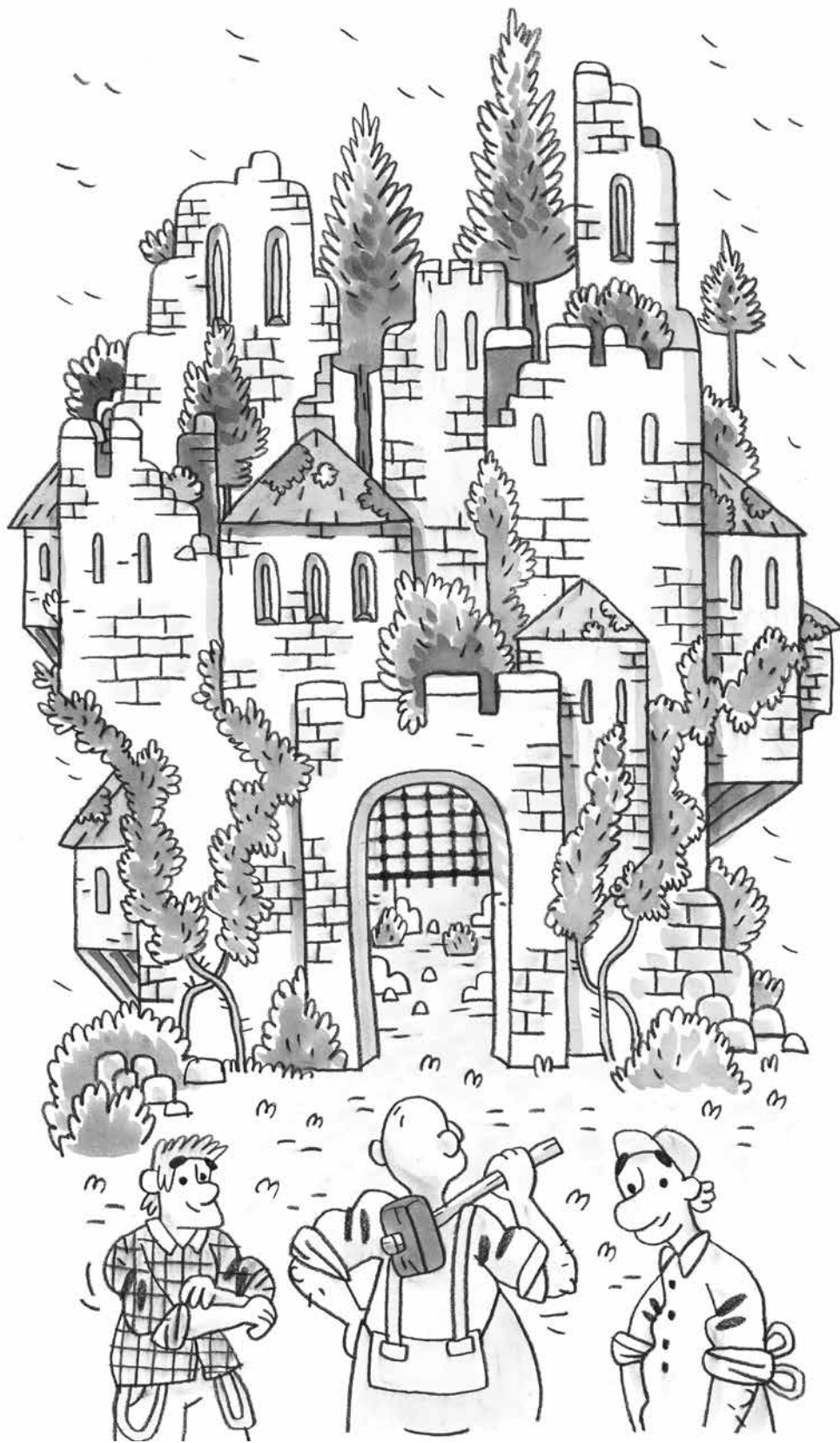
Ob enajstih pa pride en berač, ves sključen in nadušljiv, ga prosi za malo kosila. Mlinar pravi: »Bom že dal, le doli se usedite.«

Da mu malo meso in župe; pa so se starčku tako roke tresle, da mu meso iz rok pade, pa ga sam ni hotel pobrati in prosi kuharja, da naj mu ga on. Mlinar se pa pripogne, da bi koščke pobral. Berač ga je pa tako za tilnik udaril s pestjo, da se je kar zvrnil in potlej ga tako potlači in mečka, da je potlej komaj v posteljo zlezel. Berač je bil hudič. Onadva na lovu pa mislita, ko je že opoldne, kako da še ni nič bandera na streho postavil. Rečeta: »Pojdiva domov gledat, kaj se mu je zgodilo.«

Ko prideta domov, ga najdeta v postelji ležati; pa mlinarja je bilo sram povedati, da je bil tepen. Drugi dan pa pravi tesar: »Danes bom pa jaz doma kosilo kuhal, bosta pa vidva šla pa na lov; in kadar bo kosilo kuhano, bom bandero na streho postavil, rdečo in belo.«

In res gresta mlinar in kovač na lov; tesar pa doma kosilo kuha. Ob enajstih pa pride neki berač, ves sključen, in prosi za kosilo. On mu reče: »Le doli se usedite, bom že dal.«

Prinese mu malo mesa in župe. Beraču pa se tako roke tresejo, da mu kar kos iz njih pade. Prosi tesarja, da naj mu ga pobere, in on se skloni, da bi ga pobral. Berač ga je pa tako za

tilnik udaril, da se je kar zvrnil in ga še premučka in povalja po tleh, tako da je komaj potlej v posteljo prišel. Ko je bila pa ura že opoldne, bandera še ni nič na strehi bilo. Rečeta: »Kaj je to, da bandera nič ni na strehi?«

Iz graščine se je pa zelo kadilo in rečeta: »Pojdiva domov, če je že skuhano kosilo ali kaj se mu je zgodilo.«

Ko prideta domov, ga v postelji najdeta; pa ga je bilo sram povedati, da je bil tepen. Tretji dan reče kovač: »Danes bom pa jaz kosilo kuhal. Kadar bom rdečo bandero na streho postavil, pa pridita domov, bomo pa h kosilu šli.«

Ob enajstih pa pride sključen berač in ga prosi za malo kosilo. Kovač mu pa reče: »Boste že dobili!«

Prinese mu kos mesa in župe. Beraču se pa tako roke tresejo, da mu kar kos iz njih pade na tla in prosi, da bi mu ga pobral. Kovač pa vzame železno palico, ga tako nažge, da je kar stokal in je komaj stepena pleča iz graščine odnesel. In nič več ni bilo hudiča – berača k tej graščini.

Opoldne postavi bandero na streho, onadva pa gresta domov in so opoldne kosili in potlej zmeraj tukaj ostali. Meni so dali iz fingreta piti, z loparjem po riti pa sem šel okoli po svetu.

vagati: tehtati; **cent:** stara utežna mera (pribl. 56 kg); **vkup:** skupaj; **bandero:** zastava; **župa:** juha; **mučkati,** **premučkati:** mečkati, premečkati; **nažgati:** natepsti; **fingret:** naprstnik

O ZLATI PRINCEZINJI

91

Enkrat je živel eden, ki mu je za glavo šlo, da bi bil usmrčen. In se je potem gospod, ki ga je sodil, usmilil in mu je rekel: »Če mi ti pripelješ zlato princezinjo, ti življenje šenkam!« On je rekel: »Iskat jo pojdem, če jo najdem, jim jo že prinesem.«

Rihtik, gospod mu da nekaj denarja in tudi živeža; gre po svetu tako daleč, da mu je že vsega zmanjkalo. Žalosten je bil, ker ni vedel, kje je zlata princezinja doma. Zdaj se je usedel dol, žaluje in premišljuje, kaj bo začel. Vidi tri volkove, ki gredo proti njemu; misli: Naj bo v božjem imenu, čeprav me ti volkovi raztrgajo tukaj na tuji zemlji, saj enkrat moram tako umreti. Ko pa pridejo proti njemu, ga vprašajo: »Kaj si tako žalosten, mladenič?«

On jim odgovori: »Kaj vam hočem praviti, saj mi ne morete pomagati!«

Volkovi mu odgovorijo: »Morebiti ti bomo pomagali, da ne boš več tako žalosten, le povej nam, kaj ti fali.«

Mladenič jim pove: »Jaz bi bil skoraj ob glavo, zdaj pa se me je gospod usmilil in mi je rekel: 'Jaz ti življenje šenkam, če mi prineseš zlato princezinjo.' Tako torej, kam se hočem podati, ko ne vem, kje je?«

Volkovi mu odgovorijo: »Nič se ne boj, mi vemo, kje je; če nam daš malo živeža, ti bomo pomagali, da jo boš dobil.«

On jim da malo kruha, so ga podrobili in so šli z njim; gredo tako daleč, da pridejo do ene hiše, v kateri je bilo štiriinosemdeset ravbarjev in ti so imeli zlato princezinjo. Volkovi so mu vse povedali, kako se mora on vesti, da naj gre v tretji cimer, da bo iz četrtega prišla, pa da se ne sme nič ozirati in spregovoriti. »Ji kar s prstom pomigaj, pa bo šla za teboj. Mi te bomo tukaj počakali,« so rekli.

Mladenič gre v hišo, v tretji cimer, jo tukaj čaka; ko pride zlata princezinja iz četrtega cimra, se je tako ustraši, se je kar zganil, ker se je svetila kakor sonce; ker ji je pozabil s prstom pomigati, je zginila precej izpred njegovih oči nazaj v četrti cimer. Ravbarji so ga čutili, planejo gor, ga primejo: »Ti si nam rajtal ukrasti zlato princezinjo! Nocoj te bomo zaprli, jutri te bomo pa na žive jermene drli.«

On je bil žalosten, da ni vedel, kaj bi počel; je mislil tako: Ker me doma niso ferderbali, me bodo pa tukaj še bolj matrali. Čez nekaj časa se spomni na svoje tri volkove: Pomagajte mi zdaj, če je mogoče. Volkovi planejo na vežna vrata in jih starejo, da bi ga rešili. Ravbarji precej učutijo in so pokonci in volkovom ne pustijo mladeniča rešiti in jim reče ta večji: »Meni je rajtal ukrasti zlato princezinjo, zato ga bomo jutri štrafali. Jaz je ne dam drugače, kakor da mi prinese takega tiča, da mu bo ime Beli kos in pa da bo v zlatem foglovžu.«

Potem gredo dalje naprej, tako daleč pridejo, da ko bi volkov ne bilo, bi se v šprahi ne zastopili; tam so si kupili nekaj živeža, potlej pa so hodili po takem kraju, kjer so bili sami divji ljudje; pridejo čez tisto deželo, kjer sonce na poldne stoji; tam vprašajo: »Kje je tista graščina, kjer imajo enega tiča, ki se mu reče Beli kos in da je v zlatem foglovžu?«

Noben človek ni vedel zanj. Gredo dalje naprej, pridejo do ene graščine, noter na mostovžu je visel zlat foglovž in v njej je bil tič, ki so mu rekli Beli kos. Volkovi mu povedo, kako se mora on vesti, da ga bo dobil, da na desnem kraju je, ko gor pride, pa da mora kar z desno roko ponj seči in ročno z žebļa izsneti: »Če se boš oziral, bo tič zapel, pa te bodo ljudje učutili in pa tudi divje živali. Vrtar ti bo vrata zaklenil, da se rešiti ne boš mogel.«

Res, on gre v graščino na mostovž; namesto da bi bil ročno segel na desno stran po tiča in foglovž, se je pa oziral; tič je zapel, da so se ljudje in hude živali zbudili; rajtal je skozi vežna (lopna) vrata ročno uiti, pa je vrtar vrata zaklenil; ta ga prosi, da bi ga spustil naprej, pa mu je dejal: »Zakaj si ti rajtal meni Belega kosa ukrasti?«

»Jaz ne morem pomagati, ker moram zlato princezinjo prnesti, da bi mi bilo življenje šenkano; je pa ne dobim drugače, kakor da jim prinesem Belega kosa v zlatem foglovžu.«

Sedaj se zmisli na svoje tri volkove, priletijo tja v vrata, jih kar zdrobijo in gredo noter in rečejo vratarju: »Pusti nam tega mladeniča, ker gre z nami.«

Vratar je odgovoril: »Jaz ga ne pustim drugače, da se obligira, da mi bo pripeljal zlatega konja, potem mu dam Belega kosa v zlatem foglovžu.«

V tem jih je vratar spustil, da so šli naprej iskat zlatega konja. Sprašujejo, kje bi bil, pa noben človek ni vedel. Zaidejo noter v eno planino, hodijo sem in tja, najdejo enega bolnika, ki jih vpraša: »Kam greste?«

Povedo mu: »Zlatega konja iščemo.«

On jim pove: »Zlati konj je tam, kjer sonce dol gre; ima ga en coprijan, ki vse ve in je čudno star. Pojdite tja noter, njega vprašajte, kaj bi jaz moral narediti za eno pokoro, ker sem bil svoje dni ravbarski poglavar, sem dosti ljudi pomoril in jim škode naredil; zdaj si pa ne morem pomagati, ker sem star.«

Podajo se naprej. Sreča jih je en gospod in jih vpraša: »Kam greste?«

Povedo mu: »Tam, kjer sonce dol gre, tam je en hud coprijan, ki vse ve, po celem svetu, kako se godi.«

On jih je prosil: »Vprašajte ga za mene, kako bi se moral vesti in pokoro delati, da bi bil rešen, ker imam sila veliko grehov nad sabo. Ko sem davke pobiral, sem te uboge kmete goljufal, zdaj pa nič ne vem, kaj se bo z mano zgodilo, ali bom pogubljen ali bom rešen.«

Gredo dalje naprej, pridejo do ene graščine, ena frajla jih skozi okno dol vpraša: »Kam pa greste, prijatelji? Jaz bi rada vedela.«

So ji povedali in ona jih je prosila: »Prijatelji, storite mi za dober lon, vprašajte coprijana, zakaj moj vrt že trideset let ne rodi.«

Obljubijo ji in gredo naprej; pridejo v en trg, gredo v eno taberno, zašafajo piti in jesti in birt jih vpraša: »Kam greste?«

Mu povedo in jim reče: »Vprašajte coprijana, kaj fali, da pri moji hiši ni nič več cehovcev, pred dvajsetimi leti sem pa vina na vsake dva dni polovnjak potočil. Zdaj ga pa še en maseljč ne v štirinajstih dneh.«

Zdaj gredo del naprej, pridejo blizu coprijana; volkovi so mu povedali, kako se mora on vesti; ko je šel naprej, je eden še za njim zavpil: »Ubogaj nas, odveži tega krajnega konja, ki pri vratih stoji, drugih pa nič ne glej, kar ročno se zasukni z njim.«

Gre v hlev, gleda pa konjih, vsi so bili ene farbe; zdaj so začeli biti in rezgetati, da jih je coprijan učutil, gre ročno v hlev in ga prime: »Kaj, ti si hotel meni zlatega konja ukrasti, jaz te bom že naučil.«

On mu pove: »Jaz ga moram imeti, ker drugače ne dobim Belega kosa v zlatem foglovžu, kot da zlatega konja priženem, zlate princezinje pa ne drugače, da Belega kosa v zlatem foglovžu prinesem, ker njo moram dobiti, drugače mi gre za glavo.«

Coprijan mu je rekel: »Pojdi ti naprej in prinesi iz te in te uklete graščine štiri zlata jabolka, potlej ti bom pa dal zlatega konja.«

Potem gre in pride k svojim volkovom in ti ga zasegajo: »Zakaj tako ne storiš, kakor ti rečemo, menda ti vest ne prepusti?«

On je bil žalosten, da ni vedel, kaj bi počel. Volkovi so rekli, da ga bodo zapustili. On jih prosi: »Hodite še z menoj za en kratek čas.«

In gredo del naprej, tako daleč, da pridejo v ukleto graščino; spet so ga učili, kako se mora on notri vesti, da bo dobil štiri zlata jabolka. Rekli so mu: »Pojdi ti v vrt in naravnost proti tistemu drevesu, na katerega bo en tiger zraven priklenjen, pa se ga ne smeš nič bati; ko bo proti tebi skočil in vrh na te nagnil, ahtaj, da zagrabiš zlata jabolka, in ko jih dobiš, pojdi ročno ven, da te ljudje ne ujamejo.«

On gre v vrt, naravnost proti tistemu drevesu, kjer je bil tiger priklenjen; ko pride blizu, tiger skoči proti njemu, ta se ga ustraši, da kar ritensko odskoči, vrh pa nazaj pokonci stopi. Ljudje so pritekli nad njega in mu zažugali: »Mi te bomo martrali; zakaj si nam rajtal ta štiri zlata jabolka ukrasti?«

On jim pove, zakaj in kako, da jih mora imeti, da mu gre za glavo. Na to mu reko: »Če greš na oni svet in da nam tam dobiš en boben, tedaj dobiš ta štiri zlata jabolka.«

On jih vpraša: »Kje se pa pride na oni svet?«

In so mu povedali tako: »Mi še sami ne vemo, pojdi naprej, da boš zvedel.«

Zdaj gre on dalje naprej, da pride do teh treh svojih volkov; oni mu reko: »Torej, ti nas vendar nočeš ubogati; zdaj bomo še šli dlje naprej in če nas ne boš ubogal, te bomo zapustili.«

Podajo se dalje naprej in čez dolgo časa pridejo k enemu čudno velikemu bogatinu, o katerem so njegovi sosedje pravili, da ima škrate, da mu blago vkup nosijo. Njega so vprašali, če kaj ve, kje se pride na oni svet. Rekel je: »Zdaj vam ne vem povedati, jutri vam bom povedal, ko pridejo moji škrti domov.«

Drugi dan vpraša bogatin svoje škrate: »Ali veste, kje se pride na oni svet?«

Oni so povedali: »Nobeden drug tja ne pride kakor tisti, ki je ubogi in ima štiriindvajset otrok, najstarejši sin pa ima tri glave; on pride tja noter, on dobi tam tisti boben.«

Rihtik, ti šli so iskat tistega ubogega in so ga našli – ki je imel štiriindvajset otrok in tega najstarejšega sina, ki je imel tri glave, za tega ga prosijo; dal jim ga je in so šli iskat daleč po svetu jamo, kjer se pride na oni svet. Najdejo jo in tukaj je rekel mladenič, ki je imel tri glave: »Počakajte me tu in jaz bom šel na oni svet, da dobim boben.«

Podal se je od njih noter v tisto praprot na oni svet iskat boben. Prišel je do ene graščine, gre noter; v prvem cimru ni našel nič drugega kot pakelc kart za špilati, jih vzame, dene v varžet; gre naprej v drugi cimer, urajma firkeljč vode, meč in napis: *Kdor to vodo v dušku spi, strahuje ta meč, ki vaga dvanajst centov.* Gre naprej v tretji cimer, ne najde nič drugega kot tisti boben. Vzame ga in nese skozi vrata, prileti železen tič, ga kljune na glavo, mu jo je

precej odbil. Gre nazaj v drugi cimer, spije tisti firkeljc vode v dušku, opaše tisti težki meč in gre ven skozi lopna vrata; je tam en železen mož stal, ta ga ni v mar vzel in ta železni mož mahne po njem, mu je pa ta drugo glavo odbil. Mladenič se za to ni nič menil, je mislil tako: »Zdaj sem šele podoben človeku, ker imam eno glavo kakor ta drugi.«

Zdaj se poda nazaj, ko pride do onih štirih, pravi: »Tukaj sem prinesel boben, ki sem ga dobil za vas, in ga boš ti komandiral, meč bom pa jaz imel, ker ga ti in nobeden drugi drugače ne strahuje, samo tisti, ki firkeljc vode v dušku spi.«

Vzameta vsak eno reč in so šli eden od drugega. In tudi volkovi vzamejo slovo od njega in je šel sam po tista zlata jabolka, za katera je nesel boben; ga vzame birt in pravi: »Jabolki ti pa ne dam prej, da eno leto služiš za nje.«

Rihtik, on je moral tam služiti; spoznal se je z eno frajlo od tistega gospoda. Ko gospod zve, je gratal srdit, ni vedel, kaj bi počel z njim. Spomenavali so se, kaj za eno štrafengo je zaslužil, če od gnadjivega stanu katero zapelje. Spoznali so mu, da ga bodo na samoto peljali in tam oči izkopali. In frajla je bila močno žalostna, ko je to čula, ni vedela, kaj bi začela. Šla mu je povedat, kaj se bo z njim zgodilo. Je pa rekel tako: »Zdaj bom zavoljo tebe ob oči prišel.«

Ona gre nazaj v cimer, tam se igra s tistim bobnom; ko na njega udari, pride dvanajst gajstov iz njega in so jo vprašali: »Kaj zašafaš?«

Ona je rekla: »Nič.«

Šli so fort. Ona je šla k svojemu in mu je povedala: »Zakaj si mojemu atu dal tisti boben? Če na njega udariš, skoči dvanajst gajstov ven iz njega.«

On je bil kar tiho in ga je grevalo, da je boben njej dal, ker ni vedel, za koga je; on je mislil, da bo dobil zanj štiri zlata jabolka. Potem ga primejo in peljejo na samoto, da mu tukaj oči skopljejo in ga tam pustijo, ker so menili, da bo konec vzel. Šel je noter do ene vode, ker je hotel, ko je tekla, da si izmije svoje žlake; in se je spomnil na karte, ki mu jih je dal fant, ki je imel tri glave. Udari na tiste karte, skoči šest gajstov iz njih, ga vprašajo: »Kaj zašafaš?«

On jim ukaže: »Vi mi morate oči nazaj pridobiti!«

Odgovorili so mu: »Mi te ne moremo drugače scajtati, če ne greš v globočino morja, da boš noter ležal tri mesece, ti bodo nove oči zrasle, da boš videl bolje kot do zdaj, pa sedem klafter pod zemljo in v shrambe.«

On je rekel: »Le kar nesite me, da mi druge oči zrasedo.«

Dvema gajstoma je zapovedal, da sta ga vahtala, enemu, da mu mora živež nositi, trem pa da so mu onega gospoda v morje prinesli, da sta bila soseda v morju, ker mu je dal oči skopati. Tri mesece sta trpela vsak svojo martro v globočini morja. Ko so pretekli, so gospoda gajsti nesli na njegov grad, mladeniča pa k onemu, ki je imel prej tri glave in meč z dvanajstimi centi. Potem sta se zgovorila, kako mu je šlo v morju in potlej mu je dal dvanajstcentni meč in rekel: »Ker si tako dober, da si me obiskat prišel, pa pojdiva k eni poti, kjer ljudje v cerkev hodijo; tam mi moraš glavo odsekati, pa pokopati, v usta pa dati češnjevo iver; iz nje bo češnja

zrasla, ki bo dišeče češnje rodila, katere se moškim ne bodo dale odtrgati, ženskam pa, ker one jih bodo zobale in noseče postale, kar se jim bo dobro storilo.«

Ko prideta do češnjevca drevesa, udari dvakrat z mečem, da odleti iver, in gresta dalje, da prideta bližje cerkve; naredi z njim tako, kakor mu je rekel; iz češnjeve iveri je kmalu češnja zrasla in rodila dišeče sadje, katero se moškim ni dalo trgati, ženskam pa; pa so tudi vse, ki so te češnje zobale, matere postale in moški so se jim smejali, prej pa ženske moškim, ko so dejale, da te češnje so le za nje, ne pa za njih.

Mladenič se poda naprej, da pride do tistega gospoda, ki je imel štiri zlata jabolka v vrtu, in ga vpraša: »Ali mi boste dali zdaj, ker ste rekli, da jim moram eno leto služiti, zdaj je pa ravno eno leto, kar sem pri vas?«

Gospod mu odgovori nazaj: »Jaz ti jih ne dam, samo te štiri imam.«

Mladenič je jezen gratal, zasuknil je svoj meč, vrže mu glavo preč, graščina je bila rešena; vzame ta boben s seboj in gre noter v vrt. Tiger, ki je bil prej pri jabolčnem drevesu priklenjen, je mrtev ležal (na tleh) in tista štiri jabolka so na tleh ležala; pobere jih in dobro v papir zavije in hrani; gre dalje naprej, da pride tja, kjer sonce dol gre, kjer je bil tisti coprijan, ki je imel zlatega konja, in mladenič mu je rekel: »Ali mi bojo danes dali tistega zlatega konja, ker sem jim prinesel štiri zlata jabolka? In imam ene take karte, da ko nanje udarim, šest gajstov ven skoči, pa imam tak boben, ki nanj udarim, dvanajst gajstov ven iz njega skoči, pa imam meč z dvanajstimi centi, nobeden ga drugače ne strahuje, le kdor firkeljč vode v dušku spije, on ga v roki suče kakor pero.«

Coprijan reče: »Če mi daš te štiri reči, potlej ti dam zlatega konja.«

On je pa rekel: »Drugače jih ne dam, da mi bodo povedali, zakaj ta oštir dvajset let ne toči, da nobenega pivca ni k njemu?«

Coprijan je odgovoril: »Enkrat je en pivec coprijan pri njem pil, pa ni imel s čim cehe plačati, da je nekaj majhnih krajcarjev dolžan ostal. Vzel mu je klobuk, ven ga je vrgel, v rit ga je sunil. In pivec mu je rekel: 'Lahko se boš cehovcev branil, od današnjega dne ne bo prišel nobeden k tebi piti.' Hodil je pivec tako dolgo po njivah, da ni našel strniščne krote; jo najde, jo ubije, vzame in nese v birtovo hišo za tram, noter jo vdela, da se ni nič poznalo. Od tistega časa nima več pivcev. Drugače ne bo več pivcev k njemu, dokler stropa in trama dol ne vrže in na plano pelje in vse tam sežge, pa nov strop in tram dene, potem bo pa še več stebrnov, kakor do sedaj.«

Mladenič ga še vpraša: »Zakaj pa ta in ta vrt že več kot trideset let ne rodi?«

Coprijan je rekel: »Na sredini vrta je eno figovo drevo, pod njim so pokopana tri gosja jajca; pred tridesetimi leti se je gospodar skregal z eno coprijanko in mu je to škodo naredila. Zdaj pa ko bi on s korenino skopal tisto drevo, pod koreninami bi našel tri jajca, katera vagajo osemdeset centov; potlej bi jih moral po oblatih na parizar naložiti in dva para konj vpreči, pa bi jih glih komaj peljal, ahtati bi pa morali, da bi jim jih coprijanka (jajc) ne vzela, preden

bi jih pripeljali v eno praprot, ki je dve uri preč; če bi jih srečno pripeljali v praprot, potlej bo pa drevje še enkrat bolj rastlo in rodilo.«

Mladenič ga še vpraša: »Kaj pa je s tem in tem sivim možem, ki je uboge kmete goljufal, ko je davek pobiral, ali bo rešen ali bo pogubljen, in kako bi se moral on vesti, ker ima nad sabo dosti grehov?«

Coprijan pravi: »Za njega ni pokore, ker ima dosti grehov nad seboj, za njega je pripravljena v peklu Luciferjeva goreča postelja.«

Mladenič reče: »Zdaj naj pa povedo, kaj je za tega in tega ravbarhauptmana za ena pokora, ker je dosti ljudi pobil in je zdaj v hosti, ker ne more živeti in ne umreti.«

Coprijan pravi: »Če ima tisto palico pri sebi, s katero je največ ljudi pobil, jo mora v zemljo vsaditi in iz grabna v ustih po golih kolenih k njej vodo nositi; če bo ozelenila, mu bodo grehi odpuščeni.«

Potem reče coprijan mladeniču: »Ali mi boš dal zdaj te štiri reči, ki jih imaš pri sebi?«

Mladenič pravi: »Če mi dajo zlatega konja.«

»Ti ga ja dam,« reče coprijan.

Mu ga pripelje iz hleva in mladenič reče: »Naj sedem na njega, bom videl, kako kaj nositi zna.«

Coprijan mu reče, naj se usede na njega. Mladenič sede in ga spodbode, konj odskoči in sta mu ušla. Coprijan vpije za njim: »Daj mi tiste štiri reči, ki jih imaš, jaz vem, da si jih ukradel: tiste karte, ko na nje udariš, šest gajstov iz njih skoči, pa ta boben, če udariš na njega, skoči dvanajst gajstov iz njega, pa tisti meč z dvanajstimi centi, ki ga drugi ne strahuje kot tisti, ki firkeljč vode v dušku spiije, ga suče kot pero; pa tista štiri zlata jabolka, ki si jih v tistem ukletem vrtu dobil!«

Mladenič ni več poslušal coprijana, je kar jezdil naprej; pride do tiste gostilne, ročno, ko ga oštir zagleda, ga vpraša: »Ali si zvedel, zakaj že dvajset let ne točim?«

Mladenič mu pove vse, kakor mu je povedal coprijan: »Pred dvajsetimi leti je pil en coprnik pri tebi, ni dosti denarja imel, je dolžan ostal ene par krajcarjev, ti si mu rekalc vzal, si ga vrgel ven čez prag, si mu dal ene dve brci tja v rit. Potem je šel po njivah, da je našel eno strniščno kroto, jo najde, jo ubije in jo nese in jo vdela notri v tram v tvojo hišo. Ker je tisto kroto noter vdela, zato ni nobenega pivca več k tebi! Zdaj pa, ko bi ti strop podrl in tram ven vzal, pa vse to na njivo peljal in v pepel sežgal, potlej bi imel še več cehovcev kakor prej.«

Oštir ga vpraša: »Koliko hočeš imeti za lon?«

Mladenič odgovori: »Jaz nič.«

In gre dalje naprej, pride do tiste frajle, ki mu je rekla, naj zve, zakaj njen vrt že trideset let ne rodi. Ročno, ko ga ona zagleda, ga vpraša: »Si zvedel, kar sem ti naročila?«

On ji odgovori: »Pred tridesetimi leti se je prejšnji gospodar z eno coprijanko skregal, ona ti je naredila, da tvoj vrt nič ne rodi. Na sredi vrta je eno figovo drevo, pod njim so tri gosja

jajca pokopana. Če bi ljudi dobila, da bi figovo drevo odkopali in jajca po oblatih na parizar naložili in dva para konj vanj vpregli, pa bi jih še komaj speljali, dve uri preč v eno praprot, pa ahtati bi morali, da bi jim jih coprijanka dol ne vzela. Če to naredite, potem bo vaš vrt še enkrat bolj rodil, kakor je poprej.«

Frajla ga vpraša: »Koliko pa hočete imeti za lon, ker ste mi to zvedeli?«

Mladenič odgovori: »Nič, saj me ni nič koštalo.«

In potem gre dalje naprej, pride do tistega starega gospoda, ki je imel sive lase; ročno, ko ga zagleda, ga vpraša: »Ali si zvedel, mladenič, kaj je za ena pokora za mene, ker imam dosti grehov nad seboj, ker sem te uboge kmete sila goljufal?«

Mladenič mu tako odgovori: »Za tebe pokore več ni, za tebe je v peklu pripravljena goreča Luciferjeva postelja.«

Gospod se prestraši, vzame štrik, šel je k drevesu in se obesil. Mladenič je šel dalje naprej, gre tako daleč, da pride do tega starega ravbarhauptmana; ročno, ko ga zagleda, ga vpraša: »Ali si zvedel, ali je pokora za mene ali ne?«

Mladenič mu odgovori: »Če imaš tisto palico, s katero si največ ljudi pobil, jo moraš v zemljo zasaditi in iz grabna v ustih po golih kolenih k njej vodo nositi; če se bo ozelenila, so tebi grehi odpuščeni, če pa ne, pa ne.«

Mladenič gre dalje naprej. Ravbar zasadi svojo palico v zemljo in nosi po golih kolenih v ustih vodo k njej; kmalu se je ozelenila in tega se je tako zveselil, da je od samega veselja umrl in je bil zveličan.

Mladenič pa gre dalje naprej, da pride do tistih štiriinosemdesetih ravbarjev in ti so ga vprašali: »Ali nam boš dal tistega zlatega konja, na katerem sediš? Mi ti bomo pa dali našo zlato princezinjo.«

Mladenič pove: »Jaz imam še več reči, ki bi jih vi radi imeli: imam take karte, da če nanje udarim, šest gajstov iz njih skoči; imam tak boben, če udarim nanj, skoči dvanajst gajstov ven iz njega; in imam meč, ki dvanajst centov vaga in ga nobeden ne strahuje drugače, da firkeljč vode v dušku spije, potlej ga strahuje kakor pero; pa imam štiri zlata jabolka v varžetu; če mi date to zlato princezinjo, jaz vam vse te reči dam.«

Pripeljali so tisto zlato princezinjo in je rekel: »Dajte mi jo gor na konja, bomo videli, kako kaj to paše, ker bo vse zlato.«

Dali so mu jo gor na konja, udaril je po bobnu, skočilo je dvanajst gajstov ven. Vprašali so ga: »Kaj nam zašafaš?«

Ukaže jim: »Morate mi umoriti teh štiriinosemdeset ravbarjev!«

Potem gre dalje naprej, pride do tistih treh volkov in ti ga vprašajo: »Kako ti že zdaj gre, mladenič?«

Ta je rekel: »Prav dobro, prej ko ste hodili z menoj, sem bil zmerom nesrečen, potlej ko ste me zapustili, sem bil pa zmerom srečen.«

Volkovi so rekli: »Saj smo te po pravem potu vodili! Mi te prosimo, daj nam ti glave posekati, da bomo rešeni, ker smo ukleti!«

Vzdignil je meč, posekal jim je glave preč. Šel je dalje naprej, da pride do tistega gospoda, ki mu je pred nekaj časa življenje dol bral, in ko ga zagleda, ga ročno vpraša: »Ali si mi prinesel zlato princezinjo?«

»O, ja!« je rekel. »Imam, pa še več reči, za katere še oni ne vedo,« je rekel mladenič.

»Povej ti meni, kaj imaš.«

»Jaz imam zlato princezinjo, zlatega konja, štiri zlata jabolka, meč z dvanajst centi, ki ga drug ne strahuje kot tisti, kdor firkeljc vode v dušku spiye, ga suče kakor pero; imam take karte, če nanje udarim, šest gajstov iz njih skoči; pa imam tak boben, če na njega udarim, dvanajst gajstov iz njega skoči.«

Gospod pravi: »Jaz tega ne verjamem drugače, da ti to narediš.«

Mladenič udari po bobnu, skoči dvanajst gajstov iz njega. In reče mladenič gospodu: »Prej si bil ti moj gospod, zdaj sem pa jaz tvoj.«

Zašafal je tistim dvanajstim gajstom, da so gospoda in vse njegove pobili in poferderbali in je tam potem on kraljeval; dobro mu je šlo na tisti graščini do njegove smrti.

☛ Pripovedoval: Anza Jegovnik, delavec, star 40 let, leta 1876 na Vranskem

šenkati: podariti; **rihtik:** dobro; **faliti:** manjkati; **ravbar:** razbojnik, ropar; **cimer:** soba; **učutiti, čuti:** slišati; **rajtati:** nameravati, računati; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **matrati:** mučiti; **martra:** trpljenje, mučenje; **štrafati, štrafenga:** kaznovati, kazen; **foglovž:** kletka; **špraha:** jezik, govornica; **zastopiti se:** razumeti se; **zmisliti si:** pomisliti; **obligirati:** (pravno) obvezati se, obljubiti; **coprijan, coprijanka:** čarovnik, čarovnica; **frajla:** mlado, vpadljivo dekle, gospodična; **taberna:** gostilna, krčma; **zašafati:** naročiti, ukazati; **birt:** gostilničar; **spomenavati se:** domisliti se; **faliti:** biti narobe, zgrešeno; **mostovž:** na eni strani odprt, zastekljen hodnik, galerija; **lon:** plačilo; **polovnjak:** merska enota za pijačo (približno 280 l), tudi sod; **maselj:** prostorninska enota (3,5 dl); **ceha:** znesek, ki se plača v gostilni, zlasti za pijačo, zapitek; **cehovec:** pivci, tisti, ki plačuje ceho; **farba:** barva; **ukleta:** zakleta; **zasegati:** kregati; **ahtati:** paziti, biti pozoren; **vkup:** skupaj; **cimer:** soba; **pakelc:** zavoje, zavitek; **špilati:** igrati; **varžet:** žep; **frakelj:** prostorninska enota (1/8 l); **firkelj:** četrt, četrtinka; **urajma:** slučajno tja kaj dobiti, najti; **strahovati:** z grožnjami, s silo dosežati, da se kdo boji; **vagati:** tehtati; **cent:** stara utežna mera (pribl. 56 kg); **lopna vrata:** nihajna vrata; **komandirati:** skrbeti za koga ali kaj, živeti, imeti se; **gratati:** postati; **štrafenga:** kazen; **gnadjliv:** spoštovan, cenjen; **spoznati:** določiti, dosoditi; **gajst:** duh; **fort:** stran, proč; **grevati:** biti žal; **žlaka:** rana; **pocajtati:** pozdraviti; **klafta:** stara dolžinska mera (1896 m); **vahtati, vahta:** stražiti, straža; **oštir:** gostilničar; **krajcar:** kovanec, stotinko goldinarja; **krota:** krastača; **stebere:** najpomembnejši, najvažnejši član ali del; **parizar:** težek voz s širokimi platišči; **glih tako:** ravno tako; **praprot:** jasa, poraščena s praprotjo, **preč:** proč, stran; **ravbar:** ropar, razbojnik; **ravbarhauptman:** poglavar roparjev, razbojnikov; **ene par:** malo; **rekelc:** suknjič; **koštati:** stati; **štrik:** vrv

Enkrat je bila ena gospa in ena princezinja, hči njena. Obe sta imeli sončne zvezde noter v glavi, da sta se svetili kakor sonce. In zdaj po tistem je bila grofova žena na smrt bolna. Grof ji je rekel: »Kaj bom zdaj počel, ko ti umreš? Katero bom vzel za svojo ženo?«

Je odgovorila: »Saj zdaj je tako, da žiher svojo hčer vzameš.« In je rekla: »Reci ji, da te mora vzeti za svojega moža.«

Po tistem grofica umre. Zdaj pravi grof: »Preljuba moja dekle Jula, zdaj boš ti mene morala za moža vzeti.«

In je rekla: »Jaz tega ne storim, raje potegnem v druge dežele.«

»Ja,« je rekel grof, »nič ne pomaga, saj so mama tako zašafali, da moraš ti mene za svojega moža vzeti.«

»No!« je rekla. »Če mi vi v dveh dneh tak gvant naredite, da se bo svetil kakor sonce, potem vas vzamem za moža.«

In grof hitro piše v mesto po takšen gvant; preden je bilo drugi dan opoldne, je bil že tukaj. In zdaj je rekla: »Tako, še ni zadosti; zdaj morate še takega napraviti, da se bo svetil kakor mesec.«

In zdaj ta grof hitro piše v mesto po tak gvant, da se bo svetil kakor mesec; in brž, kmalu ga je spet dobil. Zdaj je princezinja še nekaj denarjev dobila in reče kočijažju napraviti dva konja; in je vzela svoj gvant in sta sedla vsak na enega konja in sta tako šla kakor tici po luftu; zdaj sta šla v druge dežele, kjer je grof nič več ni videl in našel. In zdaj prideta v drugo deželo in tam najdeta eno kamnito kamrico, tja noter deneta tisto lepo oblačilo in tista dva konja. In zdaj se je napravila v prav en slab gvant in je rekla: »Kočijaž, ti tukaj bodi toliko cajta, da jaz pridem nazaj.«

Šla je v eno graščino, da bi jo vzeli služiti. Zdaj pa pravi ena dekla: »Drugega ne nucamo zdaj kakor eno svinjarico, tisto bi še nucali.«

Zdaj je rekla: »Saj rada ostanem.«

Imela je pa larfo na čelu, da se tista sončna zvezda ni videla. In je rekla tista dekla: »Toliko merkaj, da te ta mladi gospod ne bo videl, zato ker kadar kako grdo dekle vidi, je kar bolan.«

V nedeljo pa gre dekla, ki je bila za svinjarico, tja v tisto kamrico in vzame tisto larfo dol, da se je videla tista sončna zvezda. Zdaj se napravi v tisti gvant, ki se je svetil kakor sonce. Ko ura preteče, da je bilo za v cerkev iti, je sedla na konja, je tako šla kakor tica po luftu tja proti cerkvi. Zdaj pa jo hitro zamerka tisti grof, pri katerem je služila in ki se ni mislil nikoli oženiti; zdaj si je zmislil: Ko bi jaz mogel tole dobiti, to bi pa vseglah vzel, zato ker je bila tako lepa, da ni za izreči.

Kakor hitro mine maša, hitro se obrne in skoči na konja in ta mladi grof jo hoče dobiti; in je bila tako hitra kakor tica v luftu in je ni mogel ujeti. Zdaj pride tja domov v kamnito kamrico, urno se sleče in da gvant tja v kamrico, in konja. Hitro gre svoje svinje opravljat tja v graščino. Zdaj je bila prej doma kakor grof; in jo zagleda; ko je svinjam nesla, jo je tako brcnil v rit, da je čevelj v riti ostal, zato ker ni vedel, da je to tista princezinja.

Zdaj drugo nedeljo spet svoje živali opravi in se zasukne, gre v tisto kamnito kamrico in se napravi, vzame tistega konjička in gre kakor tica po luftu proti cerkvi. In spet je vahtal tisti grof tisto princezinjo, ki ima sončno zvezdo v čelu in mu je bila tako pri srcu, da od veselja ni vedel, kaj bi počel, ko bi jo bil za svojo ženo dobil. In zdaj se mu ona hitro zmuzne noter v cerkev. Ta je bil tako žalosten, zato ker ga nič ni hotela počakati; zdaj jo čaka spet med vrati. In princezinja pride ven, on jo rajta vprašati, od kod je doma, pa se mu ni dala nič spoznati, je skočila na konja, je rajtala zleteti kakor ptica po luftu, on pa jo je udaril z mečem tja v nogo, a je ni dobil; šla je tako po luftu kakor tica. Zdaj pride domov in se brž sleče, da konjička in gvant noter v kamnito kamrico. In hitro dene larfo na čelo, da se ni videla tista sončna zvezda in čudno si obveže tisto svojo nogo in gre domov; in doma je pa svojemu grofu meso kuhala in mu je vrgla eno zlato rinko v župo. Zdaj grof tisto župo je in kar zagleda tisto rinko noter v župi in vpraša kuharico: »Kdo je bil danes v kuhinji?«

In pravi kuharica: »Drug nobeden kakor svinjarica.«

Zdaj pravi: »Mora priti gor k meni!«

In pravi kuharica: »Potlej bodo pa še bolj bolni, zato ker če vidijo kako tako grdo žensko, potlej so pa še bolj bolni.«

»Ja, prav vsegljih mora priti gor, pa je viža ven.«

In pride svinjarica gor k njemu v cimer in vpraša grof: »Od kod si pa ti doma?«

Je rekla: »Tam, kjer s čevlji v rit brcajo, da čevelj v riti ostane.«

In grof skoči izza mize in je udaril svinjarico za uh in ji je zbil larfo dol z glave in je zagledal sončno zvezdo noter v čelu. »Ha, ha!« je rekel. »Dolgo cajta si me ti za nos vodila, zdaj sem te pa staknil.«

In ročno jo obleče v grofovski gvant in zdaj jo vzame k sebi za mizo in pošlje po velike gospode in pravi, kaj se je zgodilo; in potlej so napravili poroko, da jo je vzal za ženo. Zdaj pa je ta istorija preč.

✚ Pripovedoval: Janez Brvar

žiher: lahko; **potegniti jo:** zbežati; **zašafati:** ukazati; **gvant:** obleka; **napraviti:** zapreči; **luft:** zrak; **cajt:** čas; **nucati:** potrebovati; **larfa:** maska; **merkati, zamerkati:** paziti, opaziti; **vseglih:** vseeno; **vahtati:** stražiti; **rajtati:** nameravati, računati; **čudno:** zelo, močno; **rinka:** prstan; **viža ven:** brez besed, tišina; **župa:** juha; **vseglih:** vseeno; **cimer:** soba; **viža ven:** brez besed; **za uh:** okrog ušes; **preč:** proč, stran; **istorija:** štorija, zgodba, povest

Enkrat sta bila en brat in sestra, imela sta bogate starše. Starši so pomrli, (zato) sta bila strašno žalostna in nista vedela kaj početi. Karolina pravi: »Prodajva gvant in vse, pa med uboge razdeliva, pa pojdiva po svetu službo iskat.«

Francelj jo uboga pa poprodata in denar med uboge razdelita pa gresta od doma. Zgovorila sta se pa tako, da kjer bosta, bosta oba vkup služila, da ne bosta eden od drugega, da se ne bo nikoli nobeden oženil in da bosta vedno vkup. Prišla sta do neke graščine, tam sta dobila oba službo, Francelj je bil za jagra, dekle pa za hišno. Tisti gospod ju je imel strašno rad. Bil je pa ledik, ta dekle mu je bila pa strašno všeč; vpraša jo, če bi ga vzela. Pa je rekla, da ne. Potlej svojemu bratu pove, mu reče: »Leto dajva gor, pa pojdiva stran. Mene gospod nagovarja, da bi ga vzela.«

Francelj ji reče: »Le vzemi ga, saj sva lahko zmerom vkup, vseglah.«

Karolina odgovori: »Ne veš, kako sva se zgovorila? Da se nikoli nobeden oženil ne bo?«

In res, brat je bil kontent, pa gresta proč. Pa gresta po svetu, prideta do ene graščine, kjer ni bilo nobenega človeka noter. Francelj pravi: »Tukaj bo za naju.«

In ostaneta tam. Francelj je jagal, zverino domov nosil, Karolina mu je kuhala in stregla. Enkrat gre Karolina noter v kevder, noter zamerka enega priklenjenega risa. Ta ris je pa znal govoriti in ji je rekel: »Pozemeljski črviček, nič se me ne boj!« In ji reče prinesiti eno kladivo, pa naj mu z njim uši po glavi potolče. Navadila sta se, da sta bila prav prijatelja, pa bratu ni nič povedala o njem; in navadila sta se, da sta se včasih poljubljala, na skrivaj, da brat ni nič vedel. Začelo se ji je poznati, začelo je risa in dekle skrbeti. Nista vedela, kako da bi brata goljufala. Enkrat ris reče dekletu: »Naredi se bolna, lezi v posteljo, kadar bo šel na na jago. Ko pride domov, pa reci: 'Sem tako bolna, za smrt, pa sem sanjala, da so dve uri od tod eni mladi volkovi; če mi enega prineseš, bom pa precej zdrava.' Rekel ti bo: 'Tista zverina je huda, me zna raztrgati.' Pa ga le nagovori, da bo šel po nje.«

Res se dekle bolna naredi in mu pove sanje. Francelj se je izgovarjal, da je tista zverina huda, pa je le šel po nje. Gre tja v gozd, jih kmalu zamerka, ko so na eni trati noreli; ni vedel, kako bi jih ujel; splazi se za eno grmovje, pa enemu vrže štrik za vrat pa gresta; takrat so začeli ti stari volkovi vkup leteti in eden spregovori: »Mladenič, le ženi ga, pa lepo ga komandiraj; kadar ti bo hudo hodilo, ti bomo prišli na pomoč.«

In ga žene domov. Pride domov, se ga dekle razveseli, pri srcu ji je bilo pa drugače in mu reče: »Zdaj sem pa že zdrava, zdaj mi pa nič ne fali.«

Drugi dan gre brat na jago, dekle gre k risu v kevder in mu pove, da je volka že pripeljal; ris se strašno ustraši in je rekel: »Če bi za mene vedel, mene vsega raztrga!«

Spet ji da en svet: »Kadar bo šel brat na jago, se spet na posteljo dol ulezi, kadar bo prišel brat z jage, mu pa reci: 'Od tukaj štiri ure v gozdu so mladi medvedi; če mi enega pripelješ, potlej sem pa zdrava.'«

Dekle je res tako naredila kakor prej, se uleže na posteljo in reče bratu, da je za smrt bolna, in mu je rekla, kakor ji je ris povedal. Francelj ji je pa rekel: »Tista zverina je pa strašno huda, veš, da me lahko precej raztrga.«

»Nič ti ne bo,« reče sestra.

No, res gre drugi dan, pride tja do tiste zverine; zamerka jih, kako norijo pa objemajo se; ni vedel, kako bi se pripravil tja k njim, kar skoči pa enemu vrže štrik na vrat pa ga pelje domov. Ta stari medvedi so začeli vkup leteti in eden od ta starih medvedov spregovori: »Le ženi ga, pa lepo komandiraj; tukaj imaš eno pišuko, kadar ti bo hudo, boš zapiskal na njo in bomo prišli vsi na pomoč!«

In zdaj ga žene domov in ko ga domov prižene, reče sestri: »Tukaj imaš medveda!«

Dekle reče: »Zdaj sem pa že zdrava, zdaj mi pa nič več nič ne fali.«

Pri srcu ji je bilo pa drugače; rada bi bila, da bi ga bila zverina raztrgala, ker se je bala, da bi ne bil zvedel, kaj da ji fali. Drugi dan gre na jago, dekle gre noter v kevder k risu, mu pove: »Medveda je že prignal.«

Ris se prestraši, ji reče: »Ko bi vedel, kaj imava midva vkup, potem naju oba ferderba, ker je tako hud.« Da ji spet en svèt: »Kadar bo šel spet na jago, ulezi se v špampet pa reci, da si strašno bolna.«

Brat pride z jage, ji reče: »Kaj ti fali?«

»Spet sem tako bolna, na smrt, pa se mi je sanjalo, da od tukaj šest ur so mladi levi; če mi enega pripelješ, bom pa prec zdrava.«

»Veš, da ti meni kar smrt želiš, veš, da je tista zverina najhujša, me bo raztrgala na drobne kose.«

Dekle reče: »Ne bo te, ne.«

In res gre drugi dan po njega. Pride tja do njih, zamerka jih, ko so noreli in pa se trgali; se jih je bal, da so se mu malo hlače tresle, korajžen se naredi, pa skoči po enega, mu vrže štrik na vrat pa ga pelje. Ta stari levi so začeli vkup leteti in eden je spregovoril: »Mladenič, le ženi ga, pa lepo ga komandiraj; kadar ti bo hudo, ti bomo prišli vsi na pomoč.«

Prižene ga domov, sestra se strašno prestraši in reče mu: »O, ljubi moj brat, zdaj sem pa že zdrava! Zdaj mi pa nič več nič ne fali.«

Gre v klet risu pravit: »Leva je že pripeljal.«

Ris se prestraši, saj ta zverina je vendar najhujša, pa ga ni ferderbala. Reče ji: »Še en svèt ti dam. Ulezi v posteljo in reci, da si bolna, potlej pa reci: 'Se mi je sanjalo, od tukaj osem ur je ena graščina, noter je en tič, če je v železnem foglovžu, nič ne poje, če ga pa v ta zlatega dene, pa tako poje, kakor da bi dvanajst muzikantov godlo.' Mojih sedem bratov ga že sedem let vahta, ker bi ga radi dobili, pa ga ne morejo dobiti. Iz te graščine ga ne bo nazaj, ga bo kakšna reč ferderbala.«

In res, brat pride z jage domov, vidi, kako je spet v postelji ležala, se zadere nad njo: »Kaj ti je spet?«

Dekle reče: »O, ljubi moj brat, tako sem bolna, da nič ne morem; pa se mi je sanjalo, da od tukaj osem ur je ena graščina, noter v tisti graščini je en tič, če je v železnem foglovžu, nič ne poje, če ga pa v zlatega dene, pa poje, kakor da bi dvanajst muzikantov godlo; če mi tistega prineseš, bom pa večno zdrava, ne bom nikoli več bolna.«

In res, drugi dan vzame gver pa gre. Pride do enega gozda, noč se je naredila, hiše ni nikjer nobene, gre v eno drevo, kje bi zamerkal kako luč ali hišo. Zamerka noter v sredi gozda eno luč, gre tja blizu. Zleze spet v eno drevo, zamerka, kako je bilo tam sedem mož, ki so vola pekli, so ga na vinti obračali, ga polivali. In potlej so ga začeli jesti; ta dol z drevesa ustrelil enemu tja v ksiht; se obriše po licu, pravi: »Ena muha mi je priletela v ksiht.«

Spet ustrelil pa enemu žlico iz pesti izbije. Pa eden reče: »To niso muhe, to more en pozemeljski črviček biti, da po nas pljuva.«

Gredo ga iskat, zamerkajo ga gor v drevesu. Rečejo mu: »Dol, kaj boš samo v nas pljuval.« In ga vprašajo: »Kaj delaš tukaj?«

Jim reče: »V to graščino po enega tiča grem.«

Mu rečejo: »Pojdi z nami, boš tukaj jedel pa pil, potlej gremo vkup tja. Mi že tukaj sedem let čakamo, bi ga radi dobili, pa ga ne moremo.«

In potlej drugi dan gredo tja; tam okoli tiste graščine je en cvinger. Zdaj so ga spodkopali, da je ena persona skozi zlezla. In zdaj gre brat noter, gre gor po štengah; gor zamerka, da je bilo zapisano na enem cegelcu in zraven je visel na zidu glažek pijače: *Kdor to pijačo spiše, bo tako močan, da bo vse premagal*. Visel je meč na zidu, ki je dva centa vagal in ga prime v roke, ga je glih tako sukal kakor eno trsko ali pa eno pero. Potlej gre naprej noter po graščini, zamerka tistega tiča noter v železnem foglovžu, potlej pa en zlat foglovž zraven; spet je bil ceglec tam zraven, bilo je zapisano: *Če ga v ta zlatega dene, tako poje kakor dvanajst muzikantov*. In pusti tiča tam, pa gre tja dol k onim, k tisti jami, jim reče: »Le pojdite noter.«

Začnejo lesti, pa ga potegne noter za lase pa mu glavo preč odseka pa jih noter navzkriž nameče pa jih pusti in gre po tistega tiča; vzame tiča in oba foglovža in gre domov; pride do doma, dene v ta zlati foglovž tiča, je začel peti, kakor da bi dvanajst godcev godlo; dekle ga zasliši, spet se prestraši in gre v kevder risu pravit: »Tiča že nese.«

Gre ročno nazaj in se v špampet uleže. Pride s tičem domov, pravi: »Tukaj imaš tiča.«

Dekle skoči k njemu: »O ljubi moj brat, zdaj sem pa že zdrava, zdaj mi pa nič več nič ne fali, zdaj bom pa zmeraj zdrava, ne bom nikoli več bolna.«

Pri srcu ji je pa druga bila. In zdaj ji zapove, da mora to zverino in tega tiča lepo komandirati. In potlej gre spet na jago. Dekle gre noter k risu in ji reče: »Nagovori ga, da ga boš tako zvezala, kakor da bi majhnega otroka povila.«

Zdaj pride domov z jage, se mu začne smehljati okoli njega in mu reče: »Ljubi moj brat, ki si tako hud in močan, da vse premagaš; ko bi te jaz povila kakor majhnega otroka, ali bi si mogel kaj pomagati ali nič?«

Odgovori ji: »Veš, da si povit sam ne morem nič pomagati.«

In ga nagovori, da se uleže in sestra ga povije z enim štrikom in leti po risa v kevder, ga odveže in ris pride gor in mu reče: »Le pripravi se, obudi grevengo, zdaj bo tvoja smrt; dolgo časa si jo za nos vodil, te nisva mogla nikakor okoli pripraviti, ali zdaj sva te pa dobila v kleščeh!«

Odgovori: »Vsak ima na zadnji uri, kar poželi, tudi jaz prosim; v tem pruštofu imam pišuko, dajta mi jo, samo da malo zapiskam na njo.«

Začne piskati, začela je zverina leteti vkup, skozi okna in skozi vrata je skakala noter. Ga zverina vpraša: »Mojster, kaj zašafajo?«

Jim reče: »Razvežite me!«

In ga razvežejo. Potlej jim reče: »Tistega risa raztrgajte na drobne kose.«

In ga raztrgajo pa kose pustijo, potlej jim pa reče iti stran. Potlej tiste kose pobere, pa babo (sestro) zveže pa pelje v kevder. Tam jo priklene, kjer je bil prej ris.

»Zdaj boš pa ti tukaj,« ji reče pa tistega risa tja pod noge vrže, »to boš pa jedla, to boš imela za življenje, ker ti je ljubši bil kakor jaz; si me hotela ferderbati, zdaj pa ti tukaj bodi, jaz grem pa naprej po svetu.«

In vzame tisto zverino, tistega tiča pa grejo v daljne kraje in pridejo v eno mesto; bilo je vse žalostno, s črnim prepreženo; grejo na eno oštarijo, vpraša: »Kaj je tukaj, da je vse tako žalostno?«

Birt mu odgovori in razloži: »Tukaj je lahko žalost, imamo tako štrafengo, da moramo vsako leto nedolžno deklo dati lintverju, zdaj je pa na kraljevo hčer vrsta prišla.«

»Jaz bom tega lintverja ferderbal,« reče Francelj.

»Kako ga boš ti ferderbal, ker je že več regimentov soldatov vahtalo, pa ga niso mogli ferderbati, še hujši je bil potlej, je jezero ven nagnal, je hotel vse mesto potopiti.«

Francelj pravi: »Jaz ga bom pa ferderbal.«

In gre h kralju in mu reče: »Jaz sem tako in tako slišal, da je tukaj en lintver, da bo našo princezinjo jutri požrl; če hočete, jaz ga pa okrog prinesem.«

Kralj reče: »Kako ga boš ti ferderbal, ko pa ga je že več tisoč soldatov vahtalo, pa ga niso mogli ferderbati, še hujši je bil potlej.« Pa vendar reče kralj: »Če lintverja ferderbaš in princezinjo rešiš, bom ti dal vse premoženje, kraljestvo in princezinjo za ženo.«

Nato je vesel bil, gre tja k jezeru. Princezinja se pripelje v kočiji in potlej ven iz kočije stopi; tam je bila ena kapela Matere božje dobrega sveta, šla je molit noter. Ko odmoli, rajta iti tja, da bi jo lintver požrl, pa ta ji reče: »Tukaj počakaj, jaz te znam rešiti.«

Nato gre tja, kjer je že lintver imel navado ven priti, se spravi na eno skalo; ko lintver glave ven pokaže, mu odseka to srednjo in potlej pa še oni dve. In je lintver tako zarjovel, da se je vse mesto potreslo in se pomakne nazaj noter v jezero. Nato glave pocepi in jezike poreže in jih v torbo dene in gre k princezinji. Ona ga prijazno objame in kušne; ni vedla, kaj bi počela od veselja. Kočijaž je še tam čakal s kočijo. In zdaj sedejo vanjo in se peljejo domov. Kočijaž,

zvita buča, je začel razmišljati, kako bi tega rešitelja ferderbal, da bi doma rekel, da jo je on rešil, da bi potlej dobil kraljestvo in princezinjo. Zdaj odseka temu glavo preč pa ga vrže ven iz kočije. In zdaj princezinji reče: »Zdaj moraš ti to meni obljubiti pred živim Bogom, da sem jaz tebe rešil, če ne bom še tebe ferderbal.«

In princezinja se prestraši in mu obljubi, da bo rekla, da jo je on rešil. In zdaj se peljeta domov. Doma je že kralj čakal, kako se je s princezinjo naredilo. No, zamerka jo v kočiji, da jo pelje domov. Kralj je bil vesel, leti naproti in vpraša: »Kako se je zgodilo?«

Kočijaž reče: »Jaz sem jo rešil, pa ne oni.«

In zdaj mu kralj reče: »Če hočeta, se lahko precej vzameta, jaz vama dam kraljestvo in premoženje čez.«

Dekle je pa rekla: »Zdaj ne kakor ob letu obsorej.«

Zdaj tista zverina tam je bila močno žalostna, ker je ta mrtev brez glave ležal; dolgo časa je hodila okoli njega, da so mu glavo pritisnili k truplu, kakor je pred bila, in zdaj so toliko cajta lizali in je tako bila kakor pred. Potlej so začeli dihati v njega, da so ga oživili. Zdaj ko so ga oživili, vstane gor pa grejo naprej po svetu; tistega tiča dene v zlati foglovž in je piskal, kakor da bi dvanajst muzikantov godlo. In ob letu pride nazaj v tisto mesto in je bilo vse z rdečim prepreženo. In gre na tisto oštarijo, kjer je pred enim letom bil, vpraša: »Kaj da je zdaj tako veselje, ko je vse z rdečim prepreženo, lani jo bilo pa vse žalostno, da je bilo vse s črno prepreženo?«

Birt mu dopoveduje, da je kraljevi kočijaž princezinjo rešil. Zdaj bo pa ohcet. Francelj reče birtu: »Kako bi midva kaj blizu prišla ali pa da bi kaj za pokusiti dobila od ohceti?«

Birt reče: »Kako bova midva reveža kaj dobila?«

Ta mu reče: »Boš videl, da bova dobila.«

Francelj napiše cegelc in ga volku v faconetelj na vrat naveže in ga pošlje tja na ohcet. Na vahti je bilo veliko soldatov in ti bi bili radi volka ferderbali, pa ga niso mogli. Volk pride tja, princezinja ga zamerka, ga je že malo poznala, ko pred njo pride. In mu tisti faconetelj vzame in ga odveže in pa cegelc prebere. Potlej mu pa napravi mesa, potico in mu nazaj zaveže na vrat. In volk leti s tistim mesom in potico na tisto oštarijo. Francelj mu brž noter pogleda, noter je pa bilo meso in potica. No, pravi: »Nekaj sva že dobila, če glih si ti rekel, da ne bova nič.«

Potlej pa medvedu cegelc napravi in mu ga na vrat naveže. Medved gre tja; ko pride do vahte, je mahala proti njemu, da bi ga bila ferderbala, pa medved je kar moško šel naprej, še nobenega pogledal ni in pride tja h graščini. Princezinja zamerka medveda, mu gre nasproti, odveže faconetelj od vratu, vzame cegelc ven, ga hitro prebere; je bilo zapisano: *Rad bi še kaj pokusiti dobil za jesti. Sem v tej in tej oštariji.* Zdaj mu je dala vse dobre reči, kar so na ohceti imeli in potlej je še v cegelc napisala, naj počaka na tisti oštariji; in zaveže cegelc v faconetelj, faconetelj pa medvedu na vrat, vahti je pa zapovedala, da ne smejo nobeni reči nič več braniti, če pride kaka reč. Medved na tisto oštarijo pride, ta mu ročno faconetelj odveže in cegelc

prebere; in tudi drugih reči so dobili vsega dosti, da so bili prav veseli na tisti oštariji. Zdaj še levu napiše en ceglec, da naj mu pošlje kako fajn pijačo in crenje in pa: *Jaz sem tisti, ki sem tebe rešil*. Zdaj pride lev tja h graščini; ko ga princezinja zamerka, mu precej z vratu faconetelj odveže in ceglec prebere; potlej mu naveže fajn pijače in cvrenja in pa ceglec napiše: *Jaz bom kmalu prišla po te, le počakaj me*. Reče hlapcu kočijo napraviti in napreči, pa da naj gre malo naprej: »Bom kmalu prišla za njim.«

Nato se napravi in gre za njim, pa ni doma nič povedala, kaj da je za ena reč. Zdaj pride tja na tisto oštarijo; gre v hišo, ga zamerka, ko je tam za mizo sedel ves poraščen. Bi se ga bila še kmalu ustrašila, pa vendar skoči k njemu, pa ga objame in kušne, čeprav je ves nesnažen bil in ga prime za roko in pelje v kočijo, se usedejo v njo in se peljejo domov na kraljevi dvor, ga na skrivaj v cimer pelje, noter mu da kraljevi gvant in ga je lepo osnažila; in potlej ga zapre noter v cimer in potlej gre k ohcetnim ljudem, ki so bili pripravljeni, da bi bili kar k poroki šli; ta jim je pa še kar uganko nastavila in reče: »Jaz sem imela en zlat ključ, je prav dobro odpiral, pa sem ga zgubila; zdaj sem dala pa srebrnega narediti, pa mi nič prav dobro ne služi. Zdaj sem pa ta zlatega našla, zdaj pa, kaj pravite, kateri bi bil boljši?«

So pa vsi z enim glasom zavpili, da ta zlati, ta stari. In potlej je letela po onega tja v cimer, ga kar pripelje sem in pravi: »Ta je moj ta zlati ključ, ta je moj ta pravi, ki je mene rešil, ta kočijaž pa ne, ta je še mene rajtal ferderbati.«

In je povedala, kako je morala priseči pri živem Bogu, da ga bo vzela in da jo je on rešil; če bi povedala, da jo je on k temu primoral, da bi jo ferderbal. Zdaj so tega kočijaža obsodili, da drugega ne zasluži kot v en sod ostrih špic nabiti in na hrib peljati pa njega noter dati in zabiti pa dol po hribu potočiti, da bi se razsekjal na drobne kose kakor ušen. In zdaj so tako naredili z njim. Oni so pa šli k poroki in so potlej ohcet imeli; kralj, princezinja in zverine so živeli srečno do svoje smrti. Ko je kralj umrl, so ga na britofu pokopali in zverina je tako žalostna bila, da ni hotela od groba iti, čeprav so jo gonili in je lačna bila, da je od lakote tam poginila.

☛ Pripovedoval: 20 let star usnjarski pomagac

gvant: obleka; **vkup:** skupaj; **jager, jagati:** lovec, loviti; **ledik:** samski, neporočen; **leto dati gor:** leto zaključiti; **vsegljih:** vseeno; **kontent:** zadovoljen; **svet:** nasvet; **zverina:** divjačina; **kevder:** klet; **reči:** naročiti, ukazati; **merkati, zamerkati:** paziti, opaziti; **štrik:** vrv; **prec:** takoj; **komandirati:** skrbeti za koga, negovati; **faliti:** manjkati; **pišuka:** piščalka; **tič:** ptič; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **špampet:** postelja; **korajžen:** pogumen; **foglovž:** kletka; **vahtati, vahta:** stražiti, straža; **gver:** puška; **vinta:** ročica; **ksiht:** obraz; **cvinger:** zid ali odprt prostor med dvema obzidjema, služi za obrambo; **persona:** oseba; **štenge:** stopnice; **glih tako:** ravno tako; **če glih:** čeprav; **cegelc:** listek, košček papirja; **glažek:** kozarček; **vagati:** tehtati; **cent:** stara utežna enota (pribl. 56 kg);

grevenga: kesanje; **preč:** stran; **okoli pripraviti:** okrog prinesiti, prevarati; **pruštof:** jopič; **zašafati:** ukazati; **hud:** mogočen, močan; **birt:** gostilničar; **štrafenga:** kazen; **soldat:** vojak; **ročno:** hitro; **lintver:** zmaj; **rajtati:** nameravati, računati; **kušniti:** poljubiti; **pred:** prej; **dati čez:** izročiti, dati v last; **obsorej:** ob tem času; **cajt:** čas; **oštarija:** gostilna; **faconetelj:** naglavna ruta, robec; **fajn:** dobro; **ohcetni ljudje:** svatje; **crenje:** cvrtje; **reči:** naročiti; **cimer:** soba; **potočiti:** pustiti; **ušen:** proso; **britof:** pokopališče

DVANAJST REZENTERJEV

94

Enkrat se zmeni dvanajst soldatov konjenikov, da bodo rezentirali, zato ker jim je bilo strašno hudo, da ni bilo za prestat; in se napravijo, vzamejo vsak svojega konja pa gredo, jezdijo tri dni hoda daleč, ponoči in podnevi. Zdaj pridejo v en gozd, nikoli nikjer nobene hiše ni bilo, začela jih je premagovati lakota, grevalo jih je, ker so rezentirali in so rekli med sabo: »Tam smo vsaj toliko za jesti dobili, da smo se preživeli, tukaj pa nimamo nič.«

Konji so se že napasli gredoč, le sami niso mogli nič jesti dobiti. Četrty dan pridejo do ene graščine, so se prav razveselili: »Tukaj bomo pa že kaj dobili za jesti.«

In pridejo tja, dajo konje v štal, je bilo glih za dvanajst konjev placa, je bila že vsa mrva preskrbljena v garah, da so jo konji lahko kar jedli. In so rekli: »Konji že imajo, da bi še mi kaj dobili.« Grejo tja gor v graščino, pridejo noter v en cimer, je bil že pripravljen za dvanajst mož fruštak, vsakemu šalo kofeta, šnopsa pa dosti kruha; šnopsa so se najbolj razveselili, ker ga soldati tako radi pijejo. Zdaj se nafruškajo in grejo v štal; konji so že bili napaseni in so že zobali. Človeka pa nikjer nobenega ni bilo; so si mislili: Kaj to more biti, da ni nikjer nobenega človeka? In so šli okoli graščine, kje bi bil kak človek. No, potlej proti poldnevu grejo gor v graščino, kje bi bilo kaj kosila, in pridejo noter v cimer, je bilo že vse aufdekano za dvanajst mož. In so rekli: »Pogrjneno je že, da bi le še kosilo bilo.« Ko tisto spregovorijo, je bila že župa na mizi, so župo pojedli, je bilo že meso in potlej so še dobili vsak polič vina; pa to se jim je kar samo rihtalo, nikjer niso nobenega človeka videli; in so bili pri tej graščini štirinajst dni in je bilo vsak dan glih dosti jesti in piti. In zdaj, ko so se malo opasali, se jim je začelo žensk luštati in so rekli: »Pojdimo naprej, da kake ženske dobimo,« ker so noter po cimrih vse obhodili. Prišli so noter v en cimer, kjer sta bila dva kupa denarja – en kup zlatov, en kup srebra. In zdaj so denarje naložili, kamor so jih mogli dati, v varžete in še rokave pri rekelcih so zavezali, da so jih noter dali in še tudi v kanistre so jih dali. Zdaj oni konje našerajo in posedejo na nje pa grejo naprej, razen enega kaplarja, ki je imel favlastega konja; in tistemu kaplarju je bilo ime Gabriel in ni mogel precej na njega sest; drugi so že šli naprej, ta pa ni

mogel na njega sestiti in je zadaj ostal. Tam pri tisti graščini je bila pa ena velika voda, čez tisto vodo je bil pa en most; oni so srečno prišli čez most, ta pa prijaha, je pa most zginil, ga ni ga bilo nič več. Ko Gabriel ni mogel čez, se strašno prestraši in ni vedel, kaj bi počel, rajtal je kar v vodo skočiti, zato ker si je mislil: Toliko škode pri tej graščini smo naredili, kaj bo z menoj? Gvišno so tu kaki ljudje, da za nje nismo vedeli! Zdaj jaha nazaj proti tisti graščini in rajta konja nazaj noter v štalto dati, je bilo pa komaj za enega konja; ko dene konja v štalto, gre okoli graščine pogledat, kje bi bil kak človek; sreča ga ena velika kača, ki se je strašno prestraši, in kača spregovori: »Gabriel, nič se ne ustraši in se me ne boj; veliko škode ste naredili, pa to še vse ni nič. Koliko je pri tej graščini enih reči; pa se ne čudi, ta graščina je ukleta.« In zdaj mu reče: »Če ti mene rešiš, bom jaz potlej tebe vzela, boš ti moj mož.«

Ta ji pa reče: »Kako te bom rešil?«

Odgovori mu: »Prav, lahko; greš ti drevi spat v kuhinjo, noter v ta črni špampet, pa bo prišlo noter sedem mož te klicati, da bi spregovoril z njimi, pa jim ne smeš nobenega antverta dati, če pa spregovoriš z njimi, boš pa ti gad, jaz pa kača, kakor sem zdaj; še ni tista smreka ozelenela, iz katere desk bo narejena zibel, v kateri se bo zibal tisti otrok, da bi naju rešil.«

Ta ji je pa obljubil, da bo storil tako. No, ko večer pride, gre ta noter v kuhinjo in leže v ta črni špampet, pride enajsta ura, pride tistih sedem mož noter in ga začnejo klicati, da bi vstal. Povedala mu je tudi, da vstane žiher in dela, kar ga bodo tricali, samo spregovoriti ne sme nič z njimi. No, zdaj res pridejo tisti črni možje noter, ga pokličejo: »Gabrielček, vstani! Gremo špilat!«

Gabriel vstane in gre špilat z njimi, so ga tricali, da bi govoril, pa je glih tako bil, kakor da bi bil mutast ali pa da bi jezika ne imel. Pride dvanajsta ura, so šli in tako zaprejo vrata, da se je graščina potresla. Ta gre v tisti črni špampet ležat. Zjutraj, ko se naredi dan, gre hitro okoli graščine, ga že sreča kača, je bila že do kolen ženska in mu reče: »Nocoj si že dobro zdržal, jutri zvečer bo pa še huje, pa storil ti nobeden nič ne bo, samo spregovoriti nič ne smeš z njimi.«

Potlej gre v štalto h konju pogledat, konj je bil že ves okomandiran, potlej gre v cimer in se nafruštkuje in potlej gre špansirat okoli graščine, dolgčas mu je bilo, ker je bil čisto sam. Pride noč, gre spat noter v kuhinjo, v tisti črni špampet ležat. Enajsta ura pride, odprla se je graščina, so spet začeli tisti črni ljudje noter hoditi, jih je bilo dvanajst in poklicali so ga: »Gabriel, vstani, pojdemo špilat!«

Vstane in gre špilat z njimi, špilajo nekaj časa, ga vse sorte ogovarjajo, pa kar tiho je bil, kakor bi bil mutast. Ko dvanajsta ura preteče, so se vzdignili in grejo ven s tako togoto, da se je kar graščina tresla. Nato gre nazaj ležat v tisti črni špampet; komaj se dan naredi, brž vstane in gre hitro okoli graščine, ga sreča kača, je bila že do prsi ženska. Samo glava in pa po prsih je še kača bila; zdaj se je pa že ni več tako bal. Spregovori kača: »Nocoj si se spet dobro držal, ali jutri zvečer bo pa še huje, pa storil ti nobeden nič ne bo, ali merkaj, da ne boš spregovoril; že veš, kaj se bo naredilo s tabo, ti boš gad, jaz pa kača.«

In potlej gre spet k svojemu konjičku pogledat; konj je bil že ves okomandiran, ni bilo treba nič njemu. Zdaj gre v graščino, se nafrustkuje in potlej gre špansirat okrog graščine, premišljuje, kako mu je strašno dolgčas, ni vedel, kaj bi počel. In spet se noč naredi, gre ležat tja v kuhinjo v tisti črni špampet; ko pride enajsta ura, prišli so njegovi starši, bratje, sestre in njegov boter, pa tisto so bile ene druge skušnjave, in ga pokličejo: »Gabrielček, vstani pa pojdi z nami špilat! Vidiš, vsi smo prišli po tebe; kaj boš tukaj delal?«

Pa Gabriel ni nič odgovoril; vse sorte so ga nagovarjali, pa kar tiho je bil; in potlej so še špilat šli in nekaj časa špilajo. Ko dvanajsta ura pride, zdaj gredo s tako togoto, ker ni hotel z njimi nič spregovoriti. Tako so vrata zaprli, da bi se bila graščina kmalu podrla. Ta gre nazaj v to črno posteljo ležat. Premišljeval je: Ali sem malo neumen, vsi so prišli po mene, pa nisem šel z njimi.

Začel je tako jokati in pa žalovati, da bi bil kmalu od tistega umrl. In začel se je majčkeno dan delati, je že letel okoli graščine, ga že sreča ena lepa princezinja, da je ni na svetu take, ga objame, ga kušne in ga pelje okoli graščine; gleda okoli sebe, ker je že vse mrgolelo okoli graščine ljudi in živali, ker je on vse to rešil. In princezinja mu reče: »Če hočeš, jaz tebe vzamem za moža, pa precej še ne, bova šla na božjo pot tri dni k Materi božji dobrega sveta.«

In res gresta; princezinja je svojo kočijo in pa svojega kočijaža imela, ta je pa na svojem konjičku jahal, pa enega enega pedentarja je imel pri sebi. Princezinja se pelje naprej, ta pa za njo jaha, ona je šla na en bircaus, ta pa na drugega, ko sta šla na božjo pot. Birtna vpraša pedentarja: »Kaj je to za en gospod?«

Pedentar odgovori: »On bo naš ta novi kralj, ker je rešil vso graščino, zdaj gresta pa na božjo pot tri dni hoda, potlej se bosta pa vzela.«

Tista birtna mu da eno knofelco in mu reče: »Jutri zjutraj, ko boš njegov rekelc pucal, mu noter za kolar to knofelco vtakni; to bo za mene in za tebe prav in dobro.«

In to babo uboga in da knofelco v rekelc za kolar. Zjutraj gre na božjo pot, zamerka njegovo princezinjo, ki se v kočiji pelje, se tja za zid umakne, se je mislil skriti. Kaj se mu je naredilo - zaspal je in je spal celo mašo, maša mine, on se zbudi, ona iz cerkve pride in mu reče: »Gabriel, ali si prišel spat sem?«

»Saj ne bom več.«

»Če boš jutri zaspal, bo tvoja muja vsa zastonj!«

Zdaj gresta vsak na svojo oštarijo. Birtna vpraša pedentarja: »Kako je bilo?«

»Ja, nič, spal je celo mašo.«

»No, vidiš, to bo za tebe in za mene dobro!«

Mu da še eno knofelco in mu pravi: »Jutri zjutraj, ko boš rekelc pucal, mu spet vtakni še to knofelco noter v rekelc, to bo za tebe in za mene dobro.«

Ta jo uboga in naredi tako. Zjutraj gre Gabriel v cerkev in zamerka princezinjo, ki se v kočiji pelje, se ji rajta malo prikriti, da bi njo malo bolj skrbelo, nasloni se tja na zid, pa je kar

zaspal, pa je spal celo mašo; ko maša mine, se pa zbudi in se je zelo prestrašil. Ona iz cerkve pride vsa žalostna in mu reče: »Gabriel! Gabriel! Ali boš spet sam? Veliko si muje prestal, tvoja muja bo vsa zastonj, če še jutri zaspiš; jaz bom šla in morebiti me ne boš nikoli več videl.«

In gresta vsak na svoj bircaus. Ta dva prideta domov, ga je že tista birtna, coprnica čakala in pedentarja vprašala: »Kako je bilo?«

»Nič, celo mašo je spal.«

»No, prav, vidiš,« reče birtna, »to bo za tebe in za mene dobro.« Mu da spet eno knofelco: »Ko boš rekelc čistil, pa mu jo deni za kolar, to bo za tebe in za mene dobro.«

No, res jo uboga in drugi dan gresta spet na božjo pot; ta je prišel prej tja k cerkvi, zamerka njo, ki se pelje, se rajta skriti tja za cerkev in je merkal, da bi ne bil zaspal; ona se pripelje, ta se umakne hitro tja za zid; komaj se je majčkeno zidu dotaknil, je zaspal in spi celo mašo, ko maša mine, se pa zbudi. Ona pride iz cerkve vsa žalostna in objokana, ta je pa tudi ves prestrašen. Zavpije princezinja: »Oh, Gabriel! Gabriel! Kaj si naredil? Lej, tvoja muja je vsa zastonj, jaz bom zdaj šla, da me morebiti nikoli več ne boš videl. Prav, pa ti imaš tri knofelce noter za kolarjem; če tem trem knofelcam vsem en bart glave odsekaš, me še znaš kadarkoli videti, če pa ne, pa nikoli več.«

Zdaj se objameta, pa je kar zginila izpred njega. Ta gre ves objokan in žalosten domov; ko pride na tisti bircaus, najprej gre v štalo in rekelc dol dene, pogleda noter za kolar, zamerka res tiste tri knofelce, ga jeza popade, jih ven vzame, jih dene tja na štalin prag in svojo sabljo zasuče po soldaško, z jezo mahne po njih in je odsekal vsem trem glave preč. Pogleda noter v štalo, je že njegov pedentar brez glave tam pri konju bil; gre gor v hišo, je že birt za mizo brez glave sedel; potlej gre v kamro, vidi tisto coprnico tam brez glave ležati. Taka jeza ga je imela, da bi vse na drobne kose razsekal, ker mu je tako hudo bilo po svoji princezinji. No, zdaj konja našera, sede na njega in gresta naprej; pride daleč tja do enega gozda, zamerka enega leva in pa enega lintverja, ki sta se strašno trgala; jezdi tja k njima, ni vedel, kateremu bi pomagal in pa bal se ju je. Vidi, da je lev trikrat milo v njega pogledal, in si misli: Temu moram pomagati. Skoči dol s konja, zasuče sabljo in mahne po lintverju, da mu vse tri glave odseka. Lev spregovori: »Mladenič, ti si mene zdaj rešil, bi se še morebiti trgala, bogve koliko časa in bi me tudi umoril.« Pravi: »Pa jaz vem, kam si ti namenjen.«

Pravi: »Kako boš ti vedel?«

»O,« pravi, »vem, ti greš svojo princezinjo iskat, pa jaz vem, kje je.« Pravi: »Ti konja tukaj pusti pa razcamaj pa priveži mu moj cajg gor, da se bo lahko pasel; če ga kak človek dobi, dobro, če ga pa zverina raztrga, naj ga pa; ti pa na mene sedi, pa me ne smeš nič nazaj prijeti, jaz bom tako šel kakor blisk.«

No, res se na njega usede, čez dve deželi en bart poskoči, naenkrat sta bila tam, kjer je bila princezinja doma. Pri tistem mestu je bila velika voda, čez je bil strašno dolg most; ko prideta do tistega mosta, sta zagledala enega lintverja, ki je na tistega leva gledal, da bi ga požrl pri

tistem mostu. Lev spregovori: »Ti dol z mene pojdi. Ta lintver bo v mene skočil in se bova trgala, ti pa njemu glave posekaj.«

No, res ta tako naredi in sta šla srečno naprej in prideta tja do srede mosta, je že spet en lintver bil tam. Skočita vkup z levom in se trgata. Gabriel mu glave poseka in gresta naprej. Ko prideta do konca mosta, je že spet en lintver bil in tudi ta dva se začneta trgati. Gabriel mu naglo glave poseka. To vojsko sta srečno premagala; zdaj gresta naprej in prideta tja do tiste graščine, kjer je bila princezinja doma. Lev mu da eno dlako in reče: »Kar boš le rekel, to boš pa gratal, če boš rekel: 'Jaz hočem biti riba,' boš pa riba. Če boš rekel: 'Jaz hočem biti ena žaba,' boš pa žaba. Če boš rekel: 'Jaz hočem biti en fajn soldat, kakor sem pred bil,' pa boš. Noter v cimru je tista tvoja princezinja, pri sebi ima eno deklo, ki ji streže in pa čedi in pometa. Zdaj se boš pa ti v žabo spremenil in boš pa priskakljal noter v kuhinjo, pa pojdi noter v eno smetišnico in se noter v kot skrij; tista dekla te bo pa noter v cimer prinesla v smetišnici, pa boš rekel: 'Jaz hočem biti fant, soldat, kakor sem pred bil.'« Lev mu še reče: »Zdaj si ti mene rešil.«

Takrat je pa izginil in je bel golob v luft zletel. Zdaj gre fant k tisti graščini in reče: »Jaz hočem biti ena žaba.«

Pa je bil. In je skakljal noter v kuhinjo in se skrije v smetišnico, ko dekla pride, jo nese v hišo in ko je v hiši bil, je rekel: »Jaz hočem biti en fant in soldat, kakor sem pred bil.«

Pa je bil. Zraven je njegova princezinja se v špegel gledala in je tudi tega noter v špeglu zamerkala, ki je tam zraven stal na sredi cimra. Obrne se okoli, skoči k njemu, ga kušne in objame, od samega veselja ni vedela kaj početi, vpije in svojega očeta kliče. Od samega veselja še spregovoriti ni mogla, kar tega se je za vrat držala in pove očetu: »Ta je tisti, ki je mene rešil.«

soldat: vojak; **rezentirati, rezenter:** dezertirati, dezertar; **grevati:** kesati se, obžalovati; **štala:** hlev; **glih tako:** ravno tako; **glih dosti:** ravno prav; **plac:** prostor; **gare:** jasli; **cimer:** soba; **fruštek, fruškati:** zajtrk, zajtrkovati; **šala:** skodela; **kofe:** kava; **šnops:** žganje; **župa:** juha; **rihtati:** priskrbeti, pripraviti; **aufdekano:** pripravljeno; **polič:** vrč (pribl. 7,5 dl); **opasati se:** opomoči si; **lušt:** močna želja, naslada, užitek; **varžet:** žep; **kanister:** kanta; **našerati:** osedlati; **kaplar:** desetar; **favlast:** len, nepredvidljiv; **rajtati:** nameravati; **gvišno:** zagotovo; **špampet:** postelja; **žiher:** lahko; **trucati:** siliti; **špilati:** igrati; **okomandiran:** preskrbljen, urejen; **špincerati:** sprehajati se; **leteti:** teči, iti hitro; **merkati, zamerkati:** paziti, opaziti; **kušniti:** poljubiti; **pedentar, pedenati:** strežnik, streči; **bircaus:** krčma, gostilna; **birtna:** krčmarica; **knofelca:** sponka; **rekelc:** suknjič; **pucati:** čistiti; **kolar:** ovratnik; **oštarija:** gostilna; **coprnica:** čarovnica; **lej:** poglej; **en bart:** naenkrat; **lintver:** zmaj; **trgati se:** s sunkovitimi potegi se tepsti in gristi; **razcamati:** razsedlati; **nazaj prijeti:** zdrževati; **cajg:** konjska oprema, sedlo; **en bart:** naenkrat; **vkup:** skupaj; **gratati:** postati; **fajn:** zelo dobro; **pred:** prej; **luft:** zrak; **hiša:** osrednji bivalni prostor v kmečki hiši; **špegel:** ogledalo; **antvert:** odgovor

Enkrat je imel en oče tri hčere, ki bi se bile rade možile, pa ni bilo nobenega snubca. Zdaj so prale enkrat tam na enem studencu, ko pride en gospod v zelenem gvantu in začne vse sorte govoriti in spraševati, kje bi bila katera, ki bi se rada možila, in one so tako govorile, da bi se one možile in je ta starejša povedala, da bi ga ona rada vzela. In grejo domov k očetu ga vprašat, če jo dajo. In oče je bil precej kontent. Ta gospod je rekel, da ni treba nobenemu gledati, ali pa – če grejo oče z njo ali pa ne, da bi videli, kje bosta živela. Zdaj je dekle šla sama z njim; prideta tja do ene vode, gresta na en most, jo zavije v plašč, pa skoči v vodo z njo, gresta daleč pod vodo, prideta na ene zelene travnike, gresta daleč po teh travnikih in zdaj prideta do ene graščine in ji reče: »To, ta graščina je moja in ti travniki vsi, če ti je všeč ali pa ne, zdaj boš ti tukaj pri meni za ženo.«

Zdaj ji vse tam razkaže in da čez vse ključke in vse. On je zdaj hodil na jago in je bil malo doma in ji je dal eno zapoved, da po drugih cimrih gre povsod žiher, samo v enega ne. Ona mu je obljubila, da mu bo zvesta. En dan gre mož na jago, ona je bila pa firbčna, pač sitne ženske, in gre gledat noter v tisti cimer, kaj da ima noter, ko ji je tako zapoved dal, da ne sme nič noter pogledati. Pogleda noter v cimer, so bile pa tri kadi čistega zlata nalitega; še ni bilo tistega zadosti, je še en prst noter pomočila in se strašno ustraši, ko je pozlačen prst ven prinesla; zdaj se umiva in riba pa ni šlo zlato preč. Zdaj se je bala strašno moža, kadar bo prišel domov, bo strašno hud ali pa: Še umoril me bo.

In res, ko gre mož domov, je bil strašno žalosten, ker se mu je že zdelo, da doma nekaj ni prav. Pride domov, je bila ona vsa prestrašena, pa povedala mu ni nič, kaj da je storila. In zdaj opoldne gresta h kosilu, pa zamerka, da ima obvezan prst, jo vpraša, kaj da ji je na prstu in je pa rekla: »Solato sem pred rezala, sem se pa malo urezala, pa ne veliko.«

Mož jo je pa trugal, da mu je morala prst pokazati, ona se je branila, da ni nič hudega, da je nič ne boli. Nič, on je hotel videti in je morala prst pokazati. No, zdaj mu je povedala, kaj se ji je naredilo in da je šla v oni cimer in da je prst v zlato pomočila. Kar zagradi jo, pa jo na špico natakne, pa živo obesi v hramu.

Pa gre po drugo sestro tja na tisti dom; zdaj očeta nagovarja in mu laže, da naj njeno sestro dajo, da bosta enkrat potlej prišli obe domov. Oče se je malo branil dati to srednjo hčer, pa je vendar privolil. No, jo vzame in gresta tja na tisti most, jo zavije v plašč, pa gresta pod vodo in gresta pod njo daleč in prideta na zelene travnike in gresta daleč po tistih travnikih in prideta do tiste graščine, kjer je bil on doma. Pravi: »Tukaj je moj dom!«

In zdaj ji pokaže njeno sestro, ki je visela na tisti špici in ona se je prestrašila, strašno. Mož ji pa pravi: »Nič se ne boj,« in ji glih tako zapove kakor oni in ji da ključke od vseh cimrov in ji pa pove, da v enega samega ne iti. Enkrat gre na jago, ona je bila sama doma, je kar šla gor

v tisti cimer gledat, vidi noter v treh kadeh čisto zlato; toliko je bila firbčna, da je še en prst noter pomočila in zdaj se je prijelo zlato na prst, se riba in umiva, nič ni pomagalo, da bi šlo preč; se močno prestraši in je mislila: Kaj bo zdaj z mano, ker bo glih tako naredil kakor z njo. Zdaj si obveže prst, si je mislila: Saj ne bo videl.

Zdaj na jagi se mu je že nekaj zdelo, da ni nekaj prav doma, in gre ročno domov. Ko gresta doma opoldne h kosilu, zamerka, da je imela ta prst obvezan; precej je vedel, kaj da ji je. Zdaj mu je morala pokazati in mu je tudi povedala: »Tako in tako se mi je zgodilo,« in ga prosila, da bi ji prizanesel, da ne bo nikoli nič kaj takega storila; ali nobena prošnja ni nič pomagala, kar nataknil jo je na špico in pokonci postavil. Zdaj sta že dve bili gor. Zdaj je študiral, kako bi še ono dobil; pa vendar teh dveh mu je bilo strašno žal, pa kar je obljubil, to je storil. En dan se pripravi pa gre po ono sestro. Zdaj očeta nagovarja, da bi jo dal, da bojo potlej vsi štirje prišli domov in da potlej bojo oče šel z njimi. Oče misli malo časa: Imam nekam drugam iti. In mu jo je dal, da je šla sama z njim; ta se je pa prav široko smejal, ker je očeta naplahtal, da mu jo je dal. Zdaj prideta do tistega mosta, jo zavije v montel, pa skoči v vodo z njo, pa gresta pod vodo daleč, prideta do tistih zelenih travnikov in gresta daleč naprej, spet prideta do tiste graščine in pravi: »Zdaj sva doma.« In ji pokaže tisti dve sestri, ki sta viseli gor na špicah in se je strašno prestrašila, da bi kmalu kar padla.

»Ja,« pravi, »nič se ne ustraši, zvesta mi moraš biti, pa ne bom naredil s teboj tako, če mi boš zvesta, kar ti bom zapovedal.«

In spet je tej naročil glih tako kakor onima dvema. Dal ji je čez vse ključe in vse; in ji pa zapove, da v druge cimre gre žiher, samo v en cimer ne. Zdaj gre enkrat na jago. Žena gre vseglah gledat noter, počasi vrata odpira, vidi, da ni notri nič takega noter, gre in pa gleda, kaj da je v tistih kadeh; je šla kar ven, ni nič prstov pomočila noter kakor oni dve. Mislila si je: Jaz ga bom že zvila, če bo mogoče.

No, zdaj pride domov opoldne, mu napravi fajn kosilo; in gresta h kosilu in mu tako govori in ga objame: »Ljubi moj mož, o kako te imam rada! Z mano že ne boš tako naredil, kakor si z onima dvema.«

»Če mi boš zvesta, ti ne bom nič naredil.«

Zdaj moža prosi, da bi smela oni dve dol izsneti in pokopati. On ji dovoli, da žiher naredi z njima kar hoče. No, res ju izsname in pokoplje in naredi čeden grob. Zdaj dol poklekne in Boga prosi za sestri. Potlej, čez nekaj časa na tistem grobu ena roža zraste. Eno noč se ji pa sanja, naj vstane zjutraj zacajta, preden bo sonce gor prišlo, da naj roso s tiste rože v eno majhno posodo nalovi in s tisto roso naj ju pomaže, pa bosta obe oživeli, kakor sta prej bili. Ona res tako naredi, dobi vodo pred sončnim izhodom in ju odkoplje in pomaže s tisto vodo, pa sta vstali in zavpili: »Ljuba sestra, ali si tudi ti tukaj?«

Hitro ju pelje tja v en cimer, ju skrije, da ni on vedel za njiju. In zdaj on pride domov in mu da tudi eno zapoved in mu reče: »Zdaj pa tudi ti ne smeš v ta in ta cimer eno leto dni pogledati.«

»Ljuba moja žena, saj te ubogam, kar ti rečeš.«

In ga tudi ni imel nič firbec, kaj da je noter. Ko je pogosto na jago hodil in je malo doma bil, ona je pa v cimer k onima dvema hodila, da so se pogovarjale, kako bi bile vesele, ko bi bile še vse vkup. No, zdaj se tudi skunštvajo, kako da bi mogle uiti. Ta mlajša si je pa izmislila – ko je prišla žegnanjska nedelja, štrukljev napeče in mu reče: »Pri nas je taka navada, da se štruklji pečejo pa eden drugemu pokusit nosijo; moraš tudi ti nesti domov.«

»Prav, ljuba moja žena, le napeci!«

Pa mu naloži kar dosti, na dno pa dene ta staro sestro, na vrh pa štruce in potice, da se ni nič ven videla, pa mu pove, da ne sme nič počiti: »Jaz te bom že videla in se ti bom oglasila noter v košu, če boš počil. In pa ko prineseš, pa kar v hišo deni pa ven pojdi, ne da bi se kaj zgovarjal!«

Ono sestro je pa pred naučila, če kaj počije, da naj le zavpije noter v košu: »No, nesi!«

Zdaj mu ona kar zadene koš in ga nese daleč, pride do tiste vode; rajta malo počiti, je že zavpila noter košu: »Ljubi moj mož, te že vidim!«

»O, ljuba moja žena, saj grem naprej,« pa gre hitro s tistim košem pod vodo.

Ko pride domov, hitro koš postavi na mizo, pa pusti in kar gre; ga ustavljajo in ogovarjajo doma, pa kar naprej je šel, kakor da bi bil divji, da je šel brž na svoj dom. Ko pride domov, reče: »O, ljuba moja žena, strašno ti daleč vidiš.«

Žena mu odgovori: »Jaz imam take špegle, da dva dni daleč vidim.«

Drugi dan gre spet na jago, oni dve se sami pogovarjata doma; sta rekli: »Ono imava že doma; kako bi midve ušli? Ko pride božič, tedaj imamo navado popotne pogače peči, mu bova pa rekli, da pri nas je taka navada o božiču popotnice peči.«

Zdaj ko on pride z jage domov, mu pove, kako navado imajo doma, da o božiču potice pekó in pogače eden drugemu nosijo; pravi: »Boš tudi ti nesel domov poskusit.«

»Prav, le napeci, bom pa nesel!«

In res napeče pogač in potic pa naloži v koš, v dno sestro, na vrh pa pogač in potic. Ko pride domov, mu koš naloži pa on ga nese; ko pride do tiste vode pa rajta počiti, ona pa v košu zavpije: »Ljubi moj mož, te že vidim! Kaj pa delaš?«

Kar zagrabi koš in pa gre naprej; ko pride domov, postavi koš tja na mizo, pa gre ročno nazaj, se ne da nič pogovoriti, kakor neumna živina. Pride domov, mu pravi žena: »Kako je bilo doma?«

Pravi: »Nič, jaz sem kar šel ven.«

Zdaj gre spet na jago in ji je nosil divjačino domov, da jo kuha. Zdaj si ta misli sama pri sebi: Oni dve imam že doma, kako bom za mene?

Zdaj pridejo velikonočni prazniki in spet mu reče: »Pri nas je taka navada, da pečejo kolače ob veliki noči in jih potlej v žegen nesó, potlej pa eden drugemu za pirhe dajó.«

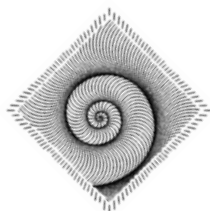
On ji reče: »Le napeci, da bom domov nesel poskusit.«

Zdaj je šel na jago in ona doma napeče kolačev in potic; ko z jage pride domov, je bilo že vse pripravljeno v košu. Pred mu je pa tudi povedala, da bo stala v kuhinji pri ognjišču in pa da je ne sme nič pogledati, da takrat so ženske hude, ko pečejo: »Te še znam z burklami zapoditi.«

Zdaj v tisti gvant, v katerem je pred tem bila, napravi v njega arovico in slamo in take reči noter, da je glih tako bilo kakor ženska, in jo tako obrne, da mu je hrbet kazala in da je burkle držala in peč gledala. Sama je pa v koš šla, pa gor nase napravila kolačev, potic in pa pirhov, po vrhu pa pogrne z enim prtičem. No, ko pride domov z jage, kar zadene tisti koš pa gre z njim, one še pogledal ni v kuhinji tam pred pečjo, je kar šel naprej; je bila precej težka, pa je kar nesel svoj pot, ni hotel nič počivati kakor drugikrat. Zdaj prinese koš tja na njen dom, pa ga dene tja pa gre nazaj. Ko domov pride, je tista ženska glih tako stala kakor pred, se je ni upal nič ogovoriti. Vzame svoj gver, pa gre spet nazaj na jago; ko pride z jage domov, je bil že lačen, ona je pa zmerom glih tako stala pred pečjo. Gre sam tja, lakota ga je začela premagovati. Ji reče: »Ljuba moja žena, daj mi kaj jesti, sem že lačen.«

Pa kar tiho je bila, on je pa kar ven šel, se je bal, da bi se nad njim ne zadrila. To je ene tri dni trpelo, potlej se le tja k njej spravi, jo malo pobeza, pa je kar padla ta slamnata ženska. Takrat ga pa huda jeza pograbi in je rekel: »Baba je več kot hudič!« Od takrat je ta pregovor.

Tam doma so pa napravili kad žegnane vode, denejo ta mlajšo noter, za oni dve pa oče ni vedel, da sta bili pokopani. Potlej so dvanajst duhovnikov dobili, da so brali in molili, na vrh glave so ji pa sveto rešnje telo postavili, ker so vedeli, da ni človek, da je hudič. Zdaj pa pride s hudim viharjem in potresom v hišo, je rajtal kar seči po njo, pa ni imel toliko moči. Rekel je pa tudi, da ta voda in duhovni nimajo moči, le ta kapa, ki jo ima na vrhu glave, jo ima. Potem je šel pa spotepeno nazaj.

gvant: obleka; **precej:** takoj; **kontent:** zadovoljen; **dati čez:** izročiti, podariti; **hoditi po jagi:** hoditi na lov; **cimer:** soba; **žiher:** lahko; **firbčna, firbec:** radovedna, radovednost; **preč:** stran; **merkati, zamerkati:** opaziti, zapaziti; **pred:** prej; **trucati:** siliti; **glih tako:** ravno tako; **ročno:** hitro; **montel:** plašč; **vseglih:** vseeno; **fajn:** dobro; **zajta:** pravočasno; **vkup:** skupaj; **kunštovati:** razmišljati; **žegnati:** blagosloviti; **žegnanjska:** blagoslovljena; **žegnanjska nedelja:** nedelja ob godu zavetnika cerkve; **rajtati:** nameravati, računati; **špegle:** očala; **burkle:** orodje za premikanje loncev v kmečki peči; **arovica:** mehka dlaka konjev, živine; **svoj pot:** po svoje; **gver:** puška; **trpeti:** trajati; **spotepeno:** poraženo, s sklonjeno glavo

Enkrat je bil en ribič pri cesarju, ki je vse sorte ribe lovil, kakor je cesar hotel; ker mu je bil prav zvest, zato ga je cesar imel rad. Cesar mu je rekel: »Ker si meni ti tako zvest in me rad ubogaš, moram jaz tebi nekaj dobrega storiti.« Rekel mu je: »Pojdi ti po mestu, pa najlepšo hišo, ki si jo boš ti izbral, ti jo bom kupil.«

On je šel po mestu pa je prišel nazaj k cesarju in mu je povedal, katero hišo si je izbral na velikem placu. Cesar je šel pa mu jo je kupil. Potlej mu je rekel: »Zdaj sem jaz tebi kupil hišo, moraš pa ti meni ujeti tri ribe, take da bo znala vsaka tri šprahe govoriti, pa vsaka druge.«

Potlej je šel on tiste ribe lovit, pa je bil hudo žalosten; je mislil: Kje bom jaz te ribe dobil?

Pa je šel za tisto veliko vodo, je vrgel mreže noter. Dolgo, dolgo časa je metal mreže noter, nič ni dobil. Potlej je pa mislil: Še enkrat bom vrgel, naj dobim ali ne; potlej je pa dobil zlato ribo, tista riba je pa znala govoriti in mu je rekla: »Ti pusti mene, ti bom jaz povedala o tistih treh, ki jih iščeš; pa drugače ne, če ti ne obljubiš, da mene ne boš več lovil.«

On je rekel: »Ne bom te nikoli več lovil, če mi ti o onih poveš.«

Potlej je pa rekla: »Pojdi malo naprej, kjer je bolj globoka voda, tam jih boš pa dobil.«

On je šel tja, pa je tiste ribe ujel in jih je nesel k cesarju, potlej je pa šel domov. Doma je svoji ženi povedal, kakšno ribo je on ujel, pa ji je tudi rekel, da ne sme nikjer povedati, da zna govoriti. »Pa sem jo spustil,« je rekel, »da mi je o onih treh povedala, kje so.«

Žena je šla pa cesarju povedala, kakšno ribo da je njen mož dobil. Potlej ga je pa cesar poklical predse in ga je vprašal: »Zakaj mi nisi tiste ribe ujel in je meni prinesel? Ti moraš to ribo ujeti in meni prinesiti v treh dneh, če ne boš ob glavo dan v treh dneh.«

Potlej je šel ribič in je vzel mreže in je šel k vodi, je metal mreže noter in je ujel tisto zlato ribo. Potlej je pa rekla riba: »Ali mi nisi ti obljubil, da me ne boš nikoli lovil?«

On je pa rekel: »Jaz sem obljubo storil, da tebe ne bom nikoli več lovil, potlej sem pa svoji ženi povedal, da sem jaz tebe dobil, žena je pa cesarju povedala; cesar mi je pa rekel, da moram jaz tebe ujeti, če ne bom v treh dneh ob glavo dan.«

Riba je rekla: »No, nesi me domov; ko me zakolješ, moja pljuča in jetra naj jesta tvoja žena in cesarica; ker sta obe nerodovitni, da bosta potlej rodovitni postali.«

Potlej je ribičeva žena rodila dvojčka, fanta, cesarica pa tudi dve hčeri. Potlej sta tisti dve hčeri umrli. Zdaj ko je bil cesar zelo žalosten, mu je ribič dal svoja dva sinova. Cesar ju je imel prav rad; ko sta zrasla, ju je v šolo dal, da sta študirala, in obljubil jima je, da za kar ga bosta prosila, jima bo dal vse. Zdaj sta nekaj časa v šolo hodila, potlej sta dejala: »Kaj hočeva v šolo hoditi, zdaj sva že dosti študirana, prosiva cesarja, da nama gver kupi, da bova jagala.«

Potlej jima je pa cesar rekel: »Kaj se bosta tega kšefta podstopala, jaga je ta najslabši kšeft na svetu, pa vendar, ker sta me prosila, vama bom kupil, zato ker sem vama obljubil, da za kar me bosta prosila, vama bom storil, ker sta pridna.«

Zdaj jima je pa kupil in jima je dal tudi nekaj denarja; sta pa šla po svetu in prideta v eno mesto, tam sta vzela en kvartir v štantu, da sta hodila na jago. Potlej sta pa šla enkrat daleč v en velik boršt in sta šla po tistem borštu en dan kar zmerom naprej, sta se že rajtala vrniti, ker sta mislila, da ne bosta nič dobila. Zdaj ju je pa srečal en medved, sta pa začela eden drugega: »Streljaj! Jaz ga ne bom.«

Hudo sta se ga pa oba bala. Zdaj pride medved do njiju, jima je pa rekel: »Pustita me, jaz vama bom dal dva mlada!«

Sta šla z njim, jima je pa dal dva mlada; sta pa šla naprej; ju je pa srečal en volk, sta ga pa spet rajtala streljati, pa se ga nista upala, potlej je pa prišel do njiju, je pa rekel: »Pustita me, jaz vama bom dal dva mlada!«

Potlej sta pa šla z njim, pa jima ju je dal; pa sta šla spet naprej. Sreča ju en lev, sta ga mislila ustreliti, pa se ga nista upala. Zdaj je pa prišel do njiju, je pa rekel: »Pustita me, jaz vama bom dal dva mlada!«

Potlej sta pa šla z njim, pa jima je dal dva mlada leva, potlej sta pa rekla: »Zdaj pa imava vsak po tri zverine, zdaj že znava jagati. Zdaj pa pojdiva po svetu s temi svojimi zverinami.«

Pa sta nekaj časa hodila po svetu sem in tja, potlej sta pa prišla do dveh cest, ki sta na dva kraja peljali, tam med tistima cestama je pa stala ena velika lipa; tista lipa je pa imela sedem vrhov. Zdaj sta sedla pod tisto lipo in sta se pogovarjala in sta rekla: »Zakaj bova oba po eni cesti hodila, pojdiva vsak po eni, da bova kaj vedela povedati eden drugemu.«

In sta imela en nož, sta ga pa zasadila gor med vrhove in sta rekla: »Zdaj naj bo pa tu ta nož leto dni, pa kateri bo prišel sem prej pod to lipo, mora ta nož pogledati, če bo nož rjav, bo rekel: 'Za mojega brata je slabo,' če bo pa svetel, pa: 'Dobro.'«

Zdaj sta se pa ločila eden od drugega in je eden šel na Laško eden pa na Nemško po tistih cestah. Potlej pa tisti, ki je šel na Laško, je šel en dan daleč, kjer ni bilo nobene hiše in je moral čez noč zunaj ostati. Potlej drugi dan vstane pri cajtu, ko je majčkeno sonce posijalo, je pa šel naprej, pa zamerka daleč naprej na polju eno veliko graščino, zdaj je pa zmeraj proti tisti graščini šel, zmeraj proti tisti graščini, pa je do nje šele na večer prišel, ko je sonce dol šlo. Potlej pa gre v tisto graščino, pa pogleda gor in pa dol po vseh cimrih, nikjer nobenega človeka ni bilo noter; zato ker je bilo v tisti graščini vse okamenelo in tudi v tisti laški deželi vse. Potlej je pa šel noter v en cimer, kjer je bilo narihtano za enega človeka in za tri živali za jesti. Tam zraven so bile pa ene bukve, on je pa mislil, ali bi jedel ali ne; bere bukvice, v njih je bilo pa zapisano, da žiher jé vsak človek, da ni nič zagiftano; in naprej je bilo zapisano, da mora te bukve zmerom brati, celo noč, in od enajste do dvanajste ure ne bo nobenega greha imel in pa če prestane tri večere, bo tri dežele rešil, pa vsak večer bo huje. Prvi večer bo prišlo

šest črnih mož, pa nobenemu ne sme antverta dati. Res, tisti večer jih pride šest noter, so ga pa začeli: »Kaj si ti za en človek? Od kod si? Zakaj si to večerjo snedel?«

On je bil pa kar tiho, so pa rekli: »Zakaj nič ne govoriš?«

Začeli so se norca iz njega delati in se mu smejati. Potlej so šli pa špilati na karte, so ga pa tudi trucali, da bi šel z njimi igrati, pa ni hotel iti in tudi se ni hotel nič z njimi pogovarjati; in zdaj so rekli: »Če nočeš ti špilati z nami, te bomo pa dali v vrelo laško olje kuhati.«

Zdaj so pa šli, eden drva vkup nosit, eden pa po olje in so napravili olje v kotlu in zakurili pod njim; ko je olje vreti začelo, so ga pograbili in so ga nesli v kotel. Je ura začela biti dvanajst, so ga pa pustili so pa šli. On je šel nazaj v cimer pa je tiste bukve bral; ko je bila ura ena čez polnoč, pa pride k njemu ena princezinja, glava in roke so bile bele, drugod je bila pa črna, in mu reče: »Nocoj si že dobro prestal, zdaj če še dva večera prestaneš, boš rešil vse tri dežele; pa ta dva večera bo še huje, jutri zvečer jih pa pride dvanajst črnih mož, pa nikar z nobenim nič ne govori, te bodo nagovarjali, da bi šel špilati, pa nikar ne hodi, potlej te bodo rajtali dati noter v vrelo laško olje, pa se nič ne boj, saj te ne bodo dali. Potlej te bodo vlekli pa dol v en kevder, v katerem so tri kadi polne denarjev, pa bodo denarje imeli in tudi tebe trucali, da jih vzemi, da boš šel z njimi špilati, pa nič ne smeš tistih denarjev vzeti. Pa te bodo zgrabili in nesli gor v en cimer in te bodo spet trucali, da pojdi z njimi špilati, pa nikar ne hodi!«

Ko drugi večer spet pride enajsta ura, prigrmi dvanajst črnih mož noter, se usedejo okoli mize in začnejo špilati in tega ogovarjati in trucati špilati; ko jih ne uboga, ga pograbi in ga rajtajo dati v laško olje kuhati, pa ga niso dali. Potem ga vlečejo tja dol v en kevder, kjer so bile tri kadi denarjev noter, ga trucajo, da bi jih nagrabil, kolikor bi jih hotel, da bi potlej šel špilati, pa jih ni hotel nič nagrabiti; so ga zgrabili in nesli gor v cimer in so ga spet trucali: »Pojdi z nami špilati!«

On pa ni hotel. Zdaj je ura začela dvanajst biti, so začeli hoditi dol po štengah, da se je kar graščina tresla. Zdaj je pa šel on nazaj tiste bukve brati; in ko je bila ura ena, pride tista princezinja noter, ki je bila bela do prsi in do kolen in ga objame in kušne in pravi: »Presrečen boš ti, če boš še jutri zvečer tako prestal kakor ta dva večera; nobeden drug ne bo moj mož kakor ti.« Potlej pa pravi: »Jutri zvečer bo pa še huje, jih pride štiriindvajset, te bodo spet ogovarjali in trucali, da bi šel špilati z njimi, pa nič ne pojdi. Potlej te bodo pa vzeli in te nesli v kevder, kjer so trije sodi vina noter, tam te bojo trucali, da pij, pa nič ne pij, ga pusti pri gmah, ko bodo oni pili. Če boš žejen, pa greš žiher v kevder pa pij, samo iz tistih sodov pa ne, iz katerih ga bodo oni pili. Potlej te bojo pa prijeli in te bojo nesli nazaj gor v cimer pa te bojo začeli ogovarjati in nič jim antverta ne daj, kar tiho bodi; pa te bojo prijeli in nesli v vrelo laško olje, pa nič se ne boj, saj te ne bojo noter dali; če prestaneš, boš nas pa drevi rešil.«

Zdaj ko je spet prišel večer, ko je bila ura dvanajst, je prišlo štiriindvajset mož noter, so ga začeli ogovarjati in trucati, da bi šel špilati, pa nikakor jim ni hotel dati antverta in z njimi špilati. Zdaj so ga pa prijeli in nesli dol v kevder, kjer so bili trije sodi vina noter, so ga trucali,

da bi ga bil pil, pa ni hotel piti, spet so ga prijeli in nesli nazaj v cimer, so ga tricali, da bi šel špilat, pa ni hotel iti; zdaj so ga zgrabili in rajtali dati v vrelo laško olje, pa ga niso dali, je ura začela dvanajst biti, so ga popustili, pa so šli in zarjuli s tako štimo kakor divja zverina. Zdaj je pa odrešil tisto deželo. Zdaj je pa prišla tista princezinja noter, ki je bila tako bela in lepa, kakor da bi v enem dnevu zrasla, ga je začela prepeljavati noter po cimrih, noter je bilo pa veliko srebrnine, zlatovine in drugih reči. Pa ga je peljala tudi v en cimer, v kateri sta bila njena oče in mati, oba okamenela. Drugi dan zjutraj sta šla ven na frej, ko je bilo že vse živo po vsej deželi, je bilo tako veselo kakor spomladi, ki je najbolj lušten cajt. Zdaj je on hotel iti nazaj svojega brata iskat v drugo deželo, pa mu princezinja ni pustila, da bi bil šel, in mu je rekla: »Ti moraš biti moj mož. Toliko cajta moraš počakati, da se midva vzameva, potlej greva pa oba iskat tvojega brata.«

Je pa še počakal. Čez dva dni mu pa pade v glavo, da bi ga bil šel iskat. Ona mu je branila: »Zdaj še nikar ne hodi.«

V tisti deželi je bilo pa tudi dosti divje zverine in so zelo hodili na jago in mu pade v glavo, da bi bil šel na jago in potlej skrivaj svojega brata iskat. Ona mu je pa branila in dejala: »Nikar ne hodi. Saj imamo dosti jagrov, ki dobijo živad za jesti, ni treba tebi hoditi.«

On je pa rekel: »Jaz ne grem zavoljo tistega, jaz grem malo na špancier, da bom videl, kako so kaj boršti prištmani tukaj.«

Potlej je pa šel od graščine po eni poti, je šel tako daleč po tistem potu, da je bilo poldne, pa ni videl nobenega zajca. V tistem zamerka zajca tako daleč spredaj, da ga ni mogel ustreliti, je pa mislil: Saj gre počasi, ko toliko blizu njega pridem, ga bom pa ustrelil. Zajec je šel zmerom naprej, ta pa za njim, tako da se je noč naredila; tam pride do ene velike hoje, je sedel dol in zakuril in je počival ponoči; in pri sebi je imel tudi tiste tri živali, medveda, volka in leva. Ura enajst odbije, pa pride ena stara baba proti njemu in prinese eno leskovo šibo in reče: »Oh, hiš, huš, huš, kako mene zebe!«

Ta je pa rekel: »Če te zebe, baba, se pa pogrej!«

Baba pride do njega, ga je pa s tisto šibo udarila, pa je okamenel, pa tudi tiste njegove tri živali.

Zdaj pa pustimo tega tukaj in njegove tri živali okamenele in pojdimo za onim bratom, ki je šel na Nemško, kakor smo pred čuli. On je prišel v eno mesto, tam je bila pa tako žalostna muzika, da še ni nikoli take čul, je bilo vse s črnim tulom prepreženo in pa črne fane zunaj. On gre v eno oštarijo in tam vpraša: »Kaj da v tem mestu tako žalostna muzika špila?«

Birt mu reče: »Kaj da bi ne bila žalostna muzika, če imamo v tem hribu eno tako žival, da ima sedem glav, zdaj pa mora vsak dan imeti enega človeka za pojediti, ki ji ga mora mesto dati; nekaj časa so dajali bolj ta revne, zdaj pa teh revnih ni več. Zdaj so pa rekli, da to ni prav, so pa pripravili numare, da jih vzdigujejo; in zdaj je tudi na kraljevo princezinjo numara prišla, zato je vse tako žalostno.«

Pravi: »Ali se pa ne da živali fentati?«

Pravi birt: »Kdo jo bo dol pripravil, ker je noter v hribu v sami skali, če kdo ustrelji, se pa nazaj noter pomakne; jutri mora pa glih kraljeva hči iti, da jo bo snedel, zato smo tako žalostni.«

On je tisti večer ležal na tistem bircausu; ko je drugi dan vstal, je vprašal: »Kaj za en človek bo peljal princezinjo k lintverju?«

Oštir mu reče: »Kraljevi kočijaž jo bo peljal tja.«

»Moram tudi jaz iti tja, da bom videl, kako se bo zgodilo z njo.«

In je šel ta vandrovec in je vzel svoj meč in svoje tri živali; zdaj je šel tja k tistemu hribu nad tistega lintverja, da bi mu bil glave posekal. Ko pride tja blizu, ga sreča ena stara baba in mu reče: »Mladenič, kam greš?«

On je pa rekel: »Jaz grem tja tej živali glave posekat.«

Pravi: »Nikar ti kar tako tja ne hodi, tukaj v eni hoji je ena žavba, z njo pa svoj meč namaži in potlej pa le pojdi tja; pa z leve strani, od vrha dol pridi; v tistem bo pa kočijaž pripeljal princezinjo, bo pa prišla tja in lintver bo glave ven iz jame stegnil, da bi princezinjo požrl; ti pa udari po ta srednji glavi s svojim mečem, potlej pa še hiti, kar se da, da onih šest posekaš.«

Zdaj dobi tisto žavbo, namaže tisti svoj meč in gre tja k tisti jami od leve strani od vrha dol; in zdaj pripelje kočijaž kraljevo princezinjo tja k jami, da bi jo lintver požrl. Ko lintver iz jame glave pomoli in na princezinjo stegne, da bi jo požrl, ta ročno svoj meč zasučje in odseka lintverju ta srednjo glavo in hitro za njo še onih šest. In zdaj mu je bilo tako vroče in se je tudi zasopel, da je kar tam dol legel, da bi se malo spočil. Princezinja pa plane k njemu, ga kušne in objame, potlej pa pravi: »Kdo bi bil bolj korajžen, da bi bil mene rešil; ti moraš iti k mojemu očetu, ti boš zdaj moj mož in kralj tega kraljestva.«

On pravi: »Jaz ne grem s teboj. Če me hočeš počakati leto dni, jaz moram svojega brata iskati.«

»No,« je rekla, »če gvišno prideš nazaj.«

Dala mu je prstan, on pa ni hotel tistega prstana vzeti, ga je na eno klado dal in pa svoj meč vzel in ga čez pol presekal in ji je rekel: »Zdaj bova pa vzela vsak pol prstana, ob letu pa pridem nazaj; če se bosta prstana staknila, potem bom tvoj ženin, če ne, pa ne.«

Zdaj je pa princezinja šla nazaj h kočijažu, on je pa iz tistih glav oči skopal in jezike porezal in z žavbo namazal, da se niso usmradili, in v torbo dal in je tam dol legel in zaspal. Zdaj ko pride princezinja nazaj h kočijažu, pravi kočijaž: »Kaj – da si nazaj prišla?«

Pravi: »Tam je bil en mladenič, ko sem glih jaz tja prišla, se je lintver ven stegnil, on mu je pa vseh sedem glav posekal.«

Kočijaž pravi: »Drži ti tukaj konje, grem jaz nazaj se mu zahvalit, ker je tebe rešil.«

On je šel tja, kjer je spal ta mladenič, ki je bil silno zelo zmatran; zdaj ta hinavski in nevoščljivi kočijaž vzame temu spečemu njegov meč iz nožnice in mu glavo odseka in je tudi

tistih sedem glav vzel, pa je šel nazaj do tiste kočije, kjer ga je princezinja čakala. Zdaj ji je pa rekel: »Če ne boš ti rekla, da sem jaz to žival fental, je pa vseglah tvoje življenje prikrajšano, te bom jaz noter čez most v to veliko vodo vrgel.«

»Jaz ne smem tega reči, zato ker pride on ob letu nazaj.«

Zdaj sta šla ta dva domov, je pa ona stara baba to slišala, je pa šla in je z ono žavbo vrat pomazala in glavo k truplu pritaknila, pa se je prijela in ga pokliče: »Vstani!«

Pa vstane in je rekel: »O, kako sem sladko spal!«

Pravi: »Ja, si spal; bi bil spal za večno, ko bi mene ne bilo.«

Zdaj je pa šel spet za svojim bratom do tiste lipe, kjer sta se takrat ločila; zdaj je vzel tisti nož dol, ga pogleda, je bil pa rjav; pravi: »Za mojega brata je slabo, ker je nož rjav.«

Pa ga je šel iskat po tisti cesti, je šel toliko časa po tisti cesti, da je prišel glih do tiste graščine, v kateri je on pred noter stanoval; in ga gleda dol tista princezinja, ki je njegovega brata imela, je pa mislila, da je njen mož, ga je pa začela po imenu klicati, kakor je bilo pred onemu ime.

»Tu je pa gvišno bil moj brat, ker sva si čisto podobna, pa misli, da sem bil jaz,« pa je šel gor, jo pa kušne in objame.

Začela ga je spraševati: »Kje si toliko časa bil?«

On je pa rekel: »Jaz sem več gmajn obhodil, zato nisem kmalu domov prišel.«

On je pa zato to tako govoril, da bi zvedel, kam je njegov brat šel. Zdaj je pa spal tisti in drugi večer pri tisti princezinji, pa med njima je ležal medved. Čez dva dni se je pa on začel na jago spravljati, pa ona mu je branila in dejala: »Te spet bogve koliko časa ne bo, kakor zdaj.«

Zdaj je pa on spet šel po tisti poti kakor pred njegov brat, ga je pa tudi tisti zajec tako daleč zapeljal do tiste hoje; tam ga je noč dobila, je dol sedel in je zakuril; on je bil tam pri tistem kurišču, v tistem pa pride tista stara baba, ko je ta kuril, in pravi: »Kuš! Kuš! Kuš! O, kako me zebe!«

Pravi: »Če te pa zebe, se pa pogrej!«

Baba gre k ognju, ga pa rajta s šibo udariti.

Pravi: »Kaj si ti rajtala narediti s to šibo? Če mi ne poveš, te bom jaz izsekal na drobne kose!«

Je pa rekla: »Jaz sem te rajtala udariti, da bi bil ti okamenel!«

Pravi: »Ti veš, kje je moj brat? Si ga ti spravila?«

Pravi: »Kaj, ti vprašaš za svojega brata, ko na njem sediš?«

Pa pravi: »Če mi ga ne boš precej oživila, te bom jaz izsekal na drobne kose!«

Baba je pa šla gor za hojo, je vzela en malo masti, ga je pa pomazala, on je pa oživel. Zdaj sta pa brata šla nazaj po borštu ali po gmajni proti graščini; sta se pogovarjala vse sorte, kako se je kateremu godilo. Potlej je pa rekel ta brat onemu: »Sinoči sem pa jaz pri tvoji fravi spal.«

Onega jeza popade, je meč ven potegnil, mu je glavo odsekal. Potlej si pa premisli in hitro mu žal grata, se je pa obrnil nazaj pa hitro k tisti babi leti in pravi: »Jaz sem svojemu bratu glavo odsekal. Pojdi ti, da ga boš oživila!«

Baba gre in ga maže z žavbo okoli vratu, pa je vstal gor; potlej sta pa šla vkup in je rekel: »Jaz nisem mogel vsega povedati, kako se je godilo pri tvoji fravi; jaz sem bil tam in sem ležal res pri njej, pa med nama je medved spal.«

Zdaj gresta pa naprej proti tisti graščini; ko prideta domov, ga je spravljala, da bi šel h kosilu, ta pa ni hotel kositi, je kar šel nazaj na Nemško; pa je prišel noter v tisto mesto, kjer je pred letom bil, ko je taka žalost bila; pride na tisti bircaus, kjer je bil pred letom, pa pravi birtu: »Kaj da imajo tako veselje v tem mestu? Lani je bila pa taka velika žalost, ko sem bil tukaj.«

»Tukaj je bila ena taka velika žival, lintver se ji je reklo, da je imel sedem glav; so mu morali dati vsak dan enega človeka, da ni mesta raznesel. Lani je pa na kraljevo hčer vrsto prišla, jo je pa kočijaž v kočiji tja peljal, da bi jo lintver požrl, je pa sam kočijaž šel, mu je pa vseh sedem glav preč posekal; zdaj bo ohcet, bo kočijaž princezinjo vzel, ker jo je rešil; on bo zdaj naš ta novi kralj.«

»Ali pa dobro vejo, da je kočijaž to žival fental?«

Birt pravi: »Ja, dobro vejo, saj ima vseh sedem glav.«

Ta pravi: »Ali bi mogel jaz kaj dobiti od te ohceti nocoj?«

»Kako boš ti, vandrovec, kaj dobil, ko te nobeden ne pozna, ko še jaz nič ne dobim, ki sem ta bližnji sosed in loncman (deželan).«

Ta je pa rekel: »Jaz bom pa dobil od vsake rihte nekaj za pokusiti.«

Birt pravi: »Jaz stavim vse svoje premoženje, če boš ti kaj dobil za jesti na ohceti.«

Zdaj je pa naredil eno pismo in ga je volku na vrat navezal in poslal v tisto graščino; ko do ta prve vahte pride, je rajtal skozi vahto iti, pa ga je ustavila, se je malo trgal z njimi, pa ni mogel skozi, je šel pa nazaj. Zdaj je dal pa medvedu, on pride na ta prvo vahto, je vse razmetal in je šel naprej; ko je prišel do ta druge vahte, so ga pa nazaj odpodili, je pa šel nazaj tako kakor volk; zdaj je pa dal tisto pismo levu, lev je pa šel; ko do ta prve vahte pride, ga niso vprašali, kam da gre, ko do ta druge vahte pride, so ga pa nekaj spraševali, kam da gre, je pa vse razmetal; do ta tretje vahte pride, so se mu pa zelo zoperstavljali, da bi ga bili naprej pustili, pa je spet vse razmetal, pa je šel skozi; zdaj je pa prišel noter v cimer, kjer je bila ohcet, je šel pod mizo, kjer je bila nevesta, pa jo je pocukal pa ji je dal tisto pismo. Ona ga je prebrala in vstane gor, pa je solzna gratala in žalostna, pa ga da svojemu očetu prebrati. Zdaj je pa vzela vsake rihte en talar in zaveže v eno belo ruto pa je dala levu. Lev je pa nesel tja na tisti bircaus; mu vzame in odveže in pokliče birta k sebi in mu reče: »Tukaj vidite, da sem zagvišno dobil od ohceti za pokusiti.«

Birt se je pa ustrašil; zdaj si je mislil: Sem pa ob svoje premoženje prišel.

Ta mu je dejal: »Nič se ne bojte, jaz nočem tega, da bi vi ob svoje premoženje prišli in da bi bili potlej siromak, bomo že kako naredili.«

V tistem pa pridejo štirje soldati po tega vandrovca in so mu povedali, da bi bil z njimi šel, pa on ni hotel iti; so ga prijeli, da bi ga bili gnali, pa je kar tista njegova zverina soldate

razmetala in jim je rekel: »Kolikor je nevesti do mene, toliko je od mene do nje, lahko sama sem pride.«

Zdaj so pa šli in so povedali, da ima tri take hude zverine, da ga ni moč prijeti. Potlej so pa rekli: »Mi pojdimo z muziko po njega in tudi nevesta z nami.«

So pa šli, je pa šel z njimi in ko je prišel noter v cimer na ohcet, je vprašal ženina: »Ali si ti to žival fental?«

Je rekel: »Jaz sem jo, ja. Imam sedem glav, da zvižam, da sem jo res. Če mi ne verjamete, jih pa pokažem.«

Zdaj pokaže glave. Ta pravi: »Kje imaš pa jezike in oči?«

Ženin reče: »Oči in pa jezike sem pa ven skopal, da se ne usmradijo.«

»Oči in jezike imam pa jaz,« pa jih je vzel ven iz torbe in jih je dal na mizo in je rekel: »Tukaj so ta prave oči in pa jeziki, da se zviža, da sem jaz jezike in oči pobral, ti si pa potlej le glave; če pa ne verjameš, imam pa tukaj pol prstana, ki mi ga je princezinja tedaj dala, ko sem jaz žival fental; mi je dejala, da bi bil šel jaz z njo, pa tedaj nisem hotel iti, mi je pa princezinja pol prstana dala, če ob letu vkup prideva, da se bova lahko spoznala.«

Zdaj mu prinese princezinja prstan in sta ga staknila, je kar pasalo skupaj. Zdaj je princezinja vse povedala, kako je morala molčati, da ko bi bila kaj od onega povedala, bi jo bil on že na tistem mostu v vodo vrgel in potlej je bil leto in dan zmerom pri njej. Kočijaža so pa obsodili, da je bil s štirimi konji pretrgan. Ta kralj je pa potlej do svoje smrti srečno kraljeval in ko je umrl, je njegova zverina na njegov grob šla in ni hotela piti in ne jesti, da je od lakote poginila.

✪ Pripovedoval: Tomaž Kočar, 19 let star delavec

plac: trg; **špraha:** govorica, jezik; **biti ob glavo dan:** biti obglavljen; **jagati, jager, jaga:** loviti, lovec, lov; **kšeft:** delo, posel; **gver:** puška; **podstopiti:** lotiti; **kvartir:** stanovanje, bivališče; **vzeti v štant:** najeti; **hudo:** zelo; **boršt:** gozd; **rajtati:** nameravati, računati; **mład:** mladič; **merkati, zamerkati:** paziti, opaziti; **rjav:** zarjaven; **cajt:** čas; **cimer:** soba; **narihtano:** pripravljeno; **bukve:** knjige; **žiher:** lahko; **zagiftano:** zastrupljeno; **antvert:** odgovor; **trucati:** siliti; **laško olje:** olivno olje; **špilati karte:** kartati; **kevder:** klet; **živad:** živali; **tul:** tanka, mrežasta tkanina; **štenge:** stopnice; **kušniti:** poljubiti; **pri gmah:** pri miru; **štima:** glas; **na frej:** na prosto, ven; **lušten:** prijeten, zabaven; **špancir:** sprehod; **boršt:** gozd; **prištiman:** pripravljen; **hoja:** vrsta jelke; **pred:** prej; **muzika:** glasba; **fana:** zastava; **oštarija:** gostilna; **birt, oštir:** krčmar; **numara:** številka; **fentati:** uničiti, pokončati, umoriti, ubiti; **dol pripraviti:** uničiti, pokončati; **glih tako:** ravno tako; **bircaus:** gostilna; **vandrovec:** popotnik; **lintver:** zmaj; **žavba:** mazilo, krema, mast; **frava:** gospa, dama; **gvišno:** zagotovo; **zmatran:** utrujen; **vseglih:** vseeno; **gmajna:** gozd; **gratati:** postati; **vkup:** skupaj; **birzaus:** krčma, gostilna; **preč:** stran; **rihta:** ena ali več jedi; **vahta:** straža; **talar:** krožnik; **soldat:** vojak; **zvižati:** dokazati; **zagvišno:** zagotovo; **vkup:** skupaj; **pasati:** prilegati se

Enkrat je bil en kmet, pa je imel eno lepo dekle, tam blizu je bil pa en grof, tistemu grofu je bil ta kmet veliko davka dolžan. Grof je pa zmerom hodil k tistemu kmetu v vas, da ga je terjal, pa bolj zavoljo dekleta, ki mu je bila všeč. Enkrat pa pride tja, ko je bila sama doma, jo pa vpraša: »Kje so pa mati?«

Dekle pravi: »Snedeno so v mlin nesli.«

»Kje so pa oče?«

»V gmajno so šli po hišni prostor.«

Grof se je pa okoli obrnil in ni vedel, kaj bi rekel. Drugi dan je pa poslal hlapca po tistega kmeta, da mora k njemu priti. Pa je šel tisti kmet k njemu in zdaj mu grof napove, da mora v štirinajstih dneh plačati davek ali pa bo predan: »Prav zato, ker je vaša dekle tako groba do mene. Kje ste pa bili vi včeraj?«

»Jaz sem šel v gmajno po metličevje.«

»Kje je bila pa vaša žena?«

»V mlin je nesla žito, ki sem ga pred vzela na posodo.«

»Ker je vaša dekle tako kunštna in groba do mene, ji povejte tako, da jutri ob pol dvanajstih mora priti k meni, oblečena pa ne oblečena, gologlava pa ne gologlava, pa jahajoč pa ne jahajoč.«

Zdaj je šel grof domov in oče je pa rekel proti hčeri: »Zakaj si ti tako grobo grofu povedala?«

»Saj sem mu prav povedala, jaz ne morem drugače reči kakor tako.«

»Zdaj če ne plačam v štirinajstih dneh davka, bo grunt predan; in tebi je rekel, da moraš ti jutri ob pol dvanajstih k njemu priti oblečena pa ne oblečena, gologlava pa ne gologlava, pa jahajoč pa ne jahajoč.«

Je rekla: »Ali vas pa to kaj skrbi? To se ja lahko zgodi.«

Zdaj drugi dan, ko je proti poldnevu šlo, se je zavila v en sak in od čevljev podplate potrga in urbase preč poreže, pa se je obula; od enega starega klobuka oglavje odreže in ga je dala na glavo tako, da so bili kraji navkreber; zdaj je pa šla po eno svinjo v svinjak, pa je sedla na njo in prijela za ušesa in je malo šla in malo jahala. Grof je pa napovedal svojim hlapcem, da morajo pred gledati, on je pa stal na ganku in pa gledal dol in zdaj ko jo vidi, kako jaha in pa gre, se je pa tako smejal, da se je kar valjal po tleh. Ko pride tja, ji je dejal grof: »Zdaj ko si ti tako kunštna, pojdi gor, ti bom dal eno lepo šenkengo.«

In je šla, ko v cimer pride, ji reče: »Zdaj si pa zberi, kar hočeš.«

Noter je bila vse sorte zlatovina, srebrnina in pa denarjev dosti. Nekaj časa se obrača in pogleda okoli sebe, kaj bi ji bilo najbolj všeč; pride ji hitro v glavo, zagrabila je grofa, pa ga je objela in kušnila in rekla: »Glih oni bojo moj, zato ker so rekli, da kar si v tem cimru zberem, bo moje.«

»Jaz pa tudi tega ne odrečem, da bi ne bil tvoj,« ji je rekel grof in potlej je bila poroka. Očetu je pa dolg šenkali in mu lepo hišo pozidal in lepe dohodke dal, da je do smrti lahko živel.

hoditi v vas: obiskovati; **gmajna:** gozd; **predan:** prodan; **metličevje:** tanjše veje za metle; **pred:** prej; **kunštna:** bistra, pametna; **grunt:** večje kmečko posestvo; **reči:** naročiti; **sak:** mreža za lovljenje rib; **urbas:** sprednji del zgornjega dela obuvala; **preč:** stran; **gank:** lesen pokrit hodnik na alpski hiši; **šenkati, šenkenga:** podariti, darilo; **cimer:** soba; **kušniti:** poljubiti; **glih tako:** ravno tako

ŠTUDENT

98

Bil je en študent lemenatar, ki je na duhovski študiral. Enkrat gre domov na vakance in tam gre na eno oštarijo maseljca vina pit, tam na tisti oštariji so imeli pa eno fletno dekle. Ta študent ji je bil strašno všeč, da dekle ni mogla iti od njega; očeta prosi, da bi ga šel vprašat, če jo hoče vzeti za ženo in je rekla: »Če tega ne, pa nobenega ne.«

Oče ji reče: »Veš, da s tem ni nič, vidiš, da bo skoraj duhoven, ker ima že pinkelc za vratom.«

Dekle le očeta nagovarja, da ga je šel vprašat. Študent reče, da iz tega ni nič. Dekle očeta vpraša, če bo kaj.

»Saj sem ti pravil, da iz tega ni nič.«

Dekle le še nagovarja očeta, da bi ga še vprašal in oče ga vpraša. Študent odgovori: »Jaz ne smem, sem pred Bogom obljubil, da bom mašnik.«

Dekle še nagovarja očeta, da bi ga še vprašal in on ga še vpraša; študent odgovori: »Če je glih tako, saj vseglih lahko Bogu služim, čeprav sem oženjen.«

No, zdaj sta se vzela in sta bila ene par let vkup. Začel je imeti take hude sanje: Gorje, gorje, po tebi bo, ker si pred živim Bogom obljubil, da boš duhoven, si pa to naredil! Tako hudo mu je bilo, tako hudo mu je bilo, da ni mogel nič piti in jesti; zdaj je tako shujšal, da ni bil človeku podoben. Enkrat se napravi in nekaj gvanta vzame in denarja, pa gre po svetu službo iskat, doma pa ženo v drugem stanu zapusti. Zdaj pride do ene graščine in vpraša za delo in gospod mu reče: »Druge že imam, še enega štruktarja bi nugal, da bi otroke učil.«

Pravi: »Tisto bi pa še najraje, ker sem za delo zanič.«

Se mu je prav dobro zdelo in zdaj ostane pri tisti graščini; gospod ga je prav rad imel, ker je lepo otroke učil, in bila sta zadovoljna eden z drugim. Bil je triindvajset let pri tistem gospodu; ko štiriindvajseto leto teče, je začel take hude sanje imeti: Gorje, gorje ti ga bo, ker si ti pred oltarjem obljubil, da boš za svojo ženo skrbel in da bosta vkup, zdaj si pa to naredil,

da si jo zapustil in preč od nje šel! Bilo mu je tako hudo pri srcu, da ni bilo za obstati. Nekega dne reče gospodu za rajtengo in mu pove, da bo šel domov pogledat, če ima še starše žive. Gospod mu reče: »Tisto pa le pojdi, pa če ne bo doma za te, pa nazaj pridi, jaz te imam prav rad, za te bom skrbel do tvoje smrti; če pa jaz pred umrjem, bom pa zašafal toliko, da boš lahko živel do smrti.«

In zdaj mu še eno popotnico speče, opotiči jo pa s samimi zlatim cekini in srebrnimi tolarji, povedal mu pa ni nič, kaj je v potici, in mu je rekel: »Če ti ne bo sila, ti ni treba potice pred načeti, da boš domov prišel.« In tri nauke mu je še dal: »Po ta velikih oštarijah moraš ostajati; po ta velikih cestah moraš hoditi; in pa, kar bi hotel danes storiti, pa raje jutri stori.«

Eno pištolo (toplarico) mu je dal za tovarišico. In zdaj gre proti domu. Takoj naslednji dan so prišli s tremi vandrovcu vkup; so se pogovorili, kam kdo gre, so šli vsi na en kraj. Oni trije so pa vedeli za eno bližnjo pot ali stezo čez hrib, so pa po tisti stezi šli in tudi njega tručali, da bi šel z njimi; pa ni hotel, ker se je spomnil, kaj mu je gospod naročil. Zdaj pa gredo eden od drugega, ta gre po ta veliki cesti, oni pa po tej stezi. Večkrat pogleda nazaj, kod oni grejo. Kar zagleda gori na hribu, kod oni gredo, kar skočijo tolovaji k njim. Zdaj si misli: Eno zapoved že imam; ko bi jaz šel z njimi, bi mogel tudi smrt storiti. Gre naprej domov, pride domov, ko se je že noč naredila, gre kar pod okno gledat, ali je še žena živa ali ne. Kar zagleda noter v hiši v špampetu, kako jo dva gospoda objemata; taka jeza ga je pograbila, da ni vedel kaj početi. Kar pištolo vzame v roke, pa je streljati rajtal noter med nje, ker je mislil: Triindvajset let sem od žene, pa se nisem ene druge dotaknil, ta je pa taka, da ima še dva en bart. Spomnil se je pa, da mu je gospod rekel: »Kar bi hotel danes storiti, raje jutri stori,« in je lauf nazaj dal, ni streljal med nje.

Potlej gre tja na eno bližnjo oštarijo, kjer je bil pred večkrat tam; tam ga pa niso nič poznali, dal se pa tudi ni nič ven, kdo da je. Spraševal je, kako je kaj pri oni hiši, pa so mu rekli: »Prav dobro je, samo ena reč jim fali; štiriindvajseto leto že teče, kar je mož od tiste žene šel, zapustil je pa nosečo, potlej je porodila dvojčka, ta dva bosta zdaj novo mašo brala.«

Ta se je prav obveselil, ker ni zvečer noter streljal in je mislil: Jo bosta pa ta dva brala. Zdaj sem pa jaz rešen. Ta popotnik pa vpraša birta: »Kako bi jaz prišel zraven na novo mašo?«

Birt reče: »Lahko, jutri prideta mene vabit, lahko rečem, da bosta njih tudi povabila.«

In res drugi dan prideta vabit in še tega gospoda povabita. Ta tisto potico prereže, jo vsakemu pol da; ker je bilo polno zlatih cekinov in srebrnih tolarjev, sta se jih prav obveselila in gresta hitro domov, prav vesela. Materi povesta, kaj da sta dobila, da še vse več kakor pri njuni žlahti. In drugi dan je bila res nova maša in gre tisti birt na ohcet in ta gospod tudi; tega gospoda so imeli v taki časti, da je v sredi med novomašnikoma sedel. In zdaj so imeli veselje in so imeli tudi nekaj muzike, kakor k takemu veselju spodobi. In so tega gospoda tručali, da bi bil šel plesat. Gospod reče: »Jaz že znam plesati, pa z drugim ne grem kakor z materjo teh novomašnikov.«

Hitro mater pokličejo noter v hišo in sta šla plesat. Komaj se ene dvakrat zasukneta, se pa ustavita. In ji reče: »A bi malo ven šla z mano v en drug cimer?« No, tam ji pokaže svoj prstan, katerega sta pri poroki imela: in zdaj ona spozna prstan in njega. Takrat ga pa objame in kušne in začne vpiti: »Pojdite sem, to je ata! Vama ni zastonj toliko šenkal.«

In zdaj so zgrmeli vsi tja in potlej so imeli veselje in tako naprej.

lemenat: bogoslovje, semenišče; **lemenatar:** bogoslovec, semeniščnik; **na duhovski:** na teološki fakulteti; **duhoven:** duhovnik; **vakance:** počitnice; **oštarija:** gostilna; **maselj:** prostorninska mera (pribl. 3,5 dl); **fletna:** čedna, ljubka, prijetna; **pinkel:** kolar, bel trd ovratnik katoliških duhovnikov; **glih tako:** ravno tako, **vsegljih:** vseeno; **ene par:** nekaj; **vkup:** skupaj; **v drugem stanu:** noseča; **gvant:** obleka; **štruktar:** domači učitelj, inštruktor; **preč:** proč; **nucati:** potrebovati; **rajtenga:** obračun, poračun; **pred:** prej; **zašafati:** ukazati (napisati oporoko); **opotičiti:** potico namazati z nadevom; **oštarija:** gostilna; **vandrovec:** popotnik; **trucati:** siliti; **špampet:** postelja; **en bart:** naenkrat; **lauf:** puškina cev; **pred:** pred tem, prej; **dati se ven:** razkriti se, pokazati se; **faliti:** manjkati, primanjkovati; **birt:** krčmar; **žlahta:** sorodniki, sorodstvo; **imeti v časti:** spoštovati; **kušnti:** poljubiti

CUNJAR

99

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sinove, zdaj pa niso imeli od česa živeti; je šel pa enega bogatega soseda prosit, da bi mu nekaj denarjev posodil, pa sosed mu je dejal: »Imam jih, pa za take lumpe in potepuhe ne.«

Cunjar je šel žalosten domov, je pa dejal svojim sinovom: »Zdaj boste morali iti po svetu, ker nimamo več od česa živeti.«

Zdaj pa gredo sinovi po svetu, oče je pa šel tja na eno ledino, blizu tam je imel en zavod in tam je bila ena velika bukev. On je pa dejal: »To bukev moram pa s korenino posekati, da bom dlje imel drva.«

Zdaj ko začne korenino kopati in sekati, ko je že bukev nagnil, zagleda noter en lonec denarjev; je strašno vesel postal, vzame tiste denarje in je šel domov. Ker je imel dosti denarjev, je šel v mesto, kjer je vse sorte nakupil, tudi par konj in kočijo in se je pripeljal domov; in je vzel tudi človeka s sabo, ki mu je pri kupčiji pomagal; in kesal se je, da je spustil svoje sinove po svetu.

Zdaj pa pojdimo gledat, kam so njegovi sinovi šli. Eden je šel k enemu pavru služiti in se je uдинjal, da mu bo tisti paver dal za lon nevesto in pa dve kameli; imel je pa tisti paver dve hčeri,

ena je bila zala, ena pa kruljava; za to zalo se je ta izgovoril in za kameli. Celo leto je pridno delal in dosti trpel. Ko je že en teden manj bilo kakor eno leto, je dejal hlapec gospodarju: »Zdaj mi pa dajte nevesto in pa kameli!«

»Ja,« je dejal gospodar, »pri nas je taka navada, da gre nevesta pokrita k poroki v cerkev.«

Pa res nevesto pokrijejo, ko gredo h poroki, in ta hlapec ni vedel, ali je ta zala ali je ta krmežljava. Ko od poroke pridejo, hlapec odgrne nevesto in vidi, da je ta krmežljava. Zdaj je bil pa žalosten. Potem je pa še kameli gospodar skril in dejal, da so mu ukradene, temu je pa dva osla dal. Zdaj je pa šel žalosten domov. Ko domov pride, je kar v štalو dal tista dva osla in s to krmežljivo nevesto si pa ni upal iti v hišo.

Drugi brat je pa šel, ga je pa srečala ena kokoš, ki je znala govoriti, in mu je dejala: »Kam greš, mladenič?«

Je dejal: »Službe iskat.«

Kokoš je pa dejala: »Greš k meni v službo, boš dobil dober lon.«

Ta je pa šel v tisto ukleto graščino, tam je bila postelja in na mizi piti in jesti za enega človeka, ta je bil pa lačen, je pa večerjo pojedel. Zdaj je bil pa tam in pride k njemu kokoš in mu je dejala: »Ti moraš zakuriti, potem pa mene ujemi in mene deni gor na ogenj, pa se bom na vso moč branila, da bi me ne dal, pa vseglh me deni in bo prišel tudi en črn mož, me bo na vso moč branil, da bi me ne dal na ogenj, pa me le kar deni, ti ne bo nič storil.«

Ta je pa zakuril ogenj in je ujel tisto kokoš, da bi jo bil dal na ogenj; tisti mož pride in mu jo je začel braniti, da bi je ne dal na ogenj. Kokoš je že gratala malo ženski podobna. Zdaj drugi dan spet pride k njemu in mu je dejala: »Drevi pa spet zakuri in me ujemi in deni na ogenj, pa se bom branila in me bo tudi tisti črni mož prišel branit, on bo na vso moč branil, da bi me dal gor, pa se nič ne boj, saj ti ne bo nič storil.«

Res je zakuril tisti ogenj in ujame kokoš, jo začne gor devati, pa se mu je branila in pride tudi tisti črni mož, jo je branil, da bi je ne bil dal gor. Zdaj pa pride čez nekaj časa kokoš dol, še bolj ženski podobna, in mu je dejala: »Jutri se bom pa še bolj branila in tudi tisti črni mož me bo branil na vso moč; in jaz bom tako zavpila in v luft odskočila, tedaj bom pa gratala človek.«

Ko pride ta tretji večer, je pa ogenj zakuril; zdaj bi bil rad ujel tisto kokoš, pa se mu je branila; ko jo ujame, je bil pa tisti črni mož strašno hud; tista kokoš je pa tako zavpila in sedem klafter visoko odskočila, nazaj je pa zala princezinja priletela. Zdaj je tako veselje nastalo, graščina je gratala zala, da zaljša ni mogla biti. Zdaj pa pride tista ženska k njemu in mu je dejala: »Kaj hočeš za lon?«

Ta je pa dejal: »Kar mi hočeš dati.«

Princezinja mu je pa dejala: »Vzemi dva para konj, z enim boš blago peljal, z enim se boš pa sam in pa tudi lahko mene s sabo vzameš in me imaš za ženo.«

Zdaj pa naloži blaga, kar ga je mogel s parom konj peljati, v kočijo pa še dene nekaj drugih reči in tisto svojo rešeno princezinjo in se popeljejo domov.

Tretji je pa šel po svetu, pride k enemu grofu in ga bara, če kakšnega hlapca nuca. Grof je pa dejal: »Glih včeraj je šel preč.«

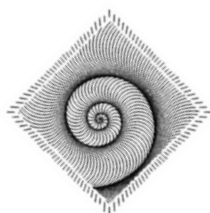
Zdaj se je pa kar tam udinjal pri njem za majhen lon; zelo brumno in pravično se je nosil do gospoda. On ga je pri drugih gospodih hvalil, kako pravičnega in brumnega hlapca da ima. Hlapec je bil pa zvit; ko sta se že odpravljala od kakega gospoda, ko je gospod že v kočijo sedel, pravi gospodu: »Prtič (ali tole) sem pozabil.«

On ga je počakal v kočiji. Tistemu gospodu, pri katerem sta bila prej, je pa rekel: »Moj gospod jih pustijo prositi, da bi jim toliko in toliko denarja posodili!«

Gospoda so vsi poznali kot dobrega moža, hlapca je pa gospod povsod hvalil, kako da je pravičen; mu jih je na prvo besedo dal, tako da si je hlapec mnogo denarjev nabral v celem letu. Ta gospod je imel pa tudi eno princezinja, ta falot je pa dejal, če bi ga hotela vzeti, je pa rekla: »Tebe že ne, imaš premalo premoženja.«

Zdaj ji pa ta pokaže tisto skrinjo denarja, ki jo je zmerom s sabo vozil in je dajal noter, kadar je kaj denarjev dobil; gospodu je pa rekel, da ima noter pisma od staršev, patanošter in druge take reči. Zdaj ji je pa bil všeč in je z njim šla domov; ko prideta domov, se ni očetu nič dal spoznati. In ko sta onadva prišla domov, eden tako bogat kakor grof, ta je šel k očetu in se mu ni dal spoznati; tedaj sta bila dva sinova pri očetu kakor grofa in ju ni poznal in so se začeli o njiju pogovarjati, je pa oče dejal: »Danes je že eno leto minilo, kar so moji sinovi šli po svetu kruha iskat, pa eden je prišel domov, je pripeljal dva osla pa eno kruljavo babo.«

Ona dva sta pa rekla, da naj gor pride in ko je gor prišel, sta ga objela in kušnila in sta mu povedala, da sta njegova sinova. Tedaj se je pa oče strašno obveselil in so napravili pojedino, so se veselili, pili in jedli in bili dobre volje. In so še zdaj lahko, če še živijo. Zdaj je pa te štorije en konec, ker se je zdrobil en lonec.

cunjar: kdor zbira, preprodaja cunje; **zavod:** na novo posejani gozdni predel, gozdni revir; **paver:** kmet; **udinjati se:** dogovarjati, pogajati se, sklepati pogodbo; **udinjati:** hoditi na dnino, zaposliti (hlapca); **kruljava:** šepava; **izgovoriti se:** dogovoriti se; **štala:** hlev; **ukleta:** zakleta; **vseglih:** vseeno; **gratati:** postati; **devati:** dajati; **luft:** zrak; **zaljša:** lepša; **lon:** plačilo; **blago:** premoženje; **klaftra:** stara dolžinska mera (pribl. 1896 m); **barati:** vprašati, vpraševati; **nucati:** potrebovati; **glih:** ravno; **preč:** proč; **brumno:** vrlo, dobro, krepostno, pobožno; **nositi se:** vesti; **falot:** slab, malopriden človek; **paternošter:** rožni venec; **kušniti:** poljubiti; **štorija:** zgodba, povest

Enkrat je bil Jud, ki je vsako leto drugega hlapca prosil, ker je vsak pri njem izginil ali prešel, da nobeden ni vedel kam. Zdaj je bil tam en oče, ki je imel enega sina. Pravi tisti sin očetu: »Letos pa pojdem jaz k temu bogatemu Judu služiti.«

Pravi oče: »Le pojdi!«

Še dobro se mu je zdelo. Zdaj gre pa fant k Judu in vpraša, če bi ga vzel za hlapca. Jud je bil pa prav vesel, ker se mu je prišel ponujati in sta se udinjala, mu je obljubil sto goldinarjev lona in are mu je pet dal. Pa je prišel o božiču k njemu služiti. Zdaj je pa delal vse sorte razne stvari in je bil eno leto pri njem. O božiču pa vzame lon in ga nese svojemu očetu domov. Pravi oče: »To je pa že dobro.«

Zdaj se še ta drugo leto udinja pri njem in o božiču dobi lon, ga nese očetu. Pravi oče: »To je pa že dobro, zdaj imava dvesto pa deset goldinarjev.«

Še za ta tretje leto sta se udinjala; in potlej mu enkrat reče Jud: »Drugi hlapci so mi tudi pri kupčiji pomagali, ali bi mi tudi ti?«

Pravi: »Zakaj ne.«

»Jutri bova šla na sejem.«

Zjutraj vstaneta in se nafruštkata in potlej hlapec napreže in se usedeta na voz in sta se pa peljala na sejem. Zdaj se peljeta po cesti, prideta do ene cerkve, kjer je bila maša noter. Pravi gospodar: »Jaz grem noter k maši, da bo bolj srečno.«

Hlapca je pa pri vozu pustil. On je pa šel noter v cerkev; ko maša mine, sta pa šla naprej in gospodar je že bolj žalosten bil; on je tudi za hlapca smrtni list vzel. Hlapec ga je vprašal, zakaj da je tako žalosten.

»Ja,« pravi, »včasih za kakega človeka vem, da kaj pri kupčiji pomaga, danes sva bila pa z enim zmenjena, da me bo v tej cerkvi počakal, pa ga ni.«

Zdaj sta pa šla naprej, dolgo cajta po eni cesti, potlej pa prideta le do ene kolovozne poti; potlej se jima pa še kolovozna pot zgubi in je samo steza bila, zdaj se pa še tista zgubi. Nikamor drugam se ni videlo kakor v luft, okoli so bile same peči. Zdaj mu pa da Jud sabljo in en žakelj in pravi: »Zdaj bo pa en tič priletel, te bo tja gor na one pečine prenesel, pa moraš sabljo v rokah držati, da te ne bo raztrgal; tam gori je tako zlahtno kamenje, da ga boš v žakelj nabral, pa meni dol spustil.«

Zdaj pa prileti tisti tič, da ga je tja gor v tisto skalovje prenesel. Zdaj se je tam gori začel ozirati: Kod bom pa nazaj prišel? Kdo me bo pa nazaj prinesel – torej da nobenega hlapca ni bilo nazaj, ki je pri tem Judu služil? Potlej je pa mislil, ali bi mu nabral kamenja v vrečo ali ne. Pa vendar, vseglah mu ga je nabral: Meni je že vseglah, smrt moram tako ali tako storiti. In je nabral kamenja v žakelj in mu ga je dol spustil, po skalovju. Ta si je pa začel luknje iskati,

je mislil: Da me vsaj tiči ne bodo obirali. Je pa šel v eno tesno luknjo, noter je bilo pa čedalje več prostora. Zdaj se je pa spomnil, je šel nazaj po tisto kamenje in ga je nabral, da si je z njim svetil; ko je šel noter, mu je glih tako svetilo kakor sonce podnevi. Zdaj pa pride do ene zelene planote, tam so bili sami travniki; začne gledati, če je kakšno drevo táko, kakor je v njegovem kraju: na sredi planote se mu zdi kakor ena smreka, pride bliže, je bila pa lipa. Tam je bil pa en star puščavnik, ga je pa ogovoril, kaj da hoče tod. Mu je pa povedal vse, kako se mu je zgodilo; in tudi puščavnik mu je povedal, da je že tristo let tam. Tam gori na skalovju je bila pa tista ukleta graščina in mu pravi ta puščavnik: »Tamle gor, ono graščino bi pa lahko ti rešil, ko bi se znal prav nositi, in pa sebe bi srečnega storil.«

Pravi fant: »Kako bi pa moral?«

»Danes bodo priletele tri race tja k vodi, pa bojo ženske gratale; ti pa pojdi eno jamo skopat in se noter v njo skrij, pa poglej, katera ti bo najbolj všeč, tisti pa srajco vzemi.«

Zdaj pa res ta tako naredi, skoplje jamo in se v njo skrije. Zdaj pa res race priletijo tja k vodi, so pa kar ženske gratale; zdaj ta mlajša je bila pa najbolj žalostna, se ni nikakor hotela razpraviti; onidve sta jo pa začeli, da zakaj se je pa drugekrati razpravila, danes se pa ne. Ta je bila najbolj brhka in mu je bila najbolj všeč; ko dene srajco dol, jo pa ta ročno vzame in gre tja na travnik k tistemu puščavniku. Tista je pa tudi tja za njim prišla in puščavnik mu je rekel: »Ti moraš za eno leto skriti to srajco v železno skrinjo, skrinjo pa pod vodo noter v šterno; pa tudi ne smeš na nobeno daljno pot iti, da bi ne šla žena s tabo.«

Zdaj je tisti puščavnik ta dva poročil, da jo je potlej lahko peljal domov. Ko domov prideta, mu oče ni hotel odpreti, je mislil, da je spomin, ker je imel mrtvaški list; potlej mu pa le odpre, ko pove, da ni sam, da sta dva. Zdaj se zgovorijo, kako je bilo, kako ga je po tisto žlahtno kamenje poslal; tudi drugi so zvedeli, ker so imeli hlapce pri njem v službi, in so zdaj imeli njihove smrtne liste. Zdaj so se pa vsi spravili vkup in so šli, da so tistega Juda ubili. Zdaj je ta fant dobil tisto njegovo premoženje in je bil strašno bogat, ni pa še imel kočije in konj; pravi proti ženi: »Jaz moram jutri iti na sejem, da bom kupil kočijo in konje.«

Zdaj gre res brez skrbi in misli, da žena ne bo našla skrinjice. Ko je bila žena sama doma, ji je bilo dolgčas in je šla po polju pogledat, jo pa sreča ena petlovna baba, jo pa prosi vbogajme, ji pa da dva groša, pa hotela je nekaj z njo govoriti. Princezinja se je pa branila, da nima cajta in mislila je: Kaj se bom jaz s petlovno babo zgovarjala. Baba je pa le vpila za njo, ko je šla naprej, da ji ima nekaj posebnega povedati, potlej jo je pa počakala, ji je pa dejala: »Ti ne veš, kje imaš srajco skrito, noter v dnu v šterni v železni skrinji; kar ljudi dobodi, pa ti bodo vodo ven speljali in skrinjo dobili.«

Ta baba je bila pa hudoba. Zdaj pa res tako naredi; ko dobi skrinjo ven in srajco iz nje vzame, je zginila, da nobeden ni vedel kam. Ko pride on domov in ne najde več svoje neveste doma, je dejal: »Hočem jo iti iskat križem sveta; če je le za dobiti, jo bom dobil.«

Zdaj gre pa tja do tistega puščavnika in mu pove, kako se mu je zgodilo. Puščavnik pravi: »Jaz ne vem, ti zdaj ne prideš tja.«

Zdaj gre naprej in pride do enega crknjenega konja; tam so se prepirali mravlja, vrana in pes, kateri bi boljši del imel. So ga prosili, da bi jim raztalal, ta se pa nič ni menil zanje, je kar šel naprej. Potlej se pa premisli in se vrne nazaj, pravi: »Vseglih vam bom raztalal.«

Je pa mravlji dal glavo in pravi: »Tu imaš glavo, v glavi je veliko lukenj, jo boš imela lahko za cimre.«

Čreva in pa vamp je dal vrani in pravi: »Ti imaš pa vamp, ker nimaš zob, boš pa lahko kar čreva ven vlekla.«

Ta drugi život je pa psu dal, pravi: »Ti imaš pa to, ker imaš zobe, boš lahko obiral.«

Zdaj pa mravlja pravi: »Kaj pa hočeš za lon, mladenič?«

»Ja,« pravi, »saj nič nimaš, kaj mi boš pa dala?«

Mravlja pravi: »Izderi mi eno nogo, saj jih imam šest, preden to meso pojem, mi lahko druga zraste, ti pa, kadar ti bo hudo hodilo, se boš spomnil na me, boš pa mravlja gratal.«

Vrana mu je pa rekla: »Meni pa eno pero izderi, kadar ti bo hudo hodilo, se pa spomni na me, boš pa, kakršen tič boš hotel, gratal.«

Ji je pa izdril eno pero in ga dal v varžet. Zdaj mu je pa še pes dejal: »Drugega ti ne morem dati, izderi mi eno dlako, kadar se boš spomnil na me, boš gratal pa pes.«

Izdere mu eno dlako in jo dene v varžet. Zdaj gre nazaj tja do tistega puščavnika, ga vpraša, če bi se dalo še kaj pomagati, in mu pove, kaj da so mu mravlja, vrana in pes dali. Puščavnik pravi: »Bo že, pa težko.«

Zdaj se je spomnil na vrano in je gratal tič in letel gor proti tistemu gradu; ko je princezinja skozi okno gledala, se je usedel na okno, princezinja ga odpre in ga spusti noter, noter pa grata človek in ji pravi: »Ali bi te mogel jaz še dobiti, da bi te imel za ženo?«

Je rekla: »Jaz ne vem, moram še to srednjo povprašati, saj zdaj ni očeta doma, le počakaj tule.«

Ta srednja tudi ni vedela in je rekla: »Moram ta starejšo vprašati.«

Ta starejša tudi ni vedela in je dejala: »Bom očeta vprašala, ko pride domov h kosilu.«

Zdaj se je pa on na mravljo spomnil, je pa mravlja gratal, je pa noter v blazino zlezal. Ko oče pride opoldne domov h kosilu, so ga spraševale, če je še kdo, da bi jih rešil. Ta srednja pravi: »Meni se je pa sanjalo, da gre eden proti naši graščini, da bi nas rešil.«

Oče je bil pa na to kar tiho.

Ta mlajša pravi: »Meni se je sanjalo, da je že eden tu.«

Tedaj se je pa oče nasmejal: »Kdo je to, da bi nas rešil tega, ga ni; moja dva brata sta še pol hujša coprnika, kakor sem jaz; ko bi kak tak bil, da bi moja dva brata ubil in iz tistega, ki je dopelt in dopelt hujši, kakor sem jaz, in iz tistega bo en zajec skočil, če bi tistega zajca ubil, iz tistega zajca bo pa še en golob skočil, tisti golob bo pa eno jajce imel v sebi, ko bi še tisto jajce dobil, da bi ga na moji glavi ubil, to je nemogoče.«

Oče gre ven, fant pa iz štrozaka in sta se s tisto princezinjo pogovorila. Ta je pa šel najprej tja do tistega gospoda tam v enem borštu in prosi, če bi ga hoteli vzeti v službo; pa pravi: »Kako te bom jaz vzela, ko so mi že vse ovce pokradene, samo tri še imam, jaz ne nucam hlapca, mi je vse tisti veliki coprnik, tisti velikaš tam v borštu pokradel in pastirje ferderbal.«

Ta je pa zelo prosil: »Vzemite me,« potlej ga je pa vzela.

Ta prvokrat mu je rekel eno gnati, ljudje so se mu kar smejali: »Spet žene tistemu velikašu pastirja in pa ovce.«

Ta je pa kar gnal, vesel; ko pride tja do njega, pravi velikaš: »Jaz sem vedel, da mi bo še vse tri ovce poslal, da jih bom dobil; čakaj, boš kmalu moj ti in te ovce.«

Fant pravi: »Jaz se pa nič ne menim, morebiti boš tudi ti droben.«

Velikaš plane tja proti njemu, fant se mu je pa kar smejal; ko ga rajta udariti, se pa ta na mravljo spomni, je mravlja gratal, zdaj je pa lezel gor po njem in se mu na ramo usede.

»Krota uscana,« pravi velikaš, »si se mi že skrila, te bom pa jutri dobil, moram pogledati, kaj imaš v torbi za jesti.«

Ta mravlja se pa na fanta spomni in je pa fant gratal, je pa meč izdrl in mu je glavo preplatil. Tedaj je bilo pa toliko ovc in pastirjev, kolikor jih je pred coprnik dobil. Zdaj pa grejo tisti pastirji domov in ovce ženo. Drugi dan pa spet žene korajžen in vesel in je torbo in sabljo s sabo vzela; pa pride tja do drugega brata in ta pa pravi: »Kaj je moj brat delal, da te je pustil sem? Menda je zaspal?«

»Zaspal je, ja, pa menda je na večno zaspal.«

Velikaš pa plane k njemu: »Si pa upaš ti meni kaj takega ziniti!«

Pa plane k njemu, ta se je pa na mravljo spomnil in je pa mravlja gratal, je pa v listje zlezal, pa mu ročno začne gor po hlačah lesti, ko mu pride do rame, pravi: »Temu moram pa na obe rami zlesti, ker je pol močnejši coprnik.«

Ko se coprnik pripogne, je rajtal torbo vzeti, pravi: »Čakaj, danes si se mi že skrila, saj jutri se mi ne boš.«

Mladenič se pa spomni na fanta in je pa fant gratal, je vzela meč pa mu je glavo čez pol preplatil. Tam je pa še pol več ljudi in živine vstalo ter so šli domov; tega so potem za kralja postavili, pa ni hotel biti. Prêcej ko je onemu coprniku glavo preplatil, je pa en zajec iz glave skočil, ta se je pa hitro v psa spremenil, je pa tistega zajca ujela, ga je pa čez pol pregriznil, je pa en golob izletel iz njega, ta se je pa na enega orla spomnil, je pa po luftu za njim letel, ga je pa ujela, ga je pa čez pol pretrgal, je pa eno jajce iz njega zletelo, zdaj je tisto jajce ujela, ga je pa v varžet dal in pa domov šel. Potlej ko se je spomnil, da mora še tja v mesto iti, zdaj gre in pride tja v tistem mestu do graščine; se je spomnil na mravljo, je pa zlezal gor; ker ni bilo nobenega doma, se je spremenil v mladeniča. Zdaj pride ta mlajša princezinja domov, ji da tisto jajce, sam se je pa spet spremenil v mravljo; ko pride ta stari gor, mu pravi princezinja: »Naj vam malo uši poiščem.«

Usede se tja za mizo, ta se pa spomni na mladeniča, vzame železno kladivo, zdaj je pa tisto jajce očetu gor na čelu ubil. Tedaj je bila tista nevesta in vse mesto rešeno in je veliko veselje nastalo; in ta je bil tam za kralja do svoje smrti.

☛ Pripovedovala: Jožefa Pečnik, gospodinja

ukleta: zakleta; **hlapca prositi:** hlapca vzeti v službo; **prešel:** preminul; **udinjati se:** dogovarjati, pogajati se, sklepati pogodbo; **udinjati:** hoditi na dnino, opravljati priložnostno delo na kmetiji kot najeti delavec, plačan na dan; **ara:** predujem; **fruškati:** zajtrkovati; **smrtni list:** mrtvaški list; **peči:** pečine; **cajt:** čas; **luft:** zrak; **žakelj:** vreča; **vsegljih:** vseeno; **glih tako:** ravno tako; **nositi se:** ponosno, samozavestno hoditi; **gratati:** postati; **razpraviti se:** sleči se; **ročno:** hitro; **šterna:** vodnjak; **vkup:** skupaj; **petlovna baba:** beračica; **crknjen:** poginul; **raztalati:** razdeliti; **cimer:** soba; **život:** trup; **gratati:** postati; **dopelt:** dvojno, dvakrat; **varžet:** žep; **coprnik:** čarovnik; **štrozak:** slamnjača, blazina; **boršt:** gozd; **ferderbati:** uničiti, pokončati; **pred:** prej; **rajtati:** nameravati; **uscana, poscana:** zmočena s sečem; **preplatiti:** razpoloviti, presekati

TRI UGANKE

101

Enkrat je bil en menih, ki je nekaj hudega naredil, potlej mu je pa cesar tri uganke za štraf naložil. Če mu te tri uganke ugane, mu bo vse šenkano, če ne pa mora devet funtov svojega mesa poslati. Potlej je pa mislil, kaj bi bilo bolje – ugank ni mogel pogruntati in je sem in tja španciral prav žalosten. Pride en berač proti njemu, pravi: »Zakaj si tako žalosten?«

»Zakaj bi ne bil žalosten, ker mi je cesar tri take uganke zastavil, da jih ni mogoče uganiti: *Koliko je od zemlje do nebes?, Kje je glih na sredi sveta?, Koliko je zvezd na nebu?* ali pa mu moram devet funtov svojega mesa poslati.«

Berač je pa dejal: »To se bo lahko uganilo.«

Pravi, naj mu dajo toliko denarja: »Si bom jaz kupil enega osla in en cent špaga, potlej pa svoj meniški gvant naj mi dajo, bom pa jaz šel k cesarju.«

In mu je dal gvant in pa denar, pa je šel k cesarju in je pustil tistega svojega osla na hofu, pa je šel noter v cimer k cesarju, je rekel: »Zdaj sem pa že prišel na tisto sodbo.«

Cesar mu je dejal: »Zdaj boš ti meni povedal: *Kje je glih na sredi sveta?*«

On se malo ogleda okoli sebe v cimru in je glih na sredi cimra svojo palico postavil; pravi: »Glih tukajle je na sredi sveta. Zdaj pa, če ne verjamejo, dol na mojem oslu je pa špaga, naj

jo pa tule privežejo k tej palici, naj pa grejo okoli in okoli sveta, bojo pa videli, da je tukaj res na sredi sveta.«

»Zdaj si že izdelal to uganko. Zdaj: *Koliko je pa od zemlje do nebes?*«

»Špago naj tukaj privežejo za to palico, če ne verjamejo drugače, naj grejo s špago do nebes.«

»Zdaj boš pa povedal: *Koliko je zvezd na nebu?*«

»Jaz sem glih tako natanko zvezde preštel, potlej sem pa na mojem oslu dlako, pa glih toliko je zvezd na nebu, kakor je na mojem oslu dlak; če ne verjamejo, naj pa preštet grejo.«

»Raje ti verjamem, kakor pa da bi šel štet; zdaj si pa ti frej od tega štrafa, ker si tako kunšten. Pa mu je tudi dal eno lepo šenkengo šeststo cekinov.

☛ Pripovedoval: F. Kočar, 19 let star delavec, Motnik

štraf, štrafenga: kazen; **šenkano:** podarjeno; **šenkenga:** obdaritev, darilo; **funt:** utežna enota, pol kilograma; **pogrunitati:** izmisliti si nekaj novega, pametnega; rešiti, razvozlati; **špansirati:** sprehajati se; **glih tako:** ravno tako; **cent:** stara utežna mera (pribl. 56 kg); **špaga:** vrv; **gvant:** obleka; **hof:** zaprto grajsko dvorišče; **cimer:** soba, **izdelati uganko:** razrešiti, razvozlati jo; **frej:** prost, svoboden; **kunšten:** pameten

HUDIČ V SLUŽBI

102

Enkrat je bil neki bogatinec (birt), goljufiv in favlast, da je vsakega zviti znal, kdor je pri njem služil ali z njim imel kaj opraviti. Hudič pride k njemu in mu reče: »Ti vsakega goljufaš, bom videl, če boš mene tudi; če hočeš, jaz grem k tebi, bova imela vse na polovico, vsak bova potlej vzela, kar bova pridelala, jaz bom imel tisto od spodaj, ti pa od zgoraj.«

Zdaj je birt rekel: »Prav je tako.«

Birt vseje pšenico, jesen pride za spravljati, birt požanje pšenico, hudič pa strnišče popivlja. Zdaj pravi hudič: »Zdaj si ti mene goljufal, zdaj bom pa jaz tebe, bom pa jaz od zgoraj imel, ti pa od spodaj.«

Birt pravi: »Prav je tako.«

Birt posadi krompir, hudič mu ga okoplje in obsuje, jesen pride za spravljati; hudič žanje krompirjevko, birt pa krompir zorje. Hudič mu reče: »Ti si me spet goljufal. Zdaj bom pa jaz imel od zgoraj in od spodaj.«

Birt pravi: »Prav je tako.«

On gre in turščico vsadi, hudič mu jo okoplje in obsuje, ker je imel od zgoraj in od spodaj. Jesen pride in birt reče: »Ti si rekel, da boš imel od zgoraj in od spodaj, jaz bom pa imel pri sredini. Zdaj pa štokovje spravim, ti pa spravi to drugo.«

Hudič mu reče: »Ti si goljuf čez vse goljufe, ti vsakega goljufaš in nazadnje si še mene. Zdaj pa jaz ne bom več pri tebi, pomagaj si, kakor si moreš, jaz sem zdaj frej (od) tebe.«

☛ Pripovedoval: Cenetov pob, 20 let star, Vransko, vas Barce

bogatinec: bogataš; **birt:** gospodar, gostilničar; **favlast:** muhast, nagajiv, prebrisan; **zviti:** pretentati, okoli prinesiti; **birt:** krčmar; **strnišče:** po žetvi preostali del žitnih stebel; **popivljati:** populiti; **krompirjevka:** zeleni, nadzemni del krompirja; **turščica:** koruza; **štokovje:** koruzni storži; **frej:** svoboden, osvobojen

STARI BÓŽIČ

103

Enkrat je bil en bóžič, ki je žagal drva pri eni hiši. Cesar pride mimo in ga vpraša: »Mož, kako vam gre?«

Mož reče: »Slaba! Drugega nimam kot lon, ko drva žagam, pa še ta je slab.«

Cesar ga vpraša: »Vendar, koliko pa imate lona, ko drva žagate?«

»Imam po tri zeksarje na dan.«

Cesar ga vpraša: »Povejte mi, zakaj vendar imate tisti denar?«

Mož mu odgovori: »Dva posojam, dva urečem, dva imam pa za svojih dvaintrideset.«

Cesar mu odgovori: »Kaj se pa vendar to pravi? Dva posojati, dva ureči in pa dva za svojih dvaintrideset, kaj pa to pomeni?«

Mož mu odgovori: »Jaz tega ne povem.«

Cesar mu reče: »Če mi poveste, kako vam to ven pride, vam bom poslal dvanajst koštrunov, da jih boste strigli, kakor boste hoteli.«

Cesar gre naprej na svoj dom in svojih dvanajst ministrov vkup pokliče: »To in to mi zvedite, kdor pa ne zve, ga bom iz službe vrgel; to in to je tisti mož, ki to ve, tja pojdite, tam boste zvedeli.«

Nato je pa vsakega posebej v en cimer zaprl in je najšvohnejšega najprej spustil in mu je rekel: »Pridi nazaj, da mi boš povedal, če si zvedel ali ne.«

Minister gre k tistemu možu, ki je tam drva žagal, in ga vpraša: »Povejte mi, kaj je to: dva posojam, dva urečem, dva imam pa za svojih dvaintrideset.«

Tisti mož mu odgovori: »Ne povem drugače, razen če mi sto goldinarjev dajo.«

Minister mu reče: »Tu jih imate.«

Mu je pa povedal: »Dva posojam, dva urečem, dva imam pa za svojih dvaintrideset; da dva urečem – so mi jih oče posodili, ko sem še majhen bil, ko nisem sam mogel zaslužiti; dva dajem svojim otrokom, ker imam majhne – tiste posojam, da bom na stare dni imel; dva imam pa za svojih dvaintrideset, za svoje zobe.«

Zdaj je pa šel domov, ker je zvedel, in pride pred cesarja, on ga vpraša: »No, kaj to pomeni?«

Minister mu pove. Zdaj ko so po vrsti vsi ministri zvedeli, je šel pa spet cesar k njemu in ga je vprašal: »Kako vam pa kaj zdaj gre?«

»Zdaj mi je pa že čisto dobro, ne bo treba več drv žagati, ker imam vsega zadosti; pa vendar, kdaj mi bojo tistih dvanajst koštrunov poslali, da jih bom ostrigel?«

Cesar mu pravi: »Saj si jih imel in si jih tudi ostrigel dobro. Pa še bolj bi jih žiher, kakor si jih.«

Potlej je pa šel cesar domov, jaz pa tudi.

bóžič: ubožec, revež; **lon:** plačilo; **zeksar:** šestica, srebrn kovanec za šest krajcarjev; **ureči:** dogovoriti se; **ven priti:** iziti se; **koštrun:** skopljen oven; **vkup:** skupaj; **cimer:** soba; **švoh, najšvohnejši:** slaboten, najslabotnejši; **žiher:** lahko

COPRNIKOVE BUKVE

104

Enkrat je šel en fant po enem potu, sreča enega jagera, ta ga pa vpraša: »Pob, kam greš?«

Pob mu odgovori: »Jaz grem službo iskat!«

Ta jager ga vpraša: »Ali znaš brati?«

Pob mu odgovori: »Tisto pa ne.«

Jager pravi: »No, vseglah boš dober zame.«

Ga je pa peljal domov; in ko ga domov pripelje in noter v en cimer gresta, mu pa reče: »Nič drugega ne boš delal, kakor s teh bukev boš prah brisal.«

Pob je rekel: »Že bom.«

Gospod je šel na jago, pob je pa brisal s tistih bukev prah in jih je prebiral. Najde noter v eni bukvi, da če s takim in takim ključem (noter na to luknjo) pritisneš, boš dobil tako kapo,

da te nobeden ne bo videl v njej. Pob vzame tisti ključ z žeblija, ga pritisne na tisto luknjo, pa se odpre jama, noter sedi pa en mož pri mizi, ima tako brado, da po celi mizi leži in vpraša poba: »Kaj bi rad?«

Pob mu odgovori: »V gospodovih bukvah sem bral, da kdor s tem in tem ključem na to in to luknjo pritisne, dobi tako kapo, da ga nobeden ne vidi v njej.«

Tisti mož mu jo vrže tja in pravi: »Tu jo imaš!«

Ta se zapre nazaj. Pob spet pritisne s ključem na luknjo, spet se mu odpre in tisti mož ga vpraša: »Kaj bi rad?«

Pob mu odgovori: »V gospodovih bukvah sem bral, da kdor s tem in tem ključem na to in to luknjo pritisne, dobi take čevlje, da z griča na grič stopi.«

Mož mu jih da in reče: »Tu jih imaš!«

Pa se spet zapre nazaj. Spet pob s ključem na luknjo pritisne in se odprejo vrata. Mož ga vpraša: »Kaj bi rad?«

Pob odgovori: »V gospodovih bukvah sem bral, da kdor s tem in tem ključem na to luknjo pritisne, dobi take gosli, da vsak, kdor jih čuje, bo vse popustil in pa plesal.«

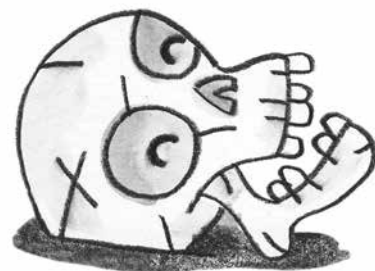
Mož mu jih vrže tja in pravi: »Tu jih imaš!«

Pa se zapre nazaj. Pob vzame kapo, čevlje in gosli pa beži po poti tako dolgo, da je gratala noč. V tistem pa pride do enega britofa in je rekel: »Zdaj bom pa jaz tule dol legel, saj me tako nobeden ne vidi, ker imam tako kapo,« je pa ležal tam.

Ob enajstih pridejo hudi duhovi; ta zasliši, da je ječanje gratalo na britofu, vstane gor in začne muzicirati; vsi so obstrmeli in premišljevali, kaj je to, tako dolgo da so vsi začeli plesati. Ura dvanajst udari, vsi so morali iti h kraju: hudi duhovi grejo z britofa, ta pa za njimi muziko špila, tako dolgo da pridejo do kraja, kjer so svoj cimer imeli; on rajta iti za njimi, pa ga niso pustili, so rekli: »Ta še ni za k nam, ta nas bi tako zamotil, da bi zmeraj plesali, naprej in naprej.«

Tako so tiščali na vrata, da so kremplji ven gledali; on kamen pobere, pa jim kremplje zaneta, tako da še dandanašnji tiščijo na vrata.

jaga, jager: lov, lovec; **zanetati:** zakovati; **vsegljih:** vseeno; **cimer:** soba; **bukva:** knjiga; **gratati:** nastati; **britof:** pokopališče; **h kraju:** na konec, stran; **špilati:** igrati; **rajtati:** nameravati; **zanetati:** spojiti s kovicam

Enkrat je bil en pob in si gre službo iskat; gre po eni poti, pride do ene velike graščine, gre noter v njo za službo vprašat, če bi hoteli enega hlapca, in gospod mu pravi: »Glih nucam enega, le ostani!«

Pelje ga noter v štalo in mu reče: »Ta dva konja boš štelal, pramu boš dajal jesti, šimeljnu pa nič; prama boš štriglal, šimeljna boš pa tepel.«

Pravi: »Bom že.«

Potlej ga pelje noter v en kevder in pravi: »To imaš pa za jesti in pa za piti; to sta dva soda, v enem je kruh, v drugem pa vino, eden je pa tu – le-tega pa pri miru pusti, ne smeš nič pogledati, kaj je notri.«

Poba je pa firbec imel, kaj je kaj noter; odpre pipo, pa se usuje samo zlato ven, pa čisto mehko je bilo, ustraši se in kmalu mu na misel pride, da roke po laseh počoha, da si jih je obrisal, hitro so vse zlate gratale. Potem je pa šel v štalo, pramu da jesti, šimeljnu pa nič, milo ga je gledal, on si pa misli: Ta bi tudi rad jedel, jaz mu bom pa vseglah dal. Pa mu je dal jesti. Šimelj ga ogovori, tedaj ko mu da jesti, in pove: »Jutri bo tu en špil za to in to princezinjo, bova midva šla tudi tja, če jo prišpilava.«

»Kako bova midva šla, ko si ti tako suh, jaz pa tudi nič gvanta nimam.«

Šimelj mu pove: »Nič se ne boj, midva bova vsega dosti imela.«

Mu je odgovoril: »Bova pa šla.«

Drugi dan gre v štalo, je že šimelj tak bil, da se je kar tresel in reče hlapcu: »Jaz sem že pripravljen, tu imaš pa ti gvant, da se oblečeš; ko se napraviš, pa vzemi s seboj krtače, štrigel in pa gobo.«

Zdaj se obleče, vzame tisti cajg, se usede na njega pa gresta na špil. Coprnik ga je kmalu pogrešil, udere za njima, v tistem pogleda pob nazaj in pravi šimeljnu: »Gospod gre za nama, kaj bo?«

Šimelj mu reče: »Vrzi nazaj štrigel!«

Pob vrže nazaj štrigel, gratajo take peči in pa grič, da ni mogel on za njima. Dalj časa gresta naprej, spet ga zagleda, da je okoli prišel, in reče šimeljnu: »Gospoda vidim, da gre spet za nama.«

Šimelj mu reče: »Vrzi nazaj krtačo!«

On jo vrže nazaj, je taka hosta nastala, da ni več mogel za njima. Zdaj pa prideta do tiste princezinje, za katero so špil imeli. Princezinja vrže bučko v luft, veter potegne, vrže bučko hlapcu v varžet, zdaj je pa hlapec gvinal, jo je pa dobil. Pa napravijo ohcet, pa so pili in pa jedli. Šimelj pa reče hlapcu: »Zdaj te bom pa kar tukajle pri tem znamenju počakal, ti pa pojdi tja noter, pa vsak dan mi moraš prinesiti piti in pa jesti semkaj, pa merkaj, da ne pozabiš.«

Mu je obljubil, da bo. Zdaj gre pa nazaj na ohcet, je pa na svojega šimeljna pozabil, šele drugi dan se je spomnil na njega. »Ojoj!« je rekel. »Šimeljna imam pri tem znamenju, jesti mu pa še nisem nič nesel.«

Hitro vzame nekaj kruha, pa ga nese tja noter. Šimelj mu reče: »Zakaj mi včeraj nisi prinesel?«

Mu odgovori: »Pozabil sem na tebe.«

Šimelj mu reče: »No, zdaj moraš pa ti meni glavo odsekati, ker mi nisi jesti včeraj prinesel.«

Ta se je branil, da ne: »Ti si že meni toliko dobrega storil, zdaj bi ti pa še glavo odsekal.«

»Ja, saj si mi obljubil, da boš storil, kar ti bom rekel.«

»Ja, če drugače ni,« je rekel, »saj ti jo odsekam.«

Vzame meč, pa mu odseka glavo preč; kakor hitro mu glavo odseka, je pa človek gratal; on je bil pa glih pri tisti graščini doma, kamor se je ta priženil. Šimelj je bil za vrtnarja, ta pa za birta.

glih tak: ravno tak; **nucati:** potrebovati; **štala:** hlev; **štelati:** oskrbovati, skrbeti, urejati nekaj, nekoga; **pram:** konj rjave barve; **šimelj:** konj belkaste barve; **štriglati:** čohati; **štrigel:** čohalo; **kevder:** klet; **firbec imeti,** **firbčen biti:** radoveden, stakljiv, zvedav; **čohati:** drgniti, praskati po koži; **gratati:** postati; **vseglih:** vseeno; **špil:** igra; **prišpilati:** priigrati; **gvant:** obleka; **cajg:** konjska oprema, sedlo; **udreti:** odhiteti, steči; **gratati:** nastati; **peči:** pečine; **bučka:** majhna steklena trebušasta posoda; **luft:** zrak; **varžet:** žep; **gvinati:** zmagati, zadeti glavni dobitek; **merkati:** paziti; **preč:** proč; **birt:** gospodar, gostilničar

MESARJEV SIN GRE NA RAJŽO

106

Enkrat je bil en mesar v enem mestu, ki je imel enega sina z imenom Francelj. Ko je ta Francelj zrastel in je bil osemnajst let star, je bil že pri pameti in mu je oče rekel: »Zdaj si pri vsej pameti, jaz ti bom dal sto goldinarjev in pojdi po svetu, da boš kaj živine kupil, da bova klala.«

In Francelj je vzel teh sto goldinarjev in je šel k pavrom spraševati za živino; zdaj ni nič zvedel, pa je šel na en bircaus in tam je bila pa ena kelnarica, ki ga je plahtala, da je zapravil teh sto goldinarjev. Gre brez denarja domov, ko pride domov, ga oče vpraša: »Si kupil kaj živine?«

Pravi: »Ljubi moj oče, je živina draga, za sto goldinarjev se nič ne kupi!«

»Tu imaš dvesto goldinarjev, za tristo goldinarjev boš pa že kupil.«

In Francelj vzame teh dvesto goldinarjev in gre naravnost na ta bircaus in tako dolgo pije, da zapije ves tisti denar; kelnarica ga je tako dolgo plahtala, da ni nič več imel. In poda se proti domu; pride domov, ga oče vpraša: »Francelj, ali si kaj kupil za tristo goldinarjev?«

Pravi: »Ljubi moj oče, živina je draga, za tristo se nič ne kupi.«

In oče pravi: »Tukaj imaš tristo goldinarjev, za šeststo se bo nekaj kupilo.«

Francelj vzame teh tristo goldinarjev in gre naravnost na ta bircaus; tako dolgo je bil tam, da je vse zapravil. Kelnarica ga je plahtala, ob šeststo goldinarjev ga je pripravila. Žalosten gre domov; in ko pride, ga oče vpraša: »Francelj, ali si kaj kupil za šeststo goldinarjev? Ti si lump, me boš ob vse pripravil; jaz ti bom dal še šeststo goldinarjev, pa imaš dosti za svojo doto dvanajst sto in ti pojdi po svetu, da se kaj manire naučiš!«

In on je pobral svoj gvant in napravil filajzen, ga da na ramo, vzame teh šeststo in se žalosten loči od svojega očeta in matere; poda se na rajžo in tako daleč pride v tuje kraje, da je prišel v gozd. Noč ga je obšla, on ni vedel, kam bi se podal; on je šel gor na eno drevo in gleda okoli sebe, da bi kako luč zamerkal, zamerka luč, vrže klobuk dol, šel je po drevesu in pride na zemljo, pobral je klobuk, dene ga na glavo; in šel je naravnost proti tisti luči; pride do tiste luči, ravno tam je bila ena graščina z bršljanom obraščena, okoli in okoli tiste graščine je bila napeljana ena široka voda in čez njo ni bilo nobenega mostu ali brvi, da bi čez šel, pa tudi ne brodarja, da bi ga bil prepeljal čez vodo. On svoj filajzen z rame vzame, ga dene za hojo in se uleže nanj in je zaspal; ponoči se prebudi, pogleda proti graščini, je že bil čez tisto vodo most narejen. On se vzdigne in svoj filajzen na ramo da in gre naravnost proti graščini na haustor, potrka na vrata, pride en star gospod s sivimi lasmi in ga precej vpraša po imenu: »Francelj, kaj hodiš tod? Ker živega človeka ni bilo tu, kar svet stoji.«

Pravi: »Jaz dienst iščem.«

Gospod ga vpraša: »Kakšno antverh pa znaš?«

Francelj odgovori: »Jaz sem mesar.«

Ta gospod ga pelje v to graščino, ki je z bršljanom obraščena, in ga vpraša: »Si kaj lačen ali žejen?«

»Vse mi fali.«

Zdaj ga pelje noter v en špajsvelb, noter je bilo sedem pek kruha in mu je rekel ta gospod: »Snej ta kruh!«

Francelj je odgovoril: »Jaz ga imam le en štikelc dosti.«

Ureže si ga in poje to meso in ta kruh in ga vpraša gospod: »Kaj še potrebuješ?«

On odgovori: »Zdaj sem pa žejen!«

In gospod ga pelje v en kevder, ki je bil dolg in širok, kar so oči nesle; noter je bilo polno sodov vina in gospod mu je rekel: »Zdaj pa pij! Iz katerega soda hočeš!«

Francelj odgovori: »Kako bom pil, ko ni nobene pipe in tudi nobenega cuga, da bi ga ven potegnil.«

Gospod pravi: »Takole ga pij!« Prime za frože in ta gospod pije iz soda.

Francelj pravi: »Jaz nisem tako močan.«

Gospod je šel do ene omarice v tem kevdru, vzela je iz nje en glažek gajsta in dal ga je Franceljnu piti. Francelj pije malo iz tega glažka, prijel je četrtnik za frože, ga je nagnil in je pil iz vehe in je sod dol dal; ga vpraša gospod: »Francelj, ali si zdaj dosti močan?«

Zahvalil se je za moč. In gospod je rekel: »Kaj ti zdaj fali?«

Odgovori: »Ena mehka postelja.«

Pelje ga ta gospod na posteljo in Francelj dol leže in zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, gre vprašat gospoda. Gospod ga vpraša: »Kako si kaj spal?«

Pravi: »Prav dobro,« pravi, »kaj bom zdaj delal?«

Ta gospod ga pelje v štaljo. Noter je stalo osemnajst parov volov; in mu je rekel ta gospod: »Teh osemnajst parov volov moraš ti do poldneva zaklati, skuhati ter pofutrati.«

In Francelj je napravil štrik volu na noge, ker je rajtal vola malo privzdigniti, da bi ga z mesarico po glavi udaril. Gospod ga vpraša: »Francelj, kaj delaš?«

Pravi: »Jaz drugače ne znam klati.«

Gospod pravi: »Te bom jaz naučil, da boš videl, kako bom jaz klal.«

Gospod prime vola, ga v luft vzdigne, ga vrže na tla in vol se raztrančira na tri dele: na en kraj koža, na drugi meso in na tretji kraj, kar je noter imel drobovine.

Francelj pravi: »O, jaz nisem tako močan, da bi vola mogel tako raztrančirati.«

Gospod pravi: »Počakaj malo!«

In je šel noter v ta kevder, vzame iz omarice tisti glaž, v katerem je bil tak gajst noter, da kdor ga pije, grata tako močan, da lahko vola prime in ga v luft vrže, da nazaj prileti, da se na tri dele strančira. Zdaj mu ga prinese, mu da piti in reče: »Pij, Francelj! Da boš tako močan, da boš vrgel vola na tla in se bo raztrančiral na tri dele.«

Francelj pije in potlej zagrabi vola, ga vrže na tla in se razleti na tri dele. Gospod ga vpraša: »Ali si zdaj dosti močan?«

Francelj pravi: »Se jim zahvalim, gospod, za to moč.«

In mu je rekel gospod: »Ti moraš teh osemnajst parov volov do opoldneva iztrančirati, skuhati in pofutrati.«

In je rekel Francelj: »Koga bom pa futral?«

Gospod ga pelje v ta prvi cimer, mu pokaže enega leva, ki je bil s sedmimi ketnami priklenjen, pravi: »Tega leva moraš ti futrati, da ne bo nikoli lačen; če se bo ta lev pri meni peršvaral, da je lačen, boš ti nesrečen.«

Zdaj ga pelje v drugi cimer, ki je bil velik, kar so oči nesle, noter so bili tiči vsake sorte farbani in je rekel: »Te tiče moraš futrati, da nobeden ne bo lačen, če bo kateri lačen, da bi se pri meni peršvaral, boš nesrečen.«

Pelje ga je v ta tretji cimer, bil je velik, kar so oči nesle; noter so bile mravlje pri mravlji, bilo jih je kakor listja in trave; rekel mu je: »Moraš jih futrati, da nobena ne bo lačna, če bo katera lačna, da bi se pri meni peršvarala, boš nesrečen.«

Francelj je šel in pomeče teh osemnajst parov volov ob tla in jih naloži na ramo, jih nese v kotel in vrže noter; zdaj zakuri in skuha meso. Zdaj ga je gospod naučil, kako mora vsako žival futrati, in mu je rekel: »Zdaj sem ti dal vse čez, vso graščino, in jaz bom šel po svetu,

kjer imam devetindevetdeset graščin, bom šel pogledat, kako mi kaj birtujejo; in tebi pa dam vse to čez, srečen ostani, Francelj!«

Gospod se poda na rajžo, šel je na te graščine, ki jih je imel. Francelj je dobro komandiral graščino in te živali, moral je vsak dan osemnajst parov volov pofutrati; on je regiral to leto in dan. Ob letu pride ta gospod spet nazaj in vpraša Franceljna: »Kako ti kaj gre?«

Francelj odgovori: »Meni prav dobro; in prosim jih, gospod, da bi še enkrat med svoje ljudi šel.«

In gospod mu odgovori: »To se ne zgodi, da bi ti videl svoje ljudi.«

»Zakaj ne?«

Gospod pravi: »Ti si tukaj, kjer še ni bil noben kristjan, nikoli.«

Francelj pravi: »Ali se ne da pomagati?«

Gospod pravi: »Pomagati se da, ali težko se dobi tista reč!«

Francelj pravi: »In kaka reč bi se za to dobila? Saj jim je vsegljih, če mi povejo, jaz bi pa rad vedel, kako se to dobi.«

Gospod pravi: »Če dobiš od leva eno dlako, da on vedel ne bo za to, če bo vedel, boš nesrečen; pa od tičev eno pero, da ne bodo čutili, če bojo vedeli, boš nesrečen; in potlej od mravelj eno nogo, da ne bojo vedele za to, če bojo vedele, boš nesrečen; če teh tri reči ne dobiš, ne prideš nikdar v svoj kraj.«

In Francelj je mislil: »Jaz bom dobil, pa te živali in gospod vedeli ne bojo.«

In gospod pravi Franceljnu: »Komandiraj to graščino, kakor si jo do zdaj, jaz pa pojdem spet naprej po svetu.«

Alston, Francelj je komandiral to graščino; rihtik, naprej si je vzel, da teh živali tri dni ne bo futral; in tiste tri dni je imel trikrat po osemnajst parov volov v štali in ta četrti dan je začel klati in jih je metal na tla, da jih je raztranciral pred deveto uro dopoldan; ko je imel tisto meso vse raztrancirano, naloži ga na svoje rame in ga zmeče v kotle ter zakuri pod kotli; ko se enkrat skuha, namesto da bi levu meso dal, mu pa kosti da, da je bolj hrustal in da ni čutil, ko mu je dlako izdrl; on jo je dobil in v tošel dobro shranil.

Alston, nesel je drugi porcijon tičem, vrgel jim je na ene kose, namesto da bi jim raztalal na porcijone. Tiči so bili lačni, ker že tri dni niso dobili jesti, niso porajtali, ker so se eden po drugem plazili, kateri bi več jesti dobil. Francelj je izdrl pero in tiči niso nič porajtali za to. In Francelj ga shranil v tošel. Zdaj je šel po ta tretji porcijon; namesto da bi jim meso nesel, ta zadnje kosti prinese in vrže tja na kup v ta tretji cimer. Prišle so mravlje, zlezle so v kosti in iščejo svoj živež, da bi pri življenju ostale. Francelj je prijel eno mravljo za nogo in ona ni nič čutila, da ji je nogo izdrl, ker je mislila, da se druge plazijo po njej, ker je bila hudo lačna. Rihtik, zdaj ko je ta Francelj te tri reči imel, je bil most nared, od te graščine z bršljanom obraščene čez to široko vodo; on ni imel nič več svojega gvanta, kar ga je na sebi imel, se mu je znučal, zaslužil pa nič ni in zato je lahko šel čez ta most; on je mislil: Adijo, graščina. Mislil je na svoje starše.

Rihtik, rajža tako daleč, da pride v svoje mesto, kjer je bil rojen od svojega očeta in matere; on si ni upal pred svojega očeta in mater stopiti; šel je noter v listnico, ki je bila pri svinjakih; dekla je prinesla svinjam jesti in jo vpraša: »Ali si ti dekla te hiše?«

Dekla odgovori: »Ja.«

Francelj pravi: »Prosim te, povej moji materi, da jih eden v listnici čaka!«

Dekla gre noter v kuhinjo in pove materi, da jih eden v listnici čaka, ki želi z njo govoriti. Mesarica gre naravnost v listnico; in ko pride tja, vpraša: »Kdo je pob, ki bi z menoj rad govoril?«

In Francelj pravi: »Preljuba moja mati, lasten vaš sin sem, z imenom Francelj, in vas prosim, pojdite k mojemu očetu in prosite jih usmiljenja, da me še vzamejo za svojega sina!«

In mati je šla tja noter v hišo in se usedla k svojemu možu in ga je prosila: »Vzemiva še nazaj svojega sina z imenom Francelj, saj vidiš, da nimava nič več otrok. Komu bova najino premoženje zapustila?«

Pravi ta: »Pojdi ga poklicat. Kje je najin sin Francelj? Če me bo ubogal, jaz ga vzamem za svojega sina, če sem mu glih dal dvanajst sto goldinarjev za doto; in pojdi ponj in pripelji ga predme, da ga bom videl!«

Mati gre in ga pripelje pred očeta, svojega moža. In Francelj poda desno roko svojemu očetu: »Ljubi moj oče, vzemite me za svojega sina, nikdar več ne bom tak lump, kakor sem bil v nekdanjem cajtu; zdaj se hočem poboljšati in vas, oče, ubogati, kar boste zapovedali.«

In oče je rekel: »Rad te imam, iz dna svojega srca te ljubim, tebi bom vse premoženje zapustil, s sabo ne bom nič nesel na oni svet.«

Zdaj so bili malo dobre volje in je rekel Francelj: »Preljubi moj oče, vas prosim, jaz grem zdaj spat!«

Oče je rekel: »To mene veseli, da greš ti spat in jutri zacajta vstani, imam en par volov za zaklati, ker so soldati prišli v to mesto, zdaj bomo pa še dali dosti mesa.«

Zdaj so šli spat in so sladko zaspali in oče se ni pred zbudil, da se je dan naredil; zdaj vstane in pokliče svojega sina Franceljna: »Francelj, vstani, vstani! Saj sem ti sinoči povedal, da imaš par volov v štali za zaklati, ker meni vedno premalo mesa hodi; ti pa še zdaj ležiš. Kar si znal, to boš znal!«

»Ljubi moj oče, nikarte mi ne zamerite, jaz sem daleč z ene rajže prišel, sem močno zmatran, če sem glih spal; to se vse lahko še naredi.«

Zdaj je šel oče naglo v štalo po enega vola, pripeljal ga je ven in ga pelje v mesnico. V tistem cajtu pride Francelj in vpraša očeta: »Preljubi moj oče, jaz vas vprašam, zakaj mi vola v mesnico vlečete?«

Oče odgovori: »Ali ne znaš klati? Ali si že pozabil, kako enemu mesarju gre?«

Francelj odgovori: »Ljubi moj oče, jaz vas bom naučil klati.«

In Francelj prime vola v roke, ga v luft dvigne in na tla vrže in se je strančiral na tri dele. Oče se je prestrašil in ga je vprašal: »Kako si ti narejen, ali si coprijan ali znaš kake druge muzike?«

»Ljubi moj oče, jaz nič nisem, to moja moč naredi, ker sem pri takih služil, da sem jo dobil.«
In oče se prestraši in si misli: Kaj bo iz tega poba?

On je večkrat to naredil in se je razglasilo, mesarji so govorili: »Kaj bomo mi ksele in lerpobe držali, ko lahko ta Francelj pri vseh kolje.«

Rihtik, ti mesarji so zapodili vse ksele in lerpobe in Francelj je klal pri vseh. Zdaj so se mesarji začeli meniti, kaj bo iz njega, da bo še čudeže delal: »Dajmo ga,« so rekli, »okoli pripraviti.«

Rihtik, en mesar je rekel: »Za ustreliti in za obesiti ni; jaz bom kupil enega takega bika pri enem pavru, ki je tako hud, da ga bo okoli doprinesel. Rihtik gre ta mesar tega pavra prosit, da bi mu tega hudega bika prodal in domov prignal, pa domov ga ni hotel gnati; ta mesar je moral tega Franceljna naprositi, da je šel ponj, ker je mesar mislil, da bo bik ferderbal Franceljna. Zdaj gre in pride do pavra in ga vpraša: »Kje imaš bika?«

In paver ga pelje v štalo in mu pokaže bika, ki je bil na treh ketnah priklenjen. Francelj stopi pred njega in mu ketne ofna, ga prime za maul, bik je padel dol in spet vstane in zdaj ga je Francelj peljal k mesarju skozi mesto; povsod so se čudili, kako da Francelj kar za rog bika žene domov; ko ga prižene pred mesnico in vpraša mesarja: »Ali bomo prec klali ali ga damo v štalo?«

Mesar pravi: »Prec ga zakolji!«

Rihtik, Francelj rajta vola na tla vreči in se spomnil, da je šla princezinja v cerkev; zdaj je čakal s tem bikom, da bi šla princezinja mimo mesnice. Princezinja pride mimo in Francelj bika ob tla vrže, da se je raztranciral na tri dele in kri je po princezinji poškopila in princezinja spregovori: »Francelj, si upaš tu klati, da je kri po meni špricnila?«

Francelj pravi: »Zakaj bi ne, ker se nič tebe ne šajham.«

Princezinja spregovori: »Zakaj bi se ti mene ne šajhal, ker sem ena princezinja?«

»Kaj se bom jaz tebe šajhal, še drevi pridem k tebi, če ti hočeš!«

Princezinja pravi: »Če si takšen korenjak, da si upaš, pa pridi!«

Francelj ji je rekel: »Pusti okno odprto, toliko da bo luft šel noter!«

Princezinja gre naprej in grunta in premišljuje, da je ta Francelj prismojen.

Ko je Francelj bil fertik z bikom, gre domov po gasi; tam ga čakajo kseli in pobi. Zdaj so ga pa rajtali pretrdo vzeti in pravijo: »Zakaj si ti naš kruh snedel, zdaj ti bomo dali po tvoji tumpasti glavi.«

On se je pa nasmejal in rekel: »Saj nisem jaz prosil mesarjev, da bi me vzeli v dienst.«

In tedaj so se začeli tepsti in Francelj prime v vsako roko enega in je z njima ta druge tepel, da so ga prosili: »Pusti nas, mi nočemo nič s teboj!«

Rihtik, Francelj jih je pustil in gre naprej domov; začel je svoj dienst delati naprej; noč pride in se je napravil malo bolje in ga vpraša oče: »Francelj, kam pojdeš?«

Francelj odgovori: »Jaz pojdem k temu mesarju, kjer sem danes klal pri njem.«

Rihtik, on se poda od doma, pride na gaso, vzame iz tošelna tisto tičje pero, dene ga pod jezik in grata tič. Zletel je gor na okno, potrkal je na šajbo, vpraša princezinja: »Kdo je, ki trka na šajbo?«

Francelj je bil kar tiho, vzame tičje pero spod jezika, da mravljino nogo pod jezik in grata mravlja in zleze tja noter, kamor je šel luft, in zleze tja dol po zidu, pride na poden pred špampet, vzame mravljino nogo spod jezika in grata človek in pravi princezinji: »Zdaj sem tukaj, princezinja!«

Ona se prestraši in ne ve, ali je duh ali coprijan, da je prišel noter v cimer, ker je vse zaprto. Zdaj sta začela govoriti in mu je dala prostor na svoji postelji, da je legel dol k njej. Rihtik, zdaj ležita vkup in se pogovarjata, kako je on kšajt. Ko se dan približuje, vstal je od nje, sta vzela slovo eden od drugega; da tisto tičje pero pod jezik, grata tič, je zletel z okna dol na gaso, vzame pero spod jezika in grata človek, gre domov, ga že oče povoka: »Kje si bil, lump?«

Francelj odgovori: »Pri mesarju smo sinoči malo pili in sem pa tam obležal.«

Trpelo je nekaj časa in je delal svoj dienst pri vseh mesarjih. Zdaj je ta princezinja začela otekati in je mislila: Od nobenega drugega nisem to dobila kakor od tega mesarja. In rihtik, ta oče, ta kralj spozna svojo princezinjo, kaj ji fali. Vzame jo predse in jo ostro vpraša: »Kaj tebi fali, da si tako težavna gratala?«

Ona mu odgovarja: »Saj za skrivati nič ni!«

In pove svojemu očetu, s katerim se je špilala ta čas. In ta kralj je bil srdit, pokliče tega Franceljna predse in mu pravi: »Kaj si ti naredil moji princezinji?«

Francelj pravi: »Zakaj bi ne, ker je zavber dekle.«

Ta kralj odgovori: »Če drevi ne prideš tja, si za eno glavo krajši, pa bo stalo dvanajst mož pri njenem cimru na vahti.«

Francelj odgovori: »To se še vse lahko zgodi,« in se obrne tja in gre ven iz cimra, se sreča s princezinjo in nista nič drugega govorila, kakor da naj toliko pusti okno odtrznjeno, da bo šel luft noter. Zdaj gre domov, ga oče zaskrbljen vpraša: »Kaj si naredil, da te je kralj hotel predse vzeti?«

Francelj pravi: »Nič drugega kakor hčer sem mu skurbal!«

Oče se ustraši in misli, kaj se bo z njim zgodilo. In rihtik, pride noč, Francelj se napravi in ga vpraša oče: »Kam boš šel spat, ker se napravljaš?«

Francelj pravi: »Jaz grem spet k princezinji spat!«

In oče pravi: »Ti boš tako dolgo hodil k tej princezinji, da boš še obešen ali ustreljen.«

Rihtik, se Francelj poda na rajžo, ko pride na gaso, vzame to tičje pero iz tošelna, ga da pod jezik in je bil tič; leti gor na okno, tam vzame tičje pero spod jezika in mravljino nogo da pod njega in grata mravlja, zleze skozi okno in tja dol po zidu na poden. Zdaj je vzel mravljino nogo spod jezika in je gratal človek in zakliče princezinji: »Princezinja, že spiš?«

Zdaj se je ustrašila in vprašala: »Kako si pa noter prišel, ker je vahta?«

Soldati so ju slišali in jih je bilo strah in so šli po kralja. Kralj pride noter v cimer, se prestraši, ker ga je slišal govoriti, slišali so ga vsi, videl ga nobeden ni, in je vprašal ta kralj: »Francelj, kje si?«

Vse so raziskali noter po postelji in povsod, kjer je še kak kot bil in strah je vse gratalo in zdaj kralj je rekel: »Pojdite spat in pustite ga pri njej ležati.«

In on je ležal celo noč pri princezinji. Zjutraj, ko se dan naredi, gre dol po štengah in tukaj ga vpraša kralj: »No, Francelj, kako je s teboj?«

Francelj pravi: »Prav dobro.«

In je šel domov in doma svoj dienst zopet naprej pelje tako dolgo, da je ta princezinja porodila enega poba; in zdaj je kralj mislil, da se to ne more drugače zgoditi, da mora Francelj princezinjo vzeti za svojo ženo. Rihtik, zdaj kralj pokliče Franceljna predse in mu je rekel: »Francelj, kaj bo zdaj z njo? Vzemi jo za svojo ženo, ko je tako.«

Francelj pravi: »To mene veseli, ker bom še enkrat kralj gratal.«

Rihtik so zdaj dali oklic (noter); in ko je bil oklic mimo, je bila poroka in potem ohcet. Zdaj so bili dobre volje in je dal kralj Franceljnu celo kraljestvo čez in mu je rekel: »Kraljuj namesto mene, kakor hočeš!«

Rihtik, zdaj ko ohcet mine, so šli vsi svati vsak na svoj dom. In ženin in pa nevesta sta bila od tistih cajtov zmeraj vkup.

Ta stari kralj je bil na ta mlajšega kralja jezen in je druge kralje pregovoril, da so temu mlademu vojno napovedali. Zdaj, rihtik, velika vojna mu je bila napovedana. Ta Francelj se nič ni zmenil, šel je v eno železno fabriko, kjer so železo delali; rekel je eno štango narediti: »... da bo sto centov težka; in v tolikem in tolikem cajtu mora fertik biti, ker bom šel sam na vojsko z njo!«

Drugi kralji so se pripravljali vse sorte, ta pa nič. Ni pobov klical noter, če glih je bila vojska napovedana. Rihtik, ko je tisti cajt prišel, da je bila vojska, je vzel ta kralj tisto štango kakor eno palico in je šel tja noter, kjer so bili sovražniki za schlök pripravljene in so hodile for pošte navzkrižem, da bi našle tudi te soldate, ki so se v luno zazrli. Francelj pravi: »Če se bomo dali za kraljestvo in za krono, pa začnite streljati.«

In vpraša sovražnik: »Kje imaš pa ti svoje soldate?«

Francelj odgovori: »Jaz jih nimam in jih tudi ne maram.«

Zdaj so začeli sovražnik streljati na njega, on je pa v roke kugle lovil in jih metal nazaj na sovražnika. In jim je rekel: »S puškinimi kuglami ne naredite nič, skusite s kanon kuglami igrati.«

On je tudi te v roke lovil in jih je nazaj na sovražnike metal. Ko se mu je zadosti zdelo, vzame svojo železno palico in jih je začel otepavati; kar na polno jih je pobijal, ko je svojo palico sukal tako, da jih je nekaj malega ušlo domov.

Zdaj ko je on na vojski bil, pride lintver iz jezera tja gor in spusti jezero iz hriba, da je potonila vsa dolina in tudi mesto in je tudi vzel to mlado kraljico in jo nesel v jezersko goro v svoj grad. Ko pride ta kralj iz vojske domov v to mesto in vidi, da ni drugega kot samo jezero, in gleda okoli sebe, kaj bo kaj videl, zagleda na enem inzel eno staro staro kočjo in misli: Kdo je tam noter? Gre tja noter in pride do tega starega kralja in ga vpraša: »Kaj delaš ti tu?«

Ta stari kralj mu odgovori: »Lintver je prišel iz jezerske gore in je spustil jezero ven, da je potonilo vse zato, ker ko si ti služil pri njegovem švogerju in potlej skrivaj od njega šel; in tvojo ženo je nesel v jezersko goro v svoj grad.«

Francelj pravi: »Zdaj grem iskat v to jezersko goro svojo ženo tako daleč, da jo dobim!«

Zdaj gre in pride tako daleč, ko ni bilo drugega kot samo pečevje in hribi. Gleda samo, kje bi videl kakega človeka in zdaj zasliši eno štimo: »Francelj, beži, da te lintver ne dobi!«

In Francelj gleda okoli sebe, kdo ga pozna, da ga po imenu kliče, in pravi: »Kdor mene pozna, naj se mi prikaže, da ga bom videl!«

In zopet čuje štimo, da udari z železno štango pred sebe. In zdaj so se odprla železna vrata pred njegovimi nogami, da je videl ta jezerski grad in svojo ženo, ki je skozi okno dol gledala s ta tretjega štuka in mu je rekla: »Francelj, pojdi gor, ti dam piti in pa jesti, če si kaj lačen in pa žejen!«

Francelj gre gor, se usede dol k mizi in mu prinese jesti in piti in mu je rekla: »Brž se najej in napij! In beži, da te lintver ne dobi!«

Francelj pravi: »Jaz se ga nič ne bojim, ker sem ga prišel iskat, da ga bom ubil; zakaj jezero je spustil, da je potonilo celo mesto in vsa dolina.«

Žena pravi: »Beži, lintver bo tristo milj daleč od tega gradu vrgel železno kuglo, da bo prebila železna vrata!«

Francelj gre dol pred graščino in čaka tega lintverja; zdaj čuti, kako kugla po luftu leti in zdaj prileti pred železna vrata in Francelj jo prime in vrže nazaj, da je šla devetsto milj daleč; in lintver leti za njo in jo ujame v roke in si misli: Ne smem je vreči nič več, če jo vržem, je videl več ne bom. In je šel domov pred svoj grad, srečal je Franceljna tam in mu rekel: »Jaz bom ferderbal tebe zato, ker si pri mojem švogerju služil in potlej si pa kar skrivaj proč šel.«

Francelj pravi: »Jaz sem pa prišel tebe vprašat, zakaj si jezero ven spustil, da je celo mesto potonilo!«

Lintver pravi: »Se bova skusila, kateri da bo hujši.«

Zdaj sta se začela fehtati, Francelj mahne s to težko palico, odbil je lintverju triindvajset glav proč, da mu je ena sama ostala. Lintver pravi: »Pusti me še na svetu živeti, če mi bo zraslo še triindvajset glav.«

Francelj pravi: »Jaz te ne pustim drugače, da mi ti to jezero spraviš nazaj, kakor je bilo pred, in da bo mesto tako nared, kakor je bilo pred, in da bojo vsi ljudje živi ostali, kakor so bili pred, da se bojo samo v paruču vozili in da mojo ženo nazaj v moj grad spraviš, kjer si jo vzel!«

Francelj gre za njim s tisto železno palico, ko prinese lintver princezinjo tja do tistega jezera in jo dol postavi; in zdaj je začel lintver pihati jezero, da ga je posušil in da je naredil mesto, da je bilo tako kakor poprej; paruči so šli, ljudje špancirali, bande špilale, kanoni na kastelu pokali, vse je bilo veselo, vse je vpilo z eno štimo: »Živijo našega kralja, ki je rešil celo mesto!«

Vse je bilo veselo in lintver zdaj pravi: »Veš kaj, Francelj, jaz grem zdaj nazaj v to jezersko goro, kjer sem jaz doma.«

Francelj odgovori: »Midva greva gledat po vseh gasih, ali je mesto tako nared, kakor je bilo pred.«

Rihtik, po vseh gasih sta hodila in gledala, če pri kakem vogalu kaj fali, pa vse je bilo dobro nared. Francelj pravi: »Pojdiva še na hauptplac, če tiste babe še prodajajo tisti svoj zvohen tam. Rihtik, gresta gledat, prideta na hauptplac in Francelj vzdigne tisto svojo palico, udari lintverja čez glavo in mu odbije ta zadnjo. Kdor tega ne verjame, naj gre gledat v Celovec na hauptplac, še zdaj stoji tam, kamnit priklenjen stoji.

☛ Pripovedoval: Anza Jegovnik, delavec, Vransko

paver: kmet; **bircaus:** gostilna, krčma; **kelnarica:** natararica; **plahtati:** goljufati; **dvanajst sto:** tisoč dvesto; **gvant:** obleka; **filajzen:** popotna cula; **rajža:** potovanje; **zamerkti:** opaziti; **hoja:** vrsta jelke; **haustor:** hišna, vhodna vrata; **dienst:** služba; **antverh:** rokodelstvo; **štikelc:** kos; **faliti:** primanjkovati, manjkati; **špajselb:** shramba; **snej, snesti:** pojej, pojediti; **kevder:** klet; **cug:** vleka; **frož:** obroč, ročaj; **glažek, glaž:** kozarček, kozarec; **porcijon:** porcija; **gajst:** nekaj zelo močnega, dišečega, zdravilnega (pijača, mazilo); **četrtniek:** četrtnernik (mernik = 30 litrov); **veha:** odprtina na vrhu soda; **štala:** hlev; **futrati:** krmiti, dajati živali hrano; **štrik:** vrv; **rajtati:** nameravati, računati; **luft:** zrak; **raztrancirati, trancirati:** razkosati, razsekati; **gratati:** postati; **cimer:** soba; **ketna:** veriga; **peršvarati:** pritožiti; **dati čez:** dati v last, izročiti, predati; **farba:** barva; **birtovati:** gospodariti; **regirati:** vladati, voditi, odločati; **komandirati:** skrbeti, imeti se, živeti; **vseglüh:** vseeno; **alston:** torej; **rihtik:** prav; **naprej si vzeti:** dati prednost; **tošel:** torba, denarnica; **raztalati:** razdeliti; **porajtati:** opaziti; **gvant:** obleka; **znucati:** obrabiti; **listnica:** listnjak, prostor za listje; **cajt:** čas; **soldat:** vojak; **pred:** prej; **zmatran:** utrujen; **coprijan:** čarovnik; **druga muzika:** drugače, kakor je kazalo; **ksel:** pomočnik; **lerpoba:** vajenec; **dienst:** služba; **okoli pripraviti, doprinesiti:** uničiti, pokončati; **ferderbati:** uničiti, pokončati; **ofnati:** odpreti, odmašiti; **maul:** gobec; **prec:** takoj; **šajhati:** spoštovati iz strahu, imeti rešpekt; **gruntati:** premišljevat, razglabljati; **špricniti:** brizgniti; **fertik:** gotovo, dokončan, opravljen; **trdo vzeti:** trdo, grobo, s silo obračunati; **napravljati se:** oblačiti se; **gasa:** ozka pot; **tumpast:** omejen, neumen; **šajba:** odsevno steklo, plošča, šipa; **poden:** tla; **špampet:** postelja; **kšajt:** pameten, iznajdljiv; **povokati:** povprašati, poizvedovati; **začela je otekati:** bila je noseča; **špilati se:** igrati, zabavati se; **zavber:** očarljiva, zala; **vahta:** straža; **odtrznjeno:** priprto, malo odrinjeno; **štenge:** stopnice; **poden:** tla; **vahta:** straža; **železna fabrika:** železarna; **reči:** naročiti, ukazati; **štanga:** železna palica, drog; **če glih:** čeprav; **schlök (schlacht):** spopad, bitka; **for pošta:** pred pošta; **kugla:** krogla; **kanon:** top; **inzel:** otok; **švoiger:** svak; **štima:** glas; **štuk:** nadstropje; **lintver:** zmaj; **fehtati se:** z naporom si prizadevati, bojevati se; **paruč:** kočija; **špincerati:** sprehajati se; **banda:** glasbena skupina, godba; **kastel:** grad; **štima:** glas; **hauptplac:** glavni trg; **zvohen:** stvari

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sinove, in jim je rekel: »Kdor bo najlepšega tiča prinesel, tisti bo graščino imel!«

Zdaj so šli po svetu in gredo po eni poti; zdaj sta začela ta stara dva ta mlajšega tepsti, da je moral preč od njiju iti; in je bil žalosten, zato ker je moral od svojih bratov potegniti. Gre po eni poti, pride do ene cerkve, kjer se je maša brala, je šel noter k maši; ko maša mine, gre iz cerkve na britof, tam vidi svoja dva brata, ki sta enega mrtvega gor odkopala in ju vpraša, kaj mislita z njim, in sta mu rekla: »Ga bova zdaj pretepala, ker je prej umrl in nama ni plačal tistih petic, ki jih je dolžan bil.«

Mladenič pravi: »Pustita mrtve ljudi pri miru, bom jaz plačal zanj tistih pet petic!«

V tistem sta ga nazaj zagrnila in so šli vsak po svojem potu. Tega mlajšega sreča en volk in mu pravi: »Mladenič, kam greš, da si tako žalosten?«

»Kaj hočem jaz, ko mi pomagati ne moreš?«

Volk pravi: »Zakaj bi ti jaz ne mogel pomagati, če ti meni poveš, kaj ti fali?«

Mladenič odgovori: »Mi smo trije bratje in so nam oče rekli: 'Kdor bo najlepšega tiča prinesel, tisti bo graščino imel.'«

Volk mu odgovori in pravi: »Ti pojdi naravnost po tem potu, boš prišel do ene uklete graščine, tam pojdi gor na mostovž, gor en foglovž visi, v tistem foglovžu je en tič, da ga ni na svetu takega; in ko prideš gor, ga z žegnano vodo poškropi in prekrižaj čez in ga vzemi in pojdi z njim! Tvoja brata bosta zadrge naredila in bosta ujela vsak enega vrabca.«

In ta mladenič gre naprej, da pride v to ukleto graščino, gre gor na mostovž, pogleda tega tiča, spomni se na žegnano vodo, pa je ni imel pri sebi; prišli so trije levi in odpodili so ga; on je šel žalosten od te graščine, volk ga je srečal in vprašal: »Kaj si tako žalosten? Ali nisi tega tiča dobil?«

Mladenič odgovori: »Prišli so noter trije levi in odpodili so me.«

Volk mu pravi: »Zakaj me pa ne ubogaš? Pojdi nazaj in se z žegnano vodo poškropi in prekrižaj se, vzemi foglovž in tiča in pojdi z njim!«

Rihtik, gre ta mladenič na mostovž, se je poškropil z žegnano vodo in se je prekrižal; je vzel foglovž in tiča in gre domov z njim. Pride domov, ga pokaže očetu in ta mu reče: »Jaz vas ne morem skomandirati, ta najmlajši je najlepšega tiča prinesel in foglovž: zdaj pa pojdite, kdor bo najlepšega konja dobil, tisti bo graščino imel.«

Zdaj gredo en cajt vkup po eni poti, sta ga spet brata začela tepsti; in šel je sam po eni poti, pride do tiste cerkve, kot je prej bil v njej, noter se je maša brala, gre noter in zmoli ene par očenašev, da je maša minila. Zdaj gre iz cerkve in svojo pot naprej. Sreča ga en volk in vpraša: »Mladenič, kam greš, ker si tako žalosten?«

On odgovori: »Smo trije bratje in nam so oče rekli, da kateri bo najlepše konje dobil, tisti bo imel graščino; onadva se bolj znajdetata kakor jaz, bosta lahko lepe konje dobila, jaz pa ne.«

Volk mu je rekel: »Pojdi ti tja po tej poti v to ukleto graščino, tam zraven je ena štala, noter je dvanajst konj, pa jih ne smeš nič zbirati, kar ta krajnega odveži in ga pelji ven!«

On gre tja k tej graščini v tisto štalo, začel je pregledovati in zbirati, kateri konj je najlepši; konji so začeli bítí, da je komaj sam ven ušel; pride nazaj žalosten in mu je volk rekel: »Zakaj ti mene ne ubogaš, da bi tega krajnega konja odvezal? Pojdi ti nazaj in ubogaj me, naredi, kakor ti jaz povem, tako boš srečen.«

Res gre nazaj in odveže tega prvega konja in ga odpelje ven. Zdaj pridejo domov vsak s svojim konjem ti trije bratje in oče je rekel: »Jaz vas ne morem raztalati, kateri je najboljšo blago pripeljal; pojdite še in kateri bo najlepše deklo pripeljal, tisti bo graščino imel!«

Zdaj gredo spet ti trije bratje po tem potu in so se začeli pogovarjati, kateri bo najlepše deklo pripeljal, in ta stara dva sta rekla: »Dajva ta mlajšega naklofati, obakrat je boljše blago pripeljal kakor midva; zdaj zna dobro plahtati, bo tudi kako lepo žensko pregovoril, da jo bo naplahtal, da bo šla z njim.«

Zdaj sta ga začela tepsti in jima je naprej ušel; pride spet do tiste cerkve, kjer se je maša brala noter, je šel noter, zmolil ene par očenašev in zdaj maša mine, gre iz cerkve in gre naprej, sreča ga tisti volk in mu reče: »Mladenič, kam greš, ker si tako žalosten?«

On odgovori: »Zakaj bi jaz žalosten ne bil, ker so nam oče rekli: 'Pojdite zdaj, vsi trije sinovi, kateri bo najlepše deklo pripeljal, tisti bo graščino imel;' onadva sta iznajdljiva, znata bolje naplahtati kakor jaz in bosta dobila lepše ženske kakor pa jaz.«

Volk mu reče: »Pojdi ti tja noter v to ukleto graščino, tam so tri jungfrave; ta prva leži v ta prvem cimru in en lintver na njej sedi, ki ima tri glave; ta druga leži v drugem cimru in en lintver na njej sedi, ki ima šest glav; pojdi v ta tretji cimer, tam leži ta tretja, na njej sedi en lintver, ki ima devet glav. Ko boš prišel na mostovž, gor visi en rjav meč na zidu, z žegnano vodo ga poškropi in pojdi v ta prvi cimer; ko boš vrata odprl, lintver bo rajtal v tebe skočiti, ti pa mahni po ta srednji glavi, boš vse tri naenkrat odbil in zdaj bo vstala lepa princezinja in bo rekla: 'Ker si ti tako srečen, da si mene rešil, pojdi v ta drugi cimer, tam je moja sestra in je en lintver na njej, ki ima šest glav.' Zdaj pojdi ti v ta drugi cimer in mahni po ta srednji glavi in boš odbil vseh šest: lepa princezinja bo vstala in rekla: 'Ker si tako srečen, da si mene rešil in mojo sestro, pojdi še v ta tretji cimer. Tam leži moja sestra, na njej sedi lintver z devetimi glavami, ti pojdi noter in mahni po ta srednji, mu boš odbil vseh devet.'«

Mladenič gre zdaj tja noter v to ukleto graščino, gre gor na mostovž, pogleda, kje visi tisti rjavi meč, ga vzame in z žegnano vodo poškropi, gre noter v cimer, lintver rajta v njega skočiti, ta mahne po ta srednji glavi in odbije mu vse tri; lepa princezinja je vstala gor in mu je rekla: »Ker si ti tako srečen, da si mene rešil, pojdi v ta drugi cimer, tam je moja sestra in na njej en lintver sedi, ki ima šest glav!«

Pride v ta drugi cimer, lintver rajta v njega skočiti, ta mahne po ta šesti glavi, vseh šest je naenkrat odbil; vstala je gor lepa princezinja in je rekla: »Ker si ti tako srečen, pri Bogu mogočen, pojdi ti v ta tretji cimer, tam je moja ta mlajša sestra, leži en lintver na njej, ki ima devet glav!«

Naredil je tako, šel je v ta tretji cimer, vrata odpre, lintver rajta v njega skočiti, mahne s svojim mečem, odbije mu naenkrat vseh devet glav. Princezinja vstane in se mu zahvali: »Ker si ti tako srečen, pri Bogu mogočen, da si nas rešil, kaj ti pa bomo dale za to?«

On je pa rekel: »Kar hočete, če greste ve z menoj?«

Zdaj so šli v štalo in vzeli vseh enajst konj, so jih našerali in napregli, blago na vozove naložili in zdaj so se peljali s te graščine; sreča jih tisti volk in je rekel mladeniču: »Varuj se, ne hodi tam blizu, kjer bodo tvoje brate obešali, kar pelji se ti mimo, če hočeš srečen biti!«

Zdaj se peljejo naprej, pridejo do tistih gavg, kjer so brata obešali in se ju je usmilil; šel je tja h gavgam in ju je odkupil; potlej gredo veseli vsi vkup domov; ko pridejo do enega velikega prepada, je rekel ta stari temu mlajšemu bratu: »Pojdiva poslušat, kako globoko kamenje leti v ta prepad!«

Zdaj so šli in ta stari in ta mlajši sta poslušala, kako je kamenje globoko letelo, ki ga je ta srednji noter metal; ta stari ta mlajšega zagrabi in ga v prepad vrže in je noter ostal; oni so se domov peljali in doma dobro živeli. Zdaj pride tisti volk k temu prepadu in vpraša: »Mladenič, kaj delaš v tem prepadu?«

Mladenič odgovori: »Jaz te nisem ubogal in sem odkupil svoja brata od gavg, zdaj sta me pa v prepad vrgla, da bom moral konec vzeti, ker ne morem priti ven.«

Volk odgovori: »Če me ubogaš, jaz te še ven dobim.« Pomolil mu je volk rep v prepad in ga potegne ven in mu je rekel: »Tam in tam je en paver, ki drva seka; pojdi ti k njemu in mu tudi dobro plačaj in s hudo mujo ga prisili, da ti bo dal tisti svoj raztrgan gvant in ti svojega njemu, da ga boš oblekel, ko boš domov šel, kjer te tvoja dva brata čakata, da bi te ubila; da te ne bosta poznala, kjer te čakata na poti; eden ima nož pa dve pištoli, eden ima dva noža pa eno pištolo, ker te mislita ustreliti in zaklati; in ko ti domov prideš, pojdi v štalo, tam te bo birčoftar vzel gor za hlapca; on bo rekel: 'Saj živina ne pije in ne je, ker ta pravega birta ni.' In ti ne smeš nobenega konja futrati in napajati, ti vsako jutro vsakega konja trikrat z leskovo šibo udari. In te bodo vprašali: 'Kako da so taki konji, ki jih ne futraš in ne napajaš, pa tako lepo ven vidijo?' Ti pa odgovori: 'Meni Bog toliko da.' Kadar te bo prišla tvoja vprašat, jo primi za roke in jo pelji gor v cimer in daj svoje brate ročno ferderbati, drugače boš spet nesrečen. Zdaj moraš pa ti mene ferderbati, glavo odsekati, da boš mene rešil, ker sem duh tistega trupla, za katerega si ti pet petic zanj plačal in mi moraš glavo odsekati, da bom rešen!«

Mladenič odgovori: »Jaz te ne morem, ker si ti meni dosti dobrega storil, da si me od smrti rešil iz tega prepada!«

Volk je rekel: »Če ti mene ne boš ferderbal, jaz bom tebe zmlel v prah in pepel!«

Zdaj mladenič vzame svoj meč, mu vrže glavo preč in bel golobček proti nebu iz njega zleti. Mladenič gre naravnost v gozd, kjer je paver drva sekal in ga je prosil za raztrgani gvant, pa ga ni hotel dati, s hudo mujo ga je moral pritrucati in paver je rekel: »Jaz ti ga ne morem dati, zakaj moj je raztrgan, tvoj pa ni in je gosposki.«

Pob je rekel: »Le dajte mi ga, saj vam ga bom plačal, da bom jaz brez skrbi domov šel.«

Zdaj se preoblečeta in je šel pob domov; gre po poti, vidi brata, ki sta ga čakala; eden je imel dva noža pa eno pištolo; eden je imel dve pištoli pa en nož; ko sta ga mislila ustreliti in zaklati, pa je srečen mimo njiju šel, ker ga nista poznala, ker je imel drugačen gvant. Pride domov, gre naravnost v štalo k majerju in ga majer vpraša: »Kaj bi rad, mladenič?«

On odgovori: »Jaz bi rad za hlapca prišel.«

Tedaj pravi majer: »Jaz ne vem, kaj je pri naši graščini, da živina ne pije in ne je – gvišno ta pravega birta ni!«

Zdaj ostane mladenič tam in je šel v hosto, odreže tri leskove šibe, ki so v enem letu zrasle, gre domov; in ko pride v štalo, vsakega konja s tistimi leskovimi šibami udari, potlej ni bilo treba nič futrati in napajati pa tudi ne pucati, živina se je začela gmerati, da se je vsem dobro zdelo; začeli so ga spraševati: »Kako ravnaš, da imaš tako živino, ko nikoli nič ne futraš, ne napajaš in ne štrglaš, pa imaš zmerom lépo?«

Mladenič je odgovoril: »Meni Bog to da!«

Vsi so ga spraševali, pa vsakemu je tako povedal; nazadnje pa pride tista princezinja, katera je njegova mislila biti, ko je bila v tisti ukleti graščini, kjer je lintver na njej sedel, ki je imel devet glav, ko jo je ta rešil in sta si obljubila, da si bosta dobra do hladnega groba. Zdaj jo je prijel za roke, jo pelje gor v cimer pred svojega očeta in mu rekel tako: »Preljubi moj oče: jaz sem tisti lastni vaš sin, ki sem ta tri dekleta rešil in vse blago dobil na tisti ukleti graščini! Zdaj vas prosim, ljubi moj oče, ker sem jaz svoja brata od gavg rešil, da nista smrti storila, zdaj sta me hotela okoli prinesti, ker sta me vrgla v prepad; in še tega ni bilo dosti, še sta me mislila zaklati in ustreliti; in zdaj vas prosim, da jih po vaši volji poštrafate!«

Oče ju je pustil v ječo dati in obsoditi na smrt; ta mlajši se je oženil s svojo princezinjo in birtal pri svojem očetu. Ta stara dva sta noter v arestu gruntala, kako bi ušla iz ječe. Rihtik, en večer sta ušla in gresta noter v ene planine in tam sta začela ravbati in take žleht ljudi vkup spravljati. Že prvo leto sta jih dvesto dobila. Zdaj so hodili ropat in ta starejši, ki je bil bolj študiran, je bil za ravbarhauptmana in je rekel svojemu bratu: »Pokličiva jih, ene štiriindvajset mož, in reciva, da bodo tu pod zemljo naredili kakor eno graščino, da bomo noter prebivali, in na drugem kraju griča pa tunel ven in na dan taka vrata, da se ne bo nič poznalo, kje se bo ven in noter hodilo.«

Zdaj jih pokličeta predse in jim naročita graščino in tunel delati. Ko so bili z vsem fertik, pokličeta vsakega posebej predse in deneta vse tiste ob glavo, ki so delali, da za tisti tunel nobeden razen njiju ni vedel. Zdaj je bilo ravbarjev čedalje več, tako da so ravbali in ljudi morili, da so se pri kralju ljudje pritožili, da če ne gre ravbarjev poloviti, da ni več v tem

kraju za biti. Kralj vzame svoje soldate in gre z njimi tja noter v planino; hud boj se je začel z ravbarji, kraljevi soldati so bili premagani. On je videl, da drugače ni, pustil je daleč okoli vahtati, da ravbarji ven in pa noter niso mogli, da bi si bili živež dobili. Ravbarjem je začelo živeža primanjkovati, ta dva so začeli: »Če sta kaka ravbar hauptmana, nam bosta ja za živež skrbela, če ne vaju bomo ferderbali!«

Zdaj sta začela gruntati, kaj bosta počela, in sta rekla eden proti drugemu: »Midva pojdiva po tem štolnu, da napraviva feder noter v purfel in poberiva ter shraniva vse, kar je boljšega blaga; v tistem pojdiva na konec fedra in bo eden po njem udaril, da se bo purfel vžgal in vse najine hlapce pomoril.«

Zdaj sta vse to napravila; hlapci so ju zaradi živeža trdo imeli, ker jih je lakota premagovala. Šla sta do konca fedra in je udaril eden po njem, vžgal se je tisti purfel, vse je posmodil in pomoril po ravbarski graščini. In brata gresta ven po tistem štolnu in sta se zmenila, kaj se bosta zdaj začela. Ta stari pravi: »Jaz bom šel v kloster k menihom za meniha.«

Ta mlajši pa pravi: »Jaz pojdem pa služiti na eno graščino za kočijaža.«

V roke sta si segla, slovo vzela eden od drugega; ta starejši je šel v kloster za meniha, mlajši pa za kočijaža in tudi za pedentarja je včasih bil. Že več cajta je bilo tako. Enkrat je prišlo več gospode k tisti graščini na bal in on je nosil na mizo; gospodje so se menili, kaj je to za en velik greh, če kdo nekoga po nedolžnem k smrti pripravi. Pedentar je začel gruntati: Koliko sem jih pa jaz? In je šel k spovedi, pove na spovedi vse svoje grehe, kaj je on naredil. V tistem ga vpraša mašnik: »Kje si pa doma?«

In on pove, na kateri graščini služi. Šel je domov, ko je svojo spoved opravil; in ko pride domov, je žalosten bil, ker je mislil: Mašnik me bo gvišno meldal. Čez en cajt pride patrola po njega, ga zvežejo in ga ženejo v težko ječo; obsojen je bil za na gavge. Zdaj pride mašnik k njemu, da bi ga spovedal in obhajal za smrt. Arestant je rekel: »K meni mora priti ta in ta menih, da se bom z njim spovedal in obhajal!«

Rihtik, pošljejo po tega meniha in on pride noter v arest k svojemu bratu in mu pravi tako: »Kaj si toliko neumen, da si sam čez sebe povedal in boš moral zdaj smrt storiti.«

On je rekel: »Pomagaj mi, če je mogoče!«

Menih mu odgovori: »Jaz ti pomagam, da boš srečno prišel ven.«

Začela sta kopati noter pod pričnom in potlej je rekel menih: »Jaz bom prišel čez tri dni k tebi in kuto enega meniha ti bom prinesel, da jo boš ogrnil in potlej skozi luknjo zlezel; ko bom prišel z bogom k tebi, ti skozi luknjo zlezi, jaz bom pa zašrajal: 'Arestant je ušel!' In ti skoči k tem drugim ljudem in žiher hodiš med njimi, saj te nobeden poznal ne bo, ker boš v tisto kuto ogrnjen; potlej bom šel nazaj z bogom; tedaj greš lahko z menoj ter boš v klostru pri meni, te bom vse naučil, kako se boš nosil, da te ne bojo spoznali.«

Menih je šel fort in ljudje in tudi gospodje so ga spraševali: »Kaj bo s tem arestantom, ko ga tako dolgo hodiš spovedovat?«

On pravi: »Kaj mislite, ta je bil že čisto frdaman, ker je dosti folka okoli doprinesel!«

»In vendar, kdaj bosta fertik s spovedjo?«

Menih odgovori: »Pri miru bo tri dni!«

Zdaj je šel v klošter in je ahtal na enega meniha, da kadar bi on k svoji potrebi šel, bi ga na skretu ubil, slekel in kuto vzel in noter vrgel. Zdaj je res kmalu trofil, da ga je ubil in mu kuto vzel in jo je sam oblekel in potlej je šel k arestantu v arest. Pride noter, sta začela kopati; ko sta že zelo prekopala skozi zid, je šel menih po boga, da bi ga obhajal; ko pride nazaj z bogom, se vrata odprejo, je ogrnil arestant kuto in je zlezal skozi luknjo ven. Menih zavpije: »Arestanta ni nikjer. Kje je šel ven?«

Letijo tam okoli in iščejo, ni ga bilo nikjer več. On je šel nazaj z bogom in tudi arestant z njim. Zdaj ga je zmerom učil, kako se mora on vesti, da ga ne spoznajo. Dolgo časa sta bila skupaj v kloštru in enkrat jima je v glavo padlo: Zakaj bi midva zmerom v kloštru morala biti in moliti, ko nama treba ni? Napravila sta se in eno jutro prav za cajta, pa sta potegnila iz kloštra in gresta po svetu tako daleč, da prideta do ene uklete graščine; in ko noter prideta, je bilo v enem cimru narihtano za dva človeka piti in jesti; ker sta bila lačna, se usedeta dol k mizi, sta začela piti in jesti; v tistem noč pride in ob enajstih pridejo noter hudi duhovi, so začeli špilati in tudi ta dva trucali, da bi šla z njimi špilat. Ta stari brat je šel in jih je precej ošpilal; začeli so ga prositi, da bi jim denarje posodil, da bi še špilati mogli z njim. Menih jim pravi: »Če nimate denarja, vam ni treba špilati!«

Zdaj ura dvanajst odbije, hudi duhovi gredo ven iz te uklete graščine. Zjutraj, ko se je naredil dan, gresta dalje naprej, denarja sta imela čudno veliko; prideta v ene tuje kraje, ta stari je tam kupil eno veliko graščino ali birtšaft in je tam kraljeval.

Temu mlajšemu je v glavo padlo in je šel nazaj v ukleto graščino, je mislil: Ker je tam bil moj brat srečen, znam še jaz biti. Pride v en cimer, je spet bilo za eno persono pririhtano za piti in jesti in se dol usede, pije in je, se dol uleže, enajsta ura odbije, pridejo noter hudi duhovi, začeli so špilati in so ga trucali: »Pojdi z nami špilat; ker nas je tvoj brat vse ošpilal, saj ti nas ne boš!«

Vstane gor in je šel špilat in je vse ošpilal. Zdaj so mu rekli: »Moraš nam denarje posoditi, da bomo dlje naprej špilali!«

On jim reče: »Če denarjev nimate, vam ni treba špilati.«

Na to hudi duh pravi: »Če ti tri večere v tej graščini ležiš, jo tudi dobiš in vsak večer boš z mano moral špilati!«

In je rekel: »Če bo meni tako po sreči šlo vsak večer, jaz že špilam z vami.«

V tistem je polnoči ura odbila, šli so hudi duhovi preč od njega. On je podnevi cel dan špinciral po graščini in okoli nje, opoldne je jedel, vsega je imel dosti. Drugi večer se naje in napije in uleže dol; enajsta ura odbije, pridejo noter hudi duhovi, so začeli špilati in so ga trucali: »Pojdi z nami špilat!«

On je šel in jih je ošpilal; zdaj so ga trucali, da bi jim denarje posodil, je pa rekel: »Če nimate denarjev, vam ni treba špilati!«

Ura je začela polnoč biti, zdaj so morali hudi duhovi fort iti, on je zaspal v svoji postelji; ko se je dan naredil, vstane, se nafruštka; je špinciral tako dolgo, da se je noč naredila, se navečerja, se uleže dol, enajsta ura odbije, pridejo spet hudi duhovi, začeli so špilati in klicati ga: »Pojdi z nami špilati!«

In je šel, ošpilal jih je, so ga začeli trucati, da bi jim denar posodil, je rekel: »Če nimate denarja, vam ni treba špilati!«

Tedaj pravijo: »Ker si nas trikrat ošpilal, zdaj te bomo martrali, da boš smrt storil.«

Začeli so ga na vse sorte viže martrati; ura je dvanajst začela biti, morali so ga pustiti in so šli vsak na svoj kraj; on se uleže na posteljo in spi, da se dan naredi; prideta dve princezinji k njemu in pravita: »Srečen si mladenič, ker si naju rešil in pa to graščino. Zdaj pa, katero si izbereš, te bo vzela in boš srečno živel z njo na svetu.«

Oženil se je na tisto graščino, dobro mu je šlo, ker je denarja dosti imel in vsega blaga. Vendar vsi trije bratje niso vedeli eden za drugega, kako kaj kateremu gre, živeli so vsak zase do svoje smrti.

preč: proč; **britof:** pokopališče; **potegniti jo:** zbežati; **gor odkopati:** izkopati; **faliti:** manjkati, primanjkovati; **ukleta:** zakleta; **mostovž:** lesen hodnik; **žegnana:** blagoslovljena; **foglovž:** kletka; **zadrga:** zanka, past; **komandirati, skomandirati:** oskrbeti, spraviti v red; **rihtik:** dobro; **cajt:** čas; **več cajta:** dolgo; **čez en cajt:** čez nekaj časa; **za cajta:** pravočasno; **en cajt:** nekaj časa; **vkup:** skupaj; **štala:** hlev; **raztalati:** razdeliti; **krajni:** obrobni; **nakloftati:** natepsti; **plahtati:** varati; goljufati; **ene par:** nekaj; **jungfrava:** dekle; **rjav:** zarjaven; **lintver:** zmaj; **mostovž:** hodnik, na eni strani zaprt; **žegnan:** blagoslovljen; **rjav:** zarjaven; **cimer:** soba; **rajtati:** računati, nameravati; **našerati:** osedlati; **gavge:** vislice; **blago:** premoženje; **paver:** kmet; **gvant:** obleka; **birčofar, birt:** gospodar; **birtati:** gospodariti; **birtšaft:** posestvo; **futrati:** krmiti; **ven se videti:** izgledati; **ročno:** hitro; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **pritrucati:** prisiliti; **majer:** oskrbnik; **gvišno:** gotovo; **pucati:** čistiti; **gmerati:** debeliti se; **štriglati:** čohati; **štrafati:** kaznovati; **gruntati:** razmišljati; **ravbati:** ropati; **ravbar:** ropar, razbojnik; **ravbarhauptman:** poveljnik roparjev, razbojnikov; **soldat:** vojak; **žleht:** hudoben; **fertik:** gotovo, končano, opravljeno; **vahtati:** stražiti; **gruntati:** razmišljati; **štolen:** predor, jašek, rov; **feder:** vzmet; **purfel:** smodnik; **klošter:** samostan; **pedentar:** služabnik, strežnik; **bal:** družabna prireditev s plesom; **meldati:** prijaviti, naznaniti; **sam čez sebe povedati:** sebe izdati; **pod pričnom:** pod pogradom; **zašrajati:** zavpiti; **žiher:** lahko; **nositi se:** obnašati se; **fort:** stran, naprej; **frdaman:** preklet, pogubljen; **folk:** ljudje; **ahtati:** paziti; **skret:** stranišče; **trofiti:** srečati, dobiti, najti; **bog:** obhajilo, hostija; **narihtano:** pripravljeno; **špilati:** igrati karte, kartati; **trucati:** siliti; **ošpilati:** premagati v igri; **birtšaft:** posestvo, gospodarstvo; **persona:** oseba; **priihtano:** pripravljeno; **špincirati:** sprehajati; **nafruškati se:** pozajtrkovati; **martrati:** mučiti; **na vse sorte viže:** na vse možne načine

Enkrat je bil en kočar; je imel dosti otrok in ženo; no, je bil tak siromak, da ni ničesar imel. Hodil je v hosto s svojim košem gobe brát in drva nabirat. Večkrat je to naredil. Enkrat gre v zavod, nabere koš gob in drva na vrh naloži; jih nese proti domu po tistem zavodu in že misli: Hvalabogu, da sem nekaj gob nabral; da bi Bog dal, da bi mogel toliko denarjev dobiti, da bi še sol kupil.

In pride pred njega lepo oblečen gospod in ga vpraša: »Ali si še tistih misli, kakor si bil?«

Kočar pravi: »Ja, glih tistih.«

Gospod pa: »Če mi tisto reč, ki jo imaš pri hiši, daš, pa ti za njo ne veš?«

Kočar je začel misliti: Kar imam doma, za vsako reč vem, za katero ne vem, jo tudi lahko dam.

In mu je dal ta gospod tak žakelj denarjev, da jih ne bo nikoli zmanjkalo (ven). In ta kočar je šel, je vrgel drva in gobe ter samo tisti žakelj z denarjem vred je nesel domov. In pride domov, ga vpraša njegova žena: »Kaj, da nisi prinesel nič domov drv in gob?«

Pravi: »Zakaj mi to? Ne bom več nosil drv in gob domov. Jaz sem prinesel žakelj denarjev, takšnega, da jih nikoli zmanjkalo ven ne bo.«

Vpraša ga žena: »Kje si dobil tak žakelj?«

Mož odgovori: »Meni ga je en gospod dal za tisto reč, za kar ne vem zanjo, da jo imam pri hiši.«

Žena odgovori: »Kaj si naredil, da si otroka prodal v mojem telesu.«

Zdaj se je prestrašil kočar, ker ni vedel, da je njegova žena široka. Rihtik. Zdaj ga je skrbelo; in je šel k povedi k svojemu fajmoštru in pove, kako se je zgodilo.

Fajmošter pravi: »Pojdi ti domov, ker imaš dovolj denarja; ti moraš zidarje dobiti in tak turn zidati, da bo tako zid debel, da bo sedem vrat v tistem turnu, okna pa nobenega; in ko bo žena na času, jo dajte v ta turn, da bo noter porodila in bomo noter krstili; in bo noter tisti otrok zmerom v tem turnu, da ne bo prišel nič ven na svetlo.«

Rihtik, zdaj gre ta kočar domov; in takoj ljudi skupaj skliče, da so začeli kamne lomiti in pripravljati; prišli so zidarji, da so pozidali tisti turn. Zdaj ko je bila žena na času, so jo dali v ta turn, da je noter rodila fanta – in so ga krstili z imenom Francelj. Rihtik, mati je morala biti noter v tem turnu, da je komandirala tega poba, da je rasel gor in da je potem tudi k birmi šel kar v tem turnu. In je bila mati dvanajst let noter, ta čas, da je ta pob zrasel in k svojim potrebam lahko sam šel. In pustila ga je mati noter in je šla ven iz tega turna. In zdaj je bil pob do devetnajstega leta v tem črnem turnu. In zdaj je šel njegov lastni krstni boter noter po njega. In reče njegovemu očetu: »Napreziva dva paruča in se peljimo na sprehod s tem pobom, ker še ni bil na svetlem, kar je na svetu.«

Rihtik, napravita paruč in gresta po fanta v turn; ga pripeljeta ven; se temu pobu čudno zdi, ker še ni bil toliko na svetlem, nikoli, kakor je zdaj. In vpraša svojega očeta: »Ali je zmerom tako svetlo tukaj kakor zdaj?«

Oče pravi: »Zmerom.«

In Francelj pravi: »Tukaj je pač luštno.«

V tistem se v paruč usedejo in se peljejo ven iz trga na samoto. Tu so videli, da se dva kozla trkata, da se ogenj usiplje iz njiju. In boter pravi proti fantovemu očetu: »Zdaj bova gvišno ob poba.«

In oče pravi: »Vidiš, da se trkata, da se ogenj utrinja in izsiplje iz njiju.«

Rihtik, tisti čas se pripeljejo vštric teh kozlov. In se eden od kozlov pokonci spne in zagradi fanta, ga potegne dol s paruča, se dvigne v zrak z njim in gre naprej, ne vemo, kam.

Ta dva sta se žalostno obrnila in se peljeta proti domu. Ko se domov pripeljeta, pa vpraša žena svojega moža: »Kje imata fanta?«

In oče odgovori: »Smo se peljali po cesti; videli smo, da sta se dva kozla trkala, da se je ogenj usipal iz njiju; in se vštric pripeljemo, spel se je en kozel pokonci, zgrabil je našega Franceljna in se dvignil v zrak z njim, ne vemo, kam.«

Žalostni so bili vsi, da niso vedeli, kaj bi začeli.

Zdaj pustimo te tu, naj žalujejo, kakor jim drago, in pojdimo za Franceljnom, kam ga je kozel nesel. To ni bil noben kozel in tudi ne hudič. To je bil en Coprijan iz glaževnate gore. Rihtik, prinese ga v glaževnato goro in mu je rekel: »Veš kaj, ti Francelj! Zdaj boš moral ti storiti smrt! Zato, ker sem se moral jaz toliko fehtati (mujati) za tebe, da sem te dobil, in ti si za to obsojen!«

In zdaj – ta Coprijan je imel dve hčeri. In onidve sta prosili za Franceljna: »Ljubi najin oče, nikarte ga ne ferderbajte brez uržaha! Dajte mu tako delo, da ga on storiti ne bo mogel, da boste imeli uržah za to, ker ni dela storil!«

Rihtik, oče se je usmilit Franceljna in mu je še življenje šenkal.

Rihtik, drugi dan so se nafruškali; Coprijan mu je dal glaževnato sekuro in glaževnat kij in ga peljal na neko planino, ki je tri ure dolga in tri ure široka. Coprijan je rekel Franceljnu: »To planino moraš do sončnega zahoda vso dol posekati; in moraš drva vkup v klaftre zložiti; in šture ven skopati; in narediti, da bo raslo za kositi; preden bo sonce za goro šlo, se bom jaz pripeljal s štirimi konji po tebe, in če boš fertik, se boš peljal nazaj domov z menoj v paruču!«

Potem gre Coprijan nazaj v glaževnato goro. In Francelj je začel sekati drva; mahne enkrat po deblu, se mu je sekira razletela, ker je bila glaževnata; in mahne s kijem, se je razletel, ker je bil glaževnat. Zdaj je mislil: Kaj hočem sekati, ko ne rihtam vsega tega: jaz raje smrt storim.

In on je šel v senco, se ulegel in ležal. V tistem je rekel Coprijan doma: »Opoldne bo kmalu, napravite ženske južino, brž, da mu jo bo ena nesla!«

Alston, Ančka napravi v korbico piskrčke, kjer je bila južina noter, in jih nese v planino Franceljnu. In ko ona pride v planino, najde Franceljna ležati. In ga precej vpraša: »Francelj, zakaj ti ne sekaš? To planino moraš do sončnega zahoda vso posekati in fertik narediti!«

In Francelj ji odgovori: »Preljuba moja Ančka, jaz ne morem sekati, ker imam ves cajg zdrobljen.«

In Ančka pravi: »Če so, rihtik, tvoje besede resnične, kar si govoril, potem se brž najej, se nasloni na moja kolena, da boš malo zadremal, in tisti cajt bom jaz naredila, da se bo zgodilo vse to, kar je tebi oče naročil, da storiš!«

Rihtik, on je v tistem zaspal. In Ančka je šla poklicat hude duhove skupaj in je zašafala njim, da so morali vso planino izsekati in vse to narediti, kar je pred tem Coprijan zašafal. In rihtik, vse se je to zgodilo. In Franceljna pokliče in pravi: »Pojdi ti k drvem; in moraš ti od kraja pri sedmi klaftri stati in moraš z eno preklo meriti, ki bo eno klaftro dolga; in tedaj se bo oče s štirimi konji pripeljal v paruču in te bo vprašal: 'Francelj, si fertik?' ti reci: 'Glih zdajle sem zadnjo klaftro zravnal.' In bo rekel oče: 'Usedi se v paruč in se pelji z menoj domov,' in ti pa se ne smeš usesti v paruč in moraš reči: 'Sem jaz davi sem prišel k nogam in bom še nocoj domov.' Pa te bo vprašal: 'Kdo ti je vse to pomagal narediti?' in ti reci: 'Jaz sam.' Če boš ti to povedal, da sem ti jaz pomagala tako narediti, bova oba nesrečna.« Zdaj sta si v roke segla in sta šla eden od drugega.

Pride Ančka domov, jo vpraša oče njen: »Kaj dela Francelj? Ali bo že fertik ali še ne?«

In Ančka pravi: »Že šture koplje, da bo mogla trava rasti za kositi.« In ta Coprijan komaj čaka, da sonce dol gre proti sončnemu zahodu. Našera svoje štiri konje in jih vpreže v paruč, se usede vanj (v njega) in se pelje v visoko planino, ki je tri ure visoka in široka. In se pripelje tja, vpraša Franceljna: »Ali si fertik?«

Francelj odgovori: »Glih zdaj sem zmeril zadnjo klaftro.«

In Coprijan pravi: »Priden si, da si vse to rihtal! In usedi se k meni v paruč, da se peljeva nazaj v glaževnato goro!«

In Francelj reče: »Davi sem sem prišel k nogam in bom še nocoj nazaj.«

In Coprijan pravi: »Ti nisi tako mogočen, da bi vse ti to rihtal, to ti je nekdo pomagal.«

Francelj pa pravi, da ne, da je sam tako mogočen. In v tistem se Coprijan zasukne s svojimi štirimi konji in se pelje nazaj v glaževnato goro. Francelj gre za njim k nogam. Zdaj pride domov, ko je bila noč in so šli glih k večerji; zdaj ko so se navečerjali, je rekel Coprijan Franceljnu: »Zdaj ti nisi več k smrti obsojen, zdaj si ti kakor moj služabnik: in jutri ti bom dal spet eno delo; če mi tega rihtaš, boš tako uzet gor kakor moj lastni sin!«

In potem so šli spat vsak na svojo posteljo; zjutraj so gor vstali in so šli k fruštku, so se nafruštali in mu je spet dal delo, temu Franceljnu. Alston, peljal ga je k nekemu tajhtu ali bajerju, ki je bil tri ure dolg in širok. In mu je dal eno kofe žlico in je rekel: »S to kofe žlico moraš vso to vodo spraviti v to mišjo luknjo!«

In šel je Coprijan proti domu v glaževnato goro. In Francelj je nosil s to kofe žlico vodo v mišjo luknjo; če jo je bolj nosil, več se mu jo je zdelo, da je je bilo (vode), in se je naveličal tega diensta delati, ulegel se je noter v senco in je ležal. Poldne se približuje in je rekel Coprijan svojim ženskam: »Napravite brž južino, da mu jo ena nese, saj vem, da fleisik dela!«

In Ančka je napravila piskre noter v korbico in mu jih z veseljem nese tja. Ko pride tja, najde Franceljna v senci ležati. In Ančka pravi: »Francelj, zakaj ne delaš?«

Francelj pravi: »Preljuba moja Ančka, jaz sem nosil s to kofe žlico vodo v mišjo luknjo, če sem bolj nosil, več se mi jo je zdelo.«

Ančka pravi: »Če so resnične te besede, kar si ti govoril, da sem jaz res ljuba tvoja Ančka, torej se le brž najej in se nasloni na moja kolena, da boš zaspal!«

On se naje, se nasloni na njena kolena in je zadremal. In Ančka pokliče hude duhove. Zašafa jim vso vodo spraviti ven iz tega tajhta, suhega narediti, da se bo kadilo po njem, pa ribe in rake, vsake posebej na en kup spraviti. Ko je bilo vse to fertik, šli so tisti hudi duhovi vsak na svoj kraj. In Ančka zbudi Franceljna in mu pove: »Pojdi ti na sredino tajhta, da se bodo stopinje poznale; ko se oče sem pripeljejo v paruču s štirimi konji, bo rekel: 'Francelj, si fertik?' ti reci: 'Glih zdaj sem gor in dol po tem bajerju letal, da se kadi,' no, bojo oče rekli: 'Usedi se v paruč, da se peljeva domov v glaževnato goro,' ti pa reci: 'Ker sem davi sam prišel k nogam, bom še nocoj domov.' In te bojo vprašali: 'Kdo ti je vse to pomagal narediti?' ti reci: 'Jaz sem sam tako mogočen.' Če boš povedal, da sem ti jaz pomagala, bova oba nesrečna.«

In Ančka gre tedaj domov; ko pride domov, precej jo oče njen vpraša: »Ali bo Francelj fertik?«

Ančka reče: »Bo že, nima drugega, kakor da gor in dol leta po bajerju, da bo prah naredil, da se bo kadilo.«

Rihtik, stari Coprijan komaj čaka, da sonce dol pojde. Napreže svoje štiri konje v paruč in se usede gor in se pelje proti bajerju, se pripelje do njega. Vpraša Franceljna: »No, Francelj, ali si fertik?«

Francelj pravi: »Glih zdaj sem letal gor in dol po bajerju, da se kadi.«

Pravi Coprijan: »Usedi se k meni v paruč, da se peljeva domov v glaževnato goro.«

Francelj pravi: »Ker sem davi sem k nogam prišel, še bom nocoj domov.«

V tistem Coprijan zasukne svoje konje in se pelje domov. Francelj gre za njim, pride domov, da konje v hlev, gresta noter v cimer in gredo k večerji. Zdaj ko so bili pri večerji, je rekel Coprijan: »Zdaj nisi nič več moj služabnik, si gor vzet, lastni moj sin. In jutri ti dam spet delo, če tistega rihtaš, ti bom dal lon, kakršnega si boš zvolil!«

Rihtik, potem grejo spat in zjutraj vstanejo; so se nafruštkali, mu je dal Coprijan glaževnato orodje (špringajc, handfasel, sveder, rankracel), vse, kar se nuca za kamne razstreljevati. Peljal ga je v neko planino, ki je bila tri ure široka in visoka. Je rekel Coprijan: »Ti moraš to planino razstreliti, razvoziti, da bo ravnina, in moraš napraviti hiše v dva in v tri štuke, in po sredi

gasa, na vsakem kraju pa hiša, noter štacuna, v vsaki štacuni mora biti druge sorte blago. In če mi to rihtaš, ti dam lon, kakršnega si boš izvolil.«

Po tistem gre Coprijan domov. In pride domov, približuje se poldne. Rekel je svojim ženskam: »Napravite južino, da mu jo ena nese tja!«

Rihtik, južno so napravile. In je rekla Coprijanka: »Dvakrat je že Ančka nesla južino, torej zdaj mu naj pa nese Nežka.«

In Ančka se je prestrašila teh besed, ki jih je mati rekla. Ker ona si je mislila: »Če jaz ne nesem južine, ne bosta nič rihtala, bova oba s Franceljnom nesrečna.«

No, je šla Ančka, je nabila po štengah žeblje. In zdaj Nežka nese južno dol po štengah in se je obesila na tisti žebelj za svojo kiklo, je padla dol po štengah; in je piskre pobila, pa jesti razlila po štengah. Prišla je žalostna nazaj gor v kuhinjo in pravi: »Poglejte mati, kaj se je meni naredilo, jaz sem padla po štengah in sem piskre pobila pa jesti razlila.«

V tistem pravi Coprijan: »Zakaj to tako trucate, da bi jesti nosila, ko je tako butasta; ker je dvakrat Ančka nesla, naj še tretjič nese!«

In Ančka je bila vesela in napravila sama brž drugo južino. In mu je nesla tja. Prinese tja noter, v to planino, ki je bila tri ure visoka in široka. In najde ga v senci ležati in mu reče: »Preljubi moj Francelj, zakaj na delaš?«

Francelj ji odgovori: »Preljuba moja Ančka, jaz sem udaril s handfaselnom na ta sveder; razletelo se je vse v roki. Kako bom jaz delal, če cajga nimam?«

Ančka reče: »Brž se najej in se nasloni na moja kolena, da boš zadremal!«

Francelj se je najedel, se naslonil na njena kolena in je zadremal. In ona je poklicala hude duhove. Zašafala jih je, da so morali to planino raztrgati in ravnino narediti in hiše v dva in tri štuke. Ko je bilo vse to fertik, ona ga pokliče. In mu je rekla: »Poglej, Francelj! Fertik je vse in ti pojdi zdaj od kraja v sedmo štacuno; in moraš samo en štikelc blaga v roki imeti, ko te bo našel v sedmi štacuni, in ko te bo vprašal: 'Ali si fertik, Francelj?' ti reci: 'Ravno zdaj sem zravnal zadnji štikelc blaga,' in ga daj potem k drugemu blagu!«

In zdaj sta si v roke segla in šla eden od drugega. Zdaj Ančka pride domov. Vpraša jo oče: »Kaj kaj dela Francelj?«

Ančka mu odgovori: »Francelj tako blago nosi v štacune, da bo kmalu fertik.«

Coprijan komaj čaka, da gre sonce za goro, napreže svoje štiri konje in se usede v paruč, se pelje tja, v novo mesto. In najde v ta sedmi štacuni Franceljna in vpraša ga: »Si fertik, Francelj?«

Francelj pravi: »Glih zdaj sem zadnji štikelc blaga zravnal in ga dal k temu drugemu blagu, v stelažo.«

In pravi Coprijan: »Francelj, usedi se k meni v paruč, da se peljeva!«

No, Francelj se usede v paruč in se peljeta nazaj v glaževnato goro. Zdaj ko se peljeta, je rekel Coprijan: »Poglej, ti Francelj, koliko si ti meni škode naredil! Taka planina, ki je bila tri ure visoka, tri ure široka, je tako drevje raslo; in zdaj so drva tam in bodo segnila: in mrva

raste za kositi, pa bo strohnela; in tam v tem tajhtu, ki sem ga jaz pustil skopati in ribe in rake loviti pa vodo noter v mišjo luknjo nositi. Zdaj si mi ga ti posušil, da ne morem več rib in rakov noter imeti. In ti si mi zdaj to veliko škodo naredil, pa se jaz nič ne menim za to, ker si mi pa tukaj pridobil, ker si mi naredil to mesto, noter take hiše v dva in tri štuke in v vsaki hiši štacuno, v vsaki štacuni druge sorte blago.«

Zdaj se domov pripeljeta, dasta konje v štalo in gresta k večerji. Zdaj ko so večerjali, je rekel spet Coprijan: »Zdaj mi boš ti povedal, Francelj, kaj hočeš za svoj lon?«

In Francelj pravi: »Nič drugega kakor Ančko.«

In stara pravi, Coprijanka: »To se ne bo zgodilo, da bi Ančko ti dobil, ker Ančko lahko drugam oženimo. Če hočeš, Nežko vzemi!«

In Francelj pravi: »Nežke nočem; če mi Ančke ne daste, raje nočem nič.«

In Coprijan reče: »Saj si jo zaslužil, kar bodita si dobra, in pojdita, žiher, nocoj skupaj spat.«

Rihtik, zdaj gresta spat skupaj. In Francelj je na postelji čudno vzdihoval. In Ančka ga vpraša: »Preljubi moj Francelj, kaj ti je, da ti tako vzdihuješ?«

Francelj pravi: »Preljuba moja Ančka, kaj ti jaz hočem povedati – pomagati mi ne moreš.«

Ančka pravi: »Le povej mi! Morebiti ti pomagam.«

In Francelj pove: »Nič drugega si jaz ne želim, kot da bi enkrat še svoje ljudi videl.«

Ančka reče: »Če me boš ubogal, boš pa videl svoje ljudi.«

Je rekel Francelj: »Preljuba moja Ančka, če se da pomagati – pomagaj mi!«

In Ančka odgovori: »Pojdi ti v štalo, v štali je dvanajst konj, za vsak mesec je eden; in ko prideš v štalo, je eden suh, ga ni drugega kot kost in koža, tistega vzemi in ga pripelji ven, bova nanj sedla in bova šla, kakor misel.« In Ančka je naredila noter v postelji tako, da se je en duh oglašal.

Rihtik, Francelj pripelje enega debelega konja ven iz štale, ki je šel kakor blisk. Rihtik, ponoči je bilo in Ančka ni videla, kaj za enega konja je vzela. Se usedeta gor na tega konja in sta jahala naprej. Coprijanka je rekla svojemu možu: »Pojdi tja noter v cimer, onadva sta šla!«

Coprijan pravi: »Kam pojdeta zdaj ponoči?«

Coprijanka je tako dolgo silila, da je spravila svojega moža pokonci, da je šel tja noter gledat; do vrat pride, potrka nanje, ker so bila zaklenjena, in pravi: »Ančka, ali spiš ali kaj delaš?«

In njen duh se je oglasil na postelji: »Kaj mi hočete, da ne daste miru ponoči?«

In Coprijan se je od vrat zasukal, gre na svojo posteljo k svoji ženi ležat in pravi: »Zakaj me pri miru ne pustiš, ker jaz vem, da ponoči ne gresta nikamor.«

In ta stara Coprijanka pa pravi: »Jaz vem, onadva sta šla.«

In ta Coprijan gre spet nazaj in potrka na vrata. In se oglasi njen duh. Vpraša: »Kaj mi hočete, da mi ne daste miru nocoj?«

In ta Coprijan se zasukne, gre spat k svoji babi in pravi: »Če mi miru ne daš nocoj, te bom oklofotal, da boš imela dosti!«

In ta Coprijanka reče: »Pojdi, onadva sta šla!«

»V rit me piši, baba,« pravi Coprijan, »pa sama pojdi! Ker mi ne daš miru! Pojdi sama gledat, da onadva ležita!«

Ta Coprijanka odskoči od postelje gor. In gre tja noter, pred vrata, prime za žviplo in misli odpreti. Toda – so bila vrata zaprta, se niso dala odpreti; in da štimo: »Ančka, ali spiš?«

In se njen duh oglasi: »Kaj sta nocoj tako prismojena, da nama miru ne dasta? Nekaj časa hodite vi, nekaj časa pa oče; ker bi midva prav lahko sladko spala!«

Tej Coprijanki se ni nič prav zdelo; ta stara vrata noter porine in pride v cimer, najde prazno posteljo in je šla k svojemu staremu. In je rekla: »Pojdi ti v hlev pogledat, katerega konja sta vzela!«

In ta stari pravi: »Saj sva govorila z Ančko.«

Ta stara pravi: »To se je le njen duh oglasil.«

Rihtik, stari vstane in gre v štalo pogledat, katerega konja sta vzela. Vzela sta tistega konja, ki gre kot blisk. Pride nazaj k svoji ta stari. Stara ga vpraša: »Katerega konja sta vzela?«

Ta stari pravi: »Tistega, ki gre kakor blisk.«

In ta stara pravi: »Napravi se ti, brž, sedi na tistega konja, tega suhega, ki ga ni drugega kakor kost in koža, ki gre kot misel.«

In ta Coprijan sede na konja in se poda za njima. In Ančka pravi: »Francelj, poglej nazaj! Kaj nekaj za nama gre!«

In Francelj pogleda, kar vidi, da se megla vleče. In pravi Ančka: »Zdaj grejo oče za nama. Hitro pojdiva dol s konja in konja priveži; in jaz bom postala grm, ti boš pa tič, da boš po tem grmu skakal!«

In rihtik, Francelj priveže konja in Ančka je grm postala, Francelj pa tič, pa je potem ta tič po grmu skakal. Ta Coprijan pride, gleda okoli sebe, ni drugega videl kot ta grm in tega tiča. Obrne se nazaj s svojim suhim konjem; jahal je nazaj v glaževnato goro. Pride domov, ga vpraša ta stara: »Kaj si kaj videl?«

Ta Coprijan pravi: »Nič drugega kakor grm, da je en tič po njem skakal.«

In ta Coprijanka pravi: »Glih tisti grm je bila Ančka in tisti tič je bil Francelj, ki je po tem grmovju skakal; obrni se brž nazaj in pojdi za njima, da ju dobiš!«

In ta dva sta jahala fort naprej. In spet pravi Ančka: »Francelj, poglej nazaj, kaj za nama gre!«

In Francelj pravi: »Megla se vleče.«

Pravi: »Le kar hitro s konja – gre spet oče; priveži ti konja, greva k tej vodi, da bom jaz ploh, ti boš perica, da boš po meni prala. In ko pride oče, te bo vprašal: 'Perica, kako dolgo že pereš tukaj?' ti pa reci: 'Sto let.' In potem te bo vprašal: 'Ali si videla ti dva tod jahati, enega moškega pa eno žensko?' Ti pa reci, da nisi nič videla!«

In ko pride oče, se ozira okoli sebe, ni drugega videl kot to perico in jo vpraša: »Perica, kako dolgo že pereš tukaj?«

Perica odgovori: »Jaz že perem sto let.«

»Ali si videla dva tod jahati? Enega moškega pa eno žensko?«

Perica odgovori: »Nisem nič tod videla.«

Coprijan se zasukne – gre nazaj v Glaževnato goro. Ta dva sta šla naprej. Coprijan pride domov, ga ta Coprijanka precej vpraša: »Ali si ju dobil?«

Ta Coprijan pravi: »Jaz ju nisem nič videl.«

Ta Coprijanka vpraša: »Kaj si pa videl?«

On odgovori: »Nič drugega kakor eno perico, ki že sto let pere po plohu.«

In ta Coprijanka pravi: »Ti si pač en norec. Perica je bil Francelj in Ančka je bila ploh. Vidim, da s teboj nič ni, da bi ju dobil; bom jaz na tega suhega konja sedla, ki gre kakor misel.«

In se usede nanj, gre za njima. Ančka pravi: »Poglej, ti Francelj, kaj za nama gre!«

Pogleda Francelj nazaj in pravi: »Črna megla se vleče za nama in glih zdaj naju bo došla.«

Ančka pravi: »Le hitro pojdiva dol s tega konja in ga priveži! Midva greva noter, v globočino vode, zdaj grejo mati za nama, bo slabo za naju, če naju dobi.« Sta postala dve raci, sta poskakali noter, v vodo, sta šli noter v dno na dno.

In ta Coprijanka pride tja in spregovori: »Preljuba moja Ančka, pojdi ven iz vode in pojdi z menoj nazaj domov, te bo grevalo, če me ne ubogaš, kdor svojih staršev ne uboga, je brez Boga. Jaz vem, Ančka, da sta vidva v tej vodi, a jaz vaju ne morem ven dobiti. Preljuba moja Ančka, ker si moja lastna hči, ubogaj me in pojdi z menoj domov!«

In Ančka ni hotela nič slišati. In je rekla ta Coprijanka: »Če me le ne ubogaš, jaz ti pustim tukaj tri orehe za tvojo doto!«

In ta Coprijanka se zasukne s svojim konjem in se poda nazaj v glaževnato goro. Pride domov, jo vpraša njen mož: »Ali si ju dobila?«

Je rekla: »Jaz sem vedela, kje sta bila, a jaz nisem mogla dobiti ju iz globočine vode, ker nista hotela ven iti. Pustila sem ji tri orehe za njeno doto.«

In ta Coprijan je rekel: »Ti si mene zmeraj za norca imela, da ju ne dobim. Zakaj ju pa ti nisi dobila?«

In zdaj sta ostala sama in Nežka v glaževnati gori. Pustimo jih, naj kraljujejo, kakor hočejo; in pojdemo za tema dvema, kam sta šla. In ta dva sta šla naprej tako daleč, da sta prišla do tistega kraja, kjer je bil Francelj doma. In zdaj sta se menila po poti, kako jima bo šlo. In Ančka pravi: »Preljubi moj Francelj, jaz bom zdaj šla v en bircaus za kelnarico in ti, ko prideš domov, te žiher vsi kušnejo in objamejo, le tvoj oče te ne sme; če tebe tvoj oče kušne, boš pozabil čisto na me!«

Francelj pravi: »Preljuba moja Ančka, kje boš ti dobila službo, da bi gratala kelnarica?«

Ančka pravi: »Kaj ti za mene skrbiš, saj sem jaz Coprijanka. Zunaj tega trga, kjer si ti doma, je bircaus, tja bom jaz prišla in bom križ naredila čez to hišo. In bo kelnarica na mizo vino prinesla, bo okoli padla in omedlela in jo bodo pograbili in jo bojo nesli v ekstra cimer na

posteljo in jo bodo brihtali; jaz bom noter stopila, pa bom vprašala za dienst in bo birt rekel: 'Jaz brez kelnarice ne morem biti; jaz sem imel eno kelnarico, ko je vino na mizo prinesla, je okoli padla, omedlela, prijeli smo jo, da smo jo nesli na posteljo, da smo jo brihtali.'«

In sta se zmenila za lon in je ostala Ančka za kelnarico. Francelj je šel naprej tako daleč, do svojega doma. Doma ni bilo nikogar drugega kakor njegova mati. In vpraša Francelj svojo mater: »Ali imate prostor v štali za enega konja, ker je moj konj kakor blisk – in pa ali bi hoteli en cimer za mene sprazniti?«

Gospodinja pravi: »Jaz nimam prostora za vas, ne za konja, jaz vas nočem, ker ste en posvetni človek.«

In Francelj se nič ne meni, da konja v štalo; in gre noter v cimer in se usede dol na žeselj in vpraša gospodinjo: »Ali se je kaj novega zgodilo tu?«

In mati pravi: »Tukaj nič drugega novega ni bilo, odkar je moj mož prodal fanta v mojem telesu.«

In je rekel Francelj: »Ali bi poznali svojega sina?«

Mati odgovori: »Kako bi ga jaz poznala, ker ga je nesel v peklensko brezno.«

Francelj spregovori: »Preljuba moja mati, jaz sem lastni vaš sin z imenom Francelj, če me poznate kaj?«

Mati je odgovorila: »Preljubi moj Francelj, povej ti meni, kako se je tebi godilo v peklu?«

Francelj pravi: »Jaz nisem bil v peklu, jaz sem bil v glaževnati gori, pri največjem Coprijanu.«

In tedaj mati skoči ter ga prime za vrat, ga kušne in objame, se razjoka od samega veselja, ker še vidi svojega sina, ki je bil v njenem telesu hudemu predan. Pokliče vse svoje otroke in očeta, da so prišli skupaj domov, da so ga kušvali in objemali; in nazadnje ga je tudi oče mislil kušniti in objeti. In Francelj je svojega očeta od sebe porinil. In je rekel tako: »Če me vi kušnete in objamete, jaz vse na svoje pozabim!«

In oče je žalosten bil, se je razjokal od same žalosti, ker ni smel svojega sina kušniti in objeti. Alston. V žalosti je šel spat, leže dol na svojo posteljo, žaluje in grunta: zakaj bi svojega sina kušniti na smel. Po tistem so šli vsi spat. Francelj zaspi. In oče vstane. Gre noter, k Franceljnu in ga objame in kušne. Francelj ni nič vedel za to. In zjutraj, ko se prebudi, pozabi čisto na svojo Ančko.

V tistem kraju je bil en kaukman, čudno bogat, v tem trgu in ta kaukman je imel eno dekle, čudno zavber. In ta kaukman je temu očetu rekel tako: »Veš kaj, ti, če boš ti dal svojemu sinu tvojo birtšaft in jaz bom dal svojo mojemu dekletu; dajmo ju spraviti vkup, kako velika bogatija bo: ti si bogat, jaz imam pa tudi zanjo gverengo osemdeset tisoč, to bo bogatija, da ne bo za izreči, na celem svetu take ne bo!«

Rihtik, ta dva, kaukman in birt to dekle in tega fanta skupaj spravita. Rihtik, pomenili so se, da je to sklenjeno bilo, da so naredili pisma po cesarski postavi: in potlej so šli v farovž, da so oklic dali noter. Zdaj ko je bilo sklicano, so gruntali svatje, kje bi kakšnega muzikanta

dobili: spomnili so se na Ančko, da je arfenistovka, ker je znala špilati na svoje arfe, ker je špilala tako, da nobena banda ne tako. Šli so po njo in so jo naprosil: da bi prišla na njihovo ohcet špilati in kratek čas delati. Rihtik. Zdaj ko so bili enkrat vsi skupaj, so se pomenili, da bi šli cerkev, da bi prejeli ta žegnani zakon; in Ančka je rekla: »Počakajte! Nekaj sem pozabila doma!«

Ančka gre domov, ko pride domov, stolče en oreh. In je bil gvant noter v tistem orehu, ga obleče, ga ni pod soncem bilo takega, kakor ga je ona imela. In zdaj pride noter k svatom. In nevesta vpraša to vardenistko: »Koliko ti jaz dam za tvoj gvant? Če mi ga prodaš?«

Arfenistovka je odgovorila: »Jaz ne dam gvanta za nobene denarje.«

Nevesta je rekla: »Sto goldinarjev ti dam za tvoj gvant, no, pa svojega, ki ga imam za ohcet pripravljenega.«

Arfenistovka je rekla: »Drugače jaz gvanta ne dam, če žiher pri ženinu nocoj ležim?«

Nevesta si je mislila: »Pa kaj, če ti pri ženinu ležiš, jaz vama bom dala malo šlofrunka, da bosta lažje zaspala.«

Rihtik, dali so odpoved v farovž: »Danes ne pridemo h poroki – jutri!«

Fajmošter je mislil: »Kaj je tem svatom, da so poroko odložili?«

Rihtik, zdaj so šli spat, jima je dala nevesta šlofrunka piti. Ta arfenistovka ga ni pila. Ta Francelj ga je pil, zaspal je ročno, kakor je dol legel; se nista mogla nič pogovarjati, kako sta rajžala iz glaževnate gore. V tistem času se je dan storil, so vstali in so se napravili spet svati skupaj, ker so mislili k poroki iti. In ta arfenistovka tako govori: »Preljubi moji svati, jaz sem še vselej nekaj pozabila na mojem domu. Zdaj pa počakajte mene, da grem domov po svojo reč, kar želim pri sebi imeti!«

In vsi svatje so ji dovolili: »Pojdi domov in doboji tisto svojo reč!«

Arfenistovka gre na svoj dom, stolče drugi oreh, potegne drugi gvant ven, ki je bil še enkrat lepši kot prvi, se obleče in gre zopet k svatom nazaj, vzame svoje arfe v roke in je rekla: »Zdaj pojdimo k poroki!«

Alston, tedaj nevesta pravi: »Koliko ti jaz dam za ta gvant, ki je še enkrat lepši, kakor je moj? Jaz ti dam prvi gvant in pa dvesto goldinarjev, če mi daš ti ta gvant.«

Ančka je rekla: »Za nobene denarje drugače, če žiher pri tvojem ženinu ležim?«

Nevesta je mislila: »Ker si ležala že enkrat, leži še drugič, samo da gvant dobim.«

Rihtik, so šli spat, dala jima je šlofrunka piti in Francelj je pil in je zaspal. Zjutraj vstanejo, so se spet svati skupaj zbrali, ker so mislili k poroki iti; in pravi arfenistovka: »Preljubi moji svati, ne zamerite mi, počakajte, še sem nekaj doma pozabila – en ključ.«

Svatje so rekli: »No, pa pojdi po tisti ključ, s katerim strune navijaš!«

Ančka je šla domov in je stolkla tretji oreh. Vzame tretji gvant ven, ki je bil tako lep in se je svetil kakor svetlo sonce; in ko ga je oblekla, je bila tako lepa, da svet pod soncem ne zmora tako lepe ženske. Rihtik, pride k svatom in reče: »Zdaj gremo k poroki.«

Nevesta pravi: »Kako je to, ti arfenistovka, da si zmerom lepša kakor jaz?«

Arfenistovka je odgovorila: »Saj to le gvant stori, ker imam jaz tak gvant, da se vsakomur dopade, pa ga jaz imam.«

Alston, nevesta je rekla: »Jaz ti dam oba gvanta nazaj in šeststo goldinarjev, če mi ti ta gvant daš. To se meni čudno zdi, da bi ti bolj nobel bila, neka arfenistovka, kakor ena nevesta.«

In arfenistovka je odgovorila: »To se ne zgodi, da bi jaz gvant dala drugače, če žiher pri ženinu ležim.«

Nevesta je rekla: »Ker si že dva večera ležala, le še ta tretji večer!«

Dala jima je nevesta šloftrunka piti. In arfenistovka je rekla ženinu: »Če boš ti pil iz tega glaža, to je samo gift.«

»Ja, kako bom jaz naredil, da bi tega ne spil, ker bo nevesta mislila, da jaz sem tako nobel, da bi jaz od nje tega ne pil?«

Arfenistovka je rekla: »Če boš ti to pil, boš umrl, zato ker je to samo gift.«

Francelj odgovori: »Kako pa ti ravnaš, da vselej prazen glaž imaš?«

»Jaz ga k svoji bradi pritisnem, pa k svojim nogam zlijem.«

In Francelj je rekel tako: »Vse se lahko zgodi.«

Dobila sta vsak en glaž šloftrunka; zlijeta ga vsak po svojem gvantu in sta šla skupaj spat; in zdaj ležita v špampetu, na tej beli postelji; in se lepo pogovarjata in pravi arfenistovka: »Preljubi moj Francelj! Zdaj boš ti jutri v drugi stan stopil in jaz bom arfenistovka zraven na vaši ohceti; in ko bodo svatje najboljše volje, se boste spet znašli vsi svatje v glaževnati gori!«

In tedaj pravi Francelj: »Preljuba arfenistovka, kako se to more zgoditi, da bi se mi znašli v glaževnati gori?«

Arfenistovka pravi, pove: »Jaz sem ljuba tvoja Ančka – ti si ljubi moj Francelj.«

Tedaj se je Francelj spomnil, da ga je Ančka spremila iz glaževnate gore domov. In je rekel: »Preljuba moja Ančka, kako bom jaz zdaj naredil, ko imam že zaobljubljeno drugo nevesto?«

Ančka je rekla: »Jutri, ko vstanemo, ti eno pergliho povej! Ko pridejo vsi svati skupaj, jih vprašaj: da si imel eno staro ključavnico, zdaj si pa ključ zgubil, si pa drug ključ kupil, zdaj si pa starega nazaj našel, jih pa vprašaj svate, kaj bodo rekli na to! In zjutraj, rihtik, vstanejo, pridejo vsi svati skupaj, jih ti vprašaj to pergliho, kaj ti bodo povedali: da se drži starega ključa.«

Rihtik, ko zjutraj pridejo svati, pove Francelj to pergliho: »Jaz sem enkrat kupil ključavnico, zdaj sem pa ključ zgubil, sem dal novega narediti, mi pa nič prav dobro ne služi, zdaj sem pa starega našel. Zdaj pa vprašam vse svate tukaj, kaj boste na to povedali, kateri ključ bi k tej ključavnici pasal?«

Vsi svatje so na to odgovorili, da ta prva ključavnica paše k temu ključu. Alston, ženin odgovori: »Ona je zašpilala mene in je prišpilala te tri gvante; in zdaj se ti podaj, kamor hočeš; jaz bom vzel mojo, to prvo pravo ljubo za svojo ženo in se hočem poročiti z njo.«

In kar je na nevestinih tleh svatov, so šli na levo; in Francelj je šel s svojo nevesto na desno.

In sta šla v cerkev in sta šla pred oltar in sta rekla trikrat ja in ja. In zdaj je ta poroka minila. Šli so nazaj na svoj dom. In so dobro birtovali in gospodarili do svoje smrti.

glaževnat: steklen; **kočar:** bajtar, kajžar; **zavod:** gozdni revir; **glih tisti:** ravno tisti; **žakelj:** vreča; **fajmošter:** župnik, duhovnik; **rihtik:** dobro, prav; **turn:** zvonik; stolp; **biti na čas:** čas poroda; **komandirati:** negovati, skrbeti; **paruč:** kočija, koleselj; **gvišno:** zagotovo; **fehtati se (mujati):** boriti se, truditi se; **coprijan, coprijanka:** čarovnik, čaravnica; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **uržah:** razlog; **alston:** torej; **fruštek, fruškati:** zajtrk, zajtrkovati; **k nogam:** peš; **šenkati:** podariti; **klafta:** prostorninska mera za drva (pribl. 4 m³), dolžinska mera (1,896 m); **rihtati:** urejati, preskrbovati, oskrbovati; **zasukne:** zasuče; **biti gor vzet:** imeti dodatne privilegije, pravice, ugodnosti; **alston, alzo:** torej; **kofe žlica:** kavna žlica; **pisker, piskrček:** lonec, lonček; **korba, korbica:** košara, košarica; **fertik:** gotovo, dokončano, narejeno, pripravljeno; **cajg:** orodje, orožje, konjska oprema; **zašafati:** ukazati, naročiti; **našerati:** osedlati; **tajht, bajer:** ribnik; **dienst:** služba; **fleisik:** marljivo, pridno; **nucati:** potrebovati; **špringajc, handfasel, sveder, rankracel:** kamnoseško orodje; **gasa:** pot; **od kraja:** od konca, od začetka; **štacuna:** trgovina; **cimer, ekstra cimer:** soba, posebna soba; **lon:** plačilo; **štuk:** nadstropje; **štenge:** stopnice; **kikla:** krilo; **trucati:** siliti; **žiher:** lahko; **štikelc:** kos; **stelaža:** polica; **štima, dati štimo:** glas, oglasiti se; **ploh:** perilnik; **žvipla:** kljuka na vratih; **fort:** stran; **grevati:** žal biti, kesati se; **kelnarica:** natakarica; **kušniti:** poljubiti; **bircaus:** gostilna; **gratati:** postatati; **okoli pasti:** omedleti; **brihtati:** zbujati, oživljati; **birt:** gostilničar; **štala:** hlev; **plac:** prostor, trg; **žeselj:** stol z naslonjalom; **gruntati:** premišljevati; **kaukman:** trgovec; **zavber:** lep, čudovit, čaroben; **birtštaft:** posestvo, premoženje; **postava:** predpis, zakon; **farovž:** župnišče; **arfenistovka:** citrarka; **špilati:** igrati; **arfe:** citre; **banda:** glasbena skupina; **gvant:** obleka; **žegen, žegnan:** blagoslov, blagoslovljen; **šlofrunk:** uspavalo; **fajmošter:** župnik; **glaž:** kozarec; **gift:** strup; **nobel:** imeniten; **špampet:** postelja; **pergliha:** prilika, primerjava, podoba; **pasati:** prilegati se; **prišpilati, zašpilati:** priigrati, zapraviti; **birtovati:** gospodariti

Enkrat je bil en španski kralj, ki ni nič več otrok imel kakor enega sina z imenom Konratelj; ko je zrasel gor, ga je dal ta kralj v šolo, in ko je svoje šole izštudiral, je prišel v svoja leta in so mu prišle vse sorte misli v glavo, posebno pa da bi kje kako žensko dobil za svojo ženo in kraljico. Zdaj je šel v en kofehaus, se usede dol k mizi in zašafa en schwarze kofe in zdaj ga dobi in ga zaužije, cajtenge v roke vzame, jih začne prebirati; najde v njih, da so iz glaževnate gore in da ima tam en kralj tri princezinje in ta mlajša je strašno lepa, bela, rdeča, da zaljše ne more biti pod soncem, kakor je ta iz glaževnate gore. In ta španski princ vrže cajtenge iz rok in gre naravnost na svoj dom. Pride domov, pred svojega očeta in jih vpraša: »Preljubi moj oče, ali mi boste dali kdaj kraljestvo čez?«

In ta kralj odgovori: »Saj samo tebe imam, ti ga dobiš, kadar hočeš, ti si eno princezinjo zberi in jo pojdi snubit in vprašat, če se hoče s teboj poročiti in če hoče tukaj za kraljico biti.«

In ta Konratelj odgovori: »Preljubi moj oče, jaz imam že zbrano nevesto, ki je princezinja iz glaževnate gore.«

In ta kralj odgovori: »Preljubi moj Konratelj! Ne bodi tako neumen, da bi vse to verjel; kje je ta glaževnata gora, ko nobeden človek za njo ne ve in tudi ne najdemo zapisano, kje bi bila.«

In ta Konratelj je od same žalosti zbolel za smrt; vsake sorte dohtarji in padarji so hodili k njemu, ker so mislili, da ga bodo ozdravili, pa nobene arcnije niso pomagale; zdaj so šli ti dohtarji in padarji fort od njega, pustili so tega Konrateljna v velikih bolečinah in ta španski kralj je bil močno žalosten, ker se je bal za svojega sina Konrateljna, da bi mu ne umrl. V tistem času pride en star malar v tisto špansko mesto na en gasthaus in vpraša: »Kaj je kaj novega tukaj?«

In kelnarica mu prijazno odgovori: »Nič drugega kakor našega kralja sin je za smrt bolan, nobene arcnije mu ne pomagajo.«

In ta malar odgovori: »Jaz sem star dohtar in jaz si upam vsakega bolnika ozdraviti.«

In ročno so poslali pošto temu španskemu kralju, da tukaj, na tem gasthausu je star dohtar, da si upa vsakega bolnika ozdraviti. Rihtik, ta kralj brž pošto pošlje ponj in pride ta stari malar tja in se melda temu španskemu kralju, da zdaj je prišel ta stari dohtar, ki si upa njegovega sina ozdraviti. Ta kralj pravi: »Če mi ga ozdraviš, dobiš lon, kakor si ga boš izvolil; če mi ga pa ne ozdraviš, si za eno glavo krajši ali si ustreljen ali obešen, kakor si boš izvolil.«

Stari zdravnik mu odgovori: »Jaz si ga upam zantlati za dober lon.«

Kralj je rekel: »Kakršnega si izvoliš, ga dobiš.«

Rihtik, ta stari dohtar gre h Konrateljnu, ga vpraša, na káko vižo je on zbolel. Ta Konratelj odgovori temu staremu dohtarju: »Od same žalosti sem jaz zbolel, ker me moj oče niso pustili v glaževnato goro iti po to mlajšo princezinjo.«

Ta stari dohtar ga vpraša: »Ali bi ti rad videl, kakšna je?«

»Da bi jo jaz videl, od same moje hude boleznì bi jaz ozdravel.«

In ta stari dohtar je šel v to mesto v eno štacuno, kjer je kupil vse sorte farbe in pride nazaj v ta cimer, kjer je ta Konratelj bolan ležal. Ta stari dohtar na vrata namala eno lepo žensko podobo, da se po celem svetu pod soncem ne zadobi taka kot tista, ki je bila na vrata namalana. To Konratelj zamerka, vstane gor od samega veselja in je bil zdrav. In je vprašal starega malarja: »Kako, da ti znaš take ženske zmalati, v postavi tako lepo kakor je v glaževnati gori ta mlajša princezinja?«

Stari dohtar mu odgovori: »Jaz nisem noben dohtar, jaz sem en star malar, jaz sem bil tri leta v glaževnati gori, tam sem statue malal in večkrat sem videl to mlajšo princezinjo.«

In pravi ta Konratelj: »Ali greš ti z mano v glaževnato goro? Ker veš, v katerem kraju je glaževnata gora?«

In ta stari malar pravi: »Zakaj ne, za dober lon.«

Ko španski kralj to zasliši, da je njegov Konratelj zdrav, rihtik, on dovoli, da so se vrata od cimra odprla, stopijo vkup ti tujci in so se pogovarjali, kako je ta Konratelj za smrt bolan bil. Ta stari kralj pa vpraša tega dohtarja: »Koliko hočeš imeti za lon, ker si mojega Konrateljna ozdravil?«

Ta stari dohtar odgovori: »Nič drugega kakor tvojega princa, da greva v glaževnato goro po ta mlajšo princezinjo.«

In ta kralj odgovori: »Kam bosta šla? Ne vesta, kje je.«

Ta dohtar mu odgovori: »Kako da bi jaz ne vedel kam, ki sem bil že tri leta v glaževnatem dvoru.«

In je rekel ta kralj: »Zdaj ti, Konratelj, vzemi dosti denarjev s seboj in sedita vsak na svojega konja, podajta se srečno na rajžo.«

In zdaj gresta pa po rajži tako daleč naprej, da prideta v tuje kraje v eno mesto in dasta konje v hlev, gresta noter v gasthaus in ju vpraša kelnarica: »Kaj zašafata?«

Odgovorita: »Malo piti in jesti.«

Kelnarica prinese in uživata. V ekstra cimru so bili študenti, ki v mestu študirajo. Zdaj je hodil en študent skozi vrata ju gledat. In ta princ vpraša tega starega dohtarja: »Jaz bom poklical tega študenta k nama piti in ga bom vprašal, ali naju pozna ali se mu tako čudna zdiva, da naju hodi zmerom skozi vrata gledat.«

V tistem ta princ pokliče tega študenta in pravi: »Naj grejo pit sem, študent!«

In ta študent stopi pred njiju in pije s tema dvema kameradoma in princ ga ogovori: »Povej ti meni, študent, kaj si naju ti hodil gledat sem skozi vrata, ali se ti tako čudna zdiva ali naju poznaš?«

Ta študent je odgovoril: »Meni se ne zdita čudna in vaju tudi ne poznam; in jaz vem, da gresta na daljno rajžo in ne bosta srečno nazaj prišla.«

In ta princ odgovori temu študentu: »Ali greš ti z nama za dober lon?«

Študent odgovori: »Zakaj ne, toda jaz moram dobiti ene bukve, ki so jih moja mati meni dali in so rekli: 'Preljubi moj sin, kadar boš ti cajt imel, beri te bukve, da ne boš v skušnjava padel.'«

Ta princ odgovori: »Pojdi! In dobodi te bukve in pridi nazaj!«

Študent se zasukne in gre ven iz tega gasthausa na svoj kvartir, popoka svoje cunje in svoj zohen in ga da shraniti. Šolo je popustil in je šel s svojimi bukvicami na ta gasthaus, kjer ga je ta princ čakal, da bi se podala na rajžo proti glaževnati gori. In zdaj ta študent pride do tega princa in pravi temu princu: »Podajva se na rajžo!«

Ta Konratelj, ta princ pravi: »Gremo vsi trije.«

Ta študent je rekel: »Zakaj bi vsi trije denar zapravljali? Pustiva tega starega malarja v mestu in podajva se sama na to rajžo.«

Konratelj je dal sto goldinarjev temu staremu malarju in mu je rekel: »Ti tukaj pij za teh sto goldinarjev, midva se bova sama podala proti glaževnati gori!«

Rihtik, v tem ta študent kupi pet žemelj, in ko sta rajtengo plačala, gresta ven iz cimra k hausknehtu v štalo in sta ga vprašala: »Ali sta konja sita in napojena?«

Hauskneht odgovori: »Vajina konja imata vsega zadosti.«

Zdaj se usedeta vsak na svojega konja in se podata naprej in jahata dalje in dalje; noč prihaja, ni nobenega pavra, nobenega gasthausa, nobenega trga, tudi nobenega mesta. Ta princ spregovori temu študentu: »Jaz sem že tako lačen, da komaj na sedlu sedim!«

Študent odgovori: »Jaz imam pet žemelj, če jih hočeš, ti dam tri, jaz bom pa dve imel.«

Ta princ odgovori: »Sam bog, da bi jih dobil, ko sem že tako lačen, da bi že lahko cel svet snedel.«

Študent mu da te tri žemlje in sta jih podrobila. Zdaj gresta dalje naprej, noč ju je obšla, nista vedela, kje bi dobila kvartir za živino in za sebe; in tako rineta ponoči naprej, da sta se smilila sama sebi in sta zamerkala daleč od sebe eno majhno luč; gresta proti tisti luči; ko prideta blizu luči, sta videla eno graščino, ki je bila z bršljanom obraščena; jahata pred štalo, štala je bila pa odprta, peljeta konja noter, noter je bil pripravljen futer za par konj in tudi naštrajano in pokomandirano. In gresta v graščino, ki je bila z bršljanom obraščena, vse jima je bilo odprto, gresta v tisti cimer, kjer je bila luč v tretjem štuku, stopita v cimer, noter je bilo narihtano za piti in za jesti za dve personi; zdaj sta pila in jedla in uživala, da sta imela dosti, in pravi ta študent Konrateljnu: »Pojdi ti spat na svojo posteljo, ki je za te pripravljena, in jaz bom svoje bukve pri tej mizi bral, da bo ura pol enajstih in tedaj bom šel spat.«

Ta princ leže dol na to belo posteljo in je sladko zaspal. Ta študent bere svoje bukve, da je bila ura pol enajstih, gre na posteljo, ki je bila zanj pripravljena, se uleže dol. V tistem ura odbije enajst in zdaj so se vrata odprla, pridejo noter v cimer štiri črne ženske, usedle so se dol k mizi, vzele so karte v roke in so začele špilati in pravi ta starejša hči svoji materi: »Preljuba moja mati! Jaz vas vprašam, kaj da je nocoj taka svetloba v naši graščini?«

In mati odgovori: »Preljuba moja hči, ali ne veš, da španski princ z imenom Konratelj gre v glaževnato goro po to mlajšo princezinjo, pa srečno ne bo prišel?«

Hči pravi: »Ali ni za pomagati, da bi prišel srečno v glaževnato goro?«

Mati pravi: »Za pomagati je, bosta prišla do krvavega morja, tam ni nobenega mosta, tudi ni nobenega brodarja, da bi ju čez morje prepeljal; tam noter na strani je eno drevo jabolčno; ko bi eden eno jabolko utrgal in ga spustil v to krvavo morje in morje bi se razgrnilo, da bi čez suh graben jahala.« In še je rekla ta mati: »Ko bi kdo od teh dveh to slišal in eden temu drugemu povedal, grata do kolen kamen.«

V tistem začne polnoč ura biti in so šle tiste štiri ženske fort; ta študent zaspi in je dobro spal; približa se dan, vstala sta zdrava in vesela. Pravi ta Konratelj: »Pojdiva zdaj dalje na rajžo!«

Študent mu odgovori: »Danes še bodiva tukaj, ker imava živino zelo zmatrano in midva bova hodila noter po tej graščini, po cimrih, kaj je kaj za ena ajnrihtenga in kako so kaj malani.«

Tako dolgo mu je ta študent govoril, temu princu, da ga je zmotil, da sta še ta dan v tej graščini ostala. Približala se je zopet noč, spet je šel ta princ ta prvi spat, ko je šel ta študent svoje bukve brat. Zdaj je bral svoje bukve, da je bila tri firkeljce na enajst. Zdaj se uleže dol v posteljo. Ob enajstih pridejo spet tiste črne žene noter, se usedejo dol k mizi, vzamejo karte v roke in so začele špilati. In zdaj ta srednja hči svojo mater vpraša: »Preljuba moja mati, kaj je nocoj v naši graščini, da je taka svetloba, kakršna nobenkrat ni bila?«

Mati odgovori: »Preljuba moja hči, ali ne veš, da španski princ z imenom Konratelj gre v glaževnato goro po ta mlajšo princezinjo? Pa če glih čez ta krvavo morje prideta, bosta prišla v planino, kjer je zverina tako huda, da ju bo požrla; ko bi eden šel od teh dveh na stran iskat hruškovo drevo, tisto drevo ima takšne hruške, ko bi eden eno odtrgal in vrgel proti tisti gmajni ali planini, bi tista zverina okamenela, cesta bi se skozi naredila; ko bi od teh dveh eden to slišal pa ta drugemu povedal, grata do pasu kamen.«

V tistem polnoči odbije in so šle te štiri ženske fort. V tistem je študent zaspal in spi do dne. Zjutraj se spet nafruškata in pravi ta Konratelj: »Študent, pojdiva!«

Študent odgovori: »Kam se nama mudi? Imava piti in jesti in tudi kvartir, vse zastonj.«

Rihtik, tako dolgo mu je govoril, da sta še bila tisti dan v tej graščini. Zvečer, ko se navečerjata, je rekel študent temu princu: »Pojdi spat na svojo posteljo in jaz bom svoje bukve bral.«

Študent bere bukve, da je ure manjkalo pet minut do enajstih; zdaj se uleže dol, enajsta ura odbije, pridejo tiste ta črne babe v ta cimer, se usedejo dol k mizi, vzele so karte v roke in so začele špilati. Ta mlajša hči spregovori: »Preljuba moja mati, kaj je taka svetloba v naši graščini, da je še ni bilo take?«

Mati odgovori: »Ne veš, ti moja ta mlajša hči, da španski princ gre v glaževnato goro po to mlajšo princezinjo, pa je ne bo dobil?«

Pravi ta hči: »Ali ni za pomagati?«

Mati odgovori: »Ko bojo prišli pod glaževnato goro, tukaj ni nobene ceste, nobenega pota gor na glaževnato gore, kjer mesto stoji.«

Ta hči pravi: »Ali ni za pomagati, da bi prišla?«

Mati odgovori: »Pod goro je ena suha šterna, v tisti suhi šterni je ena kamnita plošča, pod ploščo sta dve šibi, ki eno leto rasteta; ko bi eden tisto šibo vzel ven in udaril po glaževnati gori z njo, bi se kar cesta naredila, da bi se lahko šlo v glaževnato goro, kjer to mesto stoji. In ko bi od teh dveh eden to slišal pa temu drugemu povedal, bi čisto okamenel.«

V tistem dvanajst ura odbije, šle so te štiri črne babe na svoj plac, kjer so prebivale. Nato študent dobro zaspi, zjutraj se prebudi, vstane gor in zakliče: »Konratelj, vstani, da greva naprej!«

Ta princ vstane gor, se napravita, sta se nafruštkala; gresta v štalo k svojim konjem, ju osedlata, sta se usedla na nje in se podata dalje na rajžo. Rajžata tako daleč, da prideta do krvavega morja. Zdaj je rekel princ: »Kako bova zdaj čez jahala ali peljala, ko ni nobenega brodarja in tudi ne mosta?«

Rekel je ta študent: »Primi ti mojega konja, jaz moram iti na stran, mi je zelo treba.«

Prijel je Konratelj tega konja. Študent gre iskat to jabolčno drevo, ga najde in utrga eno jabolko; on je mislil: Moram utrgati še tri, moram imeti za noter dva, za nazaj pa dva.

Jih da noter v varžet in gre nazaj in zdaj vrže enega noter v globočino rdečega morja in se je morje razgrnilo; je sedel na konja, sta jahala čez suh graben, prijahata čez graben, spusti študent drugo jabolko noter, je zopet morje vkup stopilo. Jahata dalje naprej, prideta do tiste planine, se je cesta zgubila in je zverina začela rjuti, kakor da bi ju mislila požreti. Pravi ta študent: »Primi ti mojega konja in jaz grem iskat en tak kot, da bi se midva skrila pred to hudo zverino.«

Študent gre, najde to hruškovo drevo, utrga štiri hruške, je tri hranil v varžetu, eno vrže preko planine, da je zverina okamenela, cesta se je skozi naredila. In gre nazaj k princu, se usede na konja in jahata dalje naprej. Prideta čez to planino, vrže drugo hruško nazaj, zverina je oživela in cesta se je zakrila. Rajžata tako daleč naprej, da prideta do glaževnate gore, nista mogla na goro, kjer mesto stoji. Rekel je ta študent temu princu: »Primi ti mojega konja in jaz grem iskat, če bom našel, kje je kaj vode, sem tako močno žejen, da ne morem nič več prestati.«

Ta princ prime študentovega konja. Študent je šel iskat ta suhi štepah, ga najde, gre noter v njega, vzdigne to kamnito ploščo; vidi, da sta noter dve leskovi šibi, taki ki eno leto zrasteta, ju vzame in udari z eno po glaževnati gori; cesta se je naredila na goro, v to mesto. In je tisti šibi vkup zvezal, ju je v varžet dal in gre nazaj k princu, se usede na konja in pravi: »Zdaj pojdiva v glaževnato goro, kjer je ta mlajša princezinja doma.«

Prideta na vrh gore, udaril je s šibo, cesta se je zakrila in jahata naprej; prideta preko mesta, gresta mimo velikega hausa, skozi okno je zašrajla ena ženska: »Kaj sta prišla vidva, fremtna, v to mesto glaževnate gore?«

Študent odgovori: »Midva sva dva snubca s Španskega, ki sva prišla v glaževnato goro po to mlajšo princezinjo.«

In ona odgovori: »Jaz sem tista ta mlajša princezinja, pa sem v ječi.«

Ta dva pa pravita: »Na kako vižo si ti v to ječo prišla?«

Ta princezinja je pa rekla: »Jaz sem imela snubce, pa nisem hotela vzeti tistega, ki je očetu prav dopadel; so me zavoljo jeze dali v ječo in tudi vidva bosta nesrečna pri mojem očetu, saj vama bojo tako delo dali in vnaprej določili, da če ga ne bosta rihtala, kar vama bojo naprej postavili, bosta nesrečna. Zato mora zvečer od devete do pol desete ure eden od vaju tukaj pod moje okno priti in jaz mu bom povedala, kako se bosta nosila, da bosta mene dobila.«

Zdaj ta dva jahata naprej v mesto, naravnost proti parku, kjer je bil ta kralj v glaževnati gori. Ko ju kralj zamerka, ju srdito vpraša: »Kaj sta prišla vidva fremtna v to goro glaževnato?«

Študent odgovori: »Midva sva dva snubca, ki sva prišla snubit to mlajšo princezinjo.«

Rihtik, je zašafal ta kralj ta konja v štalo dati in ta dva snubca je noter v cimer peljal; in so se usedli dol, so se pogovarjali, kako sta kaj rajžala, mu pravita: »Prav dobro, do trdnega večera.«

Alston, ko so bili pri večerji, je rekel ta kralj: »Jutri jahamo tja v logar k mojim trupam; bom jaz sedel na tega konja, ki gre kakor blisk. Če bosta vidva pol ure pozneje v logar prijahala, sta za eno glavo krajša.«

V tistem gre študent ven iz tega cimra naravnost pod to okno, kjer je ta princezinja noter v ječi bila, in ji pravi ta študent: »Kako si hočeva zdaj pomagati, da bi midva prej prijahala v logar kakor tvoj oče?«

Ta princezinja pravi: »Pojdi ti noter v tisti vrt, ki je pod štalno, noter v vrtu je eno breskovo drevo; pripogni ti vrh in utrgaj dve peresi; in ko bo polnoči ura bila, pridi v štalno, konja osedlaj, daj pod vsako sedlo eno pero in bosta pol ure pred v logarju kakor moj oče.«

V tistem se študent zasukne in gre nazaj noter k svoji družini; pride tja, kjer je ta Konratelj, in ga vpraša ta kralj: »Kje si bil tako dolgo?«

Ta študent odgovori: »Bil sem tam, ven, ker mi je prav slabo bilo.«

V tistem so se spravljali spat in jima je rekel ta kralj: »Pojdita v štalno spat, vama bo že haus kneht pokazal, tja je štraja.«

Zdaj je ta španski princ mislil: »Tako slabo bo to, da bom moral jaz na štraji ležati.«

Prideta v štalno, haus kneht jima vrže malo slame tja na gnoj in ta princ je legel dol. Študent je šel ven iz te štale v vrt, utrgal je štiri peresa, konja nasedla in je dal pod vsako sedlo dve peresi in se uleže dol; sladko je zaspal. Zjutraj, ko se dan stori, pride kralj noter v štalno, pravi: »Kaj sta vidva za ena snubca, da tako dolgo ležita? Vidva sta kakšna falota posvetna; jaz sem prerajtal, ko bom sedel na konja, ki gre kakor blisk.«

V tistem ta dva snubca vstaneta gor, se usedejo vsi trije vsak na svojega konj, zginili so eden od drugega; kralj prijaha tja v logar k svojim trupam in je videl ta dva snubca pri trupah jahati. In vpraša enega generala: »Kako dolgo sta že ta dva fremtna tukaj pri trupah?«

Ta general odgovori: »Pred pol ure sta prijahala v logar.«

Ta kralj je šel k njima, ju vpraša: »Ali imata vidva takšne konje, da grejo toliko huje kakor moj? Ali sta coprijana?«

Študent odgovori: »Midva nisva coprijana, najina konja gresta, kakor midva hočeva.«

V tistem so šli nazaj iz logarja vsi trije vkup domov; ko pridejo domov, dajo konje v štaló, grejo noter v tofel cimer in jim začnejo nositi gor na mizo piti in jesti. Rekel je ta kralj: »Danes sta me prehauptala, jutri me ne bosta, jutri bom jaz sedel na tistega konja, ki gre kakor misel, bom pomislil in se bom znašel pri trupah v logarju.«

V tistem gre študent iz cimra ven pod to okno, kjer je bila princezinja v ječi zaprta in ji pravi študent: »Kaj je nama za storiti? Jutri bojo tvoj oče sedli na tistega konja, ki gre kakor misel.«

Princezinja pravi: »Pojdi ti v vrt k tistemu breskovemu drevesu, ko bo ura polnoč bila; utrgaj štiri peresa z vrha dol, daj pod vsako sedlo dve peresi, bosta toliko bolj naglo jahala, bosta firkeljc ure pred v logarju kakor moj oče.«

Študent odgovori: »Sem že sinoči utrgal štiri peresa in sem dal pod vsako sedlo dve.«

Princezinja pravi: »Torej, nocoj utrgaj šest peres, da boš dal pod vsako sedlo tri.«

Študent se zasukne in gre nazaj v cimer, kjer so bili pred vsi skupaj zbrani. Vpraša ga kralj: »Kje si bil, da te tako dolgo ni bilo?«

Študent odgovori: »Mi je bilo slabo, sem se zunaj hladil.«

V tistem so se spravljali spat in jima je rekel ta kralj: »Pojdita noter v štaló spat, kakor sta prejšnji večer šla.«

Ta princ je šel spat, študent je šel noter v vrt stat, čakal je, da je ura začela dvanajst biti; pripognil je breskov vrh in utrgal šest peres, gre noter v štaló in osedla oba konja in je dal pod vsako sedlo tri peresa. Zdaj je dol legel in zaspal. Zjutraj pride kralj, ju je prav hudo ofinfal, kaj da sta za ena snubca, ko tako dolgo ležita; ta dva vstaneta in se napravita, se usedejo vsi trije vsak na svojega konja; zginili so eden spred drugega. Kralj prijahá v logar k svojim trupam, ju že vidi, da sta noter med trupami gor in dol jahala. Vpraša spet tega generala: »Kako dolgo sta že ta dva fremtna tukaj?«

General odgovori: »En firkeljc ure sta že tukaj.«

In ta kralj gre k njima, ju vpraša: »Ali znata coprati ali imata konje take?«

Študent odgovori: »Midva nisva nobena coprijana, najini konji gredo huje kakor misel.«

In zopet grejo nazaj iz tega logarja noter na dom, pridejo na hof, pred štaló, dajo konje hausknehtu čez in grejo noter v cimer. Kralj reče: »Danes sta me pa spet prehauptala pri jahanju; zdaj vaju bom pa dal gor, da mi morata enega takega konja dobiti, da bo lesen, postal tako velik, kakor so živi, in pa da bo letel in peljal, kakor bom hotel.«

Ta študent gre ven in gre vprašat to princezinjo: »Kaj nama je za storiti? Rekli so tvoj oče lesenega konja dobiti, v postavi tako velikega, kakor je ta živ, in da bo letel in peljal, kakor bojo hoteli.«

Princezinja pravi: »Tukaj so štirje drajkslarji, pojdita k njim in recita takega konja narediti, da bo po sredi čisto votel in da se bo odšraufal in zašraufal, da se ne bo nič poznalo, in da bodo vsi glidi na fedre in pa da se bojo tisti fedri na to vinto vkup stekali in pa da bo šel en človek noter v konja, da bo tisto vinto sukalo, če jo bo bolj gnal v kobel, bo konj letel; ko ga dobite, ga pripeljite sem, da bom videla, ali je prav narejen ali ne.«

Zdaj ta študent gre od okna preč k svojemu Konrateljnu; pride v cimer, ga vpraša kralj: »Kje si bil, da te ni bilo tako dolgo noter nazaj?«

Študent odgovori: »Meni je bilo prav slabo, sem tam ven se hladil.«

V tistem so šli spat, drugi dan vstanejo, so se nafruštkali; gresta v mesto k drajkslarjem, prideta k ta prvemu, ga vprašata: »Ali se upajo narediti enega lesenega konja, v postavi tako velikega kot je živ, in da bo tekel in peljal in kar bova hotela?«

Drajkslar pravi: »Ali sta vidva neumna ali vama pameti manjka? Jaz še nisem nikoli videl lesenega konja, da bi letel.«

Ta dva sta se zasukala in šla k drugemu drajkslarju in sta ga vprašala: »Si vi upate narediti lesenega konja, v postavi tako velikega, kakor je ta živ, in pa da bo letel in peljal, kamor bova hotela?«

Drajkslar jima odgovori: »Jaz vama naredim lesenega konja, v postavi tako velikega, kakor je živ, samo tistih nog pa ne bo sam prestavljal.«

Spet sta bila žalostna ta dva snubca, sta šla od tega drugega drajkslarja k temu tretjemu; tega tretjega vprašata: »Ali si upajo narediti enega konja, lesenega, v postavi tako velikega, kakor je živ, in pa da ga bova jahala in vozila z njim?«

Drajkslar pravi: »Zakaj ne, saj sem jih že dosti naredil.« Vpraša ju: »V kakšni obliki ga hočeta imeti?«

Študent pravi: »V postavi tako velikega, kakor je ta živ, in pa da bo za jahati in za furati.«

Drajkslar pravi: »Tega pa jaz nisem kos storiti, ker še nisem nikoli delal takega konja pa videl tudi ne.«

Zdaj gresta žalostna k ta četrtemu drajkslarju, in ko prideta do njega, ga vprašata: »Ali si upajo narediti enega konja, v postavi lesenega, tako velikega, kakor je živ, in da bo za jahati in za peljati kakor ta živ?«

Drajkslar je rekel: »Naredim ga, pa bo koštal dvanajst sto goldinarjev.«

Sta brž denarje naštela, za aro šeststo goldinarjev, in sta rekla: »Kadar boste konja naredili, boste še onih šeststo dobili.«

Zdaj gresta nazaj k temu kralju in vpraša ju ta kralj: »Ali dobite konja, lesenega, da bo letel in peljal, kakor ta živ?«

Ta dva sta rekla: »Bo že čez šest tednov fertik.«

V tistem pravi kralj: »Čez ene tri ali štiri tedne grem spet v logar k svojim trupam, v tistem pridem glih nazaj, ko bo konj fertik, da ga bom videl, kakšen bo.«

Rihtik, ta dva snubca sta se unterholtala v tem kraju. Zdaj tri tedne mine, šel je ta kralj v logar k svojim trupam. Drajkslar jima pošlje pošto: *Konj je že fertik, pridita ponj.*

Ta dva sta šla po konja in sta ga plačala, kolikor je še bilo; in sta ga odšraufala, da je šel ta študent noter; in ta princ ga nazaj zašraufa, začel je študent vinto goniti in konj v luft skakati, skakal je tako, da ga ta princ komaj štoka; zdaj ga žene čez mesto, vsi ljudje v tem mestu so leteli vkup tega konja gledat, ki je lesen, pa vendar skače, kakor bi bil živ. Vsem se je to čudno zdelo; ga prižene na hof, vpraša to kraljico, če žiher svoje konje osedla in po mestu vodi, da se bo bolj navadil skakati. Kraljica pravi: »Le unterholtajta se z njim ta cajt, da kralj pride iz logarja domov od svojih soldatov.«

Pelje ta princ tega lesenega konja tja pred okno, kjer je bila ta princezinja zaprta, odšraufa konja ta princ in je šel študent ven iz tega konja. Princezinja se je slekla, je stlačila gvant ven skozi okno in je zlezla ven, pod oknom se obleče in gre noter v konja. Konja nazaj zašraufata, sta ga pustila tam stati, sta šla v štalo po svoje konje, jih nasedlata, se usedeta nanje in gresta k temu lesenemu, ga prime študent in pravi: »Princezinja, goni to vinto v konju, da pridemo malo naprej.«

Princezinja je začela vinto sukati, konj je začel leteti, pridejo dlje naprej, kjer ni bilo ceste iz glaževnate gore. Udari študent s šibo po glaževnati gori, cesta se je naredila po njej in gredo naprej, da pridejo skozi pod glaževnato goro. Udari spet s šibo in cesta se je zakrila. Odšraufa tega lesenega konja, je šla princezinja iz konja in ji je rekel študent: »Sedi na mojega konja, jaz bom šel k nogam za vama.«

In ta študent gre noter v to suho šterno ali štepih, vzdigne to kamnito ploščo, dal je ti dve šibi pod njo in jo nazaj položi. Pride ven iz štepiha, so šli dalje najprej, rajžajo tako dolgo, da so začele študenta noge boleti in pravi princezinji: »Veš kaj, princezinja, kupi ti enega konja, da bomo vsi trije jahali, jaz ne morem nič več vaju dohajati, ker me noge bolijo.«

Pridejo do enega pavra, zglihajo za enega konja in ga plačajo, se usede študent nanj in so vsi trije jahali. Pridejo do tiste planine, kjer je bila tista huda zverina; zdaj je začela rjuti, kakor da bi jih hotela požreti; ta princ in princezinja sta se hudo bala te zverine; ta študent je skrivaj vrgel eno hruško noter v planino, zverina je okamnela, cesta se je skozi naredila, jahajo čez to planino; ko pridejo čez to planino, vrgel je to drugo hruško nazaj v planino, zverina je oživela, cesta se je skrila, rajžajo torej dalje naprej; pridejo do krvavega morja, kjer ni bilo nobenega mosta čez in tudi nobenega brodarja ne; vrgel je študent eno jabolko noter, morje se je razgrnilo, jahali so čez suh graben; ko pridejo čez graben, spustil je ta študent drugo jabolko čez graben v morje, morje je vkup stopilo in grejo naprej, pridejo v to graščino, ki je bila z bršljanom obraščena, dajo konje v štalo in grejo noter v cimer; noter je bilo narihtano za tri persone piti in jesti. Ta princ in princezinja se hitro dol usedeta in sta mislila jesti. Študent pravi: »Vidva imata posebej zlato posodo, jaz imam pa le srebrno,« v tistem so začeli jesti in piti. Ko se navečerjajo, jima je rekel: »Zdaj pojdiva spat vsak na svojo posteljo, jaz bom svoje bukve bral do pol enajstih.«

Ta princ pravi: »Midva bova ja vkup ležala s to princezinjo, ker še nisva nikoli.«

Pravi študent: »Ali ne veš, ko sva pred tukaj ležala tri večere, da sta bili dve postelji v tem cimru, zdaj so pa tri; pojdiva vsak na eno posteljo ležat in jaz bom pa svoje bukve bral.«

Princ in princezinja sta šla vsak na svojo posteljo spat. Študent bere svoje bukve do pol enajstih. Zdaj se uleže dol; ob enajstih pridejo štiri črne ženske noter v ta cimer, se usedejo dol k mizi, vzamejo karte v roke in so začele špilati; ko odšpilajo, pa pravi ta starejša hči proti svoji materi: »Preljuba moja mati, kaj je nocoj taka svetloba v naši graščini, da še take ni bilo?«

Mati odgovori: »Preljuba moja ta starejša hči, ali ne veš, da španski princ iz glaževnate gore to mlajšo princezinjo pelje? Pa kaj nuca, če jo pelje, ko je do doma pripeljal ne bo.«

Hči pravi: »Ali ni za pomagati, da bi jo pripeljal?«

Mati odgovori: »Bojo prišli zdaj v ta prvo mesto in mu bo denarja na malo hodilo; bo vzel en cimer gor v enem gasthausu za ene par dni in bo pisal eno pismo svojemu očetu domov: *Preljubi moj oče! Pošljite mi ene par tisoč, v tem in tem mestu stanujem, na tem in tem bircausu, v tej in tej gasi, na tej in tej numari.* Po tistem ko bo pismo pisal, bo dal tukaj en paruč delati, tako nobel, vse da bo srebrno kovano in z zlatom štikano, pustil bo šere narediti za štiri konje, čudno drage. No, zdaj bo oče tisto pismo v roke dobil, ga prebere. On mu bo pisal drugo pismo nazaj in poslal mu denar. No, ta kralj, njegov oče, je v tem cajtu, kar je bil princ na rajži, vdovec postal. Kralj se je v drugo oženil z eno apotekersko kuharico in ta je imela že pred otroka z enim apotekarjem. In je jezen, da bi princ prišel s princezinjo domov, da bi se kraljestva podstopil, ker je mislila, da bi njen sin kraljestvo dobil. V tistem bo kraljica eno ponarejeno pismo pisala na tisti gasthaus tej kuharici: *Zagiftajte te tri person, ta zadnji čas ko bodo na paruč sedli, se bojo mislili naprej peljati, ti jim daj vsakemu en glaž zagifanega kofeta; za dober lon, kakor si ga boš zvolila, jaz ti bom plačala.*

Ta črna baba pravi svoji ta starejši hčeri: »Ko bi eden od teh treh toliko korajžen bil, da bi udaril po tisti taci, da bi tiste tri glaže kofeta dol zbil in udaril po konjih, tedaj bi se srečno odpeljali iz tega mesta; pa ko bi eden od teh treh to slišal, pa svojima dvema povedal, potem grata do kolena kamen.«

V tistem je polnoči odbila ura in so šle te štiri črne babe iz graščine. Ta študent je zaspal, zjutraj, ko se prebudijo, vstanejo, so se napravili in nafruštkali. Pravi ta princ: »Pojdimo zdaj dalje naprej.«

Študent pravi: »Ne martrajva midva te princezinje, smo že daleč prirajžali iz glaževnate gore, danes bodimo tukaj, da si malo odpočijemo in bova princezinji pokazala te cimre, kako so v tej graščini.«

Tako dolgo je nagovarjal tega princa in princezinjo, da so ostali tam. Piti in jesti so imeli in kar so poželeli. Zvečer se navečerjajo, jima je ta študent spat rekel iti: »Vsak na svojo posteljo in jaz bom bukvice bral pri tej mizi, da bo tri firkeljce na enajst.«

Tri firkeljce udari na enajst, se uleže dol na svojo posteljo. Ob enajstih pridejo v ta cimer štiri črne ženske, se usedejo dol k mizi, začele so špilati in pravi ta srednja hči: »Preljuba moja mati, kaj je taka svetloba v naši graščini nocoj, da takšne še ni bilo?«

Mati odgovori: »Preljuba moja hči! Ali ne veš, da španski princ iz glaževnate gore to mlajšo princezinjo pelje? Kaj, če jo bo srečno s tega mesta odpeljal, pa ko se bo proti svojemu mestu španskemu peljal, na kastelu bojo začeli kanoni pokati, po mestu bande špilati, celo mesto bo pelo z eno štimo: 'Naš princ pelje iz glaževnate gore to mlajšo princezinjo.' Mačeha njegova bo jezna, se bo brž zasuknila in bo šla kofe kuhat, prav zagiftanega, in bo čakala pri haustoru z njim; ko se bodo pripeljali pred haustor, pa bo dala vsakemu en glaž kofeta; in če bojo tisti kofe pili, bojo vsi trije hin; ko bi pa po tistih treh glažih, v katerih je tisti zagiftani kofe noter, eden udaril, da bi se razlil, da bi ga ne bi pili; pa ko bi eden to slišal od teh treh, pa drugima dvema povedal, grata do pasu kamen.«

V tistem polnoči ura odbije, šle so te štiri črne babe iz tega cimra; v tistem študent zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, vstanejo vsi trije, se napravijo in nafrustkajo in je rekel ta princ: »Podajmo se brž na rajžo!«

V tistem pravi študent reče: »Bodimo še danes tukaj v tej graščini, saj nam ni tukaj nobena sila, kjer imamo piti in jesti vse zastonj; danes bova še princezinjo noter po vrtovih vodila in pregledovali bomo, kaj je kaj za eno blago noter v teh vrtovih.«

V tistem tako dolgo govori ta študent o tem, da ju je pregovoril, da so bili ta tretji dan v tej graščini. Zvečer, ko se navečerjajo, sta šla princ in princezinja spat vsak na svojo posteljo. Ta študent vzame svoje bukve in jih bere, da je manjkalo deset minut do enajstih. Alston gre spat, pridejo tiste štiri črne babe noter v ta cimer, se usedejo k mizi, vzamejo karte v roke in začele so špilati dalje naprej. V tistem pravi ta mlajša hči: »Preljuba moja mati, kaj je nocoj v naši graščini, da je taka svetloba, ki je še v naši graščini nikdar ni bilo?«

Mati odgovori: »Preljuba moja ta mlajša hči, ali ne veš, da španski princ iz glaževnate gore ta mlajšo princezinjo pelje? Pa kaj, če jo pelje, saj jo do doma pripeljal bo, ali pa potlej na njeni ohceti, ko bojo najboljše volje, bo priletel en tič, ki bo imel na sebi vsake sorte farbo, kar jih je na svetu, in isti tič bo take viže povovojal, da nobena banda ne špila takih viž. Ta ženin bo rekel tako: 'Vsega imam zadosti, pa da bi jaz sam mogel ujeti tega tiča, ki na oknu sedi in nam tako lepo žvrgoli.' V tistem bo šel ta ženin tja k oknu in bo odprl okno, ker bo mislil tega tiča prijeti. Ta tič bo zletel noter v cimer in sedel bo na enega svata in zdaj se bojo vsi svati znašli v glaževnati gori.«

V tistem ta mlajša hči svoji materi pravi: »Ali ni za pomagati, da bi se ne znašli v glaževnati gori?«

Mati pravi svoji ta mlajši hčeri: »Ali ne veš: ko bi eden tako šikan bil, da bi šel z enim štokerlom (palico), ki jih gospodi imajo tam v kotih prislone, vzal bi enega; tisti čas, ko bo ženin tistega ptiča šel loviti, ko bo okno odprl, da bo mislil tiča prijeti, v tistem da bi eden tako

šikan bil, da bi udaril po ptiču, ročno bi ga ubil, zakaj ker tisti tič je sam kralj iz glaževnate gore ali oče nevestin; ko bi tisti tič na katerega svata sedel, vsi svatje, cela družina bi se znašli v glaževnati gori. Ko bi eden od teh treh to slišal pa tema drugima povedal, grata čisti kamen.«

V tistem ura odbije polnoči, šle so te štiri črne babe na svoj plac, kjer so stanovale; v tistem ta študent zaspi do jutra; ko se dan naredi, se prebudi in vstane gor, zakliče princu in princezinji: »Vstanita, da se napravimo in podamo na rajžo dalje naprej!«

Vstaneta, se napravijo in nafruškajo, gredo dol v štalo k svoji živini; ti trije konji so bili napojeni in nafutrani, jih študent osedla in se usedejo vsak na svojega, podali so se dalje naprej; rajžajo tako daleč, da pridejo v ta prvo mesto in pravi princ: »Ostanimo tukaj, meni že denarjev na malo hodi, jaz bom pisal domov svojemu očetu, da mi pošljejo ene par tisoč!«

Po tistem gredo na en gasthaus, dajo haus knehtu te konje in so šli noter v cimer birta vprašat, če ima kje ekstra cimer: »... da bi ostali mi tukaj ene par dni.«

Ta birt pravi: »Zakaj ne, placa je dosti.«

In zdaj sta šla ta princ in študent k enemu zotlarju in sta zglihala z njim za eno kočijo, da bi jima jo naredil prav lepo, da bo s srebrnim kovana in zlatom štikana in tudi šere za štiri konje: namesto da bi na teh šerah mesing bil, zašafala sta, da morajo biti zlate. Ko so zglihali za to blago, se obrneta na svoj kvartir; ko prideta v cimer, se usede ta princ dol k mizi, začne pisati eno pismo svojemu očetu domov, da se priporoča za ene par tisoč: *Ker že meni denarjev na malo hodi. Pošljite mi jih v to in to mesto na to in to numaro.*

Ta pismo skonča, ga na pošto da; in zdaj so se na tem gasthausu dobro unterholtali. Ta pismo pride v to mesto, španski ga dobi kralj v roke, ga ofna in ga začne brati. Razveselilo se je njegovo srce, ker je njegov sin z imenom Konratelj peljal princezinjo iz glaževnate gore. On se usede dol k mizi, začel je pisati eno pismo svojemu sinu, zapoka tudi denarje vanj in zapečati in pa na pošto da, da bi jih Konratelj zdrav in vesel v svoje roke prejel. In ta kralj, v tem cajtu, kar je bil ta Konratelj na rajži, je vdovec postal; ta kraljica, njegova mati, je zbolela in umrla, kralj jo je pustil prav s pobožnostjo pokopati. Čez nekaj cajta se je on oženil in je dobil eno kuharico apotekarsko, tista kuharica pa je že imela od pred enega fanta z apotekarjem; in ona je bila jezna, ko je slišala ta pismo ta prvi bart brati, ki ga je pisal Konratelj svojemu očetu. In ta mačeha je bila čudno jezna na Konrateljna, ker je bil menil domov priti in kraljestvo prevzeti, ker je mislila, da ga nič več ne bo, da bo njen sin kraljestvo dobil. Zmisli si eno ponarejeno pismo na tisti gasthaus pisati in je pisala: *Stori ti to, stori mi ti, kuharica, kar te bom jaz prosila; zagiftaj te tri persone; kadar bojo že na rajži, da bojo mislili se odpeljati, daj jim vsakemu en glaž zagiftanega kofeta, za dober lon, kolikor boš ti pogrevala za to tvojo mujo, jaz ti bom plačala.*

In je sklenila ta pismo, poslala naprej tej kuharici. Ta kuharica pismo v roke dobi in ga prebere in se razveseli, ker je mislila: Jaz to lahko storim za dober lon.

In v tistem je bila ta kočija fertik in tudi šere, koštalo je vse vkup štiriindvajset sto; pa kupila sta še enega konja, da so imeli štiri. In so jih našerali v kočijo, kočijo napregli in so se

napravili na rajžo. Ko so sedli gor v kočijo in so mislili se odpeljati, prileti kuharica ven na prag in pravi tako: »Počakajte še malo, dobite vsak en glaž kofeta za popotnico!« Gre noter v to kuhinjo, nalije tri glaže kofeta, postavi jih gor na tace in jih nese pred to kočijo in pravi tako: »Vzemite vsak en glaž in pijte ga, da boste laže trpeli, preden pridete na drugi gasthaus.«

Ko ta princ in princezinja mislita vsak za en glaž prijeti, v tistem ta kočijaž mahne po taci in zbije vse tri glaže dol na tla in udari po konjih in se odpeljejo srečno dlje naprej. Tedaj ga je začel ta princ grdo šimfati, tega kočijaža: »Dokler si bil ti študent, si bil pošten človek, zmerom pri meni, zdaj pa, kar si kočijaž gratal, si pa ta velik lump, ker mi škandale narejaš in v sramoto pripravljaš pri tem kofetu; bojo mislili na tem gasthausu, kaj so to za eni divji ljudje.«

Ta kočijaž se ni nič zmenil, če je grenke požrl, ker je mislil tako: Če jima povem, zakaj sem to naredil, gratam do kolena kamen.

Peljali so se dlje naprej, pridejo do španskega mesta, kjer je bil ta Konratelj doma. Začeli so štuki na kastelu pokati, bande špilati, celo mesto je pelo znano štimo: »Vivat! našega princa, ki pelje iz glaževnate gore to mlajšo princezinjo!«

In ta mačeha se je prestrašila, brž je šla kofe kuhat in ga je močno zagiftala; prinese ga dol pred haustor, tri glaže; pripeljejo se tja noter in vsakemu da en glaž zagiftanega kofeta in pravi tako: »Vzemite vsak en glaž, da en malo toplega dobite vase!«

V tistem ta princ in princezinja mislita prijeti za glaž; in ta kočijaž z enim rajtpajčnom mahne po tej taci, zbije vse tri glaže dol na tla. In v tistem ga ta princ spet začne šimfati, tako ga je pucal kakor en soldat svojo flinto. Ta kočijaž se ni nič zmenil, je voljno trpel, ker je mislil tako: Povedati ne smem, če povem, gratam do pasu kamen.

V tistem gresta ta princ in princezinja noter v park. Ko prideta pred kralja, si sežejo v roke in se pogovarjajo, kako jim je na rajži šlo. V tistem je ta kočijaž svoje konje pripeljal, samo da se ne bi prehladili, ker so bili močno izšvicani, potlej jih da v štalno in pokomandira in gre v cimer; dali so mu piti in jesti, pa princ je bil pa vsegljih srdit nad njim. V tistem so napravili ohcet in poroko. Zdaj ko je bila ta ohcet, so bili dobre volje in so eden drugemu kratek čas delali; in ko so bili pri najboljši volji, prileti en tič na okno, je vsake sorte farbo imel na sebi in take viže je povojal, da nobena banda takih ne špila. Vsi svatje so ga poslušali in gledali, ker je bil tako lep. Ta ženin pravi tako: »Zdaj imam vse, karkoli sem si želel, da bi le še tega tiča mogel dobiti,«

Gre tedaj k oknu, ga začne odpirati; ta kočijaž skoči brž od mize, poišče brž eno palico in stopi tja za ženina, ko ženin okno odpre, ker je mislil tega tiča prijeti. Ta kočijaž mahne s to palčko po tem tiču in ga ubije. Vsi križi so bili dol, spet ga začne ženin močno šimfati vpricho vseh svatov; ko se je kočijažu dosti zdelo, vzame tisto palico in eno okroglo mizo, jo nese noter na vrt, postavi jo na sredi vrta; in je pustil po celem mestu publicirati: *Kaj sem jaz prisluzil pri tem ženinu, ko sem ga srečno spravil v glaževnato goro, da je dobil to mlajšo princezinjo in tudi srečno nazaj iz glaževnate gore spravil domov.*

Pridejo ljudje iz celega mesta vkup; stopil je tja na mizo in vzdignil palico v luft in je rekel: »Poslušajte me vsi ljudje, da boste imeli zamerkan, da kdor dobro stori, se mu s hudim povračuje; jaz sem temu princu dosti dobrega storil, srečno sem ga po svetu vodil, srečno sem ga tudi domov pripeljal, zdaj imam pa to za lon, da me šimfa in zasega. Če to ni res, da je tisti kofe, ki nam ga je v tistem mestu tista kuharica na taci za nami v kočijo prinesla, zastrupljen, naj gratam do kolen v kamen,« in je gratal in dalje je govoril, »ko smo se pripeljali tukaj pred haustor, prinese mačeha, ta kraljica, glaže zagiftanega kofeta; ko bi bil le eden od nas treh ga le eno kapljo spil, bi bil precej na mestu hin; če to ni res, naj gratam do pasu v kamen!«

Gratal je. Ves folk je z eno štimo zapel: »Študent, ne govori več tako, ker boš ves kamen gratal.«

Študent pravi: »Kar sem začel, tudi hočem skončati. V tretje, ko smo bili vsi svati vkup najboljše volje, je priletel en tič, ki je imel vsake sorte farbe na sebi in je tudi take viže povejal, da nobena banda ne špila takih; ta ženin ga je mislil prijeti in jaz sem ga ubil. In on je mene začel šimfati vpričo vseh svatov, da mi ni bilo za prestati; pa to ni bil nobeden tič, to je bil sam kralj iz glaževnate gore, oče od te neveste; ko bi bil ta tič na enega svata sedel, se bi vsi svati, kot bi trenil, v glaževnati gori znašli. Če to ni res, naj gratam čisto kamen!«

V tistem je kamen gratal. Zdaj so pustili vsi ljudje to statuo v vrtu stati, šli so vsak na svoj dom, so ga močno milovali in tudi ohcet je bila dokončana; od same žalosti niso vedeli, kaj bi začeli. In minilo je več cajta, okoli devet mesecev, porodila je mlada kraljica enega fanta; in so ga nesli h krstu, ga od krsta prinesejo, ga v zibel položijo in zdaj ta fant vstane gor in pravi tako: »Ljubi moj oče, prinesite to sabljo, katero ste imeli v glaževnati gori!«

Vsi so se mu čudili, da je ta Ulrih tako mogočen, ko je šele od krsta bil prinesen, v zibel položen, pa je skočil ven in govori in za sabljo truca. Prinesejo mu oče tisto sabljo, katero je imel pri sebi v glaževnati gori. Ulrih odgovori: »Nesi jo, moj oče, ti, ker jaz je še ne strahujem, da prideva na tisti plac, kjer stoji tvoja in moja smrt, tam bom jaz moč zadobil, bom lahko ta meč zavil in zasukal in tebi glavo preč odsekal.« Zdaj se je Ulrih zasuknil in gre skozi vrata ven, pokliče svojega očeta Konratelja: »Pojdi z mano na tisti plac, kjer sem jaz govoril.« Gresta naravnost proti cerkvi in Ulrih govori: »Odprite, moj oče, ta cerkvena vrata!« Oče jih odpre in gresta naravnost pred veliki oltar, prideta pred oltar in pravi Ulrih svojemu očetu: »Zdaj ti meni glavo odsekaj s tem mečem in mojo kri noter v en glaž prestrezi in potlej pojdi z mojo krvjo v tisti vrt, kjer tisti študent kamnit stoji, ti ga z mojo krvjo oblij in on se bo stresel in zopet bo gratal živ študent!«

Ta kralj odgovori: »Jaz ne morem tega storiti, ker si ti en lasten moj sin.«

Ulrih pravi: »Če je ne boš ti meni, jo bom jaz tebi, študenta morava rešiti, ker kamnit tam v vrtu stoji.«

Zdaj vzdigne kralj meč in odseka pobu glavo preč: prestreže njegovo kri v glaž in gre v vrt, polije s to krvjo to kamnito statuo, kamen se strese in grata živ študent. In zdaj ga je vprašal: »Kje imaš ti svojega lastnega ta mlajšega sina, princa z imenom Ulrih?«

Kralj pravi: »V cerkvi pred velikim oltarjem mrtvo leži njegovo truplo.«

Študent je šel v cerkev, pride pred oltar, vzame glavo, pritisne jo k truplu in zdaj Ulrich živ postane; pa vendar ni mogel govoriti, ne hoditi, bil je takšen, kakor so še otroci dandanašnji. Vzame ga študent v svoje roke in ga nese domov, ga položijo v posteljo, dobili so mu amo in tudi varuško, da sta ga komandirali, da je rasel na modrosti in priljudnosti. In ta študent je začel slovo jemati, da so bili vsi žalostni. Rekel je ta mladi kralj: »Ljubi moj študent! Nikar mi ne zameri, ostani pri meni do tvoje smrti. Imaš piti in jesti in kar poželiš.«

Študent mu odgovori: »To se ne zgodi, ker jaz moram iti na to ukleto graščino, kjer smo mi ležali šest večerov.«

Vzeli so slovo eden od drugega in so se ločili in žalosten je bil ta študent, ker je vedel, da se mu bo slabo godilo na rajši. Zdaj gre tako daleč, pride v to ukleto graščino, ki je bila z bršljanom obraščena, stopi noter v njo in gre v cimer, bilo je na mizi za piti in jesti za eno persono narihtano; se usede dol, pije in je, pa v tistem pridejo štiri črne babe noter v cimer, mu pravi tako mati teh treh hčera: »Preljubi moj študent, kaj si ti prišel v to graščino, ko ne boš prestal te martre, potlej smo pa še enkrat bolj pogubljene.«

Študent pravi: »Če je le za prestati, potem bom prestal.«

Ta mati mu pravi tako: »Ko se boš ti navečerjal, pa lezi dol na posteljo, lahko brez skrbi zaspiš; ko enajsta ura odbije, pridejo hudi duhovi, začeli bodo špilati na karte, te bodo trucali, da bi ti šel z njimi špilat; pa ti nič ne hodi in tudi štíme ne smeš od sebe dati in se bodo začeli norca delati, kaj bi z enim takim štemanim človekom naredili; spoznal bo eden, da mogli bi ga metati iz kota v kot, tako dolgo da ga ubijejo.«

Zdaj pride večer, se navečerja in gre ležat v svojo posteljo in zaspi; ko enajsta ura pride, pridejo ti hudi duhovi noter, se usedejo za mizo, vzamejo karte v roke in začnejo špilati in tudi njega začnejo trucati, da bi šel, pa ni hotel iti, in še antverta ni hotel dati; začeli so se norca iz njega delati, kaj bi z enim takim človekom naredili, ki je tako šteman. Spozna eden, da bi ga mogli iz kota v kot metati, ga primejo in premetavajo sem ter tja iz kota v kot, da mrtev obleži. V tistem je začela ura polnoči biti in grejo ta hudi duhovi fort. Zdaj pridejo te črne babe noter v cimer in ga položijo na posteljo in so šle fort; zjutraj ob devetih pridejo zopet nazaj in ga vprašajo: »No, ti študent, vstani gor in povej, kako ti kaj gre, ali si zdrav ali kaj ti falijo?«

Študent vstane gor in pravi: »Jaz sem prav zdrav in frišen, kakor mi še nikoli nič ni falilo.«

Pravi ta stara baba: »Nocoj ni bilo hudo, drevi bo hujše, samo štíme ne smeš dati od sebe, boš lahko prestal.«

V tistem gredo fort te štiri črne babe iz cimra. Zdaj ostane študent sam in sem ter tja špancira, žvižga in povoje in si kratek čas dela do večera; ko se zopet noč stori, se navečerja in leže dol v posteljo in zaspi. Enajsta ura odbije, pridejo noter ta hudi duhovi, se usedejo dol k mizi, vzamejo karte v roke in začnejo špilati in eden pravi: »Tam tudi eden leži, naj gre z nami špilat.«

Začeli so ga ogovarjati in pa trcati, da bi šel z njimi špilat, on je bil pa kar tiho. Pravi eden teh hudih duhov: »Kaj bomo z njim, ko je tako šteman, da z nami ne govori, dajmo ga na štikelce izsekati.«

Začeli so ga matrati in sekati na štikelce, vsak glid posebej. V tistem polnoči ura odbije in morali so iti ti hudi duhovi fort. Prišle so te črne babe, so štikelce vkup pobrale in zložile glide vkup, so ga položile v posteljo in so šle fort. Drugi dan ob devetih pridejo, do kolen bele, v cimer, kjer je on spal, ga pokličejo: »Študent, vstani gor, nam boš povedal, kako ti kaj gre, ali si bolan ali ne?«

Študent pravi: »Jaz sem frišen in zdrav, kakor da bi ne bil nikdar bolan.«

Ta stara mati odgovori: »Sinoči ni bilo hudo, drevi bo najhujše, ker te bodo naredili v prah in pepel, ti pa ne smeš štime od sebe dati; če boš tiho, boš srečno vse prestal in boš rešil celo deželo pa tudi nas.«

V tistem so zginile te pisane babe; on je španciral gor in dol po cimrih, je žvižgal in poveljal in si kratek čas delal, da je šel ta čas naprej in da se je noč približala; zdaj se navečerja in leže dol na svojo posteljo in zaspi. Pride enajsta ura in tudi ti hudi duhovi v cimer, kjer je študent spal, se usedejo dol k mizi, vzamejo karte v roke in začnejo kartati. Zamerkajo tega v špampetu, so ga začeli zopet nagovarjati in klicati, da bi šel špilat z njimi. On je bil kar tiho, ni nobene štime dal od sebe; pride njegova mati noter skozi vrata, stopi pred njegovo posteljo in mu roko poda in reče: »Preljubi moj sin! Kako dolgo te že nisem videla; kar si v šolo začel hoditi, še nisem ene besede s tabo govorila, zato mi zdaj podaj desno roko, da vzameva eden od drugega slovo, ker boš smrt moral prestati nocojšnjo noč!«

V tistem se spet vrata odprejo, pride njegov oče proti njegovemu špampetu in mu poda roko: »Preljubi moj sin! Podaj mi ti desno roko, ker se spet ne bova videla nič več; poglej, ljubi moj sin, koliko si ti mene koštal, da sem te v šolo dal, zdaj ti pa nič ne nuca, boš moral nocoj smrt storiti po nedolžnem; pa če ti z menoj nocoj govoriš in mi roko podaš, jaz te še obvarujem pred naglo smrtjo.«

Študent ni dal antverta od sebe in tudi ne nobene štime. In je rekel oče tem hudim duhovom: »Pograbite ga, pa ga martrajte, naredite ga v prah in pepel, zakaj če nisem toliko vreden, da bi on z menoj govoril, potem ni drugega vreden.«

Začeli so ga martrati in mučkati tako dolgo, da je prah in pepel gratal. V tistem je ura dvanajst začela biti, šli so ti hudi duhovi fort. Pridejo te štiri pisane ženske, pometle so prah vkup, dale so ga na njegovo posteljo in so šle fort. Drugi dan ob devetih pridejo noter v cimer, kjer je ta študent ležal, bele kakor sneg, in ga pokličejo: »Študent, vstani gor, nam boš povedal, kako ti kaj gre!«

Študent vstane gor in pravi: »Jaz sem prav frišen in zdrav, kakor da mi še nikoli nič ni falilo.«

Zdaj pravi mati treh deklet: »Poglej ti skozi okno, kaj boš kaj videl!«

Pogleda in vidi, kar so oči nesle, je bilo vse mesto; ljudje so špansirali, paručiči so vozili, na kastelu kanoni pokali, bande špilale, vse je vpilo z eno štimo: »Vivat našega odrešenika! ker je rešil celo deželo!«

Zdaj tudi pravi ta stara mati teh treh princezinj: »Jaz sem vdova kraljica, mati teh treh princes; zdaj pa katero si zbereš, tisto dobiš za svojo ženo in se kraljestva podstopiš, da boš en kralj.«

Ta študent vpraša starejšo hčer: »Ali me vzameš ti?«

Ona je rekla: »Jaz te nočem, bom Bogu služila, da sem le rešena.«

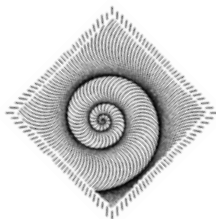
Vpraša to drugo: »Ali me vzameš ti?«

Ona je odgovorila: »Jaz te nočem, bom Bogu služila.«

Vpraša najmlajšo: »Ali me vzameš ti?«

Je odgovorila: »Jaz te bom vzela, če bom glih tebe imela, bom vseglah lahko Bogu služila.«

Zdaj so napravili oklic in potlej poroko in ohcet. In potlej je bil ta študent en kralj in je modro kraljeval do svoje smrti.

glaževnat: steklen; **kofehaus:** kavarna; **zašafati:** naročiti, ukazati; **schwarze kofe:** črna kava; **cajtenge:** časopis; **zaljša:** lepša; **dati čez:** dati vse, izročiti; **dohtar:** zdravniki; **padar:** zdravilec brez ustrezne izobrazbe; **arcnije:** zdravila; **fort:** stran, proč; **malar:** slikar; **malati, namalati:** narisati, naslikati; **gasthaus:** gostilna; **kelnarica:** natakarica; **ročno:** hitro; **rihtik:** dobro; **meldati:** javiti, najaviti se; **zantlati:** ozdraviti; **lon:** plačilo; **štacuna:** trgovina; **viža:** melodija; **na kako vižo:** na kakšen način; **farba:** barva; **cimer, ekstra cimer, tofel cimer:** soba, posebna soba, jedilnica; **zamerhati, merkati:** zapaziti, opaziti; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **kamerad:** tovariš, prijatelj; **statua:** kip; **bukve, bukvice:** knjige, knjižice; **cajt:** čas; **kvartir:** bivališče, stanovanje; **popokati:** popakirati; **cunje:** obleka; **zohen:** lastnina, premoženje; **rajtenga:** račun; **hauskneht:** hišni sluga; **štala:** hlev; **paver:** kmet; **podrobiti:** po drobtinah pojesti; **futer:** hrana, krma; **štrajati:** nastlano; **pokomandirati:** poskrbeti za koga, negovati ga; **štuk:** nadstropje; **narihtati:** skrbeti za koga, negovati; **persona:** oseba; **špilati:** igrati; **(ajn) rihtenga:** ureditev, usmeritev; **prašati:** vprašati; **zmatran:** utrujen; **kako so kaj malani:** kakšni so; **firkeljc:** četrt, četrtnina; **če glih:** čeprav; **gratati:** postati; **šterna, štepih:** vodnjak; **plac:** prostor; **varžet:** žep; **šrajati:** glasno govoriti; **varžet:** žep; **haus:** hiša; **fremten:** tujec; **rihtati:** urediti, narediti; **nositi se:** vesti, obnašati se; **alzo:** torej; **logar:** tabor; **trupa:** četa; **pred:** prej; **pero:** list; **štraja:** stelja; **prerajtati:** preračunati, nameravati; **coprijan:** čarovnik; **coprati:** čarati; **prehauptati:** premagati, prehiteti; **ofinfati:** okarati, okregati; **hof:** dvor,

dvorišče; **dati gor**: dati nalogo, delo; **drajkslar**: strugar; **reči**: naročiti, ukazati; **odšraufati**: odviti; **zašraufati**: priviti; **glid**: člen, del; **feder**: vzmet; **vinta**: ročica; **kobel**: vzvod, ročica; **preč**: stran; **tam ven**: zunaj; **frušte**: zajtrk; **fruškati**: zajtrkovati; **furati**: voziti, prevažati s konjsko vprego; **koštati**: stati (cena v denarju); **dvanajst sto**: tisoč dvesto; **ara**: predplačilo; **fertik**: gotov, izdelan, narejen; **gluh v tistem**: ravno takrat; **unterholtati se**: kratkočasiti se, zabavati se; **goniti**: poganjati; **luft**: zrak; **štokati**: dregati, sukati; **žiher**: lahko; **gvant**: obleka; **ta cajt**: ob tem času; **k nogam**: peš; **glihati, zglihati**: pogajati se za ceno, pogoditi se; **narihtano**: pripravljeno, poskrbljeno; **nucati**: pomagati; **na malo hoditi**: primanjkovati; **bircaus**: gostilna; **gasa**: ozka ulica; **numara**: številka; **nobel**: imenitno, gosposko, lepo; **paruč**: kočija; **štikano**: vezeno; **šera**: vprega; **foliš**: nepošten, neiskren; **zagitati**: zastrupiti; **glāž**: kozarec; **taca**: pladenj; **martrati, matrati**: mučiti, trpeti; **martra**: mučenje, trpljenje; **kastel**: grad; **vivat**: živel, naj živi; **kanon**: top; **banda**: godba; **z eno štimo**: v en glas; **haustor**: hišna vrata; **biti hin**: biti zelo slabo, umreti; **blago**: premoženje, lastnina; **alston**: tako torej; **šikan**: čeden, postaven; **plac**: prostor, trg; **birt**: krčmar, gostilničar, gospodar; **ene par**: nekaj; **zotlar**: sedlar; **ofnati**: odpreti, odmašiti; **mesing**: medenina; **povokati**: vstaviti, priložiti; **zapokati**: zapakirati; **prvi bart**: prvokrat; **grevati**: kesati se; **štiriindvajset sto**: dva tisoč štiristo; **šimfati**: kregati, zmerjati, kritizirati; **glāž**: kozarec; **rajtpajčen**: jahalni bič; **štima**: glas; **štuk**: nadstopje; **pucati**: čistiti; **soldat**: vojak; **flinta**: puška; **izšvican**: preznojen; **vsegluh**: vseeno; **povojati, povovojati**: prepevati, žvižgati, žgoleti; **publicirati**: objaviti; **folk**: ljudstvo, ljudje; **zamerkan**, **zamerkati**: opaženo, opaziti; **zasegati**: zapleniti; **trucati**: siliti, kljubovati, dražiti jeziti; **ama**: dovilja; **ukleta**: zakleta; **zasegati**: kregati; **pucati**: čistiti; **soldat**: vojak; **šteman**: domišljav, prevzetan; **gluh tako**: ravno tako; **antvert**: odgovor; **milovati**: pomilovati; **faliti**: manjkati, biti narobe; **frišen**: nov, svež; **štikelc**: kos; **glid**: ud, telesni del; **špampet**: postelja; **nucati**: koristiti; **smrt storiti**: umreti; **mučkati**: mrcvariti

O PRINCEZINJI, KI JE V ZLATEM TRONU SEDELA

110

Enkrat je bil en kaukman, vdovec, ki ni imel nič drugih svojih ljudi kakor eno hčer; ona mu je gospodinjala, da jima je prav dobro šlo. In, rihtik, sta se imela preveč rada, tako da je postala od njega noseča. Zdaj pove očetu, kaj da ji fali, in oče ji reče: »Pojdi v kevder, tam bom jaz naredil mitel s tabo.«

Rihtik, jo pelje v kevder, noter ni bilo drugega kakor eno staro železje in staro korito, dá jo nanj in jo raztrančira in poba ven vzame; dobi amo, da mu je poba komandirala. V taistem času mu je v štacuni blaga zmanjkalo; on se je podal na Francosko po njega, ključ je pa dal svojemu sinu in mu je rekel: »Ljubi moj sin! Jaz ti dam vse ključne čez od vseh cimrov in kevdrov, da boš hodil noter po graščini; samo s tem starim ključem noter v ta stari kevder ne smeš iti, kjer ni drugega noter kot stara železnina.«

Zdaj se oče poda na rajžo po blago na Francosko. No, rihtik. Ta fant doma prodaja, da je vse prodal po štacuni. Zdaj nima nič več kaj delati; on gre na svojo posteljo in se uleže dol, pa je zaspal in sanjalo se mu je, da je čutil glas: »Korel, Korel! Vstani ti gor, pojdi v ta stari kevder, boš videl, kaj boš noter našel!«

Korel vstane, vzame ključke in gre v ta stari kevder, vse razišče in ni našel nič drugega kakor malo starega železa in pa eno staro korito; on gre ven in misli tako: Saj to tako nič ni, kar se ti sanja, to ni nič.

V drugo zaspi, se mu je spet sanjalo, da je čul glas: »Korel, Korel! Pojdi v stari kevder, kaj boš noter našel!«

On je začel te sanje gruntati, kaj pomenijo in gre spet v ta stari kevder in išče gor in dol, pa nič drugega ne najde, kakor staro železnino in tisto staro korito. Gre ven iz tega starega kevdra in čuti štimo: »Ljubi moj Korel, obrni se nazaj in pojdi v ta stari kevder in poglej v to staro kamnito korito.« On se zasukne, gre nazaj v kevder, vzdigne ta klobuk od korita, najde eno raztrančirano žensko v njem in pravi ta ženska: »Preljubi moj brat in sin, vzdigni ta klobuk od korita in deni ga na stran!« On je storil tako in nadalje mu pravi: »Oderi mojo kožo dol s prsi in daj jo krznarju, da bo tebi ančohe naredil; in ti boš nesel artikel tej princezinji, ki v zlatem tronu sedi; ti pojdi zdaj v štalo, ker je kobila na času, da misli povreči; ti kobilo zakolji in tega žrebeta pa s to drugo kobilo doji; in ti ne smeš nobenemu povedati, kako se tebi godi. V tistem času bo tvoj oče prišel domov z blagom, te bo vprašal: 'Kako ti kaj gre?', ti reci: 'Prav dobro! Kobila, ki je bila na času, je povrgla žrebeta, jaz sem ga moral s to drugo kobilo dojeti, ker mi je ta prva crknila in potlej sem jo dal šintarju.'«

Tako je rekel, ko je oče prišel domov. Oče pravi: »Nič ne de.«

Korel je rekel: »Preljubi moj oče, nikar mi ne zamerite, kar jaz govorim; to vas prosim, da bom šel k tej princezinji, ki v zlatem tronu sedi, in ji bom nesel artikel, ki ga ona ne bo razložila.«

V tistem je oče rekel: »Ljubi moj sin, nikar tega ne stori, ker veš, da ga bo ona uganila.«

On je rekel: »Če jaz nesem ta artikel tej princezinji, ga ni kos razložiti.«

Očetu se je to čudno zdelo, da bi ta sin tako kšajt bil, da bi tak artikel vedel, da bi ga ta princezinja ne razložila. Poda se na rajžo preke tej princezinji, rajža po cesti, dojde enega dragonarja in tisti dragonar ga vpraša: »Kam greš, kamerad?«

Ta odgovori: »Jaz grem k tej princezinji in ji nesem artikel, da ga ona razložila ne bo.«

In dragonar pravi tako: »Grem žiher s teboj?«

Ta kaukmanski sin misli tako: »Soldat je vsak kšajt, torej je ta tudi.«

Po tistem pravi: »Greš z mano za dober lon?«

On pravi: »Zakaj ne!«

Tedaj gresta skupaj do te princezinje; ko prideta tja pred park, ond dasta konja v štalo in je plačal dragonarju en goldinar in mu rekel: »Tukaj si vzemi kvartir in košto gor in jaz bom

šel v mesto na en gasthaus, da bom en cimer gor vzela za svoj kvartir; in ti se tukaj untermhaltaj, kadar ti bo denarja zmanjkalo, pa pridi k meni, ti ga bom pa dal.«

Rihtik, ta princezinja, ki v zlatem tronu sedi, pokliče dragonarja predse in ga vpraša: »Povej, ti, artikel – kako je narejen?«

Dragonar pravi: »On ni bil rojen, pa je vendar na svetu; njegov konj ni bil rojen, pa ga vendar nosi, on svojo mater pri sebi nosi, pa je nobeden ne vidi.«

Zdaj pokliče princezinja svojo dekle predse in ji reče: »Pojdi ti tja dol k dragonarju in naj ti pove, kako se artikel razloži.«

Ona gre in ga vpraša: »Kako se ta artikel razloži?«

On je rekel: »Jaz ne morem drugače povedati, če prideš čisto naga drevi k meni spat.«

Dekla gre k princezinji in ji pove tako, da ta artikel se ne razloži drugače, kot da ena gre k njemu naga spat. Princezinja pravi: »Pojdi, jaz ti dam sto goldinarjev, da boš izvedela, kako se artikel razloži!«

Zdaj je šla dekla k dragonarju in mu je povedala, da bo pri njem ležala, če ji bo povedal, kako se artikel razloži.

»Ja,« pravi, »če boš prišla drevi k meni spat.«

Ona pravi: »Ob devetih pridem.«

Ura odbije devet, pride ona noter v njegov cimer in mu pove, da je prišla k njemu, da bo pri njem ležala. On ji reče, da se mora sleči in pod kovter uleči. Zdaj sta govorila in špase uganjala, njej pa je bilo hudo, ker je smrdel po bagu in po šnopsu kakor dihur; ona je komaj prestala, da se je dan naredil, da je vstala in šla k princezinji; in ko pred njo pride, jo vpraša princezinja: »Koliko si ti trpela, ko tako slabo ven vidiš?«

Dekla odgovori: »Jaz nisem nič trpela nocojšnjo noč, samo za vrat me je držal in s kovtrom vdela čez glavo, pa smrdel je kakor dihur, da sem komaj prestala pri njem.«

Princezinja pravi: »Tukaj imaš sto goldinarjev, kakor sem ti obljubila za tvojo mujo in povej mi, artikel, če si kaj zvedela.«

Dekla ji odgovori: »On ni bil rojen, pa vendar je na svetu; njegov konj ni bil rojen, pa vendar ga nosi; on svojo mater pri sebi nosi, pa je nobeden ne vidi.«

Zdaj ji reče ta princezinja, ki v zlatem tronu sedi: »Prinesi mi bukvice, da bom poklicala s celega sveta vse coprijane vkup, da mi bodo razložili ta artikel.«

Rihtik, princezinja pokliče vse coprijane s sveta vkup in začeli so bukvice prebirati in artikel iskati, kako bi se razložil, in niso našli. Princezinjo je bilo strah, ker se je bala, da jo bo ta kaukmanski sin iz zlatega trona vzela, in reče svoji dekli: »Pojdi tja dol k temu dragonarju in vprašaj ga, kako se ta artikel razloži.«

Dekla gre in ga je vprašala in on ji odgovori: »Nič drugače ti jaz ne povem, če drevi prideš k meni spat.«

Zdaj gre dekla nazaj in ji pove, kako ji je dragonar povedal, da drugače on ne pove o artiklu: »Da bom jaz pri njem drevi spala.«

Princezinja pravi: »Pojdi ti k njemu spat in čeprav ti naredi štiri ali pet otrok, vas bom vse preživela.«

In zdaj mu gre povedat, da bo prišla ob devetih k njemu spat, da ji bo povedal, kako se ta artikel razloži. Rihtik pride dekla ob devetih k njemu spat in se uleže naga dol k njemu in on jo prime za vrat in čez glavo odene, smrdel je pa po bagu in po šnopsu tako, da ga je komaj trpela, rada bi se ga bila znebila, pa se ga ni mogla. Komaj da se dan naredi, vstane, gre k princezinji in ona jo vpraša: »Kako, da ti danes tako slabo ven vidiš, kakšne špase sta uganjala?«

»Nič,« pravi, »pod kovter me je dal, za vrat me je držal in je smrdel po bagu in po šnopsu, da sem komaj trpela, ko si nisem mogla pomagati.«

Princezinja pravi: »Jaz sem mislila, da te je nugal, ko tako slabo ven vidiš.«

Dekla pravi: »O ne, jaz sem zvedela artikel, ki ga je on prinesel noter v našo deželo, ker jih misli iz zlatega trona vzeti.«

Princezinja je rekla: »Si ja zvedela, ko si pri njem spala, kako se ta artikel razloži?«

Dekla pravi: »On ni bil rojen, pa je vendar na svetu; njegov konj ni bil rojen, pa ga vendar nosi; on svojo mater pri sebi nosi, pa je nobeden ne vidi.«

Princezinja pravi: »Ta artikel sem že večkrat čula, samo razložiti ga ne morem temu dragonarju. Zdaj bom šla sama iz tega trona k njemu, da mi bo povedal, kako se razloži.«

On ji pravi, da za nobene denarje tega ne stori drugače: »Če pri meni ležiš drevi.«

Princezinja pravi: »To se vse lahko zgodi, toda samo ti ne smeš povedati nobenemu, da princezinja iz zlatega trona pri tebi spi.«

Zdaj gre dragonar k svojemu tovarišu, kaukmanskemu sinu, in ga prosi za en goldinar: »Bom šnops pil, ker bo prišla princezinja k meni ležat, ki v zlatem tronu sedi.«

Mu da goldinar in pravi tako: »Naj pride k tebi ležat, naj se do nagega sleče, ti pa pripravi dve sveči in pa bingeljce; ko bom prišel k tebi v tvoj cimer, bom luč naredil in te bom vprašal: 'Kako ti kaj gre?'; odgovori: 'Prav dobro.' In potlej te bom vprašal, kdo pri tebi leži; reci: ‚En fremten, ki ni mogel kvartirja dobiti; tedaj bom vzdignil kovter gor in bom svoj rajtpajčen stegnil, pa jo bom začel pretepravati, da mi mora povedati in razložiti moj artikel.«

Zdaj gre dragonar na svoj kvartir, domov, kjer je ta princezinja v zlatem tronu sedela, in ga vpraša, da bi artikel povedal, on je pa rekel: »Drugače ne, če pridejo drevi k meni spat.«

Princezinja gre iz zlatega trona k njemu spat in ji je rekel, da se mora do nagega sleči. Ona se je slekla in se ulegla dol k njemu. Kmalu pride ta kaukmanski sin noter in ga vpraša: »Kako ti kaj gre?«

Pravi: »Prav dobro.«

»Koga imaš pa zraven sebe?«

Pravi: »En fremten je prišel, ki ni mogel kvartirja dobiti v tem mestu.«

Zdaj kaukman kovter gor vzdigne, da je videl, da je princezinja, vzame svoj rajtpajčen, začel jo je pretepravati in ji rekel tako: »Ti nisi nobena princezinja, da bi v zlatem tronu sedela; jaz sem ti prinesel artikel, da če ga ne boš uganila, pojdeš z menoj.«

Ona je rekla: »Jaz ga bom uganila, če se bo dalo.«

Zdaj jo začne pretepravati kakor modrasce, ona je pa žalostna bila, ker je pretepena bila pri tem dragonarju.

Zdaj ta princezinja ni mogla razložiti artikla in je rekel ta kaukmanski sin: »Zdaj boš šla pa z menoj iz zlatega trona, ker ne razložiš, kaj sem ti jaz prinesel.«

Ker princezinja ni mogla razložiti, je morala iti iz zlatega trona in vzeti kakukmanskega sina za svojega moža. Zdaj ko je bila ohcet, so bili dobre volje vkup in tudi dragonar je bil pri njih, kakor za enega pedentarja; dolgo časa so srečno in veselo živeli na svetu, zdravi in veseli, še lahko živijo, če jih smrt ni vzela.

tron: prestol; **kaukman:** trgovec; **faliti:** manjkati, biti narobe; **kevder:** klet; **predajati:** prodajati; **mitel:** ukrep, sredstvo; **raztrančirati:** razkosati, razsekati; **pob:** fant; **ama:** dovilja; **komandirati:** negovati, skrbeti za nekoga; **štacuna:** trgovina; **dati čez:** zaupati, podariti; **klobuk (od korita):** pokrov; **cimer:** soba; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **čuti, čutiti:** slišati; **gruntati:** premišljevat, razglabljeti; **štima:** glas; **klobuk:** pokrivalo, pokrov; **ančoh:** rokavica; **štala:** hlev; **biti na času:** imeti rok; **povreči:** skotiti, roditi; **kšajt:** pameten, iznajdljiv; **crkniti:** poginiti; **šintar:** konjederec; **rajža:** potovanje; **dragonar:** vojak konjeniške enote; **kamerad:** tovariš, prijatelj; **žiher:** lahko; **soldat:** vojak; **lon:** plačilo; **ond:** tam; **kvartir:** stanovanje, bivališče; **košta:** hrana; **gasthaus:** gostišče; **unterholtati:** kratkočasiti, zabavati se; **kovter:** prešita odeja; **špas:** smešen, zabaven dogodek; **bag:** tobak; **šnops:** žganje; **gor vzeti:** prevzeti; **ven videti:** izgledati; **vdeti:** vstaviti, vložiti; **bukvica:** knjižica; **coprijan:** čarovnik; **vkup:** skupaj; **nucati:** izrabiti, z nošenjem obrabljati; **bingeljc:** pisan trakec; **fremten:** tujec; **rajtpajčen:** jahalni bič; **pretepati kakor modrasce:** brez usmiljenja pretepati; **pedentar:** strežnik

Enkrat je bil en baron, pri eni cesti je imel svojo graščino in je prebival noter v njej. Mimo graščine je ena široka in globoka voda tekla, mosta nobenega ni bilo čez tisto vodo. Ko so furmani furali po cesti, so prišli v tisti graben s svojim cajgom in živino; zdaj so živino topli, ker niso mogli ven iz grabna speljevati. Baronu se je to čudno zdelo, ko so furmani tako živino pretepali, njemu se je smilila; in je poklical svojega koha in mu je rekel: »Pojdi ti in dobodi zidarje in cimermame, da bojo tukaj čez ta graben most naredili, da ne bojo ljudje živine tako pretepali.«

Šel jih je iskat in prosit in jih je dobil. Prišli so vkup, zidarji so zidove pozidali, cimerman pa les naredil in most je bil fertik; in zdaj je rekel baron svojemu koku: »Pojdi ti pod ta most, kaj boš kaj čul, kaj bo rekel tisti, ki bo ta prvi čez most šel.«

Ta koh je šel pod most in posluša, kaj bo kaj čul. Šla sta Kristus in sveti Peter ta prva čez most in Peter je rekel: »Bog in mojster, kaj boš dal temu baronu za lon, ker je naredil ta most čez ta graben, da ne bojo furmani topli svoje živine?«

Kristus je rekel: »Enega jerba, da bo tisti otrok, kar bo rekel, vse se bo zgodilo.«

V tistem gresta naprej in ta koh gre k svojemu gospodu in ga vpraša baron: »Kaj si kaj čul?«

Koh pravi: »Nič drugega da jerba dobijo.«

To se je baronu dobro zdelo. Čez nekaj časa je baronka porodila enega fanta. Ko ta fant zraste gor, da je znal govoriti, ga ta koh ukrade in ga nese noter med gore na eno planjavo; in tam nista nič imela za piti in za jesti, tudi ne strehe nad seboj; in koh mu reče: »Francelj, reci! Naj bo ena lepa graščina tukaj in da bova imela za piti in za jesti in tudi lepe postelje!«

Ta Francelj je izgovoril in vse je bilo. Zdaj sta živela en cajt skupaj in ta koh je mislil: Zakaj bi midva sama živela tu, da bi ne bi dobila ene ženske k sebi? In reče Franceljnu: »Reci, da naj pride francoska princezinja k nama!«

Francelj je rekel, pa je prišla. Zdaj so živeli en cajt vkup in ta koh je mislil: Kaj se bo še iz tega fanta zgodilo, ko enkrat k pameti pride, ker kar reče, se vse zgodi? V tistem je rekel princezinji: »Jaz bom šel na jago in ti moraš tega fanta zaklati.«

Ta koh vzame svoj gver in je šel na jago. Zdaj je ta princezinja začela nož brusiti in pob jo vpraša: »Mama, za kaj brusite nož?«

Princezinja je rekla: »Za to da te bom zaklala!«

Francelj pravi: »Zakaj me boste pa zaklali, saj vam nič hudega ne storim?«

In ta princezinja ga ni mogla zaklati. Koh pride domov z jage, jo vpraša, če je zaklala fanta. Princezinja odgovori: »Jaz ga ne morem, ker se mi je smilil.«

Ta koh svoj gver napne in jo ustrelji; pokopal jo je tja na gmajno in sta spet živela en cajta sama vkup. Ta koh je mislil: Zakaj bi midva tako sama živela, ko lahko žensko dobiva? In je rekel Franceljnu: »Reci, da naj pride od ruskega cesarja princezinja k nama!«

In Francelj je rekel in je prišla in zdaj se niso v šprahi razumeli in rekel je koh Franceljnu: »Reci: 'Ti moraš tako špraho imeti, kakor midva govoriva, da se bomo zastopili.'«

In je rekel in bilo je tako. Zdaj živijo en cajt vkup in je rekel ta koh princezinji: »Jaz bom šel na jago in ti moraš tega fanta doma zaklati.«

Koh vzame svoj gver in je šel na jago. Princezinja je vzela nož in ga začela brusiti in pob jo vpraša: »Mama, zakaj brusite nož?«

Je rekla: »Tebe moram zaklati.«

In ta pob pravi: »Oh, lepo prosim, nikarte me ne zakoljite, ko vam nič hudega ne storim.«

Njej se je smilil in ga ni mogla zaklati; in ta koh pride z jage, njo vpraša: »Si zaklala poba?«

Ona je odgovorila: »Nak!«

V tistem napne svoj gver in jo ustrelil in pokoplje tja v gmajno. In sta živela en cajt brez ženske. Kohu se je spet ženske zaluštal in reče pobu: »Reci, da naj pride od turškega cesarja princezinja k nama!«

Pob je rekel in je prišla in živijo vkup en cajta in je spet rekel koh: »Jaz pojdem na jago in ti moraš tega poba doma zaklati, če ne bom pa jaz tebe, kakor sem oni dve. (Ustrelil.)«

Princezinja pravi: »Zakaj?«

Ta koh odgovori: »Zato, ker kar ta pob reče, se vse zgodi. Bog ve, kaj bi se še z nama zgodilo, ko bi enkrat ta pob k pameti prišel.«

Zdaj vzame koh svoj gver in gre na jago. In princezinja gre nož brusiti. V tistem jo pob vpraša: »Zakaj brusite nož?«

Mu je odgovorila: »Zato, da te bom zaklala.«

Pob odgovori: »Zakaj me boste zaklali?«

Princezinja pravi: »Zato, ker kar ti rečeš, se vse zgodi.«

In je rekel: »Nič me ne zakoljite, jaz se bom skrtil noter pod špampet, ko pride moj oče domov in vas bo vprašal, če ste me zaklali, pa recite: 'Ja, ja.'«

V tistem pob leže noter pod špampet; in zdaj pride koh domov, njo vpraša: »Ali si ga zaklala?«

Je rekla: »Ja.«

V tistem obesi svoj gver gor na žebelj in se je usedel dol k mizi in rekel: »Dve princezinji sem ustrelil, tebe bi ta tretjo, ko bi tega poba ne zaklala.«

Pob izpod špampeta skoči: »Ni me zaklala, pa ti boš en kocast pes, na vsaki dlaki ti bo visel pet funtov težak kamen.«

In ta koh je gratal kodrast pes, na vsaki dlaki mu je visel pet funtov težak kamen. Zdaj ko je ta pob vedel, kaj da je, je rekel tej princezinji: »Zdaj boš ostala sama tukaj in jaz bom šel po svetu za svojo službo skrbet.«

Ta princezinja ga je prosila: »Preljubi moj Francelj, nikar me ne zapusti na tej samoti, kjer ni žive duše drugega kot midva!«

Francelj odgovori: »Nič se ne boj, jaz bom naredil, da tri ure okoli nobene žleht duše ne bo, da bi blizu tebe prišla in ti kaj škodovala; imaš pa za piti in za jesti in kar poželiš in tudi muziko, da ti bo kratek čas delala.«

V tistem je šel s svojim kodrastim psom po svetu tako daleč, da pride do enega barona in ga vpraša tam za službo in ta baron ga vpraša: »Kaj znaš za eno delo?«

On odgovori: »Jaz sem koh.«

Baron vpraša: »Če imaš kaj cajgnezov?«

In ta Francelj si zmisli, da bi imel prav dobre cajgneze, pa jih je imel in jih potegne iz varžeta in da baronu, on jih prime in prebere; z veseljem tega Franceljna vzame za svojega koha; in mu je rekel: »Jaz ti bom dal dva lerpoba in sto goldinarjev, da boš šel v mesto, da boš einkaufal in za bal pripravil.«

Rihtik vzame ta koh poba s sabo in gre v mesto einkaufat. Zdaj je videl tam pijance in berače, jim šenka po pet in deset goldinarjev in tudi si je kupil nekaj cigar za teh sto goldinarjev; gre nazaj domov s poboma. Poba gresta gospodu povedat, da kuhar ni nič kupil, da je ves denar zdajal beračem in pijancem in pa cigare je kupil. Gospod jima je rekel: »Če se mi lažeta, dobita vsak petnajst palic po mečih.«

In koh je rekel: »Če bojo gospod v kuhinjo prišli, naj gori in se kuha, kar za take gospode mora biti pripravljeno, in naj ga soparica nazaj vznak vrže.«

Gospod je prišel noter v kuhinjo, je soparica v njega padla, da ga je znak nazaj vrgla. Gospod je bil jezen in je brž ta dva poba s palicami štrafal in sta bila za to žalostna, ko sta po nedolžnem kaznovana bila. Zdaj pridejo gospodje na bal in so dobre volje bili in so vprašali barona: »Kje si tega koha dobil, ko tako zna kuhati za nas?«

Baron je rekel: »Jaz sam ne vem, od kod je, on zna vse narediti, kar si zamisli.«

Zdaj zvečer je bal minil in gospodje so šli vsak na svoj dom. Zdaj je grof spet tuhtati začel, da bi pustil bal narediti, kamor bodo prišli najbolj ta imenitni gospodi vkup. Dal je temu kohu dvesto goldinarjev in mu je rekel: »Vzemi ti teh dvesto goldinarjev in tvoja dva lerpoba in pojdi v mesto einkaufat, bom napravil še pol večji bal kakor oni dan.«

Zdaj gre v mesto s poboma; ko pride tja, vidi pijance in berače, jim daje po pet in po deset goldinarjev, tako da vse razdaje. Zdaj pridejo prazni domov in poba ročno povesta gospodu, da je ves denar zdajal in da ni nič več einkaufal. Gospod jima je zažugal, če ni res, bosta štrafana, če se spet lažeta. V tistem je šel gledat gospod noter v kuhinjo in ta koh si zamisli: Mora goreti, se kuhati in potice peči, kar za take gospode gre, in mora pripravljeno biti; če moj gospod v kuhinjo pride, mora soparica ali puh v njega puhiti, da bo vznak padel. Ta baron pride v kuhinjo, soparica je v njega planila in ga vznak na hrbet vrže. Grof je bil jezen, pokliče lerpoba in ju na stol da in s palicami plača. Tisti čas mine, pridejo vsi imenitni gospodi na ta bal, kralji in cesarji; zdaj ko je bilo vse najbolj veselo, ga pokličejo na to dobro voljo, da so ga vprašali, kaj je on za en koh, da zna tako kuhati, da še nobeden ni tako dobro kuhal kakor

on na tem balu. On je povedal, da sam, iz svoje glave. Zdaj so pa preudarili cesarji in kralji, da mora vsak eno prigodo povedati; povedali so vsak svojo, prišla je vrsta tudi na tega koha, da je moral tudi povedati kako prigodo; povedal je, da je bil na eni samotni dolini v graščini, kjer žive duše ni bilo blizu naokoli, kakor on in njegov oče in pa turška princezinja, rusovska in francoska sta pa že mrtvi pokopani tam na planoti: »... so bile ustreljene od mojega psa, ki mu na vsaki dlaki pet funtov težak kamen visi; turška pa še živi.«

Zdaj se ti cesarji spogledajo: »Kako more to biti, ker smo vsi trije vsak svojo princezinjo kmalu eden za drugim zgubili in da ti veš, kje so; ali si kak coprijan?«

Koh odgovori: »Jaz nisem nobeden coprijan, kar jaz rečem, to se vse zgodi.«

Ti kralji pravijo: »To ne more biti.«

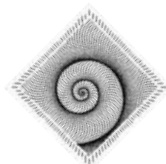
Zdaj ta koh spregovori: »Naj bojo vse te tri princezinje tu pri nas, v dobri volji.«

Znašle so se tam v tistem času na balu. Rusovska in francoska sta bili blede, ker sta morali iz groba gor vstati, turška je bila pa rdeča in vesela, ker je bila zmerom zdrava. Zdaj ga vprašajo cesarji: »Kako se more to zgoditi, da bi jih tvoj pes ustrelil?«

Koh izgovori in pokliče svojega psa noter v cimer k tem gospodom na bal in mu reče: »Če to ni res, kar sem jaz govoril, nič več ne boš pes, bodi tisti človek, kakor si bil pred.«

Pes se je stresel, koža je z njega zletela in tisto kamenje je zaropotalo tja po podu, gratal je ta koh, ki je tega Franceljna majhega ukradel temu baronu. Ta baron zavpije: »Ta je tisti koh, ki je pri meni služil, ki je mojega lastnega sina ukradel!«

Zdaj so ga prijeli in obsodili k smrti na gavge; in ko domov pridejo, je rekel baron kohu: »Zdaj ne boš več ti moj koh, boš moj lastni sin, ker te je ta koh, ki smo ga danes obesili, ukradel, ko si bil dve leti star. Zdaj jaz tebe za svojega sina, kakor si bil pred, gor vzamem. V tistem so sklenili bal in so vzeli slovo eden od drugega in so šli vsak na svoj dom in se niso nikdar več videli. Jaz sem pa tudi šel domov, da sem to povedal.

kocast: pokrit z dolgimi dlakami; **koh:** kuhar; **furati:** voziti, prevažati, zlasti s konjsko vprego; **furman:** voznik, ki fura; **jerb:** dedič; **jerbati:** dedovati; **cajg:** konjska oprema, sedlo; **cimerman:** tesar; **vkup:** skupaj; **joh:** oral ploščinska mera (pribl. 57,55 a); **fertik:** gotov, narejen; **lon:** plačilo; **en cajt:** nekaj časa; **gor zrasti:** odrasti; **jaga:** lov; **špraha:** jezik, govorica; **zastopiti:** razumeti; **zaluštati:** zaželeti; **gver:** puška; **špampet:** postelja; **gratati:** postati; **žleht:** hudoben; **muzika:** glasba; **cajgnez:** spričevalo; **einkaufati:** nabaviti, nakupiti; **bal:** ples; **puh:** močan sunek zraka; **varžet:** žep; **lerpoba:** vajenec; **šenkati:** podariti; **šrafati:** kaznovati; **ročno:** hitro; **rusovska:** ruska; **coprijan:** čarovnik; **cimer:** soba; **pred:** prej; **pod:** tla; **gavge:** vislice; **gor vzeti:** nazaj sprejeti

Enkrat je bil en ribič čudno bogat, je imel šest hlapcev in štiri dekle; on je pa zmeraj ribe lovil in jih je nosil svojemu baronu. Enkrat jih gre lovit, pa cel dan ni nič dobil; proti noči ujame eno, pa tista je bila zlata, jo nese domov in pravi proti svoji ženi, da te ne da baronu: »Pripravi jo ti, da jo bova sama jedla.«

Žena jo gre trančirat, in kar je riba v sebi imela, vzame ven iz nje, vrže tja na dvorišče; kuzla je prišla in sne tista čreva in kar je ven vrgla. In ta drugo ribo – sta jo z možem snedla in nekaj sta je še ta večji dekli dala koštati. Čez nekaj cajta eno jutro se prigodi, ko pride hlapec iz štale, vidi, da je tam pred štaljo kuzla poba lizala, gre nazaj noter in pravi tem drugim hlapcem: »Kdo je kuzli poba naredil, da ga tam zunaj pred štaljo liže?«

Tako dolgo so se hlapci kregali, da nobeden uržah ni hotel biti, da so se stepli. Birt čuje vpitje in gre na okno in zašraja: »Preljubi moji hlapci, kaj vam je, da se tepete, ker se niste nikoli kregali, kar ste pri meni, zakaj se danes tepete?«

Eden od hlapcev pravi: »Zakaj pa pravijo, da je eden od nas kuzli poba naredil!«

Birt pravi: »Naj ga naredi; če je pob, mu bom amo dobil, da ga bo dojila in komandirala.«

Birt gre tja, vzame poba, ga nese v hišo, mu dobi amo, da ga je dojila in komandirala, da je rasel gor na starosti in na modrosti; imel je zlate lase. Čez nekaj časa sta povili tudi gospodinja in dekla, vsaka enega poba, oba sta tudi imela zlate lase; vsi trije so si bili drug drugemu podobni kakor tri zlate ribe. Ko dorasejo toliko, da so v šolo hodili, pa ta od kuzle rojeni sin ni hotel hoditi v šolo, ker je bil bolj študiran kakor lerar, ona dva sta pa hodila, da sta šole izštudirala. Zdaj ko so bili stari šestnajst let, pravi ta od kuzle rojeni sin: »Prišle so mi take misli v glavo, da moram rajžati iz tega kraja!«

Ona dva brata pravita: »Če greš ti, greva tudi midva s teboj, saj si najin brat.«

Šel je ta od kuzle rojeni sin nekam od doma, pripeljal je tri konje in tri pse, tiste živali pa so imele zlate grive in zlate repe, in pravi svojima bratoma: »Tukaj sem vama pripeljal vsakemu enega konja pa enega psa in jaz se bom zdaj podal na rajžo po svetu.«

Ta dva brata pravita: »Greva midva tudi s teboj, kamor boš ti šel.«

Rihtik, sedejo vsak na svojega konja in se podajo na rajžo po svetu; zdaj pridejo do ene uklete graščine, dajo konje v štaljo in grejo v graščino, pridejo v cimer, najdejo za tri persone za piti in za jesti, se usedejo dol k mizi in pijejo ter jejo, ker so že lačni bili. Zdaj so bili ond do noči in pravi od kuzle rojeni sin: »Nocoj mora na vahto iti eden od nas; ko bi kak ravbar prišel ponoči, nas bi lahko pomoril, če bo pa eden na vahti stal, da bi cahen dal, se pa lahko skrijemo.«

Pravita ona dva brata: »Ljubi najin brat, pojdi ti na vahto, ko si tako korajžen; ko bi kaj prišlo, lahko precej premagaš, midva sva pa cagava, si ne upava.«

Rihtik, gre od kuzle rojeni sin na vahto pred ta most, ki je bil pred graščino čez eno široko vodo, stoji tam pred mostom na vahti, enajst ura odbije, prijaha tja eden, ki je imel tri glave, šimelj obstoji in govori: »Jaz ne grem dalje naprej, si ne upam v to graščino iti.«

Ta, ki je na njem sedel, ki je imel tri glave, pravi: »Zakaj si ne upaš v to graščino iti? Tebi se ni treba drugega bati kakor tistega, ki je od kuzle rojeni sin, pa bogve kje je tisti.«

Konj je začel naprej iti, pride čez most, mahne ta od kuzle rojeni sin z mečem, odbije mu precej dve glavi in s to tretjo še spregovori: »Ljubi moj od kuzle rojeni sin, pusti me še na svetu živeti! Mi bosta še zrastle ti dve glavi!«

Od kuzle rojeni sin je rekel: »Jaz te ne pustim drugače na svetu živeti, da mi ti poveš, ali je še kateri hujši na svetu, kakor si ti?«

Pravi: »Moj brat je še hujši, ker ima šest glav.«

Tedaj mahne od kuzle rojeni sin po ta tretji glavi, mu jo odseka in vrže v vodo in tudi truplo in konja. Šel je nazaj v graščino v cimer k svojim bratoma, se uleže na posteljo, sladko zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, se zbudijo in vstanejo gor; ko so fruškali, ga vprašata brata: »Kaj si kaj videl ali pa čul?«

On odgovori: »Jaz nisem nič videl in slišal.«

Potem so se unterholtali v graščini, zopet noč pride, pravi od kuzle rojeni sin: »Nocoj bo šel od vaju eden na vahto!«

Ta dva odgovorita: »Preljubi najin brat, pojdi še ti nocoj na vahto, morebiti da nocoj pride kaj hudega čez nas, ti si korajžen, premagaš vse.«

In rihtik, gre zopet od kuzle rojeni sin na vahto, tja kakor je bil prejšnji večer; stoji tam pri mostu, enajst ura odbije, prijaha eden tja, na enem belem šimeljnu, ki je imel šest glav, in šimelj obstoji. Jezdec, ki je na njem sedel, ki je imel šest glav, pravi tako: »Šimelj, zakaj ne greš v to graščino, ker si že večkrat tja šel?«

Šimelj odgovori: »Jaz si ne upam iti v graščino.«

Ta, ki na njem sedi, mu reče: »Ne boj se ti drugega kakor tistega, ki je od kuzle rojeni sin, pa bogve kje je tisti.«

Zdaj šimelj gre naprej, ko pride čez most, mahne od kuzle rojeni sin po glavah in mu jih v paru pet odseka. Zdaj mu je komaj ena sama ostala in mu pravi tako: »Pusti me še na svetu živeti!«

Od kuzle rojeni sin pravi tako: »Ne pustim te drugače na svetu živeti, da mi ti poveš, ali je še kateri hujši, kakor si ti, ali ne?«

On odgovori: »Jaz sem hujši bil kakor moj brat, ki je imel tri glave, jaz jih imam pa šest, oni brat, ta tretji, jih ima pa devet, je pa še hujši.«

V tistem mahne od kuzle rojeni sin po tej šesti glavi, mu jo odbije in vrže glavo, truplo in konja noter v vodo pod most, gre v graščino k svojima bratoma, se uleže dol na posteljo in zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, se zbudijo in vstanejo gor, se napravijo in nafruškajo in ga vprašata brata: »Kaj si kaj videl ali slišal?«

On pravi: »Jaz nič.«

Potem so se untherholtali v graščini, da je spet noč prišla; pravi od kuzle rojeni sin: »Zdaj sem jaz že dva večera na vahti bil, nocoj pojdi od vaju eden!«

Ta dva odgovorita: »Ljubi najin brat, pojdi še nocoj ti na vahto, ko si že dva večera bil, bodi še tretjega, ker si navajen, ne bojiš se pa nič, premagaš vse.«

Rihtik, gre od kuzle rojeni sin torej na vahto. Stoji tam pred mostom, enajst ura odbije, pride en šimelj proti njemu in ga vpraša ta, ki je na njem sedel, ki je imel devet glav: »Šimelj, zakaj ne greš v graščino, ko si vsakobart rad šel?«

Šimelj odgovori: »Jaz si ne upam, me je strah iti v njo.«

Ta, ki je na njem sedel, ki je imel devet glav, pravi tako: »Ti se ne smeš drugega bati kakor tistega, ki je od kuzle rojeni sin.«

Šimelj gre naprej, pride čez most, ta od kuzle rojeni sin mahne s svojim mečem po glavah in mu jih še en bart osem odbije; ta deveta mu je še ostala in pravi: »Preljubi moj od kuzle rojeni sin, pusti me še na svetu živeti, mi bo še teh osem glav zraslo!«

Od kuzle rojeni sin pravi: »Jaz te ne pustim drugače na svetu živeti, da mi poveš, ali je še kateri hujši, kakor si ti.«

On odgovori: »Moja mati je še hujša, ki tri ure daleč tako peče, kakor bi v ognju ležal; tisti, ki je dve uri daleč, ga že požre.«

V tistem ta od kuzle rojeni sin mahne po tej deveti glavi, jo odbije, vrže glave, truplo in konja pod most v vodo. Zdaj gre v graščino, v cimer k svojim bratoma, se uleže dol na posteljo in sladko zaspi. Zjutraj, ko se dan naredi, se zbudijo, vstanejo gor in se napravijo in tudi nafruškajo in ga vprašata brata: »Si kaj videl ali čul?«

On pravi: »Jaz nisem nič čul, tudi ne videl, toda napravimo se in pojdimo dalje naprej.«

Grejo v štal, nasedlajo svoje konje, sedejo na nje, grejo na rajžo, naprej grejo po cesti. Ta od kuzle rojeni sin jaha najnaprej, vpraša svoja dva brata: »Kako vama kaj gre?«

Odgovorita mu: »Prav slabo, tako naju peče, kakor bi v žerjavici ležala.«

Grejo dalje naprej in zopet ju vpraša: »Kako vama še gre, ali vaju še peče ali ne?«

Brata odgovorita: »Naju že vleče dol s konja.«

Gredo še naprej, pogleda nazaj ta od kuzle rojeni sin, pa bratov ni več videl. Žalosten je gratal in ni vedel, kaj bi začel; gre dalje naprej, konji in psi gredo z njim, čeprav bratov ni bilo. Zdaj ko je že tega vleklo dol s konja, je bil žalosten, ker je mislil, da bo smrt storil; zasukne svoj meč in je zamislil tako: Naj se ta moj meč v ta život zapikne, ki to ijco dela. Zagnal je svoj meč, zapiknil se je v to kačo noter v vrtu, vsa ijca je minila. Gre tja noter, ta od kuzle rojeni sin, vpraša tisto kačo: »Ali je še kateri hujši kot si ti?«

Ona odgovori: »Nobeden ni hujši, kakor sem jaz.«

Ta od kuzle rojeni sin vzame meč svojega brata s konja, začel jo je od kraja pri repu sekati na štikelce. Rekel ji je tako: »Jaz te bom izsekal na drobne štikelce, če ti ne daš mojih bratov nazaj!«

Ona mu odgovori: »Jaz ti ju dam, ampak sta sežgana kakor oglje.«

Začel jo je spet sekati naprej, boleti jo je začelo; vrgla je ta dva brata iz sebe, ki sta bila sežgana kakor oglje, in rekla je tako: »Pojdi v to ukleto graščino, v ta tretji cimer; v tistem cimru je ena polica, na polici so vse sorte glaži, v njih vse sorte gajsti. Vzemi tega krajnega, proti kateremu se vrata odpirajo; in pridi sem nazaj, boš namazal malo svoja brata in bosta oživela, bosta frišna in zdrava, kakor da bi jima nikoli nič ne falilo.«

On se zasukne, sede na svojega konja, jaha proti tej ukleti graščini; ko pride v graščino v ta tretji cimer, vzame glaž dol s police, ga nese ven iz tega cimra, sede na konja, jaha naglo naprej, pride do te kače in pomaže brata s tem mazilom, brata vstaneta in sta rekla: »Zahvaljujeva se ti, ker si naju rešil.«

In zdaj jima je rekel ta od kuzle rojeni sin: »Izsekajta kačo na drobne kose, ki je vaju v sebi imela.«

Začela sta jo brata sekati in kača ju je začela prositi: »Pustita me še na svetu živeti!«

Brata pravita: »Midva te ne pustiva na svetu živeti drugače, da ti ne poveš, ali je še kateri hujši, kakor si ti?«

Ona odgovori: »Ni nobenega hujšega, kakor sem jaz.«

Tedaj sta jo začela sekati naprej; ko sta jo naredila fertik na drobne kosce, zdaj jo vsa njena ijca mine in grejo dalje naprej; pridejo v to graščino nazaj, v kateri so bili pred tri večere, je rekel od kuzle rojeni sin: »Zdaj se pa eden od vaju tega kraljestva, ki je bil uklet, podstopi, midva pa greva dalje naprej, ker je še več dežel za rešiti.«

Zdaj pa pustimo tega tukaj, naj kraljuje, kakor hoče, in pojdimo za onima dvema bratoma dalje naprej. Zdaj gresta v tisti kraj, kjer je bilo eno mesto zakleto z enim lintverjem, ki so mu morali vsak dan ob devetih eno jungfravo za fruštak dati. Zraven mesta je bilo jezero, noter v jezeru je bil lintver; k temu jezeru so morali vsak dan ob devetih eno jungfravo pripeljati, da je šla molit v kapelo, ki je zraven jezera stala, da kadar je prišel lintver, jo je vzel in požrl.

Rihtik, zdaj prideta v to mesto, ki je bilo vse s črnim prepreženo, gresta na en gasthaus in ond vprašata, kaj je kaj novega tukaj. Oštir pravi: »Nič drugega kakor danes ob devetih bo naš kralj dal princezinjo lintverju, jo že kočijaž tja v kočiji pelje, da bo šla molit in čakati v kapelo, preden jo vzame.«

Zdaj gre ta od kuzle rojeni sin tja noter k jezeru, zažvižga v prste, pride lintver po jezeru; ta je mahnil s svojim mečem po njem in mu je odbil vseh štiriindvajset glav in tem glavam jezike poreže, jih da v svoj rajzetošel in šel na svoj kvartir v mesto k svojemu bratu. In kočijaž, ki je princezinjo vozil, zagleda lintverja in njegove glave, pobere glave in jih v paruč dene in je rekel princezinji: »Če se mi ti ne zarečeš in ne obljubiš, da boš mene vzela za svojega moža in da sem jaz tega lintverja ferderbal, proti svojemu očetu, te bom pa vrgel noter v to jezero, da boš utionila, pa bojo mislili, da te je lintver požrl.«

Ona se je bala, ker je mislila: Nemara da me vseglah zna v vodo vreči. Mu je pa rekla: »Preljubi moj kočijaž, če hočeš eno leto počakati, potlej se bova vzela.«

In zdaj se peljeta domov; se prestraši kralj, ko ju zagleda in ju vpraša: »Kako je to, da te lintver ni vzel?«

Kočijaž odgovori: »Jaz sem ferderbal lintverja, ki je imel štiriindvajset glav.«

Kralj se razveseli in je šel glave gledat v paruč; zdaj ko jih prešteje, rihtik, bilo jih je štiriindvajset. Dobro jih shranijo in vpraša kočijaža: »Kako si naredil, da si lintverja ferderbal?«

On pravi tako: »Ker se mi je princezinje škoda zdelo, da bi jo lintver ferderbal, sem pa šel in mu odbil vseh štiriindvajset glav. Zato mi je princezinja obljubila, da me bo vzela za svojega moža.«

Kralj pravi: »To se ja lahko zgodi; naredimo pismo in oklic dajmo noter, da bo poroka in ohcet bomo napravili.«

Princezinja pravi: »Pred letom ne, ker sem se Bogu obljubila, da ga bom za rešenje zahvalila.«

Ona je pa le mislila na ta pravega, da bo prišel nazaj in da se bo zvedelo, kateri je lintverja ferderbal. Ta dva brata gresta pa dalje naprej po svetu; gresta tako daleč, da že blizu eno leto hodita; zdaj se vrneta nazaj v to mesto, prideta v mesto, ko je že ravno eno leto bilo, kar je on princezinjo rešil in lintverja ferderbal. Gresta na tisti gasthaus in vprašata, kaj je kaj tukaj novega, ko je vse z rdečim tintoham prepreženo. Krčmar pravi: »Ali ne vesta, da se našega kralja princezinja moži?«

Od kuzle rojeni sin pravi: »Ali je pa res tako? Tedaj bom šel tja na ohcet.«

Oštir mu odgovori, da pet vaht pred haustorom stoji. Od kuzle rojeni sin pravi tako: »Jaz bom napisal en pismo kralju, da naj on skrbi za me, ker sem jim rešil njegovo princezinjo pred lintverjem.«

Zdaj pride ta pismo pred kralja, ga v roke prime, ga prebere, je napisal drugo pismo: *Pridem sam do tebe.*

Ga da psu, da ga nese nazaj. On gre v štalo in reče kočijažu napreči paruč: »Se popeljemo na špancir.«

Zdaj ko ga napreže, se usedeta s princezinjo v paruč, se peljeta naravnost h temu gasthausu, kjer je bil od kuzle rojeni sin na kvartirju, ko je princezinjo rešil. Kralj ju pokliče in oba brata vzame v paruč in se peljejo nazaj na kraljev dvor, gredo v cimer, pokliče jih več vkup in je rekel kralj: »Torej, zdaj se zmenita, kateri je ferderbal lintverja!«

Kočijaž pravi: »Jaz sem ga ferderbal, ker imam štiriindvajset glav od njega!«

Od kuzle rojeni sin pa tudi pravi: »Jaz sem ga ferderbal, ker imam od teh štiriindvajsetih glav jezike v svojem rajzetošelnu.«

Zdaj so šli gledat glave, rihtik, nobena glava ni imela jezika, in je rekel kralj kočijažu: »Kako ti moreš to govoriti, da si ti ferderbal lintverja?«

On je rekel: »Jaz sem mislil, da bo mene prec vzela.«

Kralj odgovori: »Ali si upaš ti to govoriti, kar res ni!«

Princezinja je tudi povedala, kako mu je morala obljubiti, da ga bo vzela, in kako je morala doma reči, ker če bi bila kaj povedala od tega, da bi jo bil kar ferderbal. Kralj mu reče: »Zdaj pa: kakršno smrt si izvoliš, tako dobiš.«

Kočijaž je rekel: »Najbolje je za mene, da me s štirimi konji pretrgate, da bom narpred fertik.«

Zdaj so ga raztrgali s štirimi konji in je bil fertik. Princezinja je vzela od dekle rojenega brata, ne pa tega, od kuzle rojenega sina, in sta živela srečno in veselo vkup noter do hladnega groba. In ta od kuzle rojeni sin je vzel precej po ohceti slovo od njiju in je rekel tako: »Zdrava ostanita, rada se imejta; mene je sam bog hotel imeti na svetu, da sem te dve reči premagal, kraljestvo in deželo rešil, svoja lastna dva brata spravil na dobro; in zdaj bom jaz moral umreti, ker sem od kuzle rojeni sin bil. Preljubi moj brat in vsi znanci in prijatelji, ostanite zdravi; na tem svetu se ne bomo nič več videli, kakor na onem.«

Zginil je spred njih, niso videli, ali je šel v luft ali v zemljo.

kuzla: psica; **trancirati:** rezati, sekati; **koštati:** pokusiti; **cajt:** čas; **štala:** hlev; **uržah:** vzrok, biti kriv; **birt:** gospodar, gostilničar; **zašrajati:** zavpiti; **ama:** dojlja; **komandirati:** skrbeti, negovati; **lerar:** učitelj; **rajžati:** potovati; **rajža:** potovanje; **cimer:** soba; **persona:** oseba; **ond:** tam; **ravbar:** ropar, razbojnik; **vahta:** straža; **cahen:** znamenje, znak, **cagav:** neodločen, malodušen, boječ; **šimelj:** konj belkaste barve; **fruškati, frušte:** zajtrkovati, zajtrk; **unterholtati se:** kratkočasiti se; **vsakobart:** vsakokrat; **en bart:** enkrat, naenkrat; **najnaprej:** prvi, spredaj; **gratati:** postati; **zapikniti:** zapičiti; **život:** trup, telo; **ijca:** vročina; **garten:** vrt; **od kraja:** od konca; **krajni:** skrajni; **štikelc:** košček; **glaž:** kozarec; **gajst:** zelo močno, dišeče zdravilno (mazilo, pijača); **frišna:** sveža; **faliti:** manjkati; **fertik:** gotovo, narejeno, dokončano; **pred:** prej; **lintver:** zmaj; **jungfrava:** dekle, devica; **gasthaus:** krčma; **oštir:** krčmar; **rajzetošel:** popotna torba; **kvartir:** bivališče, stanovanje, bivališče; **paruč:** kočija; **ferderbati:** uničiti, ubiti; **vseglih:** vseeno; **tintoh:** prt; **haustor:** hišna vrata; **reči:** ukazati, naročiti; **prec:** takoj; **špencir:** sprehod; **narpred:** najprej

Enkrat je bil en soldat, ki je šestnajst let služil cesarju, pa nobenkrat ni šel nič na urlaub domov in ta zadnje leto je z dvema drugima na vahti stal in so se menili; eden je rekel: »Jaz bi pa le rad pri kosilu bil pri našem cesarju.«

Ta drugi pravi: »Meni pa za kosilo nič ni; da bi enkrat pri njegovi princezinji ležal.«

Ta tretji pravi: »Meni pa za tisto nič ni, da bi mene domov spustil v banduro, da bi videli, kaj za en fejest kerlc sem.«

Cesar jih čuje govoriti; ko so bili enkrat frej, jih pokliče predse in vpraša ta prvega: »Kaj si ti govoril, ko si na vahti bil?«

Pravi: »Drugega nič, da bi pri njihovem kosilu bil!«

Cesar odgovori: »To se vse lahko zgodi.«

Ta drugega vpraša, je pa tajiti začel; potlej ga tako dolgo sprašuje, da je mu je moral povedati; ko mu je cesar povedal, da ga je čul, in zdaj je rekel: »Nič drugega, da bi enkrat pri njihovi princezinji ležal!«

Cesar pravi: »To se vse lahko zgodi, pa bo dvanajst mož na vahti stalo v cimru in pa dvanajst sveč bo gorelo; pa če ti ne boš ležal pri njej, torej boš pa za eno glavo krajši, si ustreljen ali obešen, kakor si boš zvolil.«

Zdaj vpraša ta tretjega: »Kaj si pa ti govoril?«

Pravi: »Nič drugega kot to, da bi brž obšid dobil, pa da bi v banduro žiher domov šel, da bi videli doma, kako za en fejest kerlc sem.«

Precej mu da obšid in mu rekel z banduro domov iti in je šel dlje po svetu. Tega je vzel h kosilu, sta kosila vkup; zvečer, ko se noč stori, je kralj princezinjo naučil, da ne sme nič drugega onemu reči, kakor »nein« (najn). Gre spat na svojo posteljo, pride dvanajst mož na vahto in dvanajst sveč so prižgali. Zdaj pride soldat v cimer in vpraša princezinjo: »Ali bojo celo noč ti možje na vahti stali?«

Princezinja je rekla: »Najn.«

Je rekel: »Tedaj pojdite ven!«

So morali iti. V drugo jo vpraša: »Ali bojo te sveče celo noč gorele?«

Pravi princezinja: »O, najn.«

Rekel je: »Jih bom pa ugasnil.«

Jih pogasne, stopi pred špampet, jo vpraša: »Ali boš celo noč s kovtrom odeta?«

Ona je rekla: »Najn.«

Je rekel: »Ga bom pa dol vrgel.«

Ga vrže in drugič vpraša: »Ali boš celo noč sama ležala?«

Pravi: »Najn.«

Je rekel: »Bom pa dol k tebi legel,« in se uleže.

Je rekel: »Ali boš celo noč kolena vkup tiščala?«

Rekla je: »Najn.«

Je rekel: »Jih pa narazen stegni.«

In jo zopet vpraša: »Ali bo to celo noč odmašeno?«

Je rekla: »Najn.«

Je rekel: »Bom pa zamašil.«

Ji zamaši, sta bila dobre volje noter do dne. Ko se dan naredi, vstaneta in jo vpraša oče: »No, kako sta ravnala?«

Princezinja pravi: »O, kako ste me vi slabo besedo naučili; ker sem morala pri vsaki besedi reči najn, kar me je vprašal, tako mu je prav bilo; kaj vam hočem drugega praviti. Ko me je vprašal: 'Ali bo celo noč to odmašeno?', jaz sem rekla: 'Najn', je pa zamašil.«

Cesar ga pohvali, da je tako prebrisane glave: »... da si tako storil in boš služil tako dolgo, da leta ne pretečejo, potlej pa dobiš penzjon.«

Moral je svoj dienst delati kakor prej. Zdaj pa pojdimo za onim, ki je šel z banduro in obšidom; cel dan gre po neki cesti in na noč je zašel noter v en gozd; zdaj ga je noč obšla, ni vedel, kam bi se podal; šel je gor v eno visoko drevo, gledal je okoli sebe, kje bi kako luč zamerkal; zamerka eno, ki je bila tako majčkена, da se je komaj videla, vrže svojo čako z višine dol na tisto plat, kjer je luč zamerkal. Šel je zdaj ves vesel pobirat svojo čako in gre naravnost proti tisti luči s svojo banduro; čim bliže je šel, večji ogenj je bil, blizu pride, je bil že tak ogenj, kakor bi cimper gorel; tam je bila ena stara baba in ji reče: »Dober večer, mati! Ali žiher nocoj pri vas jerpregujem?«

Baba mu pove: »Saj še boš dlje, jaz sem že sto let tukaj.«

Soldat ji pove, da bi domov rad prišel in da je v to planino zašel, in baba mu pravi: »Ti ne boš nikdar prišel domov drugače, če ti greš na oni svet, da mi prineseš en kamen in kresalo.«

Zdaj je rekel soldat: »Kje bom jaz prišel na oni svet, ko ne vem za pot?«

Baba je rekla: »Ti bom že povedala in pokazala.«

In zdaj ga je peljala tja k enemu prepadu, privezala ga je na štrik in ga spustila v tisto globočino tako daleč, da je prišel na drugi svet, kjer je bil spet dan; tam se je odvezal in gre po planjavi; ko ni videl nobene stvari, tako daleč gre, da pride do ene raztrgane kočice; tam pravi ena stara baba: »Kaj si ti prišel, kristjan, ki boš nesrečen?«

Soldat odgovori: »Jaz sem prišel po kamen in pa po kresalo.«

Baba je rekla: »Moj mož te bo ferderbal, ker je močan tako, da celega kuhanega vola sne in pa eno peko kruha.«

Soldat pravi: »Jaz se ga nič ne bojim.«

In baba mu da neko reč iz demanta in mu je rekla dati v varžet: »... in ko se bosta fehtala, pa iz enega žepa v drugega daj in potlej ga boš premagal.«

Zdaj pride ta ukleti mož domov proti koči in je zavpil temu soldatu: »Tiho bodi, kristjan, kaj delaš v moji hiši?«

Soldat odgovori: »Jaz nočem nič drugega kakor kamen in kresalo od tebe!«

Ta ukleti mož pravi: »Jaz ga nimam, moj brat ga ima; midva se bova šla skusit, kateri bo hujši.«

In zdaj sta se začela; ko je videl soldat, da mu ni mojster, brž tisto reč preda v drugi varžet, in ko zdaj mahne, ga precej ubije. Gre dalje naprej tako daleč, da pride do druge kočice in tam je spet baba začela vpiti nad njim: »Kaj si prišel, ti kristjan, v ta kraj, moj mož te bo ferderbal.«

Soldat ji pove, da se ga ne boji. Dala mu je prstan iz demanta in rekla: »Daj ga na prst in ko se bosta fehtala, ga zasukni na njem, boš premagal mojega moža.«

V tistem pride ta ukleti mož domov: »Kaj si prišel, ti kristjan, ki si mojega brata ferderbal? Jaz sem hujši, kakor je moj brat bil, imam dva vola kuhana in peko kruha pečenega, kar bom vse en bart snedel.«

Soldat pravi: »Jaz sem prišel po kamen in po kresalo!«

Ta ukleti mož pravi: »Jaz ga nimam, moj brat ga ima!«

Zdaj sta se začela fehtati, zasukne soldat svoj prstan, mahne tega ukletega moža, ga precej ubije. Zdaj je šel dalje naprej, da najde tretjega, in ko pride blizu tiste kočice, mu pride žena naproti in pravi tako: »Preljubi moj kristjan, kaj si ti prišel, ko moj mož te bo ferderbal?«

On pravi: »Jaz se ga nič ne bojim, ker sem prišel po kamen in po kresalo.«

Žena mu da en tehlo in mu reče: »Ko se bosta fehtala, se obriši s tem tehlo in ga boš premagal.«

V tistem pride ta ukleti mož domov in mu pravi: »Moja dva brata si ferderbal, pa mene ne boš, jaz sem trikrat bolj močan, kot sta bila moja brata.«

Soldat pravi: »Jaz sem prišel po kamen in pa po kresalo!«

Ta ukleti mož pravi: »Jaz ti bom dal obe ti dve reči, pa se bova tudi fehtat šla.«

Dal mu je kamen in kresalo in zdaj sta se začela fehtati in soldat se je obrisal z tehlo in mu je rekel ta ukleti mož: »Pusti me še na svetu živeti!«

Zdaj sta šla eden od drugega in gre soldat pod tisto jamo, kjer je noter prišel; zdaj je gruntal, kako bi naredil, ali bi se privezal na štrik ali ne. Domisli se in priveže en tak kamen v pezo, kot je on težek, pocuka za štrik; baba je začela vleči, en cajt navkreber, potlej pa spusti nazaj na poden, ker je mislila, da se bo soldat ubil, da bo mrtvega gor potegnila, da mu bo vzela kamen in kresalo. Soldat je šel tja po planjavi, da bi kaj takega našel, da bi pristavil in potlej zlezal gor v jamo, da bi po tisti jami šel kakor rajfenkerar gor po rajfenku. Našel ni nič drugega kakor eno sekuro; vzame jo v roke, začel je sekati; zdaj prileti en tič in pravi: »Pusti mi to drevo, na tem imam jaz svoje mlade gor, da jih zgodim!«

Soldat je rekel: »Ga moram posekati, da pridem na oni svet.«

Tič je rekel: »Sedi na mene, tako da boš nazaj gledal, da ti sape ne zapre; jaz te bom nesel na oni svet!«

Zdaj se usede na njega, ga nese na ta svet tukaj, ga pusti in gre nazaj k svojim tem mladim. Soldat gre do tiste babe pri ognju; ona ga vpraša: »Ali si dobil kamen in kresalo?«

Pravi: »Sem dobil, pa tebi ga ne dam, zakaj, si me hotela ubiti!«

Zdaj je rekla: »Če mi ga pa ne daš, pa tudi ne prideš s te planine.«

V tistem je odšel od babe; pride na neko planjavo, lačen je gratal in švoh. Je mislil: Kaj bom sedaj počel? Imam glih kamen in kresalo, pa si vendar ne morem nič pomagati z njim. Vzame ga v roke, ga pregleduje in obrača, začel je kresati, pa ni bilo nič, ga obrne okoli, kamen in kresalo, kreše, pride tisti ukleti mož k njemu in ga vpraša: »Kaj zašafaš, ko si me klical?«

Pravi: »Jaz te nisem klical!«

Ta ukleti mož pravi: »Kadar boš kresal, tedaj me boš vselej klical, ker jaz to štimo na onem svetu čujem!«

Soldat pravi: »Nesi me v eno mesto, kjer kralj stanuje!«

Zagrabil ga je in ga nesel v tisto mesto, kjer je kralj stanoval, in ga pustil tam. Kaj mu nuca, če je glih imel kresalo in kamen v roki, pa je vendar bil lačen in žejen. Zdaj gre pa noter v en gasthaus in je vprašal, če imajo ekstra cimer, da bi bil on v njem en mesec. Je dejal: »Bom dobro plačal za njega.«

Mislili so, da soldat rajža iz enega mesta v drugega, ker je imel banduro pri sebi. Dene banduro v cimer in gre v tofel cimer in si zašafa piti in jesti prinesiti. Prinese kelnarica piti in jesti, se naje in napije, gre špancierat. Kelnarici se je čudno zdelo, ko ni nič vprašal za rajtengo ali da bi plačal. Pa kako bi plačal ta ubogi siromak, ko ni nič denarja imel. Hodi po španciru tam po mestu in ga pregleduje; noč se stori in gre domov, zašafal si je večerjo, zdaj je pil in jedel. Ko je bil fertik, je šel v svoj cimer, se uleže na posteljo in zaspi. Kelnarica je mislila: Naj bo, morebiti bo vse vkup plačal.

Ponoči, ko se prebudi, začne kresati, pride ta ukleti mož k njemu, ga vpraša: »Kaj hočeš, ti soldat, da si me klical?«

Soldat pravi: »Ti mi moraš prinesiti nocojšnjo noč trideset tisoč goldinarjev.«

Ta ubogi siromak je šel in mu jih je dobil in prinesel in mu jih dal in je šel zopet od njega. Zjutraj, ko se dan naredi, vstane, se napravi in vzame dosti denarja, si kupi nobel gvant, zokne, uro, prstane in ajnrihtengo, tudi pedentarja je vzel gor, nobel je bil, kakor največji gospod v mestu, ki je imel dosti denarja; dobro sta pila in jedla s pedentarjem in sta bila tudi dlje cajta vkup. Enkrat gresta na plac, tam sta videla kraljevo hčer; tako močno mu je dopadla, da ni mogel pozabiti na njo. En večer, ko leže dol, mu je v glavo padlo; začel je kresati pa pride tisti ukleti mož k njemu, ga vpraša: »Kaj zašafa?«

»Nič drugega, kakor ti mi moraš s špampetom vred prinesiti kraljevo princezinjo!«

Rihtik, je šel po njo in mu jo prinese s špampetom vred. Zdaj gre ta ukleti mož fort naprej. Soldat leže k tej princezinji in ležita vkup. Zjutraj, ko se je dan zasvital, spet kreše in spet pride tisti ukleti mož k njemu in ga vpraša: »Kaj zašafaš?«

On odgovori: »Nazaj jo nesi s špampetom vred, kjer si jo dobil!«

Jo nese glih na tisti plac, kjer jo je vzel. Zdaj gre fort in princezinja je dlje ležala kakor druge krati in jo kralj vpraša: »No, ti princezinja, kako da danes tako dolgo ležiš, ko še tako dolgo nobenkrat nisi?«

Ona odgovori: »Sem že mislila vstati, pa me vse boli.«

Brž pošljejo po dohtarja, da je pogledal, kaj ji fali. Dohtar je tako spoznal, da drugega ni nič, kakor: pri enem moškem je ležala. Zdaj jo kralj vpraša, na kakšen način se je to zgodilo. Princezinja odgovori: »Meni se je sanjalo, da me je nekaj nosilo po luftu s špampetom vred.«

Kralj je rekel: »Če je to res, bom pustil žaklje z moko gor na špampet nabiti; koder bo špampet neslo po luftu, tako se bo moka tresla ven iz žakljev, bomo pa lahko spoznali, od kod je to, da špampet nosi in tebe.«

Rihtik, kralj je šel in žaklje z moko gor pribil. Zdaj je bilo vse to nared, noč se je storila, ona ima svojo moč. Spet je začel soldat kresati in pride ta ukleti mož k njemu, ga vpraša: »Kaj ti hočeš, ko si me spet klical?«

On pravi: »Ti mi moraš spet prinesiti princezinjo s špampetom vred!«

Je rekel: »Nocoj ti je ne morem prinesiti, ker je dosti žaljev moke gor na špampetu pribitih, kamor jo bom nesel, bo sled za meno; če jo pa po celem mestu potrosim, po vseh gasah in cimrih, je nimajo dosti v celem mestu, jo bom moral povsod pobrati, še po mlinih.«

Gospod pravi: »Ti jo moraš prinesiti, čeprav vso moko pobereš!«

Ta ukleti mož je šel k princezinji in jo zagradi s špampetom vred in jo nese, jo prinese v cimer, mu jo da. Zdaj je šel ta ukleti mož po mlinih in po mestu, da je nabral skupaj moko, da jo po celem mestu potrosi in tudi po cimrih in štengah. V tistem se dan približuje in je spet kresal in pride tisti ukleti mož k njemu in pravi: »Kaj hočeš, da me kličeš?«

In pravi: »Nazaj jo nesi!«

Jo zagradi s špampetom vred in jo nese tja nazaj v en cimer, kjer je zmerom ležala, ga postavi dol in je šel nazaj na svoj dom. Kralj komaj dobi, da je šel princezinjo vprašat, kako je kaj nocoj bilo; kar zagleda, da so bili prazni žaklji, brž patroljo vzdigne in so jo šli iskat; cel dan so hodili po mestu, pa niso nič našli, ker je bila po vseh cimrih in štengah moka potrosena. To se je kralju čudno zdelo, ker je moke toliko bilo v žakljih, mlinarji pa so se švarali, da jim je bila moka pokradena nocoj. Kralj ni mogel nič pogruntati, kako to. Šel je jezen k mesarjem, dobil je tri škafe krvi, jih pribije gor na špampet in je na škafih pustil luknjice zvrzati, da kakor se špampet zmezi, se bojo luknjice ofnale, začela bo kri iz škafov kapljati. Vse to naredi, noč je prišla; spet je kresal gospod in pride ta ukleti mož k njemu in ga vpraša: »Kaj hočeš, ko si me spet klical?«

Gospod odgovori: »Nič drugega: prinesi mi še nocoj s špampetom vred kraljevo princezinjo!«

Ta ukleti mož odgovori: »Nocoj ti je nisem kos prinesiti, zakaj ker so trije škafi krvi na špampetih pribiti, vsak škaf ima luknje zvrzane, kakor se bo špampet zmeznil, bo kri začela

iz njega kapljati; če bom jaz hotel po vseh gasah, štengah in cimrih z njo poškopiti, potem bom moral dosti ljudi pomoriti in tudi vso živino.«

Gospod pravi: »Meni je tisto vseeno, ti mi jo moraš prinesiti.«

Ukleti mož je šel in mu jo prinese in ni hotel ljudi in živine moriti; je mislil: Ko si tako neusmiljen, naj te pa dobijo. In je šel, jo je zagrabil s špampetom vred, mu jo odnesel, dol postavil in šel naprej. Gospod je ležal pri njej in ona pri njem. Zjutraj, ko se je dan začel delati, je spet kresal in pride k njemu tisti ukleti mož in pravi: »Kaj mi ukažeš, da si me klical?«

Gospod pravi: »Nazaj mi jo nesi, kjer si jo dobil!«

Ta ukleti mož jo zagrabi s špampetom vred in jo nese nazaj v tisti šlafcimer in postavi špampet tja in je šel fort. Kralj komaj dobi, da se dan naredi in gre gledat k princezinji, kako ji kaj gre; zagleda škafe prazne in gre brž fort, da patroljo vzdigne in grejo iskat, kod je cahen od krvi. Rihtik, naravnost gredo po tej sledi; pridejo v ta cimer, kar rupa je stala od krvi; začeli so ju spraševati: »Kaj sta vidva za ena človeka, da sta to delala?«

Pedentar se izgovori, da on nič ne ve za to. Gospoda pa zvežejo in ga ženejo v arest; obsojen je bil na smrt, da bi bil čez tri dni obešen, mu je biti. Zdaj je prišel mašnik, da bi ga bil spovedal in obhajal in tudi v sveto olje dal, pa ta gospod ni hotel nič z njim govoriti, je le rekel, da naj pedentar k njemu pride, da mu bo zašafal svoj zohen. Poslali so po pedentaru, da je prišel k svojemu gospodu noter v arest in gospod pravi: »Pojdi ti noter v tisti cimer, kjer sva bila na kvartirju, gor na žeblju je logarmica (kapa), v kateri sem šestnajst let služil za njo. V tisti hočem smrt storiti; ta drugo, kar imam drugega vermogna, ti vsega zašafam.«

Pedentar je bil vesel, ker je mislil: Bom že bogat gratal, ker imava dosti denarjev in tudi drugih lepih reči.

Pride v cimer, vzela je z žeblja logarmico in mu jo nese v noter v arest, mu jo poda in gre nazaj v svoj cimer in zdaj je on začel gospoda špilati. Noč se je storila, začel je arestant noter v arestu kresati, ker je imel v tisti logarmica kamen in kresalo; pride tisti ukleti mož k njemu in ga vpraša: »Kaj zašafaš?«

Arestant ali gospod pravi: »Ti moraš mene razkleniti in me moraš iz aresta tja v kraljevo posteljo nesti in kralja noter v arest prinesiti in ukleniti in moraš tudi narediti, da bo kralj tako ven videl kakor jaz, jaz pa tako kakor kralj, da bojo kralja obesili namesto mene, da bom jaz potlej kralj gratal.«

Potrese ga, zletelo je železje z njega, nese ga na kraljevo posteljo in je ven videl kakor kralj; kralja zagrabi in ga nese noter v arest, ga uklene, je videl ven kakor prejšnji arestant. Zjutraj, ko se dan naredi, se prec pogovarjajo: »Danes ob devetih bomo obesili arestanta.«

Rihtik je devet ura bila, grejo v arest po arestanta, peljali so ga na gavge in so ga obesili. Grejo domov, so se menili: »Zdaj smo vendarle ferderbali enega lumpa.«

Zvečer, ko se noč naredi, kreše kralj in je prišel ta ukleti mož k njemu in ga vprašal: »Kaj hočeš, da krešeš?«

On je rekel: »Ti moraš mene tako spremeniti, da bom tako ven videl, kakor sem pred, in kralja na gavgah naredi tako, da bo tako ven videl, kakor je pred!«

Rihtik, ta ukleti mož oba prenaredi. Zjutraj, ko se dan naredi, so vsi z eno štimo zavpili: »Kaj smo včeraj naredili, da smo našega kralja obesili!«

Zdaj je rekel gospod tem dvanajstim ministrom: »Če mi vsak trikrat v roke seže, da bom dobil kraljevo princezinjo za svojo ženo, jaz bom kralja oživil!«

Vsi ministri so mu v roke segli in rekli: »To se bo že zgodilo, samo če ti našega kralja oživiš.«

Zvečer, ko se je noč storila in je prišel ta ukleti mož k njemu in ga vprašal: »Kaj zašafaš?«

Gospod mu odgovori: »Nič drugega, pojdi ti tja na gavge, pa tistega kralja moraš oživeti, da bo tako ven videl, kakor je pred!«

Ta ukleti mož gre in ga vzame dol z gavg, ga prenaredi, da je tako ven videl kakor pred, ga prinese domov, so mu povedali, kako se je z njim zgodilo: »Zdaj smo prisegli, da to njihovo princezinjo mora dobiti.«

Kralj je rekel: »Naj jo pa ima, naj jo pa pelje tja gor v tisti stari grad, kjer že ni drugega kakor samo zidovje, že nima vrat, nobenega okna, tudi nič strehe; bom videl, kako bo lahko noter v tem zidovju prebival.«

Zdaj gresta gospod in princezinja tja na tisto staro graščino. Noč se je storila, nista imela ničesar jesti ne kam leči dol. Vsak en kamen deneta pod glavo, princezinja se je jokala, ker je mislila: Da more mene Bog tako štrafati, ko sem doma na lepih in mehkih modrocih ležala, tu moram pa na trdem kamnu. Ponoči vstane gospod in kreše in pride tisti ukleti mož k njemu in pravi: »Kaj hočeš, da si me klical?«

On pravi: »Nič drugega, to mi moraš narediti; kar ti bom nocoj zašafal, mora biti nared; graščina takšna, da ji v celem svetu ne bo glihe; nad vsakim oknom mora biti s srebrnimi črkami pisano, kako se pišem, in nad vežnimi vrati pa z zlatimi; potlej moraš prinesti sto tisoč goldinarjev denarja; in pa iz mojega gradu na kraljevega most narediti, ki bo s srebrom in zlatom vëzan in kovan; in potlej pa, preden bo dan, mora biti fertik.«

Ta ukleti mož pokliče hude duhove, da so delali, da je bilo to vse kmalu fertik in zdaj grejo vsak na svoj kraj. Zdaj se je princezinja zbudila, ki je v lepem cimru ležala, na mehki postelji in ji je šel tudi kazat tiste denarje, ki jih je bila prav vesela. Kralj ponoči proti jutru vstane in gre ven pogledat, ko zamerka v tej graščini svetlobo; čudno se mu je zdelo, kdo je to naredil; in naenkrat zamerka, da je svetel most nared, po luftu od njegove graščine do one. Šel je v štal, pokliče svojega kočijaža: »Našeraj ti konje in naprezi jih v kočijo in se bova peljala gor k tej graščini!«

Rihtik, to se je vse zgodilo, da sta se peljala proti tej lepi graščini; če se bliže peljeta, lepša je bila. Ko sta se blizu pripeljala, sta videla, da je nad vsakim oknom s srebrnimi puštobi bilo pisano, nad vrati pa z zlatimi njegovo ime. V tistem sta se kralj in (kočijaž) domov peljala in so se vsi čudili, kaj da je en večer taka bogatija nastala. Gospod pa ni hotel nič kresati, prišel

je ta ukleti mož k njemu in mu je rekel: »Zakaj zdaj več ne krešeš, da bi me poklical, da bi ti kaj storil?«

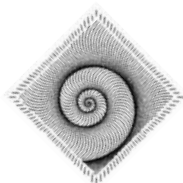
Gospod mu odgovori: »Jaz ne nucam, imam do smrti dosti!«

Ukleti mož je rekel: »Do zdaj sem jaz tebi delal, od zdaj naprej boš pa ti meni! Ti moraš leto in dan mašo plačevati, da se bo za mene brala, pa tudi devetdnevnic; in pa tudi ti moraš pri tisti maši vselej biti in tri očenaše in češčene marije za mene zmoliti; če to delaš leto in dan, boš srečen ti in jaz.«

Rihtik to je vse naredil; ta dan tistega leta je zamudil mašo; prišel je tisti ukleti mož k njemu in mu je rekel: »Frdaman sem jaz na večne čase, siromak postaneš, kakor si bil pred!«

Nič ni imel več, vse je zginilo preč.

✪ Pripovedoval: Jegovnik

kresalo: priprava, jeklena, s katero se tolče, drgne po kresilu; **kresilo:** kamen, kremen, **soldat:** vojak; **urlaub:** dopust; **vahta:** straža; **bandura:** uniforma, generalska obleka; **fejst:** dober, postaven; **kerlc:** postaven, sposoben, čeden, močan, pogumen možki; **frej:** prost, svoboden; **cimer:** soba; **ekstra cimer:** posebna soba; **tofel cimer:** jedilnica; **šlaf cimer:** spalnica; **zvoliti:** izbrati; **obšid:** odpustnica, odpust, slovo; **žiher:** lahko; **vkup:** skupaj; **nein, najn:** ne; **špampet:** postelja; **kovter:** prešita odeja; **penzjon:** pokojnina; **dienst:** služba; **zamerhati:** opaziti; **čaka:** okroglo, ploščato usnjeno vojaško pokrivalo; **cimper:** ostrešje; **jerperge, jerpregovati:** prenočevanje, prenočevati; **štrik:** vrv; **demant:** diamant; **ferderbati:** ubiti, uničiti; **reči:** naročiti, ukazati; **varžet:** žep; **fehtati:** boriti; **biti mojster komu:** biti boljši, močnejši, biti mu kos, **en bart:** naenkrat; **tehel:** ruta, robec, blago; **gruntati:** razmišljati; **peza:** težak predmet v zanki; **en cajt:** nekaj časa; **poden:** tla; **rajfenk, rajfenkerar:** dimnik, dimnikar; **štima:** glas; **zašafati:** naročiti, ukazati; postati **goden:** odrasti, dorasti; **švoh:** šibak, slaboten; **glih:** samo; **nucati:** koristiti; **gasthaus:** gostilna; **rajžati:** potovati; **kelnarica:** natararica; **špincerati, špincira:** sprehajati se, sprehajališče; **rajtenga:** račun; **fertik:** gotov; **nobel:** imenitno, gosposko, lepo; **gvant:** obleka; **zokne:** nogavice; **ajnrihtenga:** vse potrebno (orodje); **pedentar:** strežnik, služabnik; **cajt:** čas; **fort:** stran, proč; **dohtar:** zdravnik; **glih tako:** ravno tako; **plac:** trg, prostor; **faliti:** manjkati, primanjkovati; **špampet:** postelja; **luft:** zrak; **žakelj:** vreča; **gasa:** ozka ulica; **štenge:** stopnice; **dobiti:** čakati; **švarati:** pritoževati; **pogrunati:** domisliti, izmisliti si, ugotoviti; **zmeziti:** počasi, komaj zaznavno premakniti; **ofnati:** odpreti, odmašiti; **cahen:** oznaka; sled; **rihtik:** prav, dobro; **rupa:** jama, kotanja; **zohen:** stvari, premoženje; **kvartir:** bivališče; stanovanje; **logarmica:** vojaška kapa; **vermogen:** premoženje; **gratati:** postati; **špilati:** igrati; iti se; **ven videti:** na zunaj zgledati; **prec:** takoj; **gavge:** vislice; **ferderbati:** uničiti; **pred:** prej; **z eno štimo:** v en glas; **štrafati:** kaznovati, prizadeti; **modroc:** vzmetnica, žimnica; **gliha:** enakost; **puštoba:** črka; **bork:** grad; **štala:** hlev; **našerati:** napreči; **nucati:** potrebovati, rabiti; **frdaman:** preklet, pogubljen

Enkrat je bil oče, ki je imel tri sinove in je rekel temu starejšemu: »Naberi eno korbico frišnih fig in jih nesi tja v mesto, da jih boš dobro prodal, ko nam je denarja zmanjkalo, da bomo soli kupili, ko nam jo je zmanjkalo!«

Rihtik, jih gre nabirat in jih dobi eno korbico, jih nese tja v mesto, ga srečajo tri jungfrave in ga vprašajo: »Mladenič, kaj neseš?«

On je odgovoril: »Kaj vam je treba vedeti, kaj nesem?«

»Me smo te pač vprašale, da bi nam povedal, kaj neseš!«

Pob je odgovoril: »Malo dreka, če že hočete vedeti!«

Zdaj grejo dekleta naprej in on tudi, pride v mesto in tam ga vpraša en gospod: »Kajносиš, pob?«

Je odgovoril: »Frišne fige.«

Gospod pravi: »Če jih prodajaš, jih (nesi) gor v cimer!«

Jih nese gor v cimer in gospod mu pravi: »Jaz bi jih kupil nekaj od tebe, če jih prebrati daš?«

Pob je rekel: »Naj jih preberejo, kolikor jih hočejo!«

Gospod začne prebirati, od zgoraj so bile fige, od spodaj pa drek; gospod je bil jezen, ker je s prsti v njega segel; pustil je pobu pet jih na rit dati in mu je rekel: »Tukaj imaš pet goldinarjev, zato ker ste ubogi, pa nič več mi tega ne stori, da bi mi kaj takega prinesel!«

Pob gre in pride domov, ga oče vpraša: »Kako si kaj prodal frišne fige?«

Pob odgovori: »Prav dobro. Pet goldinarjev sem dobil za nje in pa še nekaj, tistega vam pa ne povem!«

V tistem so denar ponucali in zdaj je rekel ta srednji brat: »Zdaj jih bom pa jaz nabral in jih bom nesel tja v mesto.«

Rihtik, jih nabere in jih nese v mesto. Srečale so ga tri jungfrave in ga vprašajo: »Mladenič, kaj neseš v korbi?«

»Kaj vam je treba vedeti, malo dreka nesem, če hočete vedeti.«

Rihtik, so mu naredile, da ga je imel noter pod figami. Prinese jih tja v mesto, zagleda ga tisti gospod, ki je oni dan od onega fige kupoval, in ga vpraša: »Pob, kaj imaš v korbi?«

On odgovori: »Frišne fige!«

»Nesi jih gor, če jih prodaš!«

Jih prinese gor v cimer in je rekel: »Tukaj so!«

Gospodu so se sila dopadle, začel jih je prebirati in zdaj je s prstom noter v drek segel, on jezen grata in mu jih da deset na rit in pravi: »Tvojemu bratu sem jih dal pet, tebi jih bom pa dopelt več, zato ker sta oba lumpa; tukaj pa imaš deset goldinarjev, nesi jih domov svojim staršem, ker so ubogi!«

Zdaj gre pob domov in doma ga oče vpraša: »No, kako si kaj prodal frišne fige?«

Pob odgovori: »Dobro, deset goldinarjev sem dobil za nje, pa še nekaj, tisto pa ne povem!«

Ta stari je mislil: Kot sem jih jaz na rit dobil, si jih že tudi ti.

Ta srednji je pa mislil: Kot sem jih jaz dobil, tako si jih že tudi ti.

Kmalu denar ponucajo in zdaj je rekel ta mlajši: »Zdaj jih bom pa jaz nesel tja v mesto!«

Rihtik, jih nabere ta mlajši v eno korbico in jih nese tja v mesto; pride blizu mesta, ga srečajo tri mlada dekleta in ga vprašajo: »Mladenič, kaj neseš v korbici?«

On odgovori: »Frišne fige.« Pravi še: »Dekleta, ko ste tako zavber, ali vzamete vsaka ene par frišnih fig?«

Dekleta so rekle: »Le nesi jih naprej in dobro prodaj!«

Mladenič odgovori: »Za tisto tal(anje), če jih vsaki ene par dam, ne bom nič manj dobil za nje.«

Jih da vsaki ene par in mu je rekla ta starejša: »Kaj hočeš imeti za te fige?«

On odgovori: »Kar imaš, tisto mi pa daj!«

Dekle mu je dala en tak servet, kdor se je v njega obrisal, je misel enega drugega vedel; ta druga mu je dala eno tako palico, če jo je zasuknil, je vse dobil; ta tretja mu je dala eno tako pišo, če je zažvižgal, je vse k njemu prišlo. On gre naprej s tistimi tremi rečmi in s temi frišnimi figami, da pride v mesto; tisti gospod ga zamerka, ga pokliče k sebi v cimer in pravi: »Pob, kaj imaš v korbici?«

On odgovori: »Frišne fige!«

Gospod pravi: »Če nimaš dreka notri med figami, tako kot sta ga tvoja brata imela, ali jih žiher preberem?«

Pob odgovori: »Žiher, da bodo videli, da so res lepe!«

Zdaj jih strese iz korbice na mizo, gospodu so tako dopadle, da ni nič glihal za nje, mu je kar dal petdeset goldinarjev in je rekel: »Zato ti dam, ker ste ubogi, ker si tako pošten, da nisi prinesel take nemarnosti kakor tvoja brata; in ti mi jih prinesi vsak dan leto in dan eno korbico; če mi to storiš, ob letu dobiš sto goldinarjev!«

Zdaj sta kontrakt naredila, potlej je šel domov k svojemu očetu; in ko pride domov, ga vpraša oče: »Kako si kaj prodal frišne fige?«

Pravi: »Prav dobro, petdeset goldinarjev sem dobil za nje, pa kontrakt sva naredila za leto dni, da vsak dan mu jih moram nesti eno korbico.«

Oče pravi: »Ali ti si kaj neumen, kje jih boš pa dobil, ko nimamo nič več drevja kakor enega samega, kje jih boš dobil, da bi mu jih nosil?«

Pob odgovori: »Kaj vas skrbi, jaz jih bom že dobil.«

Ko je vse fige (pobral), da jih nič več ni bilo na drevju, zasukne tisto palico in fige so bile na drevju. Vsak dan mu jih je nesel, leto dni, leto mine, dobil je sto goldinarjev. Zdaj se je očetu čudno zdelo, da je ta pob tako kšajt, da je to naredil. Zdaj ko so enkrat vse denarje ponucali,

je rekel ta pob: »Zdaj sem jaz zaslužil že precej denarja, naj pa še ta stari brat gre kam služiti; zakaj bi bili vsi doma, ko nimamo dela in pa tudi živeža.«

Alston, ta starejši sin pobere svoj gvant vkup in se poda na rajžo po svetu, da bi službo dobil; dobi službo pri enem gospodu za ta velikega hlapca, se zmenita za lon: »Če boš ti jezen name, bom jaz tebi jermen po hrbtu odrl, če pa jaz, pa ti meni in sto goldinarjev ti bom dal ob letu.«

Zdaj mu je dal par konj, drevo in enega psa in mu reče: »Pojdi orat na to njivo in ti ne smeš pred domov priti, da bo ta pes prišel najprej!«

Rihtik, je šel orat; orje tam na tisti veliki njivi in pes je ležal tam na koncu njive, da se je mračiti začelo. Ko je enkrat začela noč prihajati, je šel pes domov in hlapec s svojima konjema in drevesom. Pride domov, dene konje v štal, pride gospod v štal k njemu: »No, kako ti je kaj šlo?«

Hlapec srdito odgovori: »Take službe pa še ne vem, kaj je to, da bi cel dan oral brez jesti in piti.«

Gospod ga vpraša: »Ali si jezen name?«

Hlapec odgovori: »Zakaj bi ne bil jezen, ko nisem dobil ne piti ne jesti!«

Gospod pravi: »Daj sem hrbet, da ti bom jermen odrl!«

In zdaj se je moral sleči in gospod mu je jermen po hrbtu odrl. Šel je z bolnim hrbtom domov; in ko pride domov, ga oče vpraša: »Kako da si prišel domov?«

On odgovori: »Zbolel sem, ne morem več služiti.«

Zdaj je rekel ta srednji: »Bom pa jaz šel.«

Pobere svoj gvant, naravnost gre k tistemu gospodu, ga vpraša, če nuca kakega hlapca. Gospod mu odgovori: »Ga ja nucam, enega sem imel, pa mi je zbolel, je moral iti preč; če ostaneš eno leto pri meni, dobiš sto goldinarjev; pa če boš ti jezen name, ti bom jaz jermen po hrbtu odrl, če bom jaz na tebe, ga boš pa ti meni!«

Hlapec odgovori: »Jaz že ne bom jezen na vas.«

Dal mu je par konj, drevo in psa in mu je rekel iti orat na eno veliko njivo in pa da ne sme pred iti domov, da bo pes šel. Šel je orat in je šel tudi pes z njim, orje od jutra do večera, pes ni hotel nič domov, pred da se je noč storila. Zdaj gre pes domov in tudi hlapec s svojima konjema, ju dene v štal in pride gospod k njemu in ga vpraša: »Kako ti je kaj šlo?«

Pravi: »Prekleta, take službe še ne vem, kakor je tukaj, cel dan sem oral brez piti in brez jesti.«

Gospod ga vpraša: »Ali si jezen?«

On odgovori: »Saj sem tudi lahko.«

Gospod mu reče: »Daj hrbet sem, da ti jermen oderem po njem!«

Rihtik, moral se je sleči, da mu je jermen odrl po hrbtu. Zdaj gre žalosten domov z bolnim hrbtom; ko pride domov, ga oče vpraša: »No, kako ti gre, da si prišel domov?«

On odgovori: »Zbolel sem!«

Ta stari si misli: Si lahko zbolel, ko imaš hrbet odrt.

Ta srednji si misli: Kot ga imam jaz, ga imaš tudi ti.

Pa eden drugemu nista hotela povedati. V tistem ta mlajši pobere svoj gvant in je šel služiti; pride do tistega gospoda, ga vpraša, če nuca kakega hlapca. Gospod mu odgovori: »Zdaj sem že imel dva, pa sta oba zbolela in sta morala iti fort. Če ostaneš pri meni leto dni, dobiš sto goldinarjev lona; in če boš jezen na me, ti bom odrl jermen po hrbtu, če bom pa jaz na tebe, ga boš pa ti meni.«

Zdaj mu da par konj, drevo in psa; in mu reče iti orat na tisto veliko njivo: »Pa pred ne smeš domov iti, da bo pes šel.«

Zdaj orje do opoldne, pes ni hotel takrat iti domov, ta vzame otko, gre tja k psu, ga ubriše z otko, da je začel cviliti in domov leti. Nato spreže konje in jih žene domov; ko domov pride, jih v štalno dene, gospod pride, ga vpraša: »Kaj pa, da si prišel že domov?«

Hlapec pravi: »Ko je pes šel domov, sem jaz tudi prišel. Ali so jezni, ker sem prišel domov?«

Gospod je rekel: »Jaz nisem nič jezen.«

Drugi dan mu je rekel na tisto veliko njivo proso iti sejati; hlapec se je obrisal s tistim servetom in je zvedel, kaj gospod misli. Ko pride na njivo, jamo je skopal, pogrnil eno plahto čez njo pa tisto proso gor na tisto plahto nasul, jo vkup zagrne, prsti gor na nadeva, da se ni videlo, gre s praznim žakljem domov. Ko pride domov, ga gospod vpraša: »Ali si že vsejal?«

Hlapec mu odgovori: »Že. Ali so kaj jezni, ker sem že vsejal?«

Gospod je odgovoril: »Nič nisem jezen.«

Zdaj mu pravi gospod: »Ti moraš iti na njivo in slednje proso pobrati, zato ker sem jaz pozabil, da je zanič in nobeden ozelenel ne bo!«

Hlapec gre nazaj tja na njivo in odkoplje proso in ga vsuje noter v žakelj in gre domov. Ko domov pride, ga vpraša gospod: »Ali si ga že pobral?«

Hlapec odgovori: »Sem ga že.« In pravi: »Ali so kaj jezni, ker sem ga pobral?«

Gospod odgovori: »Jaz nisem nič jezen,« in zdaj mu je rekel, »boš pa gnal konje in vso govejo živino na pašo!«

Rihtik, jih mu jo iz hleva spodi in žene tja k cesti na samoto; tja pridejo kupci in jim proda vso živino, eno samo staro kravo je pridržal in je tiste kupce naprosil, da so mu tisto kravo gor v en star hrast obesili in je šel domov. »Oh! Gospod, kaj se je meni naredilo! Tak vihar je vstal, da je vse krave vzel, samo tisto staro regušo je pustil na hrastovih vejah.«

V tistem pravi gospod: »Kako si pa ravnal?«

»Ja, ali so kaj jezni, ko jim je veter krave vzel?«

»Ja, jezen pa nič nisem.«

»Zdaj boš pa gnal dvesto svinj, da jih boš pasel, pa ahtaj, da jih spet veter ne vzame!«

Zdaj jih žene tja k enim mlakam na samoto blizu ceste; kmalu so prišli kupci in jih je prodal, le od treh si je repe zgovoril, da jih bo porezal. Repe poreže, v mlako podtakne in gre domov.

»O! Ne veste kaj, gospod, se mi je naredilo! Svinje so mi ušle noter v tiste mlake, so se vse pogreznile, samo trije repi še ven gledajo!«

Gospod pravi: »Kako pa da si jih tja spustil?«

»Ja, ali so kaj jezni, ker so se mi pogreznile?«

»Čisto nič,« odgovori gospod.

Zdaj gresta tja noter na te mlake, prime gospod za en rep in misli prašiča iz mlake potegniti. Z močjo potegne, rep se mu je izdril in je padel tja v blato. Pastir ga vpraša: »Ali so kaj jezni, ko so padli v blato?«

»O, jezen pa nisem.«

Zdaj gresta vkup domov in mu je rekel gospod: »Do zdaj si pasel krave in svinje, za naprej boš pasel pa zajce!«

V tem prideta domov in zajčji hlev odpreta; in ko so ven leteli, sta jih preštela in bilo jih je ravno sto; zdaj so se razleteli na vse kraje; in pastir je šel domov k svojemu očetu. Denarja je dosti prinesel in oče ga vpraša: »Kako, da si tako srečen, da si toliko zaslužil?«

On pravi: »Saj vam ni treba vedeti.«

Zdaj so dobro pili in jedli, ko so vsega zadosti imeli; bil je doma, da je tri dni do leta manjkalo; zdaj je šel ta v hosto, je zažvižgal v pišo, zajci so začeli vkup iti; komandiral jih je kakor soldate; so v gledu stopali, da jih je preštel. Zdaj si je uto naredil iz smrekovih skorij in je bil noter v njej. Zdaj je rekel gospod doma: »Moramo dobiti enega zajca, da jih ne bo pasel celo leto sto, da mu vsaj enega zmanjka.«

Rihtik, šla je dekla po enega in mu je rekla, da so gospod rekli: »Enega zajca moraš dati, vse to drugo imamo za bal pripravljeno, le divji zajec nam še fali.«

Je rekel: »Jaz ga ne dam, saj bo kmalu leto, tedaj jih bom pa prignal domov vseh sto.«

Prosila ga je za enega, ker je mislila, da bo dobila tistih sto goldinarjev. Zdaj ji je rekel: »Jaz ti ga drugače ne dam, če boš moja za enkrat.«

Štumadel je mislila: To ni pa nič, vendar bom sto goldinarjev šenkanega dobila. Bila mu je pokorna, kar je on želel z njo; ko je to minilo, gresta v eno dolino, zažvižgal je v pišo, prileteli so zajci vkup in ji enega ujame in da in ji reče: »V firtah ga daj, dobro varji, da ti ven ne uide!«

Zdaj ga nese proti graščini; ko se je pastirju dozdevalo, da je že blizu doma, zažvižga v pišo, zajec ji je ušel iz firtaha; žalostna je gratala, ni vedela, kaj bi počela, in ko pride domov, jo vpraša gospod: »Ali si ga dobila?«

Ona je odgovorila: »Meni ga ne da.«

Rekla je frajla: »Bom pa jaz šla ponj, meni ga pa mora dati.«

In gre tja noter in mu je rekla: »Zakaj ne daš zajca, ko veš, da ga bo treba?«

On ji odgovori: »Jaz ga ne dam za nobene denarje, drugače ne kot če boš ti meni pokorna v tem, kar jaz hočem, potlej ti ga pa dam.«

Frajla je mislila: Saj nobeden vedel ne bo. Naj bo, kar misli z menoj storiti.

Ko je bilo enkrat vse to fertik, gresta v eno dolino, zažvižgal je v pišuko, pride vseh sto zajcev vkup, ujame enega in ji ga nese in pravi: »Tu ga imaš! In dobro ahtaj nanj, da ti ne uide!«

Frajla gre z njim domov; in kadar se mu je zdelo, da je že blizu graščine prišla, je tisto pišuko vzela in zažvižgal v njo. Zajec ji je ušel, frajla je zmislila: Kakor se je meni zgodilo, tako se je štumadelnu. Pa ena drugi nista hoteli nič povedati. Ko pride domov, jo je gospod vprašal: »Ali nisi nič zajcev dobila?«

Ona odgovori: »Meni ga ne da, je rekel, da morajo gospa iti ponj.«

Zdaj gre gospa; ko pride tja, mu je rekla: »Zakaj ne daš zajca?«

On je rekel: »Jaz ga ne dam za nobene denarje; pa če bojo oni meni pokorni, kar bom hotel z njimi storiti, jim ga bom pa dal.«

Gospa je mislila: Saj nobeden ne vidi, kaj bo z menoj špilal, samo da le zajca dobim.

Ko je enkrat fertik bilo, gre ta v dolino, je zažvižgal v pišo in pridejo zajci vkup; prime enega in ji ga nese in reče: »Naj le varujejo, da jim ne uide!«

Gospa ga nese domov in kadar blizu doma pride, je ta zažvižgal v tisto pišuko in zajec ji je ušel. Zdaj je mislila: Kakor se je z menoj zgodilo, tako se je s frajlo in deklo.

In pride domov, jo vpraša gospod: »Si dobila zajca?«

Ona odgovori: »Meni ga ne da.«

Šel je sam gospod ponj; in ko pride pred njega, pravi: »Zakaj ti zajcev ne daš? Ko veš, da jih nucamo za bal?«

On je rekel: »Jaz ga ne dam za nobene denarje drugače, če se čisto do nagega slečejo, potlej jim ga pa dam!«

Gospod misli: Čeprav se slečem, saj nobeden drug vedel ne bo. Zdaj se sleče in pastir je norel za njim in gresta noter v dolino, zažvižgal je v pišo, da pridejo zajci vkup, ujame enega in mu ga da: »Naj ga nesejo domov, pa dobro naj ga ahtajo, da jim ne uide!«

Gospod ga nese in blizu graščine pride, je ta zažvižgal v tisto pišuko, zajec je gospodu ušel in on si misli: Ko je že mene tako našmiral, kaj je z onimi ženskami počel?

Vsi so bili jezni na pastirja, ker nobeden zajca ni prinesel. Zdaj je leto minilo, zažvižgal je v tisto pišo, prileteli so vsi zajci vkup, žene jih domov in doma jih je z gospodom preštejeta in jih v štalto dasta. Gospod mu je odštél tistih sto goldinarjev in rekel: »Zdaj ko si tako kunšt in kšajt, moraš narediti štiri mreže besedi!«

On je dal preklicati na vse kraje, da je prišla vse sorte gospoda vkup; ko je bilo že enkrat čuda folka tam okoli graščine, prinese ta štiri mreže in jih je začel z besedami ravnati. Ta prvo mrežo v roke prime, je začel v njo govoriti: »Prišla je dekla ali štumadel po divjega zajca, ji ga nisem hotel dati, da mi je pustila, da sem z njo špasal. Potlej sem ji dal zajca v firtah, ga je nesla domov proti graščini in zdaj, ko blizu graščine pride, ji je zajec ušel. Ta mreža je že polna besedi.«

Vzame drugo v roke, začel je govoriti v njo, da je prišla tja frajla po divjega zajca: »Jaz ji ga nisem hotel (nazaj dati) drugače dati, da sem začel z njo špasati; potem ko sem bil fertik,

sem ji zajca ujel in ji ga dal noter v firtah, ga je nesla domov; in ko blizu graščine pride, ji je pa ušel. Ta druga mreža je že polna besedi.«

In zdaj ta tretjo vzame, je začel v njo govoriti, da je prišla gospa tja po zajca: »Rekla je, da ga bojo za bal nucali; in jaz ji ga nisem hotel drugače dati, da sem špasal z njo!«

Gospod je zdaj jezen gratal: »Tiho bodi, lump, ni treba nič več govoriti, mreže so že vse polne; ko tako čez ženske govoriš, kaj bi še čez mene! Zato je bolje, da si tiho!«

»Ali so jezni, gospod?«

Gospod odgovori: »Nič. Ti, ko si tako kunšt, drevi se bom ob enajstih od te moje graščine na ono pristavo peljal, moraš mi dve luči prižgati, spredaj eno in zadaj eno!«

Ponoči enajsta ura pride, mu zažge pob pristavo in naglo leti nazaj k graščini in to cimprovje in graščino zažge. Zdaj se je videl gospod k pristavi peljati, ko je gorela, in nazaj pogleda, je pa tudi graščina gorela. Zdaj gre hlapec domov in se iz svojih bratov norca dela: »Da sta tako tumpasta, da sta si pustila jermene (rezati po hrbtu) dreti po hrbtu; pa bi tudi meni rad, ko bi se mu bilo dalo, pa sem ga drugače zvodil,« in je rekel, »pojdimo mi trije bratje na eno graščino, sem izvedel, da ni nobenega človeka noter!«

Napravili so se in so šli; pridejo do nje, je čisto opustošena bila, da ni bilo nobenega človeka noter. Zdaj so se menili: »Dobro bi bilo, da bi kaj večerje bilo.«

Ta stari je rekel: »Le bodita v cimru, jaz grem pa večerjo kuhat.«

Šel je v kuhinjo, zakuril je v peči, čul je v rajfenku eno štimo: »Ojoj, padlo bo!«

Zdaj je zbežal k bratoma v cimer in reče: »Jaz si ne upam kuhati, ko eno štimo čujem gor v rajfenku.«

Je rekel ta srednji: »Bom pa jaz šel.«

In gre in čuje ravno tisto štimo kakor oni in spet je zbežal in gre v cimer in ta mlajši brat pravi: »Bom pa jaz šel; jaz se pa nič ne bojim, ker večerja mora biti skuhana.«

Pride v kuhinjo, je že čul štimo: »Ojoj, padlo bo!«

Ta pravi: »Naj le pade, samo da na mene ne bo!«

V drugo jo spet čuje: »Ojoj, padlo bo!«

On reče: »Padi, samo da ne na mene!«

On se ni nič menil, kar kuhal je svoj pot. Tretjo štimo čuje: »Ojoj, padlo bo!«

Je spet rekel: »Padi, samo da na mene ne boš!«

Padlo je žensko truplo dol in je vstala in mu je rekla: »Srečen si ti, ko si mene rešil; kaj ti bom dala zdaj za lon, da si ti meni to naredil? Jaz sem čudno veliko martro trpela, dvanajst hudih duhov me je zmeraj martralo. Kaj ti bom dala za lon?«

On je rekel: »Kar imaš, to mi daj!«

Dala mu je ene take škornje, da je tristo milj daleč v njih stopil, eno tako palico, da je vse premagal z njo, eno tako mošnjo, da ni nikoli denarja zmanjkalo v njej. Zdaj gre v cimer, večerjajo in gredo spat vsak na svojo posteljo; zjutraj, ko se dan stori, vstanejo, se napravijo

in fruškajo; potlej gredo naprej po svetu; pridejo v mesto, tam je bil kralj, ki je imel eno princezinjo; ona je zvedela o tem pobu, kaj je on za en bogat človek in pa kšajt, da vsake sorte reči tudi narediti zna; poklicala ga je pred se in vprašala, če bi jo vzel. Reče mu: »Jaz bi prav rada tebel!«

On je rekel, da rad; in si je mislil: To bi bil za me imeniten stan, da bi kralj gratal. In je rekel: »No, naj bo tako, kakor govoriš, da bi se midva vzela!«

Princezinja je rekla: »Saj nama se ne mudi, sva tako lahko en cajt skupaj.«

On je bil kontent in sta pa bila tako dolgo, da ga je zamotila, da je tiste tri reči od njega dobila, ki jih je imel pri sebi, pa vendar okoli prinesiti si ga ni upala.

Bil je tam en kralj, čudno daleč, ki je bil tej princezinji dolžan; poslala ga je tja noter terjat: »Če ta denar dobiš, te bom vzela za svojega moža.«

V tistem je šel ta noter k temu kralju po denarje, da bi jih dobil. Ko pride noter v park, ga vpraša kralj: »Po kaj si prišel?«

On je odgovoril: »Po tiste denarje, ki ste jih tej in tej princezinji dolžni.«

Kralj mu je rekel: »Ti moraš tja noter iti k temu studencu, ki je sto milj daleč od tod, mi moraš prinesiti en firkeljc vode; tam pri tistem studencu so trije tigri in mi jih moraš pripeljati; in tudi enega takega moža, da bo mlinski kamen na prstu sukal; pa enega takega, da bo tristo milj daleč stopil; pa enega takega, da bo tristo milj daleč čul, kdo bo šel!«

Zdaj se poda na rajžo po vodo, gre po svetu naprej, pa najde enega, ki se je z mlinskim kamnom igral, ga vpraša: »Kaj delaš to s tem kamnom?«

Reče: »Igram se.«

»Pojdi z menoj za en dober lon!«

Pa gre in gresta dalje naprej, najdeta enega, ki je na zemlji ležal, ga vprašata: »Kaj delaš?«

»Jaz poslušam, ko tristo milj daleč od tod eden spi, njegovo sapo čujem!«

Ta pravi: »Ko tako daleč čuješ, pojdi ti z nama za dober lon!«

Pa gre in grejo dalje naprej, najdejo enega, ki si je s trto noge vezal, in ga vprašajo: »Kaj delaš?«

»Si moram noge zvezati, ker jaz prestopim tristo milj daleč!«

Zdaj mu je rekel pob: »Pojdi ti po vodo k temu studencu, kjer so trije levi, in jo prinesi sem!«

Odveže si noge, stopi naenkrat k tistem studencu, vodo natoči, je mislil: Saj se mi ne mudi, bom naenkrat prišel, še vseglh kmalu; malo se je dol usedel in zadremal in zaspal.

Pob pravi: »Kaj je to, da nam ne prinese vode?«

Cajt prihaja, ga še ni bilo. Brž je pob rekel: »Poslušaj ti, ali že kaj gre ali ne!«

Ta se uleže na zemljo in posluša, pravi: »Malo od studenca leži in spi!«

Pob reče: »Kaj bomo pa zdaj počeli, ko ga ne bo?«

Ta, ki je mlinski kamen sukal, zažene enega tja, ko je tam dol na tla padel, se je kar zemlja stresla; tedaj skoči gor ta s tisto vodo in plane samo proti njim, kakor veter naenkrat je bil pri

njih. V tistem jo nesejo kralju in je moral denarje odšteti; on nese denarje princezinji, oni pa ostanejo vsak na svojem mestu; ta, ki je tristo milj daleč prestopil, je spet tam začel s trto noge vezati; grejo naprej, pridejo na tisti plac, kjer je ta pred ležal, leže dol na zemljo: »Moram poslušati, če še spi tisti tristo milj daleč,« in obleži tam.

Gresta ta dva še dalje naprej in prideta do tistega mlinskega kamna, ga ta na prst natakne, se začne z njim igrati. Mladenič gre dlje naprej z denarjem, da pride domov do svoje princezinje in ji je rekel: »Princezinja, denarje sem ti že prinesel, kar sem jih dobil pri tem kralju!«

Tedaj jih vzame in ga je zapodila od hiše preč. Mladenič je bil žalosten, ker je ob vse prišel, nič več ni imel, nič; brata njegova sta ga za norca imela: »Torej, si bil zmeraj srečen, zdaj si pa nesrečen, nimaš nič več, boš vedel z babami kaj imeti!«

Pob gre žalosten iz mesta na eno samoto, se je oziral sem in tja; zagleda eno jablano, je šel tja k njej, jih je utrgal in jedel. Zdaj so mu zrasli jelenovi rogovi, čudno veliki, da ni mogel nikamor z njimi, lezel je malo naprej, pride do enih hrušk, utrگا eno in jo je, rogovi so mu odleteli. On je nabral tistih jabolk in hrušk in jih nesel v mesto prodajat na plac pred tisti park, kjer je bila doma princezinja; prinese mizo in naloži polno na njo. Naenkrat jih princezinja zamerka in pošlje deklo vprašat, koliko en par jabolk košta, ker so tako lepa, da bi jih kar gledala. Ona gre ročno in ga vpraša, po čim so, on je pa rekel: »Vsako sto goldinarjev košta.«

Zato so bila tako draga, da jih drug kupiti ni mogel kakor princezinja, ki ima vsega dovolj. Dekla gor prileti in ji pove, da vsako sto goldinarjev velja. Da ji dvesto goldinarjev, da jih je prinesla en par. Princezinja brž eno prereže in ga pol dekli da; dekla gre v kevder in ga tam sne, taki rogovi so ji zrasli, da ni mogla čez vrata ven; princezinja je gledala skozi okno, ko ga je jedla, zrasli so ji rogovi, da ni mogla skozi okno nazaj. Ta je šel s temi jabolki fort in si je kupil lep gvant kakor en dohtar in je šel antlat to princezinjo in deklo. Najpred je deklo, mu je morala vse povedati, kaj ima kaj za ene grehe nad seboj; ko mu je vse povedala, ji je dal malo hruške, jo je jedla in rogovi so ji odleteli. Potlej gre princezinja; najpred jo sprašuje, kaj ima kaj ene grehe nad seboj, ona mu pa ni hotela vsega povedati; dal ji je še malo jabolka in so ji še večji rogovi zrasli. V tistem je videla princezinja, da za pomagati ni nič, da mora povedati, kaj je grešila na svetu. Spet jo je začel fergerati in mu je morala povedati vse grehe, kakor jih je naredila. Zdaj ji je rekel: »Prinesi ti meni tisto reč, ki si jo tistemu fantu vzela, so imenitne reči, on je veliko trpel za nje; zdaj jih moraš ti meni dati, potlej ti bojo grehi odpuščeni in ti bojo tudi rogovi odleteli.«

Poklicala je svojo deklo in ji rekla: »Prinesi tiste škornje, v katerih se tristo milj daleč stopi; in pa tisto palico, s katero se vsakogar premaga z njo; pa tisto pišuko, ko zažvižgaš v njo, pa vse k njej pride; tisti servet, kdor se obriše v njega, enega drugega misel ve; tisto mošnjo, ko nikoli denarjev v njej ne zmanjka.«

Zdaj je dobil vse tiste reči in ji je dal malo hruške pojesti in odleteli so ji rogovi. Šel je ta padar fort od nje k svojima bratoma, ki sta služila pri eni graščini; vzal ju je iz službe in so šli

nazaj na svoj dom; tako dolgo rajžajo, da pridejo k svojim staršem. Zdaj so dobro birtovali; prišel je cajt, da so oče in mati umrli, da je očeta in mater smrt pobrala. In zdaj so še ti trije bratje živeli vkup. In starejša dva sta ta mlajšega trucala, da bi se bil oženil: »Brez ženske ne moremo biti!«

Ta mlajši jima odgovori: »Jaz nobene ženske več nočem imeti, ker sem že zadosti prestal zavoljo njih, oženi naj se, kdor se hoče; jaz imam take reči, da lahko sam živim.«

Oženil se je ta stari brat, da so imeli eno žensko pri hiši, da jih je komandirala in živeli so dobro noter do smrti.

frišne: sveže; **korba, korbica:** košara, košarica; **jungfrave:** mlada dekleta; **rihtik:** prav, dobro; **cimer:** soba; **ponucati, nucati:** porabiti, rabiti; **gratati:** postati; **dopelt:** dvojno; **zavber:** lep; **ene par:** malo, nekaj; **talati:** deliti, podariti, razdeliti; **piša, pišuka:** piščal; **zamerhati:** opaziti; **žiher:** lahko; **kontrakt:** pogodba, dogovor; **kšajt:** pameten, iznajdljiv; **alston:** torej; **gvant:** obleka; **vkup:** skupaj; **rajža, rajžati:** potovanje, potovati; **ta veliki hlapec:** glavni hlapec; **lon:** plačilo; **odreti jermen po hrbtu:** izrezati kos kože s hrbta; **drevo:** plug; **pred:** prej; **štala:** hlev; **preč:** proč; **reči:** naročiti; **fort:** stran, proč; **otka:** odstranjevalec prsti s pluga; **ubrisati:** udariti, mahniti; **žakelj:** vreča; **ahtati:** paziti; **podtakniti:** spraviti v zemljo, posaditi; **komandirati:** ukazovati; **gled:** postroj, iti v vrsti, vštric; **bal:** ples, družabna prireditev s plesom; **faliti:** manjkati; **štumadel:** dekla; **šenkano:** podarjeno; **firtah:** predpasnik; **varji:** varuj; **frajla:** punca, grajska gospodična; **fertik:** gotovo, opravljeno, dokončano, konec; **špilati:** igrati; **našmirati:** poigrati se; **kunšten:** pameten, zvit, iznajdljiv; **folk:** ljudje, ljudstvo; **špasati:** šaliti se; **cimprovje:** več sob, del hiše; **tumpast:** neumen, omejen; **zvoditi:** zapeljati; **cimer:** soba; **rajfenk:** dimnik; **štima:** glas; **svoj pot:** po svoje; **martra:** trpljenje, bolečina; **fruštkati:** zajtrkovati; **en cajt, cajt:** nekaj časa, čas; **kontent:** zadovoljen; **firkelj:** četrt litra; **vseglih:** vseeno; **plac:** trg, tržnica, prostor; **koštati:** stati; **ročno:** hitro; **kevder:** klet; **dohtar:** zdravnik; **antlati:** zdraviti z zelišči; **fergerati:** nadlegovati, spraševati; **padar:** zdravnik brez ustrezne izobrazbe; **birtovati:** gospodariti; **trucati:** siliti; **komandirati:** negovati, skrbeti za nekoga

Enkrat je bil premožen oče, ki je imel mnogo premoženja in dva sinova, pa ga je zapustil vsakemu polovico. Sedaj je ta starejši temu mlajšemu slabo hišo kupil in majhen del premoženja dal in mu je rekel: »Ti bom že pomagal, kadar boš potreboval.«

Starejši je bil strašno bogat in ni imel nič otrok, temu mlajšemu se je pa vedno slabo godilo, čez nekaj časa je že imel deset otrok. Sedaj mu je vsega primanjkovalo in je hodil onega prosit, da bi mu pomagal. On pa je rekel: »Bom že spravil tega berača, da mi ne bo vedno nadležnost delal, že vem, kaj bom naredil!«

Enkrat ga pride prosit za žito, ta mu je pa rekel: »Ti ne dam nič več drugače, če ti svoje oko skoplješ, ga bom imel. Za neko zdravilo.«

Sedaj gre žalosten domov in pove svoji ženi; sta se začela oba jokati: »Kaj bova začela, od lakote bomo morali konec vzeti!«

»Že ne bo drugače, da ga bom moral pustiti skopati,« je rekel.

Žena mu je rekla: »Le podaj se v božjo voljo, saj je Bog pravičen, ti še zna pogled dati.«

Sedaj gre nazaj in mu reče: »Le skoplji mi oko, da se preživimo, drugače moramo od lakote umreti.«

Lakomni brat ni hotel le enega očesa skopati in je rekel, da potrebuje oba. Ubogi brat mu je dovolil, zato ker ni imel nič več, da bi sebe in svojo obilno družino preživel. Sedaj skoplje lakomni brat svojemu bratu oči iz glave in mu za to da pet mernikov žita in ga pošlje domov. Sedaj ga še prosi slepi brat: »Pelji me še k cerkvi, da bom tam vbogajme prosil, ker delati ne morem, ker sem slep.«

Bogati brat ga ukaže odpeljati pod vislice, da bi ga tam divja zverina raztrgala ponoči. Zvečer pa pridejo, ko se je mrak naredil, trije krokarji in se tako pogovarjajo.

Ta prvi pravi: »Nocoj bo taka rosa padla, da kdor bi oči ne imel in bi se z njo umil, bi mu kar druge zrasle; in ko bi bil slep, bi se umil z njo, bi kar spregledal.«

Ta drugi pravi: »Jaz sem šel včeraj čez mesto Benk in sem slišal, ko so zbor imeli, da bi strašno veliko špendali, ko bi vedeli, kje se voda dobi, ki jo morajo zdaj dve uri daleč voziti. Ko bi jim kdo povedal, da pod tem in tem kamnom na velikem placu, poldrugi seženj globoko, da bi tam kopali in kamen odvalili, bi tak studenec začel teči, da bi jim nikoli vode ne zmanjkalo!«

Ta tretji pa pravi: »Tam je ena kraljica že sedem let bolna; ko bi kdo vedel: pod podnicami ena krota leži, vsa zdravila nase potegne, da ji nobene ne pomagajo; ko bi kdo bil, da bi to kroto ven dobil, potlej bi pa kar zdravila pomagala. Ko bi jo kdo ozdravil, bi veliko tisočev dobil v dar.«

Sedaj ko se je noč naredila, so pa ti krokarji zleteli. Ta se je pa s tisto roso umil, pa so mu druge oči zrasle in si je je še nekaj v flaško nalovil. Sedaj je šel v mesto kraljico poiskat; ko pride do tiste graščine, je bila straža tam; jih prosi, da bi smel iti kraljico zdraviti, pa so

mu rekli: »Iz vseh krajev so hodili dohtarji in padarji, pa nobeden je ni mogel ozdraviti, ti siromak, jo pa boš!«

Sedaj pošljejo kraljico vprašat, da bi jo eden rad ozdravit prišel. Ona pa reče: »Le, kar pride naj gori, če mi more kaj pomagati, ter bo dobil dober lon, če me ozdravi, ta najlepšo hišo v mestu, kočijo in par konj in vsega dosti.«

On gre gori v kraljičino sobo, kraljica ga lepo prosi, da bi njej kaj pomagal, on ji pa reče: »Oni bojo še danes kavo kuhali, če so že sicer sedem let bolni ležali.«

Sedaj je dvignil tisto podnico in je vrgel tisto kroto ven ter je bila kraljica zdrava tisto uro. Je imel flaško tiste rose, ki je tisto noč padla, jo je po očeh pomazal, je kar spregledala, ko je v svoji sedemletni bolezni oslepela. Sedaj so mu pa dali kočijo, par konj, da se je po mestu peljal, ter mu odkazali ta najlepšo hišo, ki je bila v mestu. Ko se pelje po mestu, pravi: »Koliko bi dali, ko bi tukajle voda tekla?«

In so rekli: »To ni za povedati in za plačati, petdeset tisoč iz srca radi.«

Sedaj je on najel delavce, da so tisti kamen odvalili in do vode skopali poldrugi seženj. Začel je tak studenec teči, da so se vsi čudili. Z veseljem so mu odšteli tistih petdeset tisoč goldinarjev ter mu dali pravico meščanstva. Sedaj pa gre po svojo ženo in otroke s kočijo in parom konj; se oglasi tudi k svojemu bratu, ki ga je včasih tako zasegal in mu oči skopal in pod vislice ga pustil postaviti. Njegov brat ga pa ni nič poznal, potlej ga je začel spraševati: »Ali nisi ti moj brat, ali te nisem pustil pod vislice postaviti, da bi te bila divja zverina raztrgala in požrla, ali te nisem oslepil včeraj?«

»Ja, res je tako,« mu reče brat, »so pa prišli trije krokarji, so mi pa tako srečo povedali, da imam sedaj oči in vsega dovolj; sedaj se peljem po svojo ženo in otroke, sedaj bomo v mestu prebivali, ne bo se nam nič hudo godilo do smrti.«

Lakomnega bogatina pa to zelo presune. Precej tisti večer reče svojim hlapcem, da so mu oči skopali in da ga morajo pod vislice postaviti in pravi: »Meni se še bolje poda, da bi bil tak gospod v mestu, kakor moj brat ali pravzaprav berač, jaz bom še več zvedel pod vislicami.«

Spet drugi večer pridejo tisti krokarji k vislicam in se začnejo pogovarjati, da sinoči je bil eden pod vislicami: »Se je vse dopolnilo in zgodilo, kar smo govorili.«

In so pogledali, so našli tega bogatina in so vsega raztrgali. Njegovo premoženje so po njegovi smrti med otroke razdelili, oni so potlej na beraško palico prišli.

Nauk: krivičen denar deset pravičnih poje, kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade, kdor se povišuje, bo ponižan, kakor uči pričujoča slovenska pravljica.

✿ Pripovedovala: Jezefa Pečnik, gospodinja

vbogajme: miloščina; **mesto Benk:** mesto na Madžarskem; **špendati:** založiti, odšteti, dati denar za kaj; **plac:** trg; **flaška:** steklenička; **krota:** krastača; **dohtar:** zdravnik; **padar:** ranocelnik, zdravilec; **lon:** plačilo; **podnica:** deska v podu; **seženj:** dolžinska mera (1,896 m); **goldinar:** zlatnik; **zasegati:** odvzeti premoženje; **reči:** naročiti

Enkrat je bil en oče, zdaj jih je pa še več, ki je imel tri sinove. Zdaj je pa ta najstarejšega sina spravljaj, da bi šel tja v en star grad eno zakleto princezinjo vzeti. Zdaj je šel in je tja do ene široke vode prišel. Tam je sedel en star mož in ga prosil, da bi ga vzel k sebi gor na voz. Je rekel: »Jaz te ne morem vzeti, Bog, da bi sam prišel čez, nikar da bi še tebe jemal, vzel!«

Sam je šel noter do sredi vode, zdaj dec ni mogel iti naprej, je moral nazaj iti domov. Zdaj je rekel oče temu srednjemu: »Boš pa ti šel, če boš prišel skozi.«

Zdaj je šel tja noter. Je pa spet tisti tam sedel in ga je prosil, da bi ga na voz vzel, ga pa spet ta ni hotel. Je rekel: »Bog, da bi sam prišel.«

V vodo se je podal, pa tudi ni mogel čez priti, se je pa moral vrniti nazaj domov. Oče je rekel: »Za gvišno bo ta zanič, zdaj bo pa ta najmlajši šel, bo pa prišel skozi.«

Ta najmlajši je prišel tja in ga je tisti možek prosil, da bi ga na voz vzel.

»Da bi Bog dal, da bi jaz prišel čez, vas bom že vzel gor na voz.«

Potlej sta pa srečno prišla tja skozi. Tisti berač je pa sam Kristus bil, ki ga je tisti mlad fantič na voz vzel. Zdaj ga je vprašal: »Kaj hočeš za lon, ko si me ti pripeljal sem čez?«

»Jaz nočem nič za lon, ti nimaš nič meni dati.«

»Ti meni le povej, če glih ti nimam nič dati.«

»Ti lahko daš, da jaz princezinjo dobim.«

In dal mu je, da je princezinjo dobil in dosti denarja.

dec: dedec, moški; **za gvišno:** zagotovo; **lon:** plačilo; **če glih:** čeprav

MOŠKRA

Včasih je bila ena moškra, zdaj jih je pa še več, ki je vani na klopi sedela in eno srajco šivala. Zdaj je neki gospod mimo šel, jo je pa vprašal: »Moškra, kaj delaš?«

Ona mu je rekla: »Kar se samo ne more.«

Potem jo je vprašal: »Kaj oče delajo?«

Odgovorila je: »Iščejo hišnega prostora.«

Potlej jo je vprašal: »Kaj mati delajo?«

Je pa rekla: »Snedeno v meh napravljajo.«

Potem jo vpraša: »Kaj dekla dela?«

Je pa rekla: »Na dilah ta lanski smeh ziblje.«

Njemu se je čudno sitno zdelo, ker mu je tako povedala. Drugi dan pošlje po njenega očeta in ga vpraša: »Kako, da imate vi tako prevzetno moškro, da me je včeraj tako zasegala?«

Oče vpraša: »Kaj ste jo pa spraševali?«

Je rekel: »To sem jo vprašal: 'Kaj delaš?' je pa rekla: 'Kar se samo ne more.'«

Oče je rekel: »Srajco je delala, se ni mogla sama narediti.«

»Potlej sem jo vprašal: 'Kaj oče delajo?' je pa rekla: 'Iščejo hišnega prostora.'«

Oče reče: »Sem ga res iskal, ko sem šel po metličje.«

»Potlej sem vprašal: 'Kaj mati delajo?' je pa rekla: 'To snedeno v meh napravljajo.'«

Oče reče: »Ja, je napravljala, kar smo lani na posodo vzeli, letos smo pa vračali.«

»Zdaj sem jo vprašal: 'Kaj dekla dela?' je rekla, da na dilah ta lanski smeh ziblje.«

Oče reče: »Ga je zibala, lani se je smejala, letos se je pa ... (skurbala). – Otroka ziblje.«

Potem je rekel gospod: »Ker imate vi tako kunšno moškro, nesite ji tale pakles in povese prediva, naj naredi kolovrat in preslico pa sto pračev dolgo balo platna iz tega povese.«

Ko ji oče to prinese in pove, ona pa reče: »Oni so pametni, da so mi tako rekli narediti, pa jaz nisem, da bi tako naredila.«

Potlej oče nese to reč nazaj in pove gospodu, kako mu je rekla dekcle. Gospod mu da razbit pisker ali lonec, da bi ga zaflikala; ko oče prinese, ji pove, kako mu je rekel gospod, ona pravi: »Le nazaj ga nesite, naj ga obrnejo gospod, potlej ga bom pa zaflikala.«

Oče nese nazaj ubiti pisker in mu pove, kako mu je povedala, in gospod reče: »Če je tako kunšna vaša moškra, naj pride k meni, da ne bo šla in ne jahala; da ne bo obuta in ne bosa, in ne gologlava pa tudi ne pokrita; če pride tako k meni, bom ji dal, kar si bo izbrala.«

Tedaj ko je imela priti, je gospod dosti drugih na kosilo povabil, da so gledali dol iz gornjih lin; tedaj, ko se je po cesti peljala, ji gre ročno gospod nasproti in ji roko poda, v cimer pelje in reče: »Kar si zdaj zbereš, to ti dam.«

On je bil pa ledik. Se pa njega prime, ga kušne in objame in reče: »Vas hočem imeti! Kar sem želela, to sem dobila.«

Je pa rekel: »Jaz te bom že vzal, če nikomur ne boš povedala, ko se bodo ljudje toževat hodili.«

Ona reče, da ne bo. Pa je bila precej poroka.

Zdaj enkrat sta se pa prišla dva brata toževat, eden se je pripeljal v bagerle, drugi je pa prijahal, vsak s svojo kobilo. Zdaj je pa tista kobila žrebe povrgla, na kateri je prijahal. On je trugal, da njegova. Gresta nazaj gospoda vprašat, on je pa rekel, da je bagerle žrebe povrglo. Zdaj je pa oni mož, od čigar je žrebe bilo, ven iz kanclije šel in se jokal. Tukaj ga gospodova žena urajma in ga vpraša, zakaj se joka, ji pa pove in mu ona reče: »Nič se ti ne jokaj. Pojdi pa vzemi en sak pa pojdi po našem travniku ribe sačit. Gospod te bo pa videl in te bo vprašal: 'Kdaj si pa videl na suhem travniku ribe loviti?' ti pa reci: 'Kdaj so pa oni videli, da je bagerle žrebe povrglo?'«

Zdaj je pa on res tako naredil in mu je rekel gospod: »Pojdite vi domov s svojim žrebetom, jaz bom pa svoji fravi beg dal, ker vas je to naučila.«

Potem ji je pa rekel: »Poberi svoje, kar si prinesla, in se podaj proč od mene!«

»Jaz pa nimam drugega vzeti kakor tebe,« mu je rekla.

Ponoči, ko sta ležala in je on spal, ga zadene na ramo in ga nese k svojemu očetu v kočo (kajžo) in ga dene v posteljo in leže k njemu; ko se gospod prebudi, se ustraši, kje je, ona mu pove: »Pri mojem očetu sva, ker si rekel, da naj to, svoje vzamem; ker si ti moj, sem pa tebe vzela.«

In on ji je rekel: »No, pojdiva zdaj na najin dom, jaz te ne bom nič več gnal preč.«

Zdaj sta bila pa skupaj do smrti.

☞ Pripovedovala: lončarica iz Kokarij pri Mozirju, 1876

moškra: šivilja; **zasegati:** osorno odgovarjati; **metličje:** tanjše veje za metle; **vani:** zunaj; **meh:** posoda iz živalske kože za shranjevanje ali prenašanje tekočine, zrnja; **dile:** podstrešje; **skurbati se:** postati vlačuga; **napravljati:** z delom omogočati nastajanje nečesa; **kunščna:** bistra, pametna; **povesem prediva:** v šop zavito očiščeno predivo; **pakles:** oklešček; **preslica:** lesena priprava za pritrjevanje preje; **prač:** vatel (0,778 m, tudi 1,13m); **ubiti:** razbiti; **pisker:** lonec; **zaflikati:** zakrpati; **cimer:** soba; **ledik:** samski; **toževati:** tožiti se; **bagerle:** majhen voz; **trucati:** siliti; **kanclija:** pisarna; **urajmati:** slučajno kje dobiti, najti; **sak:** ročna mreža za lovljenje rib; **sačiti:** loviti s sakom; **frava:** gospa; **beg dati:** pognati stran; **kajža:** majhna preprosta hiša, posestvo; **preč:** stran

RIBIČ IN GROFOV SIN

118

Bil je enkrat enega grofa sin, ena baba je pa zmeraj hodila za njim, mu je hčer ponujala, pa ni maral za njo, je eno drugo dobil. Kadar je žena tega grofa porodila, mu je vselej tista babica podvrgla kako žival, da le človek ni bil. Podvrgla je enkrat eno mačko, fantiča je pa v košu hranila, potlej ga je pa v košu po vodi spustila. Ribič je ribe lovil, je pa tega fanta ujel. Fantiča prinese ženi domov: »Poglej, kako ribo sem ujel!«

Žena pravi: »Kaj otroke nosiš dam, saj nam je še tako za živež hudo.«

Fantič je začel rasti in je zelo kunšten bil in so ga pri ribiču radi imeli. Tisti grof je imel vrt, ki je imel noter vsake sorte zver. Fantič je vsak dan v tisti vrt šel, da je kako zver dobil; v vrtu je pa vahtar bil, kogar je noter dobil, mu je za glavo šlo. Je le enkrat fantiča noter dobil; fantič je prosil za milost. Ker je lep človek bil, se jim ga je škoda zdelo, da bi ga bili fentali, zato so

ga pustili; in jim je rekel: »Jaz hočem vam v vrtu tri reči narediti: bom naredil eno drevo, na katerem bo poleti in pozimi sadje gor.«

Naredil ga je, da je bilo poleti in pozimi sadje gor; naredil je enega, ki je znal vsake sorte špraha govoriti; naredil je en studenec, da je izviral kar iz zemlje pa nazaj v zemljo tekel. Tedaj je grof zvedel, da je to njegov sin. Drevo je vedelo to preteklost in to prihodnost; in kar so hoteli, so zvedeli. En hrib je bil, kjer je en tič gor bil; če ga je v lesen foglovž dal, nič ni pel, če pa v zlatega, je pa. V tistem hribu pa, kdor je gor šel, je vsak okamenel. Fant je zvedel od drevesa, kako bi se tisti tič dobil, podal se je gor, pa ni pota znal; urajmal je pri poti enega berača, ki je imel še eno kuglo v žaklju.

»Imel sem ta žakelj poln kuglic, vsakemu sem potekljaj eno, kdor je šel na goro, ko ni znal, pa ni bilo nobenega nazaj.«

Fantiču je to zadnjo potekljaj, je šel za njo gor po tistega tiča, prinesel ga je dol in je ves tisti hrib rešil, kolikor je šlo ljudi gor.

 Pripovedoval: berač iz Blagovice

podvreči: podtakniti; **dam:** domov; **kunšten:** bister, bistrumen; **vahtar:** čuvaj, stražar; **fantati:** pokončati, uničiti; **špraha:** jezik, govorica; **foglovž:** kletka; **urajmati:** slučajno dobiti, najti; **kugla, kuglica:** krogla, kroglica; **žakelj:** vreča; **potekljati:** pokotaliti

KRISTUS IN PETER PA STAR SOLDAT

119

Ko sta hodila Kristus in pa sveti Peter po svetu, ju je srečal en star soldat, ki je imel hleb kruha. Zdaj so pa dol sedli in pa tisti hlebec kruha snedli, jim ga je pa zmanjkalo; radi bi ga bili še jedli, pa niso nič več imeli. Tam na enem spasovniku so pasli koštrune. Kristus pravi: »Pojdita po enega koštruna, ga bomo zaklali in potlej spekli.«

Soldat je bil že vesel in sta šla s Petrom ponj in sta ga precej pripeljala; soldat pripravlja brž drva za koštruna peči in Kristus mu reče: »Ti koštruna speci, ta čas pa greva midva enega ozdravljat; ko bo koštrun pečen, pa ne smeš pred jesti, da midva nazaj prideva.«

Ko je pečen bil, bi ga bil soldat rad jedel, je pa jetra ven vzel in jih snedel. Zdaj onadva prideta nazaj, so pa jedli koštruna, potlej pa Kristus pravi: »Kje so pa jetra?«

Soldat pravi: »Kako da ti tega ne veš, ko po svetu hodiš, da črn koštrun jeter nima?«

Kristus pa ni nič rekel. Ko so snedli, so pa šli naprej po svetu. Pridejo do ene hiše do bogatega bolnega bogatina, ga je Kristus ozdravljat šel; vzel je nož in mu je preparal trebuh,

rekel je prinesiti en škaf vode, vzel je ven čreva in drob, opral je v tisti vodi in je nazaj poravnal in zašil. Zdaj so mu za lon denar ponujali, pa ni hotel vzeti. Soldat pravi: »Zakaj denarja ne vzameš, da bi potlej mi imeli za šnops?«

Kristus pravi: »Za tako majhno reč se ne sme denar jemati.«

Zdaj so šli naprej; ko jim je vroče bilo, so v senco dol legli, da bi si spočili in ohladili. Kristus pravi: »Počakajta vidva tukaj, grem enega bolnega ozdravljat.«

Soldat pravi: »Pa kaj denarja prinesi, da bom za šnops imel!«

Zdaj je pa prišel Kristus nazaj, je prinesel poln tošel potic in crenja in polne mošnje denarjev. Ko sta se najedla, je pa Kristus tiste denarje talal, je pa štiri kupe naredil, je bil soldat pa hud, zakaj da je na štiri kupe naredil: »Ko smo le trije.«

Kristus pravi: »Ta kup sem zato naredil, da ga bo tisti vzel, ki je koštrunova jetra snedel.«

Soldat zavpije: »Tiste sem pa jaz snedel,« da je dva kupa denarja vzel.

Šli so vsak posebej. Soldat pravi: »Naj le gresta ta dva goljufa, koder hočeta, jaz bom pa sam šel po svetu.«

Našel je enega bolnika in gre k njemu in pravi: »Jaz sem soldaški frečerar, jaz vsakega ozdravim.«

Rekel je prinesiti škaf vode, bolniku je prerezal trebuh in vzel mu je čreva in drob ven, je v vodi opral, nazaj noter spravil pa rekel mu vstati, je pa zmerom mrtev bil. Zdaj so ga topli: »Pred je vsaj živ bil, zdaj je pa mrtev, ko si ga zaklal!«

Prignali so ga do onih dveh, ko so ga topli; sta ga srečala, pravi Peter: »Kaj si pa naredil, da te tepejo?«

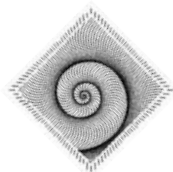
Rad bi povedal, pa Kristus ni pustil besede k sebi, kaj je naredil. Pridejo do tiste hiše, so Kristusa prosili, da ga je on ozdravil; rekel je: »Prinesite vodo.«

Vzel je ven čreva in drob, opral je oboje in je nazaj poravnal in zašil; soldat je prav zelo gledal; ko zašije, mu je dejal: »Zdaj pa le vstani!«

Je pa vstal in šel, mu pa nič ni bilo. Prinesli so mu za plačilo kadunje denarja, pa Kristus jih ni hotel, je dejal: »Kdor je začel, tisti naj jih vzame.«

Potlej je soldat imel dosti denarja, da je lahko šnops pil; in mu je Kristus zapovedal, da se takega dela nikdar več ne sme podstopiti.

☞ Pripovedoval: berač iz Blagovice

soldat: vojak; **koštrun:** skopljen oven; **pred:** prej; **reči:** naročiti, ukazati; **drob:** drobovina; **lon:** plačilo; **šnops:** žganje; **tošel:** torba; **crenje:** cvrtje; **talati:** deliti; **reči:** ukazati; **kadunja:** kad; **podstopiti se:** lotiti se

Imel je oče tri sinove; in ko so sinovi dorasli, so rekli očetu: »Daj nam vsakemu svoj tal, bomo šli po svetu.«

In oče je rekel: »Drugega vam nimam dati kakor vsakemu enega psa.«

Sinovi so zadovoljni s tem in še rečejo očetu: »Daj nam še vsakemu en nož.«

In oče vsakemu da en nož. In so šli po svetu, vsak s svojim psom in nožem. In ko grejo po cesti, pridejo do lipe in pri tisti lipi se zgovorijo: »Vsadimo vsak svoj nož v to lipo; in ker so tu tri ceste, gremo vsak po svoji cesti, in kadar bo kateri od nas bratov tu dol nazaj po cesti prišel in ne bo kak nož glih stal v lipi, torej tistemu bratu se slabo godi; in naj gre po njegovi cesti ga iskat, da bi mu pomagal, če bi bilo mogoče.«

In so šli vsak svojo pot naprej. In ta naj stari pride do ene hiše in gre noter in vdova ga vpraša: »Že kaj daleč potuješ?«

In pravi: »Daleč.«

In ga precej začne trucati: »Vzemiva sel!«

In je rekel: »Le, jaz sem že kontent.«

In je bila ohcet; in ko je večer prišel, je rekel: »Zdaj moram pa en malo moliti.«

On je zamerkal ven, od zunaj, eno zeleno luč in pravi svoji ženi: »Jaz moram iti tja gledat, kaj je tam.«

In mu žena reče: »Oh, nikar ne hodi tja!«

Mož pravi: »Moram iti,« in je šel tja in tudi njegov pes je šel z njim.

In zamerka babo gori na skali, ko vpije: »Huš, huš! Kako me zebe!«

In ta ji reče: »Če te zebe, pa dol idi!«

»Ko pa imaš tako hudega psa pri sebi!«

In ta ji reče: »Nič se ne boj tega psa!«

In coprnica reče: »Jaz ti bom dala en las in na ta las deni psa,« in ko za las prime, sta oba okamenela. In žena od tiste hiše je spet vdova. Prigodilo se je, da pride njegov ta srednji brat k tisti lipi, pogleda na nože, in glej, ta starega brata nož je dol obešen; in gre po tisti cesti, kot je ta stari brat šel, in pride ravno k tisti hiši; in ker se je zdaj tista vdova spet omožila in je bilo ravno tako: ko je ohcet minila, je spet ta šel tja, zeleno luč zamerkal, je rekel svoji ženi: »Moram iti tja pogledat.«

In žena mu brani, kar se da, in pravi: »Dva moja moža sta tja šla, pa nobenega ni več bilo nazaj, zdaj pa še ti pojdi, da tam smrt storiš, zato me ubogaj!«

In mož ji reče: »Jaz hočem iti tja gledat, naj bo, kar hoče,« in je kar šel in je ravno tako njemu coprnica govorila, rekoč: »Jaz ti bom dala en las doli, da privežeš tistega hudega psa gor,« in ta vzame las in pes prime za las in sta oba okamenela, mož in pes. In ta žena je spet vdova. In

zdaj pa najmlajši brat pride k tisti lipi in pogleda nože in vidi, da sta dva noža dol obešena in z jezo gre po cesti, po kateri je ta stari brat šel nekoč: Kaj je moja dva brata tako onesrečilo?

In gre in sprašuje, rekoč: »Ali je kdo kaj slišal od dveh bratov?«

In nič ni mogel zvedeti in potlej je pa vendar ravno k tisti hiši in tisti vdovi prišel in vprašal: »Koliko mož si že ti imela?«

In je rekla: »Tri.«

»Torej si pa ti moja dva brata umorila!«

In strašno je bil hud nad vdovo, mu pa reče: »Tja so šli vsi trije gledat, kjer zelena luč gori.«

In ta pravi: »Čakaj, zdaj bom tudi jaz tja šel, da rešim svoja dva brata,« in gre tja; in začne spet coprnicica gor vpiti: »Huš, huš, kako me zebe!«

»Če te zebe, pa dol pojdi!«

»Ja, ko pa imaš tako hudega psa pri sebi. Jaz ti bom dala en las, da tistega psa gor deneš,« in coprnicica mu vrže doli las in ta ga ni hotel pobrati, rekoč: »Torej, na tako zvijačo ljudi loviš, počakaj ti, jaz ti bom pa že pokazal; kar precej mi odveži moja dva brata, če ne te bom koj ubil.«

Coprnicica se brani rekoč: »Saj nisem jaz!«

»Kaj da ne, kar takoj mi jih odtrkaj, če ne boš videla, kaj bom jaz s tabo naredil; kar koj moraš smrt storiti, če jih ne odtrkaš.«

Morala jih je odtrkati. In potlej so pa tako veselje in pojedino imeli in bratje so se veselili eden drugega in ker so se vendar še skupaj zbrali.

tal: delež; **glih, gliha:** ravno, naravnost; **trucati:** siliti; **kontent:** zadovoljen; **zamerhati:** opaziti; **idi:** pojdi; **coprnicica:** grda, hudobna, stara ženska; **koj:** takoj

KNAP

121

Bil je en fantič, ki se je šel učiti žnidarskega; in ko začne šivati, je bil tako silno močan, da je vse šivanke polomil. Mojster ga začne kregati, rekoč: »Ti mi boš vse šivanke polomil, da bova komaj za šivanke služila; saj tega antverha se tebi ni za učiti. Pojdi se čevljarkega učiti, šilo je bolj močno kakor šivanka.«

Fantič ga uboga in gre k čevljarju; in ko začne en malo šivati, mu je spet vsa šila polomil in mojster mu je reče: »Ti si premočan za čevljarja. Pojdi se kovaškega učiti.«

In gre h kovaču in ga vzame za učenca; in ko začne kovati, je tako tolkel, da je precej ves anpus v tla zabil; in prestrašeno ga pogleda mojster in mu reče: »Ti si premočan za kovača, pojdi h knapom.«

In fantič pravi: »Prej mi naredite velik železni klobuk, da bom zemljo gori držal, da mi ne bo treba cimprati,« in mu naredi velik železni klobuk in gre h knapom; in pri knapih pa s tako silo dela, da kar cele skale ven vali; in ko enkrat udari, se mu za pol klaftre udre; in toliko zasluži, da ne ve, kam z denarjem; in ko koplje, mu ni bilo treba nič cimprati. Vse s klobukom gor drži in koplje zmeraj naprej; tako dolgo, da prikoplje do pekla; in potlej gre z enim kladivom v pekel in v peklu ga poprosi en hudič, rekoč: »Daj en malo to kladivo za pogledati.«

In mu ga da in hudič ga začne s tistim kladivom biti in knap reče: »Za božjo voljo, kaj pa računate, lepo vas prosim, dajte mi nazaj kladivo, se hoče izsaditi,« in hudič mu da nazaj kladivo. Ko knap kladivo nazaj dobi, ga začne po hudičih mahati, da je bilo joj; in hudiči kričijo: »Joj! Joj! Joj!« Enim roka, drugim noga je preč. »O joj! O jojoj!« In ga začnejo ven poditi rekoč: »Pusti nas prec ven!«

Knap pa reče: »Drugače že ne, če mi pokažete, kod se gre proti nebesom!«

»Ti bomo že pokazali. Pa pojdi prej še nad duše v vicah, tamle so vice.«

»Nad duše v vicah pa ne grem.«

»Duše so tako uboge,« mu reče hudič, »če ne greš nad duše, tamle je pot proti nebesom!«

In knap gre iz pekla proti nebesom in pride do nebeških vrat, potrka na vrata nebeška in se oglasi sveti Peter: »Kdo je?«

»Jaz sem.«

In odpre vrata in knap bi rad v nebesa šel; sveti Peter ga ne pusti, rekoč: »Ti ne smeš iti noter!«

»Samo en malo naj pogledam skozi vrata,« in pogleda noter in vrže klobuk noter v nebesa in reče k svetemu Petru: »O joj! Klobuk mi je noter ušel. Naj grem po njega!«

»Tok, pa pojdi, no!«

In gre noter in sede na klobuk; noče iti iz nebes, čeravno ga ven podijo; pa pravi: »Saj sem na svojem klobuku,« – in zdaj zmerom v nebesih sedi.

knap: rudar; **žnidar:** krojač; **antverh:** rokodelstvo; **anpus:** nakovalno; **cimprati:** graditi, delati iz lesa, tesati, podpreti; **klafta:** dolžinska mera, 1,896 m; **preč:** proč, stran; **prec:** precej, takoj; **tok:** torej

Imel je en premožni oče dva sinova in ta stari sin začne očeta nagovarjati, da bi mu oče tal dal; pa oče se je en malo branil, rekoč: »Čemu ti bo zdaj tal?«
 Pa sin ne posluša očeta, temveč ošabno zareži nad očetom: »Tal zdaj mora biti. Jaz hočem iti po svetu.«

In oče mu je moral tal dati. In ko je ta staremu tal dal, je ta mlajši sin rekel: »Oče, ker ste mojemu bratu tal dali, ga morate še meni dati, ker tudi jaz grem za bratom po svetu.«

In oče ga je tudi temu mlajšemu sinu dal, vsakemu po šeststo goldinarjev; in prigodilo se je, ko sta po svetu šla, dve cesti sta navzkriž držali. In pravi ta stari brat temu mlajšemu: »Kaj ti praviš? Kako je bolje na svetu živeti, po pravici ali po krivici?«

In ta mlajši brat mu odgovori: »Bolje je po pravici.«

Ta stari brat pa pravi: »Bolje je živeti po krivici.«

In ta mlajši brat mu odgovori: »Tisto pa že ne.«

In ta stari pravi: »Pa staviva se.«

Ta mlajši pravi: »Le.«

In stavila sta vsak po dvesto in sta se tako dogovorila: »Katerega bova zdaj najprej srečala, tistega bova vprašala: Kako je na svetu bolje živeti, po pravici ali krivici?«

In sta srečala eno žensko in sta rekla: »Kakor nama bo ta odgovorila, tako pa bo. Naj zgubim jaz ali pa ti.«

In sta vprašala žensko: »Kako je bolje na svetu živeti: po pravici ali po krivici?«

In ženska je odgovorila: »Lažje se živi na svetu po krivici kakor po pravici.«

In ta mlajši je izgubil dvesto svojega tala. In ta stari je bil silno lakomen, mu je moral precej jih odšteti. In ta mlajši pravi: »Še enkrat stavim dvesto goldinarjev, da je bolje na svetu živeti po pravici kakor krivici.«

In ta stari pa pravi: »Jaz pa pravim, da je bolje po krivici. Zato tudi stavim dvesto goldinarjev. In katerega bova spet najprej srečala, tistega bova vprašala; kar nama bo odgovoril, tako pa bo.«

Mlajši pravi: »Je že prav tako.«

In sta srečala enega moža, mož jima reče: »Na svetu se lažje živi po krivici kakor po pravici.«

»No, vidiš, da jaz prav vem, ti se pa zmerom motiš.«

In ta mlajši reče: »Šeststo sem že zgubil, ves tal, kar so mi ga oče dali, pa zdaj nimam nič staviti. Pa ti še svoje oči zastavim, da je boljše na svetu živeti po pravici kakor po krivici. Vprašajva spet tega prvega, kateri naju bo srečal, in naj reče, kakor hoče; če bo tako rekel, kakor sta ona dva rekla, žiher mi boš oči ven skopal.«

In sta res srečala eno babo in sta jo vprašala: »Kako je bolje na svetu živeti: po pravici ali po krivici?«

In ženska jima reče: »Ja, na svetu se laže živi po krivici kakor po pravici.«

»No, vidiš, ti, bratec! Zdaj ti bom pa oči ven izkopal,« in sta stopila en malo stran in ta stari je skopal temu mlajšemu bratu oči. In ko je skopal oči ven in je videl, da brat nikamor ne more, ga neusmiljeni brat pod hrast potegne in ga pusti in gre naprej. In čuj, kar začnejo vse mrgoleči orli po hrastu dol k slepemu siromaku govoriti, rekoč: »Brž potegni z roko zraven sebe po rosi in potegni gor po očeh in maži iz tistega glaža po očeh, ki ga imaš pri sebi.«

In vse je tako storil, kakor so mu orli rekli, in je ozdravel v očeh in je spet dobro videl; in so mu dalje orli govorili dol s hrasta in so mu rekli: »Zdaj pa pojdi naprej po cesti in boš srečal enega dohtarja, ki ravno gre od enega bolnika,« in so rekli, »pa ta glažek vzemi s sabo; in dohtar bo rekel: 'Kam greš?' reci: 'Grem k tistemu bolniku, ko so oni bili pri njem, da ga ozdravim.'« In orli so še rekli: »Ko prideš k bolniku, reci: 'Sem, sem prišel Vas ozdraviti.' Potlej namaži bolnika iz tega glaža in bo ozdravel. In potlej ti poreče bolnik: 'Mož, zdaj pa ti dam, kar boš hotel,' in te bo peljal v tri sobe in v ta prvi in ta drugi nič ne vzemi, ko ti bo ponujal, šele v ta tretji vzemi.«

In vse je tako storil, kakor so mu orli rekli; in je šel po tisti poti, ki je proti bolniku držala; in je srečal dohtarja in reče dohtarju: »Kje so bili, dohtar?«

Reče: »Pri enem bolniku, ki ga noben zdravnik ne more ozdraviti.«

»Zdaj ga grem pa jaz ozdravljat.«

In dohtar mu reče: »Kogá boš ti ozdravil, ko je že toliko tako učenih dohtarjev bilo pri njem, ti pa nisi nič učen.«

»Bom že, z božjo pomočjo,« reče dohtarju in gresta vsak svojo pot. In pride k bolniku in reče njemu: »Ali bi radi že ozdraveli?«

»E, bi ja rad, pa ga ni dohtarja na svetu, da bi mojo bolezen pregnal.«

»Tok, zdaj Vas bom pa jaz s tole žavbo en malo namazal,« in ga je namazal in je bil zdrav; in bolnik, ozdravljen, od veselja ne ve, kaj bi rekel. In reče njemu: »Zdaj ti pa dam, kar koli hočeš,« in ga je peljal v tri sobe; v prvi je bilo tolarjev polno, mu je ponujal, ni hotel nič vzeti; ravno tako mu je ponujal v drugi sobi in tudi ni nič hotel, šele v ta tretji sobi mu pokaže: »Ali tukaj hočeš?« je rekel in tukaj je šele vzel, kjer je bilo samo zlato in mu je naložil zlata, da je komaj nesel. In reče: »Adijo,« in gre. In ko gre po cesti in, glej, s svojim starim bratom se srečata. Brat ostrmi: »Ali ti nisem jaz, ne dolgo tega, kar sem ti oči ven izkopal, zdaj te pa tu vidim hoditi? Kako je to? To mi pa moraš povedati.«

Mlajši brat se brani, rekoč: »Ne povem ti, pa ne.«

Ta stari brat je bil silno lakomen, zato mu ni hotel povedati; pa ta stari brat je silno hud, rekoč: »Moraš mi povedati, če ne te bom kar ubil.«

Tako dolgo ga je nagovarjal zlepa in zgrda, da mu je povedal in zdaj pravi ta stari brat: »Zdaj moraš pa ti meni oči ven izkopati, da tudi jaz dobim po takem potu toliko zlata.«

Ta mlajši se brani, kar more, pa lakomni brat ga s hudim pritruca, rekoč: »Te bom že pripravil dol, če ne boš ubogal,« in kar moral mu jih je izkopati. In ko jih je izkopal, ga je tudi pod en hrast potegnil in je šel naprej. In čuj, zdaj je pa strašna štima na hrastu, vse mrgoleči orli na hrastu vpijejo: »Oj! Nocoj bo pa strašna noč, tu dol pa ena mrha leži.«

In so planili s hrasta in so ga snedli do bele kosti; nasprotnik pravičnega življenja je storil žalostni konec.

tal: delež; **žiher:** lahko; **glaž, glažek:** kozarec; kozarček; **dohtar:** zdravnik; **reči:** naročiti, ukazati; **kogá:** kaj, kako, zakaj; **tok:** torej, tako; **žavba:** mazilo, krema; **trucati, pritrucati:** siliti, prisiliti; **dol pripraviti:** prisiliti; **štima:** glas, zvok

HLAPEC

123

Mladenič gre po svetu službo iskat in pride do ene graščine in gre noter in reče gospodu: »Ali me vzamete za hlapca?«

In gospod pravi: »Vzamem te, ako boš dva konja komandiral tako, kakor ti bom jaz rekel; en konj je bel, eden je pa črn, temu belemu boš pri gobcu ukoril pa pri riti jesti dajal; temu črnemu boš pri gobcu jesti dajal pa pri riti ukoril.«

In hlapec je vse tako storil in gospod mu pa reče: »Pa morata oba glih debela biti, če ne te bom pa dal zapreti.«

In ko je ukoril temu belemu pri gobcu pa pri riti jesti dajal, temu črnemu pa pri gobcu jesti pa pri riti ukoril, je ta beli začel hujšati. In premišljuje, kako bi ga vsaj toliko zredil, da bi bila oba glih, in spomni se in reče: »Pri tem črnem bom pri gobcu ukoril pa pri riti jesti dajal. Temu belemu bom pa pri gobcu jesti dajal in pri riti ukoril,« in res je vse tako storil.

In glej, ta beli konj je spregovoril, rekoč: »Kaj si pa zdaj storil? Zdaj pa nama ni drugače pomagano kakor to, da hitro poberi štrigel, krtačo in lanterno in se hitro name usedi in hitro odidiva odtod, zakaj če ta črni konj naju dojde, gorje nama; pa koliko hitreje pojde ta črni konj, jaz pa silno počasi, jaz se bom komaj trikrat prestopil, ta črni konj pa stokrat; in kateri konj bo prej pri enem znamenju, tisti bo srečen. Zdaj pa le pojdiva; in kadar boš videl črnega konja, mi pa povej.«

In kmalu zamerka tistega črnega konja in reče temu belemu konju: »Ta črni konj je že zadaj.«

In ta beli konj reče hlapcu: »Vrzi dol krtačo,« in ko krtačo vrže doli, se je taka hosta zarasla, da je zadnji hlapec s ta črnim konjem moral ljudi dobiti, da so hosto posekali, da je ta črni

konj naprej šel. In ta beli konj naprej reče hlapcu: »Kadar boš spet videl ti tega črnega konja, mi pa spet povej.«

In kmalu zamerka za en streljaj zadaj črnega konja in to pove konju, rekoč: »Ta črni konj je že zadaj.«

»Tako, zdaj pa vrzi doli štrigel,« in ko je štrigel dol vrgel, je taka voda narasla, da je vse pokrila, da je ta zadnji, črni konj moral s hlapcem dobiti veliko ljudi, da so most čez naredili, da je šel ta črni konj čez; in ko gre ta črni konj čez in gre po bliskovo za tem belim in ta beli konj reče hlapcu: »Kadar boš spet videl tega črnega konja zadaj, mi pa povej!«

In kmalu ga spet zamerka in reče temu belemu konju: »Je že zadaj, ta črni konj!«

»Tak, zdaj pa vrzi lanterno doli,« in so take skale gratale, da ta črni konj ni drugače mogel skozi priti, da so morali skale streljati; in ta beli konj spet hlapcu reče: »Kadar pa zdaj zamerkaš tega črnega konja, bova pa že vedela za najino srečo ali pa nesrečo.«

In kmalu ga spet zamerka; komaj je ta beli konj za en streljaj prej bil pri tem znamenju. In ko nazaj pogleda, hlapec vidi, kako se je glih ta črni konj v zemljo pogreznil. In ta beli konj reče hlapcu: »Zdaj me pa priveži k temu znamenju,« in hlapec ga priveže in potem reče konj hlapcu, »zdaj pa odlomi tri leskove šibe in zdaj pa udari mene z eno palico!«

Ko udari s palico – in hlapec je postal oficir; in ko ga z drugo udari, je gratal hlapec gospod; in ko ga udari s tretjo palico, je gratal duhovniku podoben gospod in konj pravi: »Zdaj pa vsadi vse tri šibe v tla tukaj k znamenju. Mene pa dobro priveži tja k znamenju; zdaj pa pojdi služiti, jaz bom pa zmerom tu pri znamenju stal; in ko greš služiti, pa moraš večkrat tu k meni priti; in ko bi ti potreba bilo kdaj spremenjen biti, pa pridi tu sem.«

In hlapec je šel v bližnje mesto službo iskat; in pride k eni graščini, ko je ravno gospod zunaj bil, in reče gospodu: »Ali me vzamete služiti?«

»Če znaš kuhati.«

Je rekel: »Znam.«

»No, pa le ostani pri meni, boš pa kuhal.«

In je ostal pri tistem gospodu in mu je kuhal tako dobro, da ga gospod ni mogel prehvaliti, rekoč: »Tako mi dobro kuha, da bi snedel tudi, ko bi mi prav celo kuhal, tako bi snedel.«

Zgodilo se je pri tisti graščini, da je na tega grofa hčer prišla vrsta, da jo bo lintver požrl; v tistem mestu je bilo izaro in noter več lintverjev. V tistem mestu so morali vsak dan enega človeka dati lintverju. Dobil je pa tisti kuhar enega psa in je s psom šel k znamenju, k tistemu belemu konju, in je potegnil eno leskovo šibo ven iz tal in je z njo udaril konja in je gratal gospod in je na njega sedel in je jahal proti tistemu izaru in prišel do tistega znamenja, ki je bil pri izaru in je že pri znamenju klečala ta najstari grofova hči; tega kuharja ni poznala, ko je bil spremenjen, čeprav ga je glih vsak dan videla. In kuhar ji reče dol s konja, rekoč: »Deklica, zakaj si tako žalostna?«

»O kaj, lintver me bo požrl!«

In ta ji reče: »Nič se ne boj, grem jaz namesto tebe nad lintverja tja k izaru,« in jaha tja k izaru pa njegov psiček gre za njim; in ko pride do izara, strašno prigrmi lintver ven in mahne dol s konja in mu odseka vse tri glave in glavam jezike poreže in jih v torbo dene, glave pa kar na cesti pusti. In jaha svojega belega konja nazaj k znamenju; in ko pri znamenju doli skoči, je spet bil tak kakor poprej. In konja pa priveže k znamenju in gre domov kuhat; in ko gre po potu, pa pobira konjske fige, da iz tistih fig gospodu kuha; in ko doma kuha, sliši, ko en klatež pravi grofovi hčeri: »Reci, da sem te jaz rešil, pa tiho bodi, da te je tisti rešil, ko je bil pri izaru; pa moraš reči, da sem te jaz rešil, če ne boš tako rekla, te bom kar precej zdajle ubil,« in jo je prisilil, da je morala reči svojemu očetu, da jo je ta rešil.

In grof ga predse pokliče: »Kje imaš ti priče, da si jo ti rešil?«

In ker je tam tiste glave na cesti pobral, mu je glave pokazal, rekoč: »Vidijo, vidijo lintverjeve glave,« in grof vzame v roke glavo in jo pregleduje in še pogleda noter v čeljust, pa jezika ni bilo noter. In pravi grof: »Kako da jezika ni noter?«

»Nekaj je prišlo, je pa jezik snedlo,« in grof mu verjame; in kuhar pa vse to sliši pa je kar tiho; in grof mu jo da za ženo. Ta ga pa vendar ni hotela vzeti. Moram za onega zvedeti, ki me je res rešil – tako je rekla sama pri sebi.

In prišla je vrsta na drugo, srednjo hčer grofovo, da bi jo lintver požrl, in grozno žalostno je vse in deklet gre žalostno proti izarskemu znamenju molit; in tisti kuhar vidi vse žalostno, se mu tudi grozno užali in deklet se mu v srce smili in pravi sam pri sebi: Če bo mogoče še to rešiti, pojdem spet k tistemu konju, ki ga imam pri znamenju. In gre spet k znamenju in ko pride k znamenju, vzame drugo leskovo šibo in udari konja in je gratal hlapec oficir in je sedel na njega in je jahal proti izarskemu znamenju in že najde tamkaj deklico pri znamenju klečati in je rekel: »Zakaj si tako žalostna?«

»Oh, lintver me bo požrl.«

In ta oficir ji reče: »Nič se ne boj, grem pa jaz za tebe se poskusiti.«

In gre tja proti lintverju in pride lintver z devetimi glavami ven; in mahne po lintverju in mu odseka vseh devet glav; in pobere glave in vsaki glavi jezik ven zreže; in jih v torbo dene; in jaha spet proti znamenju; in ga je privezal, svojega konja, in ga pusti in gre brž domov kuhat; in po potu pobira fige, da jih bo svojemu gospodu kuhal; in gospod je bil tako vesel, da ni vedel, kako bi ga bil pohvalil, rekoč: »Tako dobro mi kuhaš, da mi bolje ne moreš.«

In po mestu je bilo pa tako veselje, da je vse vriskalo, vse je reklo: »Spravil je tisti gospod tistega čudnega lintverja in rešil že dve lepi dekleti.«

In kuhar je kuhal v kuhinji, je slišal v hiši, ko pravi eden grofu: »Jaz sem vašo hčerko rešil, saj imam lintverjeve glave.«

In drugi pravi: »Jaz sem pa vašo ta srednjo hčer rešil, imam tudi tu tri lintverjeve glave.«

In grof vpraša svoji hčeri: »Ali sta ta res vaju rešila?«

In hčeri sta bili kar tiho; in ko enkrat srečata tista dva lažniva rešitelja grofovi hčeri na enem mostu, jima rečeta: »Če ne bosta vidve rekli pred očetom, da vaju sva midva rešila, vaju bova kar tu noter v vodo zmetala,« in sta morali obljubiti. In ker je pa več lintverjev bilo v tistem izaru in so morali spet ljudi jim dajati; in je spet prišla vrsta na tisto ta najmlajšo grofovo hči, da bi jo lintver požrl; in je ravno tako šla tja k znamenju molit; in ko kuhar vse to vidi, gre hitro spet tja k znamenju in je bil spet oficir in sede spet na svojega belega konja in gre proti izaru in jo najde spet pri izarskem znamenju klečati; in jo vpraša: »Kaj tukaj klečiš?«

»Tukaj molim, ko me bo potlej lintver požrl.«

In ji reče: »Nič ne bodi tako žalostna, se grem jaz poskusiti zate tja nad linverja,« in jaha proti lintverju, ki že strašno zija z dvanajstimi glavami ven iz izara, in en psiček gre tudi z njim in potegne meč in mahne proti lintverju in mu odseka enajst glav; in s to dvanajsto lintver ga zagrabi za nogo in mu kos odtrga in palec in je zelo krvavel; in psiček hitro plane in mu dvanajsto glavo odtrga in grofova hči od veselja ne ve, kaj; ko vidi, da njen rešitelj zelo krvavi, vzame z vratu židan faconetelj; in ga obveže in mu da svoj zlat prstan in kuhar hitro odjezdi spet k znamenju; in tu pa spet pride en lažnivec in pobere tistih dvanajst glav, pa brez jezikov, ki jih je ta pravi rešitelj odsekal, in reče grofovi hčeri: »Reci, da sem te jaz rešil, če ne te bom pa kar tu v izaro vrgel,« in dekle mu je moralo obljubiti, pa strašno nerada, ker se je toliko lagal, in vendar mu je morala pritrčiti; in je šel z glavami z njo na dom k očetu; in tudi ona dva prideta in so vsi trije bili in so rekli: »Mi smo rešili Vaše hčere.«

In ta najmlajša ni bila nič dobre volje in so že pripravljali za ohcet in pravi jim grof: »Če ste jih res vi rešili, potem vam jih pa dam v zakon.«

In ta najmlajša pa je na skrivem pravila očetu: »Ta ni mene rešil, me je le kar prisilil, da sem morala tako reči. Jaz bom iskala svojega rešitelja, pa tudi nobenega drugega nočem,« in je hodila povsod in gre še v tisti cimer gledat, leži noter; in je zjutraj prišla, ko je bilo še zaprto, in je pogledala noter, skozi eno majhno jamico; in je videla, ko se je glih obuval, je pa videla, ko se je preobvezoval s tistim njenim faconetljem; in je šla hitro očetu praviti; in je moral kar brž dol priti, je moral vse povedati, kako je vse rešil; in ta najmlajša ga je vzela in mu je grof eno graščino dal, one lažnivce so pa s konji raztrgali. In potlej, ko je ohcet minila, je šel kuhar spet k znamenju, k svojemu belemu konju in konj mu je reče: »Zdaj pa ti mene prebodi, če ne bom pa jaz tebe.«

In po starem, hlapec ga je prebodel in en bel golobec je ven iz njega zletel; hlapec – kuhar je k svoji mladi ženi šel in je živel v bogastvu in v veselju.

komandirati: skrbeti za koga, negovati; **ukoriti:** krotiti; **glih tako:** enako, ravno tako; **štrigel:** čohalo; **lanterna:** svetilka; **dojde:** dohiti; **zamerhati:** opaziti; **gratati:** postati; **celo:** v kosu; **izaro:** jezero; **lintver:** zmaj; **se mu užali:** mu je žal; **faconetelj:** ruta, robec; **gratati:** postati; **hiša:** glavni stanovanjski prostor v kmečki hiši; **židan:** svilen; **cimer:** soba

Enkrat je imel neki oče tri sinove. Najstarejši pravi: »Dajte mi doto, da bom šel po svetu si kaj več pridobit.«

Oče mu da, kar na njega pride, in potlej gre sin po svetu; pride do enega farovža, gre noter, vpraša: »Bi potrebovali enega hlapca?«

Fajmošter pravijo: »Bi ga, ja. Ali bi pa ti hotel k nam iti služiti?«

On pravi, da prav rad. Fajmošter pravi: »Koliko boš pa lona hotel?«

Hlapec pravi: »Petdeset goldinarjev.«

Fajmošter: »Bom že dal toliko. To se še zgovoriva: da nikoli ne boš jezen na me, jaz pa na te ne. Če boš ti na me jezen, ti bom nos odrezal; če bom pa jaz na te, ga boš pa ti meni.«

Tako sta se udinala. Drugi dan gre hlapec k fajmoštru in vpraša: »Kaj bom pa delal?«

Fajmošter mu reče: »Danes pojdi proso sejat.«

Hlapec pa gre. Zvečer pride domov in fajmošter ga vpraša, če je kaj jezen. Hlapec reče: »Nič, zakaj bom jezen?«

Drugi dan hlapec vstane in gre fajmoštra vprašat, kaj da bo danes delal. Fajmošter mu pravi: »Me je zgrevalo, sem se spomnil, da je tisto proso vse zanič, ki si ga sinoči vsejal, zato pojdi, ga poberi.«

Hlapec ga uboga in gre proso pobirat; ga je cel dan pobiral, ga pa ni nič več nabral kot eno prišo. Zvečer pride domov in ga fajmošter precej vpraša: »Ali si kaj jezen?«

Hlapec pravi: »Zakaj bi ne bi bil jezen, včeraj so mi ga sejati rekli, danes pa pobirati.«

Fajmošter pa kar nož vzame in mu nos odreže in spodi od farovža. Potlej pa pride domov brez nosa. Dolgo časa ni hotel nobenemu povedati, kako je ob njega prišel; pa tudi da ga nima, je pa enkrat le povedal, kako se mu je zgodilo.

Potlej pravi ta srednji brat očetu: »Dajte mi doto, da grem po svetu, si kaj pridobim.«

Oče pravi: »Boš pa spet ob nos prišel, kakor je ta starejši.«

Nato pravi sin: »Saj že vem, kako je ta starejši ob nos prišel, mene pa ne bo nobeden ukanil.«

Oče mu da doto, da gre po svetu. Pride do ravno tistega farovža kot oni, gre noter, vpraša: »Bi hoteli kakega hlapca?«

Fajmošter ravno nobenega ni imel in mu reče: »Boš služil pri meni?«

Je rekel: »Bom že.«

Potem se udinjata, za koliko da bo služil pri njem, da za petdeset goldinarjev, in se tudi zgovorita: da nikoli ne smeta eden na drugega jezna biti. »Če boš ti jezen name,« pravi fajmošter, »ti bom jaz nos odrezal. Če pa jaz na te, ga boš pa ti meni.«

Hlapec drugi dan zjutraj vstane in gre fajmoštra vprašat, kaj da bo delal. Fajmošter reče: »Na, pol mernika prosa, pojdi, ga vsej.«

Zvečer hlapec pride domov in ga fajmošter precej vpraša: »Si kaj jezen?«

Hlapec pravi: »Zakaj bom jezen?«

Po(s)pravi in se navečerja, potlej gre spat. Zjutraj vstane in gre vprašat: »Kaj bom danes delal?«

Fajmošter reče: »Pojdi, vse tisto proso poberi, ki si ga sinoči vsejal, je zanič, zato me je zgrevalo.«

Hlapec ga gre pa kar pobirat, ga je pa cel dan pobiral, pa ni več nabral kot eno prišo; ko zvečer domov pride, vpraša fajmošter: »Si kaj jezen?«

»Zakaj bi ne bi bil jezen, ko sem cel dan moral proso pobirati, pa sem ga komaj eno prišo nabral.«

Fajmošter vzame nož in mu kar nos odreže in domov spodi. Ko domov pride, dolgo ni hotel nič povedati, zakaj da nima nosu in pa kako je ob njega prišel. Enkrat so pa vsi trije bratje na parni ležali; ko sta mislila, da je ta mlajši zaspal, vpraša ta stari srednjega, kako da je ob nos prišel.

»Prav: če boš ti meni povedal, ti bom že tudi jaz.«

Mu pravi: »Bom, ja.«

Potlej sta pa povedala, kako sta pri tem in tem fajmoštru služila, da jima je rekel vsejano proso cel dan pobirati, pa da sta bila potlej jezna, zato jima je fajmošter nosova porezal pa domov spodil. Najmlajši je pa vse skrbno poslušal in drugi dan, ko vstane, gre k očetu in mu reče: »Dajte mi moj del, kar na me pride. Grem po svetu si kaj več pridobiti.«

Oče pa pravi: »Boš pa spet ti ob nos prišel, kakor sta onadva.«

Ko je pa le silil, mu oče da doto. Potlej pa gre po svetu; pride do tistega farovža, gre noter in vpraša, če bi vzeli koga za hlapca. Fajmošter pravi: »Zakaj ne, ko nobenega nimam. Koliko bi pa hotel lona? Ker kolikor boš hotel, tako bom privolil.«

Ta pravi: »Vi imate nekaj premoženja, jaz tudi; kadar bo kateri na katerega jezen, tistemu bo drugi nos odrezal in pa vse njegovo premoženje bo njegovo.«

Fajmošter pravi: »Bo že tako.«

Drugi dan hlapec vstane, gre vprašat, kaj da bo delal; fajmošter mu reče: »Vzemi pol mernika prosa in ga vsej.«

Hlapec gre pa hitro na njivo in tam žakelj v zemljo zakoplje in sam v senco leže in ves dan leži; zvečer gre domov, ga vpraša fajmošter: »Si kaj jezen?«

On pravi: »Zakaj bom jezen?«

Po(s)pravi in se navečerja, gre spat. Drugi dan vstane, pa vpraša, kaj da bo delal. Fajmošter mu reče: »Pojdi, tisto proso poberi, ki si ga včeraj vsejal, me je zgrevalo, sem se zmotil, ne bo ozelenilo, zato ga pa poberi.«

Hlapec gre pobirat, ko pa pride na njivo, kar v senco leže in ves dan leži. Zvečer vstane in žakelj izkoplje. Ko pride domov v farovž, ga fajmošter vpraša: »Si kaj jezen?«

Ta pravi: »Nič.«

Potem ga pa vpraša: Kaj bom pa jutri delal?«

Fajmošter reče: »Jutri boš moja goveda na pašo gnal.«

Hlapec zjutraj navsezgodaj vstane in goveda na pašo žene. Tam mimo pridejo eni kupci, jim je pa vse govedo prodal, razen najboljšega, ki ga je za rep visoko na drevo obesil. Ko zvečer pride domov, pove fajmoštru, kako grozna nesreča se mu je zgodila: »Tak strašen veter se je začel, da je vso živino vzel, razen tega najboljšega vola; ker je bil sila težek, je visoko v enem drevesu za rep obvisel. Če hočejo, gredo lahko pogledat.« In potlej še reče: »So kaj jezni zato?«

Fajmošter rečejo: »Nič, zakaj bom pa jezen?«

Potlej gre pa hlapec spat, drugi dan vstane in gre vprašat: »Kaj bom pa danes delal?«

Fajmošter pravi: »Danes boš pa svinje gnal.«

Pa kar uboga; na poti ga pa srečajo kupci, ga vprašajo, če proda svinje. On jim pa reče, da jih, če mu rep od najboljše svinje nazaj dajo; so mu ga pa kar obljubili in so se za njih zglihali in mu rep nazaj dali; rep je pa on potlej v en morost vtaknil; potlej je pa je cel dan v gmajni ležal. Zvečer pa pride domov, ga vpraša fajmošter: »Si kaj jezen danes?«

»Nič nisem jezen. Ali oni so kaj, ko se je spet taka nesreča zgodila? En velik hrušč je nastal, so se pa svinje tako splašile, da so kar naprej letele, potlej so pa do enega morosta priletele, so se pa vse noter pogreznile, samo rep tega najboljšega še ven gleda, če hočejo iti pogledat.«

Fajmošter je pa res šel, je pa, kakor je za rep prijel, ga precej izdrl.

Ta jim pravi: »So kaj jezni?«

Fajmošter pravi: »Nič, zakaj pa bom?«

Zvečer pride domov, mu pa fajmošter reče: »Nocoj mi boš pa hruške vahtal.«

Pa je kar šel, kar flinto je vzel, pa je šel v hruško. Ponoči pa pride kuharica hruške krast. Hlapec pa ni vedel, kdo da je, jo je pa kar ustrelil. Fajmošter je pa kuharici rekel, da naj gre po hruške. Drugi dan vpraša hlapec: »So kaj jezni?«

Fajmošter rečejo: »Zakaj bi pa ne bi bil? Ob kuharico si me spravil, ob svinje in ob govejo živino.«

Hlapec pa kar nož vzame in fajmoštru nos odreže in potlej mu pobere vse denarje in vse premoženje in jih domov nese. Doma je pa kar ohcet napravil, potlej sem pa jaz stran šel, ne vem, kako se je godilo.

Nekateri vejo to pripovedko, da imenujejo grofa graščaka namesto fajmoštra.

na nekoga priti: nekomu pripadati; **farovž:** župnišče; **fajmošter:** župnik; **udinjati se:** dogovoriti, zmeniti se; **lon:** plača, plačilo; **zgreвати:** biti žal, kesati se; **parna:** prostor, stavba za shranjevanje krme, slame, sena; **reči:** naročiti; **žakelj:** vreča; **zglihati:** pogoditi se za ceno; **morost:** barje; **vahtati:** paziti; **flinta:** puška

Bil je en velik gruntar, ki je imel vsega zadosti, torej tudi tri sinove; in en sin je zmerom očeta nagovarjal, da bi mu dal tal, da pojde po svetu en malo poskusit. In oče mu da tal tristo goldinarjev. In gre s talom po svetu in pride do ene graščine in gre noter in reče: »Ali me vzamete služiti?«

In gospod reče: »Te že vzamem, če ne boš nikoli jezen; če boš pa jezen, ti bom pa kar nos odrezal in tal vzela,« in gospod še reče, »če bom pa jaz jezen, mi boš pa ti vse vzela.«

In je služil dolgo časa in gospod mu reče: »Ženi mi danes vso živino na pašo!«

In je gnal vso živino na pašo in mu je grozno kljubovala; in ko prižene domov, mu reče gospod: »Ali si kaj jezen?«

Reče: »Nič nisem jezen.«

In potlej mu reče gospod: »Pojdi prašiče past in dolgo jih pasi,« in je gnal svinje na pašo in jih je dolgo pasel; in ko prižene domov pa še ni dobil nič jesti; ga vpraša gospod: »Ali si kaj jezen?«

Hlapec odgovori: »E! Kajpada sem.«

In gospod mu reče: »No, tak, zdaj ti bom pa nos odrezal in tal vzela,« in mu je nos odrezal in tal vzela in ga je spodil.

In potlej pride drugi njegov brat s talom po naključju glih v tisto graščino za službo vprašat in ga tudi vzame v službo in mu reče: »Če ne boš nikoli jezen; če boš pa kdaj jezen, ti bom pa kar nos odrezal in tal vzela; če bom pa jaz jezen, mi boš pa tudi ti žiher nos odrezal in vse, kar imam, vzela.«

In hlapec gre na delo; in mu gospod reče: »Pojdi, živino ženi na pašo!«

In živina je pa letala, tako da je bilo čudno; in ko prižene domov, reče: »Si kaj jezen?«

»Nič.«

In reče gospod proti svoji kuharici: »Nič noče biti jezen, kako mi je za storiti?«

In kuharica mu reče: »Jaz bom svinje prav zelo napasla, potlej naj jih pa žene, bojo pa zelo letale, potlej bo pa že jezen.«

In gospod mu reče: »Danes pa svinje ženi na pašo,« in jih je gnal in so mu silno kljubovale in je hitro domov gnal in gospod mu reče: »Ali zdaj si kaj jezen?«

In mu reče: »E, kajpada sem.«

»No, tak, potem ti bom pa kar nos odrezal in tal vzela,« in mu je nos odrezal in tal vzela in ga je spodil. Zgodilo se je pa, da sta pa oba brata domov prišla in sta šla na parno s tem mlajšim bratom spat; in ko sta ležala, sta se začela pogovarjati, rekoč: »Kako si ti ob nos prišel?«

Sta pa dopovedovala eden drugemu, kako sta ob nos prišla; ta mlajši brat je pa vse to poslušal. In je kar rekel očetu: »Dajte mi tal, da grem še jaz služiti,« in je šel s talom proti graščini in vpraša gospoda: »Ali me vzamete služiti?«

In reče: »Vzamem te, če ne boš nikoli jezen.«

Pravi: »Nikoli ne bom jezen.«

»Če boš kdaj jezen, ti bom pa nos odrezal in tal vzel; če bom pa jaz jezen, mi boš pa ti vzel nos in vse, kar imam.«

In gospod mu reče: »Ženi danes živino na pašo.«

In jih je gnal; in ko je en mesar po gmajni prišel, mu vso živino proda, eno samo suho kravo sta gor v drevo obesila in hlapec gre domov in pravi: »Tak veter je bil v gmajni, da je vso živino vzel, ena sama suha krava je v drevesu ostala; pojejte hitro, da jo dol vzamemo. Ali ste zdaj kaj jezni?«

Pravi gospod: »Nič.«

In gospod mu reče: »Zdaj pa svinje ženi na pašo,« in je gnal na pašo in je spet tisti mesar prišel k njemu; in mu je spet vse svinje prodal, samo dva repa si je zgovoril, da mu jih je dal in repa noter v eno močvirje vsadi; in je hitro domov šel gospodu pravit: »O joj! Vse svinje so se v zemljo pogreznile, en malo še repi ven gledajo, pojdite hitro pomagat, da jih ven izvlečemo.«

In gre gospod z njim in prime za en rep, potegne in grozno v mlako sede; in hlapec vpraša gospoda: »Ali ste kaj jezni?«

Gospod: »Nič.«

In potlej se gospod in kuharica zgovarjata, kako bi ga pripravila, da bi bil jezen, in kuharica pravi: »Recite mu, naj gre hruške trest, pa ne sme nobenemu pustiti pobirati, če jih pa kdo pobere, mu boste pa nos odrezali in tal vzel; jaz mu bom pa šnopsa dala, da bo pijan, potlej pojdem pa jaz hruške pobirat.«

In gospod je tako ukazal hlapcu in kuharica mu je dala šnops, pa ga je na skrivem skozi okno zлил; in potlej je šel hruške trest; in kuharica se tiho plazi za njim; in ko pride pod hruško, hlapec pa v hruški flinto vzame in kuharico ustrelil. In ko pogleda doli, zamerka, da je kuharico ustrelil; hitro gre domov pravit: »Kuharico sem ustrelil.«

In gospod reče: »Kaj si pa naredil, kdo mi bo pa zdaj kuhal?«

In hlapec reče: »So kaj jezni?«

Reče: »Nič.«

In gospod reče hlapcu: »Zdaj mi ti skuhaj, ko grem jaz zdoma; skuhaj mi meso pa peteršiljčka mi deni noter.«

In skuha; ko gospod domov pride, mu prinese na mizo; in ko gospod pogleda v župo, zamerka Peteršiljčka noter; so imeli pa pri tisti graščini psa, ki se mu je reklo Peteršiljček, in

gospod se razjezi in pravi: »Toliko škode si mi ti že naredil, kuharico si mi ustrelil, zdaj si pa še tega psa noter v župo dal.«

In hlapec pravi: »Ali so jezni?«

»Kajpada sem!«

In hlapec pravi: »Zdaj Vam bom pa kar nos odrezal,« in hlapec mu je nos odrezal in vse premoženje vzel in je gospoda zapodil.

gruntar: posestnik, kmet; **tal, talati:** delež, deliti; **gluh tako:** enako, ravno tako; **žiher:** lahko; **parna:** prostor za shranjevanje krme, slame, sena; **šnops:** žganje; **flinta:** puška; **zamerhati:** opaziti; **župa:** juha

PAVČEK

126

Je ležal na cesti v prahu, ko so ravbarji šli mimo, jim reče: »Počasi stopajte, da me ne pomendrate, počasi stopajte, da me ne poteptate.«

»Kje pa si?« pravijo ravbarji in ga po prahu iščejo; ko ga najdejo, ga nesejo s sabo v hišo, ko ga v hišo prinesejo, začne klicati: »Vstanite, ravbarji so! Vstanite, ravbarji so!«

Pavček se je pred ravbarji v streho skrnil in oni so precej zbežali. Zjutraj je pa dekla kravam kladala, ga je pa v pušelj zavila, kravi dala, ko je molsti prišla, ji je pa dejal: »Le molzi, le molzi, pa meni en malo pusti, le molzi, le molzi, pa meni en malo pusti!«

Zato so pa kravo zaklali, ko so pa prali čreva, pa smukne Pavček v vodo; za potokom je pa volk pil, ga prosi en malo, naj ga prenese; volk mu pove, da gre na rop; ko je Pavček zagledal ovce, začne vpiti: »Ovce, bežite, volk gre! Ovce, bežite, volk gre!«

Volk ga je pokregal: »Drugokrat moraš drugače vpiti.«

Ko je bil pa spet volk lačen, gresta na rop, pa zavpije: »Pastirji, bežite, volk gre! Pastirji, bežite, volk gre!«

Pastirji pa volka v drva vržejo in se oba ubijeta.

Pavček bojo ljudje, ki bojo za nami prišli, ti ne bojo nič večji, ko je naš palec. Enkrat so bili pa taki ljudje, da so imeli take palce, kakor je sedaj celo naše truplo. Ti ljudje so dejali: »Za nami bojo tako majhni ljudje kakor naš palec; močni ne bojo, bojo pa bistri.«

pavček: palček; **ravbar:** ropar, razbojnik; **pušelj:** šop; **truplo:** telo

KNAPJE

127

Ko sta sveti Peter in Kristus po svetu hodila, prideta do neke gostilnice, slišita noter šumenje knapov, gresta noter; brž začno Petra pijanci siliti, da bi citral, ker je ponevedoma imel citre na hrbtu; ker jih ni hotel ubogati, ga otepejo in iz hiše vržejo. (Citre je imel na hrbtu po Kristusovem čudežu.) Potlej je pa Peter rekel: »Kaj boš takim ljudem storil, ko me tako grdo imajo?«

Kristus mu pravi: »Nikoli ne bojo nič imeli, za en mesec bojo naprej zajedli.«

knap: rudar; **šumenje:** neizraziti, nezveneči, med seboj pomešani glasovi; **otepsti:** natepsti; **grdo imeti:** nekaj grdega narediti; **zajesti:** porabiti, zapraviti za hrano

KOVAČ

128

Ko sta sveti Peter in Kristus po svetu hodila, prideta do nekega kovača, ko je vino pil; sveti Peter ga poprosi za se in za Kristusa za nekoliko kapljic; kovač reče, da ga nima več. Kristus mu pa reče: »Če nimaš nič, pa imej nič.«

Potlej pa res kovač ni nič imel.

JUD IN UBOŽEN KMET

129

Ubožen kmet je prosil Juda, da mu je trideset žakljev denarjev posodil; kmet je denarje ponucal, Jud ga terja, nazadnje toži. Kmetova žena se je pa zmisllila zvijačo, ker je terjal Jud pol jezika za vračilo. Žena gre in prosi sodnika, da bi smela soditi, kar ji rad obljudi, pa še za obleko njegovo ga prosi, ki ji jo tudi da. Dan tožbe pride, kmet in Jud stopita pred sodnika. Jud ne ve, da kmetova žena sodi. Jud hoče od kmeta pol jezika, sodnik (žena) pa reče, da naj mu ga on odreže, pa ne več kot pol; če ga bo več ali manj, ga bo pa on njemu, Judu; on se pa zboji, da še trideset žakljev denarjev kmetu, raje kot pa da bi mu jezik rezali.

žakelj: vreča; **ponucati:** porabiti

BERAČ IZ NEBES

130

Enkrat je bil en berač iz nebes padel, pride pred neko graščino, obrnjen proti nebesom. Graščakinja ga vidi in vpraša: »Kaj tako v nebo gledate?«

»V nebesih sem bil, pa nisem imel s čim malte plačati; sto goldinarjev bi moral dati, da bi v ta drugo družino prišel.«

»Bom pa jaz dala,« pravi gospa, »imam tudi enega sina v nebesih, če mi boste povedali, kako se mu godi.«

»Rad,« pravi berač.

Gospa mu da sto goldinarjev, on z njimi odrine po svetu. Potlej gospod pride domov, mu reče gospa: »Najin sin je pa v nebesih, glih zdajle je bil en berač tu, ko je bil tam gor, pa malte ni imel s čim plačati, je moral pa nazaj iti in je mene prosil, sem mu pa jaz sto goldinarjev dala, da bo potlej nama prišel povedat, kako se najinemu sinu godi.«

»O, neumneška, zakaj si mu dala, ukanil te je,« ji pravi gospod, konja vzame in za beračem leti, da bi ga našel, berač je pa za rakitjem čepel; gospod ga vpraša, če je kaj videl kakega berača mimo iti.

On mu reče: »Glih kar je šel eden in kar v luft je gledal.« Berač reče gospodu: »Grem pa jaz za njim, oni so se že spehali; če me bojo tukaj počakali, bova kmalu tukaj z beračem.«

Naglo zajaše gospodovega konja; gospod meni, da bo prišel kmalu nazaj, pa ga ni bilo; on je moral potlej k nogam domov iti in si je mislil: »Jaz sem mu konja dal, ženo je pa za stotaka opeharil.«

glih kar: ravnokar; **neumneška:** neumnica; **rakitje:** drevo ali grm; **luft:** zrak; **k nogam:** peš

SEDEM ZAPOVEDI

131

Ubožni kmet je šel daleč v gozd, mislil je na svoj ubožni stan, kako bi se ga zboljšalo. Ne daleč preč zagleda enega moža, ki je svinje pasel, k njemu se pridruži in mu začel tožiti svoj revni stan; ta mož mu reče: »Dam ti vseh sedem prašičev, če se sedem zapovedi v enem letu naučiš.«

Brez premisleka vzame kmet teh sedem prašičev in domov žene, jih nekaj proda, nekaj pokolje, kako bi se sedem zapovedi naučil, ga nič ne skrbi; ko pa gre leto h koncu, začne

premišljevati, kako da bo moral svoj dolg poglihati. Najprej gre fajmoštra vprašat za svet, pa mu nič ne ve povedati, potem se k Bogu obrne in s strahom pričakuje tistega dne, ko ga bo mož prišel vprašat sedem zapovedi. Ko pride zadnji večer, mož potrka na vrata in pravi: »Znaš sedem zapovedi?«

V tem Angel h kmetu pristopi in mu reče: »Reci takole: prva si ti, hudič; druga sem jaz; tretja sveta Trojica; četrta štiri kolesa pri vozu; peta pet prstov na roki; šesta šest dni v tednu; sedma sedem debelih prašičev.«

Ta mož je bil hudič in je strašno zaklel in zarobantil, da ga je tako ukanil.

preč: proč; **poglihati:** poravnati; **fajmošter:** duhovnik, župnik;

ŠKRAT

132

V njega vera pomaga; neki kramar je po hišah blago predajal; neki ubožen kmet ga naprosi, da bi mu škrateljna prinesel, kar mu kramar tudi obljubi; kar mu ga enkrat v škatli prinese in mu naroči, da ne sme nič v njo pogledati (zato ker kramar ni v škatlo škrate dal in je kmeta kar goljufal, kmet mu je pa škatlo in škrateljna drago plačal). Škrat je pa kmetu toliko nanosil, da je bil potlej strašno bogat, zato ker je noro v njega posta ...

(Op ur.: v originalu se pravljica tako konča.)

škrat, škratelj: poreden, nagajiv zelo majhen človek; **predajati:** prodajati

TRIJE KMETJE

133

Enkrat so bili trije kmetje iz ene vasi živeli, dva sta bila prebrisana, tretji pa avdržen; tega je pa nesreča zadela, da je pogorel, potlej gre pa po svetu za Pogorevca brati, pa je veliko nabral; enkrat pa vzame eno škatlo pepela s sabo, pride do neke graščine, ko je bila sama gospa doma; jo prosi, da bi mu škatlo hranila, zato ker ima same cekine noter, in pa naroči, da ne sme nič v njo pogledati ali jo odpreti; ker je bila od zunaj silno lepa, se gospa ne more zdržati, da bi v njo ne pogledala; ko jo odpre, vidi polno pepela, strašno se prestraši in ne ve, kaj bi storila; drugače si ne ve pomagati, kot pepel ven strese in cekinov v njo nasuje.

Kmet pride po škatlo, gospa mu jo prinese in reče, da jo je dobro hranila; kmet ni vanjo nič pogledal prej, da je domov prišel; ko jo doma odpre, zagleda v njej polno cekinov in se strašno zveseli, ko so v njej cekini namesto pepela. Ko sta soseda to zvedela, sta tudi sama svoje poslopje zažgala in pepela v škatlo deneta, gresta po svetu in dasta v neko graščino hraniti, zato da bi potlej cekine namesto pepela dobila; pa gresta enkrat po škatlo, jima jih nazaj dajo, pa pepela noter, kakor sta ga pred noter dala. Oni kmet je pa ta čas lepo poslopje doma postavil in denarjev je imel in vsega dovolj. Enkrat grejo pa vsi trije na semenj; ta kmet je take lepe reči nakupil, ona dva pa ne, zato se začno prepirati, tako da ga ona dva v žakelj zvežeta in za cesto položita. Ko pa vse sorte ljudi mimo grejo, jih kliče: »Pravijo, da bi imel biti v Rimu za papeža izvoljen, pa ne znam ne pisati in ne brati, Bog mi pomagaj! Kako bom jaz?«

En bogat gospod mimo pride in mu pravi: »Jaz znam pisati in brati, na tole mošnjo denarja pa kočijo pa konje pa me zveži v žakelj.«

Kmet mu vse tako stori, potlej se pa vesel domov v kočiji pripelje z lepim konjem in polno mošnjo denarjev.

avdržen: omejen, neumen, lahkomiseln; **pogorelec:** kdor je prizadet zaradi požara; **brati, nabrati:** nabirati, pobirati; **pred:** prej; **žakelj:** vreča; **imel biti:** moral biti

MAČKA, KOSA IN PETELIN

134

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sinove; ko jim pa drugega ni imel za doto dati, da enemu mačko, drugemu koso, tretjemu petelina; jim je rekel: »S tem si pomagajte in pojdite po svetu.«

Prvi, ki je imel mačko, gre po svetu, pride do neke graščine; ko je gospoda kósila, so morali štirje pedentarji vahtati, da miši niso gospodi v jed poskakale. On pride ravno, ko so kosili, jim reče: »Jaz imam pa tako žival, če jo spustim, bo sama vse miši polovila. Koliko mi daste za to?«

Gospod mu da polno mošnjo denarjev, mačka pa precej vse miši polovi; potlej ga vpraša gospod: »Kaj pa ta žival jé?«

Ta pa reče: »Kar ljudje.«

Gospod je pa zastopil, da ljudi, potlej mu pa reče: »Še eno mošnjo denarjev ti dam, če jo spraviš, to žival.«

On pa pravi: »Zakaj ne?« Potlej je imel pa dve mošnji denarjev in pa še mačko ter je šel domov. Ko domov pride, ga vpraša oče: »Kako je?«

»Dve mošnji denarjev sem zaslužil,« potlej sta pa pila in jedla.

Potlej gre pa drugi sin po svetu s koso; pride do nekega travnika, ko so ljudje mrvo s škarjami strigli, on jim pa reče: »Koliko mi daste, jaz vam jo pa eno popoldne pokosim?«

Oni mu rečejo: »Eno veliko mošnjo denarjev.«

Potlej pa začne kositi, jo je pa res eno popoldne pokosil, ko bi jo bili oni tri dni strigli. Potlej so pa še za koso zglihali, so mu dali polno mošnjo cekinov. Potlej je pa zmeraj imel denarjev dosti, je pil in pa jedel pa bil je vesel.

Potlej gre spet tretji brat ali sin po svetu; kmalu pride v en trg, kjer so celo noč po trgu hodili in dan peli; ta jim pa petelina prinese in pove, da vsako noč (ure) dan poje, da dan pripoje. Potlej zglihajo za njega in mu dajo polno mošnjo denarjev, da jih je zmeraj dosti imel.

Potlej so ti sinovi zmerom jedli in pili, pa še meni dali iz fingreta piti, z loparjem po riti.

pedentar: služabniki; **vahtati:** paziti; **zastopiti:** razumeti; **glihati:** pogajati se; **dan peti:** dan klicati, oznanjati, da se dani; **pripeti:** s petjem priklicati; **fingret:** naprstnik

KAKO JE SIN KOZE ODVADIL JESTI ZELJE

135

Enkrat je imel en oče tri sinove, ta najstarejši je bil avdržen, ona dva pa prebrisana. Poskusiti jih je hotel, kateri bo najboljši za birta. Prvi dan reče temu najmlajšemu koze tako napasti, da zeljnatih glav ne bodo jedle; potlej jih žene na pašo in jih dobro napase. Ko jih domov prižene, da oče zeljnate glave kozam pa so jih rade jedle. Oče pravi: »Ti že ne boš za birta.«

Drugi dan reče srednjemu gnati koze na pašo in jih tako napasti, da ne bodo zeljnatih glav jedle. Jih žene na pašo in jim daje zeljnate glave jesti, da bi jih doma ne jedle, pa nič ne pomaga; ko jih domov prižene, da oče kozam zeljnate glave, pa so jih kar naglo pojedle. Oče reče: »Tudi ti ne boš za birta.«

Tretji dan reče staremu avšastemu sinu, da jih žene in tako napase, da ne bodo zeljnatih glav jedle. On je pa šel, pa drugače naredil. Zeljnate glave je kozam ponujal pa po glavi tepel; kadar je koza hotela ugrizniti zelje, jo je pa s polenom po glavi udaril; tako je delal cel dan, zvečer pa, ko prižene domov, jim oče zeljnate glave ponudi, pa jih niso hotele jesti, kar stran so šle. Potlej je oče rekel: »Ti si fejest napasel, ti boš dober za birta,« potlej ga je pa oženil in tudi mene so na ohcet vzeli in dali z rešeta piti in iz fingreta jesti, tako da imam še zdaj malo mokro po ustih.

avdržen: omejen, neumen, lahkomiselni; **birt:** gospodar; **avšast:** malo prismojen; **fejest:** zelo dobro; **fingret:** naprstnik

Bili so trije bratje, ki so od soldatov rezentirali. Ta najstarejši pravi: »Kaj bomo pa zdaj? Ko bi nas ujeli.«

Ta drugi pravi: »Dajmo se hudiču zapisati.«

Ta naj mlajši: »No, le.«

Kmalu jih obišče hudič, v gosposkem gvantu ali podobi gosposkega moža. »No!« pravi. »Ste še take malenge rezenterji, da bi se dali hudiču zapisati?«

Pravi eden: »Še.«

Pa kar spod pazduhe vzame bukvice in jih zapiše sebi; in jim reče: »Nič več ne govorite kot tele besede, če ne boste kar moji.«

Temu staremu reče: »Ti reci: Mi trije.«

Temu srednjemu reče: »Ti reci: Smo, ja.«

Temu tretjemu reče: »Ti reci: Za denarje.«

Nato grejo ti trije bratje po svetu; in pridejo do neke oštarije in grejo noter. Birt jih vpraša: »Kaj bi radi?«

Starejši reče: »Mi trije.«

Drugi reče: »Smo, ja.«

Tretji reče: »Za denarje.«

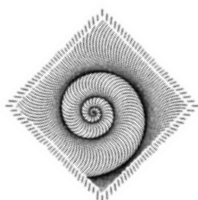
Zato jih oštir spozna, da so nekaj naredili; pred en večer so roparji v taisti oštariji enega Kočvarja ubili. Ljudje jih precej primejo in gosposki izročijo. Sodnik jih pokliče predse in vpraša: »Ste vi tega človeka v oštariji ubili?«

Stari brat reče: »Mi trije.«

Drugi pa reče: »Smo, ja.«

Tretji reče: »Za denarje.«

Gospod jih obsodi na gavge. Potlej pa pride hudič, ker niso hoteli nobene besede več govoriti, jih zbriše, da so se mogli izgovoriti, da niso Kočvarja ubili. Ko bi pa bili več govorili, bi jih pa kar hudič vzel.

soldat: vojak; **rezentirati, rezenter:** dezertirati, dezertter; **malenga:** sklep; **bukvice:** knjige; **oštarija:** gostilna; **birt, oštir:** gostilničar; **pred:** prej; **gavge:** vislice

Hudič je k neki hiši zahajal vsak dan; pri tej hiši pa enkrat šuštarja naprosijo, da je prišel v štero šivat ali čevlje narediti; kmalu pride šuštar in potlej za njim hudič. Hudič pravi šuštarju: »Kateri bo prej čevlje naredil?«

Hudič jih začne delati, pa jih je šuštar prej naredil ko hudič; hudič je tako dolgo dreto naredil, da je okoli in okoli hiše segla; preden je on dreto naredil – šuštar je že imel čevlje. Potlej mu pravi hudič: »Pojdiva se pa tepst!«

Šuštar: »No, le.«

Hudič vzame dolgo ranto, šuštar pa kratek kol; šuštar hudiča tako namaha, da kar stoka; hudič pa šuštarja ne more nič udariti. Hudič pravi: »Zamenjajva.«

Vzame hudič ta kratek kol, ranto pa šuštarju da; potlej ga pa šuštar spet tako z ranto suva, da hudič kar stoka, nič ga ni mogel hudič udariti; potlej mu reče hudič: »Skusiva, kdo jih bo več pobil.«

Šuštar gre v češnjo in devet komarjev mu na nogo sede, udari jih s škarjami in vse naenkrat ubije in jih kar s češnje vrže, pa škarje tudi; hudič vidi devet ubitih, zavpije: »Devet jih je ubil! Kaj imate tako hudega človeka pri hiši!«

Od tedaj ni bilo več hudiča k tej hiši.

šuštar: čevljar; **štera:** delo obrtnika na domu; **ranta:** debelejši drog

KRISTUS, SVETI PETER IN RUDARJI

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, prideta do neke gostilnice, slišita vrišč in gresta noter. Ročno začno rudarji svetega Petra trcati, da bi plesat šel ali pa da bi citral, vedel pa ni, da jih ima – citre na hrbtu; ker ni hotel, ga dobro otepejo in iz hiše vržejo (citre je pa le po Kristusovem čudežu imel na hrbtu). Zdaj pa pravi Peter Kristusu: »Kaj boš ti tem ljudem naredil, ko me tako grdo imajo?«

Kristus mu reče: »Nikoli ne bodo nič imeli in za mesec bojo naprej dolžni.«

Nauk: S tujimi ljudmi se mora prijazno ravnati.

trcati: siliti; **otepsti:** pretepsti; **grdo imeti:** grdo delati

KRISTUS, SVETI PETER IN KOVAČ

139

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, prideta do nekega kovača, ki je vino pil, in ga Peter prosi (da bi mu ga dal), zase in za Kristusa. Kovač je pa rekel, da ga nima več. Kristus mu pa reče: »Če ga nimaš nič, pa pa imej nič.«

Zato kovači še zdaj nič nimajo.

Nauk: Pomozi prosečemu.

MARIJA IN JEZUS

140

Marija bi rada v cerkvico šla, pa ni nobeden imel Jezusa varovati. Tička grlička je pa na okno priletela pa pravi: »Jaz bi pa varovala Jezusa, morebiti, pa ne znam.«

Marija pa je rekla: »No, ni treba nič drugega peti: Tu, tu, aja, ležaj tu! Tu, tu, tu, aja, ležaj!«

Marija gre pa v cerkev, se ji je pa zadremalo, se ji je pa sanjalo, da so hudi Judi Jezusa vzeli. Marija pa komaj čaka, da bi gospod križ naredil. Pa gre brž domov, je pa zibka bila narobe obrnjena. Tička grlička je pa na klopi spala. Potlej pa pride Marija domov pa pravi: »Kako si varovala Jezusa, da so ga hudi Judi vzeli?«

Zdaj pa pravi tička grlička: »Ne boj se, Marija! Jaz grem po hribcih, ti pa pojdi po dolinicah.« Zdaj pa pride Marija do onih pastircev pa pravi Marija: »Preljubi moji pastirji, ste kaj videli mojega Jezusa?«

»Videli smo ga, ja, tako se je milo jokal pa svojo mater klical.«

Zdaj pa gre naprej, pa pride do enih koscev: »Preljubi moji kosci, ali ste kaj videli mojega Jezusa?«

»Smo ga videli, tako se je milo jokal pa svojo mater klical.«

Zdaj pa gre Marija naprej pa pride do enih plevic: »Preljube moje plevice, ste kaj videle mojega Jezusa?«

»Videle smo ga, ja, tako se je milo jokal in svojo mater klical.«

Ena je rekla: »Me se nimamo cajta za tvojim Jezusom ozirati, me moramo delati za dober lon in za stare reparje.«

Zdaj Marija gre pa spet naprej pa pride do enega gradu, kjer je judovska dekla po vodo šla. Pa pravi: »Preljuba moja dekla, kaj pa vaši možje delajo?«

Pa pravi: »Neko dete so prinesli, so ga pa na mizo posadili, zdaj pa nože brusijo, pa na njegovo srce natičejo.«

Marija pa v hišo pride pa sveti križ naredi, pa vsi hudi Judi oslepijo. Zdaj pa Marija Jezusa vzame, Jezus pa pravi: »Mati! Mati moja! Dalje, dalje me nesete, v hujše martre me nesete.« Marija pa pravi: »Raje naj te nesem križem sveta, kakor pa hudim Judom v roke pustiti.« Amen.

imeti, imel: moči, mogel; **ležaj:** leži; **hudi:** hudobni; **plevica:** ženska, ki pleve; **cajt:** čas; **lon:** plačilo; **repar:** srebrnik za štiri krajcarje; **natičejo:** natikajo; **martra:** trpljenje

ČLOVEK JE NAJSREČNEJŠI NA SVETU

141

Ko sta Kristus in sveti Peter po svetu hodila, sta šla po eni poti, sta prišla do ene vode in tam zraven nje je en mlad fant stal in je v vodo gledal. Kristus ga vpraša: »Kaj delaš tukaj?«

Pob mu odgovori: »Tukajle gledam, kako ribe sem in tja plavajo; ko bi jaz riba bil, bi bilo lušno.«

Kristus mu reče: »Ali bi pa rad riba bil?«

Pob odgovori: »O, rad!«

Kristus mu reče: »Skoči v vodo!«

Pob skoči v vodo pa riba grata. Leto okoli pride, pravi Kristus preke Petru: »Lani v tem cajtu sva tukaj bila, ko je en mlad pob zraven vode stal, ko je rekel, da bi riba gratal; pokličiva ga, bova videla, kako mu kaj dopade v vodi.«

Kristus ga zakliče in pob pride iz vode in ga vpraša: »Kako je kaj v vodi?«

Pob odgovori: »O, hudo! Komaj sproti se ogibljem, da me kak kamen ne pobije ob povodnji.«

Kristus pravi: »Ali boš še riba?«

Fant mu odgovori: »Ne, ko bi jaz tič bil, tisto se mi zdi, da bi bilo lušno.«

Kristus mu je rekel: »Zleti v luft.«

Fant zleti in grata tič. Spet leto preteče, prideta nazaj Kristus in sveti Peter po tisti poti in ga zakličeta in pob je priletel. Kristus ga vpraša: »Kako je, fant?«

»Slabo je,« mu odgovori pob, »komaj kaj kam grem, da bi si piti in jesti poiskal, že pride kak človek, da me odpodi; če sem pa v luftu, me pa jastreb hoče ujeti, tako da se še najesti ne utegnem.«

Kristus pa pravi: »Torej, tako, zdaj nočeš več tič biti? Pa bodi torej, kot si bil prej,« in je gratal človek.

Nauk: Človek je najsrečnejša stvar na svetu.

gratati: postati; **preke:** proti; **cajt:** čas; **luft:** zrak

Enkrat gresta po eni poti Kristus in sveti Peter, prideta do ene oštarije in Kristus pravi Petru: »Ti, pojdiva tu noter, bova dala za en polič vina.«

Zdaj gresta v hišo, pravi Peter preke Kristusu: »Jaz nimam več denarja kakor za en polič, če kaj ti imaš?«

Kristus mu odgovori: »Nič.«

Tisti polič vina spijeta, Kristus drugega pogreva: »Jaz sem žejen, jaz bom še pil,« je rekel in reče po drugega iti. Peter reče na ušesa preke ženi: »Nikarte ga ne nosite, ta nima nič denarjev, jaz pa tudi ne.«

Kristus pa le truca za vino in tolče s poličem ob mizo in pijeta do trdne teme. Kristus reče Petru: »Plačaj!«

Peter mu odgovori: »Saj sem ti povedal, da ne morem, jaz nimam nič denarjev.«

Kristus mu reče: »Le sezi v mošnjo!«

Peter seže po mošnjo, je imel tristo tolarjev v njej. Oštir to vidi in je rekel preke ženi: »Ti, jaz jima bom denarje vzel, ko jih imata toliko.«

Zdaj se začneta Kristus in sveti Peter od hiše spravljati, birt gre pa naprej, da bi jima denar vzel. Ko Kristus in sveti Peter do njega prideta, birt jima govori: »Denarje dajta sem!«

Kristus pravi Petru: »Udari ga s palico!«

Peter ga udari pa konj grata pa sta ga vzela in šla naprej; prideta do ene hiše, kjer sta ležala potem. Tisti birt ju je za konja vprašal, koliko hočeta zanj, ker mu je bil všeč. Kristus mu reče: »Ne prodava ga ne v tabrh ne dava; če ga hočete, sto tolarjev boste dali od leta, tri leta ga boste pa imeli žiher; tedaj prideva po njega.«

Ko tri leta pretečejo, spet prideta nazaj, vzameta konja in tistih tristo tolarjev in zdaj ga peljeta na njegov dom in Kristus reče Petru: »Udari ga s palico!«

Peter ga udari s palico in je gratal tak človek, kakor je popred bil. Kristus mu da denarje in reče: »Tu imaš denarje, te brez skrbi uživaš, ko si jih zaslužil; one pa, ki si jih rajtal nama vzeti, niso bili tvoji, zato si bil pa štrafan, da boš vedel en drugikrat, kako se denarji služijo.«

oštarija: gostilna; **polič:** vrč (pribl. 7,5 dl); **grevati:** žal biti, kesati se, obžalovati; **reči:** naročiti, ukazati; **preke:** proti; **trucati:** siliti; **oštir, birt:** gostilničar; **gratati:** postati; **tabrh:** dnina; **žiher:** lahko; **popred:** prej; **rajtati:** nameravati; **štrafan:** kaznovan

PSI IN MAČKE

143

Ko je Bog svet in živali ustvaril, je psa in mačka vprašal, kaj da naj še zanju. Je pes rekel: »Polje, da bo žito rastlo, da bom kruh jedel.«

Mačka je rekla: »Grmovje, da bom miši lovila.«

Zato se pa mačka vselej strese, preden kruh je, da svetega duha ven strese, ker pes je za kruh prosil, mačka pa za miš.

NOETOV PES

144

Pes je Noeta vahtal, ko je ta barko delal, da mu niso ljudje kljubovali.

vahtati: stražiti, čuvati

ANEKDOTA O KOROŠCIH IN KRANJCIH

145

Korošec in Kranjec sta občevala in bila si dobra, ko le Korošču na misel pride in vpraša Kranjca, kdaj da bo umrl.

Kranjec mu reče: »Kadar boš trikrat prdnil.«

Ko pa enkrat Korošec v malin nese meh žita in čez prelaz gre, pa pade in trikrat prdne; svinja je blizu bila, ona meh pretrga in pa žito zoblje, Korošec pa pravi: »Jaz bi ti že dal, ko bi umrl ne bil.«

občeovati: družiti, pogovarjati, sporazumevati se; **malin:** mlin; **meh:** posoda iz kože za shranjevanje ali prenašanje tekočine ali zrnja

ANEKDOTA O KOROŠCIH IN ZAJCU

146

Kranjec je prišel na Koroško, ko so Korošci pri rumeni pšenici roženkranc molili, da bi iz nje skušnjavo pregnali. Kranjec pa zavpije: »Hi ha! Hi ha!«
Zajec smukne iz pšenice – Korošci pa zavpijo: »Hi, ha! je bolji ko sto roženkrancev.«

roženkranc: rožni venec

ANEKDOTA O KOROŠCIH IN KOBILJIH JAJCIH

147

Kranjec je prinesel bučo na Koroško; oni so menili, da je to kobilino jajce; in oni bučo kupijo, ker se nadejajo, da se bo iz nje žrebe izvalilo.
Ko prekanjeni Korošec čez klanec nese bučo, mu oné smukne iz koša, potoči po bregu in zajec izza grma smukne, Korošec pa misli, da je žrebe, in zavpije: »Uhato je že, repato še ne!«

oné: ono; **potočiti:** zakotaliti se

ANEKDOTE O KOROŠCIH IN PISKRU SOKA

148

Korošec je kupil pisker soka na Kranjskem; ko ga on nese čez brv, ga je pa zgubil, potlej ga pa po vodi išče; ko pa Kranjec pride, ga vpraša: »Kaj si zgubil?«
Korošec reče: »Ne vem, kako se pravi.«
Kranjec mu pa reče: »Tako si že zmešal vodo kakor sok!«
Korošec pa pravi: »Ja, ja! Sok sem zgubil!«

pisker: lonec

Enkrat so enega Psajnarji ujeli in ga gnali na svoj dom in ga zaprejo v hišo in potlej so ga z lešniki redili kakor svinjo, zato ker so Psajnarji dejali, da se z lešniki najbolje redi; in so dejali med sabo: »Dobra bo ta pečenka, ko se ornk zredi, ga bomo pa pekli.«

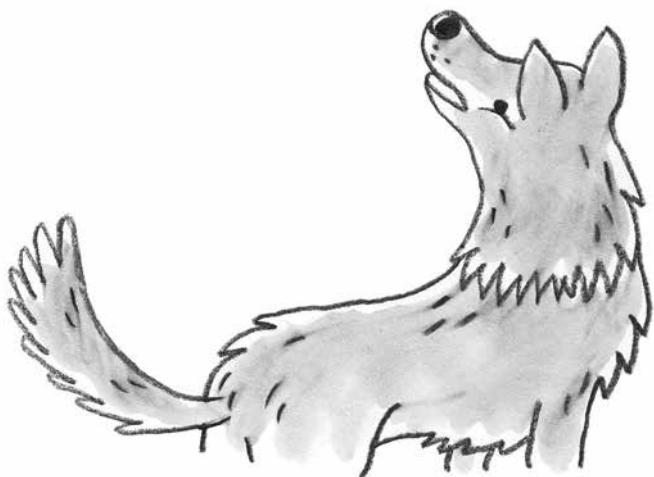
Jetnik je pa vse to čutil, kar so se pogovarjali o njem, kako ga bojo redili in potlej spekli. Psajnarji so mu dajali lešnikova jedrca in ga že dalj časa redili; in enkrat pa oni gredo zdoma in stari ženi doma naročijo, da jim mora tega človeka speči, da ko pridejo domov, bojo dobro pečenko jedli. Oni grejo zdoma in le Psajnarico doma pustijo, da bi jim redečega človeka spekla. Ona peč hudo zakuri kakor za kruh in potlej gre po človeka in ga za roke prime in mu reče: »Zdaj pa pojdi z mano v kuhinjo!«

On gre z njo; in ko prideta, ga Psajnarica pred peč vleče, da bi ga v njo porinila kar živega, da bi se spekel. Pred pečjo ga ona prime, da bi ga v peč porinila, on se pa zasučje, pa on njo in ročno peč zakrije. On pa beži, kar se mu le da. Psajnarji pridejo domov in začnejo njo klicati, pa ni bilo nobenega glasu, pa nikjer je ni bilo, da bi jim pečenko na mizo prinesla. Grejo sami pogledat, če je pečenka noter v peči ali ne, in ko jo zagledajo, jo kar ročno ven potegnejo, režejo in jejo. Eden jo med nogami odreže in začne vpiti: »Ojej! To je naša mati, to ni tisti človek, ki smo ga redili, to je naše matere pizdačina, glejte jo! Oni človek je pa ušel, pojdimo za njim! Morebiti ga dobimo.«

Kar ročno gredo in ga dojdejo pri neki veliki vodi; bežnik je znal plavati, oni pa ne; on kar preplava vodo, oni je pa niso mogli, jim je ušel.

✎ Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškega

Psajnar: pesjanar, pasjeglavec; **dejati:** govoriti; **ornk:** temeljito, dobro; **čuti, čutiti:** slišati; **hudo:** zelo; **ročno:** hitro; **dojdejo:** dohitijo; **bežnik:** ubežnik

PSAJNARJEM JE UŠEL

150

Enkrat je eden blizu Psajnarskega prišel in oni ga ujamejo in ga ženejo na svoj dom in ga denejo v temen kevder in ga zaprejo; noter je bil pa špampet in mu reče Psajnar: »V tem špampetu pa leži.«

Noter je bila čista tema in ko on odide, ukreše jetnik gobo, da bi videl, kaj je noter; in ko si ogleduje z gorečo gobo, nikjer nič ne vidi, potlej se še na strop uzre, kjer zagleda nad špampetom veliko skalo, ki je bila krvava in na štrik privezana. Zdaj on noče v špampet leči in le pod špampet; ponoči pa zagrmí tista skala na špampet, ko je Psajnar štrik odvezal, ker so menili: »Tako ga bomo najlažje doli pripravili.«

Ko pridejo v kevder, se močno prestrašijo, ker ga ni v špampetu, pod njega pa ne pogledajo; vsi v eno štimo zavpijejo: »Ušel je!«

Vsi letijo, da bi ga ujeli, ta pa tudi izpod špampeta, jim pa uide.

 Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškega

Psajnar: pesjanar, pasjeglavec; **kevder:** klet; **špampet:** postelja; **goba:** drevesna goba; **štrik:** vrv; **doli pripraviti:** ubiti, uničiti; **štima:** glas

PSAJNARJEM PRODAN

151

Enkrat sta bila dva, ki nista imela nič denarjev, da bi se mogla preživeti. Pogovarjala sta se, kako bi kaj denarjev dobila, ko se spomnita na Psajnarje in reče eden proti drugemu: »Jaz pa vem, kako bi lahko denarje dobila; eden naj drugega Psajnarjem proda, potem bo pa ušel.«

To je bilo pa tudi temu drugemu všeč; zdaj sta pa kar šla po poti in sta srečala Psajnarja in ta dva mu rečeta: »Koliko daste za enega?«

On reče: »Eno mošnjo denarjev.«

In on je bil kar kontent in mu jih je kar dal in ga je vzel, ta je pa za njim gledal, če bo ušel ali ne, a on le ni mogel ulti. Psajnar ga pelje do ene hiše, on še gleda za njim žalosten, kaj bodo z njim naredili; in ko gre bliže hiše, ker so ga že v hiši imeli, ta skozi lino noter gleda, kako so onega zaklali in kar surovo kri pili in ta gre žalosten preč.

 Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškega

Psajnar: pesjanar, pasjeglavec; **kontent:** zadovoljen; **preč:** proč, stran

AJDOVSKE DEKLICE

152

V Čemšeniški planini pod Molnikom so skale visoke kot turni; te so ajdovske deklice v birtahih nanosile.

☞ Povedal: Goste iz Čemšenika

ajd, ajdinja: velikan, velikanka; **birtah:** predpasnik

AJDOVSKE DEKLICE NA STRMI NJIVI

153

B lizu podružnice farne cerkve v Kolovratu, imenovane Na strmi njivi, se kažejo skale, ki da so jih ajdovske deklice v predpasnikih nanosile.

AJDOVSKE DEKLICE PERICE

154

A jdovske deklice so bile tako velike, da ko je prala, je stala na Kropivškovem griču in na Smolniku in pod njim je prala.

☞ Povedali: moja mama

DIVJI MOŽ

155

D ivji mož je hodil na grič vpit: »Kmet, sej bob! Kmet, sej bob! Saj bo lep!«
Kmet je rekel: »Kako ga bom sejal, ko je še sneg.«

Potlej ga je pa vsejal, divji mož pa pobral in pojedel. Potlej je pa tako lep zrastel, da še nikoli ne tako lep. Divji mož je pa zmerom zahajal k tisti hiši, so ga pa enkrat ujeli in spraševali za srečo in kje ruda leži in on jim ni hotel povedati, so ga pa spustili in zdaj je pa še nazaj vpil: »Imeli ste tiča v pesteh, pa ga niste znali nucati! Ne veste, kaj pomeni križ, ki ga ima oreh!«

nucati: rabiti, potrebovati

DUŠE

156

Duše se martrajo, kjer dve veji navzkriž držita in se gibljeta, ko veter vleče, da veji škripljeta. Tukaj se duša martra. Ena veja se mora odsekati. Katero drevo je gladko, se po njem duše gor pa dol plazijo, to se mora posekati. Po šibovju pri vodah, ko se šibje gor in dol nagiba, na tem bi duše rade vode za piti dobile. Zato se mora šibje polomiti in trdega, močnega lesa tja dati.

Po štremljnih, ki se pustijo, ko se drevo poseka, zato se mora vselej globoko posekati. Motnik.

martrati: trpeti, mučiti se; **štremlj:** suho, golo deblo

LINTVER

157

Lintver petelin znese jajce, ko je star sedem let; če tisto jajce kača najde in ga izvali, se potem izvali lintver.

lintver: zmaj

MÔRA

158

Môra človeka tlači in molze v spanju, človeka pa tudi živino, posebej svinje. Človek mora zvečer na posteljo znak leči in nož v roke vzeti in ga držati pokonci; kadar začne môra upeti in se potlej na njega uleže, tedaj se móra z nožem zaklati ali predreti. Pa móra merkati, da sam sebe ne zakolje.

merkati: paziti

ZVEZDE

159

Zvezde se pri nas zovu: Rimska cesta ali Mlečni put, Gostoževšice, Šmarni križ, Rinčice, Veliki voz, pri Velikem vozu je par konj, oje, voz i voznik z bičem; dalčje so: Katarine kolo, Rimska palica, Kajn in Abel, Danica, katera se i sončna zvezda imenuje.

zovu: imenujejo; **put:** cesta, pot; **dalčje:** naprej; **i:** tudi

GRAŠČINA

160

Ko so grad zidali, so tlačani s Hrvaškega in drugod z živino cel teden delali, da so ob sobotah zvečer na ramah volovske kože domov nosili. Potlej so na tlaki vodo v grad in svinjam pičo nosili; tako da se je začel pregovor *Graščinskega petelina ni dobro slišati*, ko je graščak ukazoval to in ono; tedaj ni čuda, ko je motniški grad gorel, so tlačani na Šimnočevi loki za bajer(jem) orali, prisopiha služabnik: »Grad gori! Grad gori!« tlačani tebi nič meni nič orodje tje pomečejo, ukaje domov grede (to je bilo 1756–1766). Potlej popravi gospod grad, pa ni bilo sreče; neko nedeljo o postu, ko so ljudje pri službi božji bili, se udere severna stran zidu s strašnim ropotom. Potlej gospoda popusti stanovanje v gradu 1771; se bere: *Ana, Maria Banderinka, stanujoča v Ljubljani, 1798 ponuja ta gospa se njenim kmetom odkupiti*; kar tudi ne zamudijo, pogodbo osem tisoč goldinarjev odkupvine plačati, kar ravno jim je bilo sila trdo,

ker les nič vreden ni bil, živina poceni, dva kmeta so s kmetije pognali zastopniki; motniški tržani so tačas premožni bili, kmetom denarjev posodijo, da so do leta 1804 Banderinko plačali. Ti kmetje pa so imeli potlej še druge podložnike »kajžarje« in še druge, ko so se sami bili od Banderinke odkupili; to dvoje so imeli ti prteni gospodi, pritrdim; z gospo storjene in plačane pogodbe so morali še njim poplačati.

piča: krma; **prten, prsten:** kar je od prsti; neprijeten, zoprn

PROSTOST

161

Motničani do francoskih vojsk niso bili vojaščini podložni; kadar tujec je v Motniku zavetje iskal, je bil prost, lovci ga niso smeli prijeti; ta važna privilegija pa se je na škodo zgodovine zgubila. Neki učeni profesor je rekel, da so Motničani v celjskih bojih si zaslužili imenovano prostost; morebiti bo prihodnost kaj odkrila. Davek so kar neposredno na okrog v Celje pošiljali in gruntno knjigo so lastno imeli, v francoski oblasti celo slovensko, kar priča listek iz knjige iztrgan.

francoske vojske: Napoleonove osvajalne vojne (1796 do 1814); **gruntna knjiga:** zemljiška knjiga; **francoska oblast:** Ilirske province (1809–1813)

CERKVE

162

Proti severu, visoko na hribu, Kroprivšek imenovanem, je stala nekdam cerkvica, svetim trem kraljem posvečena; se še kaže kraj, kamenje, kjer je stala; in čez ta hrib severzahod je podružnica svetega Nikolaja; nekdam je bila ajdovski tempelj – in ta cerkev se imenuje tudi Bela, blizu izvira studenček Bela imenovan. Od farne cerkve preke gradu pod križem je bila Kalvarija s petimi postajami, ki jo je graščina zdržala.

ajd, ajdovski: pogan, poganski; **preke:** proti; **zdržati:** vzdrževati

O JUNAKU V MOTNIŠKEM GRADU

163

V motniškem gradu je živel pred dvestotimi leti gospod, ki je s hlapci in drugimi tovariši na Tursko po ropu hodil; blizu neke praske na Turskem ponudi hlapec gospodu svojega konja, češ da je bolj krotek ko gospodov; gospodov je bil ljuti turčin.

Ko se boj začne, smukne turčin s hlapcem med krvoloke turske, precej mahnejo po njem, ga s sabljami izsekajo – ko gospod domov pride, za rajnega večno mašo ustanovi v motniški župnici (farni cerkvi).

na **Tursko**: na Turško, današnja Bosna; **praska**: manjši spopad; **ljut**: silovit, divji, hud; **turčin**: turški konj

PRIPOVEDKA O MOTNIKU

164

Prvi naselniki so prišli v Motnik Poletovi, Sajovic in Glavan; s časom ustanovijo mnoga obrtništva, kakor usnjarijo, ki je imela od vladarjev potrjene pravice; te privilegije se še sedaj hranijo. Na izhodnem koncu so bile fužine in pa žebjarije; še sedaj se kaže njiva za »fužinami« – pri popravljanju mlina so našli mnoga kovaška orodja, kar pričajo delavci in pripovedke poresničujejo. Po trgu je bil kamnit tlak, a velika povodenj ga je podsula. 1556, ko so ta mali zvon vlivali na farovškem vrtu, je začelo blaga manjkati, zvonar kliče: »Prinesite, kdor ima kaj srebrnih novcev, če ne je naše delo zastonj.«

Poletove hčere prineso v predpasnikih abrtahih srebrnih dvajsetic in jih v model stresejo.

Enkrat je bila kuga ali pomor v Motniku, da so čez sredo Motnik pregradili; v spodnjem so vsi razen enega pomrli, ta je tega zadnjega pokopal kar na vrtu; so jih bili neki skozi plot Spodnjičanom svete zakramente delili.

Dvanajst mož je obljubilo svetega Boštjana dan praznovati in njemu na čast oltar v farni cerkvi postavijo.

naselnik: priseljenc; **poresničevati**: potrjevati resnico; **farovski**: župnijski; **blago**: material, imetje; **abrt**: vrsta, različica; **abrtahi**: različni; **model**: votla priprava, po kateri se oblikuje vlita snov; **Spodnjičan**: prebivalec Spodnjega Motnika; **obljubiti**: zaobljubiti se

On je bil zelo močan, na Ločici so ga klali, potem pa so dobro godljo skuhalo in pa turn pobarvali, ki je še sedaj rdeč; v Žalcu je pa trg razmaknil, da je tako lepo široko po njem; v Celju je pa mestna vrata ven vrgel, še sedaj jih nimajo; na Tehari je pa vsako hišo pod en hrast postavil, kakor jih še sedaj imajo.

Druga pa:

V Motniku so ga imeli zmerom priklenjenega pri prangerju; in tedaj ko so ga klali, je toliko bilo krvi, da je na Ločico pritekla in so z njo turn prebarvali, ki je še sedaj rdeč, in pa tudi godljo kuhali. Šaljivci še sedaj vprašajo: »Kje imate Motničani polža priklenjenega?«

Pred časom se je marsikateri opekel s tem vprašanjem, še celo po hrbtu jih je dobil. Sedaj imajo to le za šalo in Motničan odgovarja: »Tako je bil ljut in močan, da se ne smejo z njimi šaliti.« Zdaj je motniška nagajivost polž.

Sedanji župan Luka Bervar si je kupil škatlo, polno majhnih polžev, in na njih je en starec, ki mlade vali. Župan ga tujcem v šali kaže in mu da trške privilegije kot pravice polža in pri tem napijajo gosti gospodu polžu, da ima take pravice, drugi pa o njegovih delih pripovedujejo.

godlja: slaba ali redka jed; gosta juha, ki ostane po kuhanju krvavic; **turn:** cerkveni stolp, zvonik; **na Tehari:** na Teharjah; **pranger:** sramotilni steber; **ljut:** silovit, divji, hud

- 1) Purgar iz Motnika ima hlače iz hodnika; iz papirja klobuk pa veter potegne pa gresta: puk! puk!
hodnik: grobo, ročno tkano platno
- 2) Cander iz Ljubljane ima hlače speljane.
cander: cunjar
- 3) V našem Zgurju je bilo letos trdo, kosmače smo snedli, drobnač pa ni bilo.
kosmač: vrsta jabolka; **drobnača:** droben sadež
- 4) Tomaž, kam peljaš? V Srednjo vas po par klobas, če jih snem, domov ne smem, če jih prodam, domov ne znam.

- 5 V Kamnik je enkrat cesar prišel, Kamničani pa niso streljali; cesar jih vpraša, zakaj da niso streljali, oni reko: »Imamo 99 uržahov, pa prvi je ta, da nismo purfla imeli.«

Cesar pravi: »Zdaj je pa že dosti.«

uržah: vzrok, razlog; **purfel:** smodnik

- 6 V Srednji vasi vaščane zelo razdraži, če jih kdo vpraša: »Ali imate kaj masla naprodaj?«

- 7 V Buču jih zelo razdraži, če gredo skozi vas z varžetom narobe obrnjenim.

varžet: žep

ŠEGE IN NAVADE

167

V raže prazne čarovniške vere so zginile izmed ljudstva, jih je prepodila kristjanska omika izmed vsega mladega ljudstva; smem reči, da v petih letih ne bo več nobenega babjeverca in vraževerke med ljudmi. Imajo pa nekatere pomenljive navade, ki tukaj na kratko načrtno sledijo.

Ko zazvoni »evo Mari« na sveti večer, koj prineso luč v sobo, ki sveti celo noč, in kruh, ki ga še tako revna družina speče, pa ključ od kašte, pelina in pšeničnih otrobov; isto se ponavlja k novemu letu in k svetim trem kraljem; k svetim trem kraljem pa še poprtnik speko in ta dan dobi družina kos od vsakega hleba, pa tudi živina, kot blagoslovljen kruh; pelin in otrobe pa hranijo, da oteletenim kravam kot zdravilo dajo.

Na šentjanževo je poselsko leto, oni gredo ta dan preč, za popotnico dobe hleb kruha in dva-, tridnevno prostost, pa zopet službo nastopijo. Na nedolžnih otročičev dan je »tepežen«; odraščeni eden drugega s pestmi tepo, reko: »Danes je tepežen dan,« otroci pa koj zjutraj gredo, da ljudi še na postelji dobo, jih s šibami tepo, reko: »Rešite se! Rešite se!« Dobo kakšen dar in gredo dalje.

O božiču še za nekatere cerkve koledniki koledujejo s šopkom za klobukom in žakljem čez ramo. Ko v hišo vstopi, reče: »Vam se priporočam, da bi hoteli kaj darovati motniškim kolednikom svetega Jurija.«

Ko od pridelkov ali denarja kaj dobi, reče: »Bog vam povrni in sveti Jurij,« gre svojo pot.

Na prvo nedeljo po svetem Antonu prosinca je v Špitaliču cerkveno opravilo, sveti Anton je patron; ko gredo mimo peči, se Motničanke vanjo z glavami butajo, da bi se pred pustom ne pomožile.

Mali pust je v četrtek pred velikim; ta večer skuhajo gospodinje svinjsko čeljust in drugega kaj boljšega za večerjo; na velikega je pa cel dan ocvirkova potica na peči, za kosilo in večerjo iz

kaj boljšega skuhajo, svinjsko glavo; po trgu pa uganja norost tele burke: ženinom in nevestam, ki se niso oženili in omožile, privleko ploho (desko) pred njihovo stanovališče; tisti, ki ga vleče, se joka, da se ni oženil ali omožila, drugi ga tepe in krega, zakaj da se ni. Drugi pa pusta v šajtrgi ali v majhnem vozu okoli vozi v obliki dečka, zanj dari nabira, ko ne more sam, ko je že tako star, da se je skrčil do majhnega fantka. Pa gresta po dva, prosita za jajce: »Mi smo stari martaroni, lepo prosimo za eno okroglo jajce.«

Zvečer pa napravijo kamele v naradni podobi, ki jo podpirajo trije možaki, drugi pa jo vodijo po trgu; z bingljanjem, pokanjem in vriščem se ustavijo pred hišami, da piti dobo in potice; vsi pustni norci so po žensko opravljeni. Na pepelnico pa pusta z neko pobožnostjo pokopljejo. Na sredpostno sredo je spominjanje na baba žaganje; gospodinje za kosilo rade kaj boljšega skuhajo, otroke dražijo, da morajo kosilo pustiti in na vrh kozolca se znak postaviti, da jo bodo videli žagati.

Na gregorjevo pa tičevo ženitev in otroke dražijo, da je za vsakim grmom štrukelj. Na veliki četrtek kako jed z zelenjavo skuhajo za večerjo; ko zvonove odvezo, lete eni se hitro na tekočo vodo se umiti, na veliko soboto, da bi se jih kuga ne prijela.

Na kresni večer s praprotjo po hramih potreso, po homcih pa grmade zažgo; po trgih so dekleta pred nekimi leti katero zapele.

Na veliki šmaren štruklje peko, domači in pšenične ženice jih dobe, ob vseh svetih pa se prešce zamesi.

V nedeljo pred martinovim fantje mošt za vino krstijo, zvečer pred martinovim imajo nekateri pojedine.

kristjanska: krščanska; **babjeverec:** praznoverec, vraževerec; **evo Mari:** Ave Marija; **koj:** takoj; **kašta:** kašča; **poprtnik:** obredni kruh za božične praznike; **oteletena:** breja; **šentjanževo:** praznik svetega Janeza Evangelista, 27. decembra; **poselsko leto:** obdobje za zaposlovanje hlapcev, dekel; **preč:** proč; **tepežni dan ali nedolžnih otrok:** 28. december, dan v spomin na otroke, ki naj bi jih pomoril kralj Herod, ko je zvedel, da se je rodil nov judovski kralj Jezus; **odraščeni:** odrasli; **koj:** takoj; **dobro, tepo, odvezo, peko:** dobijo, tepejo, odvežejo, pečejo; **žakelj:** vreča; sveti Anton prosinca: 17. januarja; **patron:** zavetnik; **stanovališče:** stanovanje, prebivališče; **šajtrga:** samokolnica; **dari:** dar, darovi; **martaron, martrati:** mučenik, mučiti; **pobožnost:** pravilen občutek, mera, odnos; **znak:** vznak; **odvezo:** odvežejo; **homec, holmec:** majhen grič, hrib; **pšenične ženice:** žanjice pšenice; **prešec:** kruh

BABO ŽAGAJO

168

Na sredpostno sredo babo za gradiščem žagajo; kdor hoče videti, mora kosilo pustiti in na vrh kozolca na glavo se postaviti.

GREGORJEVO

169

Na dan svetega Gregorja se tiči ženijo, je za vsakim grmom štrukelj.

VEČERJA NA VELIKI ČETRTEK

170

Na veliki četrtek kako zelenjavo za večerjo gospodinje skuhajo.

KRESNI VEČER

171

Na kresni večer se s praprotno nastelje živini in tudi ljudem, po sobah in hramih; na gričih zažgo kresove; pred leti so dekleta po Motniku katero zapele.

praprotna: praprotje; **hram:** shramba

KRES

172

Kres se kuri pri nas na predvečer pred kresnim dnevom, to je 24. junija, na visokem hribu, od kuda se vidi daleko po Sloveniji. Grmado za kres nanese in naprave pastirji, kuriti jim pomagajo pa takšni eni mladiki; ko začne veličastno goreti, veselo zaukajo in zapoje, zraven se i strelja, to daleko odmeva, odglaša po dobravah. V Motniku kurijo običajno kres na dveh hribih, na vsakem koncu trga po jednoga; izhodni hribček se imenuje »za gradiščem«, zahodni »na rigelne«, to je na hribčku. Kadar glavni kresovi najboljše gore, zažgo posamezni kmetje po njivah, po škopnjaku, po puku, po otepu slame. Po hišah in po hlevih se nastelje s praprotno,

izpod strehe se potakne kresničevje in ostane tamo, doklaže samo ne odpade. Občinstvo ta večer ide gledat, kako se kresi kure, medtem so dekleta, devuške, pa neko lepo pesem zapele, čto se je pako sada opustilo. (Škoda! Ali bi ne mogli nam poslati tako kresno pesem?)

☛ Popisal Gašpar, Motnik. (V »vseslavjanski jezik« jo je spravil Majar.)

od kuda: od koder; **daleko:** daleč; **mladiki:** mladi; **po jednoga:** po enega; **na rigelne, rigelj:** zapah; prečno nameščeni tram na kozolcu, prečnik; **škopnjak:** slama za prekrivanje strehe; **otep:** velik snop omlatene slame; **tamo:** tam; **doklaže:** dokler; **pako:** pač; **čto:** kar; **sada:** zdaj

VELIKI ŠMAREN

173

O velikem šmarnu so v Motniku štruklji, vsaka vas jih ima v motniški okolici ob poznejših godovih, na spomin spravljenih pridelkov strnjenih; domači in pšenične ženice jih dobo vsak po enega.

pšenične ženice: žanjice pšenice; **dobbo:** dobijo

VSI SVETI

174

O b vseh svetih pa prešce iz ajdovega žita peko, domači in ženice jih dobo; pa pri cerkvi jih beračem dele, da bi za verne duše molili.

prešec: kruh; **ženice:** žanjice

MARTINOVO

175

V nedeljo pred svetim Martinom fantje mošt popivajo in za vino krstijo; zvečer pred Martinom ali pa na martinovo se napravi pojedina v spomin vseh spravljenih pridelkov.

SVETI VEČER

176

Na sveti večer gori luč celo noč v sobi, v kot za mizo se dene pelina, pšeničnih otrobov, hleb kruha in od hrambe ključ. To se ponavlja na novega leta in na treh kraljev večer, pelin in otrobi se dajo oteletenim kravam, kruh pa dobo družina in živina kot blagoslovljen na treh kraljev dan.

hram, hramba: shramba; **oteletena:** breja

TEPEŽNI DAN

177

Tepežni dan ali nedolžnih otrok eden drugega tepo in reko: »Danes je tepežen dan!«
Otroci pa takoj zjutraj gredo, da ljudi na postelji najdejo; ko tepo, reko: »Rešite se! Rešite se!«

tepežni dan ali dan nedolžnih otrok: 28. december, dan v spomina na otroke, ki naj bi jih pomotil Herod, ko je zvedel, da se rodil nov judovski kralj Jezus; **tepo, reko:** tepejo, rečejo

PUST

178

Pustovanje se obhaja z bogato pojedino in z mnogimi norci. Nevestam in ženinom, kateri se niso poročili, ploh privleko; tisti, ki ga vleče, joka in stoka, da se ni oženil ali omožila, priganjač jo (ga) krega, zakaj da se ni, on (ona) pa pravi, da jo greva.

norec, norci: norčija, norčevanje; **privleko:** privlečejo; **grevati:** kesati se, obžalovati

SREDPOSTNA SREDA

179

Na sredpostno sredo babo za gradiščem žagajo, kdor jo hoče videti, mora kosilo opoldne pustiti in se vrh kozolca postaviti, da jo bo videl. Za kosilo ženske žgance ali kaj boljšega skuhajo.

VELIKA SOBOTA

180

Ko se na veliko soboto zvonovi odvežejo, se mora naglo na tekočo vodo iti umivati, potlej se tistega človeka ne bo kuga prijela.

Ko se na veliko soboto zvonovi odvezo, se mora iti hitro na tekočo vodo umivati, da se tistega človeka ne bo kuga prijela.

VRAŽEVERJE

181

Kakor široko stopa tisti, ki lan seje, tako velik bo zrasel.

Kakor se široko stopa, ko se lan seje, tako velik bo zrasel.

Ko se buče sadijo, se naj lažejo, da bodo bolj debele.

Ko se buče sade, se mora lagati, da bodo debele.

Če sova blizu hiše cvili, bo nesreča v hiši, če je kdo bolan, bo umrl. – Če uka, bo sreča in dobra letina.

Če vrane vpijejo okoli hiše, bo nesreča v tej hiši.

Če kukavica po kresu kuka, ne bo slana ajde vzela.

Če kokoš poje, gospodarja spoje, zato se more od hiše spraviti ali pa doma zaklati.

Če se človek vsak dan umije, si vselej greh umije.

Dopoldne angel za njim vodo nosi, opoldne jo pa kje zlije in popoldne jo hudič nosi.

Ko se nova hiša postavi, se ne sme prej v njo iti, da se jim živinče zakolje in s krvjo hiša pokropi, če ne bo moral gospodar ob letu umreti.

Kdor gvant na sebi šiva, bo potlej pozabljev.

PREGOVORI

182

Če se ne spečeš, ti ni treba pihati.
Bolje prihranjeno kot pridelano.
Sveta Katarina zimo zapre, sveti Klemen jo pa zaklene.
Ko jeseni grmi, se leto noví, ko spomladi, pa zima.
Sveti Klemen volkovom proti ovcam gobec zaklene.
Po sedmih letih vse prav pride.
Zasramovanje ne gre dlje kot iz ust v nedrje.
Zanesega, zamočega sta dva dobra moža.
Nikoli ne vprašajo, kdo je molčal, le kdo je govoril.
Graščinskega petelina ni dobro slišati.
Kdor se ponuja, se skuja.
Kdor zgodaj vstaja, mu kruha ostaja.
Kdor dolgo leži, mu kruh beži.
Žganci streho prederejo, štruklji pa po svetu poženejo.
Sveti Lovrenc v starino klinčevje nameče, sveti Jernej pa drot/žico nastavi.
Spomladni snegovi so žitni volkovi.
Pregovor pravi: Poleti sove ukajo, jeseni fantje.

UGANKE

183

Pri nas imamo tako deklico, da kadar v hiše pride, pri vseh oknih ven pogleda. Kaj je to? – Luč.

Pri nas imamo volka, v hlev gre brez kože, iz hleva pa v koži pride. Kaj je to? – Kruh (hleb), ko se iz peči vzame.

OPOMBE

- 1 **Stari ključ** [Od starga kluča.], ATU 400, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 1, str. 1–4, arhivska številka: 3/86. Objavljeno v: LZ XV, št. 3 in 6, na platnicah: O starem ključu.
- 2 **Oče in trije sinovi** [Od treh bratov.], ATU 314A, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 3, str. 9–11, arhivska številka: 3/88.
- 3 **Trije rezenterji** [Od treh rezenterjev.] ATU 812, povedal: »Pr. berač iz Blagovice.«, kraj zapisa: Blagovica, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 4, str. 12, arhivska številka: 3/89.
- 4 **Pruski tambor** [Od prajzovskega tamborja.], ATU 1525A, povedal: »Pr. Fr. Kočar, vojak, Motnik«, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 5, str. 13–17, arhivska številka: 3/90.
- 5 **Dunajski tambor** [Od dunejskega tamborja.], Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 6, str. 18–20, arhivska številka: 3/91.
- 6 **Fant, ki je bil v turn vzdian** [Od fanta ko je biu v turn uzidan.], Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 8, str. 26–27, arhivska številka: 3/93.
- 7 **Mesar** [Od mesárja.], ATU 956 + 300, povedal: »Pri. Karol Sajovic vojak. Motnik.«, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 10, str. 29–35/, arhivska številka: 3/95.
- 8 **Zlata jabolka** [Od zlatih jabuk.], povedal: »Pripovedoval France Kočar, vojak in restant ali jetnik v Celji«, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 11, str. 37–43, arhivska številka: 3/96.
- 9 **Tič celega sveta** [Od tiča celga sveta.], ATU 550, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 12, str. 45–48, arhivska številka: 3/97.
- 10 **Trije bratje ali kako je kmečki sin postal kralj** [Od treh bratov.] ATU 314A, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 13, str. 49–52, arhivska številka: 3/98.
- 11 **Dvanajst sinov in hčera** [Od dvanajstih sinov in hčer.], ad začetek ATU 303A + 851, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 14, str. 53–56, arhivska številka: 3/99.
- 12 **Trije bratje, ki so pri hudiču služili** [Od treh bratov, k so per hudič služil], ATU 563 + 325, povedal: »Pr. Anza, delavec«, Gašper Križnik, Narodno blago III. št. 15, str. 57–60, arhivska številka: 3/100.
- 13 **Zlata hruška** [Od zlate hruške.], ATU 301, povedal: »Pr. berač iz Blagovice.«, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 16.str. 61–65, arhivska številka: 3/101.
- 14 **Trije žnidarski sinovi** [Od treh žnidarskih snov.], ATU 562, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 17, str. 67–68, arhivska številka: 3/102.
- 15 **Fant, ki je strahu iskal** [Od fanta ko je strahu jeskov.], ATU 326, Gašper Križnik, Narodno blago III. št. 18, str. 69–74, arhivska številka: 3/103.

- 16 **Prebrisani tat** [Prebrisan tat.] ATU 1525A + 1740 + 1531, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 1, arhivska številka: 2/1. Gl. opombo št. 36.
- 17 **Prebrisani tat** [Prebrisan tat.] ATU: 1525A + 1740 + 1531, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 40, arhivska številka: 3/40. Gl. opombo št. 36.
- 18 **Mož in žena** [Od anga kočarja.] ATU 1653, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 2, arhivska številka: 2/2.
- 19 **Sveti Coprijan** [Od svetga Coprijana.] ATU 756B, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 3, arhivska številka: 2/3.
- 20 **Bog in sveti Peter** [Bog in sveti Peter.], ATU 759, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 4, arhivska številka: 2/4. Objavljeno v: ZNŽO 8 (1903), 138–139.
- 21 **Postrizena ali pokošena senožet** [Postrizeno – pokošeno.], ATU 1365B + 1365A, čas zapisa: 1898, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 5, arhivska številka: 2/5. Prim. pripoved v arhivu JAZU. Podobno zgodbo najdemo že v pridigah Janeza Svetokriškega.
- 22 **Zlato jabolko** [Od zlate jabuke.], ATU 313, kraj zapisa: Vransko, čas zapisa: 9. 3. 1891, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 6, arhivska številka: 2/6.
- 23 **Fajmošter** [Od fajmeštra.], kraj zapisa: Vransko, čas zapisa: 13. 4. 1899, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, arhivska številka: 2/7.
- 24 **Pokora** [Od pokôre.], ATU 765A,* čas zapisa: 1884, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 8, arhivska številka 2/8.
- 25 **Palica, švrkni!** [Od palce šurk'n.], ATU 1735 + 563, kraj zapisa: Vransko, čas zapisa: 13. 4. 1899, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 9, arhivska številka: 2/9.
- 26 **Štiriindvajset ravbarjev** [Od raubarjev.], ATU 955, kraj zapisa: Vransko, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 10, arhivska številka: 2/10.
- 27 **Kuzlin sin** [Kuzljin sin.], ATU 303 + 300, »Predelal dijak A. Mejač«, kraj zapisa: Motnik, čas zapisa: 7. 8. 1885, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 11, arhivska številka: 2/11.
- 28 **Jager** [Od jagra.], ATU 531, kraj zapisa: Vransko, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 12, arhivska številka: 2/12.
- 29 **Štalar** [Od štavvarja.], ATU: 508, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 13, arhivska številka: 2/13.
- 30 **Lepa roža** [Od lepe rože.], ATU 652 + 315, povedal: »Narekoval iz Blagovice 60 let stari tesar in berač 1876 tako kot pesem št. 803. in več drugih pripovedk«, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina, št. 15, arhivska številka: 2/15. Prim. pripoved Od gvortnarja, ATU 652 + 315, povedal: »Pr. berač iz Blagovice.«, Gašper Križnik, Narodno blago. III. št. 7, str. 21–25, arhivska številka: 3/92.

- 31 **Furman, ki je po cesti fural** [Od nega furmana, kje po ceste furov.], ATU 1548, povedal: »Pripovedovala lončarica iz Kokerje pri Mozirje v Savinske doline. 1876.«, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 17, arhivska številka: 2/17.
- 32 **Sončna princezinja** [Od sončne princezinje.], ATU 531, povedal: »Pripovedaval Jaka Korenta 20 letni rojenec in čevljarjarsk pomagač v Motniku 1874.«, kraj zapisa: Motnik, čas zapisa: 1874, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 18, arhivska številka: 2/18.
Prim. pripoved v arhivu Baudouina de Coutrenayja.
- 33 **Mesto Zelena** [Od mesta Zelena.], ATU 400, povedal: »Prajl Jur' Povle, devovc v Špital, star 70 let. 1876.«, kraj zapisa: Špitalič, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 19, arhivska številka: 2/19.
- 34 **Glaževnata gora** [Od gvaževnate goré.], ATU 461 + 554, povedal: »Pripovedoval 18 letni mladenč, (Šent Ožbolt pri Trojanah)« kraj zapisa: Šentožbolt pri Trojanah, čas zapisa: 1877, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 20, arhivska številka: 2/20.
Objavljeno v: Kropej 1995, 209–210; angleški prevod: Kropej Telban 2017, 288–292.
- 35 **Glaževnata gora** [Od glaževnate gore.], ATU 461 + 554, povedal: »Pri. 18. letni dečko iz Šentozbolta pri Tojanjah.«, kraj zapisa: Šentožbolt pri Trojanah, Gašper Križnik, Križnik, Narodno blago. III. št. 2, str. 5–8, arhivska številka: 3/87. Ta pravljica je skoraj identična pravljici št. 34, le malo drugače je prepisana.
- 36 **Trije sinovi** [Od trêh sinov.], ATU 1525A + 1740, kraj zapisa: Vransko, pokrajina: Štajersko, čas zapisa: 1899, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 21, arhivska številka: 2/21.
V tej pravljici je motiv o rakah s svečkami, ki ga v slovenski publicistiki najdemo že pri Trubarju. Več o tem gl.: Merhar 1960, 31–40.
- 37 **Za svojo pravico se moramo potegniti** [Za svojo pravico se môrmo potêg't.], ATU 470A, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 22, arhivska številka: 2/22.
Ta pravljica je nastala po motiviki zgodbe o *Don Juanu*, ki je med drugim navdihnila tudi Mozartovo opero *Don Giovanni*.
- 38 **Jež** [Od jêža.], ATU 441, kraj zapisa: Blagovica, čas zapisa: 1901, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 23, arhivska številka: 2/23.
Prim. pripoved Od ježa, ATU 441, povedal: berač iz Blagovice, zapisal: Gašper Križnik. Objavljeno v: ZNŽO 11 (1906) 302–304, arhivska številka: 3/94.
- 39 **Črni Dol** [O Črnem Dolu.], ATU 400, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 24, arhivska številka: 2/24.
- 40 **O treh bratih** [O treh bratih.], ATU 1535, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 24, arhivska številka: 2/25
- 41 **Kaj ni nikoli bilo, pa nikoli ne bo** [Kaj nikol ni b'lo, pa 'kol ne bo?], ATU 1920, kraj zapisa: Vransko, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 26, arhivska številka: 2/26.

- 42 **Bodimo previdni** [Bodimo previdni.], ATU 1541 + 1384 + 1180 + 1286 + 1540, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 27, arhivska številka: 2/27, objavljeno: Križnik 1874: št. 5, str. 8–9: Zapotreba.
Prim. pripoved Zapotreba, ATU: 1541 + 1384 + 1180 + 1286 + 1540, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 16, arhivska številka: 3/119.
- 43 **O prevzetni nevesti** [O prevzetni nevesti.], ad ATU 900, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 28, arhivska številka: 2/28.
- 44 **Kraljevi ženin** [Od kraljeviga ženina.], ad ATU 900, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 41, arhivska številka: 3/41.
- 45 **Sveti Andrej** [Od svēt'ga Andreja.], ATU 788, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 29, arhivska številka: 2/29.
- 46 **Cesar in berač** [Cesar in berač.], Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 30, arhivska številka: 2/30.
- 47 **Kralj, ki je koze pasel** [Od kralja ko je kvoze pasu.], ATU 935, povedal: Anza Jegovnik z Vranskega, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 31, arhivska številka 2/31.
Prim. pripoved Od krala ko je kvoze pasu, ATU 935, povedal »vojaški odpustnik st. 24«, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 73–76, arhivska številka: 3/77.
- 48 **Prismojeni brat** [Od treh bratov.], ATU 572,* Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 1, arhivska številka: 3/1.
Enaka pravljica je v Križnikovi rokopisni zbirki Od treh bratov, arhivska številka: 3/51.
- 49 **Slepi oče in trije sinovi** [brez naslova], ATU 550, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 2, arhivska številka 3/2.
- 50 **Fant** [Od fanta.], ad ATU 400 + ATU 518, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 3, arhivska številka: 3/3.
- 51 **Močan človek in divji mož** [Močni človek in divji mož.], ad ATU 1161, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. arhivska številka: 3/4.
- 52 **O nevesti, pri kateri se je ravbar ženil** [Od neveste ko se je ravbar ženu pri nje.], ATU 955, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 5, arhivska številka: 3/5.
- 53 **O fantu, ki je bil hudiču prodan** [Od fanta ko je biw hudič predan.], ATU 810, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 6, arhivska številka: 3/6.
- 54 **Kar voščim** [Kar vošim.], ATU 652, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 7, arhivska številka: 3/7.
- 55 **Močan človek, ki je premagal vsako zver** [Od močniga človeka.], ATU 300, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 8, arhivska številka: 3/8.
- 56 **Dec in baba** [brez naslova], ATU 1693 +1653, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 9, 3/9.

- 57 **Mesarjev sin** [brez naslova], ad ATU 968, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 10, arhivska številka: 3/10.
- 58 **Zlata kobila** [Od zlate kobile.], ad ATU 550, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 11, arhivska številka: 3/11.
Objavljeno v: Križnik 1874: št. 8, str. 15–16: Od zlate kobile.
- 59 **Ribič** [Od rib'ča.], ad ATU 810, povedal: »Jaka Korenta, vseh je on anajst povedal. Takih je malo.«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 12, arhivska številka: 3/12.
- 60 **Mežnar** [Od mežnarja.] ATU 1536 + 1536 A, povedal: »Jaka Korenta, vseh je anajst povedal. Takih je malo.«, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 13, arhivska številka: 3/13.
Na koncu je Križnikov pripis: »Kar je bilo mogoče sem se njegoviga sloga držal, da sem natanko zapisal vsako besedo kakor je jo izgovoril. Učasi se nahaja kaka beseda n. p. puotlej, potlej, uselej je tako besedo tako izgovoril. Fanatičnem jezikoslovcam menim de bodo gotovo služile. ZaPisavec.«
- 61 **Ptičica pivka** [Pivka.], povedala: »Zefa Tomnišek, 10 letna kmetska hči na Verhu na Štajerskem, pol ure od Motnika«, kraj zapisa: Verh (Vrh nad Zgornjim Motnikom), Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 14, arhivska številka: 3/14.
- 62 **Sin** [Od sina.], ATU 313, povedala: »Zefa Tomnišek, 10 letna kmetska hči na Verhu na Štajerskem, pol ure od Motnika«, kraj zapisa: Verh (Vrh nad Zgornjim Motnikom), Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 15, arhivska številka: 3/15.
- 63 **Nezakonski otrok** [Nezakonski otrok.], povedala: »Zefa Tomnišek, 10 letna kmetska hči na Verhu na Štajerskem, pol ure od Motnika, je pričujoče zgorej tri pripovedke povedala«, kraj zapisa: Verh (Vrh nad Zgornjim Motnikom), Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 16, arhivska številka: 3/16.
- 64 **Kost** [Kost.], ad ATU 470A, povedal: Janez Kenšek, 10 letni deček v Motniku, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 17, arhivska številka: 3/17.
- 65 **Vsi vetrovi so dobri** [Vsi vetrovi so dobri.], ad ATU 480, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 18, arhivska številka: 3/18.
- 66 **Mavrica** [Mavrica.], odlomek ATU 510A, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 19, arhivska številka: 3/19.
- 67 **Kristus in sveti Peter** [Kristus in sv. Peter. I.], ad ATU 930, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 20, arhivska številka: 3/20.
- 68 **Kristus, žnidar in šuštar** [Kristus in sv. Peter. II.], ad ATU 779, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 21, arhivska številka: 3/21.
- 69 **Kristus in sveti Peter prosita za jerperge** [Kristus in sv. Peter. III.], ATU 750B, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 22, arhivska številka: 3/22.
- 70 **Kristus, sveti Peter in dekle** [Kristus in sv. Peter. IV.], ATU 822, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 23, arhivska številka: 3/23.
- 71 **Kako se ljudi dela** [Kristus in sv. Peter. V.], ad AaTh 1110*, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 24, arhivska številka: 3/24.

- 72 **Mrlič** [Merlič.] povedala: »beraška iz Šentgotrta.«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 25, arhivska številka: 3/25.
- 73 **O zakleti kači ali deklici** [Od zaklete kače ali dekelce.], ATU 402, povedala: »Pr. Alojzija Avbel 18 stara«, Gašper Križnik, št. 26, arhivska številka: 3/26.
- 74 **Z vsem zadovoljen** [Zusem zadovoln.], ATU 922, povedala: »Pravila Alojzija Sajovic, 17 let stara«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 27, arhivska številka: 3/27.
Objavljeno v: Cerar 2015, 64.
- 75 **Oče in hči** [Oče in hčer.], ATU 706, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 28, arhivska številka: 3/28.
- 76 **Dvanajst ravbarjev** [Od dvanajst ravbarjev.], ATU 956B + 955, »Pripovedovalec neznan, sploh se odlomki pripovedujejo v motniški okolici.«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 29, arhivska številka: 3/29.
- 77 **Berkmandelj** [Berkmandelc.], povedal: »Gašper Reberšek, 17 let star, kmečki sin, s Srebotne pri Motniku. Neki vojaški odpustnik mu jo je povedal, ki je pri mariborskem polku služil.« Med podatki o naslednji pripovedki je zapisovalec zapisal: »Zgorej ona o Berkmandelcu bi utegnila z Nemškega k nam prinešena biti. Pripovedovala se je v zelo nevezani besedi, komaj jo je skupaj spravil.« Kraj zapisa: na Srebotni pol ure od Motnika, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 30, arhivska številka: 3/30.
- 78 **Ajnšpegler** [Ajnšpegler.], ATU ad 1539 + 1083, Povedal: »Gašpar Reberšek, kmečki sin 17 let star. Neki vojaški odpustnik mu je jo povedal, ko je pri mariborskem polku služil.« Kraj zapisa: na Srebotni pol ure od Motnika, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 31, arhivska številka: 3/31.
Objavljano v: Kropelj 1995, 204.
- 79 **Riba** [Od ribe.], ad ATU 303, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 32, arhivska številka: 3/32.
- 80 **Sv. Lenart** [Od sv. Lenarta.] ATU 1572A,* povedala: »Doroteja Svetic, kramarica v Motniku, nekdanj v Kamniku doma.«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 33, arhivska številka: 3/33.
- 81 **Pes** [Pes.], povedala: »Doroteja Svetic, kramarica v Motniku, nekdanj v Kamniku doma.«, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 34, arhivska številka: 3/34.
- 82 **Princezinja z glaževnate gore** [Od glaževnate gore.], ATU 516, povedal: »Janez Brvar, 20 let star, prosilec brez roke«, zapisal: Gašper Križnik, v Križnikovi rokopisni zbirki Od treh bratov, arhivska številka: 3/35.
- 83 **Hudiču zapisan** [Od hudiča izdajnga.], ATU 811, »zapisal Mihael Goste, Mladenič«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 36, arhivska številka: 3/36.
- 84 **Prelomljena obljuba** [Kmetovsk sin je deklé obljubu ozet, pa jo ni.], Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 37, arhivska številka: 3/37.
- 85 **Črni mož ali strah** [Črni mož in strah.], Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 38, arhivska številka: 3/38.

- 86 **Trije bratje so se pri eni ženili** [Trije brati so se pri ednej ženili.], ATU 940, »zapisal Lovro Sajovic, Mladenič«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 39, arhivska številka: 3/39.
- 87 **Nedolžni** [Od nedolžniga.], ATU 826, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 42, arhivska številka: 3/42.
- 88 **Zakleta dekleta** [Od zakletih deklet.], ATU 303A, povedal: »To pripovedko mi je povedal Lovrenc Sojovic Motničan in v Braslovčah izučen usnarsk pomagač, star 20 let.« kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 50, arhivska številka: 3/50.
- 89 **Zakleti bratje** [Od zakletih bratov.], ATU 552, povedal: »To historijo mi je povedal osemnajst letni mladenič kmetski hlapec, ka ga je jo njegovi oče navučil. Oče je bil pa vojak, o mladih letih.«, Gašper Križnik, št. 52, Od treh bratov, arhivska številka: 3/52.
- 90 **Trije rokodelci** [Od treh rokodelcov.], ATU 301, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 53, arhivska številka: 3/53.
- 91 **O zlati princezinji** [Od zlate princezje.], ATU 465B*, povedal: »Pravil Anza Jegovnik, delavec, leta 1876, star 40 let.«, kraj zapisa: Vransko, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 55, arhivska številka: 3/55.
Prim. pripoved Od zlate princzejze, ATU: 465 B*, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 82–88, arhivska številka: 3/79 in pripoved v arhivu JAZU.
- 92 **Sončna zvezda**, [Od sowčne zvezde.], ATU 510B, povedal: Janez Brvar, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 56, arhivska številka: 3/56. Objavljeno v: Kropej 1995, 211–212.
- 93 **Fráncelj in Karòlina** [Fráncelj in Karòlina.], ATU 315 + 300, povedal: »20.-let star usnjarski pomagač«, Gašper Križnik, Narodno blago. I., str. 1–6, arhivska številka: 3/57.
- 94 **Dvanajst rezenterjev** [Od dvanajst rëzenterjev.], ATU: 400, Gašper Križnik, Narodno blago. I. str. 6–9, arhivska številka: 3/58.
- 95 **Povodni mož** [Od povòdniga moža.], ATU 311, Gašper Križnik, Narodno blago. I. str. 10–12., arhivska številka: 3/59.
Objavljeno v: Dapit, Kropej 1999, 34–39, št. 24.
- 96 **Zlata riba** [Od ribča.], ATU 303, povedal: »Tomaž Kôčar, 19. let star delavec«, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 13–19, arhivska številka: 3/60.
- 97 **Kmečka deklica** [Od kmetske deklce.], ATU 875, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 20, arhivska številka: 3/61.
- 98 **Študent** [Od študenta.], ATU 910B, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 21–22, arhivska številka: 3/62.
- 99 **Cunjar** [Od cúnarja.], ATU 402, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 23–24, arhivska številka: 3/63
Prim. pripoved v arhivu Ruske akademije znanosti v Sankt Peterburgu.
- 100 **Ukleta graščina** [Od izdanega gradu.], ATU 400 + 325, povedala: »Jozefa Pečnik, gospodina.«, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 2–28, arhivska številka: 3/64.
Objavljeno v: Ljubljanski zvon XVI (1896), št. 9 in 10, platnice: O izdani graščini.

- 101 **Tri uganke** [Od trêh ugank.], ATU 922, povedal: »F. Kôčar«, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 28, arhivska številka: 3/65.
- 102 **Hudič v službi** [Hudič u službi.], ATU 1030, povedal: »Cenetov pôp, 20. let star«, kraj zapisa: Vransko, vas Brce, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 29, arhivska številka: 3/66.
- 103 **Star bóžič** [Stâr božič.], ATU 921, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 29, arhivska številka: 3/67.
- 104 **Coprnikove bukve** [Od còpka. I.], Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 30, arhivska številka: 3/68.
- 105 **Coprnik** [Od còpka. II.], ATU 314, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 30–31, arhivska številka: 3/69.
- 106 **Mesarjev sin gre na rajžo** [Od mesarja.], povedal: »Anza Jegovnik, delavec«, kraj zapisa: Vransko, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 31–36, arhivska številka: 3/70.
- 107 **Lepi tič** [Od lep'ga tiča.], ATU 506 + 550, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 37–40, arhivska številka: 3/71.
- 108 **V glaževnati gori** [U glaževnat gvor.], ATU 313, Gašper Križnik, kraj zapisa: Vransko, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 14, arhivska številka: 2/14.
Prim. pripoved V glaževnat gvor, ATU 313, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 41–49, arhivska številka: 3/72.
- 109 **Španski princ** [Od španskiga princa, v glaževnato gorò.], ATU 516, Gašper Križnik, Narodno blago I. str. 49–62, arhivska številka: 3/73.
- 110 **O princezinji, ki je v zlatem tronu sedela** [Od princjezne kja v zlatim trôn sedela.], ATU 851, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 63–64, arhivska številka: 3/74.
Prim. pripoved iz arhiva JAZU.
- 111 **Kocasti pes ali koh** [Od kocastga psa, ali kôha.], ATU 652, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 65–67, arhivska številka 3/75.
- 112 **Od kuzle rojeni sin** [Od kuzle rojen sin.], ATU 303 + 300, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 69–72, arhivska številka: 3/76.
- 113 **Kresilo** [Od kresala.], ATU 562, povedal: Jegovnik, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 77–81, arhivska številka: 3/78.
Prim. pripoved iz arhiva JAZU.
- 114 **Frišne fige** [Od frišnih fig.], ad ATU 751G* + ATU 1000 + 570 + 326 + 513 + 566, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 88–92, arhivska številka: 3/80.
- 115 **Pravica** [Od pravice.], ATU 613, povedala: »Jezefa Pečnik, gospodina.«, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 93–96, arhivska številka 3/81.
- 116 **Trije sinovi in zakleta princezinja** [Od treh sinoũ.], Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 97–98, arhivska številka: 3/82.

- 117 **Moškra** [Od moškre.], ATU 875, povedala: »Pr. lončarica iz Kokarij pri Mozirju 1876«, kraj zapisa: Kokarje pri Mozirju, čas zapisa: 1876, Gašper Križnik, Štrekljeva zapuščina I, št. 16, arhivska številka: 2/16. Objavljeno v: Križnik 1874: št. 4, str. 6–8: Od prebrisane dekelce
Prim. rokopis: Od môjškre, ATU 875, povedal: »Pr. žena, ko je posodo prodajala.«, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 98–100, arhivska številka: 3/83.
- 118 **Ribič in grofov sin** [Od ribča.], ATU 707, povedal: »Pr. berač iz Blagovice.«, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 101–102, arhivska številka 3/84.
- 119 **Kristus in Peter pa star soldat** [Kristus in Peter, pa star soldat.], ATU 785, povedal: »Pr. berač iz Blagovice.«, Gašper Križnik, Narodno blago I, str. 102–104, arhivska številka: 3/85.
- 120 **Okamenela brata** [Trije brati.], ATU 303, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 1, arhivska številka: 3/104.
- 121 **Knap** [Knap.], ATU 650 + 330, Gašper Križnik, narodno blago, IV, št. 2, arhivska številka: 3/105.
- 122 **Dva brata** [Dva brata.], ATU 613, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 3, arhivska številka: 3/106.
- 123 **Hlapec** [Hlapec.], ATU 314, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 4, arhivska številka: 3/107.
- 124 **Kako je fajmošter ob nos prišel** [Trije brati.], ATU 1000, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 54, arhivska številka 3/54.
- 125 **Kako je gospod ob nos prišel** [Trije brati.], ATU 1000, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 5, arhivska številka: 3/108.
- 126 **Pavček** [Pavček.], ATU 700, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 6, arhivska številka: 3/109.
- 127 **Knapje** [Knapje.], ATU 774F, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 7, arhivska številka: 3/110.
- 128 **Kovač** [Kovač.], ATU 752C, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 8, arhivska številka 3/111.
- 129 **Jud in ubožen kmet** [Jud in ubožen kmet.], ATU 890, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 9, arhivska številka 3/112.
- 130 **Berač iz nebes** [Berač iz nebes.], ATU 1540, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 10, arhivska številka 3/113.
- 131 **Sedem zapovedi** [Sedem zapoved. 6.], ATU: 812, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 11, arhivska številka: 3/114.
- 132 **Škrat** [Škrat.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 12, arhivska številka: 3/115.

- 133 **Trije kmetje** [Treje kmetje.], ATU 1535, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 13, arhivska številka: 3/116.
Objavljeno v: Ljubljanski zvon IV, št. 5, str. 291–192, »Narodne stvari«.
- 134 **Mačka, kosa in petelin** [Oče in njegovi trije snovi.], ATU 1650, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 14, arhivska številka: 3/117.
- 135 **Kako je sin koze odvadil jesti zelje** [Oče in njegovi tri snovi.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 15, arhivska številka: 3/118.
Objavljeno v: Ljubljanski zvon IV, št. 5 (1. maja 1884, str. 290–291, v odd. Narodne stvari, št. V.
- 136 **Trije bratje rezenterji** [Trije bratje.], ATU 360 (ali ATU 1697), Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 17, arhivska številka: 3/120.
Objavljeno v: Križnik 1874: št. 2, str. 4–5: Mi trije brati!
- 137 **Hudič** [Hudič.], ATU 1096 + 1083 + 1640, Gašper Križnik, Narodno blago IV, št. 18, arhivska številka: 3/121.
- 138 **Kristus, sveti Peter in rudarji** [Kristus in svet Peter. 1.], ATU: 774F, Gašper Križnik, Križnik, Narodno blago. IV. št. 23, arhivska številka: 3/127.
- 139 **Kristus, sveti Peter in kovač** [Kristus in svet Peter. 2.], Gašper Križnik, Križnik, Narodno blago. IV. št. 24, arhivska številka: 3/128.
- 140 **Marija in Jezus** [Kristus in svet Peter. 3.], povedal: »P. 12 let stara dekle.«, Gašper Križnik, Križnik, Narodno blago. IV. št. 25, arhivska številka 3/129.
- 141 **Človek je najsrečnejši na svetu** [Kristus in svet Peter . IV.], zapisal: Gašper Križnik, Narodno blago. IV. št. 26, arhivska številka: 3/130.
- 142 **Kristus, sveti Peter in birt** [Kristus in svet Peter. VI.], ATU 753,* Gašper Križnik, Narodno blago. IV. št. 27, arhivska številka: 3/131.
Objavljeno v: ZNŽO 8 (1903), 136–193: Priče o Hristu i sv. Petru (Motnik u Kranskoj.) Zapisal Kašpar Križnik. str. 138.
- 143 **Psi in mačke** [Psi in mačke.], kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/139, 12.
- 144 **Noetov pes** [Noetov pes.], kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/139, 13.
- 145 **Anekdota o Korošcih in Kranjcih** [Anekdota o Korošcih in Kranjcih/Motnik.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/126, 1.
- 146 **Anekdota o Korošcih in zajcu** [Anekdota o Korošcih/Motnik.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/126, 2.
- 147 **Anekdota o Korošcih in kobiljih jajcih** [Anekdota o Korošcih/Motnik.], ATU 1319, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/126, 3.

- 148 **Anekdote o Koroščih in piskru soka** [Anekdote o Koroščih/Motnik.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/126, 4.
- 149 **Psajnarji** [Od Psajnarjev. 1.], »Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškiga«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 43, arhivska številka: 3/43
- 150 **Psajnarjem je ušel** [Od Psajnarjev 2.], »Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškiga«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 44, arhivska številka: 3/44.
- 151 **Psajnarjem prodan** [Od Psajnarjev 3.], »Zapisal Mihael Goste iz Čemšeniškiga«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 45, 3/45.
- 152 **Ajdovske dekllice** [Od ajdovskih dekeljc.], »Povedal Goste iz Čemšeniškiga«, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 46, arhivska številka: 3/46.
- 153 **Ajdovske dekllice na strmi njivi** [Od ajdovskih dekeljc.], kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 47, arhivska številka: 3/47.
- 154 **Ajdovske dekllice perice** [Od ajdovskih dekeljc.], »Motnik, povedali moja mama.«, kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 48, arhivska številka: 3/48.
- 155 **Divji mož** [Od divjiga moža.], Gašper Križnik, Od treh bratov, št. 49, arhivska številka: 3/49.
- 156 **Duše** [Duše.], kraj zapisa: Motnik, Gašper Križnik, Narodno blago IV, zbirka: »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 14.
- 157 **Lintver** [Lintver.], kraj zapisa: Velika ravan, Gašper Križnik, Narodno blago IV, zbirka: »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 16.
- 158 **Môra** [Mora.], kraj zapisa: »Sroboten (okolica Motnika)«, Gašper Križnik, Narodno blago IV, zbirka: »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 18.
- 159 **Zvezde** [O zvezdah (iz Motnika.)], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/150. Objavljeno v: Slavjan 2/5 (1874), 78–80: Odgovor na slovstvena pitanja »Slavjana«, poslal je g. Gašpar Križnik iz Motnika v Kranskoj, str. 79.
- 160 **Graščina** [O graščini.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/134. Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872) Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja druž. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, 246–247. Milko Matičetov je pripisal, da je »objavljeno z napakami, ki jih je zakrivilo branje težkega rokopisa in nepoznavanje motniškega govora in slovenskega narečnega besedila nasploh. Obe besedili se ne ujemata popolnoma, ker je Gašpar Križnik poslal v Zagreb drugačno priredbo!«
- 161 **Prostost** [O prostosti.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/136. Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 247–248, gl. komentar pri opombi 160.

- 162 **Cerkve** [O crkvah.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/137.
Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 248, gl. komentar pri opombi 160.
- 163 **Junak v motniškem gradu** [O junak, o motniškem grad.], čas zapisa: 1872, Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/138.
Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 248; Drobtinice 21 (1887, 230), str. 248, gl. komentar pri opombi 160.
- 164 **Pripovedke o Motniku** [Pripovedtke o Motniku.], kraj zapisa: Motnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/123.
Prim. rokopis ŠZ 3/133.
Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 246, gl. komentar pri opombi 160.
- 165 **Polž** [O polžu.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/135.
Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 247, gl. komentar pri opombi 160; Podbrežnik Vukmir et al. 1999, 20.
Več o motniškem polžu gl.: Krojej 2008, 171–174; prim. tudi: »Motniški polž«, Slovenski gospodar 74/27 (1940); Cerar 2015, 134.
- 166 **Zbadljivke** [Draživni prigovori in navade.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/135.
- 167 **Šege in navade** [Navade.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, arhivska številka: 3/132.
Objavljeno v: Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku 11/7 (1872), Uredio Kukuljević Sakcinski, U Zagrebu: JAZU, 244–253: Odgovor na pitanja družt. jugosl. poviest. i starine od Gaspara Križnika čevlar u Motniku, str. 244–245, gl. komentar pri opombi 160.
- 168 **Babo žagajo** [Babo žagajo.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 1.
- 169 **Gregorjevo** [Gregorjevo.], Narodno blago IV, str. 35, arhivska številka: 3/125, 2. Varianta: Narodno blago IV, arhivska številka: 3/139, 2.
- 170 **Večerja na veliki četrtek** [Večerja na veliki četrtek.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 3.
- 171 **Kresni večer** [Kresni večer.] Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 4.
- 172 **Kres** [Krēs (iz Motnika.)], »Popisal: Gašpar iz Motnika«, Narodno blago IV, arhivska številka 3/149.
Objavljeno v: Slavjan 2/5 (1874), 78–80: Odgovor na slovstvena pitanja »Slavjana«, poslal je g. Gašpar Križnik iz Motnika v Kranskoj (V vseslavjanjski jezik jo je popravil Majar.) str. 78–79.

- 173 **Veliki šmaren** [Veliki Šmaren.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125.
- 174 **Vsi sveti** [Vsi sveti.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 6.
- 175 **Martinovo** [Martinovo.] zapisal: Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 7.
- 176 **Sveti večer** [Sveti večer.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 8.
- 177 **Tepežni dan** [Tepežni dan.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 9.
- 178 **Pust** [Pust.], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/125, 10.
- 179 **Sredpostna sreda**, Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 1.
- 180 **Velika sobota**, Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 3
Prim. rokopis: 3/122, 19.
- 181 **Vraževerje** [Ostanki stare vere], Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/139, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 17, 19, 20.
- 182 **Pregovori**, Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/122, 1–17 in 3/140.
- 183 **Uganke**, Gašper Križnik, Narodno blago IV, »Spomini na nekdanje bogoslovje«, arhivska številka: 3/141, 3/142.

SEZNAM PRAVLJIČNIH TIPOV

ATU	Številka pravljice				
		563	12, 25	935	47
		566	114	940	86
300	7, 27, 55, 93, 112	570	114	955	26, 52, 76
301	13, 90	572*	48	956	7
303	27, 79, 96, 112, 120	613	115, 122	956B	76
303A	11, 88	650	121	968	56
311	95	652	30, 54, 111	1000	114, 124, 125
313	22, 62, 108	700	126	1030	102
314	105, 123	706	75	1083	78, 137
314A	2, 10	707	118	1096	137
315	30, 93	750B	69	1110*	71
325	12, 100	751G*	114	1161	51
326	15, 114	752C	128	1180	42
330	121	753*	142	1286	42
360	136	756B	19	1319	147
400	1, 33, 39, 50, 94, 100	759	20	1384	42
402	73, 99	765A*	24	1365A	21
441	38	779	68	1365B	21
461	34, 35	774F	127, 138	1525A	4, 16, 17, 36
465B*	91	785	119	1531	16, 17
470A	37, 64	788	45	1535	40, 133
480	65	810	53, 59	1536	60
506	107	811	83	1536A	60
508	29	812	3, 131	1539	78
510A	66	822	70	1540	42, 130
510B	92	826	87	1541	42
513	114	851	11, 110	1548	31
516	82, 109	875	97, 117	1572A	80
518	50	890	129	1640	137
531	28, 32	900	43, 44	1650	134
550	9, 49, 57, 107	910B	98	1653	18, 56
552	89	921	103	1735	25
554	34, 35	922	74, 101	1740	16, 17
562	14, 113	930	67	1920	41

LITERATURA

- Cerar, Irena 2017, *Kamniške pravljичne poti. Družinski izletniški vodnik*. Ljubljana: Sidarta - Matična knjižnica Kamnik.
- Dapit, Roberto in Kropelj, Monika (ur.) 1999, *Visoko v gorah, globoko v vodah. Velikani, vile in povodni možje*. (Zakladnica slovenskih pripovedi). Radovljica: Didakta.
- Grafenauer, Ivan 1965, Spokorjeni grešnik. Študija o izvoru, razvoju in razkroju slovensko-hrvaško-vzhodno-alpske ljudske pesmi. Ljubljana: SAZU, *Dela/Opera* 19, str. 7–168.
- Križnik, Gašpar 1874, *Slovenske pripovedke iz Motnika. Nabral in v izvirnem jeziku zapisal Podšavniški*. V Celovcu 1874.
- Križnik, Janez in Križnik-Vrhovec, Damijana 2008, Gašper Križnik in njegova rodbina. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 15–24.
- Kropelj, Monika 1995, *Pravljica in stvarnost. Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih iz Štrekljeve zapuščine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kropelj, Monika 2008, Pravljice v rokopisni zapuščini Gašperja Križnika. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 161–175.
- Kropelj Telban, Monika 2017, Karel Štrekelj and His Unpublished Collection of Slovenian Folktales. *Fabula* 58 (3–4), 271–293.
- Matičeto, Milko 1961, *Sežgani in preropjeni človek*. SAZU, Classis II, Dela / Opera 15, ISN 4, Ljubljana: SAZU.
- Matičeto, Milko 1965, Peto Abano. Raconto resiano del tipo ATh 756 B. *Schweizerische Archiv für Volkskunde* 61/1-2, Basel, str. 32–59.
- Matičeto, Milko 1973, *Zverinice iz Rezije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Matičeto, Milko 1981, Dva južnoslovenski folkloristi samouci: Marko Cepenkovi i Gašper Križnik. V: *Simposium posveten na životot i deloto na Marko Cepenkovi*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite, 129–134.
- Merhar, Boris 1960, Prevara z raki v protestantski literaturi in v ljudski pravljici o spretnem tatu. *Slovenski etnograf* 13, 31–40.
- Piko-Rustia, Martina 2008, Izid Križnikove zbirke folklornih pripovedi v Celovcu. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 176–182.
- Podbrežnik Vukmir, Breda in Šinkovec Rajh, Maja; Andreja Štorman (ur.) 1999: *Veronika z Malega gradu: ljudsko pripovedno izročilo s Kamniškega*. Kamnik: Matična knjižnica Kamnik.
- Podbrežnik Vukmir, Breda in Kotnik, Irena (ur.) 2009, *Čuden prečudež: Folklorne in druge pripovedi iz Kamnika in okolice*. Celje: Celjska mohorjeva družba.
- Podbrežnik Vukmir, Breda; Šinkovec Rajh, Maja; Štorman Vreg, Andreja (ur.) 2009, *Veronika z Malega gradu: Kamniške povedke in pravljice*. Kamnik: Matična knjižnica Kamnik.

- Stanonik, Marija (ur.) 2008, *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Stanonik, Marija 2008, Folkloristični portret Gašperja Križnika. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 31–38.
- Stele, France 1939, Izročilo Tomaža Steleta: Narodno blago iz Tunjic pri Kamniku. *Etnolog* X–XI, 329–343.
- Stele, France 1964, Ljudsko izročilo iz Tunjic in iz kamniške okolice. Spominu Borisa Orla. *Slovenski etnograf* XVI–XVII, 337–350.
- Stele, France 2013, *Zlati hrib. Pravlјice in povedke iz Tunjic in okolice*. Podbrežnik Vukmir, Breda; Marija Stanonik, Ivanka Učakar (ur.). Kamnik: Matična knjižnica Kamnik.
- Škofic, Jožica 2008, Križnikova predstavitev motniškega govora. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 115–121.
- Štorman, Andreja in Uršič, Florjana 2008, Bibliografija Gašperja Križnika. V: Stanonik, Marija (ur.), *Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 231–317.

KRATICE

- ATU = Mednarodna klasifikacija pravljic po: AARNE, Antti, THOMPSON, Stith, 1961, *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography*. (Second Revision). Helsinki: Academia scientiarum Fennica (FF Communications 184) in UThER, Hans-Jörg, 2004, *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography* I–III., Helsinki: Academia scientiarum Fennica (FF Communications 284–286).
- GNI = Glasbenonarodopisni inštitut
- HAZU = Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- ISN = Inštitut za slovensko narodopisje
- JAZU = Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti
- LZ = Ljubljanki zvon
- ŠZ = Zapuščina Karla Štreklja
- ZNŽO = Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Zagreb
- ZRC SAZU = Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

SLOVAR

- ahtati:** paziti, biti pozoren
ajd: velikan, pogan
ajdovica: ajdova slama
Ajnšpegler: nemški pravljčni junak, Til
Eulenspiegel, Pavliha
aklih: izbirčen, občutljiv
alzo, alston: torej
ama: dojlja, varuška
antlati: zdraviti z zelišči
antvert: odgovor
antverh: rokodelstvo
ara: predujem
ausrickati: marširati, postrojiti se
ausricket: marš, postroj
austriten: izstopiti
avenzirati: biti povišan z nižjega službenega
mesta na višjega, napredovati
babna: baba, zakonska žena
bal: družabna prireditve s plesom
balet: pogodba
banda: godba, glasbena skupina
bandero: prapor, zastava s simboli
bandura: generalska obleka, uniforma
barati: spraševati
befel: ukaz
Berkmandeljc: navihani jamski škrat
beštija: surov, zloben, divji človek, zver
bezati: narahlo drezati v kaj
biks: loščilo
bisaga: preprosta (dvodelna) popotna torba ali
vreča za čez ramo
bircaus: gostilna
birčofar: gospodar
birt: gostilničar, gospodar
birtna: gostilničarka, gospodarica
birtati: gospodariti
birtah: predpasnik
birtšaft: kmetija, posestvo
bircaus: krčma, gostilna
bite: prosim
bíti: dajati komu udarce
biti fertik: biti gotov, dokončati
biti gor vzet: imeti privilegije, protekcijo
biti ob glavo dan: biti obglavljen
biti za kontent: strinjati se, privoliti
biti ven dan: iziti
blago: imetje, premoženje
bog: obhajilo, hostija
bogatinec: bogataš
bognar: kolar
bokal: prostorninska mera (1,5 l)
botrina: botrov dar
bóžič: ubožec
brašno: hrana za na pot
bravčjak: ograda za ovce
brihtati: spravljati k zavesti, buditi
brihtna: pametna
britof: pokopališče
bukva: knjiga
brumno: vrlo, dobro, krepostno, pobožno
burkle: priprava za devanje posode v peč
butelj: omejen, neumen človek
butica: glava
buzarona: medmet za podkrepitev trditve
buzt: buc
cagar: kazalec
cajg: konjska oprema, sedlo (orodje orožje)
cajt: čas
cegel, cegelc: list, listek
ceha: zapitek
cehovec: pivci, tisti, ki plačuje ceho
cent: utežna enota (56 kg)

cerenga: popotnica, popotna hrana in pijača
cimer: soba
cimerman, cimperman: obrtnik, ki postavlja ostrešja, cimpre, tesar
coknpok: vse
coprati: čarati
coprnik, coprijan: čarovnik
crkniti: poginiti
crenje: cvrtje
cuzati: sesati
cvancigarica: avstrijski novec, srebrnik za 20 krajcarjev
cunjar: kdor zbira, preprodaja cunje
cvingar: pokopališki zid
če glih: čeprav
četrtinek: četrt mernika (mernik – 30 l)
čez dati: izročiti, podeliti
čuti, čutiti: slišati
dasi: čeprav
dati oklice: najaviti poroko
dati se ven: razkriti se
ded, dec, dedec: moški
demant: diamant
devati: dati
dienst: služba
dilje, dile: podstrešje
dol pripraviti: uničiti, pokončati, ubiti
dopasti se: biti všeč
dreti, odreti: odstraniti kožo, navadno z ostrim predmetom
drož: usedlina po končanem vrenju vina ali piva
druga muzika: drugače, kakor je kazalo
duhoven: duhovnik
en bart: naenkrat
ene par: malo, nekaj
faconetelj: robec, ruta
fajmošter: župnik
fajtati se: nemirno se gibati, bojevati se
faliti: manjkati
falot: slab malopriden človek
fana: zastava
farba: barva

far: duhovnik
farovški: župnijski
farovž: župnišče
fašinmeser: sablja, nož, rezilo
favlast: prebrisan, zvit
feder: vzmet
fehtati se: boriti, bojevati se
fehtati: prositi, beračiti
fejst: dobro, izvrstno
feldbebelj: narednik
fantati, fantan: pokončati, uničiti, pokončan, uničen
ferar: vodnik
frdaman: preklet
ferderbati: uničiti, uničiti
fergerati: spraševati, nadlegovati
fertik: gotovo, dokončano
filajzen: popotna cula
fingret: naprstnik
firbčen: radoveden
firbec: radovednost
firkelj: vrču vino, četrt litra, četrt, četrtina;
firtah: predpasnik
flaša: steklenica
fleisik: priden, marljiv, delaven
fletno: prijetno, zabavno
fligel: linija, vrsta, krilo
flika: krpa, zaplata
flinta: puška
foglovž: kletka
foliš: imeti negativen, odklonilen odnos
folk: ljudje, ljudstvo
fort: stran, naprej
foter: oče
fovš: nevoščljiv
frajtar: častniški namestnik
frajla: dekle, gosposlična
frakelj: prostornirska enota (1/8 l)
frava: gospa, dama
freit: veselje, radost, zadovoljstvo
frej: prost, prosto
frišen: svež, bister, nov

frož: obroč, ročaj
fruštek: zajtrk
fruštkati: zajtrkovati
fržmagati: za malo se zdeti
funt: utežna enota (1/2 kg)
furati: voziti, prevažati, zlasti s konjsko vprego
furet: vagonček
furman: voznik, ki fura
futer: krma
futrati: krmiti, hraniti
gajst: zelo močno, dišeče, zdravilno (pijača, mazilo)
gajst: duh
gajžlati: bičati
gank: pokrit balkon, hodnik
gartroža: vrtnica
gasa: ozka ulica, pot
gavge: vislice
gerati: zdržati,
glaž, glažek: kozarec, kozarček
glaževnat: steklen
glih: ravno
glih tako: ravno tako
glihati, zglihati: pogajati, spogajati se
glisti: leseno ogrodje za sušenje nad ognjiščem ali kmečko pečjo
gmah: mir
gmajnar: nižji vojak
gmej: navaden, preprost
gnadljiv: spoštovan, cenjen
golcar, holcar: drvar, gozdni delavec
goljfica: goljufivka
gor odkopati: izkopati
gorša: lepša
gospod: župnik
gostarija: gostija
gratati: postati
gravžati: gnusiti
grevati: kesati se, obžalovati
grevenga: kesanje, obžalovanje
grif: občutek, smisel za kaj
grliček: vratič
gruntati: premišljevati
gvant: oblačilo
gver: puška
gverati: zdržati, dolgo trajati
gverk: rudnik
gvinati: zmagati, zadeti glavni dobiček
gvišno: gotovo, zagotovo
h kraju: na koncu, ob strani
hauptman: poveljnik, glavni mož
hauptplac: glavni trg
haustor: vhod, vhodna vrata, preddverje
hauzirati: zabavati se
hentano: presneto, šmentano
herein: noter, naprej
hiša: osrednji bivalni prostor v kmečki hiši
hišna: gospodinjska pomočnica
hlapca prositi: hlapca vzeti v službo
hof: dvor, notranje dvorišče
holt: klada
hudik: hudič
hund pajčen: pasji bič
huzar: vojak konjeniške enote
imeti suhe pete in moker jezik: biti brez vsega
infatarija: pehota
istorija: štorija, zgodba, povest
iti na razgled: iti na ogled
iti špilat (na) karte: kartati
izdelati: razrešiti, rešiti
jaga, jager, jagerski: lov, lovec, lovski
jagenjce: jagnje
jame: začne
jerb, jerbati: dedič, dedovati
jerperge: prenočišče
jerpregovati: prenočiti
jungfrava: gospodična, dekle
južinati: kositi
k nogam: peš
k smrti pripraviti: usmrtiti
kadron: eskadron, pehotna četa, bataljon
kafehaus: kavarno
kahla: nočna posoda
kaj: zakaj

kamerad: tovariš, prijatelj
kamra: manjša soba
kanon: top
kaplar, kaprol: desetnik
kapucinar: kapucin, strožji red frančiškanov
kasa: blagajna
kasarna: vojašnica
kašta: kašča
kaukman: trgovec
keha: ječa
kelih: obredna posoda, boljši kozarec
kelnar, kelnarica: natakar, natakarica
kert euch: obrniti se, obrat
ketna: veriga
kevder: klet
kic: kij
kikla: krilo
kladati: krmiti
klaftra: dolžinska mera (1,896 m), prostorninska
 mera (4 m³)
klinček: kratka palica
klošter: samostan
kmetariti: kmetovati
knap: rudar
knoflica: kovinska sponka, igla
kocast: pokrit z neurejeno dlako
kočar: bajtar, kajžar
kofe: kava
kofehaus: kavarna
kofehausar: kavarnar
koj: takoj
komandirati: skrbeti za koga, negovati ga,
 ukazovati
komandirati se: živeti, imeti se
komis: kiselkast vojaški kruh
kompanija: četa, skupina, družba
konec vzeti: umreti
könig: kralj
kontent: zadovoljen, strinjati se
kontrabant: tihotapljenje
korajžen: pogumen
korba, korbica: košara, košarica
korobač: bič iz spletenih šib in jermenov
kosten: omara
koštati: stati
koštrun: skopljeni oven
kovter: prešita odeja
kozlati, skozlati se: bruhati, izbruhati
kradež: tat
krajcar: kovanec, stotinka goldinarja
kraj: konec, stran
krajni: obrobni
kramar: trgovec s cenanim, drobnim blagom
krčiti: nazaj jemati, umakniti
kresalo: priprava za kresanje
kraften, krftnej: močan, močnejši
krivec: hladen severovzhodni in vzhodni veter
križavec: avstrijski srebrnik s podobo križa
krompirjevka: zeleni, nadzemni del krompirja
krota: krastača
ksel: pomočnik
ksiht: obraz
kšajt: pameten, iznajdljiv, zvit
kšeft: delo, posel
kufren: bakren
kumern: mršav, bolan, slaboten
kunšt: umetnost, sposobnost, spretnost, veščina,
 znanje
kunšten: pameten, iznajdljiv
kunštovati: razmišljati
kušniti: poljubiti
kuzla: psica
kvartir: bivališče, stanovanje
lakovno: lakomno
lampa, lanterna: svetilka
larfa: maska
larmati: kričati, vpiti
latvica: lončena skledica
lauf: puškina cev
ledina: neobdelana zemlja
ledik: samski, neporočen
legion: legija, armada
lemenat: semenišče
lerpoba: vajenec

leto gor dati: leto zaključiti
lintver: zmaj
listnica: listnjak, prostor za listje
lojtra: lestev
lon: plačilo
luft: zrak
lušt: slast
magazin: skladišče
majer: oskrbnik
malenga: dogovor, sklep
marš narediti, špilati: koračnico zaigrati
martra: muka, mučenje, trpljenje, bolečina
maselj: četrtna bokala (0,35 litra)
maširati: čvrsto, strumno korakati
matrati se, martati se: mučiti se, prizadevati se
maul: gobec
mekina: ovoj žita
meldati: javiti, prijaviti, naznaniti
merkati: paziti
metličje: tanjše veje za metle
meziti: počasi se premikati
mežnar: cerkovnik
mirakelj: čudež
montel: plašč
mostovž: hodnik ali hodniku podoben prostor
v velikih stavbah, na eni strani odprt ali
zastekljen
moškra: šivilja
muja: trud
muzika: glasba, godba
nadušljiv: takšen, ki ima naduho, astmo
na duhovski študirati: na teološki fakulteti
študirati
naklaftati: natepsti
na vse sorte viže: na vse načine
nabriti: prevarati
namalati: naslikati, narisati
namuziti: nabiti, oklofutati
napipati: napuliti
naprej priti: napredovati
narihtati: vmešavati se
narpred: najprej

nasmukati, nabrisati, zasoliti: duhovito
prevarati, ukaniti
našerati: osedlati
naštelati: urediti
naštimatei: pripraviti
naturno: naravno
nazaj prijeti: zdrževati
nažgati: natepsti
nepovoljno: ne po (njegovi) volji
nobel: gosposki, imeniten
nositi se: obnašati se, ponosno, samozavestno
hoditi
nucati, ponucati: rabiti, porabiti, potrebovati,
pomagati
oberst: polkovnik
obhajati: proslavljati, praznovati pomemben
dogodek
obligirati: (pravno) obvezati, zavezati
obravbati: oropati, okraati
obsorej: ob tem času
obstati: obetati, zagotavljati
odjenjati: nehati
odmaditi: odgrniti, odriniti, odstraniti
odmeneno: namenjeno, odmerjeno
odtrznjeno: priprto, malo odrinjeno
ofer: dar
ofnati: odpreti, odmašiti
ohrn: skop, oderuški
okomandirati: urediti, postoriti
okoli pripraviti, doprinesiti: uničiti pokončati
omečiti: omehčati
omladiti: pomladiti
ond, ondi, ondod: tam, od tam, kjer
oplatiničen: žlahten, kovinski
opotičiti: potico namazati z nadevom
oprašniti: opraskati
opucati: očediti, umiti, očistiti
ornga: navada, red
ornk: zelo, veliko, dobro
osran: umazan, nečist
osrčevati: spodbujati
osuvati: brcati, zbrcati

ošlatovati: otipavati
ošpilati: preigrati, premagati
oštarija: gostilna
oštir: gostilničar
oteti: rešiti
otepavati, otepati se: upirati, odstranjevati, braniti se
ovbe: joj, ojoj
pak: ampak, pa
pakelc: zavitek, zavoj
paleršic: spremljevalec
pare: mrtvaški oder
parizar: težek voz s širokimi platišči
parna: prostor za shranjevanje krme, slame, sena
paruč: kočija, koleselj
patanošter: rožni venec
paver: kmet
pazencati: pobrcati
peč: pečina, večja skala
peči: pečine
pedenati: dobro skrbeti za koga
pedentar, pedentarica: služabnik, služabnica
pekeč: pekoč, strupen
pepelnjak: prostor pod kuriščem peči za pepel
persona: oseba
peršvarati se: pritoževati se
pestrna: pestunja
petlati: beračiti, prosjačiti
petlova baba: beračica
pinkelc: kolar
pisker: lonec
piša, pišuka: piščalka
pivka: manjša siva ptica, ki se oglašča pred dežjem
pizda: žensko spolovilo
plac: trg, prostor
plahtati: varati, goljufati
plat: del, stran
platel: list
plevice: ženske, ki plevejo
probati: poskusiti, poskušati
pobožnost: maša
pocajtati: pozdraviti

pod pričnom: pod pogradom
podberati: obriti
podkal: podkev
podmetenec: jed s podmetom
podpajska, pajska: podpazduha, pazduha
podval: podporni steber
pogerati: zahtevati pograbit, vzeti
pograjfati: pograbit
pogruntati: izmisliti si nekaj novega, pametnega, rešiti, razvozlati
polajšanje: olajšanje
polič: vrč (7,5 dl)
polovnjak: prostorninska mera (280 l)
pomogati si: prizadevati si, truditi se
pomujati se: potruditi se
ponucati, nucati: potrebovati, rabiti
popivljati: populiti
poplohati: razvozlati, spoznati, ugotoviti
popotje: potuje
popred: poprej, prej
porajtati: opaziti
poročovati: poročati (poroka)
porcijon: porcija
posel: najeta oseba na večjem posestvu
poslutek: novica, vest, sporočilo
potegniti jo preč: zbežati
potepsti se: iti stran
potočiti: pustiti
potukniti: hitro se nagniti, pripogniti
povokati: povprašati, poizvedovati
pram: konj rjave barve
prebrniti: prevrniti
prec: takoj
preč: proč
preč priti: biti uničen, mrtev; poginiti
pred: prej
predati, predan: prodati, prodan
predpoldanca: dopoldanska malica
prefel: sporočilo
prekriti se: skriti se
prehauptati: premagati
premenovati: meniti, pogovarjati se

premezniti: premakniti
prepret: prepad
prepreženo: mrežasto
pretekati: minevati
prešel: preminul
prešlatati: pretipati
pretekati: minevati
pretumpasto: preneumno
previžan: prepričan, gotov
previžati se: prepričati se
pribirtati: prigospodariti, pridobiti
priduševati: preklinjati, navadno z besedami pri moji duši
prigliha: primerjava, prilika
prirhtano: pripravljeno
pririhitati: priskrbeti
prismojen: nespameten, neumen
priša: pest, prgišče
prišparati: prihraniti
prištimatei: pripraviti
pruštof: jopič
priti na kant: obubožati
pritrucati: prisiliti
probat: poskusiti
prtič: rjuha, kos blaga
pruka: cerkvena klop
prvo bart, drugo bart: prvič, drugič, drugikrat
pucati: čistiti
pukfon: gramofon
punkelj: cula, sveženj
purfel: smodnik
puša: puška
puštoba: črka
purfeltorn: skladišče smodnika, smodnišnica
purš: oficirjev sluga
pušeljc: šopek rož
radovanje: veselje
rajfenk: dimnik
rajtati: nameravati, računati na
rajtenga: obračun, poračun
rajža: potovanje
rajžati: potovati
rakitje: rakitovo grmovje
ranta: debelejši drog
ravbar: ropar, razbojnik
ravbarhauptman: poveljnik roparjev, razbojnikov
ravnati se: delati, vesti se
razplatiti: razkosati, razsekati na dele
razpraviti se: sleči se
raztalati: razdeliti
raztrancirati: razkosati, razsekati
reči: naročiti, ukazati
regiment: polk
regirati: vladati, voditi, upravljati
rekelc: suknjič
repar: srebrnik za štiri krajcarje
rezan: skopljen
rezenzer: dezertirati
rezenzerirati: dezertirati
rihta: ena ali več jedi, zlasti kuhanih
rihtati: negovati, skrbeti, urejati
rihtik: prav, dobro, pravočasno, zagotovo
rinka: prstan
rištenga: oprema, orodja
rjav: zarjaven
ročno: hitro, takoj
rodovinci: sorodniki
ror: cev
rukati, rukniti: suvati, suniti, zaletavati
rupa: jama, kotanja
sam čez sebe povedati: sebe izdati
schlok (schlacht): spopad, bitka
scati, uscati se: opravljati malo potrebo
selcirati: uriti se v strumnem korakanju, drži in vajah z orožjem
sklesk: šiba
skofetati: skobacati
skopilo: plačilo, zaslužek
skret: stranišče
slačil (lev): pretesna, trda, zunanja, vrhnja plast kože
smrt storiti: umreti
sneiti, snej: pojesti, pojej
soldat: vojak
sorta: vrsta

spotan: utrujen
spotepeno: poraženo, s sklonjeno glavo
spomenavati se: dobiti kako misel, idejo
spucati: počistiti
srati, usrati se: iztrebljati se;
stebren: najpomembnejši član ali del
strahovati: z grožnjami, s silo, z dejanjem dosehati, da se kdo boji
strančirati: razkosati, razsekati
strešelj: treščilo
strnišče: njiva, na kateri je bilo požeto žito
svoj pot tesati: po svoje delati
šacati, šacovati: ceniti, oceniti
šajhati: bati se
šajn: sij
šalica: skodelica
šantav: šepast, kriv, neraven
šarž: častnik
šenkati: podariti, darilo
šenkenga: darilo
šikan: čeden, lep
šimelj: konj bele barve
šimfati: kritizirati, očitati napake
šintar: konjederec
škadron: eskadron
škopenk: večji snop slame
skret: stranišče
škrpetelj: obrabljen, ponošen čevelj
šlatati: tipati, otipavati
šlofsuknja: spalna, jutranja halja
šlosar: ključavničar
šmajšlati, šmajhlati: prilizovati se, hinavsko se dobrikati
šnep, šnef: sloka (vrsta ptice)
šnops: žganje
šoht: navpični, čelni rudniški jašek
šolmošter: učitelj
špaga: vrv
špajsvebl: shramba
špampet: postelja
špancir: sprehod
špancirati: sprehajati se

špas: šala, potegavščina, zabava, zabava
špasati: zabavati se
špegati: gledati skrivoma, pritajeno, oprezati
špeh: slanina
špilati: igrati (kartati)
špinca: pinja
špor: ostroga
šporget: štedilnik
špot: sramota, posmeh, porog
špegel: ogledalo
špraha: jezik, govorica
štacjon: prostor
štacuna: trgovina
štacunar: trgovec
štakljiv: stakljiv, radoveden
štala: hlev
štanga: drog
štelati: oskrbovati, skrbeti, urejati nekaj, nekoga
štenge: stopnice
štera: delo obrtnika na domu
šterna: vodnjak
štelesnga: umestitev
štibala: zgornji del škornja
štih: šiv
preštihati: prešiti
štikati: vesti
štil: toporišče, leseno držalo za orodje
štikelc: kos
štima: glas
šterc: prostor za praznjenje vagončkov z jalovino
štercanje: prevračanje vozičkov, da se z njih sprazni premog
štokovje: koruzni storži
štokati: dregati, suvati
štrafati: kaznovati
štrafenga: kazen
štrigel: čohalo
štriglati: čohati s štriglem
štrik: vrv
štrikati: plesti
štrozak: slamnjača
štruhtar: inštruktor

štuk: nadstropje
štukati: podaljšati
šturm: vihar, naval, napad
šuhtati: hujskati, ščuvati
šupa: lopa, kolnica
šus: krogla, naboj
šuštar: čevljar
švarati: pritoževati se
švicati: potiti se
švoh: slaboten
švoger: svak
tabla: slika
tajfel: hudič
tal, talati: delež, deliti
talar: krožnik
tam ven: tam zunaj
tambor: vojaški bobnar
taterman: strašilo
tavšati: barantati, menjati
tavžent: tisoč
telovaj: telesna straža
tesarska kobila: lesena priprava s štirimi nogami,
na kateri se žaga, teše, oblikuje
tofeldeker: strežnik
tinta: črnilo
tišlar: mizar
topeld: dvakrat, dvojno
toplarica: dvocevka
tošel: denarnica, torba
toževati: tožiti
trage: nosila
trdak: kovanec
trdo vzeti: trdo, grobo, s silo obračunati
trofiti: srečati, slučajno dobiti, najti
trompeta: trobenta
tron: prestol, oltar
trotel: bedak
trpeti: trajati
trucati: siliti
tul: tanka mrežasta tkanina
tumpast: neumen, bedast
turn: stolp, cerkveni stolp, zvonik

turščica: koruza
učuti, čuti: slišati
udinjati: zaposliti (hlapca)
udinjati se: hoditi na dnino, opravljati delo na
kmetiji kot najeti delavec, plačan na dan
udreti: odhiteti, steči
uglihati se: spogajati se
ukleta: zakleta
urajmati (se): slučajno kaj dobiti, najti
urečevati: vračati
uržah: vzrok
usekati se: udariti se
ušejn: proso
utrucati: kljubovati, siliti
vagati: tehtati
vahta: straža
vakance: počitnice
vandrovec: popotnik
varžet: žep
važ: ruša
vbogajme: miloščina
veha: odprtina na vrhu soda
veleti: ukazati
velnica: lesena posoda za zajemanje žita, moke
ven: končano, zaključeno
ven videti: izgledati
venzirati: napredovati po činu
vinta: ročica
viš: vidiš
vizitenga: obiskovanje, godovanje
vizita: pregled, obisk
vizitirati: pregledati, obiskati,
viža: način
viža ven: brez besed, tišina
vižati: voditi, usmerjati, ravnati
vkup: skupaj
vodnar: čolnar
vodo nažagati: vodo potegniti iz vodnjaka,
natočiti jo
vršati: dajati močne, nezveneče, med seboj
pomešane glasove
vsako bart: vsakokrat

vsegljih: vseeno
vštikano: izvezeno
za cajta: pravočasno
za peč: na krušni peči
za uh: okrog ušes
zakahnati: označiti, zaznamovati
začela je otekati: bila je noseča
zadrga: zanka
zagergukati: zagruliti
zagiftan: zastrupljen
zahruti: zavpiti
zalumpati: zapraviti za veseljačenje
zamerhati: zapaziti
zamore: premore
zanetati: zakovati
zastopiti se: razumeti se
zašafati: naročiti, darovati
zašonati: prizanesti
zašpilati: zaigrati, vse izgubiti
zašrajati: zavpiti
zavber: čeden, lep, čaroben
zavdan: zastrupljen, uročen
zavdati: zastrupiti, uročiti
zavod: na novo posejani gozdni predel, gozdni revir
zavzet: prevzet
zeksar: šestica, srebrn kovanec za šest krajcarjev
ziher: zagotovo, nedvomno
ziniti: odpreti usta
zmalati: naslikati, narisati
zmatran: utrujen

zmisliti: misliti, pomisliti na
znabiti: mogoče
znucati: obrabiti
zrajtan: preračunljiv, priseben
zvižati: dokazati
zvohen: stvari
zufrieden: zadovoljen
žakelj: vreča
žaklaka: enoročna sekira z zaokroženim rezilom
in kratkim ročajem
žavba: mazilo, krema
žegen: blagoslov
žegnan: blagoslovljen
žegnati: blagosloviti
železna fabrika: železarna
ženetnina: ženitovanje, svatba
žeselj: stol z naslonjalom
židan: svilen
žiher: lahko
živad: žival
život: trup
žlahta: sorodniki, sorodstvo
žleht, žlehten: hudoben
žmahten: okusen
žnidar: krojač
župa: juha
žlaka: rana
žlahta: sorodniki, sorodstvo
žveplenka: vžigalica
žvipla: kljuka pri vratih

Kristina Jamšek

Pripovedno izročilo, ki ga je proti koncu 19. stoletja v Motniku in okolici zbral preprost čevljar in trgovec Gašper Križnik, je s to knjigo po več kot stopetdesetih letih predstavljeno širši javnosti. Dragoceni in doslej še neizkoriščeni vir pravljic in povedk osrednje Slovenije je končno umeščen na zemljevid slovenske nesnovne dediščine in v mednarodni prostor.

Iz recenzije doc. dr. Marije Klobčar

Bogato pripovedno izročilo odraža snovno in narečno podobo osrednjega slovenkega prostora, hkrati pa tudi svetovljansko razsežnost, kar se kaže v mednarodno znanih motivih. Po mnogo letih čakanja so končno te neizumetničene, žive ljudske pravljice za odrasle, ki jih je zbral ambiciozni čevljar iz Motnika Gašper Križnik, v pristni obliki dostopne tako strokovni kot širši javnosti.

Iz recenzije red. prof. dr. Mirjam Mencej

28 €

KNJIŽNICA
FRANCETA
BALANTIČA
KAMNIK

